ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Με απόφαση της ελληνικής κυβερνήσεως τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνόψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

(Ανεξάρτητα από το γένος, τον αριθμό και την πτώση της κάθε συντομογραφίας, νοούνται ανάλογα με τα συμφραζόμενα, και τα άλλα γένη, οι πτώσεις και οι αριθμοί, καθώς και τα παράγωγα επιρρήματα).

αδύν(ατο)
αθροιστ(ικό)
αιγυπτ(ιακός)
αιτ-ιατ(ική)
αιτιολογ(ικός)
αι(ώνας)
αμετάβ(ατο)
αναδιπλ(ασιασμός)
αναφορ(ικός)
αντίθ(ετο)
αντων(υμία)
ανώμ(αλο)
αόρ(ιστος)
απαρ-έμφ(ατο)
αποθετ(ικό)
απρόσ(ωπο)
αριθμ-ητ(ικό)
αρ-ιθμ(ός)
αρσ-εν(ικό)
αρχ(αίος)
αρχ(ικός)
ασυναίρ(ετος)
αττ(ικός)
αύξ(ηση)
αφηρημ(ένο)
αφωνόλ(ηκτα)
άχρ(ηστος)
αχώρ(ιστο)
βαρύτ(ονα)
βλ(έπε)
γεν(ική)
γραμμ(ατικός)
δευτερόκλ(ιτα)
δηλ(αδή)
διαζευκτ(ικός)
διάθ(εση)
δικατάλ(ηκτα)
δοτ(ική)
δυϊκ(ός)
ελλ-ην(ικός)
εμπρόθ(ετος)
ενεργ-ητ(ικός)
ενεστ-ώτ(ας)
ενεστ-ωτ(ικός)
εν-ικ(ός)
ενν(οείται)
ενρινόλ(ηκτα)
επίθ(ετο)
επιθ(ετικός)
επίρρ(ημα)
επιρρ(ηματικός)
επιφων(ήματα)
επιφωνηματ(ικός)
ευκτ(ική)
εύχρ(ηστος)
θ(έμα)
θέμ(ατος)
θεματ(ικό)
θετ(ικός)
θηλ(υκό)
ιστ(ορικοί)
ιων(ικό)
κ(αι) α(κόλουθα) [ύστερα από αριθμό]
κ(αι) ά(λλα)
κ(αι) α(λλού)
κ(αι) ε(ξης)
κ(αι) τ(α) λ(οιπά)
κατ-άλ(ηξη)
κατάλ(ογος)
καταχρηστ(ικός)
κάτ(οικος)
κεφ(άλαιο)
κλ-ητ(ική)
κλ-ίσ(η)
κύρ(ιο)
κυριολ(εκτικά)
λ(έξη)
λ(όγου) χ(άρη)
μέλλ-οντ(ας)
μέσ(ος)
μεταβ(ατικό)
μ(ε)τ(α)β(ατικό)
μεταγ-εν(έστερος)
μ(ε)τ(α)γ(ε)ν(έστερο)
μετάθ(εση)
μεταφορ(ικά)

μ(ε)τ(α)φ(ορικά)
μ(ετά) Χ(ριστόν)
μετ(οχή)
μονολεκτ(ικός)
Νεοελλ-ην(ική)
Γραμμ(ατική)
νεοελλ(ηνικός)
νεότ(ερα)
οδοντ(ικός)
Ο(ργανισμός) Ε(κδόσεως)
Σ(χολικών) Β(ιβλίων)
ομηρ(ικό)
όν(ομα)
ον-όμ(ατα)
ον-ομ-αστ(ική)
οξύτ(ονα)
ορθογραφ(ικός)
οριστ(ική)
ουδ-έτ(ερο)
ουσ-ιαστ(ικό)
παθ-ητ(ικός)
π(αρά)β(αλε)
παράγ(ωγα)
παραγωγ(ικός)
π(αραδείγματος) χ(άρη)
παρακ-είμ(ενος)
π(α)ρ(α)κ(εί)μ(ενος)
παρασύνθ(ετο)
παρατ-ατ(ικός)
π(α)ρ(α)τ(ατικός)
παραχωρητ(ικός)
παροξύτ(ονα)
περισπώμ(ενα)
περιφρ-αστ(ικός)
πίν(ακας)
πλ-ηθ-υντ(ικός)
ποιητ(ικός)
πρόθ(εση)
προσδ(ιορισμός)
προσηγ-ορ(ικό)
προστ-ακτ(ική)
προσ-ωπ(ικός)
πρόσ(ωπο)
προφ(έρεται)
προφ(ορά)
π(ρο) Χ(ριστού)
ρ-ήμ(α)
ρ-ημ-ατ(ικός)
σ-ελ(ίδα)
σημ(είωση)
σημασ(ία)
σιγμόλ(ηκτα)
σπάν(ια)
σπαν(ιότερα)
στερητ(ικό)
συγκρ(ιτικός)
συγχων(ευμένη)
συζ(υγία)
συμπερασματ(ικός)
σύμφ(ωνο)
συμφωνόλ(ηκτα)
συναίρ(εση)
σύνδ(εσμος)
συνηθ(έστερα)
συνήθ(ως)
συνηρ-ημ(ένος)
συνθ-ετ(ικό)
σύνθ(ετο)
συντ-ελ-εσμ(ένος)
συνών(υμα)
τρικατάλ(ηκτα)
υγρόλ(ηκτα)
υπερθ(ετικός)
υπερσ-υντ-έλ(ικος)
υποθετ(ικός)
υποκείμ(ενο)
υποκορ(ιστικό)
υποσημ(είωση)
υπ-οτ-ακτ(ική)
φων(ήεν)
φωνηεντόλ(ηκτα)
χαρακτ(ήρας)
χρον(ικός)
χρ(όνοι)

§ παράγραφος
§§ παράγραφοι
. θέση βραχύχρονου φωνήεντος
– θέση μακρόχρονου φωνήεντος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Λόγος. Προφορικός και γραπτός λόγος

1. Ο άνθρωπος είναι προικισμένος με κατάλληλα όργανα, για ν' αρθρώνει τη φωνή του και να μιλεί.

Η έναρθρη ομιλία, που μ' αυτήν ο άνθρωπος μπορεί να συνεννοείται με τους ομοίους του, ονομάζεται **λόγος.**

Στην αρχή η συνεννόηση με το λόγο ανάμεσα στους ανθρώπους γινόταν μόνο προφορικά, υπήρχε δηλ. μόνο **προφορικός λόγος.**

Έπειτα, αλλού ενωρίτερα και αλλού αργότερα, χρησιμοποιήθηκε η γραφή και δημιουργήθηκε ο **γραπτός λόγος.**

2. Γενικές φωνητικές έννοιες

2. Όταν ο άνθρωπος μιλεί, βγαίνει από τους πνεύμονες αέρας, που περνάει απο τα φωνητικά όργανα και βρίσκει κάθε φορά κάποιαν αντίσταση σ' ένα ή περισσότερα από αυτά. Έτσι παράγονται ήχοι και ακούονται φωνές.

Καθεμιά από τις απλές και αμέριστες φωνές που ακούονται, όταν μιλούμε, λέγεται **φθόγγος** (από το *φθέγγομαι* = μιλώ). Όταν π.χ. λέμε *τό,* ακούονται δύο φθόγγοι *(τ-ο)*· όταν λέμε *μένε,* ακούονται τέσσερις φθόγγοι *(μ-ε-ν-ε)* κτλ.

3. α) Οι φθόγγοι που παράγονται με το στόμα ανοιχτό ή μισοανοιχτό και μόνο με τις φωνητικές χορδές του λάρυγγα (χωρίς να βρίσκει παραπέρα εμπόδιο ο αέρας που βγαίνει από τους πνεύμονες) λέγονται **φωνήεντα.** Π.χ. *α,ε,ι,ο,ου.*

β) Οι φθόγγοι που παράγονται με το στόμα κλεισμένο εντελώς ή κάπου φραγμένο και με τη βοήθεια όχι μόνο των φωνητικών χορδών του λάρυγγα, αλλά και μέρους του στόματος ή της ρινικής κοιλότητας (όπου ο αέρας που βγαίνει βρίσκει κάποιο εμπόδιο), λέγονται **σύμφωνα.** Π.χ. *β,γ,δ,ζ,θ* κτλ.

4. Εκτός από τα φωνήεντα και τα σύμφωνα υπάρχουν και μερικοί διάμεσοι φθόγγοι που λέγονται **ημίφωνα.** Τέτοια π.χ. έχουμε εμείς σήμερα τό *ι* και το *ου,* όταν λέμε *μιά, μοιάζω* (όσο δεν προφέρονται *μνιά,*

μνιάζω), άκουα (όταν προφέρεται δισύλλαβο: *ά-κουα*) κτλ. Στο ημίφωνο *ι* η ράχη της γλώσσας αγγίζει ελαφρά τον ουρανίσκο. Στο ημίφωνο *ου* τα δύο χείλια αγγίζουν λίγο. Έτσι τα ημίφωνα δεν είναι ούτε καθαρά σύμφωνα ούτε καθαρά φωνήεντα. Ημίφωνα είχαν στην ομιλία τους και οι αρχαίοι Έλληνες (βλ. § 16, σημ.).

5. Δύο αλλεπάλληλα φωνήεντα που προφέρονται γρήγορα σε μία συλλαβή αποτελούν **δίφθογγο** (§ 7). Όταν π.χ. εμείς σήμερα λέμε *χαϊδεύω,* τά δύο φωνήεντα *α* και *ι* προφέρονται μαζί, σχεδόν στον ίδιο χρόνο που θα προφέραμε ένα μόνο φωνήεν· δέν ακούονται δηλ. χωριστά τα δύο φωνήεντα *α* και *ι (χα-ι-δεύω),* παρά ακούεται πιο έντονα ο φθόγγος *α* και μαζί του πιο αδύνατα και πιο γρήγορα ο φθόγγος *ι*· έτσι σχηματίζεται ο δίφθογγος *αϊ*. Επίσης, όταν λέμε *λεϊμόνι* (όπως συνηθίζουν σήμερα να λένε σε μερικά μέρη), τα φωνήεντα *ε* και *ι* προφέρονται μαζί σ' ένα χρόνο, ακούεται δηλ. πιο έντονα ο φθόγγος *ε* και μαζί του πιο αδύνατα και πιο γρήγορα ο φθόγγος *ι*· έτσι σχηματίζεται ο δίφθογγος *εϊ*. Το ίδιο γίνεται, όταν λέμε *νεράιδα, κελαηδώ, βόιδι, ρόιδι* κτλ. Ακόμη, όταν λέμε *παιδιά, ματιά* κτλ., τα δυό τελευταία φωνήεντα *ι* και *α* προφέρονται μαζί σ' ένα χρόνο, αποτελούν δηλ. και αυτά ένα είδος δίφθογγο. (Βλ. *Νεοελληνική Γραμματική* Ο.Ε.Δ.Β. § 17 και § 18). Διφθόγγους είχαν στην ομιλία τους και οι αρχαίοι Έλληνες (βλ. § 25 κ.α.).

6. Ένας φθόγγος ή ένα σύνολο από φθόγγους που εκφέρονται μαζί και εκφράζουν μία μόνη έννοια ονομάζεται **λέξη** (από το *λέγω*). Όταν π.χ. λέμε *ο Νίκος έγραφε το μάθημα*, εκφωνούμε πέντε λέξεις, πού η καθεμιά τους απαρτίζεται από έναν ή περισσότερους φθόγγους:

	ο	*Ν-ί-κ-ο-ς*	*έ-γ-ρ-α-φ-ε*	*τ-ο*	*μ-ά-θ-η-μ-α*
φθόγγοι	1	5	6	2	6

7. Τα φωνήεντα, καθώς και τα συμπλέγματα φωνηέντων και συμφώνων που απαρτίζουν μια λέξη, εκφωνούνται με μικρότατες και ανεπαίσθητες διακοπές της πνοής που βγαίνει από το στόμα μας όταν μιλούμε. Έτσι η λέξη φαίνεται πως χωρίζεται σε τμήματα: *θέ/λω - μα/θη/τής.*

Κάθε τέτοιο τμήμα μιας λέξης που αποτελείται από ένα μόνο φωνήεν ή από ένα φωνήεν μαζί με ένα ή περισσότερα σύμφωνα λέγεται **συλλαβή.** Έτσι π.χ. στη νέα μας γλώσσα: *ἀ-έ-ρας, έ-γρα-ψα, α-σφρά-γι-στος·* και στην αρχαία: *ἔ-αρ, ἀ-η-δών, ἐ-στρω-μέ-νος* (πβ.§ 30 κ.α.).

8. Στο γραπτό λόγο οι φθόγγοι παριστάνονται με ορισμένα σημεία

που λέγονται **γράμματα.** Π.χ. οι τέσσερις φθόγγοι που απαρτίζουν τη λέξη *θεός* παριστάνονται με τέσσερα γράμματα: *θ-ε-ο-ς*· οι τρεις φθόγγοι της λέξης *πῦρ* παριστάνονται με τρία γράμματα: *π-υ-ρ* κτλ.

3. Γλώσσα και διάλεκτοι

9. Το σπουδαιότερο από τα φωνητικά όργανα του ανθρώπου είναι η γλώσσα. Αυτή εκτελεί το κυριότερο έργο κατά την εκφορά του λόγου. Γι' αυτό και ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο κάθε λαός εκφέρει το λόγο ονομάστηκε **γλώσσα.**

10. Στην αρχαιότητα αναπτύχτηκαν και καλλιεργήθηκαν πολύ η αρχαία ελληνική και η λατινική γλώσσα. Την πρώτη τη μιλούσαν και την έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες, τη δεύτερη οι Ρωμαίοι.

Από τις δύο αυτές γλώσσες σπουδαιότερη υπήρξε η **αρχαία ελληνική,** που μιλήθηκε πολλούς αιώνες και χρησιμοποιήθηκε από αξιόλογους συγγραφείς. Και επειδή δεν έπαψε να μιλιέται, πέρασε κατα καιρούς από διάφορα στάδια και τέλος έφτασε στη σημερινή της μορφή, δηλ. τη **νέα ελληνική γλώσσα.**

11. Η γλώσσα κάθε λαού δε μιλιέται παντού κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Παρουσιάζει από τόπο σε τόπο διαφορές στις λέξεις, στους γραμματικούς τύπους, στη σύνταξη (πβ. τα νεοελληνικά: *να σου πω - να σε πω· λέγονταν - λεγόντουσαν· τι λες - ίντα λὲς* κτλ.).

Οι τοπικές μορφές που παίρνει μια γλώσσα λέγονται **διάλεκτοι.**

12. Η αρχαία ελληνική γλώσσα παρουσιάζεται εξαρχής χωρισμένη σε διαλέκτους. Σε κάθε τόπο μιλούσαν ορισμένη διάλεκτο και σ' αυτή τη διάλεκτο έγραφαν, όταν έμαθαν να χρησιμοποιούν τη γραφή.

Οι κυριότερες από τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους ήταν η **ἰωνική,** η **αττική,** η **αιολική** και η **δωρική.**

13. Στις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους γράφηκαν αξιόλογα έργα πεζά και ποιητικά. Ιδιαίτερα η **αττική διάλεκτος,** που συγγενεύει με την ιωνική και διαμορφώθηκε στην Αθήνα, καλλιεργήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Διαδόθηκε και επικράτησε σε όλη την Ελλάδα ως ο τελειότερος τύπος της ελληνικής γλώσσας. Σ' αυτήν ακούστηκαν οι λόγοι των αττικών ρητόρων και σ' αυτή γράφηκαν τα έργα του Θουκυδίδη, του Πλάτωνα, του Ξενοφώντα κ.ά.

4. Γραμματική

14. Κάθε γλώσσα μιλιέται και γράφεται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Τη συστηματική εξέταση των κανόνων αυτών την ονομάζομε **γραμματική.**

15. Η γραμματική που διδάσκει πώς οι αρχαίοι μιλούσαν και έγραφαν την αρχαία ελληνική γλώσσα λέγεται **γραμματική τῆς αρχαίας ἑλληνικής γλώσσας.** Ιδιαίτερα η γραμματική που διδάσκει πώς οι αρχαίοι μιλούσαν και έγραφαν την αττική διάλεκτο λέγεται **γραμματική της ἀττικής διαλέκτου.**

I

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Φθόγγοι. Γράμματα. Διαίρεση φθόγγων και γραμμάτων

16. Οι φθόγγοι της αρχαίας ελληνικής παριστάνονται με 24 γράμματα, που είναι τα ίδια της νέας (βλ. § 2 και § 8). Το σύνολο των γραμμάτων αυτών λέγεται ελληνικό αλφάβητο.

Σημ. Στην αρχή το ελληνικό αλφάβητο είχε και το γράμμα *F*, που από το σχήμα του λέγεται *δίγαμμα* (γιατί μοιάζει με διπλό κεφαλαίο *Γ*) και απο την προφορά του λέγεται *βαῦ* (γιατί παρίστανε ένα φθόγγο σαν το σημερινό *β* ή σαν μισό *ου*, όπως όταν τώρα λέμε *Ουάσιγκτον*, τρισύλλαβο, ή *ἄκουα*, δισύλλαβο· πβ. § 4).

Επίσης στην αρχαιότατη ελληνική γλώσσα υπήρχε και ένας ακόμη φθόγγος που ακουόταν όπως ακούεται τώρα ο φθόγγος *ι*, όταν λέμε *μιά, μοιάζω* (πβ. § 4)· του φθόγγου αυτού δε μας πραδόθηκε γραπτό σύμβολο, αλλά, όταν θέλουμε να τον παραστήσουμε, τον σημειώνουμε με το λατινικό *j (γιότ)*.

17. Τα γράμματα κατα τον τρόπο της γραφής τους ξεχωρίζονται σε κεφαλαία *(Α,Β,Γ,Δ* κτλ.*)* και σε μικρά *(α,β,γ,δ* κτλ.).

18. Οι φθόγγοι της αρχαίας ελληνικής (όπως και της νέας) διαιρούνται σε **φωνήεντα** και σε **σύμφωνα** (βλ. § 3).

α) Τα **φωνήεντα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 7 γράμματα, που λέγονται και αυτά φωνήεντα: *α,ε,η,ι,ο,υ,ω.*

β) Τα **σύμφωνα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 17 γράμματα, που λέγονται και αυτά σύμφωνα: *β,γ,δ,ζ,θ,κ,λ,μ,ν,ξ,π,ρ,σ (-ς),τ,φ,χ,ψ.*

2. Διαίρεση φωνηέντων

19. 1) Τα φωνήεντα της αρχαίας ελληνικής (δηλ. οι φθόγγοι που ακούονταν σαν φωνήεντα) διαιρούνται σε **βραχύχρονα** και **μακρόχρονα.**

α) Τα β ρ α χ ύ χ ρ ο ν α φωνήεντα προφέρονταν σε σύντομο χρόνο και παριστάνονται με τα γράμματα *α,ι,υ,-ε,ο*· και τα γράμματα αυτά λέγονται β ρ α χ ύ χ ρ ο ν α.

Το καθένα από αυτά ακουόταν σαν ένα απλό φωνήεν που προφέρεται σύντομα: το βραχύχρονο *α* σαν ένα *α*, το βραχύχρονο *ι* σαν ένα *ι*, το βραχύχρονο *υ* σαν ένα *ου*, το *ε* σαν ένα *ε*, το *ο* σαν ένα *ο*.

β) Τα μ α κ ρ ό χ ρ ο ν α φωνήεντα προφέρονταν σε μακρύτερο χρόνο, σε διπλάσιο περίπου από όσο τα βραχύχρονα, και παριστάνονται με τα γράμματα *α,ι,υ-η,ω*· και τα γράμματα αυτά λέγονται *μ α κ ρ ό χ ρ ο ν α*.

Από αυτά το μακρόχρονο *α* ακουόταν σαν μακρύ *α* (περίπου σαν *αα*) το μακρόχρονο *ι* σαν μακρύ *ι* (περίπου σαν *ιι*), το μακρόχρονο *υ* σαν μακρύ *ου* (περίπου σαν *ουου*), το *η* σαν μακρύ *ε* (περίπου σαν *εε*), το *ω* σαν μακρύ *ο* (περίπου σαν *οο*).

2) Ο σύντομος ή μακρύς χρόνος της προφοράς των φωνηέντων λέγεται **χρόνος** ή **ποσότητα** των φωνηέντων.

3) Επειδή με τα ίδια γράμματα *α, ι, υ,* παριστάνονται και μακρόχρονοι και βραχύχρονοι φθόγγοι, γι' αυτό τα γράμματα *α, ι, υ* λέγονται **δίχρονα.**

Σημ. Η μακρότητα του δίχρονου σημειώνεται με το σημάδι ¯ *(χώρᾱ)*, η βραχύτητα με το σημάδι ˘ *(γλῶσσᾰ)*.

20. Ανασκόπηση. Από τα 7 γράμματα *α,ε,η,ι,ο,υ,ω* που παριστάνουν φωνήεντα:

α) Το *ε* και το *ο* ονομάζονται **βραχύχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους βραχύχρονους).

β) Το *η* και το *ω* ονομάζονται **μακρόχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους μακρόχρονους).

γ) Το *α*, το *ι* και το *υ* ονομάζονται **δίχρονα,** γιατί παριστάνουν φθόγγους άλλοτε μακρόχρονους και άλλοτε βραχύχρονους (δηλ. σε άλλες λέξεις ή τύπους λέξεων είναι μακρόχρονα και σε άλλες βραχύχρονα).

3. Διαίρεση συμφώνων

21. 1) Τα σύμφωνα της αρχαίας (δηλ. οι φθόγγοι που ακούονταν σαν σύμφωνα) διαιρούνται:

α) σε 9 **άφωνα·** αυτά παριστάνονται με τα γράμματα *κ,γ,χ-π,β,φ,-τ,δ,θ,* που λέγονται και αυτά ά φ ω ν α·

β) σε 5 **ημίφωνα·** αυτά παριστάνονται με τα γράμματα *λ, ρ - μ, ν, σ(ς)*, που λέγονται και αυτά η μ ί φ ω ν α.

2) Εκτός από τα παραπάνω γράμματα υπάρχουν τρία ακόμα, τα *ζ, ξ, ψ*, που παριστάνουν σύμφωνα· αυτά λέγονται **διπλά.**

Τα γράμματα *ζ,ξ,ψ* ονομάστηκαν δ ι π λ ά, γιατί το καθένα από αυτά παριστάνει δύο φθόγγους συγχωνευμένους: το *ξ* έγινε από το *κ+σ* ή *γ+σ* ή *χ+σ (πίνακς = πίναξ, φλόγς = φλόξ, ὄνυχς = ὄνυξ)*, το *ψ* από το *π+σ* ή *β+σ* ή *φ+σ (κώνωπς = κώνωψ, Ἄραβς = Ἄραψ, γράφσω = γράψω)* και το *ζ* από το *σ+δ (Ἀθήνασδε = Ἀθήναζε)* ή από το *δ+j (φροντίδjω = φροντίζω)* κτλ. .

22. Τα άφωνα υποδιαιρούνται:

α) κατά το φ ω ν η τ ι κ ό ό ρ γ α ν ο με το οποίο κυρίως προφέρονται: στα **ουρανικά** *κ, γ, χ*, στα **χειλικά** *π, β, φ* και στα **οδοντικά** *τ, δ, θ*·

β) κατά το ε ί δ ο ς τ η ς π ν ο ή ς που συνοδεύει την εκφώνησή τους: στα **ψιλόπνοα** δηλ. λεπτά κατά την πνοή) *κ, π, τ*, στα δασύπνοα (δηλ. παχιά κατά την πνοή) *χ, φ, θ* και στα **μέσα** *β, γ, δ*.

23. Τα ημίφωνα υποδιαιρούνται στα **υγρά** *λ, ρ*, στα **ένρινα** *μ, ν* και στο **συριστικό** *σ(ς)*.

24. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Είδη φθόγγων	Κατά το φωνητικό όργανο			Κατά το είδος της πνοής
	Ουρανικά	Χειλικά	Οδοντικά	
Άφωνα	*κ*	*π*	*τ*	ψιλόπνοα
	γ	*β*	*δ*	μέσα
	χ	*φ*	*θ*	δασύπνοα
Ημίφωνα	υγρά: *λ, ρ*			
	ένρινα: μ, ν (και *γ* πριν από τα *κ, γ, χ, ξ*)			
	συριστικό: *σ (ς)*			
	παλαιότερα ημίφωνα: F, j			
Διπλά	*ζ, ξ, ψ*			

4. Δίφθογγοι

25. Οι δίφθογγοι (§ 5) της αρχαίας ελληνικής είναι έντεκα:
α) οχτώ **κύριοι:** *αι, ει, οι, υι - αυ, ευ, ηυ, ου.*
β) τρεις **καταχρηστικοί:** *ᾳ, ῃ, ῳ.*

26. Οι δίφθογγοι γενικά είναι μακρόχρονοι (βλ. § 19): *παιδεύει, ὦ βασιλεῦ, ὦ γραῦ, ὦ βοῦ.* Μόνο οι δίφθογγοι *αι* και *οι* λογαριάζονται βραχύχρονοι, όταν βρίσκονται εντελώς στο τέλος ασυναίρετης κλιτής λέξης: *οἱ ναῦται, οἱ κῆποι·* αλλά: *τοῖς ναύταις,τοῖς κήποις – οἱ Ἑρμαῖ, τῇ ἠχοῖ, τῇ αἰδοῖ* (συνηρημ.). Είναι όμως το *αι* και το *οι* μακρόχρονα στην κατάληξη της ευκτικής και στο τέλος των επιρρημάτων και επιφωνημάτων: *παιδεύοι, παιδεύσοι, παιδεύσαι* (ευκτ.) - *οἴκοι, Ἰσθμοῖ, εὐοῖ, παπαῖ·* έτσι και *οἷ* (προσωπ. αντων.) Πβ. και § 165, 2.

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΑΒΕΣ

1. Λέξη. Γράμματα της λέξης

27. Ο λόγος, προφορικός ή γραπτός, απαρτίζεται από **λέξεις** (βλ. § 6): *φείδου χρόνου* (2 λέξεις), *τοὺς γονεῖς τίμα* (3 λέξεις).

28. Κάθε λέξη αποτελείται από έναν ή περισσότερους **φθόγγους,** που παριστάνονται με τα αντίστοιχα **γράμματα** (βλ. § 2 και § 8).

Το πρώτο γράμμα της λέξης λέγεται **αρχικό,** το τελευταίο λέγεται **τελικό** και όλα τα άλλα λέγονται **εσωτερικά.**

29. α) Κάθε φωνήεν μπορεί να είναι τελικό: *σῶμα, φέρε, μάχη, περί, ὑπό, δόρυ, ἐγώ.*

β) Τελικά σύμφωνα στην αρχαία ελληνική είναι τα *ν, ρ, ς* (και τα διπλά *ξ, ψ*): *πλοῖον, ῥήτωρ, ἄνθρωπος, φύλαξ (κς), κώνωψ (πς)·* (βλ. § 21, 2).

2. Συλλαβή

30. α) **Συλλαβή** λέγεται το τμήμα της λέξης που απαρτίζεται από ένα ή περισσότερα σύμφωνα μαζί με ένα φωνήεν ή δίφθογγο: *φῶ-τα, φῶς· ναῦ-ται· Ἕλ-λη-νες· ἄν-θρω-πος, στρά-τευ-μα, σάλ-πιγξ, στρό-φιγξ.*

β) Η συλλαβή μπορεί ν' αποτελείται και από ένα μόνο φωνήεν ή ένα δίφθογγο: *ἴ-α, ἀ-εί, υἱ-οί, οὐ* (=όχι), *εἰ* (=άν). Βλ. και § 7.

31. Η λέξη, αν έχει μία μόνο συλλαβή, λέγεται **μονοσύλλαβη** *(νοῦς, φῶς)·* αν έχει δύο συλλαβές, **δισύλλαβη** *(τι-μή, φέ-ρω)·* άν έχει τρεις, **τρισύλλαβη** (άν-θρω-πος, παι-δεύ-ω)· αν έχει περισσότερες από τρεις, **πολυσύλλαβη** *(σω-φρο-σύ-νη, ἀ-γω-νί-ζο-μαι, ἀ-γω-νι-ζό-με-θα).*

32. Σε κάθε λέξη με περισσότερες συλλαβές από μία, η τελευταία λέγεται **λήγουσα,** η προτελευταία **παραλήγουσα,** η αντιπροτελευταία **προπαραλήγουσα·** η πρώτη συλλαβή λέγεται **αρχική.**

33. Η συλλαβή, από το χρόνο του φωνήεντος που έχει, λέγεται:

α) **φύσει μακρόχρονη** ή απλώς **μακρόχρονη,** άν έχει μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο: *θή-κη, τρώ-γω, χαί-ρω, κοί-τη, ὥ-ρα, εὐ-θυ-μῶ·*

β) **θέσει μακρόχρονη,** αν έχει βραχύχρονο φωνήεν, αλλά ύστερ' από αυτό ακολουθούν στην ίδια λέξη δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή ένα δι-

πλό *(ζ, ξ, ψ): ἄλ-λος, θερ-μός, ἐ-χθρός· ὄ-ζω* (= μυρίζω), *τό-ξον·*

γ) **βραχύχρονη,** αν έχει βραχύχρονο φωνήεν και ακολουθεί άλλο φωνήεν ή απλό σύμφωνο ή τίποτε: *νέ-ος, φέ-ρο-μεν, λό-γος, ἔ-χε.*

3. Συλλαβισμός

34. Το χώρισμα μιας λέξης στις συλλαβές της λέγεται **συλλαβισμός.** Ο συλλαβισμός των λέξεων στην αρχαία ελληνική γίνεται κατά τους εξής κανόνες:

α) Ένα ή περισσότερα σύμφωνα, όταν είναι στην αρχή της λέξης, συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνῆεν (ή δίφθογγο)· όταν είναι στο τέλος της λέξης, συλλαβίζονται με το προηγούμενο φωνήεν (ή δίφθογγο) *να-ός, ναύ-της, βρα-δύς, βα-φεύς, στρα-τός, σάλ-πιγξ.*

β) Ένα μόνο σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζεται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο): *ἀ-γω-νι-ζό-με-θα, δύ-να-μαι, ἄ-πει-ροι.*

γ) Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο), όταν αρχίζει από αυτά (αρχαία) ελληνική λέξη: *ἀ-γροὶ (γράφω), ἀ-στὴρ (στέλλω), γί-γνο-μαι (γνῶσις), Ἀ-ρι-ά-δνη (δνοφερός).* Αλλιώς, χωρίζονται: *ἐλ-πίς, ὁρ-μή, ἵπ-πος, θάρ-ρος.*

δ) Τρία σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο), όταν και από τα τρία αυτά σύμφωνα ή μόνο από τα δύο πρώτα αρχίζει αρχαία ελληνική λέξη: *ἀ-στρα-πὴ (στρέφω), ἐ-χθρὸς (χθές), ἰ-σχνὸς (σχῆμα).* Αλλιώς, χωρίζονται· και το πρώτο από αυτά συλλαβίζεται με το προηγούμενο φωνήεν ή τον προηγούμενο δίφθογγο: *ἄν-θρω-πος, δέν-δρον, πορ-θμός, στιλ-πνός.*

ε) Οι σύνθετες λέξεις χωρίζονται στα συνθετικά τους μέρη, αν κατά τη σύνθεση δεν έχει αποβληθεί το τελικό φωνήεν του θέματος του α΄ συνθετικού· αλλιώς, συλλαβίζονται σαν απλές λέξεις: *ἐξ-έρχομαι, συν-άγω, προσ-φέρω, δυσ-τυχής, Ἑλλήσ-ποντος, νουν-εχής·* αλλά: *πα-ρέρχομαι, ἀ-πέχω, κά-θοδος, νο-μάρχης, φί-λιππος, πρω-ταγωνιστής.*

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟΝΟΙ, ΠΝΕΥΜΑΤΑ, ΣΤΙΞΗ

Α΄. Οι τόνοι και ο τονισμός

1. Τόνοι

35. Σε κάθε λέξη που έχει δύο ή περισσότερες συλλαβές μία από αυτές τονίζεται, δηλ. προφέρεται πιο δυνατά από τις άλλες. Για να φανερώσουμε στο γραπτό λόγο ποια είναι η συλλαβή που τονίζεται, γράφουμε πάνω στο φωνήεν ή το δίφθογγο της συλλαβής αυτής ένα σημάδι που λέγεται **τόνος:** *φέ-ρω, φε-ρό-με-θα, φε-ρο-μέ-νη, φεῦ-γε, ἀ-πό-φευ-γε, ἀ-γα-θός, ἀ-νήρ.*

36. Οι τόνοι είναι τρεις: η **οξεία** (´), η **βαρεία** (`) και η **περισπωμένη** (῀): *Ἀρταξέρξης καὶ Κῦρος.*

2. Ονομασία τών λέξεων από τον τόνο τους

37. Σε κάθε λέξη πάνω στο φωνήεν ή το δίφθογγο της συλλαβής που τονίζεται σημειώνουμε κάθε φορά έναν ορισμένο τόνο (πβ. §38 και § 39). Κατά τη θέση που έχει ο τόνος σε μια λέξη και κατά το είδος του η λέξη αυτή λέγεται:

1) **οξύτονη,** αν έχει οξεία στη λήγουσα: *πατήρ·*

2) **παροξύτονη,** αν έχει οξεία στην παραλήγουσα: *μήτηρ·*

3) **προπαροξύτονη,** αν έχει οξεία στην προπαραλήγουσα: *λέγομεν·*

4) **περισπώμενη,** αν έχει περισπωμένη στη λήγουσα: *τιμῶ·*

5) **προπερισπώμενη,** αν έχει περισπωμένη στην παραλήγουσα: *δῶρον·*

6) **βαρύτονη,** αν δεν τονίζεται στη λήγουσα: *ἄνθρωπος, λύω, κελεύω.*

3. Τονισμός. Γενικοί κανόνες τονισμού

38. Ο τονισμός των λέξεων στην αρχαία ελληνική γίνεται κατά τους εξής γενικούς κανόνες:

1) **Καμιά λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα** (όπως και στην κοινή νέα ελληνική): *λέγομεν, ἐλέγομεν, ἐλεγόμεθα, ἐπικίνδυνος, ἐπικινδυνότατος.*

2) Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται: *(ή βασίλισσα, αλλά) τῆς βασιλίσσης, (ἄμεσος, αλλά) ἀμέσως.*

3) **Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία:** *τιμώμεθα, παρήγορος, πείθομαι.*

4) **Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία:** *νέφος, τόπος, ἀγαθός.*

5) **Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία εμπρός από μακρόχρονη λήγουσα:** *θήκη, κώμη, παιδεύω, κλαίω.*

6) **Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη εμπρός από βραχύχρονη λήγουσα:** *κῆπος, χῶρος, φεῦγε, κῶμαι.*

7) **Η θέσει μακρόχρονη συλλαβή ως προς τον τονισμό λογαριάζεται βραχύχρονη:** *αὖλαξ, κλῖμαξ, μεῖραξ, τάξις, λύτρον* (βλ. § 33, β).

8) **Η βαρεία σημειώνεται στη θέση της οξείας μόνο στη λήγουσα, όταν δεν ακολουθεί στίξη ή λέξη εγκλιτική** (βλ. § 43,1 και § 50): *ὁ βασιλεὺς τὴν μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλὴν οὐκ ᾐσθάνετο - τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἔσει πιστός, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερός - τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ ἑλληνικόν - ναός τις.*

4. Ειδικοί κανόνες τονισμού

39. 1) **Η ασυναίρετη ονομαστική, αιτιατική και κλητική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, κανονικά παίρνει οξεία:**
ὁ ποιητής, τὸν ποιητήν, ὦ ποιητά· οἱ ποιηταί, τοὺς ποιητάς, ὦ ποιηταί·
ἡ φωνή, τὴν φωνήν, ὦ φωνή· αἱ φωναί, τὰς φωνάς, ὦ φωναί·
πατήρ, λιμήν, ἀνδριάς· καλήν, καλάς, καλά· αὐτή, αὐτήν, αὐτάς· λαβών, ἰδών, λελυκώς, λυθείς.

Ἐξαιρέσεις βλ. § 144.

2) **Η μακροκατάληκτη γενική και δοτική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, παίρνει περισπωμένη:**
τοῦ ποιητοῦ, τῷ ποιητῇ· τῶν ποιητῶν, τοῖς ποιηταῖς·
τῆς φωνῆς, τῇ φωνῇ· τῶν φωνῶν, ταῖς φωναῖς·
τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀγαθῆς, τῷ ἀγαθῷ, τῇ ἀγαθῇ· τῶν ἀγαθῶν, τοῖς ἀγαθοῖς, ταῖς ἀγαθαῖς κτλ.·
αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῷ, αὐτῇ· αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐταῖς κτλ.

Εξαιρέσεις βλ. § 102, 2 *(τοῦ λεώ, τῷ λεῴ* κτλ.).

3) **Στα πτωτικά** (βλ. § 74), **όπου τονίζεται η ονομαστική του ενικού εκεί τονίζονται και οι άλλες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού, εκτός αν εμποδίζει η λήγουσα:**

λέων, λέοντος, λέοντες κτλ. - αλλά: *λεόντων* (βλ. § 38, 2)·
ἄρρην, ἄρρενος, ἄρρενες κτλ. - αλλά: *ἀρρένων*·
ἕκαστος, ἕκαστον, ἕκαστοι κτλ. - αλλά: *ἑκάστου, ἑκάστων, ἑκάστους*·
ὁ λύων, τοῦ λύοντος, οἱ λύοντες κτλ. - αλλά: *τῶν λυόντων.*

Εξαιρέσεις βλ. § 88, 3 και § 145.

4) **Η λήγουσα που προέρχεται από συναίρεση, όταν τονίζεται, κανονικά παίρνει περισπωμένη:**

(τιμάω) τιμῶ, (τιμάων) τιμῶν, (ἐπιμελέες) ἐπιμελεῖς·

παίρνει όμως οξεία, αν πριν από τη συναίρεση είχε οξεία η δεύτερη από τις συλλαβές που συναιρούνται:

(ἑσταώς) ἑστώς, (κληΐς, κλῄς) κλείς.

5) **Στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του πρώτου συνθετικού, αν επιτρέπει η λήγουσα:** *(σοφὸς) πάνσοφος, (πόλις) ἀκρόπολις, μεγαλόπολις, (πῆχυς) εἰκοσάπηχυς· (ἐλθὲ) ἄπελθε, (δὸς) ἀπόδος· (φρὴν) ὁ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον* (βλ. §. 432).

5. Άτονες λέξεις

40. Δέκα μονοσύλλαβες λέξεις της αρχαίας ελληνικής δεν παίρνουν τόνο και γι' αυτό λέγονται **άτονες λέξεις.** Αυτές είναι 1) τα άρθρα *ὁ, ἡ, οἱ, αἱ*· 2) οι προθέσεις *εἰς, ἐν, ἐκ* (ή *ἐξ*)· 3) τα μόρια *εἰ, ὡς, οὐ* (ή *οὐκ* ή *οὐχ*).

6. Εγκλιτικές λέξεις. Έγκλιση του τόνου

41. Μερικές μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις συμπροφέρονται τόσο στενά με την προηγούμενη, ώστε ακούονται σαν ν' αποτελούν μαζί της μία λέξη· γι' αυτό ο τόνος τους κανονικά ή χάνεται ή ανεβαίνει στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης ως οξεία (πβ. τα νεοελληνικά: *ὁ ἀδερφός μου, ὁ δάσκαλός μου).*

Οι λέξεις αυτές λέγονται **εγκλιτικές λέξεις** ή απλώς **εγκλιτικά.**

42. Συχνότερα εγκλιτικά της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών *μοῦ, μοί, μέ* - *σοῦ, σοί, σὲ* - *οὗ, οἷ, ἕ* (βλ. § 222).

2) όλες οι πτώσεις ενικού και πληθυντικού της αόριστης αντωνυμίας *τὶς* - *τὶ* εκτός από τον τύπο του ουδέτ. πληθ. *ἄττα* (= *τινὰ* = μερικά) (βλ. § 237)·

3) όλοι οι δισύλλαβοι τύποι της οριστικής του ενεστώτα των ρημάτων *εἰμὶ* (= είμαι) και *φημὶ* (= λέγω) (βλ. § 275 και § 351, 3)·

4) τα επιρρήματα *πού, ποί, ποθὲν* -*πώς, πή* (ή *πῄ*), *ποτὲ* (βλ. 363, α)·

5) τα μόρια *γέ, τέ, τοί, πέρ, πώ, νὺν* και το πρόσφυμα *δὲ* (διαφορετικό από το σύνδεσμο *δὲ*) (βλ. § 370, 1 και 6).

43. 1) **Ο τόνος των εγκλιτικών χάνεται:** α) σε όλα τα εγκλιτικά (μονοσύλλαβα ή δισύλλαβα), όταν η προηγούμενη λέξη είναι οξύτονη ή περισπώμενη:

ναός τις, καλόν ἐστι (με οξεία και όχι βαρεία στην προηγούμενη λέξη· βλ. § 38, 8) – *τιμῶ σε, τιμῶ τινας*·

β) μόνο στα μονοσύλλαβα εγκλιτικά, όταν η προηγούμενη λέξη είναι παροξύτονη: *γέρων τις, παιδεύω σε.*

2) Ο τόνος των εγκλιτικών ανεβαίνει στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης (ως οξεία), όταν η προηγούμενη λέξη είναι προπαροξύτονη ή προπερισπώμενη ή άτονη ή εγκλιτική:

ἔλαφός τις, ἔλαφοί τινες - *κῆπός τις, κῆποί τινες, Ἀριαῖός τε καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί* - *ἔν τινι τόπῳ* - *εἴ τις βούλεται* - *εἴ τίς ἐστί μοι φίλος.*

3) Ὁ τόνος των εγκλιτικών μένει στη θέση του (δηλ. δε γίνεται έγκλιση τόνου):

α) όταν η προηγούμενη λέξη είναι παροξύτονη και το εγκλιτικό δισύλλαβο: *λόγοι τινές, ἀνθρώπων τινῶν, φίλοι εἰσίν*·

β) όταν η προηγούμενη λέξη έχει πάθει έκθλιψη ή όταν πριν από το εγκλιτικό υπάρχει στίξη: *καλὸν δ' ἐστίν* - *Ὅμηρος, φασί, τυφλὸς ἦν*·

γ) όταν υπάρχει έμφαση ή αντιδιαστολή: *παρὰ σοῦ, πρὸς σέ· ταῦτα σοὶ λέγω, οὐκ ἐκείνῳ.*

Β΄. Τα πνεύματα και η χρήση τους

1. Πνεύματα

44. Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή από το σύμφωνο *ρ* παίρνει πάνω σ' αυτό ένα ιδιαίτερο σημάδι, που λέγεται **πνεύμα.**

45. Τα πνεύματα είναι δύο, η **ψιλή** (᾿) και η **δασεία** (῾): *ἀήρ, εἰκὼν - ἁγνός, εὑρίσκω· ῥέω.*

2. Λέξεις με ψιλή και λέξεις με δασεία

46. Από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο οι περισσότερες παίρνουν ψιλή.

47. Δασύνονται (δηλ. παίρνουν δασεία) κανονικά:

1) Οι λέξεις που αρχίζουν από *υ* ή από *ρ*: *ὑβρίζω, ῥόδον.*

2) Τα άρθρα *ὁ, ἡ, αἱ* και οι δεικτικές αντωνυμίες *ὅδε, ἥδε, οἵδε, αἵδε· οὗτος, αὕτη.*

3) Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα (εκτός από τα *ἔνθα, ἔνθεν): ὅς, ἥ, ὅ* κτλ. (βλ. § 240), *ὅπου, ὅθεν* κτλ. (βλ. § 363, α).

4) Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας *ἡμεῖς, ἡμῶν* κτλ., *οὗ, οἷ, ἕ,* οι αντωνυμίες *ἕτερος, ἑκάτερος, ἕκαστος* και οι λέξεις που σχηματίζονται από αυτές (*ἡμέτερος, ἑαυτοῦ, ἑτέρωθεν, ἑκάστοτε* κτλ.).

5) Οι σύνδεσμοι *ἕως, ἡνίκα, ἵνα, ὅμως, ὁπότε, ὅπως, ὅτε, ὅτι, ὡς, ὥστε.*

6) Τα αριθμητικά *εἷς, ἕν, ἕξ, ἑπτά, ἑκατόν·* επίσης τα παράγωγα από αυτά· *ἕνδεκα, ἑξακόσιοι, ἑβδομήκοντα, ἑκατοντάκις* κτλ.

7) Οι ακόλουθες λέξεις (και όσες είναι παράγωγες από αυτές ή σύνθετες με α΄ συνθετικό τις λέξεις αυτές):

Α.- ἁβρός, ἅγιος, ἁγνός, Ἅδης, ἁδρός, ἁθρόος (στην αττική διάλεκτο), *αἷμα, Αἷμος, αἱρέω-ῶ, αἱ ἁλαὶ* (= η αλυκή), *ἅλας, Ἁλιάκμων,* γεν. *-ονος, Ἁλίαρτος, ἁλιεύω* (μτγν.). *Ἁλικαρνασσός, ἅλις* (= αρκετά), *ἁλίσκομαι-ἅλωσις, ἅλλομαι* (= πηδῶ), *Ἁλόννησος, ἁλουργίς,* γεν. *-ίδος* (μτγν.), *ὁ ἅλς,* γεν. *τοῦ ἁλὸς* (= αλάτι· συχνά σε πληθ. *οἱ ἅλες* = αλάτι, αλυκή), *ἡ ἅλς,* γεν. *τῆς ἁλὸς* (= θάλασσα), *ἁλτήρ,* πληθ. *ἁλτῆρες, ἅλυσις, ἡ ἅλως* (= αλώνι), *ἅμα, ἅμαξα, ἁμαρτάνω, ἅμιλλα, ἅμμα* (= δέσιμο, κόμπος· από το

άπτω), άνύτω (άλλά και *άνύ(τ)ω), άπαλός, άπαξ, άπλοῦς, ἅπτω-ἅπτομαι, ἅρμα, άρμόζω, άρμονία, άρμός, ἅρπαξ - άρπάζω, άφή, άψίκορος, άψίς,* γεν. *-ῖδος.*

Ε.- (Ἑβραῖος), τὸ ἕδος (= θρόνος, ναός, άγαλμα), *ἕδρα, ἑδώλιον, ἕζομαι* (= κάθομαι), *εἱλόμην* (αόρ. β΄ του *αἱροῦμαι*), *εἵμαρται - εἱμαρμένη. εἴργνυμι* και *εἱργνύω* (= εμποδίζω την έξοδο, κλείνω μέσα· ενώ *εἴργω* = εμποδίζω την είσοδο, αποκλείω), *εἱρκτή, Ἑκάβη, ἑκάς* (= μακριά), *Ἑκάτη, ἑκών, Ἑλένη, Ἑλικών* (γεν. *-ῶνος*), *ἡ ἕλιξ, ἑλίττω* (= τυλίγω, στρέφω), *ἕλκος, ἕλκω* (μεταγ. *ἑλκύω*), *Ἑλλάς, Ἕλλην, ἡ ἕλμινς* (γεν. *-ινθος* = σκουλήκι των εντέρων), *τὸ ἕλος, ἕνεκα* ή *ἕνεκεν, ἑξῆς, ἕξω* (μέλλ. του ρ. *ἔχω*), *ἑορτή, ἕρκος* (= φραγμός), *ἕρμα, ἑρμηνεύω, Ἑρμῆς, ἕρπω, ἑσπέρα, ἕσπερος, ἑσπόμην* (αόρ. β΄ του *ἕπομαι*), *ἑστιάω-ῶ, ἑταῖρος, ἕτοιμος* και *ἑτοῖμος, εὑρίσκω, ἑφθός* (= βραστός· για τα μέταλλα = καθαρισμένος με φωτιά, καθαρός), *ἕψω* (= βράζω), *ἕωλος* (= παλιός, όχι πρόσφατος), *ἡ ἕως* (= πρωί).

Η.- Ἥβη, ἡγέομαι -οῦμαι, ἥδομαι, ἥκιστα, ἥκω, ἧλιξ (= συνομήλικος, σύντροφος), *Ἡλιαία, ἥλιος, ἧλος* (= καρφί), *ἡμέρα, ἥμερος, ἡμι-*(αχώριστο μόριο), *ἥμισυς, ἡ ἡνία* και *τὰ ἡνία* (= χαλινός), *ἧπαρ, Ἥρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, ἥρως, Ἡσίοδος, ἥσυχος, ἧττα, ἡττάομαι -ῶμαι, ἥττων, Ἥφαιστος.*

Ι.- ἱδρύω, ἱδρώς, ἱέραξ, ἱερός, ἵημι, ἱκανός, ἱκέτης, ἱκνέομαι -οῦμαι, ἱλάσκομαι, ἱλαρός, ἵλεως, ἱμάς, ἱμάτιον, ἵμερος (= πόθος), *ἵππος,* (μεταγεν. *ἵπταμαι), ἵστημι, ἱστός - ἱστίον, ἱστορία, ἱστορέω -ῶ, ἵστωρ* (γεν. *-ορος* = έμπειρος, γνώστης).

Ο.- ὁδός, ὁλκάς (= πλοίο που ρυμουλκείται, φορτηγό), *ὁλκή* (= έλξη, εισπνοή, βάρος), *ὁ ὁλκός* (= μηχάνημα με το οποίο έσερναν τα πλοία, λουρί, χαλινός, τροχιά, αυλάκι), *ὅλμος, ὅλος, ὁρμαθός, ὁρμή, ὁ ὅρμος, ὁ ὅρος, τὸ ὅριον, ὁρίζω, ὁράω -ῶ, ὅσιος.*

Ω.- ὥρα, ὡραῖος, ὥριμος.

3. Θέση του τόνου και του πνεύματος

48. α) Στα απλά φωνήεντα και τους καταχρηστικούς διφθόγγους, όταν γράφονται με μικρά γράμματα, ο τόνος ή το πνεύμα σημειώνεται από πάνω: *ἀρετή, ἑορτή, τῷ ἀνθρώπῳ, ἠώς, ᾠδεῖον·* όταν είναι κεφαλαία,

σημειώνεται εμπρός και προς τα πάνω: *Ἀθηνᾶ, Ἑλλάς, Ἠώς, Ὠιδεῖον* ή *Ὠδεῖον.*

β) Στους κύριους διφθόγγους ο τόνος ή το πνεύμα σημειώνεται πάνω στο δεύτερο φωνήεν: *αὐτός, αἱρετός, εὑρίσκω, ναύτης, σφαῖρα, Αἰγεύς.*

γ) Όταν ο τόνος και το πνεύμα βρίσκονται στην ίδια συλλαβή, τότε η οξεία ή η βαρεία σημειώνεται ύστερ' από το πνεύμα και η περισπωμένη από πάνω του: *ἄνθρωπος, Ἕλλην, αὖριον, Αἴας ὅς ἥρως ἦν, εὖρος, Ἥρα, ἧπαρ.*

δ) Ο τόνος και το πνεύμα παραλείπονται σε λέξεις που γράφονται ολόκληρες με κεφαλαία: *ΕΛΛΑΣ, ΑΙΓΙΝΑ, ΠΑΡΘΕΝΩΝ.*

Γ΄. Άλλα σημεία στο γραπτό λόγο

1. Βοηθητικά ορθογραφικά σημεία

49. Στο γραπτό λόγο χρησιμοποιούνται και τα ακόλουθα **βοηθητικά ορθογραφικά σημεία:**.

1) Η **υποδιαστολή** (,), που είναι όμοια με το κόμμα και σημειώνεται συνήθως στην αναφορική αντωνυμία *ὅ,τι,* για να την ξεχωρίσει από τον ειδικό σύνδεσμο *ὅτι.*

2) Τα **διαλυτικά** (¨), που σημειώνονται πάνω στο *ι* ή *υ,* όταν χρειάζεται να δηλωθεί ότι το *ι* ή το *υ* δε σχηματίζει δίφθογγο με το προηγούμενο φωνήεν μιας λέξης: *Ἀχαΐα, δυϊκός πραΰνω, προϋπάρχω.*

3) Ο **απόστροφος** (᾿), που σημειώνεται στην έκθλιψη (§ 57).

4) Η **κορωνίδα** (᾿), που σημειώνεται στην κράση (§ 55).

5) Το **ενωτικό** (-), μια γραμμούλα, μικρότερη από την παύλα, που χρησιμεύει για να ενώνει τις συλλαβές στις οποίες χωρίζεται μια λέξη: *θά-λασ-σα.* Το ενωτικό χρησιμεύει κυρίως στο τέλος της γραμμής, όταν

(κατά τους κανόνες του συλλαβισμού).

2. Σημεία της στίξης

50. Στο γραπτό λόγο, εκτός από τους τόνους, τα πνεύματα και τα παραπάνω βοηθητικά σημεία, χρησιμοποιούνται και μερικά άλλα σημά-

δια που ευκολύνουν το διάβασμα, δείχνοντας πού και πόσο πρέπει να σταματά κάθε φορά η φωνή μας και πώς να χρωματίζεται κατά το νόημα. Τα σημάδια αυτά λέγονται **σημεία της στίξης.**

Τέτοιά σημεία είναι τα ακόλουθα:

1) Η **τελεία στιγμή** ή απλώς **τελεία** (.)· σημειώνεται εκεί όπου τελειώνει περίοδος, δηλ. τμήμα του λόγου που περιέχει ένα ακέραιο νόημα.

2) Η **μέση** ή **άνω στιγμή** ή **επάνω τελεία** (·)· χρησιμεύει γιά νά δείξομε ότι πρέπει να γίνει μικρότερη διακοπή απ' ό,τι με την τελεία και σημειώνεται στο τέλος τμήματος μιας περιόδου με νόημα κάπως ανεξάρτητο, που συμπληρώνεται με το επόμενο τμήμα.

3) Η **υποδιαστολή** ή το **κόμμα** (,)· χρησιμεύει για να δείξομε πολύ μικρή διακοπή, εκεί όπου λογικά χωρίζονται μεταξύ τους οι προτάσεις μιας περιόδου ή ορισμένες λέξεις στην ίδια πρόταση.

Παράδειγμα για τη χρήση της τελείας, της επάνω τελείας και του κόμματος: *Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λήσειν· καὶ γάρ, ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, σεαυτῷ συνειδήσεις. Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου, τοῖς δὲ νόμοις πείθου.*

4) Το **ερωτηματικό** (;)· σημειώνεται ύστερ' από μια ερωτηματική λέξη ή στο τέλος μιας φράσης, όταν με αυτήν εκφέρεται ευθεία ερώτηση: *τί; πῶς; - Ὁ Πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε;*

5) Το **θαυμαστικό** ή **επιφωνηματικό** (!)· σημειώνεται ύστερ' από τα επιφωνήματα και από κάθε επιφωνηματική λέξη ή φράση που εκφράζει θαυμασμό, αναφώνηση, χαρά, φόβο, έκπληξη και γενικά κάποιο ψυχικό πάθος: *οἴμοι! φεῦ! Ἡράκλεις! Ὡς καλός μοι ὁ πάππος!*

6) Τα **αποσιωπητικά** (...)· φανερώνουν διακοπή του λόγου ή σκόπιμη αποσιώπηση λέξεων από φόβο, εντροπή, περιφρόνηση κτλ., ή για να δοθεί περισσότερη έμφαση σ' εκείνο που παραλείπεται: *Καὶ ἐὰν μὲν ἑκὼν πείθηται...., εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.*

7) Η **παύλα** (–)· φανερώνει διακοπή του λόγου μετά την οποία ακολουθεί κάποιο επιπρόσθετο συμπλήρωμα των προηγουμένων ή μια απότομη στροφή του λόγου: *Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος* (= η εκστρατεία) *εἶναι εἰς Πισίδας. Ἐστρατεύετο μὲν δὴ* (ενν. *ὁ Ξενοφῶν) οὕτως ἐξαπατηθείς – οὐχ ὑπὸ Προξένου.*

8) Η **παρένθεση** ((...))· χρησιμεύει για να περικλείσει λέξη ή φράση που επεξηγεί ή συμπληρώνει τα λεγόμενα, αλλά και που μπορεί να λείπει: *Ἐν δὲ τούτοις τοῖς νομοθέταις μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (εἰσὶ γὰρ ὑμῖν ἱκανοί), ἀλλὰ τοὺς εἰς τὸ παρὸν βλάπτοντας ὑμᾶς λύσατε.*

9) Η **διπλή παύλα** (—...—)· χρησιμεύει για ν' απομονώνει μια φράση, όπως γίνεται και με την παρένθεση· χρησιμοποιείται ιδίως, όταν η φράση που απομονώνεται δεν έχει τόσο δευτερεύουσα σημασία, ώστε να κλειστεί σε παρένθεση: *Ὁ δὲ Πρόξενος – ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιὼν καὶ τάξις αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλιτῶν – εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὅπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα.*

10) Τα **εισαγωγικά** («...»), μέσα στα οποία μνημονεύονται κατά λέξη οι λόγοι ενός προσώπου: *Εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο* (ενν. *ὁ Κῦρος*), *ἀλλ' εἰπὼν «Τὸν ἄνδρα ὁρῶ» ἵετο ἐπ' αὐτόν. «Τί οὖν», ἄν τις εἴποι, «ταῦτα λέγεις ἡμῖν;»*

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΦΘΟΓΓΙΚΑ ΠΑΘΗ

51. Οι λέξεις δε μένουν πάντοτε αμετάβλητες, όπως σχηματίστηκαν εξαρχής. Συχνά αλλάζουν μορφή, γιατί οι φθόγγοι τους χάνονται ή συγχωνεύονται ή με οποιονδήποτε τρόπο μεταβάλλονται (πβ. τα νεοελλ.: *ημέρα - μέρα, από αυτού - απ' αυτού· λέγω - λέω· το έφερα - το 'φερα· φωνάξετε - φωνάξτε - φωνάχτε* κτλ.).

Οι διάφορες αποβολές, συγχωνεύσεις και κάθε είδους μεταβολές των φθόγγων λέγονται **φθογγικά πάθη**.

Α΄. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων

1. Χασμωδία. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων για την αποφυγή της χασμωδίας

52. Όταν σε μια λέξη ή ανάμεσα σε δύο γειτονικές λέξεις βρεθούν στη σειρά φωνήεντα ή δίφθογγοι, λέμε ότι υπάρχει **χασμωδία:** *ἀγαπ**ά**ει*, **ὁ** *ἀνήρ, ἐπὶ* **αὐ***τοῦ, ἔλεγε ἐκεῖνος, ἔλεγε* **οὗ***τος,* **ἀεί**.

Για την αποφυγή της χασμωδίας συμβαίνουν ορισμένα πάθη των φωνηέντων και διφθόγγων (**συναίρεση, κράση, έκθλιψη** κτλ.), που με μία λέξη λέγονται **συναλοιφή**. Άλλοτε πάλι για την αποφυγή της χασμωδίας γίνεται πρόσληψη **ευφωνικών συμφώνων.**

Όλα αυτά εξετάζονται παρακάτω.

α) Συναίρεση

53. Συναίρεση λέγεται η συγχώνευση μέσα στην ίδια λέξη δύο στη σειρά φωνηέντων ή φωνήεντος και διφθόγγου σ' ένα μακρόχρονο φωνήεν ή σ' ένα δίφθογγο: *συκ**έα** - συκ**ῆ**, τιμ**άο**μεν - τιμ**ῶ**μεν, ποι**έο**μεν, - ποι**οῦ**μεν, τιμ**άει** - τιμ**ᾷ**· πρ**οέ**λεγον - πρ**ού**λεγον, πρ**οε**θυμήθην - πρ**ου**θυμήθην.*

54. Η συλλαβή που προέρχεται από τη συναίρεση κανονικά τονίζε-

ται, αν πριν από τη συναίρεση τονιζόταν η μία από τις δύο συλλαβές που συναιρούνται: *τιμάω - τιμῶ, συκεῶν - συκῶν*· αλλά *τίμαε - τίμα Σωκράτεος - Σωκράτους* (πβ. § 39, 4, § 100, 2, καθώς και § 164 και § 18 3, 2).

β) Κράση

55. Κράση λέγεται η συγχώνευση του τελικού φωνήεντος ή διφθόγγου μιας λέξης με το αρχικό φωνήεν ή τον αρχικό δίφθογγο της ακόλουθης: *τὰ ἄλλα - τἆλλα, τὸ ὄνομα - τοὔνομα, μέντοι ἄν - μεντἄν, ἐγὼ οἶμαι - ἐγᾦμαι.*

Πάνω στο φωνήεν που προκύπτει από την κράση γράφεται ένα σημάδι που είναι όμοιο με την ψιλή και λέγεται **κορωνίδα** (βλ. § 49, 4): *καὶ ἐγώ - κἀγώ*· αν από την κράση προκύπτει κύριος δίφθογγος, η κορωνίδα σημειώνεται στο δεύτερο φωνήεν του διφθόγγου: *τὰ αὐτά - ταὐτά.*

Όταν όμως η πρώτη από τις λέξεις που συγχωνεύονται είναι τύπος που αποτελείται μόνο από ένα φωνήεν ή ένα δίφθογγο με δασεία (π.χ. *ὁ, οἱ, ἡ, αἱ, ἥ, ὅ, οὗ* κτλ.), τότε στη θέση της κορωνίδας σημειώνεται η δασεία: *ὁ ἀνήρ - ἁνήρ· ὁ ἄνθρωπος - ἅνθρωπος· ἃ ἄν- ἅν· οὗ ἕνεκα - οὕνεκα.*

56. Κράση με τις αμέσως επόμενες λέξεις παθαίνουν συνήθως:

1) Οι τύποι του άρθρου και της αναφορικής αντωνυμίας **ὅς, ἥ, ὅ,** που λήγουν σε φωνήεν ή δίφθογγο, καθώς και το κλητικό **ὦ:** *ὁ ἄνθρωπος* = ἅνθρωπος, τοῦ ἀνδρὸς = *τἀνδρός, τὰ ἐμὰ = τἀμά, ἃ ἐγὼ = ἁγώ, οὗ ἕνεκα = οὕνεκα, ὦ ἀγαθὲ = ὠγαθέ*·

2) η λέξη **ἐγὼ** μέ τή λέξη *οἶδα* (= γνωρίζω) ή με τη λέξη *οἶμαι* (= νομίζω): *ἐγὼ οἶδα = ἐγᾦδα, ἐγὼ οἶμαι = ἐγᾦμαι,*·

3) ο σύνδεσμος **μέντοι** με το μόριο *ἄν: μέντοι ἄν = μεντἄν*·

4) ο σύνδεσμος **καί:** *καὶ ἐγὼ = κἀγώ, καὶ εἶτα = κᾆτα*·

5) η πρόθεση **πρό:** *πρὸ ἔργου = προὔργου.*

57. Έκθλιψη λέγεται η αποβολή του τελικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης εμπρός από το αρχικό φωνήεν ή τον αρχικό δίφθογγο της ακόλουθης: *ἀπὸ ἐμοῦ = ἀπ' ἐμοῦ, οὔτε αὐτὸς = οὔτ' αὐτός.*

Πάνω από τη θέση του φωνήεντος που παθαίνει έκθλιψη γράφεται

ένα σημάδι που είναι όμοιο με ψιλή και λέγεται **απόστροφος** (βλ. § 49, 3): *ἀπὸ ἐμοῦ = ἀπ' ἐμοῦ*· όταν όμως η έκθλιψη γίνεται κατά τη σύνθεση λέξεων, δε σημειώνεται ο απόστροφος: *ἀπὸ ἔχω = ἀπέχω*.

58. Ο τόνος του φωνήεντος που παθαίνει έκθλιψη (αν τούτο τονιζόταν πριν από την έκθλιψη):

1) στις άκλιτες λέξεις χάνεται μαζί με το φωνήεν που εκθλίβεται: *παρὰ ἐμοῦ = παρ' ἐμοῦ, ἐπὶ αὐτοῦ = ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐκεῖνος = ἀλλ' ἐκεῖνος*·

2) στις κλιτές λέξεις και στο αριθμητικό *ἑπτὰ* ανεβαίνει στην προηγούμενη συλλαβή, πάντα ως ο ξ ε ί α: *δεινὰ ἔπαθον = δείν' ἔπαθον, φημὶ ἐγὼ = φήμ' ἐγώ, ἑπτὰ ἦσαν = ἕπτ' ἦσαν*.

59. Αν ύστερ' από την έκθλιψη απομένει στο τέλος της λέξης άφωνο ψιλόπνοο (*κ,π,τ*) και η ακόλουθη λέξη δασύνεται, τότε το ψιλόπνοο τρέπεται στο αντίστοιχό του (ομόφωνο) δασύπνοο, δηλ. το *κ* σε *χ*, το *π* σε *φ*, το *τ* σε *θ*: *ἀπὸ ἡμῶν = ἀφ' ἡμῶν, κατὰ ἡμῶν = καθ' ἡμῶν*· αν ύστερ' από την έκθλιψη απομένουν δύο ετερόφωνα ψιλόπνοα (*κτ* ή *πτ*), τότε ε μπρός από λέξη που έχει δασεία τρέπονται και τα δύο στα αντίστοιχά τους δασύπνοα: *νύκτα ὅλην = νύχθ' ὅλην, νύκτα (καὶ) ἡμέραν = νυχθημερόν, ἑπτὰ ἡμέραι = ἑφθήμερος*.

δ) Αφαίρεση, υφαίρεση

60. 1) Κάποτε, και ιδίως στην ποίηση, γίνεται **αφαίρεση**, δηλ. **αποβολή** του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης, όταν η προηγούμενη λήγει σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο. Τότε πάνω από τη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνεται ο απόστροφος: *αὕτη 'κείνη, ὦ 'γαθέ, εἴη 'ξ ἐμοῦ* (αντί *εἴη ἐξ ἐμοῦ*). *ποῦ 'κείνη ἐστίν;* (Πβ. τα νεοελλ.: *να 'μουν, πού 'ναι;*).

2) Γίνεται κάποτε και μέσα στην ίδια λέξη αποβολή ενός από δύο όμοια βραχύχρονα φωνήεντα ή αποβολή του *ι* των διφθόγγων εμπρός από φωνήεν· η αποβολή αυτή λέγεται **υφαίρεση:** *βοηθόος - βοηθός, Ἡρακλέεα - Ἡρακλέα, αἰεὶ - ἀεί, ἐλαία - ἐλάα, πλείονος - πλέονος, Ἀρειοπαγίτης - Ἀρεοπαγίτης* κτλ. (πβ. τα νεοελλ.: *αλκοολισμός - αλκολισμός, χρυσοχόος - χρυσοχός, αρματολό(γ)ος - αρματολός* κτλ.).

ε) Πρόσληψη προσθετών ή ευφωνικών συμφώνων

61. Μερικές λέξεις που λήγουν σε φωνήεν, όταν βρεθούν εμπρός

από λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο, παίρνουν στο τέλος ορισμένα σύμφωνα που συντελούν στην **ευφωνία,** δηλ. στην αποφυγή της χασμωδίας. Τέτοια σύμφωνα είναι το *ν* και το *κ* (ή *χ*), που λέγονται **προσθετά** ή **ευφωνικά σύμφωνα.**

Από αυτά:

1) Το ευφωνικό **ν** το παίρνουν εμπρός από φωνήεν: α) οι τύποι κλιτών και άκλιτων λέξεων που λήγουν σε *-σι: ἀνδράσι(ν), εὐγενέσι(ν), ἅπασι(ν), εἴκοσι(ν), ἐλθοῦσι(ν), λέγουσιν οὗτοι, παντάπασι(ν), Ἀθήνησι(ν), πέρυσι(ν)·*

β) οι τύποι του γ΄ εν. προσ. των ρημάτων που λήγουν σε -ε και ο ρηματικός τύπος *ἐστί: ἔλυε(ν), ἔλυσε(ν), λέλυκε(ν), ἦλθεν οὗτος, ἐστὶν ἀγαθός.*

2) Το ευφωνικό **κ** το παίρνει το αρνητικό *οὐ* εμπρός από φωνήεν που έχει ψιλή· όταν όμως το *οὐ* βρεθεί εμπρός από φωνήεν με δασεία, τότε το ευφωνικό *κ* τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο, δηλ. γίνεται **χ:** *οὐ λέγω - οὐκ ἔχω - οὐχ ὑπομένω* (βλ. § 59).

2. Άλλα πάθη των φωνηέντων

62. Πολλές φορές τα φωνήεντα παρουσιάζουν διάφορα πάθη στο θέμα των λέξεων. Τέτοια πάθη είναι τα εξής:

1) Η **συγκοπή,** δηλ. η αποβολή του βραχύχρονου φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα: *πατέρ-ος = πατρός· γι-γέν-ομαι = γίγνομαι· ἔ-σεχ-ον = ἔσχον* (πβ. τα νεοελλ.: *κορυφή - κορφή, φέρετε - φέρτε).*

2) Η **ανάπτυξη,** δηλ. η πρόσληψη ενός φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα, που γίνεται συνήθως για να διευκολυνθεί η προφορά· π.χ. στους τύπους *πατρ-ά-σι, μητρ-ά-σιν, ἀνδρ-ά-σι* κτλ. αναπτύχθηκε το φωνήεν **α** ανάμεσα στο συγκομμένο θέμα και στην κατάληξη (βλ. § 131, 2).

3) Η **μετάθεση,** δηλ. η μετατόπιση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε άλλη θέση μέσα στη λέξη: *Μυτιλήνη = Μιτυλήνη, Πνύκα = Πύκνα* (πβ. τα νεοελλ.: *Ἰθάκη - Θιάκι, όνειρο - είνορο).*

4) Η **αφομοίωση,** δηλ. η μεταβολή ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε φωνήεν όμοιο με το φωνήεν της επόμενης ή προηγούμενης συλλαβής του θέματος: *ἅτε-*

ρος = *ἕτερος*, *Ἐρχομενός* = *Ὀρχομενός*, *ὀβελὸς* = *ὀβολὸς* (πβ. το νεοελλ.: *σιρόκος* - *σορόκος*).

5) Η **αντιμεταχώρηση,** δηλ. η αμοιβαία αλλαγή του χρόνου ενός μακρόχρονου φωνήεντος με το χρόνο του αμέσως επόμενου βραχύχρονου φωνήεντος: *τοῦ βασιλῆος* - *τοῦ βασιλέως· τὸν βασιλῆᾰ* - *τὸν βασιλέᾱ· τῆς πόληος* - *τῆς πόλεως* (§ 112, 2).

6) Η **ποιοτική μεταβολή** ή απλώς **τροπή,** δηλ. η μεταβολή ενός φωνήεντος σε άλλο φωνήεν του ίδιου χρόνου (ενός βραχύχρονου σε άλλο επίσης βραχύχρονο ή ενός μακρόχρονου σε άλλο επίσης μακρόχρονο): *λέγω* - *λόγος· βρέχω* - *βροχή· ἀμείβω* - *ἀμοιβή· λείπω* - *λέλοιπα, λοιπός· σπεύδω* - *σπουδή· ῥήγνυμι* - *ῥωγμή*.

7) Η **ποσοτική μεταβολή,** δηλ. η μεταβολή του μακρόχρονου φωνήεντος σε βραχύχρονο ή του βραχύχρονου σε μακρόχρονο· έτσι η ποσοτική μεταβολή είναι:

α) **βράχυνση** ή **συστολή,** δηλ. μεταβολή του μακρόχρονου φωνήεντος ή του διφθόγγου σε βραχύχρονο φωνήεν: *δίδωμι, δῶρον, δίδομαι, δόσις· ἵστημι* - *ἵστᾰμαι, τίθημι* - *τίθεμαι, θέσις· λείπω* - *ἔλῐπον· φεύγω* - *ἔφῠγον, φῠγή· ἀκούω* - *ἀκοή·*

β) **έκταση,** δηλ. μεταβολή του βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο: *ποιέω* - *ποιήσω, ποιητής· δηλόω* - *δηλώσω, δήλωσις· ελπίζω* - *ἤλπιζον, ἤλπισα· στοά* - *στωικός*.

Κάποτε η έκταση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο γίνεται ύστερ' από την αποβολή ενός ή περισσότερων συμφώνων που ακολουθούν: η τέτοιου είδους έκταση λέγεται **αντέκταση** ή **αναπληρωτική έκταση:**

τάλᾰν-ς = *τάλᾱς· ἕν-ς* = *εἷς· λυθέντ-ς* = *λυθείς· λέοντ-σι* = *λέου-σι.*

Β'. Πάθη συμφώνων

63. Όπως στα φωνήεντα, έτσι και στα σύμφωνα παρουσιάζονται διάφορα πάθη. Αυτά τις περισσότερες φορές συμβαίνουν για να διευκολυνθεί η προφορά, όταν συμπέσουν ορισμένα σύμφωνα στην ίδια λέξη.

Τα κυριότερα πάθη των συμφώνων είναι η **αποβολή,** η **ανάπτυξη,** η **μετάθεση,** η **ένωση** ή **συγχώνευση,** η **αφομοίωση,** η **ανομοίωση** και η **τροπή.**

α) Αποβολή συμφώνων

64. Σε ορισμένες περιπτώσεις ἀποβάλλονται, δηλ. χάνονται, ένα ή περισσότερα σύμφωνα στην αρχή της λέξης, στο εσωτερικό ή στο τέλος της· το φαινόμενο αυτό λέγεται **αποβολή.**

1) Το **σ,** όταν βρίσκεται μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο σύμφωνα ή ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, συχνά αποβάλλεται· επίσης στους αρχαιότατους χρόνους, όταν βρισκόταν στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν, συχνά έπαυε ν' ακούεται, και τη θέση του την έπαιρνε η δασεία (η οποία συνόδευε το φωνήεν που έμενε ως αρχικό):

(ανάμεσα σε δύο σύμφωνα) *γέγραφ**σ**θε* = *γέγραφθε· ἐστάλ**σ**θαι* = *ἐστάλθαι·*

(ανάμεσα σε δύο φωνήεντα) *ἐλέγε**σ**ο* = *ἐλέγεο* και με συναίρεση = *ἐλέγου· γένε**σ**ος* = *γένεος* και με συναίρεση = *γένους·*

(στην αρχή της λέξης) ***σ**έπομαι* = *ἕπομαι· **σ**ίστημι* = *ἵστημι.*

2) Το j (βλ. § 16, σημ.) από τους παλαιότατους χρόνους αποβλήθηκε στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν και τη θέση του την πήρε η δασεία· μέσα όμως στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα αποβλήθηκε ολότελα: *jῆπαρ* = *ἧπαρ· jίjημι* = *ἵημι* (= ρίχνω)· *τιμάjω* = *τιμάω -ῶ· ποιέjω* = *ποιέω -ῶ· δηλόjω* = *δηλόω -ῶ.*

3) Το F (βλ. § 16, σημ.) στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν ή μέσα στή λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα αποβλήθηκε: *Fέργον* = *ἔργον· Fοῖνος* = *οἶνος· πνέFω* (προφ. *πνεύω*, πβ. *πνεῦμα)* = *πνέω· FέFοικα* = *ἔοικα.*

4) Το **ν** εμπρός από το *σ* κανονικά αποβάλλεται, άλλοτε με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος και άλλοτε χωρίς αντέκταση (βλ. § 62, 7, β):

(με αντέκταση, συνήθως στην ονομ. του εν.) *μέλᾰν-ς* = *μέλᾱς, κτὲν-ς* = *κτείς· ἓν-ς* = *εἷς.*

(χωρίς αντέκταση, συνήθως στη δοτ. του πληθ.) *κτεν-σὶ* = *κτεσί· ποιμέν-σι* = *ποιμέσι· γείτον-σι* = *γείτοσι.*

5) Τα **οδοντικά τ, δ, θ** εμπρός από το *σ* αποβάλλονται: *τάπητ-ς* = *τάπης, ἐλπίδ-ς* = *ἐλπίς, ὄρνιθ-ς* = *ὄρνις· τάπητ-σι* = *τάπησι·* έτσι και *νύκτ-ς* = *νύκ-ς* = *νύξ, ἄνακτ-ς* = *ἄνακ-ς* = *ἄναξ* (βλ. § 21, 2).

6) Τα **συμπλέγματα ντ, νδ, νθ** εμπρός από το *σ* αποβάλλονται πάντοτε με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος (βλ. §

62, 7, β): *τοῖς λεόντ-σι = λέουσι, τοῖς ἀνδριάντ-σι = ἀνδριᾶσι, ὁ λυθέντ-ς = λυθείς, ὁ χαρίεντ-ς = χαρίεις· σπένδ-ω* (= κάνω σπονδή), μέλλ. *σπένδ-σω = σπείσω· πάσχω*, μέλλ. (από το θ. *πενθ-) πένθ-σομαι = πείσομαι* (= θα πάθω).

7) **Σύμφωνα όχι τελικά** ελληνικών λέξεων (βλ. § 29, β), όταν βρεθούν στο τέλος μιας λέξης, χωρίς άλλη κατάληξη, αποβάλλονται: *(του σώματ-ος) τὸ σῶματ = τὸ σῶμα· (τοῦ λέοντ-ος) ὦ λέοντ = ὦ λέον· (τοῦ γάλακτ-ος) τὸ γάλακτ = τὸ γάλα· (τοῦ παντ-ὸς) τὸ παντ = τὸ πᾶν.*

β) Ανάπτυξη συμφώνων

65. Η εμφάνιση νέου συμφώνου, που δεν υπήρχε αρχικά, στο θέμα μιας λέξης λέγεται **ανάπτυξη** (το σύμφωνο αναπτύσσεται, δηλ. παρουσιάζεται εκεί όπου πριν δεν υπήρχε). Η ανάπτυξη συνήθως γίνεται για να διευκολυνθεί η προφορά (πβ. § 62, 2):

1) Ανάμεσα στο **μ** και το **ρ** ή ανάμεσα στο **μ** και το **λ** αναπτύσσεται σε μερικές λέξεις ο φθόγγος **β:** (από το *μεσημερία =) μεσημ-ρία = μεσημ-β-ρία· (ἔ-μολ-ον* = ήρθα· πβ. *μολὼν λαβέ*· θ. *μολ- = μλω-*· από αυτό ο παρακείμ. *μέ-μλω-κα =) μέμ-β-λωκα· γαμ-ρὸς = γαμ-β-ρὸς* (πβ. , ιδιωματικό νεοελλ. *χαμηλὰ = χαμλὰ = χαμπλά).*

2) Ανάμεσα στο **ν** και το **ρ** αναπτύσσεται ο φθόγγος **δ:** (από το *ανέρος* με συγκοπή: *ἀνρ-ὸς =) ἀνδρὸς* (βλ. § 130, 1).

3) Εμπρός από το αρχικό **ρ** μιας λέξης αναπτύσσεται και ένα άλλο **ρ,** δηλ. το αρχικό **ρ** διπλασιάζεται, όταν βρεθεί πριν από αυτό βραχύχρονο φωνήεν από αύξηση ή αναδιπλασιασμό ή από σύνθεση με άλλη λέξη: *ῥίπτω - ἔρριπτον - ἔρριφα· ῥητὸς - ἄρρητος - ἀπόρρητος· ῥυθμὸς - ἄρρυθμος· ῥωστὸς - ἄρρωστος·* αλλά: *εὔρυθμος, εὔρωστος.*

γ) Μετάθεση του j · (επένθεση)

66. Μετάθεση, δηλ. μετατόπιση σε άλλη θέση μέσα στη λέξη, μπορεί να πάθει όχι μόνο ένα βραχύχρονο φωνήεν (όπως είδαμε στην § 62, 3), αλλά και το ημίφωνο **j** (βλ. § 16, σημ.). Τούτο, όταν βρίσκεται ύστερ' από τους φθόγγους **-αν-, -αρ-, -ορ-,** μετατοπίζεται πριν από το **ν** ή το **ρ·** τότε ενώνεται με το προηγούμενο **α** ή **ο** σε δίφθογγο **αι** ή **οι.**

Η μετάθεση αυτή του **j** και η τοποθέτησή του ανάμεσα στο φωνήεν *α* ή *ο* και στο σύμφωνο *ν* ή *ρ* λέγεται και **επένθεση**[1]:

(θ. *μαραν-*, πβ. *ἐ-μαράν-θην) μαράν-jω = μαραίνω·*
(θ. *μελαν-*, πβ. *μέλαν-ος), ἡ μέλαν-jα =* μέλ**αι**να·
(θ. *χαρ-*, πβ. *χαρ-ά, ἐ-χάρ-ην) χάρ-jω = **χαίρω**·*
(θ. *μορ-*, πβ. *μόρ-ιον) μόρ-jα = **μοῖρα**.*
(Πβ. το νεοελλ. *χαμαϊλὶ = χαΐμαλί).*

δ) Ένωση ή συγχώνευση συμφώνων

67. Σε μερικές περιπτώσεις ένα σύμφωνο ενώνεται ή συγχωνεύεται με άλλο. Τέτοιες **ενώσεις** ή **συγχωνεύσεις** συμφώνων είναι συνήθως οι ακόλουθες:

1) **Ουρανικό** (κ, γ, χ) όταν βρίσκεται εμπρός από το **σ**, ενώνεται με αυτό σε **ξ· χειλικό (π, β, φ)** εμπρός από το **σ** ενώνεται με αυτό σε **ψ:** *πίνακ-ς = πίναξ, πίνακ-σι = πίναξι, ἔλεγ-σα = ἔλεξα, ὄνυχ-ς = ὄνυξ· κώνωπ-ς = κώνωψ, κώνωπ-σι = κώνωψι, Ἄραβ-ς = Ἄραψ, ἔγραφ-σα = ἔγραψα* (βλ. § 21, 2).

2) **Το ημίφωνο j** (βλ. § 16, σημ.) σε αρχαιότατους χρόνους:

α) ύστερ' από τα ουρανικά (**κ, γ, χ**) ή πιο σπάνια ύστερ' από τα οδοντικά **τ** και **θ** συγχωνεύτηκε με αυτά σε **σσ** ή **ττ:**

φυλάκ-jω = φυλάσσω ή *φυλάττω, ἀλλάγ-jω = ἀλλάσσω* ή *ἀλλάττω, ταράχ-jω = ταράσσω* ή *ταράττω, ἐλάχ-jων = ἐλάσσων* ή *ἐλάττων·*

χαρίετ-jα = χαρίεσσα, πυρέτ-jω = πυρέσσω ή *πυρέττω, πλάτ-jω* ή *πλάθ-jω = πλάσσω.*

β) ύστερ' από το οδοντικό **δ** συγχωνεύτηκε με αυτό σε **ζ:**

παίδ-jω = παίζω, ἐλπίδ-jω = ἐλπίζω, ἐρίδ-jω = ἐρίζω·

γ) ύστερ' από τα συμφωνικά συμπλέγματα **ντ, νδ, νθ** συγχωνεύτηκε πρώτα με το οδοντικό **τ, δ, θ** σε **σ** και έπειτα έγινε αποβολή του **ν** με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος:

πᾰντ-jα = πᾰνσα = πᾶσα, παιδευθέντ-jα = παιδευθένσα = παιδευθεῖσα, ἑκόντ-jα = ἑκόνσα = ἑκοῦσα (πβ. § 64, 4).

1. Από το ρήμα *ἐπεντίθεμαι* = παίρνω θέση ανάμεσα, παρεμβάλλομαι.

ε) Αφομοίωση συμφώνων

68. Αφομοίωση συμφώνου λέγεται η μεταβολή του σε σύμφωνο όμοιο με άλλο αμέσως επόμενο ή προηγούμενο στην ίδια λέξη (πβ. § 62, 4). Σε τέτοια περίπτωση λέμε ότι το σύμφωνο αφομοιώνεται μέ το άλλο.

1) **Χειλικό (π, β, φ)**, όταν βρεθεί εμπρός απο το ένρινο **μ** αφομοιώνεται με αυτό, δηλ. γίνεται και αυτό **μ:** *βλέπ-μα = βλέμμα· τρῖβ-μα = τρῖμμα· γεγραφ-μένος = γεγραμμένος.*

2) **Το συριστικό σ** ύστερ' από υγρό **(λ, ρ)** ή ένρινο **(μ, ν)** σε αρχαιότατους χρόνους αφομοιώθηκε πρώτα με αυτό, έπειτα όμως έγινε απλοποίηση των δύο όμοιων συμφώνων (*λλ, ρρ - μμ, νν*) και *αντέκταση* του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος (§ 62, 7, β):

(στέλλω, θ. στέλ-) ἔ-στελ-σα = ἔστειλα·
(καθαίρω, θ. καθᾰρ-) ἐ-κάθαρ-σα = ἐκάθαρρα = ἐκάθηρα·
(νέμω, θ. νεμ-) ἔ-νεμ-σα = ἔνεμμα = ἔνειμα·
(κρίνω, θ. κρῐν-) ἔ-κριν-σα = ἔκριννα = ἔκρινα.

3) **Το συριστικό σ,** όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **ν,** συνήθως αφομοιώνεται με αυτό: *σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι, ζώσ-νυ-μι = ζώννυμι, Πελοπόσ-νησος = Πελοπόννησος.*

4) **Το ημίφωνο j** σε αρχαιότατους χρόνους:

α) ύστερ' από το **λ** αφομοιώθηκε με αυτό: (θ. *ἀγγελ-) ἀγγέλ-jω = ἀγγέλλω,* (θ. *σφαλ-) σφάλ-jω = σφάλλω·*

β) ύστερ' από το **ν** ή το **ρ,** όταν υπήρχε πριν από αυτά **ε** ή **ι** ή **υ,** αφομοιώθηκε πρώτα με το **ν** ή το **ρ,** έπειτα όμως έγινε άπλοποίηση των δύο όμοιων συμφώνων και αντέκταση του προηγούμενου **ε** σε **ει,** του **ῐ** σε **ῑ** και του **ῠ** σε **ῡ:**

(θ. *κτεν-) κτέν-jω = κτέννω = κτείνω·* (θ. *σπερ-) σπέρ-jω = σπέρρω = σπείρω·* (θ. *οἰκτῐρ-) οἰκτίρ-jω = οἰκτίρρω = οἰκτῑρω·* (θ. *ἀμῠν) ἀμύν-jω = ἀμύννω = ἀμῡνω.*

5) **Το ένρινο ν,** όταν βρεθεί εμπρός άπό το ένρινο **μ** ή εμπρὸς από τα υγρά **λ, ρ,** συνήθως αφομοιώνεται με αυτά: *ὀξυν-μένος = ὠξυμμένος, παν-μεγέθης = παμμεγέθης, πλην-μελὴς = πλημμελής, πάν-λευκος = πάλλευκος, συν-ρέω = συρρέω, παλίν-ροια = παλίρροια.*

ζ) Ανομοίωση συμφώνων

69. Αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην αφομοίωση, για να διευκολύνεται η προφορά αποφεύγονται σε ορισμένες περιπτώσεις δύο όμοια σύμφωνα σε δύο αλλεπάλληλες συλλαβές της ίδιας λέξης. Έτσι π.χ. το *χεχόρευκα* γίνεται *κεχόρευκα*, το *γιγνώσκω* γίνεται *γινώσκω* κτλ. Το φαινόμενο αυτό λέγεται **ανομοίωση**[1]

Η ανομοίωση είναι δύο ειδών:

1) Ανομοίωση με τροπή

α) Όταν δύο γειτονικές συλλαβές μιας λέξης αρχίζουν από άφωνο δασύπνοο, τότε κανονικά γίνεται τροπή του συμφώνου της πρώτης συλλαβής στο αντίστοιχό του ψιλόπνοο (το **χ** γίνεται **κ**, το **φ** γίνεται **π**, το **θ** γίνεται **τ**): *(χορεύω) χε-χόρευκα = κεχόρευκα· (φονεύω) φε-φόνευκα = πεφόνευκα· (θύω) θέ-θυκα = τέθυκα, θυ-θήσομαι = τυθήσομαι· (τίθεμαι) ἐ-θέ-θην - ἐτέθην· ἡ θρίξ, ταῖς θριξὶ* (θ. *θριχ-)*, αλλά: *τριχὸς* (αντί *θριχός)*, *τρίχες* (αντί *θρίχες)· θρέψω* (θ. θρεφ-), αλλά: *τρέφω* (αντί *θρέφω)*, *τροφὴ* (αντί *θροφὴ)* κτλ.

Αλλά σε μερικές λέξεις ή τύπους λέξεων δε γίνεται ανομοίωση, δηλ. το δασύπνοο φυλάγεται σε δύο γειτονικές συλλαβές από επίδραση άλλων συγγενικών τύπων που έχουν κανονικά το δασύπνοο: *ὠρθώθην* (όπως *ὤρθωσα, ὀρθώσω* κτλ.), *ἐθέλχθην* (όπως *ἔθελξα, θέλξω* κτλ.), *ὀρνιθοθήρας* (όπως *ορνιθοτρόφος* κτλ.).

β) Η ανομοίωση με τροπή γίνεται κάποτε και στα υγρά. Έτσι η *κεφαλ-αλγία* (= κεφαλό-πονος) έγινε *κεφαλαργία, λήθ-αλγος = λήθαργος·* εδώ, αν αληθεύει η ετυμολογία, το δεύτερο **λ** τράπηκε στο συγγενικό του υγρό **ρ** (πβ. την αντίθετη πορεία στο νεοελλ. *γρήγορα = γλήγορα)*.

2) Ανομοίωση με αποβολή

α) Όταν σε δύο γειτονικές συλλαβές μιας λέξης υπάρχουν τα ίδια σύμφωνα, το ένα από αυτά κάποτε αποβάλλεται: *γίγνομαι = γίνομαι, γι-*

1. Από το *ἀνομοιόομαι -οῦμαι* = γίνομαι ανόμοιος, διαφορετικός.

γνώσκω = γινώσκω, (παρακ. του *ἄγω*) *ἀγήγοχα = ἀγήοχα, φρατρία = φατρία* (πβ. το νεοελλ. *πενήντα* αντί *πεντήντα* από το *πεντήκοντα).*

β) Όταν αποβάλλεται ολόκληρη συλλαβή, το φαινόμενο λέγεται **συλλαβική ανομοίωση** ή **απλολογία:** *τετράπεζα = τράπεζα, ἀμφιφορεύς = ἀμφορεύς, σκιμπόπους = σκίμπους* (πβ. τα νεοελλ. *αποφοιτητήριο = αποφοιτήριο, διδάσκαλος = δάσκαλος).*

η) Τροπή συμφώνων

70. Τα σύμφωνα, εκτός από τις μεταβολές που παρουσιάζουν με τη συγχώνευση (§ 67), την αφομοίωση (§ 68) ή την ανομοίωση (§ 69), παθαίνουν και μερικές άλλες αλλαγές που λέγονται **τροπές:**

1) **Ουρανικό (κ, γ, χ)** ή **χειλικό (π, β, φ)** όταν βρίσκεται εμπρός από **οδοντικό (τ, δ, θ)** μέσα σε μια λέξη, αν είναι ετερόπνοο σ υ μ π ν ε υ μ α τ ί ζ ε τ α ι, δηλ. γίνεται ομόπνοο με το επόμενο οδοντικό (γίνεται ψιλόπνοο εμπρός από ψιλόπνοο ή μέσο εμπρός από μέσο ή δασύπνοο εμπρός από δασύπνοο). Η τέτοιου είδους τροπή **λέγεται συμπνευματισμός:**

(ἐκλέγ-ω) ἐκλεγ-τός - ἐκλεκ-τός· (γράφ-ω) γραφ-τὸς = γραπ-τός· (διώκ-ω) ἐ-διώκ-θην = ἐδιώχ-θην· (τρίβω) ἐ-τρίβ-θην = ἐτρίφ-θην· (θ. *κρυφ-*, πβ. *κρύφ-α) κρύφ-δην = κρύβ-δην.*

2) **Το ουρανικό κ** ή **χ** εμπρός από το **μ** κανονικά τρέπεται σε γ: *(πλέκ-ω) πλέκ-μα = πλέγ-μα· (διώκ-ω) διωκ-μὸς = διωγ-μός· (ταράσσω,* θ. *ταραχ-*, πβ. *ταραχ-ή) τε-ταραχ-μένος = τεταραγ-μένος.*

Αλλά σε μερικές λέξεις διατηρούνται τα συμπλέγματα *κμ, χμ: ἀκμή, αἰχμή, δραχμή* κ.ά.

3) **Οδοντικό** εμπρός από άλλο **οδοντικό** ή εμπρός από το **μ** κανονικά τρέπεται σε **σ:**

(θ. *χαριετ-) χαριέτ-τερος = χαριέσ-τερος· (ψεύδ-ομαι) ἐ-ψεύδ-θην = ἐψεύσ-θην· (πεί-θομαι) ἐ-πείθ-θην = ἐπείσ-θην· πέ-πειθ-μαι = πέπεισ-μαι· (ᾄδ-ω) ᾆδ-μα = ᾆσ-μα.*

Αλλά σε μερικές λέξεις το οδοντικό εμπρός από άλλο οδοντικό ή εμπρός από το *μ* παραμένει: *Ἀτθίς, Πιτθεύς, ἀτμός, Κάδμος, ἀριθμός, πυθμήν* κ.ά.

4) Το **τ** της συλλαβής **τι,** όταν βρίσκεται ύστερ' από φωνήεν ή από το ένρινο **ν,** σε πολλές λέξεις τρέπεται σε **σ:** *(πλοῦτος) πλούτιος = πλούσιος· (ἀθάνατος) ἀθανατία = ἀθανασία· (γέ-*

ρων, γέροντος) γεροντία = γερονσία = γερουσία· (ἑκών, ἑκόντος) ἑκόντιος = ἑκόνσιος = ἑκούσιος· γράφοντι = γράφονσι = γράφουσι (πβ. § 62, 7, β και § 64, 4).

Αλλά σε μερικές λέξεις η συλλαβή -*τι*- μένει αμετάβλητη: *αἴτιος, σκότιος, ἐναντίος* κ.ά.

5) **Το ένρινο ν**, όταν βρίσκεται εμπρός από τα ουρανικά (**κ, γ, χ**) ή εμπρός από το **ξ** τρέπεται σε **γ**· εμπρός από τα χειλικά (**π, β, φ**) ή εμπρός από το **ψ** τρέπεται σε **μ**· εμπρός από τα οδοντικά (**τ, δ, θ**) ή εμπρός από άλλο **ν** μένει αμετάβλητο:

παν-κάκιστος = παγκάκιστος, συν-γράφω = συγγράφω, συν-χαίρω = συγχαίρω, ἐν-ξύω = ἐγξύω· ἐν-πνέω = ἐμπνέω, παν-βασιλεύς = παμβασιλεύς, (πάλιν +φατὸς) παλίν-φατος = παλίμφατος, (ἐν+ψυχή) ἔν-ψυχος = ἔμψυχος· αλλά *παν-τελής, πέφαν-ται, παλιν-δρομῶ, συν-θέω, ἐν-νοῶ*. Πβ. §

71. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Άφωνα

κ,γ,χ+σ = ξ (§ 67,1)	*(φύλακ-ς) φύλαξ* *(φλὸγ-ς) φλὸξ* *(ὄνυχ-ς) ὄνυξ*	*κ,γ,χ+θ = χθ* (*§ 70, 1*)	*(ἐ-πλέκ-θην ἐπλέχθην* *(ἐ-λέγ-θην) ἐλέχθην* *(ἐ-ταράχ-θην) ἐταράχθην*
π,β,φ+σ = ψ (§ 67, 1)	*(κώνωπ-ς) κώνωψ* *(Ἄραβ-ς) Ἄραψ* *(ἔγραφ-σα) ἔγραψα*	*π,β,φ+θ = φθ* (§ 70,	*(ἐ-λείπ-θην) ἐλείφθην* *(ἐ-τρίβ-θην) ἐτρίφθην* *(ἐ-κρύφ-θην) ἐκρύφθην*
τ,δ,θ+σ = σ (§ 64, 5)	*(τάπητ-ς) τάπης* *(ἐλπὶδ-ς) ἐλπὶς* *(ὄρνιθ-ς) ὄρνις* *(νὺκτ-ς) νύκ-ς=νὺξ*		
κ,γ,χ+μ = γμ	*(διωκ-μὸς) διωγμὸς*	*τ,δ,θ+θ = σθ*	*(ἐ-πλάτ-θην)*

(§ 70, 2)	*(πνιγ-μὸς) πνιγμὸς* *(ταραχ-μὸς) ταραγμὸς*	(§ 70, 3)	*ἐπλάσθην* *(ἐ-ψεύδ-θην) ἐψεύσθην (ἐ-πείθ-θην) ἐπείσθην*
π,β,φ+μ = μμ (§ 68,1)	*(βλέπ-μα) βλέμμα* *(τρῖβ-μα) τρῖμμα* *(γράφ-μα) γράμμα*	*π,β,φ+δ = βδ* (§ 70, 1)	*(κρύφ-δην)* *κρύβδην*
τ,δ,θ+μ = σμ (§ 70, 3)	*(πλάτ-μα) πλάσμα* *(ἔρειδ-μα) ἔρεισμα* *(πεῖθ-μα) πεῖσμα*	*κ,γ,χ+j = ττ(σσ)* (§ 67, 2, α)	*(φυλάκ-jω)* *φυλάττω* *(ἀλλάγ-jω)* *ἀλλάττω* *(ταράχ-jω)* ταράττω
κ,γ,χ+τ=κτ (§ 70,1)	*(πλεκτὸς) πλεκτὸς* *(ταγ-τὸς) τακτὸς* *(ὀρυχ-τὸς) ὀρυκτὸς*	ἢ *γ+j=ζ*	*(ἁρπάγ-jω)* *ἁρπάζω* *(οἰμώγ-jω)* *οἰμώζω*
		δ+j = ζ (§ 67, 2, β)	*(παίδ-jω) παίζω* *(ἐρίδ-jω) ἐρίζω*
π,β,φ+τ = πτ (§ 70,1)	*(λέ-λειπ-ται) λέλειπται* *(βέ-βλαβ-ται) βέβλαπται* *(γέ-γραφ-ται) γέγραπται*	ˇ *ντ+j* = ˉ *σ* (§ 67, 2, γ)	*(πάντ-jα) πᾶσα* *(ἑκόντ-jα) ἑκοῦσα* *(παιδευθέντ-jα) παιδευθεῖσα*
τ,δ,θ+τ = στ (§ 70, 3)	*(χαριέτ-τερος) χαριέστερος* *(ψεύδ-της) ψεύστης* *(πιθ-τὸς) πιστὸς*		

2. Ημίφωνα

ˇ *ν+σ* = ˉ *σ* ἢˇ *ν+σ* =ˇ *σ* (§ 64, 4)	*(μέλᾰν-ς) μέλᾱς* *(ποιμέν-σι) ποιμέσι*	*ν+κ = γκ*	*(ἐν-κρύπτω)* *ἐγκρύπτω*
		ν+γ = γγ	*(ἐν-γράφω)* *ἐγγράφω*

		ν+χ = γχ	*(συν-χαίρω) συγχαίρω*
˘ντ+σ = ¯σ	*(ἀνδριᾰ́ντ-σι) ἀνδριᾶσι*	ν+ξ = γξ (§ 70, 5)	*(ἐν-ξύω) ἐγξύω*
˘νδ+σ = ¯σ	*(σπένδ-σω) σπείσω*		
˘νθ+σ = ¯σ (§ 64, 6)	*(πένθ-σομαι) πείσομαι*	ν+π = μπ	*(συν-πάσχω) συμπάσχω*
		ν+β = μβ	*(ἐν-βάλλω) ἐμβάλλω*
		ν+φ = μφ	*(ἐν-φαίνω) ἐμφαίνω*
μ+ρ = μβρ	*(μεσημ-ρία) μεσημβρία*	ν+ψ = μψ (§ 70, 5)	*(ἔν-ψυχος) ἔμψυχος*
ν+ρ = νδρ (§ 65,1 και 2)	*(ἀν-ρὸς) ἀνδρὸς*	ν+λ = λλ	*(συν-λέγω) συλλέγω*
		ν+ρ = ρρ (§ 68,5)	*(συν-ράπτω) συρράπτω*
αν+j = αιν	*(μαράν-jω) μαραίνω*	ή ν+ρ = νρ	*(ἐν-ράπτω) ἐνράπτω*
αρ+j = αιρ	*(χάρ-jω) χαίρω*		*(ἔν-ρινος) ἔνρινος*
ορ+j = οιρ	*(μόρ-jα) μοῖρα*		(αλλά και *ἔρρινος*)
(§ 66)		ν+μ = μμ (§ 68,5)	*(ἐν-μένω) ἐμμένω (ὀξυν-μένος) ὠξυμμένος*
λ+j = λλ (§ 68,4,α)	*(σφάλ-jω) σφάλλω (ἀγγέλ-jω) ἀγγέλλω*	ή ν+μ = σμ	*(ὑφαν-μένος) ὑφασμένος, ὕφασμα (με-μιαν-μένος) μεμιασμένος, μίασμα*

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Μέρη του λόγου. Κλιτά και άκλιτα. Τύποι. Κατάληξη, θέμα, χαρακτήρας

72. α) Οι λέξεις της αρχαίας ελληνικής, όπως και της νέας, χωρίζονται σε δέκα είδη, που λέγονται **μέρη του λόγου.**

Τα μέρη του λόγου είναι: 1) **άρθρο,** 2) **ουσιαστικό,** 3) **επίθετο,** 4) **αντωνυμία,** 5) **ρήμα,** 6) **μετοχή,** 7) **επίρρημα,** 8) **πρόθεση,** 9) **σύνδεσμος** και 10) **επιφώνημα.**

Το ουσιαστικό και το επίθετο λέγονται και **ονόματα.**

β) Από τα δέκα μέρη του λόγου τα έξι πρώτα, το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο, η αντωνυμία, το ρήμα και η μετοχή, λέγονται **κλιτά,** γιατί κλίνονται, δηλ. καθένα από αυτά παρουσιάζεται στο λόγο με διάφορες μορφές:

ὁ στρατιώτης οὗτος ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν μάχεται·
οἱ στρατιῶται οὗτοι ψιλὰς ἔχοντες τὰς κεφαλὰς μάχονται.

Τα λοιπά τέσσερα μέρη του λόγου, το επίρρημα, η πρόθεση, ο σύνδεσμος και το επιφώνημα, λέγονται **άκλιτα,** γιατί δεν κλίνονται, δηλ. παρουσιάζονται στο λόγο πάντα με την ίδια μορφή:

νῦν, ἐπί, καί, φεῦ.

73. Οι διάφορες μορφές που παίρνει μια κλιτή λέξη λέγονται **τύποι** αυτής της λέξης: *ἥρω**ς**, ἥρω**ος**, ἥρω**ες*** κτλ. – *ἀκού**ω**, ἀκού**εις**, ἀκού**ει*** κτλ. *γράφ**ω**, γράφ**εις**, γράφ**ει*** κτλ.

Σε κάθε τύπο μιας λέξης ξεχωρίζονται δύο μέρη: η **κατάληξη** και το **θέμα.**

α) **Κατάληξη** λέγεται το μεταβλητό μέρος της κλιτής λέξης προς το τέλος της: -*ς*, -*ος*, -*ες* κτλ., -*ω*, -*εις*,-*ει* κτλ.

β) **Θέμα** λέγεται το αμετάβλητο μέρος της κλιτής λέξης προς την αρχή της: *ἡρω-, ἀκου-, γραφ-*.

Ο τελευταίος φθόγγος του θέματος λέγεται **χαρακτήρας.** Ο χαρακτήρας μπορεί να είναι φωνήεν ή σύμφωνο· π.χ. του θέματος *ηρω-* χαρακτήρας *ω*· του θέματος *ακου-* χαρακτήρας *ου*· του θέματος *γραφ-* χαρακτήρας *φ*.

2. Πτωτικά. Παρεπόμενα των πτωτικών

74. Στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο, η αντωνυμία και η μετοχή σχηματίζουν τύπους που λέγονται **πτώσεις.** Γι' αυτό τα πέντε αυτά κλιτά μέρη του λόγου λέγονται **πτωτικά.**

75. α) Οι πτώσεις στην αρχαία ελληνική είναι πέντε: η **ονομαστική,** η **γενική,** η **δοτική,** η **αιτιατική** και η **κλητική.**

β) Απο τις πέντε πτώσεις η ονομαστική και η κλητική λέγονται **ορθές,** η γενική, η δοτική και η αιτιατική λέγονται **πλάγιες.**

76. Όπως στη νέα, έτσι και στην αρχαία ελληνική τα πτωτικά, εκτός από τις πτώσεις, έχουν ακόμα γένος, αριθμό και κλίση.

α) Τα **γένη** των πτωτικών είναι τρία: **αρσενικό, θηλυκό** και **ουδέτερο:** *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, τὸ βιβλίον* (βλ. § 81-82) - *ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλὸν* - *ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο* – *ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τὸ γράφον.*

β) Οι **αριθμοί** των πτωτικών στην αρχαία γλώσσα ήταν τρεις: ο **ενικός,** που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για ένα, ο **πληθυντικός,** που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για πολλά, και ο **δυϊκός,** που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για δύο (*ὁ παῖς - οἱ παῖδες - τὼ παῖδε).*

γ) **Κλίση** λέγεται ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο σχηματίζονται οι πτώσεις ενός πτωτικού. Οι κλίσεις των πτωτικών είναι τρεις: η **πρώτη,** η **δεύτερη** και η **τρίτη.**

77. Η πτώση, το γένος, ο αριθμός και η κλίση λέγονται με μία λέξη **παρεπόμενα** (ή **συνακόλουθα**) των πτωτικών.

6ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

78. Άρθρο είναι η μονοσύλλαβη κλιτή λέξη που κανονικά χρησιμοποιείται εμπρός από τα ονόματα, όταν μνημονεύονται στο λόγο ως γνωστά και ορισμένα: *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, τὸ τέκνον.*

Το άρθρο κλίνεται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ονομαστική	*ὁ*	*ἡ*	*τὸ*	*οἱ*	*αἱ*	*τὰ*
γενική	*τοῦ*	*τῆς*	*τοῦ*	*τῶν*	*τῶν*	*τῶν*
δοτική	*τῷ*	*τῇ*	*τῷ*	*τοῖς*	*ταῖς*	*τοῖς*
αιτιατική	*τὸν*	*τὴν*	*τὸ*	*τοὺς*	*τὰς*	*τὰ*

Δυϊκός αριθμός και των τριών γενών

Ονομ. και αιτ. *τὼ* - γεν και δοτ. *τοῖν*

(Σπάνιοι τύποι του θηλυκού είναι και: *τά, ταῖν*).

7ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Γενικά για τα ουσιαστικά

1. Ορισμός και διαίρεση των ουσιαστικών

79. Ονόματα ουσιαστικά ή απλώς **ουσιαστικά** λέγονται οι κλιτές λέξεις που σημαίνουν 1) πρόσωπα, ζώα ή πράγματα και 2) ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα.

1) Τα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπα, ζώα ή πράγματα λέγονται **συγκεκριμένα:** *ἄνθρωπος, ἵππος, γέφυρα.*

2) Τα ουσιαστικά που σημαίνουν ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται **αφηρημένα:** *ἐργασία, εὐτυχία, εὐγένεια.*

80. Από τα ουσιαστικά:

1) λέγονται **κύρια ονόματα** όσα σημαίνουν ορισμένο πρόσωπο, ζώο, τόπο ή πράγμα: *Ζεύς, Σωκράτης, Βουκεφάλας, Ὄλυμπος, Πηνειός, Κόρινθος·*

2) λέγονται **προσηγορικά** ή **κοινά ονόματα** όσα σημαίνουν ένα σύνολο από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που ανήκουν στο ίδιο είδος: *ἀνήρ, ἵππος, ὄρος, πόλις.*

2. Γένος των ουσιαστικών

81. Το γένος των ουσιαστικών (πβ. § 76, α) το ξεχωρίζομε κάποτε από την κατάληξη *(ἄνθρωπ-ος, οἰκί-α, δένδρ-ον)*, πάντοτε όμως και κυρίως από το άρθρο που παίρνουν: έτσι, όσα παίρνουν το άρθρο **ὁ** είναι **αρσενικά,** όσα παίρνουν το άρθρο **ἡ** είναι **θηλυκά** και όσα παίρνουν το άρθρο **τό** είναι **ουδέτερα:** *ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἄμπελος, τὸ πέλαγος.*

82. Τα ουσιαστικά κατα το γένος τα ξεχωρίζομε:

1) σε **μονοκατάληκτα μ' ένα γένος·** αυτά είναι ή αρσενικά ή θηλυκά ή ουδέτερα και επομένως έχουν μόνο έναν τύπο: *ὁ ἀνήρ, ἡ γυνή, τὸ τέκνον - ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα, τὸ δένδρον·*

2) σε **μονοκατάληκτα με δύο γένη** ή ουσιαστικά **κοινού γένους·** αυτά έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό), αλλά έναν τύπο, κοινό και για τα δύο, και τα ξεχωρίζομε μόνο από το άρθρο: *ὁ παῖς - ἡ παῖς· ὁ σύζυγος - ἡ σύζυγος· ὁ βοῦς - ἡ βοῦς· ὁ ἵππος - ἡ ἵππος·*

3) σε **δικατάληκτα με δύο γένη·** αυτά έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό) και δύο τύπους, έναν για κάθε γένος: *ὁ ποιητὴς - ἡ ποιήτρια· ὁ ἱερεὺς - ἡ ἱέρεια· ὁ βασιλεὺς - ἡ βασίλισσα· ὁ λέων - ἡ λέαινα.*

3. Αριθμός των ουσιαστικών

83. Οι αριθμοί των ουσιστικών, όπως και των άλλων πτωτικών, είναι τρεις: ο **ενικός,** ο **δυϊκός** και ο **πληθυντικός** (βλ. § 76,β).

Υπάρχουν όμως ουσιαστικά που είναι εύχρηστα μόνο ή προπάντων σ' έναν από τους τρεις αριθμούς (πβ. § 153).

1) **Στον ενικό** (μόνο ή προπάντων) είναι εύχρηστα:

α) πολλά αφηρημένα ουσιαστικά: *ἀγάπη, αἰδώς, δικαιοσύνη, εὐσέβεια, πενία, φιλοσοφία, χρηστότης* κ.ά.

β) ονόματα που δηλώνουν φυσικά σώματα ή φαινόμενα ή καταστάσεις: *ἡ γῆ, ὁ οὐρανός, ὁ ἀήρ, ὁ αἰθήρ, τὸ ἔαρ, ὁ βορέας (βορρᾶς), ἡ ἠώς, ἡ ἠχώ, τό γῆρας, ἡ νεότης, ἡ δίψα, ἡ πεῖνα* κ.ά.

γ) ονόματα μετάλλων: *ὁ ἄργυρος, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκὸς* κ.ά.

δ) μερικά άλλα προσηγορικά: *τὸ ἔλαιον, τὸ μέλι, τὸ κνέφας* (= σκότος), *τὸ νέκταρ* (= το ποτό των θεών) κ.ά.

ε) τα περισσότερα κύρια ονόματα (που κανονικά εκφέρονται στον ενικό): *Αἴγινα, Ἄργος, Ἀττική, Ἑλλάς, Εὐρώτας, Ὄλυμπος, Ξενοφῶν, Περικλῆς, Σωκράτης* κ.ά.

2) **Στον πληθυντικό** (μόνο ή προπάντων) είναι εύχρηστα:

α) πολύ λίγα προσηγορικά *αἱ δυσμαὶ* (από άχρηστο ενικό *ἡ δυσμή*), *τὰ ἔγκατα* (από άχρηστο ενικό *τὸ ἔγκατον*), *οἱ ἐτησίαι* (= μελτέμια, από άχρηστο ενικό *ὁ ἐτησίας*, βλ. § 88, 3).

β) μερικά κύρια ονόματα πόλεων, τόπων, γιορτῶν κτλ.: *αἱ Ἀθῆναι, οἱ Δελφοί, αἱ Θῆβαι, τὰ Μέγαρα, αἱ Πλαταιαὶ - τὰ Τέμπη - τὰ Διονύσια, Ἐλευσίνια, Ἴσθμια, Νέμεα, Ὀλύμπια, Παναθήναια* κ.ά. (π β. τα νεοελλ. *Σπέτσες, Ψαρά - Χριστούγεννα, Θεοφάνεια* κ.ά.).

3) **Στο δυϊκό** (που δεν τον έχει η νέα ελληνική) ήταν εύχρηστα στην αρχαία, και μάλιστα στην αττική διάλεκτο, κυρίως όσα δηλώνουν πράγματα που από τη φύση τους αποτελούν ζεύγη: *τὼ ὀφθαλμὼ* (= οι δύο οφθαλμοί), *τὼ πόδε* (= τα δύο πόδια), *τὼ χεῖρε* (= τα δύο χέρια)· επίσης ο δυϊκός συνηθιζόταν για δύο πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που ήταν γνωστό ότι ήταν δύο (και αναφέρονταν μαζί) ή χρησιμοποιούνται κατά δύο ζεύγη: *τὼ ἀδελφὼ* (= οι δύο αδελφοί), *τὼ Διοσκούρω* (= οι δύο Διόσκουροι), *τὼ Αἴαντε* (= οι δύο Αίαντες), *τὼ βόε* (= τα δύο βόδια) κτλ.

4. Κλίση των ουσιαστικών

84. Οι κλίσεις των ουσιαστικών, όπως και των άλλων πτωτικών, είναι τρεις: η **πρώτη,** η **δεύτερη** και η **τρίτη** (βλ. § 76, γ).

Κατά την κλίση που ανήκουν τα ουσιαστικά λέγονται **πρωτόκλιτα, δευτερόκλιτα** ή **τριτόκλιτα.**

85. 1) Όσα ουσιαστικά έχουν τον ίδιο αριθμό συλλαβών σε όλες τις πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού λέγονται **ισοσύλλαβα.** Τα ισοσύλλαβα ανήκουν στην πρώτη και τη δεύτερη κλίση: *ὁ τα-μί-ας, τοῦ τα-μί-ου* κτλ., *οἱ τα-μί-αι, τῶν τα-μι-ῶν* κτλ. - *ὁ λό-γος, τοῦ λό-γου* κτλ., *οἱ λό-γοι, τῶν λό-γων* κτλ.

2) Όσα ουσιαστικά έχουν στη γενική και δοτική του ενικού και σε όλες τις πτώσεις του πληθυντικού μία συλλαβή περισσότερη από την ονομαστική (και κλητική) του ενικού λέγονται **περιττοσύλλαβα** και ανήκουν στην τρίτη κλίση: *ὁ πί-ναξ, τοῦ πί-να-κος* κτλ., *οἱ πί-να-κες, τῶν πι-νά-κων, τοῖς πί-να-ξι* κτλ. – *τὸ σῶμα, τοῦ σώ-μα-τος, τῷ σώ-μα-τι* κτλ.

8ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

86. Κατά την **πρώτη κλίση** κλίνονται ονόματα αρσενικά και θηλυκά: τα αρσενικά λήγουν σε **-ας** ή σε **-ης** και τα θηλυκά σε **-α** ή σε **-η.**

Παραδείγματα αρσενικών σε -ας και σε -ης

		(θ. *νεανιᾱ*)	(θ. *Ἀτρειδᾱ-*)	(θ. *στρατιωτᾱ-*)	(θ. *ποιητᾱ*)
			Ενικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*νεανί**ας***	*Ἀτρείδ**ης***	*στρατιώτης*	*ποιητὴς*
γεν.	*τοῦ*	*νεανί**ου***	*Ἀτρείδ**ου***	*στρατιώτου*	*ποιητοῦ*
δοτ.	*τῷ*	*νεανί**ᾳ***	*Ἀτρείδ**ῃ***	*στρατιώτῃ*	*ποιητῇ*
αιτ.	*τὸν*	*νεανί**αν***	*Ἀτρείδ**ην***	*στρατιώτην*	*ποιητὴν*
κλ.	*(ὦ)*	*νεανί**α***	*Ἀτρείδ**η***	*στρατιῶτ**ᾰ***	*ποιητὰ*
			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*οἱ*	*νεανί**αι***	*Ἀτρεῖδ**αι***	*στρατιῶται*	*ποιηταὶ*
γεν.	*τῶν*	*νεανι**ῶν***	*Ἀτρειδ**ῶν***	*στρατιωτῶν*	*ποιητῶν*
δοτ.	*τοῖς*	*νεανί**αις***	*Ἀτρείδ**αις***	*στρατιώταις*	*ποιηταῖς*
αιτ.	*τοὺς*	*νεανί**ας***	*Ἀτρείδ**ας***	*στρατιώτας*	*ποιητὰς*
κλ.	*(ὦ)*	*νεανί**αι***	*Ἀτρεῖδ**αι***	*στρατιῶται*	*ποιηταὶ*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. *(ὦ) νεανί**ᾱ*** *Ἀτρείδ**ᾱ*** *στρατιώτᾱ* *ποιητὰ*
γεν., δοτ. *τοῖν* *νεανί**αιν*** *Ἀτρείδ**αιν*** στρατιώταιν ποιηταῖν

β) Παραδείγματα θηλυκών σε -ᾱ και -ᾰ (γεν. -ᾱς)

λιτειᾱ) (θ. *στρατιᾱ-*) (θ. *ἀληθειᾰ-*) (θ. *σφαιρᾰ-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ἡ*	*πολιτεία*	*στρατιὰ*	*ἀλήθειᾰ*	*σφαῖρᾰ*
γεν.	*τῆς*	*πολιτείας*	*στρατιᾶς*	*ἀληθείᾱς*	*σφαίρᾱς*
δοτ.	*τῇ*	*πολιτείᾳ*	*στρατιᾷ*	*ἀληθείᾳ*	*σφαίρᾳ*
αιτ.	*τὴν*	*πολιτείαν*	*στρατιὰν*	*ἀλήθειᾰν*	*σφαῖρᾰν*
κλ.	*(ὦ)*	*πολιτεία*	*στρατιὰ*	*ἀλήθειᾰ*	*σφαῖρᾰ*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*αἱ*	*πολιτεῖαι*	*στρατιαὶ*	*ἀλήθειαι*	*σφαῖραι*
γεν.	*τῶν*	*πολιτειῶν*	*στρατιῶν*	*ἀληθειῶν*	*σφαιρῶν*
δοτ.	*ταῖς*	*πολιτείαις*	*στρατιαῖς*	*ἀληθείαις*	*σφαίραις*
αιτ.	*τὰς*	*πολιτείας*	*στρατιὰς*	*ἀληθείας*	*σφαίρας*
κλ.	*(ὦ)*	*πολιτεῖαι*	*στρατιαὶ*	*ἀλήθειαι*	*σφαῖραι*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ) πολιτεί**ᾱ** στρατιὰ ἀληθείᾱ σφαίρᾱ*
*γεν., δοτ. τοῖν πολιτεί**αιν** στρατιαῖν ἀληθείαιν σφαίραιν*

γ) Παραδείγματα θηλυκῶν σε ᾰ- (γεν. -ης)

		(θ. *τραπεζᾰ-*)	(θ. *γλωσσᾰ-*)		(θ. *τραπεζᾰ*)	(θ. *γλωσσᾰ*)
		Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	*ἡ*	*τράπεζ**ᾰ***	*γλῶσσᾰ*	*αἱ*	*τράπεζ**αι***	*γλῶσσαι*
γεν.	*τῆς*	*τραπέζ**ης***	*γλώσσης*	*τῶν*	*τραπεζ**ῶν***	*γλωσσῶν*
δοτ.	*τῇ*	*τραπέζ**ῃ***	*γλώσσῃ*	*ταῖς*	*τραπέζ**αις***	*γλώσσαις*
αιτ.	*τὴν*	*τράπεζ**ᾰν***	*γλῶσσᾰν*	*τὰς*	*τραπέζας*	*γλώσσας*
κλ.	*(ὦ)*	*τράπεζ**ᾰ***	*γλῶσσᾰ*	*(ὦ)*	*τράπεζ**αι***	*γλῶσσαι*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ) τραπέζ**ᾱ** γλώσσᾱ*
γεν., δοτ. *τοῖν τραπέζ**αιν** γλώσσαιν*

δ) Παραδείγματα θηλυκών σε -η

		(θ. *κωμᾱ*)	(θ. *τιμᾱ-*)	(θ.	*κωμᾱ-*)	(θ. *τιμᾱ-*)
		Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	*ἡ*	***κώμη***	*τιμὴ*	*αἱ*	***κῶμαι***	*τιμαὶ*
γεν.	*τῆς*	***κώμης***	*τιμῆς*	*τῶν*	***κωμῶν***	*τιμῶν*
δοτ.	*τῇ*	***κώμῃ***	*τιμῇ*	*ταῖς*	***κώμαις***	*τιμαῖς*
αιτ.	*τὴν*	***κώμην***	*τιμὴν*	*τὰς*	***κώμᾱς***	*τιμὰς*
κλ.	*(ὦ)*	***κώμη***	*τιμὴ*	*(ὦ)*	***κῶμαι***	*τιμαὶ*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)* ***κώμᾱ*** *τιμὰ*

γεν., δοτ. τοῖν ***κώμαιν*** *τιμαῖν*

87. ΟΛΙΚΕΣ Ή ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Α΄ ΚΛΙΣΗΣ

			Ενικός			Πληθυντ.	Δυϊκός
	Αρσενικό			Θηλυκό		Αρσ. Θηλ.	Αρσ. Θηλ.
ον.	*-ᾱς*	*-ης*	*-ᾱ*	*-ᾰ*	*-η*	*-αι*	*-ᾱ*
γεν.	*-ου*	*-ου*	*-ᾱς*	*-ᾱς* ή *-ης*	*-ης*	*-ων*	*-αιν*
δοτ.	*-ᾳ*	*-ῃ*	*-ᾳ*	*-ᾳ* ή *-ῃ*	*-ῃ*	*-αις*	*-αιν*
αιτ.	*-ᾱν*	*-ην*	*-ᾱν*	*-ᾰν*	*-ην*	*-ᾱς*	*-ᾱ*
κλ.	*-ᾱ*	*-η* (ή*-ᾰ*)	*-ᾱ*	*-ᾰ*	*-η.*	*-αι*	*-ᾱ*

Παρατηρήσεις

88. Στα πρωτόκλιτα ουσιαστικά:

1) οι καταλήξεις του πληθυντικού (και του δυϊκού) των αρσενικών και των θηλυκών είναι οι ίδιες·

2) το *α* στην κατάληξη -*ας* (σε οποιαδήποτε πτώση) είναι πάντοτε μακρόχρονο: *ὁ Αἰνείᾱς, τῆς χώρᾱς, τοὺς στρατιώτᾱς* (μακρόχρονη είναι και η κατάληξη *α* του δυϊκού: *τὼ Ἀτρείδᾱ*).

3) η γενική του πληθ. τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: *τῶν νεανιῶν, τῶν θαλασσῶν*. Βλ. και § 39, 1, 2 και 3. Αλλά *οἱ ἐτησίαι* (= μελτέμια· πβ. § 83, 2, α), *τῶν ἐτησίων*.

89. Από τα πρωτόκλιτα αρσενικά σε -*ης* σχηματίζουν την κλητική του ενικού σε -*ᾱ* και όχι σε -*η:*

α) τα εθνικά: *ὦ Πέρσᾰ, ὦ Σκύθᾰ*.

β) όσα λήγουν σε -*της* και τα σύνθετα (με β΄ συνθ. ρῆμα) σε -*άρχης*, -*μέτρης*, -*πώλης*, -*τρίβης*, *ώνης* κτλ.: *ὦ στρατιῶτα, ὦ γυμνασιάρχα, ὦ βιβλιοπῶλα, ὦ παιδοτρίβα, ὦ τελῶνα*.

90. Στα πρωτόκλιτα θηλυκά που λήγουν σε -*α:*

1) αν πριν από την κατάληξη *α* υπάρχει σύμφωνο (εκτός από το *ρ*), τότε το *α* αυτό λέγεται **μη καθαρό,** είναι κανονικά **βραχύχρονο** και στη γενική και δοτική του ενικού τρέπεται σε *η: ἡ μοῦσα, τῆς μούσης, τῇ μούσῃ* κτλ. – *ἡ μᾶζα, τῆς μάζης, τῇ μάζῃ* κτλ.

2) αν πριν από την κατάληξη *α* υπάρχει φωνήεν ή *ρ*, τότε το *α* αυτό λέγεται **καθαρό,** είναι κανονικά **μακρόχρονο** και φυλάγεται σε όλες τις πτώσεις του ενικού: *ἡ πολιτεία, τῆς πολιτείας, τῇ πολιτείᾳ* κτλ. – *ἡ ὥρα, τῆς ὥρας, τῇ ὥρᾳ* κτλ.

3) το *α* της κατάληξης στην αιτιατική και την κλητική του ενικού είναι μακρόχρονο ή βραχύχρονο, ανάλογα με το τι είναι στην ονομαστική: *(ἡ πολιτείᾱ) τὴν πολιτείᾱν, ὦ πολιτείᾱ* – *(ἡ μοῦσᾰ) τὴν μοῦσᾰν, ὦ μοῦσᾰ*.

91. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Α΄ ΚΛΙΣΗΣ
(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΑΡΣΕΝΙΚΑ

α) σε -ᾶς

κοχλίας (ῐ)
λοχίας (ῐ)
τραυματίας (ῐ)
Γοργίας (ῐ)
Ἱππίας (ῐ)
Καλλίας (ῐ)
Φιντίας (ῐ)
μανδύας (ῠ)
Αἰνείας

β) σε -ης

εὐπατρίδης (ῐ)
Εὐριπίδης (ῐ)
Πελοπίδης (ῐ)
Ἀτρείδης
Ἡρακλείδης
Αἰσχίνης
ἐλάτης[1] *(ᾰ)*
ἁμαξηλάτης (ᾰ)
ἁρματηλάτης (ᾰ)
ἐργάτης (ᾰ)
πελάτης (ᾰ)
πλάστης (ᾰ)
Ἐλεάτης (ᾱ)
Κροτωνιάτης (ᾱ)
Σπαρτιάτης (ᾱ)
Τεγεάτης (ᾱ)
κομήτης[2]
κωμήτης[3]
πλανήτης
προφήτης
σφενδονήτης
Αἰγινήτης
ἀθλητὴς
μαθητὴς
μιμητὴς κτλ.
ζευγίτης (ῑ)
μεσίτης (ῑ)
ὁπλίτης (ῑ)
πολίτης (ῑ)
τεχνίτης (ῑ)
Ἀβδηρίτης (ῑ)
Σταγιρίτης (ῑ)
κριτὴς
ἀκοντιστὴς
δύτης (ῠ)
θύτης (ῠ)
λύτης (ῠ)
πρεσβύτης (ῡ)
μηνυτὴς
δεσμώτης
ἠπειρώτης
θιασώτης
ἰδιώτης
νησιώτης
πατριώτης κτλ.
ζηλωτὴς
μισθωτὴς
ἀγρότης
δεσπότης
δημότης
ἐξωμότης
ἱππότης
προδότης
τοξότης

2. ΘΗΛΥΚΑ

α) σε -α -ας

Πλάταιᾰ
Φώκαιᾰ
ἐλαία
ἡλιαία
κεραία
σημαία
μηλέα
πτελέα
γενεὰ
δωρεὰ
βοήθειᾰ
ἐνέργειᾰ
ἀμέλειᾰ
ἐπιμέλειᾰ
ἀσέβειᾰ
εὐσέβειᾰ
ἔνδειᾰ κτλ.
ὠφέλειᾰ
(και *ὠφελίᾱ*)
βασίλειᾰ[4]
ἱέρειᾰ
ἀκρώρειᾰ
Ὀδύσσειᾰ
Μαντίνειᾰ
Χαιρώνειᾰ
Ψυττάλειᾰ
ἁλιεία
βασιλεία
δουλεία
ἐφορεία
στρατεία κτλ.
ἀνδρεία
σιτοδεία
λεία
μνεία
χρεία
Ἐρέτριᾰ
αὐλήτριᾰ
μαθήτριᾰ κτλ.
ἀδικία (ῐ)
εὐφορία (ῐ)
σοφία (ῐ) κτλ.
ἐκκλησία (ῐ)
συνωμοσία (ῐ)
μυρμηκιὰ
στρατιὰ
ἄγνοια

1. οδηγός αλόγων κτλ.– 2. αυτός που έχει πολλά μαλλιά· το άστρο.– 3. αυτός που κατοικεί σε χωριά.– 4. βασίλισσα.

ἄνοια
ἔννοια
εὔνοια
ὁμόνοια
πρόνοια
ἄπνοια
δύσπνοια
εὔπλοια
ἀπόρροια
ῥοιὰ[5]
χροιὰ
Ἅρπυια[6]
ὀργυιὰ
μητρυιὰ
μυῖα
γαῖα, γραῖα
μαῖα, μοῖρα
πεῖρα, πρῷρα
σπεῖρα, σφαῖρα
σφῦρα
Αἴθρα, Φαίδρα
αὔρα, λαύρα
σαύρα, θήρα
θύρα

β) σε -α -ης
ἅμιλλα
δίκελλα
θύελλα
βδέλλα
βασίλισσα
μέλισσα
κίσσα (ῐ)
πίσσα (ῐ)
δίψα (ῐ)
κνῖσα (ῑ)
μᾶζα (μᾱ)
μύζα (ῠ)
πεῖνα
πῖνα (ῑ)
πρύμνα (ῠ)
(και *πρύμνη*)
ῥίζα (ῐ)
ῥῖνα[7] *(ῑ)*
(και *ῥίνη*)
δράκαινᾰ
θέαινᾰ
θεράπαινᾰ
λέαινᾰ
τρίαινᾰ

γ) σε -η
αἰσχύνη (ῡ)
βλάβη (ᾰ)
δάφνη (ᾰ)
δίκη (ῐ)
δίνη[8] *(ῑ)*
ἴλη (ῑ)
κλίνη (ῑ)
λίμνη (ῐ)
λύπη (ῡ)
νίκη (ῑ)
νύμφη (ῠ)
πλάνη (ᾰ)
πύλη (ῠ)
ῥύμη[9]
σκαπάνη (ᾰ)
σκάφη (ᾰ)
σπάθη (ᾰ)
τύχη (ῠ)
ὕλη (ῡ)
φάτνη (ᾰ)
τιμὴ
ψυχὴ κτλ.

2. Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

92. Τα περισσότερα από τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά που πριν από το χαρακτήρα *α* του θέματος έχουν άλλο *α* ή *ε* συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις και γι' αυτό ονομάζονται **πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά** (πβ. §§ 53-54).

---

5. η ροδιά και ο καρπός της.– 6. φτερωτή θεά.– 7. εργαλείο για ρίνισμα, λίμα.– 8. στρόβιλος.– 9. ορμή, φόρα· δρόμος.

Παραδείγματα

(θ. *Ἑρμεα-* = *Ἑρμη-*) (θ. = *μνᾱ-*) (θ. *συκεα-* = *συκη-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*(Ἑρμέας)*	*Ἑρμῆς*	*ἡ*	*(μνάα)*	*μνᾶ*	*(συκέα)*	*συκῆ*
γεν.	*τοῦ*	*(Ἑρμέου)*	*Ἑρμοῦ*	*τῆς*	*(μνάας)*	*μνᾶς*	*(συκέας)*	*συκῆς*
δοτ.	*τῷ*	*(Ἑρμέᾳ)*	*Ἑρμῇ*	*τῇ*	*(μνάᾳ)*	*μνᾷ*	*(συκέᾳ)*	*συκῇ*
αιτ.	*τὸν*	*(Ἑρμέαν)*	*Ἑρμῆν*	*τὴν*	*(μνάαν)*	*μνᾶν*	*(συκέαν)*	*συκῆν*
κλ.	*(ὦ)*	*(Ἑρμέα)*	*Ἑρμῆ*	*(ὦ)*	*(μνάα)*	*μνᾶ*	*(συκέα)*	*συκῆ*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ*	*(Ἑρμέαι)*	*Ἑρμαῖ*	*αἱ*	*(μνάαι)*	*μναῖ*	*(συκέαι)*	*συκαῖ*
γεν.	*τῶν*	*(Ἑρμεῶν)*	*Ἑρμῶν*	*τῶν*	*(μναῶν)*	*μνῶν*	*(συκεῶν)*	*συκῶν*
δοτ.	*τοῖς*	*(Ἑρμέαις)*	*Ἑρμαῖς*	*ταῖς*	*(μνάαις)*	*μναῖς*	*(συκέαις)*	*συκαῖς*
αιτ.	*τοὺς*	*(Ἑρμέας)*	*Ἑρμᾶς*	*τὰς*	*(μνάας)*	*μνᾶς*	*(συκέας)*	*συκᾶς*
κλ.	*(ὦ)*	*(Ἑρμέαι)*	*Ἑρμαῖ*	*(ὦ)*	*(μνάαι)*	*μναῖ*	*(συκέαι)*	*συκαῖ*

Δυικός αριθμός

ον., αιτ., *τώ*, κλητ. *(ὦ)* *(Ἑρμέα)* *Ἑρμᾶ* *(μνάα)* *μνᾶ* *(συκέα)* *συκᾶ*
γεν., δοτ. *τοῖν* *(Ἑρμέαιν)* *Ἑρμαῖν* *(μνάαιν)* *μναῖν* *(συκέαιν)* *συκαῖν*.

Κατά το *Ἑρμῆς* κλίνονται: *Ἀπελλῆς, Θαλῆς*.– Κατά το *μνᾶ* κλίνονται: *Ἀθηνᾶ, Ναυσικᾶ*.– Κατά το *συκῆ* κλίνονται: *ἀμυγδαλῆ, ἀλωπεκῆ* (= δέρμα αλεπούς), *κυνῆ* (= δέρμα σκύλου), *λεοντῆ* (= δέρμα λιονταριού), *ῥοδῆ* (= τριανταφυλλιά), *γαλῆ* κ.ά., καθώς και το όνομα *γῆ* στον ενικό.

93. Τα συνηρημένα πρωτόκλιτα ουσιαστικά έχουν και μετά τη συναίρεση τις καταλήξεις των ασυναίρετων τύπων. Μόνο το **εα** στον ενικό το συναιρούν σε **η:** *ὁ Ἑρμέας* - *Ἑρμῆς, ἡ συκέα -συκῆ, τῆς συκέας - συκῆς* κτλ.· αλλά: *τοὺς Ἑρμέας - Ἑρμᾶς, τὰς συκέας -συκᾶς* κτλ.

9ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

94. Κατά τη **δεύτερη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών: αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε **-ος** και ουδέτερα που λήγουν σε **-ον.**

α) Παραδείγματα αρσενικών και θηλυκών

		(θ. *ἀνθρωπο-*)	(θ. *ἀγρο-*)		(θ. *νησο-*)	(θ. *ὁδο-*)
			Ενικός αριθμός			
ον.	*ὁ*	*ἄνθρωπ***ος**	*ἀγρὸς*	*ἡ*	*νῆσ***ος**	*ὁδὸς*
γεν.	*τοῦ*	*ἀνθρώπ***ου**	*ἀγροῦ*	*τῆς*	*νήσ***ου**	*ὁδοῦ*
δοτ.	*τῷ*	*ἀνθρώπ***ῳ**	*ἀγρῷ*	*τῇ*	*νήσ***ῳ**	*ὁδῷ*
αιτ.	*τὸν*	*ἄνθρωπ***ον**	*ἀγρὸν*	*τὴν*	*νῆσ***ον**	*ὁδὸν*
κλ.	*(ὦ)*	*ἄνθρωπ***ε**	*ἀγρὲ*	*(ὦ)*	*νῆσ***ε**	*ὁδὲ*
			Πληθυντικός αριθμός			
ον.	*οἱ*	*ἄνθρωπ***οι**	*ἀγροὶ*	*αἱ*	*νῆσ***οι**	*ὁδοὶ*
γεν.	*τῶν*	*ἀνθρώπ***ων**	*ἀγρῶν*	*τῶν*	*νήσ***ων**	*ὁδῶν*
δοτ.	*τοῖς*	*ἀνθρώπ***οις**	*ἀγροῖς*	*ταῖς*	*νήσ***οις**	*ὁδοῖς*
αιτ.	*τοὺς*	*ἀνθρώπ***ους**	*ἀγροὺς*	*τὰς*	*νήσ***ους**	*ὁδοὺς*
κλ.	*(ὦ)*	*ἄνθρωπ***οι**	*ἀγροὶ*	*(ὦ)*	*νῆσ***οι**	*ὁδοὶ*
			Δυϊκός αριθμός			
ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*		*ἀνθρώπ***ω**	*ἀγρὼ*		*νήσ***ω**	*ὁδὼ*
γεν., δοτ. *τοῖν*		*ἀνθρώπ***οιν**	*ἀγροῖν*		*νήσ***οιν**	*ὁδοῖν*

β) Παραδείγματα ουδετέρων

(θ. *μυστηριο-*) (θ. *δωρο-*) (θ. *φυτο-*) (θ. *μυστηριο-*) (θ. *δωρο-*) (θ. *φυτο-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*τὸ μυστήρι***ον**	*δῶρον*	*φυτὸν*	*τὰ μυστήρι***α**	*δῶρα*	*φυτὰ*
γεν.	*τοῦ μυστηρί***ου**	*δώρου*	*φυτοῦ*	*τῶν μυστηρί***ων**	*δώρων*	*φυτῶν*
δοτ.	*τῷ μυστηρί***ῳ**	*δώρῳ*	*φυτῷ*	*τοῖς μυστηρί***οις**	*δώροις*	*φυτοῖς*
αιτ.	*τὸ μυστήρι***ον**	*δῶρον*	*φυτὸν*	*τὰ μυστήρι***α**	*δῶρα*	*φυτὰ*
κλ.	*(ὦ) μυστήρι***ον**	*δῶρον*	*φυτὸν*	*(ὦ) μυστήρι***α**	*δῶρα*	*φυτὰ*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*μυστηρί***ω**	*δώρω*	*φυτὼ*
γεν., δοτ. *τοῖν*	*μυστηρί***οιν**	*δώροιν*	*φυτοῖν*

95. ΟΛΙΚΕΣ Ή ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Β' ΚΛΙΣΗΣ

	Αρσενικό και			Ουδέτερο		
	Ενικός	Πληθ.	Δυϊκός	Ενικός	Πληθ.	Δυϊκός
ον.	*-ος*	*-οι*	*-ω*	*-ον*	*-ᾰ*	*-ω*
γεν.	*-ου*	*-ων*	*-οιν*	*-ου*	*-ων*	*-οιν*
δοτ.	*-ῳ*	*-οις*	*-οιν*	*-ῳ*	*-οις*	*-οιν*
αιτ.	*-ον*	*-ους*	*-ω*	*-ον*	*-ᾰ*	*-ω*
κλ.	*-ε (-ος)*	*-οι*	*-ω*	*-ον*	*-ᾰ*	*-ω*

Παρατηρήσεις

96. Από τα ουσιαστικά της β΄ κλίσης:

1) Τα αρσενικά καί τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις (και τα ξεχωρίζουμε μόνο από το άρθρο).

2) Τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και τα θηλυκά στην ονομ. και κλητ. τόυ ενικού (όπου έχουν κατάλ. **-ον**) και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του πληθ. (όπου έχουν κατάλ. **-ᾰ**).

97. α) Τα ουδέτερα των πτωτικών (σε όλες τις κλίσεις) σχηματίζουν στον ενικό και στον πληθ. τρεις πτώσεις όμοιες: την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική.

β) Η κατάληξη **α** των ουδετέρων όλων γενικά των πτωτικών είναι βραχύχρονη: *τὰ μῆλᾰ, τὸ σῶμᾰ, τὰ σώματᾰ, τὰ γενναῖᾰ, ἐκεῖνᾰ, τὰ τιμῶντᾰ.*

98. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Β΄ ΚΛΙΣΗΣ
(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΑΡΣΕΝΙΚΑ

ἆθλος[1]	*λοιμὸς*[4]	*πύργος*	*σχοῖνος*[16]
βίος	*λύκος*	*σῖτος*[7]	*τίτλος*
γρῖφος	*μάγος*	*σκύμνος*[8]	*τύλος*[17]
θρῦλος	*μόλυβδος*[5]	*σκῦρος*[9]	*τύμβος*[18]
θῡμὸς	*μύδρος*[6]	*σπίνος*	*τῦφος*
καρκίνος	*μῦθος*	*στάμνος*[10]	*ὕβος*[19]
κίνδῡνος	*μύλος*	*στίβος*	*ὕμνος*
κρίκος	*νᾶνος*	*στίχος*[11]	*ὕπνος*
κύκλος	*πάγος*	*στοῖχος*[12]	*φάρος*
Κῦρος	*πάππος*	*στῦλος*[13]	*Χῖος*[20]
λίθος[2]	*πίθος*	*Σύρος*[14]	
λιμὸς[3]	*πῖλος*	*σχῖνος*[15]	

---

1. (από το *ἄεθλος*) αγώνας, κατόρθωμα.– 2. αρσ. και θηλ.– 3. πείνα, σιτοδεία.– 4. μολυσματική αρρώστια, πανούκλα.– 5. και *μόλιβος*.–6. πυραχτωμένο σίδερο.– 7. πληθ. *τὰ σῖτα* (βλ. § 147).– 8. νεογνὸ ζώου, ιδίως του λιονταριού.– 9. κομμάτι από πέτρα, που ξεπετιέται κατά τη λάξευση· αλλιώς: *λατύπη*.– 10. στάμνα.– 11. σειρά, γραμμή, αράδα (οποιαδήποτε).– 12. σειρά από ανθρώπους, στρατιώτες, πλοία κτλ., γραμμή σε παράταξη.– 13. κολόνα (κυρίως για στήριξη) αλλιώς: *κίων*· ενώ *ἡ στήλη* = επιτύμβια πλάκα, πέτρα που χρησιμεύει για ορόσημο, πλάκα με επιγραφή κτλ.– 14. κάτοικος της Συρίας (ενώ *ἡ Σῦρος*, το νησί).– 15. μαστιχόδεντρο.– 16. βούρλο (υποκορ. *σχοινίον*).– 17. ρόζος, κάλος, σκληρό εξόγκωμα του δέρματος.– 18. τάφος σχηματισμένος με σωρό από χώμα σε σχήμα μικρού λόφου.– 19. το κύρτωμα που σχηματίζει η ράχη της καμήλας.– 20. κάτοικος της Χίου (ενώ *ἡ Χίος*, το νησί).–

2. ΘΗΛΥΚΑ		3. ΟΥΔΕΤΕΡΑ	
ἄμμος	*πλίνθος*	*ἆθλον*[25]	*νίτρον*[30]
ἄρκτος	*πρῖνος*[22]	*ἄντρον*	(ἡ *λίτρον*)[30]
Ἴος	*ῥάβδος*	*ἄστρον*	*ξύλον*
κάμηλος	*Σῦρος*[23]	*βάθρον*	*πίσον*[31]
κάμινος	*Σκῦρος*	*ἴον*	*πράσον*
Κάσος	*τάφρος*	*κρίνον*	*πτύον*[32]
Κύθνος	*Χίος*[24]	*λίκνον*[26]	*στυππεῖον*[33]
Κύπρος		*λίνον*[27]	*σῦκον*
μύρτος[21]		*λύτρον*[28]	*φύλλον*[34]
Νάξος		*μύρον*	*φῦλον*[35]
Πάρος		*μύρτον*[29]	*ᾠὸν*

2. Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

99. Τα περισσότερα ουσιαστικά της β΄ κλίσης που πριν από το χαρακτήρα **ο** έχουν άλλο **ο** ή **ε** συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά** (πβ. § 92).

Παραδείγματα

(θ. *ἐκπλοο- = ἐκπλου-*) (θ. *πλοο- = πλου-*) (θ. *ὀστεο- = ὀστου-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*(ἔκπλοος)*	*ἔκπλους*	*(πλόος)*	*πλοῦς*	*τὸ*	*(ὀστέον)*	*ὀστοῦν*
γεν.	*τοῦ*	*(ἐκπλόου)*	*ἔκπλου*	*(πλόου)*	*πλοῦ*	*τοῦ*	*(ὀστέου)*	*ὀστοῦ*
δοτ.	*τῷ*	*(ἐκπλόῳ)*	*ἔκπλῳ*	*(πλόῳ)*	*πλῷ*	*τῷ*	*(ὀστέῳ)*	*ὀστῷ*
αιτ.	*τὸν*	*(ἔκπλοον)*	*ἔκπλουν*	*(πλόον)*	*πλοῦν*	*τὸ*	*(ὀστέον)*	*ὀστοῦν*
κλ.	*(ὦ)*	*(ἔκπλοε)*	*ἔκπλου*	*(πλόε)*	*πλοῦ*	*(ὦ)*	*(ὀστέον)*	*ὀστοῦν*

21. μυρσίνη, μυρτιά (ενώ *τὸ μύρτον*, ο καρπός της).– 22. (αρσ. και θηλ.) βαλανιδιά, πουρνάρι.– 23. βλ. αρ. 14.– 24. βλ. αρ. 20.– 25. (από το *ἄεθλον*) έπαθλον, βραβείον.– 26. κούνια.– 27. λινάρι.– 28. το χρήμα που δίνεται για την απολύτρωση κάποιου, αμοιβή, ανταμοιβή.– 29. βλ. αρ. 21.– 30. νίτρο (αττ. *λίτρον*) ανθρακική σόδα.– 31. μπιζέλι.– 32. φτυάρι.– 33. στουπί.– 34. φύλλο από δέντρο, άνθος κτλ.– 35. γένος, φυλή.

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ*	*(ἔκπλοοι)*	*ἔκπλοι*	*(πλόοι)*	*πλοῖ*	*τὰ*	*(ὀστέα)*	*ὀστᾶ*
γεν.	*τῶν*	*(ἐκπλόων)*	*ἔκπλων*	*(πλόων)*	*πλῶν*	*τῶν*	*(ὀστέων)*	*ὀστῶν*
δοτ.	*τοῖς*	*(ἐκπλόοις)*	*ἔκπλοις*	*(πλόοις)*	*πλοῖς*	*τοῖς*	*(ὀστέοις)*	*ὀστοῖς*
αιτ.	*τοὺς*	*(ἐκπλόους)*	*ἔκπλους*	*(πλόους)*	*πλοῦς*	*τὰ*	*(ὀστέα)*	*ὀστᾶ*
κλ.	*(ὦ)*	*(ἔκπλοοι)*	*ἔκπλοι*	*(πλόοι)*	*πλοῖ*	*(ὦ)*	*(ὀστέα)*	*ὀστᾶ*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	*τώ*, κλ. *(ὦ)*	*(ἐκπλόω)*	*ἔκπλω,*	*(πλόω)*	*πλώ,*	*τὼ*	*(ὀστέω)*	*ὀστὼ*
γεν., δοτ.	*τοῖν*	*(ἐκπλόοιν)*	*ἔκπλοιν,*	*(πλόοιν)*	*πλοῖν,*	*τοῖν*	*(ὀστέοιν)*	*ὀστοῖν*

Κατά το *ἔκπλους* κλίνονται: *ὁ ἀπόπλους, περίπλους, κατάπλους, ἔκρους* (= εκροή), *χειμάρρους* (= χείμαρρος), τα κύρια ονόματα *Πειρίθους, Πάνθους* κτλ., καθώς και το θηλ. *ἡ πρόχους* (= υδρία, λαγήνι). Κατά το *πλοῦς* κλίνονται: *ὁ θροῦς* (= θόρυβος), *νοῦς, πνοῦς* (= πνοή), *ῥοῦς* (= ρεύμα), *χνοῦς* (= χνούδι), *χοῦς* (= χώμα) κτλ., καθώς και τα σε *(-εος)* *-ους* συγγενικά *(ἀδελφιδέος) ἀδελφιδοῦς* (= ανεψιός), *(ἀνεψιαδέος) ἀνεψιαδοῦς* (= γιος του πρώτου εξαδέρφου ή της πρώτης εξαδέρφης), *(θυγατριδέος) θυγατριδοῦς* (= γιος της θυγατέρας) κτλ.– Κατά το *ὀστοῦν κλίνεται το (κάνεον) κανοῦν* (= κάνιστρο).

Παρατηρήσεις

100. 1) Τα φωνήεντα **ο** και **ε** των συνηρημένων δευτεροκλίτων, όταν ακολουθεί αμέσως ύστερ' από αυτά ο χαρακτήρας **ο**, συναιρούνται με αυτόν σε **ου** *(πλόος - πλοῦς, ὀστέον - ὀστοῦν)*, αλλιώς χάνονται κατά τη συναίρεση εμπρός από τις καταλήξεις *(πλόου - πλοῦ, πλόῳ - πλῷ, πλόοι - πλοῖ* κτλ., *ὀστέου - ὀστοῦ, ὀστέα - ὀστᾶ* κτλ.). Έτσι οι συνηρημένες καταλήξεις των ουσιαστικών αυτών διαφέρουν από τις καταλήξεις των ασυναίρετων ουσιαστικών της β΄ κλίσης μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού.

2) Όλες οι πτώσεις των συνηρημένων της β΄ κλίσης τονίζονται στην ίδια συλλαβή, στην οποία τονίζεται η ονομαστική του ενικού: *τὸ ὀστοῦν, τοῦ ὀστοῦ, τῷ ὀστῷ, τὰ ὀστᾶ, τῶν ὀστῶν* κτλ.· το ίδιο συμβαίνει αντίθετα με τον κανόνα (§ 54) και στα σύνθετα που πριν από τη συναίρεση ήταν στην ονομ. του ενικού προπαροξύτονα: *ὁ ἔκπλοος - ἔκπλους, τοῦ ἐκπλόου - ἔκπλου* (αντί *τοῦ ἐκπλοῦ*), *τῶν ἐκπλόων - ἔκπλων* (αντί *ἐκπλῶν*) κτλ.

3. Αττική δεύτερη κλίση

101. Μερικά ουσιαστικά της β΄ κλίσης λήγουν όχι σε *-ος* και *-ον*, αλλά σε **-ως** και **-ων**. Τα ουσιαστικά αυτά που συνηθίζονταν κυρίως στην αττική διάλεκτο λέγονται **αττικόκλιτα**, και η κλίση τους λέγεται **αττική δεύτερη κλίση**.

Παραδείγματα

	(θ. *προνεω-*)		(θ. *λεω-*)	(θ. *ἁλω-*)		(θ. *ἀνωγεω-*)	
			Ενικός αριθμός				
ον.	*ὁ*	*πρόνε**ως***	*λε**ὼς***	*ἡ*	*ἅλ**ως***	*τὸ*	*ἀνώγε**ων***
γεν.	*τοῦ*	*πρόνε**ω***	*λε**ὼ***	*τῆς*	*ἅλ**ω***	*τοῦ*	*ἀνώγε**ω***
δοτ.	*τῷ*	*πρόνε**ῳ***	*λε**ῲ***	*τῇ*	*ἅλ**ῳ***	*τῷ*	*ἀνώγε**ῳ***
αιτ.	*τὸν*	*πρόνε**ων***	*λε**ὼν***	*τὴν*	*ἅλ**ω(ν)***	*τὸ*	*ἀνώγε**ων***
κλ.	*(ὦ)*	*πρόνε**ως***	*λε**ὼς***	*(ὦ)*	*ἅλ**ως***	*(ὦ)*	*ἀνώγε**ων***
			Πληθυντικός αριθμός				
ον.	*οἱ*	*πρόνε**ῳ***	*λε**ῲ***	*αἱ*	*ἅλ**ῳ***	*τὰ*	*ἀνώγε**ω***
γεν.	*τῶν*	*πρόνε**ων***	*λε**ὼν***	*τῶν*	*ἅλ**ων***	*τῶν*	*ἀνώγε**ω***
δοτ.	*τοῖς*	*πρόνε**ῳς***	*λε**ῲς***	*ταῖς*	*ἅλ**ῳς***	*τοῖς*	*ἀνώγε**ῳς***
αιτ.	*τοὺς*	*πρόνε**ως***	*λε**ὼς***	*τὰς*	*ἅλ**ως***	*τὰ*	*ἀνώγε**ω***
κλ.	*(ὦ)*	*πρόνε**ῳ***	*λε**ῲ***	*(ὦ)*	*ἅλ**ῳ***	*(ὦ)*	*ἀνώγε**ω***

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*πρόνε**ω***	*λε**ὼ***	*ἅλ**ω***	*ἀνώγε**ω***
γεν., δοτ. τοῖν	*πρόνε**ῳν***	*λε**ῲν***	*ἅλ**ῳν***	*ἀνώγε**ῳν***

Κατά το *ὁ πρόνεως* (= πρόναος) κλίνονται τα κύρια ονόματα *Ανδρόγεως, Βριάρεως, Δεξίλεως, Μενέλεως, Τυνδάρεως* κ.ά. Κατά το *ὁ λεὼς* (= λαὸς) κλίνονται: *ὁ νεὼς* (= ναός), *ὁ λαγὼς* και *λαγῶς, ὁ ταῶς* (= παγόνι), *ἡ Κῶς* κ.ά.

Κατά το *ἡ ἅλως* (= το αλώνι) κλίνονται: *ὁ κάλως* (= χοντρό σκοινί), *ἡ ἕως* (= αυγή), *ὁ Ἄθως, ἡ Κέως, ἡ Τέως, ὁ Μίνως* κ.ά. Κατά το ουδέτ. *ἀνώγεων* κλίνονται μόνον ουδέτερα επίθετα (βλ. §§ 166-167).

Παρατηρήσεις

102. Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά:

1) φυλάγουν στις καταλήξεις όλων των πτώσεων το **ω** της ονομαστικής και παίρνουν υπογεγραμμένο **ι** όπου στις αντίστοιχες καταλήξεις της κοινής δεύτερης κλίσης υπάρχει *ι* (υπογεγραμμένο ή προσγεγραμμένο): *τῷ λεῴ, οἱ λεῴ, τοῖς λεῴς, τοῖν λεῴν* (κατά τα κοινά *τῷ λαῷ, οἱ λαοί, τοῖς λαοῖς, τοῖν λαοῖν*)·

2) φυλάγουν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τόνο που έχει η ονομαστική του ενικού και στην ίδια συλλαβή: *ὁ λεώς, τοῦ λεὼ* κτλ. – *ὁ ταῶς, τοῦ ταῶ* κτλ. – *ὁ πρόνεως, τοῦ πρόνεω* κτλ·

3) έχουν την κλητική όμοια με την ονομαστική·

4) μερικά σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού χωρίς το τελικό *ν: τὴν ἅλω, τὴν ἕω, τὸν Ἄθω, τὴν Κῶ, τὸν Μίνω* κ.ά. (κατά την γ΄ κλίση).

10ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Γενικά για τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης. Διαίρεση των τριτόκλιτων ουσιαστικών

103. Κατά την **τρίτη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών περιττοσύλλαβα (βλ. § 85, 2).

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά στην ενική ονομαστική λήγουν σ' ένα από τα φωνήεντα **α, ι, υ, ω,** ή σ' ένα από τα σύμφωνα **ν, ρ, ς (ξ, ψ)**· στην ενική γενική λήγουν σε **-ος, -ως,** ή **-ους.**

104. 1) Από τα αρσενικά και θηλυκά της τρίτης κλίσης πολλά σχηματίζουν την ενική ονομαστική με την κατάληξη -ς και λέγονται **καταληκτικά** *(ἥρω-ς, ἰχθύ-ς)*· μερικά όμως τη σχηματίζουν χωρίς καμιά κατάληξη και λέγονται **ακατάληκτα** *(χιών, ἠχώ).*

2) Τα ουδέτερα της γ΄ κλίσης κανονικά σχηματίζουν την ονομαστι-

κή, αιτιατική και κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη (είναι δηλ. ακατάληκτα): *σῶμα, ἄστυ* (πβ. § 123, 4).

105. 1) Από τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης άλλα έχουν σε όλες τις πτώσεις ένα μόνο θέμα και γι' αυτό λέγονται **μονόθεμα** *(χιτών, χιτῶν-ος)*· και άλλα παρουσιάζονται με δύο θέματα, γιατί σε μερικές πτώσεις εκτείνουν το φωνήεν της τελευταίας συλλαβής του θέματος και γι' αυτό λέγονται **διπλόθεμα** *(ἡγεμόν-ος, ἡγεμών)*.

2) Στα διπλόθεμα τριτόκλιτα το θέμα που έχει στην τελευταία συλλαβή μακρόχρονο φωνήεν λέγεται **ισχυρό θέμα** *(ποιμήν, ῥήτωρ)*, ενώ το άλλο που έχει στην τελευταία συλλαβή βραχύχρονο φωνήεν λέγεται **αδύνατο θέμα** *(ποιμεν-, ῥητορ-)*.

106. Το θέμα στα μονόθεμα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης βρίσκεται από τη γενική του ενικού, αφού αφαιρεθεί από αυτήν η κατάληξη: *πίνακ-ος* (θ. *πινακ-*),*κλητῆρ-ος* (θ. *κλητηρ-*). Στα διπλόθεμα το ισχυρό θέμα βρίσκεται από τήν ονομαστική του ενικού και το αδύνατο από τη γενική του ενικού, αφού αφαιρεθεί η κατάληξη: *ὁ ἡγεμὼν* (ισχυρό θ. *ἡγεμων-*), *τοῦ ἡγεμόν-ος* (αδύνατο θ. *ἡγεμον-*)· *ὁ ποιμὴν* (ισχυρό θ. *ποιμην-*), *τοῦ ποιμέν-ος* (αδύνατο θ. *ποιμεν-*).

107. Κατά το χαρακτήρα τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης διαιρούνται:

α) σε **φωνηεντόληκτα:** *ἥρω-ς, ἥρω-ος· πόλις, πόλε-ως·*

β) σε **συμφωνόληκτα:** *κόραξ, κόρακ-ος· σωλήν, σωλῆν-ος.*

Α΄. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης

108. α) Καταληκτικά μονόθεμα σε -ως, γεν. -ωος.

Παραδείγματα

		(θ. *ἡρω-*)	(θ. *Τρω-*)		(θ. *ἡρω-*)	(θ.*Τρω-*)
		Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	*ὁ*	*ἥρω-***ς**	*Τρὼ-ς*	*οἱ*	*ἥρω-***ες**	*Τρῶ-ες*
γεν.	*τοῦ*	*ἥρω-***ος**	*Τρω-ὸς*	*τῶν*	*ἡρώ-***ων**	**Τρώ-ων**
δοτ.	*τῷ*	*ἥρω-***ι**	*Τρω-ὶ*	*τοῖς*	*ἥρω-***σι(ν)**	*Τρω-σὶ(ν)*
αιτ.	*τὸν*	*ἥρω-***α**	*Τρῶ-α*	*τοὺς*	*ἥρω-***ας**	*Τρῶ-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*ἥρω-***ς**	*Τρὼ-ς*	*(ὦ)*	*ἥρω-***ες**	*Τρῶ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ) ἥρω*-**ε**, **Τρῶ-ε** – γεν., δοτ. *τοῖν ἡρώ*-**οιν**, **Τρώ-οιν**

Κατά το *Τρὼς* κλίνεται *ὁ θὼς* (= το τσακάλι)· πβ. § 145.

109. β) Καταληκτικά μονόθεμα σε -υς, γεν. -υος

Παραδείγματα

		(θ. *βοτρυ-*)	(θ. *ἰχθυ-*)		(θ. *δρυ-*)
			Ενικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*βότρυ*-**ς**	*ἰχθύ-ς*	*ἡ*	*δρῦ-ς*
γεν.	*τοῦ*	*βότρυ*-**ος**	*ἰχθύ-ος*	*τῆς*	*δρυ-ὸς*
δοτ.	*τῷ*	*βότρυ*-**ϊ**	*ἰχθύ-ϊ*	*τῇ*	*δρυ-ῒ*
αιτ.	*τὸν*	*βότρυ*-**ν**	*ἰχθὺ-ν*	*τὴν*	*δρῦ-ν*
κλ.	*(ὦ)*	*βότρυ*	*ἰχθὺ*	*(ὦ)*	*δρῦ*
			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*οἱ*	*βότρυ*-**ες**	*ἰχθύ-ες*	*αἱ*	*δρύ-ες*
γεν.	*τῶν*	*βοτρύ*-**ων**	*ἰχθύ-ων*	*τῶν*	*δρυ-ῶν*
δοτ.	*τοῖς*	*βότρυ*-**σι(ν)**	*ἰχθύ-σι(ν)*	*ταῖς*	*δρυ-σὶ(ν)*
αιτ.	*τοὺς*	*βότρυ-ς*	*ἰχθῦ-ς*	*τὰς*	*δρῦ-ς*
κλ.	*(ὦ)*	*βότρυ*-**ες**	*ἰχθύ-ες*	*(ὦ)*	*δρύ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*βότρυ*-**ε**	*ἰχθύ-ε*	*δρύ-ε*
γεν., δοτ. *τοῖν*	*βοτρύ*-**οιν**	*ἰχθύ-οιν*	*δρυ-οῖν*

Κατά το *βότρυς* κλίνονται: *ὁ στάχυς*, *ἡ πίτυς* (είδος πεύκου), *ὁ κάνδυς* (μηδικός μανδύας) κ.ά., καθώς και το ουδέτ. *τὸ νᾶπυ* (= σινάπι). Κατά το *ἰχθύς* κλίνονται: *ἡ Ἐρινύς*, *ἡ ἰλὺς* (= λάσπη), *ἡ ἰσχύς*, *ἡ κλιτύς*, *ἡ ὀσφύς*, *ἡ ὀφρύς*, *ἡ πληθύς* κ.ά. Κατά το *δρῦς* κλίνονται: *ὁ* και *ἡ σῦς* ή *ὗς* (= αγριόχοιρος), *ὁ μῦς* (= ποντίκι) που ήταν αρχικά σιγμόληκτο (θ. *μυσ-*) κ.ά.

Παρατηρήσεις

110. Στα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε *-υς* (γεν. *-υος*):

1) Η αιτιατική του ενικού σχηματίζεται με την κατάληξη *-ν* αντί *-α* και η αιτ. του πληθ. με την κατάληξη *-ς* αντί *-ας: τὸν βότρυν, τοὺς βότρυς*.

2) Η κλητική του ενικού σχηματίζεται χωρίς κατάληξη: *ὦ βότρυ, ὦ ἰχθύ*.

3) Όλοι οι μονοσύλλαβοι τύποι και η αιτιατική του πληθυντικού γενικά, όταν αυτή τονίζεται στη λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1), *ἡ δρῦς, τὴν δρῦν, ὦ δρῦ, τὰς δρῦς – τοὺς ἰχθῦς, τὰς κλιτῦς, τὰς Ἐρινῦς*.

111. γ) Καταληκτικά διπλόθεμα αρσ. και θηλ. σε -ῐς (γεν. -εως) ή σε -ῠς (γεν. -εως) και ουδέτ. σε -ῠ (γεν. -εως)

Παραδείγματα

	(θ. *δυναμῐ-, δυναμε-*)	(θ. *πολῐ-, πολε-*)	(θ. *πελεκῠ-, πελεκε-*)	(θ. *ἀστῠ-, ἀστε-*)
	Ενικός αριθμός			
ον.	*ἡ δύναμι-ς*	*πόλῐ-ς*	*ὁ πέλεκυ-ς*	*τὸ ἄστυ*
γεν.	*τῆς δυνάμε-***ως**	*πόλε-ως*	*τοῦ πελέκε-***ως**	*τοῦ ἄστε-ως*
δοτ.	*τῇ δυνάμ***ει**	*πόλει*	*τῷ πελέκ***ει**	*τῷ ἄστει*
αιτ.	*τὴν δύναμι-***ν**	*πόλι-ν*	*τὸν πέλεκυ-***ν**	*τὸ ἄστυ*
κλ.	*(ὦ) δύναμι*	*πόλι*	*(ὦ) πέλεκυ*	*(ὦ) ἄστυ*
	Πληθυντικός αριθμός			
ον.	*αἱ δυνάμ***εις**	*πόλεις*	*οἱ πελέκ***εις**	*τὰ ἄστη*
γεν.	*τῶν δυνάμε-***ων**	*πόλε-ων*	*τῶν πελέκε-***ων**	*τῶν ἄστε-ων*
δοτ.	*ταῖς δυνάμε-***σι(ν)**	*πόλε-σι(ν)*	*τοῖς πελέκε-***σι(ν)**	*τοῖς ἄστε-σι(ν)*
αιτ.	*τὰς δυνάμ***εις**	*πόλεις*	*τοὺς πελέκ***εις**	*τὰ ἄστη*
κλ.	*(ὦ) δυνάμ***εις**	*πόλεις*	*(ὦ) πελέκ***εις**	*(ὦ) ἄστη*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	*τώ,* κλ. *(ὦ) δυνάμει*	*πόλει*	*πελέκει*	*ἄστει*
γεν., *δοτ.*	*τοῖν δυναμέ-***οιν**	*πολέ-οιν*	*πελεκέ-***οιν**	*ἀστέ-οιν*

Κατά το *δύναμις* κλίνονται τα προπαροξύτονα θηλυκά: *αἴσθησις, ἀκρόπολις, βεβαίωσις, γένεσις, γέννησις, δήλωσις, δῄωσις, κράτησις, ποίησις* κ.ά. και το αρσ. *ὁ πρύτανις.*
Κατά το *πόλις* κλίνονται: *ἡ κόνις, ὁ μάντις, ὁ ὄφις* κ.ά., καθώς και πολλά δισύλλαβα αφηρημένα ουσιαστικά: *γεῦσις, ὄψις, πτῶσις* κτλ. (βλ. πιν. § 113). Κατά το *πέλεκυς* κλίνονται: *ὁ πῆχυς* και ο *πρέσβυς* (βλ. § 149, 8).

Παρατηρήσεις

112. Τα φωνηεντόληκτα σε *-ις* ή *-υς* (γεν. *-εως*):

1) έχουν δύο θέματα: ένα σε *-ι* ή *-υ (πολι-, πηχυ-),* από το οποίο σχηματίζονται η ονομαστική, η αιτιατική και η κλητική του ενικού, και άλλο θέμα σε *-ε (πολε-, πηχε-),* από το οποίο σχηματίζονται οι άλλες πτώσεις του ενικού και όλος ο πληθυντικός (και δυϊκός)·

2) στη γεν. του ενικού έχουν κατάληξη *-ως* (αντί *-ος*) και τονίζονται στη γενική του ενικού και του πληθυντικού στην προπαραλήγουσα αντίθετα με τον κανόνα (§ 38, 2)·

3) συναιρούν το χαρακτήρα *ε* με το ακόλουθο *ε* ή *ι* των καταλήξεων σε *ει: αἱ πόλε-ες = πόλεις· τῷ πήχε-ι = πήχει* (δυϊκός *τὼ πήχε-ε = πήχει, τὼ ἄστε-ε = ἄστει)·*

4) σχηματίζουν την αιτιατ. του ενικού με την κατάληξη *-ν (τὴν πόλι-ν, τὸν πῆχυ-ν),* την κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη *(ὦ πόλι-, ὦ πῆχυ-)* και την αιτιατ. του πληθυντικού όμοια με την ονομαστική από αναλογία προς αυτή *(αἱ πόλεις - τὰς πόλεις· οἱ πήχεις - τοὺς πήχεις).*

113. ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ ΣΕ *-ις*
(γεν. *-εως*)
(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

ἄρσις	*κλάσις*[1]	*νύξις*	*πρᾶξις*	*στῦψις*	*φράσις*
βάσις	*κλίσις*	*ξῦσις*	*ῥάχις*	*τάξις*	*φύσις*
δρᾶσις	*κρᾶσις*	*πίστις*	*ῥῆσις*[4]	*τάσις*	*χύσις*
δόσις	*κρίσις*	*πλάσις*	*ῥῖψις*	*τρῖψις*	*ψῆξις*[7]
δύσις	*κῦψις*	*πλύσις*	*ῥῦσις*[5]	*τύψις*	*ψῦξις*[8]
θλάσις	*λύσις*	*πνῖξις*	*ῥύσις*[6]	*ὕβρις*	
θλῖψις	*μεῖξις*	*πόσις*[2]	*στάσις*	*φάσις*	
κάμψις	(ἡ *μίξις*)	*πύστις*[3]	*στίξις*	*φθίσις*	

114. δ) Καταληκτικά μονόθεμα σε -εύς, -οῦς και -αῦς

	(θ. *βασιλευ-*)	(θ. *ἁλιευ-*)	(θ. *βου-*)	(θ. *γραυ-*)
		Ενικός αριθμός		
ον.	*ὁ βασιλεύ-***ς**	*ἁλιεύ-ς*	*βοῦ-***ς**	*ἡ γραῦ-ς*
γεν.	*τοῦ βασιλέ-***ως**	*ἁλιέ-ως* και **ἁλιῶς**	*βο-***ὸς**	*τῆς γρα-ὸς*
δοτ.	*τῷ βασιλ***εῖ**	*ἁλιεῖ*	*βο-***ΐ**	*τῇ γρα-ΐ*
αιτ.	*τὸν βασιλέ-***α**	*ἁλιέ-α* και **ἁλιᾶ**	*βοῦ-***ν**	*τὴν γραῦ-ν*
κλ.	*(ὦ) βασιλεῦ*	*ἁλιεῦ*	*βοῦ*	*(ὦ) γραῦ*
		Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*οἱ βασιλ***εῖς**	*ἁλιεῖς*	*βό-***ες**	*αἱ γρᾶ-ες*
γεν.	*τῶν βασιλέ-***ων**	*ἁλιέ-ων* και **ἁλιῶν**	*βο-***ῶν**	*τῶν γρα-ῶν*
δοτ.	*τοῖς βασιλεῦ-***σι(ν)**	*ἁλιεῦ-σι(ν)*	*βου-***σὶ(ν)**	*ταῖς γραυ-σὶ(ν)*
αιτ.	*τοὺς βασιλέ-***ᾱς**	*ἁλιέας* και **ἁλιᾶς**	*βοῦ-ς*	*τὰς γραῦς*
κλ.	*(ὦ) βασιλ***εῖς**	*ἁλιεῖς*	*βό-***ες**	*(ὦ) γρᾶ-ες*

1. θραύση, τσάκισμα.– 2. το να πίνει κανείς, ποτό.– 3. (από το *πυνθάνομαι*, θ. *πυθ-*) ερώτηση, πληροφορία.– 4. λόγος, ομιλία.– 5. (από το *ῥύομαι* = σώζω) σωτηρία, ἀπελευθέρωση.– 6. (από το *ῥέω*, θ. *ῥυ-*) ροή, ρεῦμα.– 7. (από το *ψήχω* = τρίβω, ξύνω) ξύσιμο, ξύστρισμα.– 8. (από το *ψύχω* = κάνω κάτι κρύο, κρυώνω) ψύξη, κρύωμα.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*βασιλεῖ*	*ἁλιεῖ*	*βό-*ε	*γρᾶ-ε*
γεν., *δοτ.*	*βασιλέ-*οιν	*ἁλιέ-οιν*	*βο-*οῖν	*γρα-οῖν*

Κατά το *βασιλεὺς* κλίνονται: *βαφεύς, γονεύς, γραμματεύς, γραφεύς, ἱερεύς, κουρεύς, χαλκεὺς* κ.ά. – *Ἀμφισσεύς, Ἀχαρνεύς, Μεγαρεὺς* κ.ά.– Κατά το *ἁλιεὺς* κλίνονται: *Δωριεύς, Ἐρετριεύς, Εὐβοεύς, Πειραιεύς, Πλαταιεὺς* κ.ά.

Τα *βοῦς* και *γραῦς* είναι μοναδικά.

Παρατηρήσεις

115. Στα φωνηεντόληκτα σε *-εύς, -οῦς, -αῦς* της γ΄ κλίσης:

1) Το *υ* του χαρακτήρα αποβάλλεται πριν από φωνήεν: *βασιλεύ-ς, βασιλέ-ως, βοῦ-ς, βο-ός· γραῦ-ς, γρα-ὸς* κτλ.

2) Η κλητ. του ενικού είναι όμοια με το θέμα (χωρίς κατάληξη): *ὦ βασιλεῦ, ὦ βοῦ, ὦ γραῦ.*

116. Στα φωνηεντόληκτα σε *-εὺς* της γ΄ κλίσης:

1) Η γεν. του ενικού έχει κατάληξη *-ως* (αντί *-ος*): *τοῦ βασιλέ-ως.*

2) Η αιτιατ. του πληθ. έχει κατάληξη *-ᾱς: τοὺς βασιλέ-ᾱς* (η αιτ. *τοὺς βασιλεῖς,* όμοια με την ονομαστ., είναι μεταγενέστερη).

3) Το **ε** που ἀπομένει στο θέμα μετά την αποβολή του **υ** συναιρείται με το ακόλουθο **ε** ή **ι** των καταλήξεων σε **ει:** *οἱ βασιλέ-ες = βασιλεῖς· τῷ βασιλέ-ι = βασιλεῖ* (δυϊκός *τὼ βασιλέ-ε = βασιλεῖ*), πβ. § 112,,3.

117. Όσα φωνηεντόληκτα σε *-εὺς* έχουν πριν από το *-εὺς* φωνήεν συναιρούν συνήθως το τελικό *ε* που απομένει στο θέμα με το ακόλουθο *ω* και *α* των καταλήξεων στη γενική και αιτιατική του ενικού και πληθυντικού: *(ἁλιεὺς) τοῦ ἁλιέ-ως = ἁλιῶς· τὸν ἁλιέ-α = ἁλιᾶ· τῶν ἁλιέ-ων =* ἁλιῶν· τοὺς ἁλιέ-ας = *ἁλιᾶς – (ὁ Εὐβοεὺς) τοῦ Εὐβοέ-ως = Εὐβοῶς· τὸν Εὐβοέ-α = Εὐβοᾶ* κτλ.

118. ε) Ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ὼ (γεν. -οῦς)

		(θ. *ἠχω-, ἠχο-*)		(θ. *Κλειω-, Κλειο-*)	
		Ενικός αριθμός			
ον.	*ἡ*	*ἠχὼ*		*Κλειὼ*	
γεν.	*τῆς*	*(ἠχό-ος)*	ἠχοῦς	*(Κλειό-ος)*	Κλειοῦς
δοτ.	*τῇ*	*(ἠχό-ι)*	ἠχοῖ	*(Κλειό-ι*	Κλειοῖ
αιτ.	*τὴν*	*(ἠχό-α)*	ἠχὼ	*(Κλειό-α)*	Κλειὼ
κλ.	*(ὦ)*	*ἠχοῖ*		*Κλειοῖ*	

Όμοια κλίνονται μερικά κύρια ονόματα: *Γοργώ, Ἐρατώ, Κλωθώ, Λητώ, Σαπφώ* κ.ά., καθώς και μερικά προσηγορικά: *λεχώ, πειθώ, φειδώ* κ.ά.

Παρατηρήσεις

119. Τα φωνηεντόληκτα σε *-ώ* (γεν. *-οῦς*) τῆς γ΄ κλίσης:

1) κανονικά δεν έχουν πληθυντικό και δυϊκό αριθμό· όταν όμως σχηματίζουν τους αριθμούς αυτούς, κλίνονται κατά τη β΄ κλίση: *ἡ λεχώ, τῆς λεχοῦς* κτλ. – πληθ. *αἱ λεχοί, τῶν λεχῶν, ταῖς λεχοῖς, τὰς λεχοὺς* – δυϊκός, *τὼ λεχώ, τοῖν λεχοῖν·*

2) σχηματίζουν την ονομαστική με το ισχυρό θέμα *-ω* χωρίς καμιά κατάληξη· στις πλάγιες πτώσεις συναιρούν το χαρακτήρα *ο* του αδύνατου θέματος με τις καταλήξεις και οξύνονται στην αιτιατική αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 4), από αναλογία προς την ομόηχη ονομαστική *(ἡ ἠχὼ - τὴν ἠχώ)·*

3) σχηματίζουν την κλητική με αρχαιότερο θέμα σε *-οι* χωρὶς κατάληξη και παίρνουν σ' αυτή περισπωμένη από ἀναλογία προς την ομόηχη δοτική: *τῇ ἠχοῖ - ὦ ἠχοῖ.*

Β΄. Συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης

120. Τα συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά υποδιαιρούνται:

α) σε **αφωνόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα άφωνο): *κόραξ, κόρακ-ος· Ἄραψ, Ἄραβος· τάπης, τάπητ-ος·*

β) σε **ημιφωνόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ημίφωνο): *σωλήν, σωλῆν-ος· κλητήρ, κλητῆρ-ος.*

1. Αφωνόληκτα

121. Τα αφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά κατά το χαρακτήρα είναι:

α) **ουρανικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ουρανικό *κ, γ, χ*)·
β) **χειλικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα χειλικό *π, β, φ*)·
γ) **οδοντικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα οδοντικό *τ, δ, θ*).

122. α) Ουρανικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

	(θ. *κορακ-*)		(θ. *πτερυγ-*)		(θ. *ὀνυχ-*)	
			Ενικός αριθμός			
ον.	*ὁ*	*κόραξ (κ-ς)*	*ἡ*	*πτέρυξ (γ-ς)*	*ὁ*	*ὄνυξ (χ-ς)*
γεν.	*τοῦ*	*κόρακ-***ος**	*τῆς*	*πτέρυγ-ος*	*τοῦ*	*ὄνυχ-ος*
δοτ.	*τῷ*	*κόρακ-***ι**	*τῇ*	*πτέρυγ-ι*	*τῷ*	*ὄνυχ-ι*
αιτ.	*τὸν*	*κόρακ-***α**	*τὴν*	*πτέρυγ-α*	*τὸν*	*ὄνυχ-α*
κλ.	*(ὦ)*	*κόρα***ξ** *(κ-ς)*	*(ὦ)*	*πτέρυξ (γ-ς)*	*(ὦ)*	*ὄνυξ (χ-ς)*
			Πληθυντικός αριθμός			
ον.	*οἱ*	*κόρακ-***ες**	*αἱ*	*πτέρυγ-ες*	*οἱ*	*ὄνυχ-ες*
γεν.	*τῶν*	*κοράκ-***ων**	*τῶν*	*πτερύγ-ων*	*τῶν*	*ὀνύχ-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*κόρα***ξι** *(κ-σι)*	*ταῖς*	*πτέρυξι (γ-σι)*	*τοῖς*	*ὄνυξι (χ-σι)*
αιτ.	*τοὺς*	*κόρακ-***ας**	*τὰς*	*πτέρυγ-ας*	*τοὺς*	*ὄνυχ-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*κόρακ-***ες**	*(ὦ)*	*πτέρυγ-ες*	*(ὦ)*	*ὄνυχ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*κόρακ-***ε**	*πτέρυγ-ε*	*ὄνυχ-ε*
γεν., *δοτ.* *τοῖν*	*κοράκ-* **οιν**	*πτερύγ-οιν*	*ὀνύχ-οιν*

β) Χειλικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

	(θ. *γῦπ-*)	(θ. *Ἀραβ-*)		(θ. *γῦπ-*)	(θ. *Ἀραβ-*)
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	*ὁ* *γὺψ (π-ς)*	*Ἄραψ (β-ς)*	*οἱ*	*γῦπ-***ες**	*Ἄραβ-ες*
γεν.	*τοῦ* *γυπ-***ὸς**	*Ἄραβ-ος*	*τῶν*	*γυπ-***ῶν**	*Ἀράβ-ων*
δοτ.	*τῷ* *γυπ-***ὶ**	*Ἄραβ-ι*	*τοῖς*	*γυψὶ (π-σὶ)*	*Ἄραψι (β-σι)*
αιτ.	*τὸν* *γῦπ-***α**	*Ἄραβ-α*	*τοὺς*	*γῦπ-***ας**	*Ἄραβ-ας*
κλ.	*(ὦ)* *γὺψ (π-ς)*	*Ἄραψ (β-ς)*	*(ὦ)*	*γῦπ-***ες**	*Ἄραβ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., *τώ*, κλ. *(ὦ) γῦπ-***ε**, *Ἄραβ-ε - γεν., δοτ. τοῖν γυπ-***οῖν**, *Ἀράβ-οιν*

γ) Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με χαρακτήρα απλό οδοντικό τ ή δ ή θ

		(θ. *ταπητ-*)		(θ. *πατριδ-*)		(θ. *ὀρνιθ-*)
				Ενικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*τάπης (τ-ς)*	*ἡ*	*πατρὶς (δ-ς)*	*ὁ*	*ὄρνις (θ-ς)*
γεν.	*τοῦ*	*τάπητ-***ος**	*τῆς*	*πατρίδ-ος*	*τοῦ*	*ὄρνιθ-ος*
δοτ.	*τῷ*	*τάπητ-***ι**	*τῇ*	*πατρίδ-ι*	*τῷ*	*ὄρνιθ-ι*
αιτ.	*τὸν*	*τάπητ-***α**	*τὴν*	*πατρίδ-α*	*τὸν*	**ὄρνιν**
κλ.	*(ὦ)*	*τάπης (τ-ς)*	*(ὦ)*	*πατρὶς*	*(ὦ)*	**ὄρνι**
				Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*οἱ*	*τάπητ-***ες**	*αἱ*	*πατρίδ-ες*	*οἱ*	*ὄρνιθ-***ες**
γεν.	*τῶν*	*ταπήτ-***ων**	*τῶν*	*πατρίδ-ων*	*τῶν*	*ὀρνίθ-***ων**
δοτ.	*τοῖς*	*τάπη***σι** *(τ-σι)*	*ταῖς*	*πατρίσι (δ-σι)*	*τοῖς*	*ὄρνισι (θ-σι)*
αιτ.	*τοὺς*	*τάπητ-***ας**	*τὰς*	*πατρίδ-ας*	*τοὺς*	*ὄρνιθ-***ας**
κλ.	*(ὦ)*	*τάπητ-***ες**	*(ὦ)*	*πατρίδ-ες*	*(ὦ)*	*ὄρνιθ-***ες**

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὤ)*	*τάπητ-***ε**	*πατρίδ-ε*	*ὄρνιθ-ε*
γεν., *δοτ.* *τοῖν*	*ταπήτ-***οιν**	*πατρίδ-οιν*	*ὀρνίθ-οιν*

δ) Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με θέμα σε -ντ (ον. -ας, γεν. -αντος και ον. -ους, γεν. -οντος)

		(θ. *ἱμἄντ-*)	(θ. *γιγαντ-*)	(θ. *ὀδοντ-*)
		Ενικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*ἱμὰς (ντ-ς)*	*γίγας (ντ-ς)*	**ὀδοὺς** *(ὀδόντ-ς)*
γεν.	*τοῦ*	*ἱμάντ-***ος**	*γίγαντ-ος*	*ὀδόντ-ος*
δοτ.	*τῷ*	*ἱμάντ-***ι**	*γίγαντ-ι*	*ὀδόντ-ι*
αιτ.	*τὸν*	*ἱμάντ-***α**	*γίγαντ-α*	*ὀδόντ-α*
κλ.	*(ὦ)*	*ἱμὰς*	**γίγαν**	**ὀδοὺς** *(ὀδόντ-ς)*
		Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*οἱ*	*ἱμάντ-***ες**	*γίγαντ-ες*	*ὀδόντ-ες*
γεν.	*τῶν*	*ἱμάντ-***ων**	*γιγάντ-ων*	*ὀδόντ-ων*
δοτ.	*τοῖς*	**ἱμᾶσι** *(ἄντ-σι)*	*γίγασι (αντ-σι)*	**ὀδοῦσι** *(ὀδόντ-σι)*
αιτ.	*τοὺς*	*ἱμάντ-***ας**	*γίγαντ-ας*	*ὀδόντ-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*ἱμάντ-***ες**	*γίγαντ-ες*	*ὀδόντ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὤ)*	*ἱμάντ-***ε**	*γίγαντ-ε*	*ὀδόντ-ε*
γεν., δοτ. *τοῖν*	*ἱμάντ-***οιν**	*γιγάντ-οιν*	*ὀδόντ-οιν*

Κατά το *ἱμὰς* κλίνεται *ὁ ἀνδριάς*.– Κατά το *γίγας* κλίνονται *ὁ ἀδάμας, ὁ ἐλέφας, ὁ Αἴας, ὁ Κάλχας* κ.ά., καθώς και το συνηρημένο *(ἀλλάεντ-ς = ἀλλάεις) ἀλλᾶς*, γεν. *τοῦ (ἀλλάεντ-ος) ἀλλᾶντος* κτλ.

Κατά το *ὀδοὺς* κλίνεται και το συνηρημένο *(πλακόεντ-ς = πλακόεις) πλακοῦς*, γεν. *τοῦ (πλακόεντος) πλακοῦντος* κτλ.· έτσι και *Σελινοῦς (Σελινοῦντος), Τραπεζοῦς (Τραπεζοῦντος), Φλιοῦς (Φλιοῦντος)* κ.ά.

ε) Οδοντικόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα με θέμα σε -ντ (ον. -ων, γεν. -οντος)

(θ. *γεροντ-)*

	Ενικός		Πληθυντικός		Δυϊκός	
ον.	*ὁ*	*γέρων*	*οἱ*	*γέροντ-ες*	*τὼ*	*γέροντ-ε*
γεν.	*τοῦ*	*γέροντ-ος*	*τῶν*	*γερόντ-ων*	*τοῖν*	*γερόντ-***οιν**
δοτ.	*τῷ*	*γέροντ-ι*	*τοῖς*	**γέρουσι** *(γέροντ-σι)*	*τοῖν*	*γερόντ-***οιν**
αιτ.	*τὸν*	*γέροντ-α*	*τοὺς*	*γέροντ-ας*	*τὼ*	*γέροντ-ε*
κλ.	*(ὦ)*	**γέρον**	*(ὦ)*	*γέροντ-ες*	*(ὦ)*	*γέροντ-ε*

Κατά το *γέρων* κλίνονται: *ὁ δράκων, ὁ θεράπων, ὁ λέων, ὁ τένων* (= νεύρο), *ὁ Κρέων* κ.ά., καθώς και μερικά συνηρημένα κύρια ονόματα: *ὁ (Ξενοφάοντ-, Ξενοφάωντ-) Ξενοφῶν, τοῦ (Ξενοφάοντ-ος) Ξενοφῶντος, τῷ (Ξενοφάοντ-ι) Ξενοφῶντι* κτλ. Έτσι και ὁ *Ἀντιφῶν, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Κτησιφῶν* (ον. προσώπων), *ἡ Κτησιφῶν* (όν. πόλης) κ.ά.

ζ) Οδοντικόληκτα ουδέτερα ακατάληκτα μονόθεμα σε -α (γεν. -ατος)

(θ. *κτηματ-*)

	Ενικός		Πληθυντικός		Δυϊκός	
ον.	*τὸ*	*κτῆμα*	*τὰ*	*κτήματ-α*	*τὼ*	*κτήματ-ε*
γεν.	*τοῦ*	*κτήματ-ος*	*τῶν*	*κτημάτ-ων*	*τοῖν*	*κτημάτ-οιν*
δοτ.	*τῷ*	*κτήματ-ι*	*τοῖς*	*κτήμασι (ατ-σι)*	*τοῖν*	*κτημάτ-οιν*
αιτ.	*τὸ*	*κτῆμα*	*τὰ*	*κτήματ-α*	*τὼ*	*κτήματ-ε*
κλ.	*(ὦ)*	*κτῆμα*	*(ὦ)*	*κτήματ-α*	*(ὦ)*	*κτήματ-ε*

(βλ. § 97 και § 104, 2)

Παρατηρήσεις στα αφωνόληκτα της γ΄ κλίσης

123. Από τα αφωνόληκτα της γ΄ κλίσης:

1) Τα περισσότερα αρσενικά και θηλυκά σχηματίζουν κανονικά την

αιτιατική του ενικού με κατάληξη **-α** *(τὸν κόρακ-α, τὴν πατρίδ-α)* και την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική *(ὦ κόραξ, ὦ πατρίς, ὦ ἱμάς, ὦ ὀδούς)*.

2) Τα βαρύτονα όμως οδοντικόληκτα σε **-ις** (γεν. **-ιδος, -ιτος, -ιθος**) σχηματίζουν την αιτιατ. του ενικού σε **-ν** και την κλητ. του ενικού όμοια με το θέμα (χωρίς το χαρακτήρα): *τὴν χάρι-ν, τὴν ἔρι-ν, τὴν ὄρνι-ν· ὦ χάρι, ὦ ἔρι, ὦ ὄρνι* (από αναλογία προς τα φωνηεντόληκτα: *τὴν πόλιν, ὦ πόλι*)· όμοια και μερικά οδοντικόληκτα βαρύτονα σε **-ης** ή **-υς:** *(ὁ* καὶ*) ἡ Πάρνης -ηθος, (τὸν* καὶ*) τὴν Πάρνην, ὦ Πάρνη· ἡ κόρυς -υθος* (= περικεφαλαία), *τὴν κόρ-υν, ὦ κόρυ.*

3) Τα βαρύτονα οδοντικόληκτα σε **-ων** (γεν. **-οντος**) και **-ας** (γεν. **-αντος**), το οξύτονο **τυραννὶς** *(-ίδος)* και το περισπώμενο *(ὁ* καὶ*) ἡ* **παῖς** (από τὸ *πάις*, γεν. *παιδὸς*) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη (με αφαίρεση του οδοντ. χαρακτήρα): *ὦ γέρον, ὦ γίγαν, ὦ Αἶαν, ὦ τυραννί, ὦ παῖ.*

4) Τα ουδέτερα οδοντικόληκτα σε *-μα* (γεν. *-ματος*) είναι όλα ακατάληκτα: *κτῆμα, σῶμα, στράτευμα* (βλ. § 104, 2)· καταληκτικά είναι μόνο τα ουδέτ. *φῶς (φῶτ-ς)*, γεν. *φωτ-ός*, δοτ. *φωτ-ὶ* κτλ. (πβ. § 145) και το ανώμαλο *οὖς (οὖτ-ς)*, γεν. *ὠτ-ὸς* (βλ. § 145 και § 150, 12).

124. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

Α΄. ΑΡΣΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΗΛΥΚΑ

1. ΟΥΡΑΝΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. *κ*)
ἡ αὖλαξ -ακος
ἡ γλαῦξ[1], *γλαυκὸς*
ἡ δράξ[2], *δρᾰκὸς*
ἡ ἕλιξ -ικος
ὁ Θρᾷξ[3], *Θρᾳκὸς*
ὁ θώραξ -ακος
ὁ κῆρυξ[4] *-ῡκος*
ἡ κλῖμαξ -ακος
ἡ κύλιξ[5] *-ικος*
ἡ λάρναξ[6] *-ακος*
ὁ μύρμηξ -ηκος
ὁ οἴαξ[7], *οἴακος*
ὁ πῖδαξ -ακος
ὁ πίναξ -ακος
ἡ πλάξ, πλᾰκὸς
ἡ σάρξ, σαρκὸς
ὁ φοῖνιξ -ῑκος
ὁ Φοῖνιξ[8] *-ῑκος*
ὁ φύλαξ -ᾰκος
ὁ χάλιξ -ῐκος

(χαρακτ. *γ*)
ὁ, ἡ αἴξ, αἰγὸς
ὁ λᾰ́ρυγξ -υγγος
ἡ λύγξ[9], *λῠγγὸς*
ἡ μάστιξ -ῑγος
ἡ ῥάξ[10], *ῥᾱγὸς*
ἡ σάλπιγξ -ιγγος
ἡ σῆραγξ[11] *-ᾰγγος*
ὁ στρόφιγξ[12] *-ιγγος*
ἡ σῦριγξ[13] *-ῐγγος*
ἡ Σφίγξ -ῐγγὸς
ὁ τέττιξ -ῑγος
ἡ φάλαγξ -αγγος
ἡ φάραγξ -αγγος
ὁ Φρύξ, Φρῠγὸς

(χαρακτ. *χ*)
ὁ, ἡ βήξ, βηχὸς
ἡ διῶρυξ -ῠχος[14]
ἡ θρίξ, τρῐχὸς

Υποσημειώσεις: 1. Στους Αττικούς παίρνει περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1) από αναλογία προς τα συνηρημένα μονοσύλλαβα.– 2. όσο μπορεί να περιλάβει η παλάμη, χουφτιά:– 3. θηλ. *ἡ Θρᾷσσα*.– 4. κατά τους παλαιούς γραμματικούς το *ι* και το *υ* εμπρός από το *ξ* λογαριάζονται για τον τονισμό πάντοτε βραχύχρονα. Γι' αυτό ετόνιζαν *κῆρυξ*. Αλλά το *υ* εδώ είναι φύσει μακρόχρονο.– 5. ποτήρι.– 6. κιβώτιο, φέρετρο.– 7. η λαβή του τιμονιού, δοιάκι.– 8. κάτ. της Φοινίκης, θηλ. *Φοίνισσα*.– 9. λόξιγκας. – 10. ρώγα του σταφυλιού.– 11. κοιλότητα βράχου, σπηλιά.– 12. αρσ. και σπαν. θηλ.– 13. σωλήνας· μουσικό όργανο (ποιμενικό)· υπόγειο πέρασμα.– 14 μεταγεν. *διώρυγος* κτλ.–

2. ΧΕΙΛΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. *π*)

ὁ Αἰθίοψ[15] *-οπος*
ὁ γύψ, γῡπὸς
ὁ Κέκροψ -οπος
ὁ Κύκλωψ -ωπος
ὁ Πέλοψ -οπος
ὁ σκνὶψ -ῑπὸς

(χαρακτ. *β*)

ὁ λίψ[16], *λῐβὸς*
ἡ φλέψ, φλεβὸς
ὁ χάλυψ -ῠβος

3. ΟΔΟΝΤΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. *τ*)

-ης -ητος

ἡ ἐσθὴς -ῆτος
ὁ θής[17], *θητὸς*
ὁ Κρής[18], *Κρητὸς*
ὁ λέβης -ητος
ὁ τάπης -ητος
ὁ Χάρης -ητος

-ότης -ότητος

ἡ δεξιότης -ητος
ἡ πιστότης -ητος
ἡ ποιότης κ.ά.

-ύτης -ύτητος

ἡ βαρύτης -ητος
ἡ βραδύτης -ητος
Αττ. *βραδυτὴς -ῆτος*
ἡ βραχύτης -ητος
ἡ ταχύτης -ητος
Αττ. *ταχυτής -ῆτος*
ἡ τραχύτης -ητος κ.ά.

-ις -ιτος

ἡ χάρις -ιτος

-ως -ωτος

ὁ ἱδρὼς -ῶτος
ὁ γέλως -ωτος
ὁ ἔρως -ωτος

-ας -αντος

βλ. § 122, δ

-ων -οντος

βλ. § 122, ε

-ῶν -ῶντος

βλ. § 122, ε

(χαρακτ. *δ*)

-ὰς -άδος

ἡ ἀγελὰς -άδος
ἡ Ἑλλὰς -άδος
ἡ λαμπὰς -άδος
ἡ Παλλὰς -άδος
ἡ τετρὰς -άδος
ἡ τριὰς -άδος κτλ.

-ις -ιδος

ἡ αὖλις[19] *-ῐδος*
ἡ ἔρις -ῐδος
ἡ ἶρις[20] *-ῐδος*
ἡ Ἶσις[21] *-ῐδος*
ὁ Πάρις -ῐδος

-ὶς -ίδος

ἡ ἀσπὶς -ῐ́δος
ἡ Αὐλὶς -ῐ́δος
ἡ βαθμὶς -ῐ́δος
ἡ βλεφαρὶς -ῐ́δος
ἡ βολὶς -ῐ́δος
ἡ Ἑλληνὶς -ῐ́δος
ἡ ἐλπὶς -ῐ́δος
ἡ θυρὶς -ῐ́δος
ἡ κεραμὶς -ῐ́δος
ἡ κορωνὶς -ῐ́δος

---

15. κάτ. της Αιθιοπίας, θηλ. ***Αἰθιοπὶς*** και η ***Αἰθίοψ***.– 16. λίβας, ΝΔ άνεμος. 17. πολίτης της τέταρτης τάξης στην αρχαία Αθήνα, μισθωτός εργάτης· θηλ. ***ἡ θῆσσα***.– 18. θηλ. ***ἡ Κρῆσσα*** 19. κατασκήνωση, κατάλυμα· από αυτό και το *ἔπαυλις* (από το προσηγορικό *αὖλις* έγινε και το κύρ. όν. *ἡ Αὐλίς*· πβ. § 441, β).– 20. ουράνιο τόξο· και κύρ. όν. *ἡ Ἶρις*, αγγελιοφόρος των θεών.– 21 αιγυπτιακή θεότητα.

ἡ τυραννὶς -ἴδος	*ἡ χειρὶς -ῖδος*	**-υς -υθος**
ἡ ψαλὶς -ἴδος κ.ά.	*ἡ ψηφὶς -ῖδος*	*ἡ κόρυς*[22] *-ῦθος*
-ὶς -ῖδος	**-ὺς -ύδος**	**-ινς -ινθος**
ἡ ἀψίς -ῖδος	*ἡ χλαμὺς -ύδος*	*ἡ ἕλμινς*[23] *-ινθος*
ἡ βαλβὶς -ῖδος		*ἡ πείρινς*[24] *-ινθος*
ἡ κηλὶς -ῖδος		
ἡ κνημὶς -ῖδος		**-υνς -υνθος**
ἡ κρηπὶς -ῖδος	(χαρακτ. *θ*)	*ἡ Τίρυνς -υνθος*
ἡ νησὶς -ῖδος	**-ης -ηθος**	
ἡ σφραγὶς -ῖδος	*ἡ Πάρνης -ηθος*	

Β΄. ΟΥΔΕΤΕΡΑ (οδοντικόληκτα)

(σε *-μα*, γεν. *-ματος*)				(σε *-μμα*[28], γεν. *-μματος*)		
ἅλμα	*κλῆμα*[25]	*νᾶμα*	*σχῖσμα*	*χύμα*	*ἄλειμμα*	*κόμμα*
ἅρμα	*κλίμα*[26]	*νῆμα*	*τάγμα*		*ἅμμα*[29]	*ὄμμα*
ἆσθμα	*κρᾶμα*	*πλάσμα*	*φάσμα*		*βάμμα*	*ῥάμμα*
ᾆσμα	*κρίμα*	*πλῦμα*	*φράγμα*		*βλέμμα*	*σκάμμα*
δρᾶμα	*κῦμα*	*πρᾶγμα*	*φῦμα*[27]		*γράμμα*	*στέμμα*
θῦμα	*μεῖγμα*	*πτύσμα*	*χάσμα*		*θρέμμα*	*στρέμμα*
κλάσμα	(ἢ *μίγμα*)	*στίγμα*	*χρῖσμα*		*κάλυμμα*	*τρῦμμα*

---

22. περικεφαλαία.– 23. σκουλήκι των εντέρων.– 24. τετράγωνος χώρος πάνω στην άμαξα, όπου τοποθετούσαν τα πράγματα που ήθελαν να μεταφέρουν.– 25. κλάδος από αμπέλι.– 26. (από το ρ. *κλίνω*) κλίση ή κατωφέρεια εδάφους· η γεωγραφική θέση ενός τόπου.– 27. βλάστημα.– 28. ουδέτερα σε *-μμα* παράγονται από ρήματα με χαρακτήρα χειλικό *(π,β,φ)*.– 29. (από το ρ. *ἅπτω*) δέσιμο, κόμπος, θηλιά.

2. Ημιφωνόληκτα

125. Τα ημιφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά κατά το χαρακτήρα είναι:

α) **ενρινόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα *ν*)[1]
β) **υγρόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα *λ, ρ*)
γ) **σιγμόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα *σ*).

126. I. Ενρινόληκτα (χαρακτ. ν)

α) Μονόθεμα: καταληκτικά σε -ις (γεν. -ῖνος) και ακατάληκτα σε -αν (γεν. -ᾶνος), -ην (γεν. -ηνος) και -ων (γεν. -ωνος)

		(θ. *ἀκτιν-*)		(θ. *Τιταν-*)	(θ. *Ἑλλην-*)	(θ. *χειμων-*)
				Ενικός αριθμός		
ον.	*ἡ*	*ἀκτὶς*	*ὁ*	*Τιτὰν*	*Ἕλλην*	*χειμὼν*
γεν.	*τῆς*	*ἀκτῖν*-**ος**	*τοῦ*	*Τιτᾶν-ος*	*Ἕλλην-ος*	*χειμῶν-ος*
δοτ.	*τῇ*	*ἀκτῖν*-**ι**	*τῷ*	*Τιτᾶν-ι*	*Ἕλλην-ι*	*χειμῶν-ι*
αιτ.	*τὴν*	*ἀκτῖν*-**α**	*τὸν*	*Τιτᾶν-α*	*Ἕλλην-α*	*χειμῶν-α*
κλ.	*(ὦ)*	*ἀκτὶς*	*(ὦ)*	*Τιτὰν*	*Ἕλλην*	*χειμὼν*
				Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*αἱ*	*ἀκτῖν*-**ες**	*οἱ*	*Τιτᾶν-ες*	*Ἕλλην-ες*	*χειμῶν-ες*
γεν.	*τῶν*	*ἀκτίν*-**ων**	*τῶν*	*Τιτάν-ων*	*Ἑλλήν-ων*	*χειμών-ων*
δοτ.	*ταῖς*	*ἀκτῖ*-**σι(ν)**	*τοῖς*	*Τιτᾶ-σι(ν)*	*Ἕλλη-σι(ν)*	*χειμῶ-σι(ν)*
αιτ.	*τὰς*	*ἀκτῖν*-**ας**	*τοὺς*	*Τιτᾶν-ας*	*Ἕλλην-ας*	*χειμῶν-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*ἀκτῖν*-**ες**	*(ὦ)*	*Τιτᾶν-ες*	*Ἕλλην-ες*	*χειμῶν-ες*
				Δυϊκός αριθμός		
ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*		*ἀκτῖν*-**ε**		*Τιτᾶν-ε*	*Ἕλλην-ε*	*χειμῶν-ε*
γεν., δοτ. *τοῖν*		*ἀκτίν*-**οιν**		*Τιτάν-οιν*	*Ἑλλήν-οιν*	*χειμών-οιν*

(βλ. πιν. § 132)

---

1. Τριτόκλιτα μὲ χαρακτήρα μ δὲν ὑπάρχουν.

β) Διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ην (γεν. -ενος) και -ων (γεν. -ονος)

(θ. *ποιμην-, ποιμεν-*) (θ. *ἡγεμων-, ἡγεμον-*) (θ. *γειτων-, γειτον-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*ποιμὴν*	*ἡγεμὼν*	*γείτων*
γεν.	*τοῦ*	*ποιμέν-ος*	*ἡγεμόν-ος*	*γείτον-ος*
δοτ.	*τῷ*	*ποιμέν-ι*	*ἡγεμόν-ι*	*γείτον-ι*
αιτ.	*τὸν*	*ποιμέν-α*	*ἡγεμόν-α*	*γείτον-α*
κλ.	*(ὦ)*	*ποιμὴν*	*ἡγεμὼν*	*γεῖτον*

Πληθυντικός αριθμὸς

ον.	*οἱ*	*ποιμέν-ες*	*ἡγεμόν-ες*	*γείτον-ες*
γεν.	*τῶν*	*ποιμέν-ων*	*ἡγεμόν-ων*	*γειτόν-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*ποιμέ-σι(ν)*	*ἡγεμό-σι(ν)*	*γείτο-σι(ν)*
αιτ.	*τοὺς*	*ποιμέν-ας*	*ἡγεμόν-ας*	*γείτον-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*ποιμέν-ες*	*ἡγεμόν-ες*	*γείτον-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*ποιμέν-ε*	*ἡγεμόν-ε*	*γείτον-ε*
γεν., δοτ. *τοῖν*	*ποιμέν-οιν*	*ἡγεμόν-οιν*	*γειτόν-οιν*

(Βλ. πίν. § 132)

127. II. Υγρόληκτα (χαρακτ. λ, ρ)

α) Μονόθεμα: ακατάληκτα σε -ηρ (γεν. -ηρος), -ωρ (γεν. -ωρος) και ουδέτερα σε -αρ (γεν. -αρος)

(θ. *κλητηρ-*) (θ. *ἰχωρ-*) (θ. *νεκταρ-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*κλητὴρ*	*ἰχὼρ*[1]	*τὸ*	*νέκταρ*[2]
γεν.	*τοῦ*	*κλητῆρ-ος*	*ἰχῶρ-ος*	*τοῦ*	*νέκταρ-ος*

---

1. Ο *ἰχὼρ* = το αίμα που ρέει στις φλέβες των θεών· ορός αίματος· αίμα σάπιο· ύλη με πύο· δηλητήριο φιδιών.– 2. Τούτο έχει μόνο ενικό (βλ. § 83, 1, δ).

δοτ.	*τῷ*	*κλητῆρ-ι*	*ἰχῶρ-ι*	*τῷ*	*νέκταρ-ι*
αιτ.	*τὸν*	*κλητῆρ-α*	*ἰχῶρ-α*	*τὸ*	*νέκταρ*
κλ.	*(ὦ)*	*κλητὴρ*	*ἰχὼρ*	*(ὦ)*	*νέκταρ*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ*	*κλητῆρ-ες*	*ἰχῶρ-ες*
γεν.	*τῶν*	*κλητήρ-ων*	*ἰχώρ-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*κλητῆρ-σι(ν)*	*ἰχῶρ-σι(ν)*
αιτ.	*τοὺς*	*κλητῆρ-ας*	*ἰχῶρ-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*κλητῆρ-ες*	*ἰχῶρ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ,* κλ. *(ὦ) κλητῆρ-ε* *ἰχῶρ-ε*
γεν., δοτ. *τοῖν* *κλητήρ-οιν* *ἰχώρ-οιν*

β) Διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ὴρ (γεν. -έρος) και -ωρ (γεν. -ορος)

(θ. *ἀθηρ-, ἀθερ-*) (θ. *ῥητωρ-, ῥητορ-*) (θ. *ἀθήρ-, ἀθερ-*) (θ. *ῥητωρ-, ῥητορ-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*ἀθὴρ*	*ῥήτωρ*	*οἱ*	*ἀθέρ-ες*	*ῥήτορ-ες*
γεν.	*τοῦ*	*ἀθέρ-ος*	*ῥήτορ-ος*	*τῶν*	*ἀθέρ-ων*	*ῥητόρ-ων*
δοτ.	*τῷ*	*ἀθέρ-ι*	*ῥήτορ-ι*	*τοῖς*	*ἀθέρ-σι(ν)*	*ῥήτορ-σι(ν)*
αιτ.	*τὸν*	*ἀθέρ-α*	*ῥήτορ-α*	*τοὺς*	*ἀθέρ-ας*	*ῥήτορ-ας*
κλ.	*(ὦ)*	*ἀθὴρ*	*ῥῆτορ*	*(ὦ)*	*ἀθέρ-ες*	*ῥήτορ-ες*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ,* κλ. *(ὦ) ἀθέρ-ε, ῥήτορ-ε* γεν., δοτ. *τοῖν ἀθέρ-οιν, ῥητόρ-οιν.*

Κατά το όνομα *ὁ ἀθὴρ* (= η λεπτότατη άκρη στα στάχυα, αθέρας) κλίνονται τα ονόματα *ὁ ἀὴρ* και *ὁ αἰθήρ*, εύχρηστα μόνο στον ενικό (βλ. § 83, 1, β).

Παρατηρήσεις στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα της γ΄ κλίσης

128. 1) Τα φωνήεντα *ι* και *α* εμπρός από το χαρακτήρα *ν* των ονομάτων σε *-ις* (γεν. *-ινος*) και *-αν* (γεν. *-ανος*) είναι μακρόχρονα: *τῆς ἀκτῖν-ος, τῆς Σαλαμῖν-ος· τοῦ Τιτᾶν-ος, τοῦ πελεκᾶν-ος.*

2) Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα της γ΄ κλίσης σχηματίζουν κανονικά την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική του ενικού: *ἡ ἀκτὶς – ὦ ἀκτὶς· ὁ Τιτὰν – ὦ Τιτάν· ὁ Ἕλλην – ὦ Ἕλλην· ὁ ἡγεμὼν – ὦ ἡγεμών· ὁ ποιμὴν – ὦ ποιμήν· ὁ ἰχὼρ – ὦ ἰχώρ.*

Αλλά τα βαρύτονα διπλόθεμα σε *-ων* (γεν. *-ονος*) και *-ωρ* (γεν. *-ορος*) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αδύνατο θέμα: *ὁ γείτων – ὦ γεῖτον· ὁ δαίμων – ὦ δαῖμον· ὁ Ἰάσων – ὦ Ἰᾶσον· ὁ ῥήτωρ – ὦ ῥῆτορ* (βλ. § 105).

3) Ο χαρακτήρας *λ* και *ρ* εμπρός από το σίγμα της κατάληξης παραμένει, ενώ ο χαρακτήρας *ν* εμπρός από αυτό αποβάλλεται (χωρίς αντέκταση του προηγούμενου τυχόν βραχύχρονου φωνήεντος): *ὁ ἅλ-ς, τοῖς ἁλ-σί, (ὁ ῥήτωρ) τοῖς ῥήτορ-σι·* αλλά: *ἡ (ἀκτὶν-ς) ἀκτίς, ταῖς (ἀκτῖν-σι) ἀκτῖσι· τοῖς (ἡγεμόν-σι) ἡγεμόσι)* (βλ. § 64, 4)

γ) Συγκοπτόμενα διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ηρ (γεν. -ρος)

129. Από τα υγρόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης τα διπλόθεμα *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ γαστὴρ* (= κοιλιά), *ἡ Δημήτηρ* καί *ὁ ἀνὴρ* συγκόπτουν (δηλ. αποβάλλουν) σε ορισμένες πτώσεις το ε του αδύνατου θέματος και γι' αυτό λέγονται **συγκοπτόμενα** (πβ. § 62, 1).

Παραδείγματα

		(θ. *πατηρ-, πατερ-*)	(θ. *ἀνηρ-, ἀνερ-*)		(θ. *Δημητηρ-, Δημητερ-*)
			Ενικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*πατὴρ*	*ἀνὴρ*	*ἡ*	*Δημήτηρ*
γεν.	*τοῦ*	**πατρ**-*ὸς*	**ἀνδρ**-*ὸς*	*τῆς*	*Δήμη***τρ**-*ος*
δοτ.	*τῷ*	**πατρ**-*ὶ*	**ἀνδρ**-*ὶ*	*τῇ*	*Δήμη***τρ**-*ι*
αιτ.	*τὸν*	*πατέρ-α*	**ἄνδρ**-*α*	*τὴν*	*Δήμη***τρ**-*α*
κλ.	*(ὦ)*	*πάτερ*	*ἄνερ*	*(ὦ)*	*Δήμητερ*

	Πληθυντικός αριθμός			Δυϊκός αριθμός
ον.	*οἱ*	*πατέρ-ες*	ἄνδρ-ες	ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*
γεν.	*τῶν*	*πατέρ-ων*	ἀνδρ-ῶν	*πατέρ-ε*, ἄνδρ-ε
δοτ.	*τοῖς*	πατρ-ά-σι(ν)	ἀνδρ-ά-σι(ν)	γεν., δοτ. *τοῖν*
αιτ.	*τούς*	*πατέρ-ας*	ἄνδρ-ας	*πατέρ-οιν*
κλ.	*(ὦ)*	*πατέρ-ες*	ἄνδρ-ες	ἀνδρ-οῖν

Παρατηρήσεις

130. Από τα συγκοπτόμενα υγρόληκτα της γ' κλίσης:

1) Τα ονόμ., *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ* και *ἡ γαστήρ* συγκόπτουν, δηλ. χάνουν, το *ε* του θέματος στη γεν. και δοτ. του ενικού και στη δοτ. του πληθυντικού· το όνομα *ἡ Δημήτηρ* στις πλάγιες πτώσεις του ενικού, και το όνομα *ὁ ἀνήρ* στις πλάγιες πτώσεις του ενικού και σε όλες τις πτώσεις του πληθυντικού και του δυϊκού, στις οποίες εμπρός από το χαρακτήρα αναπτύσσεται το σύμφωνο δ για να διευκολυνθεί η προφορά (θ. *ἀνερ-, ἀνρ- ἀνδρ-*)· πβ. § 65, 2·

2) τα ονόματα *πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ* και *γαστήρ* στη γεν. και δοτ. του ενικού τονίζονται στη λήγουσα (*πατρός, πατρί - μητρός, μητρί* κτλ.)· το όνομα *ἀνήρ* τονίζεται στη λήγουσα στη γενική και δοτ. του ενικού και του δυϊκού και στη γεν. του πληθ. (*ἀνδρός, ἀνδρί - ἀνδροῖν - ἀνδρῶν*)· το όνομα *Δημήτηρ* τονίζεται στην προπαραλήγουσα σε όλες τις πτώσεις του ενικού, εκτός από την ονομαστική.

131. Τα συγκοπτόμενα ονόματα:

1) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αδύνατο θέμα και τονίζονται σ' αυτήν επάνω στην αρχική συλλαβή: *ὦ πάτερ, ὦ θύγατερ, ὦ Δήμητερ* κτλ.· μόνο το όνομα *γαστήρ* σχηματίζει την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική: *ὦ γαστήρ*·

2) στη δοτ. του πληθ. ανάμεσα από το συγκομμένο θέμα και την κατάληξη, για να διευκολυνθεί η προφορά, παίρνουν ένα βραχύχρονο α που τονίζεται: *πατρ-ά-σι(ν), ἀνδρ-ά-σι(ν)*· πβ. § 62, 2.

132. ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΑ

-ὰν -ανος

ὁ μεγιστὰν -ᾶνος
(ἔτσι και: *ὁ παιάν,*
πελεκάν, Τιτάν,
Αἰνιάν, Ἀκαρνάν,
Ἀλκμάν, Εὐρυτάν),
ὁ Πάν, τοῦ Πανός κ.ά.

-ὶς -ινος

ἡ ἀκτὶς -ῖνος
(ἔτσι: *ὁ δελφίς,*
ἡ ὠδίς[1], *Ἐλευσίς,*
Σαλαμὶς κ.ά.),
ἡ ῥίς, τῆς ῥινός,
ὁ (ἡ) θίς[2], *θινός,*
ἡ ἴς[3], *τῆς ἰνός,*
πλ. *αἱ ἶνες* κ.ά.

-ην -ηνος

ὁ Ἕλλην -ηνος
ὁ δοθιήν[4], *-ῆνος*
(ἔτσι και: *ὁ κηφήν,*
ὁ λειχήν[5], *ὁ πυρήν,*
ὁ σωλήν, ἡ σειρήν[6]),
ὁ μήν, μηνός
(ἔτσι και: *ὁ σπλήν,*
ὁ σφήν, ὁ (ἡ) χήν κ.ά.).

-ὴν -ενος

ὁ αὐχήν[7] *-ένος*
(ἔτσι και: *ὁ λιμήν,*
ὁ πυθμήν, ὁ ὑμήν[8] κ.ά.
ἡ φρήν[9], *φρενός* κ.ά.

-ων -ωνος

α) τα περιεκτικά

ὁ ἀνθὼν -ῶνος
ὁ ἀνδρὼν -ῶνος
ὁ γυναικὼν -ῶνος
(ἔτσι και: *ὁ δαφνών,*
δενδρών, ἐλαιών,
νυμφών, ξενών,
ὀρνιθών, παρθενών[10]
κ.ά.).

β) τα μεγεθυντικά

ὁ γάστρων[11] *-ωνος*
ὁ γνάθων[12] *-ωνος*
ὁ χείλων[13] *-ωνος* κ.ά.

γ) τα κύρια ονόματα

Ἀπόλλων -ωνος
Ποσειδῶν -ῶνος

Υποσημειώσεις: 1. (ποιητ.) πόνος του τοκετού (συνηθ. πληθ. *ὠδῖνες*).– 2. (ποιητ.) σωρός· σωρός από άμμο· ακτή.–3. νεύρο, λεπτό νήμα, δύναμη.– 4. μικρό εξάνθημα.– 5. λειχήνα· βρύο που φυτρώνει πάνω σε δέντρα, πέτρες κτλ.· εξάνθημα στην επιδερμίδα.– 6. γοητεία ωραίων λόγων· ως κυρ. όν. *Σειρήν*, θαλασσινή θεότητα που γοητεύει με τη φωνή της τους ναυτικούς.– 7. τράχηλος.– 8. λεπτό δέρμα. μεμβράνη.– 9. το διάφραγμα ανάμεσα στο θώρακα και την κοιλιά· τα γύρω από την καρδιά μέρη· καρδιά, νους.– 10. μέρος του σπιτιού, όπου έμεναν οι παρθένες· ως κυρ. όν. *Παρθενών*, ναός στην Ακρόπολη της Αθήνας.– 11. κοιλαράς.– 12. (από το όν. *ἡ γνάθος* = σαγόνι) εκείνος που έχει φουσκωμένα σαγόνια ή φουσκωμένα μάγουλα.– 13. εκείνος που έχει μεγάλα χείλια.–

Ἀγάθων -ωνος
(έτσι και: *Δάμων*,
Δευκαλίων, *Δίων*,
Ζήνων, *Ἱέρων*, *Κίμων*,
Κλέων, *Κόνων*,
Κρίτων, *Κύλων*,
Μέτων, *Πλάτων*,
Σόλων, *Φαίδων*,
Χάρων, *Χίλων*, *Χίρων*,
Ὠρίων, *[Νέρων*,
Τρύφων] κ.ά.).

δ) ονόμ. αρχ. μηνών

Γαμηλιὼν -ῶνος,
(έτσι και:
Ἀνθεστηριών,
Ἐλαφηβολιών,
Μουνιχιών,
Θαργηλιών,
Σκιροφοριών,
Ἑκατομβαιών,
Μεταγειτνιών,
Βοηδρομιών,
Πυανοψιών,
Μαιμακτηριών,
Ποσειδεών).

ε) τόπων και πόλεων

Αὐλὼν -ῶνος
Ἑλικὼν -ῶνος
(έτσι και: *ἡ Καλυδών*,
ὁ Κιθαιρών,
ἡ (ὁ) Κολοφών,
ὁ Μαραθών,
ἡ Σιδών, *ἡ Σικυών)*,
Κρότων -ωνος κ.ά.

ζ) εθνικά παροξύτονα

ὁ Λάκων -ωνος
ὁ Ἴων -ωνος κ.ά.

ζ) προσηγορ. παροξύτ.

ὁ δόλων[14] *-ωνος*
ὁ δρόμων[15] *-ωνος*
(έτσι και: *ὁ κλύδων*[16],
ὁ κώδων, *ὁ (ἡ) μήκων*[17]
ὁ πάρων[18], *ὁ ῥώθων*,
ὁ σάπων, *ὁ σίφων*,
[ὁ ἄμβων]).

η) προσηγορ. οξύτ.

ὁ κλών, *κλωνὸς*
ὁ ἀγὼν -ῶνος
ὁ ἀγκὼν -ῶνος
(έτσι και: *ὁ αἰών*,
βουβών, *κοιτών*,
κολοφών[19], *λειμών*,
τελαμών[20], *χειμών*,
χιτὼν κ.ά.).

θ) προσηγ. περισπώμ.

ὁ τυφῶν[21] *-ῶνος*
(ἀπὸ τὸ *τυφάων*).

-ων -ονος

α) οξύτ. θηλυκά

ἡ ἀηδὼν -όνος
(έτσι και: *ἡ ἀλγηδών*,
ἀλκυών, *εἰκών*,
Καρχηδών, *σιαγών*,
σινδών, *τερηδών*[22]
Χαλκηδών, *χελιδών*,
χιὼν κ.ά.).

β) οξύτ. αρσενικά

ὁ (ἡ) ἀλεκτρυὼν[23]
-όνος, *ὁ ἡγεμὼν -όνος*
(έτσι και: *ὁ κανών*,
κηδεμών, *Μακεδών*,

---

14. μικρό πανί της πλώρης στα ιστιοφόρα· μαχαίρι ή σπαθάκι κρυμμένο μέσα σε ραβδί, στιλέτο. 15. ελαφρό πλοιάριο.– 16. κύμα, κλυδωνισμός.– 17. παπαρούνα.– 18. πλοιάριο.– 19. το ακρότατο σημείο ενός πράγματος, ως κύρ. όν. *Κολοφὼν (-ῶνος)*, πόλη της Ιωνίας στη Μ. Ασία.– 20. πλατύ κορδόνι, λουρί δερμάτινο· ως κυρ. όν *Τελαμὼν (-ῶνος)*, γιος του Αιακού και πατέρας του Αίαντα.– 21. θύελλα, ανεμοστρόβιλος (και κατά την αττ. β' κλίση: *ὁ τυφῶς, τοῦ τυφῶ*)· ως κύρ. όν. *ὁ Τυφῶν (-ῶνος)*, γίγαντας, πατέρας των ανέμων.– 22. σκουλήκι που τρώει τα ξύλα· σαράκι· πάθηση των δοντιών.– 23. (αρσ.) πετεινός, (θηλ. όρνιθα).–

Στρυμών,
(συν)δαιτυμὼν κ.ά.).

γ) παροξύτ. αρσενικά

ὁ ἄξων -ονος
(έτσι και: *Ἀλιάκμων, βραχίων, γείτων, γνώμων, δαίμων, Ἰάσων, κίων*[24], *πνεύμων, τέκτων*[25], *Ἀγαμέμνων, Ἀριστογείτων* κ.ά.).

2. ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ

-ὴρ -ηρος

ὁ θήρ[26], *θηρὸς*
ὁ ἀροτὴρ[27] *-ῆρος*
ὁ ζωστὴρ -ῆρος
(έτσι και: *ὁ κρατήρ, λαμπτήρ, λουτήρ, νιπτήρ, στατήρ, στρωτήρ, σπινθήρ* κ.ά.),
σωτήρ -ῆρος
(κλ. *ὦ σῶτερ*).

-ὴρ -έρος

ὁ ἀὴρ -έρος
(έτσι και: *ὁ ἀθήρ, αἰθήρ, ἀστὴρ* - δοτ. πλ. *ἀστράσι* κ.ά.).

-ωρ -ωρος

ὁ φώρ[28], *φωρὸς*
ὁ ἰχὼρ[29] *-ῶρος*
ὁ πέλωρ[30] *-ωρος*
(μεταγ. *Βίκτωρ, πραίτωρ* κ.ά.).

-ωρ -ορος

ὁ αυτοκράτωρ -ορος
(έτσι και: *ὁ κοσμήτωρ, πράκτωρ, προγάστωρ, Ἕκτωρ* κ.ά.)
(μεταγ. και νεότ.: *εκλέκτωρ, παντοκράτωρ* κ.ά.).

-ὰρ -αρὸς

ὁ Κάρ[31], *Κᾶρὸς*
(πλ. *οἱ Κᾶρες*).

-εὶρ -ειρὸς

ὁ φθείρ[32], *φθειρὸς*
(δοτ. πλ. *τοῖς φθειρσί*),
ἡ χείρ, χειρὸς
(δοτ. πλ. *ταῖς χερσί*, βλ. § 150, 19).

---

24. κολόνα.– 25. ξυλουργός, μαραγκός.– 26. θηρίο.– 27. αυτός που οργώνει· ως επίθ. *βοῦς ἀροτὴρ* = βόδι που το μεταχειρίζονται για το όργωμα.– 28. κλέφτης.– 29. το αίμα που ρέει στις φλέβες των θεών.– 30. πελώριο ον, τέρας.– 31. κάτοικος της Καρίας.– 32. ψείρα.

III. Σιγμόληκτα (χαρακτήρας σ)

133. α) Αρσενικά ακατάληκτα σε -ης (γεν. -ους) ή -κλῆς (γεν. -κλέους)

(θ. *Σωκρατεσ-, Περικλεεσ-*)				(θ. *Σωκρατεσ-, Περικλεεσ-*)		
		Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	*ὁ*	*Σωκράτ***ης**	*Περικλ***ῆς**	*οἱ*	*Σωκράται*	*Περικλ***εῖς**
γεν.	*τοῦ*	*Σωκράτ***ους**	*Περικλ***έους**	*τῶν*	*Σωκρατῶν*	*Περικλέων*
δοτ.	*τῷ*	*Σωκράτ***ει**	*Περικλ***εῖ**	*τοῖς*	*Σωκράταις*	
αιτ.	*τὸν*	*Σωκράτ***η**	*Περικλ***έα**	*τοὺς*	*Σωκράτας*	*Περικλεῖς*
κλ.	*(ὦ)*	*Σώκρατες*	*Περίκλ***εις**	*(ὦ)*	*Σωκράται*	*Περικλεῖς*

Κατά το *Σωκράτης* κλίνονται: *Ἀριστομένης, Ἀριστοτέλης, Ἀριστοφάνης, Δημοσθένης, Διογένης, Διομήδης, Ἱπποκράτης, Ἰσοκράτης, Ἰφικράτης, Πολυκράτης, Πολυνείκης, Πραξιτέλης - Ἀστυάγης, Τισσαφέρνης, Κυαξάρης* κ.ά. Κατά το *Περικλῆς* κλίνονται: *Ἀγαθοκλῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Ἱεροκλῆς, Προκλῆς, Σοφοκλῆς* κ.ά.

Παρατηρήσεις

134. Τα αρσενικά σιγμόληκτα σε **-ης** (γεν. **-ους**) και **-κλῆς** (γεν.-**κλέους**) είναι όλα κύρια ονόματα και:

1) έχουν θέμα σε **-εσ:** *Σωκρατεσ-, Περικλεεσ-·*

2) στην ονομαστική του ενικού δεν παίρνουν κατάληξη και εκτείνουν το βραχύχρονο φωνήεν **ε** του θέματος σε **η:** *Σωκράτης, Περικλέης,* και με συναίρεση *Περικλῆς·*

3) στις πλάγιες πτώσεις του ενικού αποβάλλουν το χαρακτήρα **σ** ανάμεσα στα δύο φωνήεντα (βλ. § 64, 1) και έπειτα συναιρούν τα δύο αυτά φωνήεντα: *τοῦ Σωκράτεσ-ος, Σωκράτε-ος, Σωκράτους· τῷ Σωκράτεσ-ι, Σωκράτε-ι Σωκράτει· τὸν Σωκράτεσ-α, Σωκράτε-α, Σωκράτη· τοῦ Περικλέεσ-ος, Περικλέε-ος, Περικλέους· τῷ Περικλέεσ-ι, Περικλέε-ι, Περικλέει* (και με δεύτερη συναίρεση=) *Περικλεῖ· τὸν Περικλέεσ-α, Περικλέε-ᾰ, Περικλέᾱ* και σπάν. *Περικλῆ·*

4) στην κλητ. του ενικού δεν παίρνουν κατάληξη και ανεβάζουν τον τόνο: *ὦ Σώκρατες, ὦ Περίκλεις* (με συναίρεση από το *Περίκλεες*)·

5) όσα λήγουν σε *-κλῆς* συναιρούν το **ε** της συλλαβής *κλε-*, όταν ύστερα από αυτό ακολουθεί **η** ή **ε** ή **ει**: *(Περικλέης) Περικλῆς, (Περίκλεες) Περίκλεις, (Περικλέει) Περικλεῖ*·

6) κανονικά έχουν μόνο ενικό αριθμό· όταν όμως χρησιμοποιούνται στον πληθ. σχηματίζονται τα σε *-ης* (γεν. *-ους*) κατά την α΄ κλίση (*οἱ Σωκράται* κτλ.) και τα σε **-κλῆς** (γεν. *-κλέους*) κατά την γ΄ κλίση (*οἱ Περικλέ-ες = Περικλεῖς* κτλ.).

135. β) Θηλυκά ακατάληκτα σε -ὼς (γεν. -οῦς)

(θ. *αἰδωσ-, αἰδοσ-)*

Ενικός αριθμός

ον.	*ἡ*	(ισχυρό θ. *αἰδωσ-*)	*αἰδὼς*	
γεν.	*τῆς*	(αδύνατο θ. *αἰδόσ-ος, αἰδό-ος*)	**αἰδοῦς**	} (πβ. § 134,3)
δοτ.	*τῇ*	(αδύνατο θ. *αἰδόσ-ι, αἰδό-ϊ*)	**αἰδοῖ**	
αιτ.	*τὴν*	(αδύνατο θ. *αἰδόσ-α, αἰδό-α*)	**αἰδῶ**	
κλ.	*(ὦ)*	(ισχυρό θ. *αἰδωσ-*)	*αἰδὼς*	

Κατά το όνομα *ἡ αἰδὼς* (= ντροπή) κλίνεται και το ποιητ. *ἡ ἠὼς* (= αυγή) και ως κύρ. όν. *ἡ Ἠὼς* (= θεά της αυγής). Αυτά έχουν μόνο ενικό. Πβ. και §§ 118-119.

136. γ) Ουδέτερα ακατάληκτα σε -ος (γεν. -ους)

(θ. *βελοσ- βελεσ-* και *ἐδαφοσ-, ἐδαφεσ-)*

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*τὸ*	*βέλ***ος**	*ἔδαφος*	*τὰ*	*βέλ***η**	*ἐδάφη*
γεν.	*τοῦ*	*βέλ***ους**	*ἐδάφους*	*τῶν*	*βελ***ῶν**	*ἐδαφῶν*
δοτ.	*τῷ*	*βέλ***ει**	*ἐδάφει*	*τοῖς*	*βέλε***σι(ν)**	*ἐδάφεσι(ν)*
αιτ.	*τὸ*	*βέλ***ος**	*ἔδαφος*	*τὰ*	*βέλ***η**	*ἐδάφη*
κλ.	*(ὦ)*	*βέλ***ος**	*ἔδαφος*	*(ὦ)*	*βέλ***η**	*ἐδάφη*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ) βέλ***ει**, *ἐδάφει* – γεν., δοτ. *τοῖν βελ***οῖν**, *ἐδαφοῖν*

Κατά το βέλος κλίνονται πολλά δισύλλαβα: *έθνος*, *εύρος* (= πλάτος), *ζεύγος*, *ήθος*, *κέρδος*, *ξίφος*, *πλήθος*, *σκεύος*, *τέλος* κ.ά. (βλ. πίν. § 138), καθώς και το κύρ. όν. *τα Τέμπη* στον πληθυντικό.

Κατά το έδαφος κλίνονται τα τρισύλλαβα: *μέγεθος*, *στέλεχος*, *τέμενος* (επίσημος ή ιερός χώρος, ναός), *τέναγος* (= άβαθα νερά, βάλτος) κ.ά.

Παρατηρήσεις

137. Τα ουδέτερα σιγμόληκτα σε *-ος* (γεν. *-ους*):

1) έχουν αρχικό θέμα σε *-εσ*: *βελεσ-*, *ἐδαφεσ-*·

2) σχηματίζουν την ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη, αλλά στις πτώσεις αυτές το φωνήεν **ε** που είναι πριν από το χαρακτήρα το τρέπουν σε **-ο**: *βελεσ-* = *βέλος*, *ἐδαφεσ-* = *ἔδαφος*·

3) με το αρχικό θέμα σε *-εσ* σχηματίζουν τη γεν. και δοτ. του ενικού και όλες τις πτώσεις του πληθυντ. και δυϊκού· αποβάλλουν όμως σ' αὐτές το χαρακτήρα *σ* ανάμεσα στα δύο φωνήεντα και έπειτα συναιρούν τα φωνήεντα αυτά, δηλ. το *ε+ο* σε *ου* (*βέλε-ος* = *βέλους*), το *ε+ι* σε *ει* (*τῷ βέλε-ι* = *βέλει*), το *ε+ε* σε *ει* (δυϊκ. *τὼ βέλε-ε* = *βέλει*), το *ε+οι* σε *οι* (δυϊκ. *τοῖν βελέ-οιν* = *βελοῖν*), το *ε+ω* σε *ω* (*τῶν βελέων* = *βελῶν*) και το *ε+α* κανονικά σε *η* (*τὰ βέλε-α* = *βέλη*)· αν όμως πριν από το ε προηγείται άλλο *ε*, τότε συναιρούν το *ε+α* σε *ᾱ*: *τὰ χρέε-α=χρέᾱ*, *τὰ κλέε-α=κλέᾱ*· βλ. § 64, 1.

4) στη δοτ. πληθ. όπου βρίσκονται δύο *σ* (*βέλεσ-σι*) τα απλοποιούν σε ένα: *βέλεσι*.

138. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΙΓΜΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ
(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

τὸ ἄγος[1]	(ᾰ)	*βάρος*	(ᾰ)	*θάρρος*[3]	(ᾰ)
ἄλσος	(ᾰ)	*βρῖθος*[2]	(ῑ)	*θάρσος*[3]	(ᾰ)
βάθος	(ᾰ)	*δάσος*	(ᾰ)	*θράσος*[3]	(ᾰ)

Υποσημειώσεις: 1. κατάρα, μίασμα.– 2. βάρος.– 3. η λ. *θάρσος* με αφομοίωση του *σ*: *θάρρος* = θάρρος, τόλμη· με μετάθεση του *α*: *θράσος* (βλ. § 62,3) = θρασύτητα, αυθάδεια.–

ἴχνος	(ῐ)	*νεῖκος*[8]		*στῖφος*	(ῑ)
κῆτος[4]		*ξίφος*	(ῐ)	*σφρίγος*	(ῐ)
κράτος	(ᾰ)	*πάθος*	(ᾰ)	*τάχος*	(ᾰ)
κρύος[5]	(ῠ)	*πάχος*	(ᾰ)	*τεῖχος*	
κῦδος[6]	(ῡ)	*πλάτος*	(ᾰ)	*τεῦχος*	
κῦρος	(ῡ)	*πνῖγος*[9]	(ῑ)	*ὕψος*	
κύτος[7]	(ῠ)	*ῥάκος*	(ᾰ)	*φῦκος*[11]	(ῡ)
λάθος	(ᾰ)	*ῥῖγος*	(ῑ)	*ψῦχος*	(ῡ)
λίπος	(ῐ)	*σκάφος*	(ᾰ)		
μῖσος	(ῑ)	*σκῦτος*[10]	(ῡ)		

139. δ) Ουδέτερα ακατάληκτα σε -ας (γεν. -ως ή -ατος)

(θ. *κρεασ-*) (θ. *περασ-, περατ-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*τὸ*	(θ. *κρεασ-*)	*κρέας*	*πέρας*
γεν.	*τοῦ*	*(κρέασ-ος, κρέα-ος)*	*κρέ**ως***	*πέρατ-ος*
δοτ.	*τῷ*	*(κρέασ-ι, κρέα-ϊ*	*κρέ**ᾳ***	*πέρατ-ι*
αιτ.	*τὸ*	(θ. *κρεασ-*)	*κρέας*	*πέρας*
κλ.	*(ὦ)*	(θ. *κρεασ-*)	*κρέας*	*πέρας*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*τὰ*	*(κρέασ-α, κρέα- α)*	*κρέ**ᾱ***	*πέρατ-α*
γεν.	*τῶν*	*(κρεάσ-ων, κρεά-ων*	*κρε**ῶν***	*περάτ-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*(κρέασ-σι)*	*κρέα-**σι(ν)***	*πέρα-σι(ν)*
αιτ.	*τὰ*	*(κρέασ-α, κρέα-α)*	*κρέ**ᾱ***	*πέρατ-α*
κλ.	*(ὦ)*	*(κρέασ-α, κρέα-α)*	*κρέ**ᾱ***	*πέρατ-α*

---

4. γενική ονομασία των μεγάλων ψαριών ή θαλασσινών τεράτων.– 5. παγερό κρύο.– 6. δόξα, φήμη.– 7. το κοίλο μέρος (πλοίου, σκεύους, σώματος κτλ.).– 8. φιλονικία, αγώνας.– 9. Η υπερβολική ζέστη.– 10. δέρμα κατεργασμένο.– 11. *πληθ. τὰ φύκη* = φύκια.

Δυικός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*(κρέασ-ε, κρέα-ε)*	***κρέᾱ***	*πέρατ-ε*
γεν., δοτ. *τοῖν*	*(κρεάσ-οιν, κρεά-οιν)*	***κρεοῖν***	*περάτ-οιν*

Παρατηρήσεις

140. Σιγμόληκτα ουδέτερα σε -*ας* είναι έξι: *κρέας, γέρας* (= βραβείο), *γῆρας, πέρας, τέρας, κέρας*. Από αυτά:

1) μόνο τα ονόμ. *κρέας, γέρας, γῆρας* έχουν θέμα παντού καθαρά σιγμόληκτο σε -*ασ*· αυτά αποβάλλουν το *σ* ανάμεσα σε δύο φωνήεντα και έπειτα συναιρούν τα δύο αυτά φωνήεντα: *τοῦ (κρέασ-ος, κρέα-ος) κρέως· τῷ (κρέασ-ι, κρέα-ϊ) κρέᾳ* κτλ. (βλ. § 64, 1, πβ. § 134, 3 και § 137,3 και 4)·

2) το όνομα *πέρας* σχηματίζει την ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού από σιγμόληκτο θέμα σε -*ας*, χωρίς κατάληξη, και τις άλλες πτώσεις από θέμα σε -*ατ*, ως οδοντικόληκτο: *τοῦ πέρατ-ος, τῷ πέρατ-ι, τὰ πέρατ-α, τῶν περάτ-ων* κτλ. (όπως *τὸ σῶμα, τοῦ σώματ-ος* κτλ.)·

3) τὸ όνομα *τέρας* σχηματίζει τον ενικό κατά το *πέρας: τὸ τέρας, τοῦ τέρατ-ος* κτλ.

4) το όνομα *κέρας* σε όλους τους αριθμούς και το όνομα *τέρας* στον πληθυντικό και δυϊκό σχηματίζονται και κατά τους δύο τρόπους, δηλ. και ως σιγμόληκτα (κατά το *κρέας*) και ως οδοντικόληκτα (κατά το *πέρας*): *τὸ κέρας, τοῦ κέρως* και *κέρατος, τῷ κέρᾳ* και *κέρατι* κτλ. - πληθ. *τὰ κέρα* και *κέρατ-α, τῶν κερῶν* και *κεράτ-ων* κτλ. – δυϊκός *τὼ κέρα* και *κέρατ-ε, τοῖν κεροῖν* και *κεράτ-οιν· (τὸ τέρας)* πληθ. *τὰ τέρα* και *τέρατ-α* κτλ. – δυϊκός *τὼ τέρα* και *τέρατ-ε, τοῖν τεροῖν* και *τεράτ-οιν·*

5) το όνομα *γῆρας* έχει μόνο ενικό αριθμό (§ 83, 1, β).

141. ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ

	Αρσενικά και θηλυκά			Ουδέτερα		
	Ενικός	Πληθυντ.	Δυϊκός	Ενικός	Πληθυντ.	Δυικός
ον.	-ς ή –	-ες	-ε	–	-ᾰ	-ε
γεν.	-ος (ή -ως)	-ων	-οιν	-ος (ή -ως)	-ων·	-οιν
δοτ.	-ι	-σι(ν)	-οιν	-ι	-σι(ν)	-οιν
αιτ.	-ᾰ ή ν	-ᾰς ή -ς (-νς)	-ε	–	-ᾰ	-ε
κλ.	-ς ή –	-ες	-ε	–	-ᾰ	-ε

Παρατηρήσεις στις καταλήξεις των ονομάτων της γ΄ κλίσης

142. Από τα ονόματα της γ΄ κλίσης:

1) τα αρσενικά και τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις·

2) τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και θηλυκά στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού και του πληθυντικού (πβ. και § 97).

143. Το *ι* και το *α* στη λήγουσα των ονομάτων της γ΄ κλίσης είναι βραχύχρονα: *ἡ γνῶσις, τὴν γνῶσιν, τῷ ἀγῶνι, τοῖς ἀγῶσι - τὸν ἀγῶνα, τοὺς ἀγῶνας, τὸ γῆρας* (αλλά: *τὰ κρέᾱ* και *κρέᾰ*).

Ο τονισμός των ονομάτων της γ΄ κλίσης

144. Παίρνουν περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39,1), αν και δεν προκύπτουν από συναίρεση:

α) οι μονοσύλλαβοι τύποι της ονομ., αιτιατ. και κλητ. που έχουν χαρακτήρα *ι, υ (ου, αυ): ὁ κῖς, τὸν κῖν, ὦ κῖ, τοὺς κῖς - ἡ δρῦς, τὴν δρῦν, ὦ δρῦ, τὰς δρῦς* (πβ. § 110, 3) - *ὁ βοῦς, τὸν βοῦν, ὦ βοῦ, τοὺς βοῦς - ἡ γραῦς, τὴν γραῦν, ὦ γραῦ* (πβ. § 115)·

β) η αιτιατική πληθ. των ονομ. σε *-ῦς* (γεν. *-ύος*), αν τονίζεται στη λήγουσα: *τοὺς ἰχθῦς* (πβ. § 110, 3)·

γ) η ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού των ουδετέρων *πῦρ* και *οὖς*·

δ) η ονομ. και κλητ. του ενικού του θηλ. *ἡ γλαῦξ* (= κουκουβάγια)·
ε) η κλητ. του ενικού των ονομ. σε *-εύς: ὦ βασιλεῦ* (§ 115, 2)

145. Τα μονοσύλλαβα ονόμ. της γ' κλίσης στη γεν. και δοτ. όλων των αριθμών τονίζονται στη λήγουσα (αντίθετα με τον κανόνα §39, 3): *ἡ φλόξ, τῆς φλογός, τῇ φλογὶ - τῶν φλογῶν, ταῖς φλοξὶ - τοῖν φλογοῖν*. Εξαιρούνται τα μονοσύλλαβα *ἡ δᾳς* (= λαμπάδα), *ὁ θὼς* (= τσακάλι), *τὸ οὖς, ὁ παῖς, ὁ Τρὼς* και το *φῶς* που τονίζονται στη γεν. πληθ. στην παραλήγουσα: *τῶν δᾴδων, τῶν θώων, τῶν ὤτων, τῶν παίδων, τῶν Τρώων, τῶν φώτων.*

11ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

146. Μερικά ουσιαστικά της αρχαίας ελληνικής δεν κλίνονται ομαλά. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **ανώμαλα ουσιαστικά.**

Τα ανώμαλα ουσιαστικά κατά το είδος της ανωμαλίας που παρουσιάζουν είναι 1) **ανώμαλα κατά το γένος,** 2) **ετερόκλιτα,** 3) **μεταπλαστά,** 4) **ιδιόκλιτα,** 5) **άκλιτα** και 6) **ελλειπτικά.**

Ι. Ανώμαλα κατά το γένος

147. Μερικά ουσιαστικά έχουν στον πληθυντικό αριθμό διαφορετικό γένος απ' ό,τι στον ενικό ή εκτός από το βασικό γένος έχουν συγχρόνως και ένα άλλο.

Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός			
ὁ	*λύχνος*	*τὰ*	*λύχνα*		
ὁ	*σῖτος*	*τὰ*	*σῖτα*		
ὁ	*δεσμὸς*	*οἱ*	*δεσμοὶ*	και *τὰ*	*δεσμὰ*
ὁ	*σταθμὸς*	*οἱ*	*σταθμοὶ*	και *τὰ*	*σταθμὰ*
τὸ	*στάδιον*	*τὰ*	*στάδια*	και *οἱ*	*στάδιοι*

(Π.β. τα νεοελλ.: *ὁ πλοῦτος - τὰ πλούτη· ὁ βράχος - οἱ βράχοι* και *τὰ βράχια· ὁ λόγος - οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια* κ.ά.).

148. Μερικά ουσιαστικά έχουν στον ενικό αριθμό δύο γένη:

Ενικός	Πληθυντικός
ὁ ζυγὸς και *τὸ ζυγὸν*	*τὰ ζυγὰ*
ὁ νῶτος και *τὸ νῶτον*	*τὰ νῶτα*

(Πβ. τα νεοελληνικά: *ὁ πεῦκος* και *τὸ πεῦκο - τὰ πεῦκα* κ.ά.).

2. Ετερόκλιτα

149. Ετερόκλιτα λέγονται μερικά ουσιαστικά που σχηματίζονται στον πληθυντικό ή σε μερικές πτώσεις κατά διαφορετική κλίση ή συγχρόνως κατά την ίδια και κατά διαφορετική κλίση· π.χ.

1) **ὁ ἀμνός,** *τοῦ ἀμνοῦ* κτλ. (κατά τη β΄ κλίση) και *τοῦ ἀρνός, τῷ ἀρνί, τὸν ἄρνα - οἱ ἄρνες, τῶν ἀρνῶν, τοῖς ἀρνάσι, τοὺς ἄρνας* (κατά τα συγκοπτόμενα τῆς γ΄ κλίσης, από θ. *ἀρεν-, ἀρν-* του σπάνιου ονόμ. *ὁ ἀρήν*)·

2) **ὁ Ἄρης,** *τοῦ Ἄρεως* (από το *Ἄρηος* με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), *τῷ Ἄρει, τὸν Ἄρη, ὦ Ἄρες* (κατά την γ΄ κλίση) και αιτ. *τὸν Ἄρην* (κατά την α΄ κλίση)·

3) **ἡ γυνὴ** (κατά την α΄ κλίση), *τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ὦ γύναι - αἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναιξί, τὰς γυναῖκας, ὦ γυναῖκες* (κατά την γ΄ κλίση)·

4) **τό δάκρυον,** *τοῦ δακρύου* κτλ. (κατά τη β΄ κλίση) - και ονομ., αιτ. και κλητ. *δάκρυ* (κατά την γ΄ κλίση)·

5) **ὁ Θαλῆς** (από το *Θαλέης*), *τοῦ Θαλοῦ, τῷ Θαλῇ, τὸν Θαλῆν* (κατά τα συνηρημένα της α΄ κλίσης) - γεν. και *τοῦ Θάλεω* (κατά τα αττικόκλιτα) - και *τοῦ Θάλητος, τῷ Θάλητι, τὸν Θάλητα* (κατά την γ΄ κλίση)·

6) **ὁ Οἰδίπους,** *τοῦ Οἰδίποδος, τῷ Οἰδίποδι, ὦ Οἰδίπου* (κατά την γ΄ κλ.) - και *τοῦ Οἰδίπου, τόν Οἰδίπουν* (κατά τα συνηρημένα της β΄ κλίσης, όπως *τοῦ περίπλου, τὸν περίπλουν*)·

7) **ὁ ὄνειρος** και **τὸ ὄνειρον,** *τοῦ ὀνείρου* κτλ. (κατά τη β΄ κλίση), *τοῦ ὀνείρατος, τῷ ὀνείρατι - τὰ ὀνείρατα, τῶν ὀνειράτων, τοῖς ὀνείρασι* (κατά την γ΄ κλίση)·

8) **ὁ πρεσβευτής,** *τοῦ πρεσβευτοῦ, τῷ πρεσβευτῇ* κτλ. (κατά την α΄ κλίση) - *οἱ πρέσβεις* (= *οἱ πρεσβευταί*), *τῶν πρέσβεων, τοῖς πρέσβεσι* κτλ.) (κατά την γ΄ κλίση), από το ποιητ. *όν. ὁ πρέσβυς* (= *ὁ γέρων*), που οι πεζογράφοι το έλεγαν *πρεσβύτης*·

9) **τὸ πῦρ,** *τοῦ πυρός, τῷ πυρὶ* κτλ. (κατα τήν γ΄ κλίση) - *τὰ πυρά, τῶν πυρῶν, τοῖς πυροῖς* κτλ. (κατά τη β΄ κλίση)·

10) **ὁ υἱός,** *τοῦ υἱοῦ, τῷ υἱῷ* κτλ. (κατά τη β΄ κλίση) - και *τοῦ υἱέος, τῷ υἱεῖ - οἱ υἱεῖς, τῶν υἱέων, τοῖς υἱέσι, τοὺς υἱεῖς* κτλ. (κατά τη γ΄ κλίση)·

11) **ὁ χρὼς** (= δέρμα, ἐπιδερμίδα), *τοῦ χρωτός, τῷ χρωτί, τὸν χρῶτα* (κατά την γ΄ κλίση) - αλλά δοτ. και *χρῷ* (κατά τα αττικόκλιτα, στη φράση *ἐν χρῷ* = ως το δέρμα).

3. Μεταπλαστά

150. Μεταπλαστά λέγονται μερικά ουσιαστικά που κλίνονται κατά μία ορισμένη κλίση σε όλες τις πτώσεις, αλλά το θέμα τους (μεταπλάσσεται, δηλ.) μεταβάλλεται σε ορισμένες πτώσεις· π.χ.

1) **ὁ Ἀπόλλων,** *τοῦ Ἀπόλλων-ος, τῷ Ἀπόλλων-ι, τὸν Ἀπόλλων-α* και *Ἀπόλλω, ὦ Ἄπολλον* (θ. *Ἀπολλων-, Ἀπολλω-, Ἀπολλον-*)·

2) **τὸ γόνυ,** *τοῦ γόνατ-ος, τῷ γόνατ-ι, τὸ γόνυ - τὰ γόνατ-α, τῶν γονάτων, τοῖς γόνασι* κτλ. (θ. *γονυ-, γονατ-*)·

3) **τὸ δέλεαρ** (= δόλωμα), *τοῦ δελέατ-ος, τῷ δελέατ-ι* κτλ. (θ. *δελεαρ-, δελεατ-*)·

4) **τὸ δόρυ,** *τοῦ δόρατ-ος, τῷ δόρατ-ι* κτλ. - *τὰ δόρατ-α, τῶν δοράτ-ων* κτλ. (θ. *δορυ-, δορατ-*)·

5) **ὁ Ζεύς,** *τοῦ Δι-ός, τῷ Δι-ί, τὸν Δί-α, ὦ Ζεῦ* (θ. *Ζευ-, Δι-*)·

6) **τὸ ἧπαρ** (= συκώτι), *τοῦ ἥπατ-ος, τῷ ἥπατ-ι* κτλ. - *τὰ ἥπατ-α, τῶν ἡπάτ-ων* κτλ. (θ. *ἡπαρ-, ἡπατ-*)·

7) **ἡ κλείς,** *τῆς κλειδ-ός, τῇ κλειδ-ί, τὴν κλεῖδ-α* και *τὴν κλεῖ-ν, αἱ κλεῖδ-ες, τῶν κλειδ-ῶν, ταῖς κλει-σί, τὰς κλεῖδ-ας* και *τὰς κλεῖς* (θ. *κλειδ-, κλει-*)·

8) **τὸ κνέφας** (= σκοτάδι), *τοῦ (κνέφεσ-ος, κνέφε-ος) κνέφους, τῷ (κνέφεσ-ι, κνέφε-ϊ) κνέφει* (κατά το *βέλος*· πβ. § 136) και *τῷ (κνέφα-σι, κνέφα-ϊ) κνέφᾳ, τὸ κνέφας* (κατά το *κρέας*· πβ. § 139), χωρίς πληθ. (θ. *κνεφασ-* και *κνεφεσ-*).

9) **ὁ, ἡ κύων,** *κυν-ός, κυν-ί, κύν-α, κύον - κύν-ες, κυν-ῶν, κυ-σί(ν), κύν-ας, κύν-ες* (θ. *κυων-, κυον-, κυν-*)·

10) **ὁ μάρτυς,** *τοῦ μάρτυρ-ος, τῷ μάρτυρ-ι, τὸν μάρτυρ-α, ὦ μάρτυς - οἱ μάρτυρ-ες, τῶν μαρτύρ-ων, τοῖς μάρτυ-σι, τοὺς μάρτυρ-ας* κτλ. (θ. *μαρτυ-, μαρτυρ-*)·

11) **ἡ ναῦς** (= πλοίο), *τῆς νε-ὼς* (από το *νη-ὸς* με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), *τῇ νη-ί, τὴν ναῦ-ν, ὦ ναῦ - αἱ νῆ-ες, τῶν νε-ῶν, ταῖς ναυ-σί, τὰς ναῦς, ὦ νῆ-ες* (θ. *ναυ-, νη-, νε-*)·

12) **τὸ οὖς** (βλ. § 123, 4), *τοῦ ὠτὸς, τῷ ὠτ-ί, τὸ οὖς - τὰ ὦτ-α, τῶν ὤτ-ων* (βλ. § 145), *τοῖς ὠ-σί, τὰ ὦτ-α, ὦ ὦτ-α - τὼ ὦτ-ε, τοῖν ὤτ-οιν* (θ. *οὐσ-, ὠτ-*)·

13) **ὁ Ποσειδῶν** (από το *Ποσειδάων*), *τοῦ Ποσειδῶν-ος, τῷ Ποσειδῶν-ι, τὸν Ποσειδῶν-α* και *Ποσειδῶ, ὦ Πόσειδον* (θ. *Ποσειδαων- = Ποσειδων-, Ποσειδω-, Ποσειδον-*)·

14) **ἡ Πνύξ,** *τῆς Πυκν-ός, τῇ Πυκν-ί, τὴν Πύκν-α* (θ. *Πνυκ-, Πυκν-*, βλ. § 62, 3, πβ. και § 66)·

15) **ὁ σὴς** (= σκόρος), *τοῦ σε-ὸς* (από το *σεσ-ὸς*) - *οἱ σέ-ες, τῶν σέ-ων, τοὺς σέ-ας* και *τοῦ σητ-ός, οἱ σῆτ-ες, τῶν σητ-ῶν, τοὺς σῆτ-ας* (θ. *σησ-, σεσ-, σητ-*)·

16) **τὸ στέαρ** (= λίπος), *τοῦ στέατ-ος, τῷ στέατ-ι* κτλ. (θ. *στεαρ- στεατ-*)·

17) **τὸ ὕδωρ,** *τοῦ ὕδατ-ος, τῷ ὕδατ-ι* κτλ. (θ. *ὑδωρ-, ὑδατ-*)·

18) **τὸ φρέαρ** (= πηγάδι), *τοῦ φρέατ-ος, τῷ φρέατ-ι* κτλ. (θ. *φρεαρ-, φρεατ-*)·

19) **ἡ χείρ,** *τῆς χειρ-ός, τῇ χειρ-ί, τὴν χεῖρ-α, ὦ χεὶρ – αἱ χεῖρ-ες, τῶν*

χειρ-ῶν, ταῖς χερ-σί, τὰς χεῖρ-ας, ὦ χεῖρ-ες - τὼ χεῖρ-ε, τοῖν χερ-οῖν (θ. *χειρ-, χερ-*).

4. Ιδιόκλιτα

151. Ιδιόκλιτα ουσιαστικά λέγονται όσα δεν κλίνονται σύμφωνα με μία από τις τρεις κλίσεις, παρά ακολουθούν δικό τους σχηματισμό, δηλ. κλίνονται με ιδιαίτερο τρόπο. Τέτοια είναι μερικά κύρια ονόματα α) ελληνικά με συντομότερο τύπο, δηλ. με αφαίρεση συλλαβών, και β) ξενικά· π.χ.

ονομαστική	γεν.	δοτ.	αιτ.	κλ.
Ἀλεξᾶς (από το *Ἀλέξανδρος*)	*-ᾶ*	*-ᾷ*	*-ᾶν*	*-ᾶ*
Μητρᾶς (από το *Μητρόδωρος*)	*-ᾶ*	*-ᾷ*	*-ᾶν*	*-ᾶ*
Φιλῆς (από το *Φιλήμων*)	*-ῆ*	*-ῇ*	*-ῆν*	*-ῆ*
Διονῦς (από το *Διονύσιος*)	*-ῦ*	*-ῦ*	*-ῦν*	*-ῦ*
Ἰησοῦς (εβραϊκό όνομα)	*-οῦ*	*-οῦ*	*-οῦν*	*-οῦ*
Νεκῶς (αιγυπτ. όνομα)	*-ῶ*	*-ῷ*	*-ῶν*	*-ῶ*

Ιδιόκλιτα είναι και μερικά προσηγορικά σε *-ᾶς: ὁ φαγᾶς, ὁ καταφαγᾶς* (= αυτός που τρώει αρπαχτικά), *ὁ τρεσᾶς* (= άνθρωπος που τρέπεται σε φυγή από φόβο, δειλός) κ.ά.

Τα ιδιόκλιτα συνηθίζονται μόνο στον ενικό.

5. Άκλιτα

152. Άκλιτα ουσιαστικά λέγονται όσα δεν κλίνονται, δηλ. όσα διατηρούν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τύπο. Τέτοια είναι:

1) το ουδ. όν. **τὸ χρεὼν** (= η ανάγκη), *τοῦ χρεών, τῷ χρεὼν* κτλ.·

2) τα ονόμ. των γραμμάτων του αλφαβήτου (που συνηθίζονται ουδέτερα): **τὸ ἄλφα** (*τοῦ ἄλφα* κτλ.), **τὸ βῆτα** (*τοῦ βῆτα* κτλ.), **τὸ γάμμα** (*τοῦ γάμμα* κτλ.)·

3) το απαρέμφατο με το ουδέτερο άρθρο: **τὸ λέγειν** (*τοῦ λέγειν* κτλ.)·

4) οποιαδήποτε λέξη (κλιτή ή άκλιτη), καθώς και φράση ολόκληρη, όταν χρησιμοποιούνται ως παραδείγματα ή ως ουσιαστικά αποχωρισμέ-

να από την όλη φράση, με το ουδ. άρθρο εμπρός από αυτά: **τὸ ἄνθρωπος** *ἐστὶν ὄνομα· τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν* **τοῦ ἄνθρωπος· τὸ λίαν** *ἧσσον ἐπαινῶ* **τοῦ μηδὲν ἄγαν·** (πβ. τα νεοελλ.: **το παίζω** *είναι ρήμα· να κλιθεί ο αόριστος* **του παίζω· το πάτερ ἡμῶν, του πάτερ ἡμῶν** κτλ.)·

5) μερικά ξενικά κύρια ονόματα: **ὁ Ἀδάμ** *(τοῦ Ἀδάμ* κτλ.), **ὁ Δαβίδ** *(τοῦ Δαβίδ* κτλ.), **τὸ Πάσχα** *(τοῦ Πάσχα* κτλ.), ονόματα εβραϊκά κ.ά.

6. Ελλειπτικά

153. Ελλειπτικά ουσιαστικά λέγονται όσα είναι εύχρηστα μόνο σε μερικές πτώσεις. Τέτοια είναι:

1) οι λ. **τὸ ὄφελος, τὸ ὄναρ** και **τὸ ὕπαρ** (= όραμα, οπτασία), που είναι εύχρηστες μόνο στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού (πβ. τα νεοελλ.: *τὸ δείλι, τὸ πρωὶ* κτλ.)·

2) οι λ. **τὸ δέμας** (= σώμα), **τὸ σέβας** και **τὸ σέλας** (= λαμπρό φως), που είναι εύχρηστες επίσης στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού·

3) η λ. **μάλης** (γεν.), εύχρηστη μόνο στη φράση *ὑπὸ μάλης* (= κάτω από τη μασχάλη)·

4) η λ. **νέωτα** (αιτ. εν.), εύχρηστη στη φράση *ἐς νέωτα* (= του χρόνου)·

5) οι κλητικές **ὦ μέλε** (= καλέ μου) καὶ **ὦ τᾶν** (= φίλε μου).

12ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΠΙΘΕΤΑ

Γενικά για τα επίθετα

1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων

154. Επίθετα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα ουσιαστικών: *σοφὸς (ἀνήρ), καλὴ (γυνή), ὑψηλὸν (ὄρος).*

155. Από τα επίθετα:

1) πολλά είναι **τρικατάληκτα με τρία γένη,** δηλ. έχουν τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) και τρεις καταλήξεις, μία για κάθε γένος: *ὁ σοφός, ἡ σοφή, τό σοφὸν - ὁ βαθύς, ἡ βαθεῖα, τὸ βαθύ·*

2) αρκετά είναι **δικατάληκτα με τρία γένη,** δηλ. έχουν τρία γένη, αλλά μόνο δύο καταλήξεις, μία για το αρσενικό και το θηλυκό και μία για το ουδέτερο: *ὁ, ἡ ἄφθονος, τό ἄφθονον - ὁ, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές·*

3) μερικά είναι **μονοκατάληκτα με δύο γένη,** δηλ. έχουν μόνο δύο γένη, το αρσενικό και το θηλυκό, και μία κοινή κατάληξη: *ὁ, ἡ πένης - ὁ, ἡ φυγὰς -ὁ, ἡ ἅρπαξ.*

2. Κλίση των επιθέτων

156. Τα επίθετα ανάλογα με την κατάληξή τους κλίνονται κατά μία από τις κλίσεις των ουσιαστικών. Και:

1) τα τρικατάληκτα με τρία γένη σχηματίζουν το θηλυκό πάντοτε κατά την α΄ κλίση (*ἡ δικαία, ἡ καλή - ἡ βαθεῖα, ἡ πᾶσα*) και το αρσενικό και το ουδέτερο άλλα κατά τη β΄ κλίση και άλλα κατά την γ΄ κλίση *(ο δίκαιος, το δίκαιον,* γεν. *τοῦ δικαίου - ὁ ἅπας, τὸ ἅπαν,* γεν. *τοῦ ἅπαντος)*·

2) τα δικατάληκτα με τρία γένη κλίνονται άλλα κατά τη β΄ και άλλα κατά την γ΄ κλίση: *ο, η βάρβαρος, τὸ βάρβαρον,* γεν. *τοῦ βαρβάρου - ὁ, ἡ σώφρων, τὸ σῶφρον,* γεν. *τοῦ σώφρονος·*

3) τα μονοκατάληκτα με δύο γένη κλίνονται τα περισσότερα κατά την γ΄ κλίση: *ὁ, ἡ φυγάς,* γεν. *φυγάδος - ὁ, ἡ πένης,* γεν. *πένητος.*

157. Όσα επίθετα σχηματίζουν το αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη

β΄ κλίση λέγονται **δευτερόκλιτα**· όσα σχηματίζουν τα δύο αυτά γένη κατά την γ΄ κλίση λέγονται **τριτόκλιτα.**

13ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα

158. α) Τρικατάληκτα με 3 γένη (σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον)

(θ. *σοφο-, σοφη-, σοφο-* (θ. *δικαιο-, δικαια-, δικαιο-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*σοφὸς*	*σοφὴ*	*σοφὸν*	*δίκαιος*	*δικαία*	*δίκαιον*
γεν.	*σοφοῦ*	*σοφῆς*	*σοφοῦ*	*δικαίου*	*δικαίας*	*δικαίου*
δοτ.	*σοφῷ*	*σοφῇ*	*σοφῷ*	*δικαίῳ*	*δικαίᾳ*	*δικαίῳ*
αιτ.	*σοφὸν*	*σοφὴν*	*σοφὸν*	*δίκαιον*	*δικαίαν*	*δίκαιον*
κλ.	*σοφὲ*	*σοφὴ*	*σοφὸν*	*δίκαιε*	*δικαία*	*δίκαιον*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*σοφοὶ*	*σοφαὶ*	*σοφὰ*	*δίκαιοι*	*δίκαιαι*	*δίκαια*
γεν.	*σοφῶν*	*σοφῶν*	*σοφῶν*	*δικαίων*	*δικαίων*	*δικαίων*
δοτ.	*σοφοῖς*	*σοφαῖς*	*σοφοῖς*	*δικαίοις*	*δικαίαις*	*δικαίοις*
αιτ.	*σοφοὺς*	*σοφὰς*	*σοφὰ*	*δικαίους*	*δικαίας*	*δίκαια*
κλ.	*σοφοὶ*	*σοφαὶ*	*σοφὰ*	*δίκαιοι*	*δίκαιαι*	*δίκαια*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	*σοφὼ*	*σοφὰ*	*σοφὼ*	*δικαίω*	*δικαία*	*δικαίω*
γεν., δοτ.	*σοφοῖν*	*σοφαῖν*	*σοφοῖν*	*δικαίοιν*	*δικαίαιν*	*δικαίοιν*

Επίθετα σε **ος, -η, -ον:** *αγαθός (-ή, -όν), αγνός, θερμός, κακός, καλός, πιστός, σεμνός, υψηλός· αρχικός, ηθικός, θετικός, λογικός, σωματικός, φυσικός, ψυχικός· εαρινός, νυκτερινός, χειμερινός - φίλος (φίλη, φίλον), ίσος, κούφος, μέσος, ανθρώπινος (-ίνη, -ινον), κρίθινος, λίθινος, ξύλινος* κ.ά.– Επίσης τα ρήματ. επίθ. σε *-τός: άλωτός (-ή, -όν), βατός, γραπτός, δυνατός, θαυμαστός* κ.ά. (§ 393)· τα τακτικά αριθμητικά: *πρώτος (πρώτη, πρώτον), τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, έκτος, έβδομος, όγδοος,... εικοστός,... εκατοστός,... χιλιοστός* κτλ. (§ 208) κ.ά.

Επίθετα σε **-ος, -α, -ον:** *αραιός (-ά, -όν), δεξιός, παλαιός, στερεός· καθαρός, λαμπρός, μικρός, πονηρός - ανδρείος (-εία, -είον), αρχαίος, γενναίος, νέος, λείος, ωραίος· διψαλέος, θαρραλέος, πειναλέος -άγιος (-ία, -ιον), άξιος, βέβαιος, επιτήδειος, πλούσιος, τέλειος* κ.ά.– Επίσης τα ρηματ. επίθ. σε *-τέος: γραπτέος, διαβατέος, ευεργετητέος, ωφελητέος* κ.ά. (§ 393)· τα απόλυτα αριθμητικά σε πληθυντικό: *διακόσιοι (-αι, -α), τριακόσιοι, τετρακόσιοι,... χίλιοι,... μύριοι* κτλ. (§ 207, γ)· τα χρονικά αριθμητικά: *δευτεραίος, τριταίος, τεταρταίος* κτλ.· τα αναλογικά αριθμητικά: *διπλάσιος (-ία, -ιον), τριπλάσιος, τετραπλάσιος* κτλ. (§ 208), το τακτικό αριθμητ. *δεύτερος (-έρα, -ερον)* κ.ά.

Παρατηρήσεις

159. Το θηλυκό των τρικατάληκτων επιθέτων σε **-ος:**

1) λήγει σε **-η,** αν πριν από την κατάληξη **-ος** του αρσενικού υπάρχει σύμφωνο εκτός από το **ρ:** *αγαθός, αγαθή - πιστός, πιστή*· λήγει σε **-α,** αν πριν από την κατάλ. **-ος** του αρσενικού υπάρχει φωνήεν ή **ρ:** *άγιος, αγία - γενναίος, γενναία - φαιδρός, φαιδρά* (εκτός από το *όγδοος, ογδόη*)·

2) στην ονομαστική, γεν. και κλητ. του πληθυντικού τονίζεται όπου και όπως τονίζεται στις ίδιες πτώσεις το αρσενικό: *ἡ ἁγία - αἱ ἅγιαι, τῶν ἁγίων, ὦ ἅγιαι* (όπως *οἱ ἅγιοι, τῶν ἁγίων, ὦ ἅγιοι*)· *ἡ γενναία - αἱ γενναῖαι, τῶν γενναίων, ὦ γενναῖαι* (όπως *οἱ γενναῖοι,τῶν γενναίων, ὦ γενναῖοι*)· *ἡ φαιδρὰ - αἱ φαιδραί, τῶν φαιδρῶν, ὦ φαιδραὶ* (όπως *οἱ φαιδροί, τῶν φαιδρῶν, ὦ φαιδροί*). Έτσι και *αἱ μύριαι* (= δέκα χιλιάδες), *τῶν μυρίων, ὦ μύριαι* (όπως *οἱ μύριοι, τῶν μυρίων, ὦ μύριοι*)· *αἱ μυρίαι* (= αναρίθμητες), *τῶν μυρίων, ὦ μυρίαι* (όπως *οἱ μυρίοι, τῶν μυρίων, ὦ μυρίοι*).

160. β) Δικατάληκτα με τρία γένη (σε -ος, -ον)

(θ. *ἀφθονο-*) (θ. *τιμωρο-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ ἡ*	*ἄφθον**ος***	*τὸ*	*ἄφθον**ον***	*ὁ ἡ*	*τιμωρὸς*	*τὸ*	*τιμωρὸν*
γεν.	*τοῦ τῆς*	*ἀφθόνου*	*τοῦ*	*ἀφθόνου*	*τοῦ τῆς*	*τιμωροῦ*	*τοῦ*	*τιμωροῦ*
δοτ.	*τῷ τῇ*	*ἀφθόνῳ*	*τῷ*	*ἀφθόνῳ*	*τῷ τῇ*	*τιμωρῷ*	*τῷ*	*τιμωρῷ*
αιτ.	*τὸν τὴν*	*ἄφθονον*	*τὸ*	*ἄφθονον*	*τὸν τὴν*	*τιμωρὸν*	*τὸ*	*τιμωρὸν*
κλ.	*(ὦ)*	*ἄφθονε*	*(ὦ)*	*ἄφθονον*	*(ὦ)*	*τιμωρὲ*	*(ὦ)*	*τιμωρὸν*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ αἱ*	*ἄφθονοι*	*τὰ*	*ἄφθονα*	*οἱ αἱ*	*τιμωροὶ*	*τὰ*	*τιμωρὰ*
γεν.	*τῶν*	*ἀφθόνων*	*τῶν*	*ἀφθόνων*	*τῶν*	*τιμωρῶν*	*τῶν*	*τιμωρῶν*
δοτ.	*τοῖς ταῖς*	*ἀφθόνοις*	*τοῖς*	*ἀφθόνοις*	*τοῖς ταῖς*	*τιμωροῖς*	*τοῖς*	*τιμωροῖς*
αιτ.	*τοὺς τὰς*	*ἀφθόνους*	*τὰ*	*ἄφθονα*	*τοὺς τὰς*	*τιμωροὺς*	*τὰ*	*τιμωρὰ*
κλ.	*(ὦ)*	*ἄφθονοι*	*(ὦ)*	*ἄφθονα*	*(ὦ)*	*τιμωροὶ*	*(ὦ)*	*τιμωρὰ*

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., *τώ*, κλ. *(ὦ) ἀφθόνω*, γεν., δοτ. *τοῖν ἀφθόνοιν*
ον., αιτ., *τώ*, κλ. *(ὦ) τιμωρώ*, γεν., δοτ. *τοῖν τιμωροῖν*

Παρατηρήσεις

161. Από τα δευτερόκλιτα επίθετα είναι δικατάληκτα:

α) τα περισσότερα από τα σύνθετα σε **-ος:** *ὁ, ἡ ἄγονος, τὸ ἄγονον - ὁ, ἡ ἀθάνατος, τὸ ἀθάνατον - ὁ, ἡ ἄκαιρος, τὸ ἄκαιρον - ὁ, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον - ὁ, ἡ ἀξιόμαχος, τὸ ἀξιόμαχον - ὁ, ἡ ἔνδοξος, τὸ ἔνδοξον* κ.ά.

β) τα απλά επίθετα *αἴθριος, αἰφνίδιος, βάναυσος, βάρβαρος, βάσκανος, βέβηλος, γαμήλιος, δόκιμος, ἕωλος* (= παλιός), *ἥμερος, ἤρεμος, ἥσυχος, κίβδηλος, λάβρος, λάλος, χέρσος, τιθασὸς* (= εξημερωμένος, ήμερος)·

γ) μερικά επίθετα σε **-ος,** που χρησιμοποιούνται (στο αρσεν. και το θηλ.) και ως ουσιαστικά: *ὁ, ἡ ἀγωγός, τὸ ἀγωγὸν* (= αυτός που οδηγεί, που φέρνει) - *ὁ, ἡ βοηθός, τὸ βοηθὸν* (= αυτός που βοηθεί) - *ὁ, ἡ τιμωρός,*

τὸ τιμωρὸν (= αυτός που τιμωρεί) - *ὁ, ἡ τύραννος, τὸ τύραννον* (= τυραννικός).

2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα

162. Μερικά δευτερόκλιτα επίθετα, που πριν από το χαρακτήρα τους **ο** έχουν άλλο **ο** ή **ε**, συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα επίθετα αυτά λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα** (πβ. § 99). Από αυτά άλλα είναι τρικατάληκτα (με τρία γένη) και άλλα δικατάληκτα (με τρία γένη).

α) Τρικατάληκτα με τρία γένη

	(θ. *χρυσεο-*)	(θ. *χρυσεᾱ*)	(θ. *χρυσεο-*)
		Ενικός αριθμός	
ον.	*(χρύσεος) χρυσοῦς*	*(χρυσέᾱ) χρυσῆ*	*(χρύσεον) χρυσοῦν*
γεν.	*(χρυσέου) χρυσοῦ*	*(χρυσέας) χρυσῆς*	*(χρυσέου) χρυσοῦ*
δοτ.	*(χρυσέῳ) χρυσῷ*	*(χρυσέᾳ) χρυσῇ*	*(χρυσέῳ) χρυσῷ*
αιτ.	*(χρύσεον) χρυσοῦν*	*(χρυσέᾱν) χρυσῆν*	*(χρύσεον) χρυσοῦν*
		Πληθυντικός αριθμός	
ον.	*(χρύσεοι) χρυσοῖ*	*(χρύσεαι) χρυσαῖ*	*(χρύσεα) χρυσᾶ*
γεν.	*(χρυσέων) χρυσῶν*	*(χρυσέων) χρυσῶν*	*(χρυσέων) χρυσῶν*
δοτ.	*(χρυσέοις) χρυσοῖς*	*(χρυσέαις) χρυσαῖς*	*(χρυσέοις) χρυσοῖς*
αιτ.	*(χρυσέους) χρυσοῦς*	*(χρυσέας) χρυσᾶς*	*(χρύσεα) χρυσᾶ*
		Δυϊκός αριθμός	
ον., αιτ.	*(χρυσέω) χρυσὼ*	*(χρυσέα) χρυσᾶ*	*(χρυσέω) χρυσὼ*
γεν., δοτ.	*(χρυσέοιν) χρυσοῖν*	*(χρυσέαιν) χρυσαῖν*	*(χρυσέοιν) χρυσοῖν*

Κατά το *(χρύσεος) χρυσοῦς* κλίνονται: *(κυάνεος) κυανοῦς, (κυανέα) κυανῆ, (κυάνεον) κυανοῦν· λινοῦς, λινῆ, λινοῦν· φοινικοῦς, φοινικῆ, φοινικοῦν· χαλκοῦς, χαλκῆ, χαλκοῦν* κ.ά.

Όμοια κλίνονται τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά σε *-πλοῦς, -πλῆ, -πλοῦν: (ἁπλόος) ἁπλοῦς, (ἁπλόη) ἁπλῆ, (ἁπλόον) ἁπλοῦν* (γεν. *τοῦ ἁπλοῦ, τῆς ἁπλῆς, τοῦ ἁπλοῦ* κτλ.)· *διπλοῦς, διπλῆ, διπλοῦν· τριπλοῦς, τριπλῆ, τριπλοῦν* κτλ., καθώς και τα *πολλαπλοῦς, -ῆ, -οῦν· ποσαπλοῦς, -ῆ, -οῦν* (βλ. § 209).

β) Δικατάληκτα με 3 γένη (σε -ους -ουν)

			(θ. *εὐνοο-*)			(θ. *εὐνοο-*)	
			Ενικός αριθμός				
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*(εὔνοος)*	*εὔνους*	*τὸ*	*(εὔνοον)*	*εὔνουν*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*(εὐνόου)*	*εὔνου*	*τοῦ*	*(εὐνόου)*	*εὔνου*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*(εὐνόῳ)*	*εὔνῳ*	*τῷ*	*(εὐνόῳ)*	*εὔνῳ*
αιτ.	*τόν*	*τήν*	*(εὔνοον)*	*εὔνουν*	*τὸ*	*(εὔνοον)*	*εὔνουν*
			Πληθυντικός αριθμός				
ον.	*οἱ*	*αἱ*	*(εὔνοοι)*	**εὖνοι**	*τὰ*	*(εὔνοα)*	**εὔνοα**
γεν.	*τῶν*		*(εὐνόων)*	*εὔνων*	*τῶν*	*(εὐνόων)*	*εὔνων*
δοτ.	*τοῖς*	*ταῖς*	*(εὐνόοις)*	*εὔνοις*	*τοῖς*	*(εὐνόοις)*	*εὔνοις*
αιτ.	*τοὺς*	*τὰς*	*(εὐνόους)*	*εὔνους*	*τὰ*	*(εὔνοα)*	**εὔνοα**
			Δυϊκός αριθμός				
ον., αιτ.		*τὼ*	*(εὐνόω)*	*εὔνω*	*τὼ*	*(εὐνόω)*	*εὔνω*
γεν., δοτ.		*τοῖν*	*(εὐνόοιν)*	*εὔνοιν*	*τοῖν*	*(εὐνόοιν)*	*εὔνοιν*

Κατά το *εὔνους* κλίνονται επίθετα σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις *νοῦς, πλοῦς, ῥοῦς, χροῦς· π.χ. ἄνους, δύσνους, κακόνους, κουφόνους, σύννους· ἄπλους, δύσπλους, εὔπλους· εὔρους· ἄχρους, εὔχρους* κ.ά.

Παρατηρήσεις

163. Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:

1) σχηματίζονται όπως και τα αντίστοιχα συνηρημένα ουσιαστικά της β΄ και της α΄ κλίσης (βλ. §99 και §92)·

2) δεν έχουν κλητική.

164. Στα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε **-οῦς** όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στη λήγουσα, ακόμη και όταν δεν τονίζεται κανένα από τα φωνήεντα που συναιρούνται (αντίθετα με τον κανόνα § 54): *(χρύσεος) χρυσοῦς - (σιδήρεος) σιδηροῦς - (ἀργύρεαι) ἀργυραῖ*

(από αναλογία προς τις πτώσεις που τονίζονται κανονικά στη λήγουσα· πβ. § 100, 2).

165. Στα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε **-ους:**

1) το *οα* στο τέλος του πληθ. των ουδετέρων μένει ασυναίρετο: *εὔνοα, εὔχροα·*

2) η λήγουσα *-οι* της ονομ. του πληθ. των αρσενικών λογαριάζεται βραχύχρονη, αν και προκύπτει από συναίρεση: *εὖνοι, εὖπλοι* (από αναλογία προς τα ασυναίρετα: *οἱ φαῦλοι*)·

3) όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στην παραλήγουσα, ακόμη και όταν η λήγουσα προκύπτει από συναίρεση τονισμένου φωνήεντος: *τοῦ (εὐνόου) εὔνου, τῶν (εὐνόων) εὔνων* (από αναλογία προς τους τύπους που κανονικά τονίζονται στην παραλήγουσα: *εὔνοος - εὔνους, εὔνοοι - εὖνοι* κτλ.).

3. Αττικόκλιτα επίθετα

166. Μερικά επίθετα κλίνονται κατά την αττική δεύτερη κλίση (βλ § 101) και λέγονται **αττικόκλιτα.** Των επιθέτων αυτών το αρσενικό και το θηλυκό λήγει σε **-ως** και το ουδέτερο σε **-ων.**

Παραδείγματα

(θ. *ἱλεω-*)

	Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός			
ον.	*ὁ*	*ἡ*	**ἵλεως**	*τὸ*	**ἵλεων**	*οἱ αἱ*	**ἵλεῳ**	*τὰ*	**ἵλεα**
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	**ἵλεω**	*τοῦ*	**ἵλεω**	*τῶν*	**ἵλεων**	*τῶν*	**ἵλεων**
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	**ἵλεῳ**	*τῷ*	**ἵλεῳ**	*τοῖς ταῖς*	**ἵλεῳς**	*τοῖς*	**ἵλεῳς**
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	**ἵλεων**	*τὸ*	**ἵλεων**	*τοὺς τὰς*	**ἵλεως**	*τὰ*	**ἵλεα**
κλ.		*(ὦ)*	**ἵλεως**	*(ὦ)*	**ἵλεων**	*(ὦ)*	**ἵλεῳ**	*(ὦ)*	**ἵλεα**

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)* **ἵλεω** - γεν., δοτ. *τοῖν* **ἵλεῳν**

Παρατηρήσεις

167. Τα αττικόκλιτα επίθετα:

1) είναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἀγήρως, τὸ ἀγήρων - ὁ, ἡ ἀξιόχρεως, τὸ ἀξιόχρεων - ὁ, ἡ λεπτόγεως, τὸ λεπτόγεων* (= αυτός που έχει γη λεπτή, όχι λιπαρή) κ.ά.· τρικατάληκτο είναι μόνο το *επίθ. πλέως, πλέα, πλέων* (που το θηλυκό του σχηματίζεται κατά την α΄ κλίση)· αλλά τα σύνθετά του είναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων*·

2) στην ονομαστ., αιτιατ. και κλητ. του πληθυντικού του ουδετέρου έχουν κατάληξη **-α** κατά τα ουδέτερα της κοινής β΄ κλίσης: *ἵλεα, ἀξιόχρεα* (όπως: *δίκαια*).

14ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

168. Τα τριτόκλιτα επίθετα διαιρούνται κατά το χαρακτήρα τους, όπως και τα ουσιαστικά, σε **φωνηεντόληκτα** και **συμφωνόληκτα** (π.β. § 107).

Α΄. Φωνηεντόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης

169 α) Τρικατάληκτα (σὲ -ῠς, -ειᾰ, -ῠ)

(θ. *βαθυ-, βαθε-*) (θ. *θηλυ- θηλε-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*βαθύ-ς*	*βαθεῖα*	*βαθύ*	*θῆλυ-ς*	*θήλειᾰ*	*θῆλυ*
γεν.	*βαθέ-***ος**	*βαθείας*	*βαθέ-***ος**	*θήλε-***ος**	*θηλείας*	*θήλε-***ος**
δοτ.	*βαθ***εῖ**	*βαθείᾳ*	*βαθεῖ*	*θήλ***ει**	*θηλείᾳ*	*θήλ***ει**
αιτ.	*βαθύ-ν*	*βαθεῖαν*	*βαθύ*	*θῆλυ-ν*	*θήλειᾰν*	*θῆλυ*
κλ.	*βαθύ*	*βαθεῖα*	*βαθύ*	*θῆλυ*	*θήλειᾰ*	*θῆλυ*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*βαθεῖς*	*βαθεῖαι*	*βαθέ-α*	*θήλεις*	*θήλειαι*	*θήλε-α*
γεν.	*βαθέ-ων*	*βαθειῶν*	*βαθέ-ων*	*θηλέ-ων*	*θηλειῶν*	*θηλέ-ων*
δοτ.	*βαθέ-σι*	*βαθείαις*	*βαθέ-σι*	*θήλε-σι*	*θηλείαις*	*θήλε-σι*
αιτ.	*βαθεῖς*	*βαθείας*	*βαθέ-α*	*θήλεις*	*θηλείας*	*θήλε-α*
κλ.	*βαθεῖς*	*βαθεῖαι*	*βαθέ-α*	*θήλεις*	*θήλειαι*	*θήλε-α*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ)*	*βαθεῖ*	*βαθεία*	*βαθεῖ*	*θήλει*	*θηλεία*	*θήλει*
γεν. δοτ. *τοῖν*	*βαθέ-οιν*	*βαθείαιν*	*βαθέ-οιν*	*θηλέ-οιν*	*θηλείαιν*	*θηλέ-οιν*

Παρατηρήσεις

170. Τα τριτόκλιτα επίθετα σε *-υς, -εια, -υ:*

1) στο αρσεν. (και στο ουδέτερο) είναι γενικώς ὀξύτονα: *βαθύς, βαρύς, βραδύς, γλυκύς, δασύς, εὐθύς, εὐρύς, ἡδύς, θρασύς, ὀξύς, παχύς, ταχύς, τραχύς* κ.ά.· βαρύτονα είναι μόνο το *θῆλυς, θήλεια, θῆλυ* και το *ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ* (γεν. *τοῦ ἡμίσεος, τῆς ἡμισείας, τοῦ ἡμίσεος* κτλ.)·

2) παρουσιάζονται με δύο θέματα: το ένα σε **-υ,** από το οποίο σχηματίζονται η ονομαστ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του αρσεν. και του ουδετέρου, και το άλλο σε **-ε,** από το οποίο σχηματίζονται όλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών·

3) συναιρούν το χαρακτήρα *ε* με το ακόλουθο *ε* ή *ι* σε *ει*· το *ἥμισυς* συναιρεί πολλές φορές και το *ε+α* στο τέλος του ουδετέρου σε *-η: τὰ ἡμίσεα* και *τα ἡμίση.*

4) την κλητ. του ενικού του αρσεν. τη σχηματίζουν χωρίς κατάληξη -ς *(ὦ βαθύ, ὦ ταχύ, ὦ θῆλυ, ὦ ἥμισυ)* και την αιτιατ. του πληθ. όμοια με την ονομαστική *(τοὺς βαθεῖς, τοὺς ταχεῖς·* πβ. § 112, 4: *τοὺς πήχεις).*

5) το θηλυκό το σχηματίζουν με την κατάληξη *-ja: βαθέ-ja,* όπου το *ε+j* συναιρείται σε *-ει: βαθεῖα.*

β) Δικατάληκτα (σε -ὒς, -ὒ, γεν. -υος ἢ -εος)

171. Κατά την γ΄ κλίση κλίνονται και μερικά σύνθετα δικατάληκτα επίθετα σε **-υς** (αρσ. και θηλ.), **-υ** (ουδέτ.), γεν. *-υος* ἢ *-εος*, με β΄ συνθετικό ουσιαστικό φωνηεντόληκτο σε *-υς* (γεν. *-υος* ἢ *-εως*).

Παραδείγματα

	(θ. *εὐβοτρυ-*)					(θ. *διπηχυ-*, *διπηχε-*)		
	Ενικός αριθμός							
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*εὔβοτρυ-ς*	*τὸ*	*εὔβοτρυ*	*ὁ*	*ἡ*	*δίπηχυ-ς*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*εὐβότρυ-ος*	*τοῦ*	*εὐβότρυ-ος*	*τοῦ*	*τῆς*	*διπήχε-***ος**
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*εὐβότρυ-ϊ*	*τῷ*	*εὐβότρυ-ϊ*	*τῷ*	*τῇ*	*διπήχει*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*εὔβοτρυ-ν*	*τὸ*	*εὔβοτρυ*	*τὸν*	*τὴν*	*δίπηχυν*
κλ.	*(ὦ)*		*εὔβοτρυ*	*(ὦ)*	*εὔβοτρυ*	*(ὦ)*		*δίπηχυ*
	Πληθυντικός αριθμός							
ον.	*οἱ*	*αἱ*	*εὐβότρυ-ες*	*τὰ*	*εὐβότρυ-α*	*οἱ*	*αἱ*	*διπήχεις*
γεν.	*τῶν*		*εὐβοτρύ-ων*	*τῶν*	*εὐβοτρύ-ων*	*τῶν*		*διπηχέ-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*ταῖς*	*εὐβότρυ-σι*	*τοῖς*	*εὐβότρυ-σι*	*τοῖς*	*ταῖς*	*διπήχε-σι*
αιτ.	*τοὺς*	*τὰς*	*εὐβότρῡ-ς*	*τὰ*	*εὐβότρυ-α*	*τοὺς*	*τὰς*	*διπήχεις*
κλ.	*(ὦ)*		*εὐβότρυ-ες*	*(ὦ)*	*εὐβότρυ-α*	*(ὦ)*		*διπήχεις*

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		Δυϊκ. αρ. και για τα 3 γένη	
ον.	*τὸ*	*δίπηχυ*	*τὰ*	διπήχε-α και *διπήχη*	ον., αιτ., κλ.	*εὐβότρυ-ε*
γεν.	*τοῦ*	*διπήχε-***ος**	*τῶν*	*διπηχέ-ων*	γεν., δοτ.	*ευβοτρύ-οιν*
δοτ.	*τῷ*	*διπήχει*	*τοῖς*	*διπήχε-σι*	ον., αιτ., κλ.	*διπήχει*
αιτ.	*τὸ*	*δίπηχυ*	*τὰ*	*διπήχε-α (-η)*	γεν., δοτ.	*διπηχέ-οιν*
κλ.	*(ὦ)*	*δίπηχυ*	*(ὦ)*	*διπήχε-α (-η)*		

Κατά το *εὔβοτρυς* (= αυτός που έχει άφθονα σταφύλια) κλίνονται: *πολύιχθυς, φίλιχθυς· λεύκοφρυς, σύνοφρυς· ἄδακρυς, πολύδακρυς, φιλόδακρυς* κ.ά.

Κατά το *δίπηχυς* κλίνονται: *τρίπηχυς, τετράπηχυς* κτλ., *διπέλεκυς, τριπέλεκυς* κτλ.

Β'. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης

I. Αφωνόληκτα

α) Τρικατάληκτα

172. 1. Σε *-ας, -ασα, -αν*

(θ. *παντ-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*πᾶς*	*πᾶσα*	*πᾶν*	*πάντ-ες*	*πᾶσαι*	*πάντ-α*
γεν.	*παντ-ὸς*	*πάσης*	*παντ-ὸς*	*πάντ-ων*	*πασῶν*	*πάντ-ων*
δοτ.	*παντ-ὶ*	*πάσῃ*	*παντ-ὶ*	*πᾶσι*	*πάσαις*	*πᾶσι*
αιτ.	*πάντ-α*	*πᾶσαν*	*πᾶν*	*πάντ-ας*	*πάσας*	*πάντ-α*
κλ.	*πᾶς*	*πᾶσα*	*πᾶν*	*πάντ-ες*	*πᾶσαι*	*πάντ-α*

Όμοια κλίνονται: *ἅπας, ἅπασα, ἅπαν· σύμπας, σύμπασα, σύμπαν· ἁπαξάπας, ἁπαξάπασα, ἁπαξάπαν.*

173. 2. Σε *-εις, -εσσα, -εν*

(θ. *χαριεντ-, χαριετ-)*

	Ενικός αριθμός			*Πληθυντικός ἀριθμός*		
ον.	*χαρίεις*	*χαρίεσσα*	*χαρίεν*	*χαρίεντ-ες*	*χαρίεσσαι*	*χαρίεντ-α*
γεν.	*χαρίεντ-ος*	*χαριέσσης*	*χαρίεντ-ος*	*χαριέντ-ων*	*χαριεσσῶν*	*χαριέντ-ων*
δοτ.	*χαρίεντ-ι*	*χαριέσσῃ*	*χαρίεντ-ι*	*χαρίεσι*	*χαριέσσαις*	*χαρίεσι*
αιτ.	*χαρίεντ-α*	*χαρίεσσαν*	*χαρίεν*	*χαρίεντ-ας*	*χαριέσσας*	*χαρίεντ-α*
κλ.	*χαρίεν*	*χαρίεσσα*	*χαρίεν*	*χαρίεντ-ες*	*χαρίεσσαι*	*χαρίεντ-α*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ. *χαρίεντ-ε*	θηλ. *χαριέσσα*	ουδ. *χαρίεντ-ε*
γεν., δοτ. αρσ. *χαριέντ-οιν*	θηλ. *χαριέσσαιν*	ουδ. *χαριέντ-οιν*

Κατά το *χαρίεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος χάρη, χαριτωμένος) κλίνονται επίθετα που σημαίνουν πλησμονή (βλ. § 397, 4): *ἀστερόεις, ἠνεμόεις* και *ἀνεμόεις* (= αυτός που έχει πο-

λύ άνεμο ή γρήγορος όπως ο άνεμος), *ἰχθυόεις, ὑλήεις* (= γεμάτος δάση), *φωνήεις* (= αυτός που έχει φωνή) κ.ά.

174. 3 Σε *-ων, -ουσα, -ον*

(θ. *ἀκοντ-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*ἄκων*	*ἄκουσα*	*ἆκον*	*ἄκοντ-ες*	*ἄκουσαι*	*ἄκοντ-α*
γεν.	*ἄκοντ-ος*	*ἀκούσης*	*ἄκοντ-ος*	*ἀκόντ-ων*	*ἀκουσῶν*	*ἀκόντ-ων*
δοτ.	*ἄκοντ-ι*	*ἀκούσῃ*	*ἄκοντ-ι*	*ἄκουσι*	*ἀκούσαις*	*ἄκουσι*
αιτ.	*ἄκοντ-α*	*ἄκουσαν*	*ἆκον*	*ἄκοντ-ας*	*ἀκούσας*	*ἄκοντ-α*
κλ.	*ἆκον*	*ἄκουσα*	*ἆκον*	*ἄκοντ-ες*	*ἄκουσαι*	*ἄκοντ-α*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ. *ἄκοντ-ε*	θηλ. *ἀκούσα*	ουδ. *ἄκοντ-ε*
γεν., δοτ. αρσ. *ἀκόντ-οιν*	θηλ. *ἀκούσαιν*	ουδ. *ἀκόντ-οιν*

Κατά το *ἄκων* (= μη θέλοντας, ακούσιος) κλίνεται και το *ἑκών, ἑκοῦσα, ἑκὸν* (= θέλοντας, εκούσιος), γεν. *ἑκόντ-ος, ἑκούσης, ἑκόντ-ος* κτλ.

β) Δικατάληκτα

175. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης είναι δικατάληκτα με τρία γένη. Αυτά είναι σύνθετα με β΄ συνθετικό ουσιαστικό τριτόκλιτο αφωνόληκτο *(χάρις, ἐλπίς, πούς, ὀδοὺς* κ.ά*)* και κλίνονται συνήθως όπως το β΄ συνθετικό τους:

1) *ὁ, ἡ εὔχαρις, τὸ εὔχαρι·* γεν. *εὐχάριτ-ος·* δοτ. *εὐχάριτ-ι·* αιτ. *τόν, τὴν εὔχαρι-ν, τὸ εὔχαρι - οἱ, αἱ εὐχάριτ-ες, τὰ εὐχάριτ-α·* γεν. τῶν εὐχαρίτ-ων· δοτ. *εὐχάρι-σι* κτλ.·

2) *ὁ, ἡ εὔελπις, τὸ εὔελπι·* γεν. *εὐέλπιδ-ος·* δοτ. *εὐέλπιδ-ι·* αιτ. *τόν, τὴν εὔελπι-ν, τὸ εὔελπι·* κλ. αρσ. και θηλ. *ὦ εὔελπις,* ουδ. *ὦ εὔελπι - οἱ, αἱ εὐέλπιδ-ες, τὰ εὐέλπιδ-α·* γεν. *τῶν εὐελπίδ-ων,* δοτ. *τοῖς εὐέλπι-σι* κτλ.·

3) *ὁ, ἡ δίπους, τὸ δίπουν·* γεν. *δίποδ-ος·* δοτ. *δίποδ-ι·* αιτ. *τόν, τὴν δίποδ-α* (και δίπουν), *τὸ δίπουν·* κλ. αρσ. και θηλ. *ὦ δίπους,* ουδ. *ὦ δίπου οἱ, αἱ δίποδες, τά δίποδ-α·* γεν. *τῶν διπόδ-ων·* δοτ. *δίποσι* κτλ.·

4) *ὁ, ἡ μονόδους, τὸ μονόδουν· γεν. μονόδοντ-ος·* δοτ. *μονόδοντ-ι·* αιτ. *τόν, τὴν μονόδοντ-α, τὸ μονόδουν* κτλ. – *οἱ, αἱ μονόδοντ-ες, τὰ μονόδοντ-α·* γεν. *τῶν μονοδόντ-ων·* δοτ. *μονόδουσι* κτλ.

Όμοια κλίνονται: *ἄχαρις, ἄπελπις, φέρελπις, ἄπους, μονόπους, τρίπους* κτλ.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

176. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης, απλά ή σύνθετα, είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

ὁ, ἡ βλάξ, γεν. *βλακ-ὸς* κτλ.· *ὁ, ἡ κόλαξ,* γεν. *κόλακ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ ἅρπαξ,* γεν. *ἅρπαγ-ος* κτλ· *ὁ, ἡ γαμψῶνυξ,* γεν. *γαμψώνυχ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ λογάς,* γεν. *λογάδ-ος* κτλ· *ὁ, ἡ μιγάς,* γεν. *μιγάδ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ φυγάς,* γεν. *φυγάδ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ ἄπαις,* γεν. *ἄπαιδ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ πένης,* γεν. *πένητ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ ἡμιθνής,* γεν. *ἡμιθνῆτ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ ἀγνὼς* (= άγνωστος ή αυτός που αγνοεί), γεν. *ἀγνῶτ-ος* κτλ.· *ὁ, ἡ φιλόγελως,* γεν. *φιλογέλωτ-ος* κτλ. (αλλά και κατά την αττική β΄ κλίση: *ὁ, ἡ φιλόγελως,* γεν. *φιλόγελω,* δοτ. *φιλόγελῳ* κτλ.).

II. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα

177. α) Τρικατάληκτα

(θ. *μελαν-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*μέλας*	*μέλαινα*	*μέλαν*	*μέλαν-ες*	*μέλαιναι*	*μέλαν-α*
γεν.	*μέλαν-ος*	*μελαίνης*	*μέλαν-ος*	*μελάν-ων*	*μελαινῶν*	*μελάν-ων*
δοτ.	*μέλαν-ι*	*μελαίνῃ*	*μέλαν-ι*	*μέλα-σι*	*μελαίναις*	*μέλα-σι*
αιτ.	*μέλαν-α*	*μέλαιναν*	*μέλαν*	*μέλαν-ας*	*μελαίνας*	*μέλαν-α*
κλ.	*μέλαν*	*μέλαινα*	*μέλαν*	*μέλαν-ες*	*μέλαιναι*	*μέλαν-α*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ. *μέλαν-ε*	θηλ. *μελαίνα*	ουδ. *μέλαν-ε*
γεν., δοτ. αρσ. *μελάν-οιν*	θηλ. *μελαίναιν*	ουδ. *μελάν-οιν*

Όμοια κλίνεται και το επίθετο *ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν* (γεν. *τοῦ τάλαν-ος, τῆς ταλαίνης, τοῦ τάλαν-ος* κτλ.).

Παρατηρήσεις

177α. Σε όλα τα τριτόκλιτα τρικατάληκτα επίθετα το θηλυκό:

1) λήγει σε **-α** βραχύχρονο: *βαθύς, βαθεῖα· πᾶς, πᾶσα· ἑκών, ἑκοῦσα· μέλας, μέλαινᾰ·*

2) στη γεν. του πληθ. τονίζεται πάντοτε στη λήγουσα: *τῶν βαθειῶν, πασῶν, ἑκουσῶν, μελαινῶν* (πβ. § 159,2).

178. β) Δικατάληκτα

(θ. *εὐδαιμον-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*ἡ*	*εὐδαίμων*	*τὸ*	*εὔδαιμον*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*εὐδαίμον-ος*	*τοῦ*	*εὐδαίμον-ος*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*εὐδαίμον-ι*	*τῷ*	*εὐδαίμον-ι*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*εὐδαίμον-α*	*τὸ*	*εὔδαιμον*
κλ.		*(ὦ)*	*εὔδαιμον*	*(ὦ)*	*εὔδαιμον*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ*	*αἱ*	*εὐδαίμον-ες*	*τὰ*	*εὐδαίμον-α*
γεν.		*τῶν*	*εὐδαιμόν-ων*	*τῶν*	*εὐδαιμόν-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*ταῖς*	*εὐδαίμο-σι*	*τοῖς*	*εὐδαίμο-σι*
αιτ.	*τοὺς*	*τὰς*	*εὐδαίμον-ας*	*τὰ*	*εὐδαίμον-α*
κλ.		*(ὦ)*	*εὐδαίμον-ες*	*(ὦ)*	*εὐδαίμον-α*

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. *εὐδαίμον-ε*
γεν., δοτ. *εὐδαιμόν-οιν*

(θ. σωφρον-)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*ἡ*	*σώφρων*	*τὸ*	*σῶφρον*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*σώφρον-ος*	*τοῦ*	*σώφρον-ος*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*σώφρον-ι*	*τῷ*	*σώφρον-ι*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*σώφρον-α*	*τὸ*	*σῶφρον*
κλ.	*(ὦ)*		*σῶφρον*	*(ὦ)*	*σῶφρον*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ*	*αἱ*	*σώφρον-ες*	*τὰ*	*σώφρον-α*
γεν.	*τῶν*		*σωφρόν-ων*	*τῶν*	*σωφρόν-ων*
δοτ.	*τοῖς*	*ταῖς*	*σώφρο-σι*	*τοῖς*	*σώφρο-σι*
αιτ.	*τοὺς*	*τὰς*	*σώφρον-ας*	*τὰ*	*σώφρον-α*
κλ.	*(ὦ)*		*σώφρον-ες*	*(ὦ)*	*σώφρον-α*

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. *σώφρον-ε*
γεν., δοτ. *σωφρόν-οιν*

Όμοια κλίνονται τα επίθετα 1) σε *-ων,-ον* (γεν. *-ονος*): *ὁ, ἡ κακοδαίμων, τὸ κακόδαιμον· ὁ, ἡ ἀγνώμων, τὸ ἄγνωμον· ὁ, ἡ εὐσχήμων, τὸ εὔσχημον· ὁ, ἡ μεγαλοπράγμων, τὸ μεγαλόπραγμον· ὁ, ἡ ἐλεήμων, τὸ ἐλεῆμον· ὁ, ἡ μνήμων, τὸ μνῆμον· ὁ, ἡ ἄφρων, τὸ ἄφρον· ὁ, ἡ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον* κ.ά.·

2) σε *-ην, -εν* (γεν. *-ενος*): *ὁ, ἡ ἄρρην, τὸ ἄρρεν* (γεν. *ἄρρενας*, δοτ. *ἄρρενι*, αιτ. *τόν, τὴν ἄρρενα, τὸ ἄρρεν*, κλ. *ὦ ἄρρεν* και για τα τρία γένη· *οἱ, αἱ ἄρρενες, τὰ ἄρρενα*, γεν. *τῶν ἀρρένων*, δοτ. *τοῖς, ταῖς ἄρρεσι*, αιτ. *τούς, τὰς ἄρρενας, τὰ ἄρρενα*, κλ. *ὦ ἄρρενες, ὦ ἄρρενα*)·

3) σὲ *-ωρ, -ορ* (γεν. *-ορος*): *ὁ, ἡ ἀπάτωρ, τὸ ἀπάτορ* (γεν. *ἀπάτορος*, δοτ. *ἀπάτορι*, αιτ. *τόν, τὴν ἀπάτορα, τὸ ἀπάτορ*, κλ. *ὦ ἀπάτορ* και για τα τρία γένη· *οἱ, αἱ ἀπάτορες*, γεν. *τῶν ἀπατόρων*, δοτ. *ἀπάτορσι*, αιτ. *τούς, τὰς ἀπάτορας, τὰ ἀπάτορα*, κλ. *ὦ ἀπάτορες, ὦ ἀπάτορα*)· έτσι και *ὁ, ἡ ἀμήτωρ, τὸ ἀμῆτορ* κ.ά.

Παρατηρήσεις

179. Τα δικατάληκτα ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης:

1) έχουν αρχικό θέμα σε *-ον, -εν, -ορ (εὐδαιμον-, ἀρρεν-, ἀπατορ-)*, αλ-

λά στην ονομ. του ενικού του αρσεν. και θηλ. δεν παίρνουν κατάληξη και το βραχύχρονο φωνῆεν που εἶναι πριν από το χαρακτήρα το εκτείνουν σε μακρόχρονο, το **ο** σε **ω** και το **ε** σε **η**: *(εὐδαιμον-) εὐδαίμων, (ἀρρεν-) ἄρρην, (ἀπατορ-) ἀπάτωρ·*

2) έχουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αρχικό θέμα: *ὦ ἐλεῆμον, ὦ ἄρρεν, ὦ ἀπάτορ* (πβ. § 128, 2)·

3) όταν είναι σύνθετα σε *-ων* (γεν. *-ονος*) κανονικά στην κλητ. του ενικού του αρσεν. και του θηλ. και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο, όχι όμως πιο πάνω από την τελευταία συλλαβή του α΄ συνθετικού: *εὐδαίμων, ὦ εὔδαιμον – τὸ εὔδαιμον· εὐγνώμων, ὦ εὔγνωμον – τὸ εὔγνωμον· μεγαλοπράγμων, ὦ μεγαλόπραγμον – τὸ μεγαλόπραγμον* (αλλά: *μεγαλόφρων, ὦ μεγαλόφρον – τὸ μεγαλόφρον·* επίσης και *αμνήμων, ὦ ἀμνῆμον – τὸ ἀμνῆμον* κ.ά.). Πβ. § 39, 5.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

180. Μερικά ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα τῆς γ΄ κλίσης είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά είναι απλά ή σύνθετα με β΄ συνθετικό τριτόκλιτο ενρινόληκτο ή υγρόληκτο και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης: *ὁ, ἡ μάκαρ* (= μακάριος, ευτυχισμένος), γεν. *μάκαρ-ος*, δοτ. *μάκαρ-ι*, αιτ. *μάκαρ-α* κτλ. –*ὁ, ἡ ἄχειρ*, γεν. *ἄχειρ-ος*, δοτ. *ἄχειρ-ι*, αιτ. *ἄχειρ-α* κτλ. – *ὁ, ἡ μακρόχειρ*, γεν. *μακρόχειρ-ος*, δοτ. *μακρόχειρ-ι*, αιτ. *μακρόχειρ-α* κτλ. – *ὁ, ἡ ὑψαύχην*, γεν. *ὑψαύχεν-ος*, δοτ. *ὑψαύχεν-ι*, αιτ. *ὑψαύχεν-α* κτλ. (πβ. § 176).

III. Σιγμόληκτα δικατάληκτα (αρσ. και θηλ. σε -ης, ουδ. σε -ες)

181. (θ. *ἀληθεσ-*)

	Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός				
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*ἀληθὴς*	*τὸ*	*ἀληθὲς*	*οἱ*	*αἱ*	*ἀληθεῖς*	*τὰ*	*ἀληθῆ*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*ἀληθοῦς*	*τοῦ*	*ἀληθοῦς*	*τῶν*		*ἀληθῶν*	*τῶν*	*ἀληθῶν*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*ἀληθεῖ*	*τῷ*	*ἀληθεῖ*	*τοῖς*	*ταῖς*	*ἀληθέσι*	*τοῖς*	*ἀληθέσι*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*ἀληθῆ*	*τὸ*	*ἀληθὲς*	*τοὺς*	*τὰς*	*ἀληθεῖς*	*τὰ*	*ἀληθῆ*
κλ.	*(ὦ)*		*ἀληθὲς*	*(ὦ)*	*ἀληθὲς*	*(ὦ)*		*ἀληθεῖς*	*(ὦ)*	*ἀληθῆ*

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. *ἀληθεῖ* γεν., δοτ. *ἀληθοῖν*

(θ. *πληρεσ-*)

	Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός				
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*πλήρης*	*τὸ*	*πλῆρες*	*οἱ*	*αἱ*	*πλήρεις*	*τὰ*	*πλήρη*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*πλήρους*	*τοῦ*	*πλήρους*	*τῶν*		*πλήρων*	*τῶν*	*πλήρων*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*πλήρει*	*τῷ*	*πλήρει*	*τοῖς*	*ταῖς*	*πλήρεσι*	*τοῖς*	*πλήρεσι*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*πλήρη*	*τὸ*	*πλῆρες*	*τοὺς*	*τὰς*	*πλήρεις*	*τὰ*	*πλήρη*
κλ.	*(ὦ)*		*πλῆρες*	*(ὦ)*	*πλῆρες*	*(ὦ)*		*πλήρεις*	*(ὦ)*	*πλήρη*

Δυϊκός ἀριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. *πλήρει* γεν., δοτ. *πλήροιν*

(θ. συνηθεσ-)

	Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός				
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*συνήθης*	*τὸ*	*σύνηθες*	*οἱ*	*αἱ*	*συνήθεις*	*τὰ*	*συνήθη*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*συνήθους*	*τοῦ*	*συνήθους*	*τῶν*		*συνήθων*	*τῶν*	*συνήθων*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*συνήθει*	*τῷ*	*συνήθει*	*τοῖς*	*ταῖς*	*συνήθεσι*	*τοῖς*	*συνήθεσι*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*συνήθη*	*τὸ*	*σύνηθες*	*τοὺς*	*τὰς*	*συνήθεις*	*τὰ*	*συνήθη*
κλ.	*(ὦ)*		*σύνηθες*	*(ὦ)*	*σύνηθες*	*(ὦ)*		*συνήθεις*	*(ὦ)*	*συνήθη*

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. *συνήθει* γεν., δοτ. *συνήθοιν*

Κατά το *ἀληθὴς* κλίνονται πολλά οξύτονα: *ἀγενής, ἀκριβής, ἀσεβής, ἀσθενής, ἀμελής, ἀτυχής, δυστυχής, ἐπιμελὴς, εὐγενής, εὐσεβής, εὐτυχής, σαφής, ψευδής* κ.ά.

Κατά το *πλήρης* κλίνονται επίθετα: σε *-ήρης: ὁ, ἡ μονήρης, τὸ μονῆρες· ὁ, ἡ ξιφήρης, τὸ ξιφῆρες· ὁ, ἡ ποδήρης, τὸ ποδῆρες* κ.ά. – σε *-ώδης: ὁ, ἡ δυσώδης, τὸ δυσῶδες· ὁ, ἡ εὐώδης, τὸ εὐῶδες* – σε *-ώλης: ὁ, ἡ ἐξώλης, τὸ ἐξῶλες* (= εντελώς χαμένος)· *ὁ, ἡ προώλης, τὸ προῶλες* (= από πριν χαμένος, άξιος να χαθεί πριν από την ώρα του)· *ὁ, ἡ πανώλης, τό πανῶλες* (= εντελώς χαμένος· και με ενεργ. σημ.: αυτός που καταστρέφει τα πάντα) κ.ά.

Κατά το *συνήθης* κλίνονται επίθετα: σε *-ήθης: ὁ, ἡ εὐήθης, τὸ εὔηθες* (= αγαθός, απλοϊκός, ανόητος)· *ὁ, ἡ χρηστοήθης, τὸ χρηστόηθες* κ.ά.– σε *-έθης: ὁ, ἡ εὐμεγέθης, τὸ εὐμέγεθες· ὁ, ἡ παμμεγέθης, τὸ παμμέγεθες* κ.ά. -σε *-άντης: ὁ, ἡ ἀνάντης, τὸ ἄναντες* (= ανηφορικός)· *ὁ, ἡ κατάντης, τὸ κάταντες* (= κατηφορικός)· *ὁ, ἡ προσάντης, τό πρόσαντες* (= ανηφορικός, απόκρημνος) κ.ά. Επίσης τα επίθετα *ὁ, ἡ αὐθάδης, τὸ αὔθαδες· ὁ, ἡ αὐτάρκης, τὸ αὔταρκες* κ.ά.

Παρατηρήσεις

182. Τα σιγμόληκτα επίθετα τῆς γ΄ κλίσης σε *-ης, -ες* έχουν θέμα σε *-εσ-*.

Στα επίθετα αυτά:

1) η ενική ονομαστική του αρσενικού και του θηλ. σχηματίζεται χωρίς κατάληξη, αλλά το βραχύχρονο φων. **ε** που είναι πριν από το χαρακτήρα εκτείνεται σε **η:** θ. *ἀληθεσ- = ὁ, ἡ ἀληθής·* θ. *συνηθεσ- = ὁ, ἡ συνήθης·* θ. *πληρεσ- = ὁ, ἡ πλήρης·* όλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών σχηματίζονται από το θέμα σε *-εσ-*, αλλά ο χαρακτ. *σ* ανάμεσα στα δύο φωνήεντα αποβάλλεται, και τα δύο αυτά φωνήεντα συναιρούνται (θ. *ἀληθεσ-: ἀληθέσ-ος, ἀληθέ-ος = ἀληθοῦς·* θ. *συνηθεσ-: συνήθεσ-α συνήθε-α = συνήθη* κτλ., βλ. § 64, 1· πβ. § 134, 3 και § 137, 3)·

2) η ενική κλητική του αρσενικού και του θηλυκού και η ενική ονομαστική, αιτ. και κλητ. του ουδετέρου είναι όμοιες με το θέμα (χωρίς κατάληξη): *ὦ ἐπιμελές, τὸ ἐπιμελές·*

3) η δοτ. του πληθ. σχηματίζεται με απλοποίηση των δύο *σ: τοῖς ἀληθέσ-σι - ἀληθέσι* (πβ. § 137, 4)·

4) η αιτιατ. του πληθ. στο αρσενικό και το θηλ. είναι όμοια με την ονομαστική του πληθ.: *οἱ ἀληθεῖς – τοὺς ἀληθεῖς* (πβ. § 112, 4 και § 170, 4).

183. Τα βαρύτονα σιγμόληκτα επίθ. της γ΄ κλίσης σε *-ης, -ες:*

1) στην ενική κλητ. του αρσενικού και του θηλ. και στην ενική ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο (αν είναι υπερδισύλλαβα): *ὁ, ἡ συνήθης, ὦ σύνηθες - τὸ σύνηθες· ὁ, ἡ αὐθάδης, ὦ αὔθαδες - τὸ αὔθαδες·* όσα όμως λήγουν σε *-ώδης, -ώλης, -ήρης*

τὸ εὐῶδες· ὁ, ἡ ἐξώλης, ὦ ἐξῶλες – τὸ ἐξῶλες· ὁ, ἡ ποδήρης, ὦ ποδῆρες – τὸ ποδῆρες·

2) στη γεν. του πληθ. τονίζονται στην παραλήγουσα αντίθετα με τον

κανόνα (§ 54) από αναλογία πρός τη γεν. του ενικού: *τῶν συνηθέσ-ων, συνηθέ-ων = συνήθων* (όπως *τοῦ συνήθους*)· *τῶν πληρέσ-ων, πληρέ-ων = πλήρων* (όπως *τοῦ πλήρους*)· *τῶν εὐωδέσ-ων, εὐωδέ-ων = εὐώδων* (όπως *τοῦ εὐώδους*).

15ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

184. Τα πιο συνηθισμένα **ανώμαλα επίθετα** της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα πέντε:

1. πολύς, πολλή, πολύ (ετερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. *πολυ-* και *πολλο-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	**πολύ-ς**	*ἡ*	*πολλὴ*	*τὸ*	**πολὺ**
γεν.	*τοῦ*	*πολλοῦ*	*τῆς*	*πολλῆς*	*τοῦ*	*πολλοῦ*
δοτ.	*τῷ*	*πολλῷ*	*τῇ*	*πολλῇ*	*τῷ*	*πολλῷ*
αιτ.	*τὸν*	**πολύ-ν**	*τὴν*	*πολλὴν*	*τὸ*	**πολὺ**
κλ.	*(ὦ)*	**πολὺ**	*(ὦ)*	*πολλὴ*	*(ὦ)*	**πολὺ**

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἱ*	*πολλοὶ*	*αἱ*	*πολλαὶ*	*τὰ*	πολλὰ
γεν.	*τῶν*	*πολλῶν*	*τῶν*	*πολλῶν*	*τῶν*	πολλῶν
δοτ.	*τοῖς*	*πολλοῖς*	*ταῖς*	*πολλαῖς*	*τοῖς*	πολλοῖς
αιτ.	*τοὺς*	*πολλοὺς*	*τὰς*	*πολλὰς*	*τὰ*	πολλὰ
κλ.	*(ὦ)*	*πολλοὶ*	*(ὦ)*	*πολλαὶ*	*(ὦ)*	πολλὰ

2. **μέγας, μεγάλη, μέγα (ἑτερόκλιτο· πβ. § 149)**

(θ. *μεγα-* και *μεγαλο-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	**μέγα-ς**	*μεγάλη*	**μέγα**	*μεγάλοι*	*μεγάλαι*	*μεγάλα*
γεν.	*μεγάλου*	*μεγάλης*	*μεγάλου*	*μεγάλων*	*μεγάλων*	*μεγάλων*
δοτ.	*μεγάλῳ*	*μεγάλῃ*	*μεγάλῳ*	*μεγάλοις*	*μεγάλαις*	*μεγάλοις*
αιτ.	**μέγα-ν**	*μεγάλην*	**μέγα**	*μεγάλους*	*μεγάλας*	*μεγάλα*
κλ.	**μέγα**	*μεγάλη*	**μέγα**	*μεγάλοι*	*μεγάλαι*	*μεγάλα*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. *μεγάλω*	θηλ. *μεγάλα*	ουδ. *μεγάλω*
γεν., δοτ.	αρσ. *μεγάλοιν*	*θηλ. μεγάλαιν*	ουδ. *μεγάλοιν*

3. **πρᾶος, πραεῖα, πρᾶον (ετερόκλιτο· πβ. § 149)**

(θ. *πραο-* και *πραε-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*πρᾶος*	*πραεῖα*	*πρᾶον*	*πρᾶοι*	*πραεῖαι*	*πραέ-α*
γεν.	*πράου*	*πραείας*	*πράου*	*πραέ-ων*	*πραειῶν*	*πραέ-ων*
δοτ.	*πράῳ*	*πραείᾳ*	*πράῳ*	*πραέ-σι*	*πραείαις*	*πραέ-σι*
αιτ.	*πρᾶον*	*πραεῖαν*	*πρᾶον*	*πράους*	*πραείας*	*πραέ-α*
κλ.	*πρᾶε*	*πραεῖα*	*πρᾶον*	*πρᾶοι*	*πραεῖαι*	*πραέ-α*

Δυικός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. *πράω*	θηλ. *πραεία*	ουδ. *πράω*
γεν., δοτ.	αρσ. *πράοιν*	θηλ. *πραείαιν*	ουδ. *πράοιν*

4. **ο σῶς, η σῶς, το σῶν (ελλειπτικό· πβ. § 153)**

(θ. *σα-* και *σω-*)

	Ενικός αριθμός					Πληθυντικός αριθμός					
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*σῶς*	*τὸ*	*σῶν*	*οἱ*	*αἱ*	*σῷ*	*τὰ*	*(σά-α)*	*σᾶ*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*σῶν*	*τὸ*	*σῶν*	*τοὺς*	*τὰς*	*σῶς*	*τὰ*	*(σά-α)*	*σᾶ*

5. ο φροῦδος, η φρούδη, το φροῦδον (ελλειπτικό· πβ. § 153)

Ενικός:	*ὁ φροῦδος*	*ἡ φρούδη*	(και *ἡ φροῦδος*)	*τὸ φροῦδον*
Πληθυντ.:	*οἱ φροῦδοι*	*αἱ φροῦδαι*	(και *αἱ φροῦδοι*)	*τὰ φροῦδα*

16ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

185. Οι μετοχές (βλ. § 251,β) κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και είναι δευτερόκλιτες ἢ τριτόκλιτες.

α) Μετοχές δευτερόκλιτες

186. Οι δευτερόκλιτες μετοχές λήγουν σε **-μενος, -μένη, -μενον** και κλίνονται όπως τα επίθετα σε *-ος, -η, -ον* (πβ. § 158, *σοφός, -ή, -όν· ξένος, ξένη, ξένον): λυόμενος, λυομένη, λυόμενον·* γεν. *λυομένου, λυομένης, λυομένου* κτλ. – *λυσόμενος, λυσομένη, λυσόμενον·* γεν. *λυσομένου, λυσομένης, λυσομένου* κτλ.

Έτσι και: *λυσάμενος, λυσαμένη, λυσάμενον· λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον· τιμώμενος, τιμωμένη, τιμώμενον· ποιούμενος, ποιουμένη, ποιούμενον· δηλούμενος, δηλουμένη, δηλούμενον· δεικνύμενος, δεικνυμένη, δεικνύμενον· τιθέμενος, τιθεμένη, τιθέμενον* κτλ.

β) Μετοχές τριτόκλιτες

187. Οι τριτόκλιτες μετοχές λήγουν:

1) σε **-ᾱς, -ᾱσᾰ, -ᾰν** (πβ. § 172: *πᾶς, πᾶσα, πᾶν - ἅπας, ἅπασα, ἅπαν*):

Ενικ.	ον.	*λύσας, λύσασα, λῦσαν*	*ἱστάς, ἱστᾶσα, ἱστὰν*
	γεν.	*λύσαντος, λυσάσης, λύσαντος* κτλ.	*ἱστάντος, ἱστάσης, ἱστάντος* κτλ.
	κλ.	*ὦ λύσας, λύσασα, λῦσαν*	*ἱστάς, ἱστᾶσα, ἱστὰν*

Πληθ.	ον.	*λύσαντες, λύσασαι, λύσαντα*	*ἱστάντες, ἱστᾶσαι, ἱστάντα*
	γεν.	*λυσάντων, λυσασῶν, λυσάντων*	*ἱστάντων, ἱστασῶν, ἱστάντων*
	δοτ.	*λύσασι, λυσάσαις, λύσασι* κτλ.	*ἱστᾶσι, ἱστάσαις, ἱστᾶσι* κτλ.
Δυϊκ.	*τὼ*	*λύσαντε, λυσάσᾱ, λύσαντε*	*ἱστάντε, ἱστάσᾱ, ἱστάντε*
	τοῖν	*λυσάντοιν, λυσάσαιν, λυσάντοιν*	*ἱστάντοιν, ἱστάσαιν, ἱστάντοιν*

Έτσι και: *γράψας, γράψασα, γράψαν*
μείνας, μείνασα, μεῖναν
ἀγγείλας, ἀγγείλασα, ἀγγεῖλαν κ.ά.

Έτσι και: *ἐμπιμπλάς, -ᾶσα, -ὰν*
βάς, βᾶσα, βὰν
ἀποδράς, ἀποδρᾶσα, ἀποδρὰν

2) σε **-είς, -εῖσα, -ὲν** (πβ. § 173: *χαρίεις, χαρίεσσα, χαρίεν*):

Ενικ.	ον	*λυθείς, λυθεῖσα, λυθὲν*	Πληθ	ον.	*λυθέντες, λυθεῖσαι, λυθέντα*
	γεν	*λυθέντος, λυθείσης, λυθέντος* κτλ.		γεν.	*λυθέντων, λυθεισῶν λυθέντων*
				δοτ.	*λυθεῖσι, λυθείσαις, λυθεῖσι* κτλ.
	κλ.	*(ὦ) λυθείς, λυθεῖσα, λυθὲν*			
Δυϊκ.	*τὼ*	*λυθέντε, λυθείσᾱ, λυθέντε*		*τοῖν*	*λυθέντοιν, λυθείσαιν λυθέντοιν*

Έτσι και: *γραφείς, γραφεῖσα, γραφὲν* - *πληγείς, πληγεῖσα, πληγὲν*
τιθείς, τιθεῖσα, τιθὲν - *ἱείς, ἱεῖσα, ἱὲν*
ῥυείς, ῥυεῖσα, ῥυὲν κ.ά.

3) σε **-ούς, -οῦσα, -ὸν** (πβ. § 122, δ: *ὁ ὀδούς, τοῦ ὀδόντος*):

Ενικ.	ον.	*διδούς, διδοῦσα, διδὸν*	Πληθ.	ον.	*διδόντες, διδοῦσαι, διδόντα*
	γεν.	*διδόντος, διδούσης, διδόντος* κτλ.		γεν.	*διδόντων, διδουσῶν, διδόντων*
				δοτ.	*διδοῦσι, διδούσαις, διδοῦσι* κτλ.
	κλ.	*(ὦ) διδούς, διδοῦσα, διδὸν*			
Δυϊκ.	*τὼ*	*διδόντε, διδούσᾱ, διδόντε*		*τοῖν*	*διδόντοιν, διδούσαιν, διδόντοιν*

Έτσι και: (του *αλίσκομαι* μετ. αορ. β΄) *άλούς, άλοῦσα, άλόν*
(τοῦ *γιγνώσκω* μετ. αορ. β΄) *γνούς, γνοῦσα, γνὸν*
(τοῦ *ζῶ* μετ. αορ. β΄) *βιούς, βιοῦσα, βιὸν* κ.ά.

4) σε **-ύς, -ῦσα, -ὺν** (πβ. § 122, δ: *ἱμάς, ἱμάντος*):

Ενικ.	ον.	*δεικνύς, δεικνῦσα, δεικνὺν*	Πληθ.	ον.	*δεικνύντες, δεικνῦσαι, δεικνύντα*
	γεν.	*δεικνύντος, δεικνύσης, δεικνύντος* κτλ.		γεν.	*δεικνύντων, δεικνυσῶν, δεικνύντων*
				δοτ.	*δεικνῦσι, δεικνύσαις, δεικνῦσι* κτλ.
	κλ.	*(ὦ) δεικνύς, δεικνῦσα, δεικνὺν*			
Δυϊκ.	*τὼ*	*δεικνύντε, δεικνύσᾱ, δεικνύντε*		*τοῖν*	δεικνύντοιν, δεικνύσαιν, δεικνύντοιν

Έτσι και: (του *ἀπόλλυμι* μετ. ενεστ.) *ἀπολλύς, ἀπολλῦσα, ἀπολλὺν* (του *δύομαι* μετ. αορ. β΄), *δύς, δῦσα, δὺν* (του *φύομαι* μετ. αορ. β΄), *φύς, φῦσα, φὺν* κ.ά.

σε **-ων, -ουσα, -ον** (πβ. § 174: *ἄκων, ἄκουσα, ἆκον - ἑκών, ἑκοῦσα, ἑκόν*):

Ενικ.	ον.	*λύων, λύουσα, λῦον*	Ενικ.	ον.	*φυγών, φυγοῦσα, φυγόν*
	γεν.	*λύοντος, λυούσης, λύοντος* κτλ.		γεν.	*φυγόντος, φυγούσης, φυγόντος* κτλ.
	κλ.	*(ὦ) λύων, λύουσα, λῦον*		κλ.	*(ὦ) φυγών, φυγοῦσα, φυγόν*
Πληθ.	ον.	*λύοντες, λύουσαι, λύοντα*	Πληθ.	ον.	*φυγόντες, φυγοῦσαι φυγόντα*
	γεν.	*λυόντων, λυουσῶν, λυόντων*		γεν.	*φυγόντων, φυγουσῶν, φυγόντων*
	δοτ.	*λύουσι, λυούσαις, λύουσι* κτλ.		δοτ.	*φυγοῦσι, φυγούσαις, φυγοῦσι* κτλ.
Δυϊκ.	τὼ	*λύοντε, λυούσᾱ λύοντε*	Δυϊκ.	τώ	*φυγόντε, φυγούσᾱ φυγόντε*
	τοῖν	*λυόντοιν, λυούσαιν, λυόντοιν*		τοῖν	*φυγόντοιν, φυγούσαιν, φυγόντοιν*

Έτσι και: *λύσων, λύσουσα, λῦσον*	Έτσι και: *(εἰμί) ὤν, οὖσα, ὄν*
γράφων, γράφουσα, γράφον	*(αἱρῶ) ἑλών, ἑλοῦσα, ἑλὸν*
γράψων, γράψουσα, γράψον	*(ὁρῶ) ἰδών, ἰδοῦσα, ἰδὸν* κ.ά.
κ.ά.	

6) σε **-ῶν, -ῶσα, -ῶν** (πβ. § 122, ε: *Ξενοφῶν -ῶντος):*

Ενικ.	ον.	*τιμῶν, τιμῶσα, τιμῶν*	Πληθ.	ον.	*τιμῶντες, τιμῶσαι, τιμῶντα*
	γεν.	*τιμῶντος, τιμώσης, τιμῶντος* κτλ.		γεν.	*τιμώντων, τιμωσῶν, τιμώντων*
	κλ.	*(ὦ) τιμῶν, τιμῶσα, τιμῶν*		δοτ.	*τιμῶσι, τιμώσαις, τιμῶσι* κτλ.
Δυϊκ.	τὼ	*τιμῶντε, τιμώσᾱ, τιμῶντε*		τοῖν	*τιμώντοιν, τιμώσαιν, τιμώντοιν*

Έτσι και: *ὁρῶν,ὁρῶσα, ὁρῶν - φοιτῶν, φοιτῶσα, φοιτῶν* κ.ά.
όμοια και (του *ἐλαύνω* μετ. μέλλ.) *ἐλῶν, ἐλῶσα, ἐλῶν* κ.ά.

7) σε **-ῶν, -οῦσα, -οῦν** (πβ. § 122, *δ: πλακοῦς -οῦντος):*

Ενικ.	ον.	*δηλῶν, δηλοῦσα, δηλοῦν*	Πληθ.	ον.	*δηλοῦντες, δηλοῦσαι, δηλοῦντα*
	γεν.	*δηλοῦντος, δηλούσης, δηλοῦντος* κτλ.		γεν.	*δηλούντων, δηλουσῶν, δηλούντων*
	κλ.	*(ὦ) δηλῶν, δηλοῦσα, δηλοῦν*		δοτ.	*δηλοῦσι, δηλούσαις, δηλοῦσι* κτλ.
Δυϊκ.	τὼ	*δηλοῦντε, δηλούσα, δηλοῦντε.*		τοῖν	*δηλούντοιν, δηλούσαιν, δηλούντοιν*

Έτσι και: *ποιῶν, ποιοῦσα, ποιοῦν - ἐλευθερῶν, ἐλευθεροῦσα, ἐλευθεροῦν - ἀγγελῶν, ἀγγελοῦσα, ἀγγελοῦν - μενῶν, μενοῦσα, μενοῦν* κ.ά.

8) σε **-ώς, -υῖα, -ός:** *λελυκώς, λελυκυῖα, λελυκὸς* που κλίνεται έτσι:

(θ. *λελυκοτ-*) (θ. *λελυκυσ-*) (θ. *λελυκοτ-*)

Ενικός αριθμός

ον.	*λελυκώς*	*λελυκυῖα*	*λελυκὸς*
γεν.	*λελυκότος*	*λελυκυίας*	*λελυκότος*
δοτ.	*λελυκότι*	*λελυκυίᾳ*	*λελυκότι*
αιτ.	*λελυκότα*	*λελυκυῖαν*	*λελυκὸς*
κλ.	*λελυκὼς*	*λελυκυῖα*	*λελυκὸς*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*λελυκότες*	*λελυκυῖαι*	*λελυκότα*
γεν.	*λελυκότων*	*λελυκυιῶν*	*λελυκότων*
δοτ.	*λελυκόσι* κτλ.	*λελυκυίαις* κτλ.	*λελυκόσι* κτλ.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	*λελυκότε*	*λελυκυία*	*λελυκότε*
γεν., δοτ.	*λελυκότοιν*	*λελυκυίαιν*	*λελυκότοιν*

Έτσι και: *ἠγγελκώς, -κυῖα, -κός· γεγραφώς, γεγραφυῖα, γεγραφός·*
(του άχρ. ρ. *εἴκω* = μοιάζω· παρακ. *ἔοικα) εἰκώς, εἰκυῖα, εἰκός·*
(του *ἀποθνῄσκω,* παρακ. *τέθνηκα) τεθνηκώς -κυῖα, -κός·*
(του άχρ. ρ. *δείδω* = φοβοῦμαι, παρακ. *δέδοικα) δεδοικώς, -κυῖα, -κός* ή *δεδιώς, δεδιυῖα, δεδιός·* (του ρ. *οἶδα* = γνωρίζω) *εἰδώς, εἰδυῖα, εἰδός·*
(του ρ. *γίγνομαι) γεγονώς, γεγονυῖα, γεγονός* κ.ά.

9) σε **-ώς, -ῶσα, -ὼς** (ή **-ός**): *ἑστώς, ἑστῶσα, ἑστὼς* (βλ. § 39, 4) που κλίνεται έτσι:

Εν.	ον.	*ὁ*	*ἑστὼς*	*ἡ*	*ἑστῶσα*	*τὸ*	*ἑστὼς* (ἢ *ἑστὸς*)
	γεν.	*τοῦ*	*ἑστῶτος* κτλ.	*τῆς*	*ἑστώσης* κτλ.	*τοῦ*	*ἑστῶτος* κτλ.
	κλ.	*(ὦ)*	*ἑστὼς*	*(ὦ)*	*ἑστῶσα*	*(ὦ)*	*ἑστὼς* (ἢ *ἑστὸς*)
Πληθ.	ον.	*οἱ*	*ἑστῶτες*	*αἱ*	*ἑστῶσαι*	*τὰ*	*ἑστῶτα*
	γεν.	*τῶν*	*ἑστώτων*	*τῶν*	*ἑστωσῶν*	*τῶν*	*ἑστώτων*
	δοτ.	*τοῖς*	*ἑστῶσι* κτλ.	*ταῖς*	*ἑστώσαις* κτλ.	*τοῖς*	*ἑστῶσι* κτλ.
Δυϊκ.		*τὼ*	*ἑστῶτε*	*τὼ*	*ἑστώσα*	*τὼ*	*ἑστῶτε*
		τοῖν	*ἑστώτοιν*	*τοῖν*	*ἑστώσαιν*	*τοῖν*	*ἑστώτοιν*

Έτσι και: (τοῦ *ἀποθνῄσκω,* παρακ. *τέθνηκα)* β΄ τύπος: *τεθνεώς, τεθνεῶσα, τεθνεὼς* ή *τεθνεός.*

188. Η κλητ. του ενικού των τριτόκλιτων μετοχών στο αρσεν. (όπως και στο θηλ. και στο ουδ.) σχηματίζεται όμοια με την ονομαστική: *ὦ λύσας, ὦ λυθείς, ὦ διδούς, ὦ δεικνύς, ὦ λύων, ὦ τιμῶν* κτλ.

17ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων

189. Η ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ένα επίθετο μπορεί να υπάρχει σε δύο ή περισσότερα όντα, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Για να δηλώσουν το διαφορετικό αυτό βαθμό, τα επίθετα έχουν κανονικά ξεχωριστούς τύπους (μονολεκτικούς ή περιφραστικούς) που λέγονται **βαθμοί των επιθέτων: σοφός** *μὲν Σοφοκλῆς*, **σοφώτερος** *δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἁπάντων* **σοφώτατος** *Σωκράτης* - **φίλος, μᾶλλον φίλος, μάλιστα φίλος.**

190. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

1) Όταν το επίθετο φανερώνει απλώς μια ιδιότητα ή ποιότητα ενός όντος, χωρίς σύγκριση προς άλλο, λέγεται **επίθετο θετικού βαθμού** ή απλώς **θετικό:** *ὁ δίκαιος ἀνήρ.*

2) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο συγκριτικά προς ένα άλλο ή προς πολλά άλλα που λογαριάζονται σαν ένα, λέγεται **επίθετο συγκριτικού βαθμού**, ή απλώς **συγκριτικό:** *οὗτός ἐστι δικαιότερος ἐκείνου - χρυσὸς κρείσσων πολλῶν χρημάτων.*

3) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό ανώτερο από όλα τα άλλα του ίδιου είδους, λέγεται **επίθετο υπερθετικού βαθμού** ή απλώς **υπερθετικό·** καί:

α) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απόλυτα, χωρίς να γίνεται σύγκριση προς άλλα, λέγεται **υπερθετικό απόλυτο:** *οὗτός ἐστι δικαιότατος·*

β) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον πιο μεγάλο βαθμό συγκριτικά προς όλα τα άλλα του ίδιου είδους μαζί λέγεται **υπερθετικό σχετικό:** *Ἀριστείδης ἦν δικαιότατος πάντων τῶν Ἀθηναίων.*

191. Το συγκριτικό και το υπερθετικό ενός επιθέτου μαζί λέγονται μ' ένα όνομα **παραθετικά** του επιθέτου.

192. Όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία, τα παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται ή με μία λέξη (και τότε λέγονται **μονολεκτικά**) ή με δύο λέξεις (και τότε λέγονται **περιφραστικά**).

2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών

193. Τα μονολεκτικά παραθετικά των επιθέτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, σχηματίζονται κανονικά από το θετικό, αφού στο θέμα (του αρσεν. γένους) προστεθούν ορισμένες καταλήξεις που λέγονται **παραθετικές καταλήξεις.** Οι πιο συνηθισμένες παραθετικές καταλήξεις είναι:

για το συγκριτικό: **-τερος, -τέρα, -τερον·**
για το υπερθετικό: **-τατος, -τάτη, -τατον.**

Έτσι τα παραθετικά που σχηματίζονται με τις παραπάνω καταλήξεις είναι δευτερόκλιτα επίθετα, τρικατάληκτα με τρία γένη. Π.χ.

πτωχὸς	(θ. *πτωχο-*)	συγκρ.	*πτωχό-τερος,*	*πτωχο-τέρα,*	*πτωχό-τερον*
		υπερθ.	*πτωχό-τατος,*	*πτωχο-τάτη,*	*πτωχό-τατον*
βαρὺς	(θ. *βαρυ-*)	συγκρ.	*βαρύ-τερος,*	*βαρυ-τέρα,*	*βαρύ-τερον*
		υπερθ.	*βαρύ-τατος,*	*βαρυ-τάτη,*	*βαρύ-τατον*
ἀληθὴς	(θ. *ἀληθεσ-*)	συγκρ.	*ἀληθέσ-τερος,*	*ἀληθεσ-τέρα,*	*ἀληθέσ-τερον*
		υπερθ.	*ἀληθέσ-τατος,*	*ἀληθεσ-τάτη,*	*ἀληθέσ-τατον*
μέλας	(θ. *μελαν-*)	συγκρ.	*μελάν-τερος,*	*μελαν-τέρα,*	*μελάν-τερον*
		υπερθ.	*μελάν-τατος,*	*μελαν-τάτη,*	*μελάν-τατον*
χαρίεις	(θ. *χαριετ-*)	συγκρ.	*χαριέσ-τερος,*	*χαριεσ-τέρα,*	*χαριέσ-τερον*
(πβ. § 173 καὶ § 70,3)		υπερθ.	*χαριέσ-τατος,*	*χαριεσ-τάτη,*	*χαριέσ-τατον*
ἄχαρις	(θ. *ἀχαριτ-*)	συγκρ.	*ἀχαρίσ-τερος,*	*ἀχαρισ-τέρα,*	*ἀχαρίσ-τερον*
(πβ. § 70,3)		υπερθ.	*ἀχαρίσ-τατος,*	*ἀχαρισ-τάτη,*	*ἀχαρίσ-τατον*

3. Τα παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος

194. Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων διατηρούν το χαρακτήρα του θετικού **ο**, αν προηγείται συλλαβή φύσει ή θέσει μακρόχρονη (βλ. § 33)· τον εκτείνουν σε **ω**, αν προηγείται συλλαβή βραχύχρονη:

ξηρὸς	*ξηρ**ό**-τερος*	*ξηρ**ό**-τατος*
πτωχός	*πτωχ**ό**-τερος*	*πτωχ**ό**-τατος*
γενναῖος	*γενναι**ό**-τερος*	*γενναι**ό**-τατος*
θερμὸς	*θερμ**ό**-τερος*	*θερμ**ό**-τατος*
ἔνδοξος	*ἐνδοξ**ό**-τερος*	*ἐνδοξ**ό**-τατος*

αλλά: *νέος* ***νεώ**-τερος* ***νεώ**-τατος*· *σοφὸς* *σοφ**ώ**-τερος* *σοφ**ώ**-τατος*

4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

195. Τα παραθετικά μερικών επιθέτων της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζονται κανονικά με την απλή προσθήκη των παραθετικών καταλήξεων *-τερος, -τατος* στο θέμα τους, παρά διαμορφώνονται από αναλογία προς τα παραθετικά άλλων επιθέτων και λήγουν όπως αυτά (πβ. τα νεοελ.: *ελαφρός- ελαφρύτερος* όπως το *βαρύτερος, χοντρός - χοντρύτερος* όπως το *παχύτερος*, αντι για τα κανονικά *ελαφρότερος, χοντρότερος*).

Έτσι διαμορφώνονται οι ακόλουθες αναλογικές παραθετικές καταλήξεις:

α) -έστερος, -έστατος

Κατα τα παραθετικά των σιγμόληκτων επιθέτων σε *-ης, -ες* (*αληθής, αληθέσ-τερος, αληθέσ-τατος*) σχηματίζουν τα παραθετικά τους τα τριτόκλιτα επίθετα σε *-ων, -ον* (γεν. *-ονος*), καθώς και τα επίθετα *ἄκρατος* (=αυτός που δεν έχει ανακατευτεί με άλλον, ανόθευτος), *ἄσμενος* (= ευχαριστημένος), *ἐρρωμένος* (= δυνατός) και *πένης:*

σώφρων	(θ. *σωφρον-*)	*σωφρον-έσ-τερος*	*σωφρον-έσ-τατος*
εὐδαίμων	(θ. *εὐδαιμον-*)	*εὐδαιμον-έσ-τερος*	*εὐδαιμον-έσ-τατος* κ.ά.
ἄκρατος	(θ. *ἀκρατο-*)	*ἀκρατ-έσ-τερος*	*ἀκρατ-έσ-τατος*
		(και	*ἀκρατό-τατος)*
ἄσμενος	(θ. *ἀσμενο-*)	*ἀσμεν-έσ-τερος*	*ἀσμεν-έσ-τατος*
	(και	*ἀσμενώ-τερος*	*ἀσμενώ-τατος)*

ἐρρωμένος	(θ. *ἐρρωμενο-*)	*ἐρρωμεν-έσ-τερος*	*ἐρρωμεν-έσ-τατος*
πένης	(θ. *πενητ-*)	*πεν-έσ-τερος*	*πεν-έσ-τατος*

β) -ούστερος, -ούστατος

Το επίθετο *ἁπλοῦς* και τα συνηρημένα επίθετα της β΄ κλίσης με β΄ συνθ. το όνομα *νοῦς* σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε *-ούστερος, -ούστατος* (κατά τα παραθετικά σε *-έστερος, -έστατος* με συναίρεση):

ἁπλοῦς	(θ. *ἁπλοο-*)		*ἁπλούστερος*	*ἁπλούστατος*
		(από το)	*ἁπλο-έσ-τερος*	*ἁπλο-έσ-τατος)*
εὔνους	(θ. *εὐνοο-*)		*εὐνούστερος*	*εὐνούστατος*
		(από το)	*εὐνο-έσ-τερος*	*εὐνο-έσ-τατος)*

γ) -ίστερος, -ίστατος

Τα μονοκατάληκτα επίθετα *ἅρπαξ, βλάξ, λάλος* (= φλύαρος), *κλέπτης, πλεονέκτης* σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε *-ίστερος, -ίστατος* (κατά τα παραθετικά του *ἄχαρις: ἀχαρίστερος, ἀχαρίστατος·* βλ. § 193):

ἅρπαξ	(θ. *ἁρπαγ-*)	*ἁρπαγ-ίσ-τερος*	*ἁρπαγ-ίσ-τατος*
βλάξ	(θ. *βλακ-*)	*βλακ-ίσ-τερος*	*βλακ-ίσ-τατος*
λάλος	(θ. *λαλο-*)	*λαλ-ίσ-τερος*	*λαλ-ίσ-τατος*
κλέπτης	(θ. *κλεπτα-*)	*κλεπτ-ίσ-τερος*	*κλεπτ-ίσ-τατος*
πλεονέκτης	(θ. *πλεονεκτα-*)	*πλεονεκτ-ίσ-τερος*	*πλεονεκτ-ίσ-τατος*

δ) -αίτερος, -αίτατος

Το επίθ. *παλαιός* σχηματίζει τα παραθετικά του με θέμα το επίρρ. *πάλαι* σε *-αίτερος, -αίτατος:*

παλαιός	*παλαίτερος*	*παλαίτατος*

Ανάλογα προς αυτό σχηματίστηκαν τα παραθετικά:

γεραιός	(= γέροντας, σεβαστός)	*γεραί-τερος*	*γεραί-τατος*
σχολαῖος	(=αργός, αργοκίνητος)	*σχολαί-τερος*	*σχολαί-τατος*

Από αυτά αποσπάστηκε η κατάληξη *-αίτερος, -αίτατος*, με την οποία σχηματίζουν τα παραθετικά τους ορισμένα επίθετα σε *-ος:*

ἴσος		*ἰσ-αί-τερος*	*ἰσ-αί-τατος*
ὄψιος (= ὄψιμος)		*ὀψι-αί-τερος*	*ὀψι-αί-τατος*
(πλησίος)		*πλησι-αί-τερος*	*πλησι-αί-τατος*
πρῷος (ἀπὸ τὸ *πρώιος*=πρωινὸς)		*πρῳ-αί-τερος*	*πρῳ-αί-τατος*
εὔδιος		*εὐδι-αίτερος*	*εὐδι-αί-τατος*
	(και	*εὐδιέσ-τερος*	*εὐδιέσ-τατος)*
ἥσυχος		*ἡσυχ-αί-τερος*	*ἡσυχ-αί-τατος*
	(και	*ἡσύχώ-τερος*	*ἡσύχώ-τατος)*
ἴδιος		*ἰδι-αί-τερος*	*ἰδι-αί-τατος*
	(και)	*ἰδιώ-τερος*	*ἰδιώ-τατος)*
φίλος		*φιλ-αί-τερος*	*φιλ-αίτατος*
	(και	*φιλ-ίων* ἢ *φίλ-τερος*	*φίλ-τατος)*

5. Ανώμαλα παραθετικά (σε -ίων, -ιστος)

196. Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις παραθετικές καταλήξεις *-τερος, -τατος*, παρά παίρνουν στο συγκριτικό την κατάληξη *-ίων* (αρσ. και θηλ.), *-ιον* (ουδέτ.) και στο υπερθετικό την κατάληξη *-ιστος, -ίστη, -ιστον*. Επειδή τα παραθετικά αυτά σχηματίζονται πολλές φορές με διάφορες φθογγικές παθήσεις ή και με θέμα διαφορετικό από το θέμα του θετικού, λέγονται **ανώμαλα παραθετικά.** Τα επίθετα αυτά είναι:

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	(θέμα)
1. *αἰσχρὸς*	***ὁ, ἡ*** *αἰσχίων*	*τὸ αἴσχιον*	*αἴσχιστος*	*(αἰσχ-*, πβ. *αἶσχ-ος)*
2. *ἐχθρὸς*	***ὁ, ἡ*** *ἐχθίων*	*τὸ ἔχθιον*	*ἔχθιστος*	*(ἐχθ-*, πβ. *ἔχθ-ος* = ἔχθρα)
	και ομαλά	*ἐχθρό-τερος*	*ἐχθρό-τατος*	*(ἐχθρο-)*
3. *ἡδὺς*	***ὁ, ἡ*** *ἡδίων*	*τὸ ἥδιον*	*ἥδιστος*	*(ἡδ-)*

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	(θέμα)
4. *καλὸς*	*ὁ, ἡ καλλίων*	*τὸ κάλλιον*	*κάλλιστος*	*(καλλ-*, πβ. *κάλλ-ος)*
5. *μέγας*	*ὁ, ἡ μείζων*	*τὸ μεῖζον*	*μέγιστος*	*(μεγ-)*
6. *ῥᾴδιος*	*ὁ, ἡ ῥᾴων*	*τὸ ῥᾷον*	*ῥᾷστος*	*(ῥα-)*
7. *ταχὺς*	*ὁ, ἡ θάττων*	*τὸ θᾶττον*	*τάχιστος*	*(θαχ-)*
8. *ἀγαθὸς*	*ὁ, ἡ ἀμείνων*	*τὸ ἄμεινον*	*ἄριστος*	*(ἀμεν-* καὶ *ἀρ-*, πβ. *ἀρ-ετὴ)*
»	*ὁ, ἡ βελτίων*	*τὸ βέλτιον*	*βέλτιστος*	*(βελτ-)*
»	*ὁ, ἡ κρείττων*	*τὸ κρεῖττον*	*κράτιστος*	*(κρετ-, κρατ-*, πβ. *κράτ-ος)*
»	*ὁ, ἡ λῴων*	*τὸ λῷον*	*λῷστος*	*(λω-)*
9. *κακὸς*	*ὁ, ἡ κακίων*	*τὸ κάκιον*	*κάκιστος*	*(κακ-)*
»	*ὁ, ἡ χείρων*	*τὸ χεῖρον*	*χείριστος*	*(χερ-, χειρ-)*
10. *μακρὸς*		*μακρό-τερος*	*μακρό-τατος*	(ομαλά)
»		—	*μήκιστος*	*(μηκ-*, πβ. *μῆκ-ος)*
11. *μικρὸς*		*μικρό-τερος*	*μικρό-τατος*	(ομαλά)
»	*ὁ, ἡ ἐλάττων*	*τὸ ἔλαττον*	*ἐλάχιστος*	(ἐλαχ-)
»	*ὁ, ἡ ἥττων*	*τὸ ἧττον*	επίρρ. *ἥκιστα*	*(ἡκ-)*
12. *ὀλίγος*	*ὁ, ἡ μείων*	*τὸ μεῖον*	*ὀλίγιστος*	*(με-, ὀλιγ-)*
13. *πολὺς*	*ὁ, ἡ πλείων*	*τὸ πλέον*	*πλεῖστος*	*(πλε-)*

6. Κλίση των συγκριτικών σε -ίων, -ιον (και -ων, -ον)

197. Τα συγκριτικά σε *-ίων, -ιον* (ή *-ων, -ον)* είναι δικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης με τρία γένη και κλίνονται κατά το ακόλουθο παράδειγμα (πβ. § 178):

(θ. *βελτιον-, βελτιοσ-)*

Ενικός αριθμός

ον.	*ὁ*	*ἡ*	*βελτίων*	*τὸ*	*βέλτιον*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*βελτίον-ος*	*τοῦ*	*βελτίον-ος*

δοτ.	τῷ τῇ	βελτίον-ι	τῷ	βελτίον-ι
αιτ.	τὸν τὴν	βελτίον-α ἢ βελτίω	τὸ	βέλτιον
κλ.	(ὦ)	βέλτιον	(ὦ)	βέλτιον

Πληθυντικός αριθμός

ον	οἱ αἱ	βελτίον-ες ἢ βελτίους	τὰ	βελτίον-α ἢ βελτίω
γεν.	τῶν	βελτιόν-ων	τῶν	βελτιόν-ων
δοτ.	τοῖς ταῖς	βελτίοσι(ν)	τοῖς	βελτίοσι(ν)
αιτ.	τοὺς τὰς	βελτίον-ας ἢ βελτίους	τὰ	βελτίον-α ἢ βελτίω
κλητ.	(ὦ)	βελτίον-ες ἢ βελτίους	(ὦ)	βελτίον-α ἢ βελτίω

Δυϊκός (και για τα τρία γένη) ον., αιτ., κλ. *βελτίον-ε* - γεν., δοτ. *βελτιόν-οιν*

7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών

198. Τα περιφραστικά παραθετικά (βλ. § 192) σχηματίζονται στην *αρχαία* ελληνική, όπως και στη νέα, με το θετικό του επιθέτου και με ορισμένο ποσοτικό επίρρημα εμπρός από αυτό. Έτσι ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με το επίρρ. *μᾶλλον* και ο υπερθ. με το επίρρ. *μάλιστα* εμπρός από το θετικό:

θετ. *ἐπιμελὴς* συγκρ. *μᾶλλον ἐπιμελὴς* υπερθ. *μάλιστα ἐπιμελὴς* (πβ. τα νεοελλ.: *μικρός - πιο μικρός - ο πιο μικρός* ή *πολύ μικρός).*

199. Όλα τα επίθετα που σχηματίζουν μονολεκτικά παραθετικά μπορούν να σχηματίσουν παράλληλα και περιφραστικά παραθετικά. Σχηματίζουν τα παραθετικά τους μόνο περιφραστικά οι μετοχές και μερικά μονοκατάληκτα επίθετα που χρησιμοποιούνται και ως ουσιαστικά.

200. 1) **Μετοχές:** *δυνάμενος - μᾶλλον δυνάμενος - μάλιστα δυνάμενος· συμφέρων - μᾶλλον συμφέρων -μάλιστα συμφέρων· ὠφελῶν - μᾶλλον ὠφελῶν - μάλιστα ὠφελῶν* κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: *αντρειωμένος - πιο αντρειωμένος - ο πιο αντρειωμένος* ή *πολύ ἀντρειωμένος).*

2) **Μονοκατάληκτα επίθετα:** *εἴρων - μᾶλλον εἴρων - μάλιστα εἴρων· ἔνδακρυς - μᾶλλον ἔνδακρυς - μάλιστα ἔνδακρυς*. Έτσι και τα *εὔελπις, κόλαξ, ὑβριστής, φιλόγελως* κ.ά.

8. Ελλειπτικά παραθετικά

201. Σε μερικά επίθετα λείπει ο θετικός βαθμός ή και ένας από τους δύο άλλους βαθμούς. Τα παραθετικά των επιθέτων αυτών λέγονται **ελλειπτικά παραθετικά.**

Τα περισσότερα ελλειπτικά παραθετικά παράγονται από επιρρήματα, προθέσεις ή μετοχές:

1. *(ἄνω)*	συγκρ.	*ἀνώ-τερος*	υπερθ.	*ἀνώ-τατος*
2. *(κάτω)*	»	*κατώ-τερος*	»	*κατώ-τατος*
3. *(πρὸ)*	»	*πρό-τερος*	»	*πρῶτος (πρό-ατος)*
4. *(ὑπὲρ)*	»	*ὑπέρ-τερος*	»	*ὑπέρ-τατος*
5. *(ἐπικρατῶν)*	»	*ἐπικρατ-έστερος*	»	–
6. *(προτιμώμενος)*	»	*προτιμό-τερος*	»	–
7. –	»	*ὕστερος*	»	*ὕστατος*
8. –	»	–	»	*ὕπατος*
9. –	»	–	»	*ἔσχατος*

202. Μερικά επίθετα **δε σχηματίζουν παραθετικά,** γιατί φανερώνουν ιδιότητα, ποιότητα ή κατάσταση που δεν παρουσιάζει βαθμούς. Τέτοια επίθετα είναι:

1) όσα φανερώνουν ύλη: *λίθινος, ἀργυροῦς, γήινος*· τοπική ή χρονική σχέση: *χερσαῖος, θαλάσσιος, θερινός, ἡμερήσιος*· μέτρο: *σταδιαῖος, πηχυαῖος*· καταγωγή, συγγένεια: *πατρῷος, μητρικός*· μόνιμη κατάσταση: *θνητός, νεκρὸς* κ.ά.

2) μερικά σύνθετα με α΄ συνθετικό το στερητικό **ἀ-** (βλ. § 423, α): *ἀθάνατος, ἄυλος, ἄυπνος, ἄψυχος* κ.ά.

3) μερικά σύνθετα με α΄ συνθετικό το επίθετο *πᾶς* ή την πρόθ. *ὑπὲρ* (που έχουν μόνα τους υπερθετική σημασία): *πάνσοφος, πάντιμος, πάγκαλος – ὑπερμεγέθης, ὑπέρλαμπρος* κ.ά.

9. Παραθετικά επιρρημάτων

203. Πολλά **επιρρήματα** (βλ. § 362) της αρχαίας επιδέχονται σύγκριση και γι' αυτό σχηματίζουν **παραθετικά** (όπως και στη νέα: *ωραία - ωραιότερα* ή *πιο ωραία - ωραιότατα* ή *πάρα πολύ ωραία*).

Σχηματίζουν έτσι παραθετικά στην αρχαία ελληνική:

1) Επιρρήματα σε **-ως** που παράγονται από επίθετα. Τα επιρρήματα αυτά στον συγκριτικό έχουν τύπο όμοιο με την ενική αιτιατ. του ουδετ. του συγκριτικού επιθέτου και στον υπερθετικό έχουν τύπο όμοιο με την πληθυντική αιτιατ. του ουδετέρου του υπερθετικού επιθέτου:

(δίκαιος)	*δικαίως*	*δικαιότερον*	*δικαιότατα*
(σοφὸς)	*σοφῶς*	*σοφώτερον*	*σοφώτατα*
(ἀληθὴς)	*ἀληθῶς*	*ἀληθέστερον*	*ἀληθέστατα*
(σώφρων)	*σωφρόνως*	*σωφρονέστερον*	*σωφρονέστατα*
(ἡδὺς)	*ἡδέως*	*ἥδιον*	*ἥδιστα*
(καλὸς)	*καλῶς*	*κάλλιον*	*κάλλιστα* κ.ά.

2) Τα επιρρήματα **εὖ** (αντίστοιχο του επιθέτου *ἀγαθός), **ὀλίγον*** και **πολύ:**

εὖ - *ἄμεινον* - *ἄριστα* και *βέλτιον* - *βέλτιστα* και *κρεῖττον* - *κράτιστα.*
ὀλίγον - *μεῖον* - *ὀλίγιστα* και *ἔλαττον* - *ἐλάχιστα* και *ἧττον* - *ἥκιστα.*
πολὺ - *πλέον* - *πλεῖστα* (ή *πλεῖστον*).

3) Το επίρρ. **μάλα** (= πολύ), που οι τρεις βαθμοί του είναι: θετ. *μάλα* συγκριτ. *μᾶλλον* - υπερθ. *μάλιστα.*

4) Μερικά τοπικά επιρρήματα που παίρνουν παραθετικές καταλήξεις **-τέρω, -τάτω:**

θετ. *ἄνω*	συγκρ. *ἀνωτέρω*	υπερθ. *ἀνωτάτω*
» *ἄπωθεν* (=μακριά)	» *ἀπωτέρω*	» *ἀπωτάτω*
» *ἐγγὺς* (= κοντά)	» *ἐγγυτέρω*	» *ἐγγυτάτω* και
»	» *ἐγγύτερον*	» *ἐγγύτατα* και
»	» *ἔγγιον*	» *ἔγγιστα*
» *ἔξω*	» *ἐξωτέρω*	» *ἐξωτάτω*
» *ἔσω* (και *εἴσω*)	» *ἐσωτέρω*	» *ἐσωτάτω*
» *κάτω*	» *κατωτέρω*	» *κατωτάτω*
» *πόρρω*	» *πορρωτέρω*	» *πορρωτάτω*
» *πέρα*	» *περαιτέρω*	» –

5) Μερικά χρονικά επιρρήματα με παραθετικές καταλήξεις -*(αί)τερον*, -*(αί)τατα* (βλ. § 195, δ)

θετ. *πάλαι*	συγκρ. *παλαίτερον*	υπερθ. *παλαίτατα*
» *πρωὶ*	» *πρωιαίτερον*	» *πρωιαίτατα* ή
»	» *πρῳαίτερον*	» *πρῳαίτατα*
» *ὀψὲ* (= αργά)	» *ὀψιαίτερον*	» *ὀψιαίτατα*

204. Και τα παραθετικά των επιρρημάτων, όπως και των επιθέτων, εκφέρονται κάποτε περιφραστικά με το *μᾶλλον*, *μάλιστα* και το θετικό· π.χ.

θετ. *σοφῶς*	συγκρ. *μᾶλλον σοφῶς*	υπερθ. *μάλιστα σοφῶς*
» *ἡδέως*	» *μᾶλλον ἡδέως*	» *μάλιστα ἡδέως*

18ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

205. Αριθμητικά λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.

Τα αριθμητικά είναι **επίθετα, ουσιαστικά** και **επιρρήματα.**

Α΄. Αριθμητικά επίθετα

1) Είδη αριθμητικών επιθέτων

206. Τα αριθμητικά επίθετα είναι **απόλυτα, τακτικά, χρονικά, πολλαπλασιαστικά** και **αναλογικά.**

α) Τα **απόλυτα αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν απλώς ένα ορισμένο πλήθος από όντα: **εἷς** *(ὁπλίτης)*, **μία** *(ναῦς)*, **ἕν** *(ὅπλον)*, **δέκα** *(τάλαντα)*.

β) Τα **τακτικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν την τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από όμοιά του: **πρῶτος** *(μήν)*, **δευτέρα** *(ἡμέρα)*, **τρίτον** *(ἔτος)*· αυτά λήγουν ως το *19* σε **-τος** (εκτός από το *δεύτερος, ἕβδομος, ὄγδοος)* και από τα *20* και πέρα σε **-στός:** *(τρία) τρίτος, (ἕξ) ἕκτος - (εἴκοσι) εἰκοστὸς - ἑκατὸν (ἑκατοστός).*

γ) Τα **χρονικά αριθμητικά** (που δεν τα έχει η νέα ελληνική) φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια· αυτά σχηματίζονται από το θέμα των τακτικών και λήγουν σε **-αῖος:** *(δεύτερος) δευτεραῖος, (τρίτος) τριταῖος, (τέταρτος) τεταρταῖος* κτλ. (αυτός που γίνεται τη δεύτερη, την τρίτη, την τέταρτη κτλ. ημέρα από την ημέρα που άρχισε)· π.χ. *δευτεραῖος ἀφίκετο* (= έφτασε τη δεύτερη ημέρα από τότε που ξεκίνησε).

δ) Τα **πολλαπλασιαστικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι· αυτά λήγουν σε **-πλοῦς** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: *(τρία) τριπλοῦς, (ἐννέα) ἐννεαπλοῦς, (δέκα) δεκαπλοῦς.*

ε) Τα **αναλογικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν ποια είναι η α ν α λ ο γ ί α ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους, δηλ. πόσες φορές το ένα είναι μεγαλύτερο από το άλλο· αυτά λήγουν σε **-πλάσιος** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: *(δύο, θ. δι-) διπλάσιος, (τρία) τριπλάσιος.*

2) Κλίση των αριθμητικών επιθέτων

207. Από τα **απόλυτα αριθμητικά:**

α) Τα τέσσερα πρώτα κλίνονται έτσι:

(1) εἷς μία ἕν *(2) δύο*

	Ενικός αριθμός			Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	
ον.	*εἷς*	*μία*	*ἕν*	*δύο*
γεν.	*ἑνὸς*	*μιᾶς*	*ἑνὸς*	*δυοῖν*
δοτ.	*ἑνὶ*	*μιᾷ*	*ἑνὶ*	*δυοῖν*
αιτ.	*ἕνα*	*μίαν*	*ἕν*	*δύο*

(3)	*τρεῖς*	*τρία*	*(4)*	*τέτταρες*	*τέτταρα*

Πληθυντικός			Πληθυντικός	
αρσ.	και θηλ.	ουδ.	αρσ. και θηλ.	ουδ.
ον.	*τρεῖς*	*τρία*	*τέτταρες*	*τέτταρα*
γεν.	*τριῶν*	*τριῶν*	*τεττάρων*	*τεττάρων*
δοτ.	*τρισὶ(ν)*	*τρισί(ν)*	*τέτταρσι(ν)*	*τέτταρσι(ν)*
αιτ.	*τρεῖς*	*τρία*	*τέτταρας*	*τέτταρα*

β) Τα από το *πέντε* ως το *ἑκατὸν* είναι άκλιτα: *οἱ πέντε ὁπλῖται, τῶν πέντε ὁπλιτῶν, τοῖς εἴκοσιν ὁπλίταις, τῶν τριάκοντα τυράννων* κτλ.

Τα από το *διακόσιοι, -αι, -α* και πέρα είναι τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό: *οι διακόσιοι ὁπλῖται, τῶν διακοσίων ἡμερῶν, τοῖς διακοσίοις ὅπλοις - οἱ τριακόσιοι ὁπλῖται, τῶν τριακοσίων νεῶν* κτλ· έτσι και *χίλιοι, -αι, -α* (βλ. § 158 κ.ά.).

208. Τα **τακτικά,** τα **χρονικά** και τα **αναλογικά** αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης σε *-ος, -η, -ον* ή *-ος, -α, -ον* (πβ. § 158): τακτικά: *πρῶτος, πρώτη, πρῶτον - δεύτερος, δευτέρα, δεύτερον* κτλ. χρονικά: *δευτεραῖος, δευτεραία, δευτεραῖον - τριταῖος, -αία, -αῖον* κτλ. αναλογικά: *διπλάσιος, -ία, -ιον - τριπλάσιος, -ία, -ιον* κτλ.

209. Τα **πολλαπλασιαστικά** αριθμητικά κλίνονται όπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης σε *-ους, -ῆ, -οῦν* (βλ. § 162, α):

(ἁπλόος) ἁπλοῦς *(ἁπλόη) ἁπλῆ* *(ἁπλόον) ἁπλοῦν*
(διπλόος) διπλοῦς *(διπλόη) διπλῆ* *(διπλόον) διπλοῦν* κτλ.

Β΄. Αριθμητικά ουσιαστικά

210 Τα **αριθμητικά ουσιαστικά** (όπως και στη νέα ελληνική) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από όμοιες μονάδες οποιουδήποτε είδους. Αυτά είναι όλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε **-ὰς** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: *δυ-ὰς* (= σύνολο από δύο μονάδες), *τρι-ὰς* (= σύνολο από τρεις μονάδες) κτλ.

211. Τα αριθμητικά ουσιαστικά κλίνονται όπως τα θηλυκά οδοντικόληκτα της γ΄ κλίσης σε *-άς*, γεν.*-άδος: ἡ δυάς, τῆς δυάδος* κτλ. – *ἡ τριάς, τῆς τριάδος* κτλ. (πβ. § 122, γ).

Γ΄ Αριθμητικά επιρρήματα

212. Τα **αριθμητικά επιρρήματα** της αρχαίας ελληνικής φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Αυτά λήγουν σε *-άκις* ή *-κις* και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: *πεντ-άκις* (πέντε φορές), *ἑξ-άκις* (έξι φορές), *ἑπτά-κις* (εφτά φορές). Αλλά των τριών πρώτων αριθμητικών τα επιρρήματα είναι: του *εἷς* - **ἅπαξ** (= μία μόνο φορά), του *δύο* - **δὶς** (= δύο φορές), του *τρία* - **τρὶς** (= τρεις φορές). Του *ἐννέα* είναι το **ἐν-άκις** (= εννέα φορές).

Παρατηρήσεις στα αριθμητικά

α) Θέματα των αριθμητικών

213. 1. Το απόλυτο αριθμητικό **εἷς** σχηματίζει το αρσ. και το ουδέτ. από το θέμα *ἐν-* (αρσ. *ἕν-ς* = *εἷς* βλ. § 64, 4) και το θηλ. από το θ. *μι-* *(μία)*. Από το θ. του απόλυτου αριθμητικού *εἷς* δεν παράγεται κανένα άλλο αριθμητικό εκτός από το ουσιαστικό *ἑν-άς*· καθένα από τα άλλα αριθμητικά που αντιστοιχούν στο απόλυτο *εἷς* σχηματίζεται από ιδιαίτερο θέμα: *πρῶ-τος, ἁπλοῦς, μονάς, ἅπαξ*.

2. Το **δύο** έχει δύο θέματα: α) θ. *δυ-*: *δυ-άς*· β) θ. *δι-*: *δι-ακόσιοι, δι-πλοῦς, δι-πλάσιος, δί-ς*· επίσης και τα σύνθετα *δι-μερής, δί-πους, δι-ώβολον* κτλ. (το *δεύτερος* από το ρ. *δεύομαι* = υστερώ).

3. Το **τρεῖς** σχηματίζει από το θ. *τρεϳ-* μόνο την ονομαστ. και αιτιατ. του αρσ. και του θηλ. *(τρέϳ-ες=τρεῖς)*· οι άλλες πτώσεις, καθώς και όλα τα παράγωγά του σχηματίζονται από το θ. *τρι-*: *τρι-ῶν, τρι-σί, τρί-α*· *τρι-άκοντα, τρι-ακόσιοι, τρί-τος, τρι-ταῖος, τρι-πλοῦς, τρι-πλάσιος*· *τρί-ς*· επίσης και τα σύνθετα *τρι-μερής, τρί-πους* κτλ.

4. Το **τέτταρες** (ή **τέσσαρες**) έχει: α) θ. *τετταρ-*: *τέτταρ-ες, τετταρ-άκοντα*· β) θ. *τετρα-*: *τετρα-κόσιοι, τετρα-πλοῦς, τετρα-πλάσιος, τετράς, τετράκις*· γ) θ. *τεταρ-*: *τέταρ-τος, τεταρ-ταῖος*.

5. Το **πέντε** έχει: α) θ. *πεντ-*: *πέντ-ε, πεντ-ήκοντα, πεντ-απλοῦς, πενταπλάσιος, πεντάκις*· β) θ. *πεμπ-*: *πέμπ-τος, πεμπ-ταῖος, πεμπάς*.

6. Το **ἕξ** έχει: α) θ. *ἑξ-* *(ἑκ-σ-)*: *ἕξ, ἑξήκοντα, ἑξακόσιοι, ἑξαπλοῦς, ἑξαπλάσιος (ἑξάς), ἑξάκις*· β) θ. *ἑκ-*: *ἕκ-τος, ἑκ-καίδεκα*.

7. Το **ἑπτά** έχει: α) θ. *ἑπτ-*: *ἑπτά, ἑπτα-κόσιοι, ἑπτα-πλοῦς, ἑπτα-πλάσιος (ἑπτάς), ἑπτάκις*· β) θ. *ἑβδομ-*: *ἑβδομ-ήκοντα, ἕβδομ-ος, ἑβδομ-αῖος, (ἑβδομ-άς)*.

8. Το **ὀκτώ** έχει: α) θ. *ὀκτ-*: *ὀκτώ, ὀκτ-ακόσιοι, ὀκταπλοῦς, ὀκταπλάσιος, ὀκτάς, ὀκτάκις*· β) *ὀγδο-*: *ὀγδο-ήκοντα, ὄγδο-ος (ὀγδοαῖος), ὀγδοάς*.

9. Το **ἐννέα** έχει: α) θ. *ἐννε-*: *ἐννέα, ἐννεαπλοῦς, ἐννεαπλάσιος, ἐννεάς*· β) θ. *ἐνεν-*: *ἐνενήκοντα, ἐνεν-ηκοστός, ἐνεν-ηκοντάκις*· γ) θ. *ἐνα-*: *ἔνα-τος, ἐναταῖος, ἐνάκις, ἐνακόσιοι, ἐνακοσιοστός, ἐνακοσιάκις*.

β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών

214. Οι σύνθετοι αριθμοί, δηλ. οι αριθμοί που απαρτίζονται από μονάδες και

δεκάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες κτλ., κανονικά εκφέρονται στην αρχαία ελληνική με τρεις τρόπους: 1) προτάσσεται ο κάθε φορά μικρότερος πριν απο το μεγαλύτερο με το σύνδεσμο **και** ανάμεσά τους: *τρεῖς καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν* (123) – *τρίτος καὶ εἰκοστὸς καὶ ἑκατοστὸς* (123ος)· 2) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο με το σύνδεσμο *και* ανάμεσά τους: *ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ τρία* - *ἑκατοστὸς καὶ εἰκοστὸς καὶ τρίτος*· 3) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο χωρίς να μεσολαβεί ο σύνδεσμος *και* όπως στη νέα ελληνική): *ἑκατὸν εἴκοσι τρεῖς* - *ἑκατοστὸς εἰκοστὸς τρίτος*.

Αλλά αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και το *οκτώ* ή το *εννέα* (18, 19· 28, 29· 38, 39· 48, 49 κτλ.) εκφέρονται συνήθως περιφραστικά με την αφαίρεση μιας ή δύο μονάδων από την αμέσως ανώτερη δεκάδα (όπως σήμερα λέμε *είκοσι παρά δύο, τριάντα παρά ένα* κτλ.)· για την περίφραση αυτή χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι τη μετοχή του ενεστ. του ρ. *δέω* (= χρειάζομαι, έχω έλλειψη) στον κατάλληλο κάθε φορά τύπο μαζί με τη γεν. *ἑνὸς* ή *μιᾶς* ή *δυοῖν*: *δυοῖν δέοντα εἴκοσι τάλαντα* (= τάλαντα που χρειάζονται δύο για να γίνουν 20, δηλ. *είκοσι παρά δύο* = 18), *μιᾶς δέουσαι εἴκοσι τριήρεις* (= 19), *δυοῖν δέον τριακοστὸν ἔτος* (28ο), *ἑνὸς δέοντες τριάκοντα ἄνδρες* (29) κτλ.

γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών

215. Για την εκφορά των κλασματικών αριθμών οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα απόλυτα αριθμητικά όχι μόνο στον αριθμητή (όπως εμείς σήμερα), παρά και στον παρονομαστή, πάντοτε μαζί με το άρθρο, και συνόδευαν ή τον παρονομαστή με τη λέξη *μέρος* στη γεν. του πληθ. (γεν. διαιρετική) ή τον αριθμητή με τη λέξη *μοῖρα* (= μερίδιο)· π.χ. ο

218. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά
1	α΄	*εἷς, μία, ἕν*	*πρῶτος, πρώτη, πρῶτον*	*ἁπλοῦς*
2	β΄	*δύο*	*δεύτερος, -έρα, -ερον*	*διπλοῦς*
3	γ΄	*τρεῖς, τρία*	*τρίτος, -η, -ον*	*τριπλοῦς*
4	δ΄	*τέσσαρες, τέσσαρα*	*τέταρτος, -άρτη, -αρτον*	*τετραπλοῦς*
5	ε΄	*πέντε*	*πέμπτος, -η, -ον*	*πενταπλοῦς*
6	ς΄	*ἕξ*	*ἕκτος, -η, -ον*	*ἑξαπλοῦς*
7	ζ΄	*ἑπτὰ*	*ἕβδομος, -όμη, -ομον*	*ἑπταπλοῦς*
8	η΄	*ὀκτὼ*	*ὄγδοος, -όη, -ον*	*ὀκταπλοῦς*
9	θ΄	*ἐννέα*	*ἔνατος, ἐνάτη, ἔνατον*	*ἐννεαπλοῦς*

1. Το δίγαμμα που είχε το αρχαιότατο ελληνικό αλφάβητο (§ 16, σημ. γραφόταν

κλασματικός αριθμός 2/7 λεγόταν: *τῶν ἑπτὰ μερῶν τὰ δύο* ή *τῶν ἑπτὰ αἱ δύο μοῖραι.*

216. Αν ο παρονομαστής ήταν μόνο κατά μία μονάδα μεγαλύτερος από τον αριθμητή, τότε έλεγαν μόνο τον αριθμητή μαζί με τη λέξη *μέρος*, χωρίς ν' αναφέρουν τον παρονομαστή: *τὰ δύο μέρη* (= 2/3), *τὰ τρία μέρη* (= 3/4), *τὰ ἐννέα μέρη* (= 9/10) κτλ.

δ) Γραφική παράσταση των αριθμών

217. Για να παραστήσουν τους αριθμούς οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα 24 γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά τα χώριζαν σε τρεις ομάδες *(α - θ, ι - π* και *ρ - ω)* και σημείωναν μια κεραία προς τα επάνω και δεξιά για τις μονάδες, δεκάδες ή εκατοντάδες. Από τις τρεις αυτές ομάδες η πρώτη χρησίμευε για την παράσταση των απλών μονάδων *(α΄ = 1, β΄ = 2, γ΄ = 3* κτλ.), η δεύτερη για την παράσταση των δεκάδων *(ι΄ = 10, κ΄ = 20, λ΄ = 30* κτλ.*)* και η τρίτη για την παράσταση των εκατοντάδων *(ρ΄ = 100, σ΄ = 200, τ΄ = 300* κτλ.). Χρησιμοποιούσαν όμως και τρία ακόμα σημεία, ένα για κάθε ομάδα· έτσι ο αριθμός 6 γραφόταν με το αρχαίο δίγαμμα, δηλ. με το σημείο ς (στίγμα)[1], ο αριθμός *90* με το σημείο ϟ΄ (*κόππα*, αντίστοιχο προς το λατινικό *q* που αρχαιότερα ήταν γράμμα της ελληνικής ανάμεσα από το *π* και *ρ)* και ο αριθμός *900* με το σημείο ϡ΄ *(σαμπι)*.

Οι χιλιάδες παριστάνονταν με τα ίδια σημεία, αλλά με την κεραία προς τα κάτω και αριστερά *͵α = 1000, ͵β = 2000, ͵γ = 3000, ͵δ = 4000, ͵ε = 5000, ͵ς = 6000* κτλ. *͵αωκα΄ = 1821*, *͵αϡνθ΄ = 1959*, *͵αϡο΄ = 1970.*

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Αναλογικά	**Χρονικά**	**Ουσιαστικά**	**Επιρρήματα**
–	–	*μονὰς*	*ἅπαξ*
διπλάσιος	*δευτεραῖος*	*δυὰς*	*δὶς*
τριπλάσιος	*τριταῖος*	*τριὰς*	*τρὶς*
τετραπλάσιος	*τεταρταῖος*	*τετρὰς*	*τετράκις*
πενταπλάσιος	*πεμπταῖος*	*πεμπὰς*	*πεντάκις*
ἑξαπλάσιος	–	*ἑξὰς*	*ἑξάκις*
ἑπταπλάσιος	–	*ἑπτὰς* (και *ἑβδομὰς)*	*ἑπτάκις*
ὀκταπλάσιος	–	*ὀκτὰς*	*ὀκτάκις*
ἐννεαπλάσιος	*ἐναταῖος*	*ἐννεὰς*	*ἐνάκις*

ως αριθμός και με το σημείο ς.

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά
10	*ι΄*	*δέκα*	*δέκατος*	*δεκαπλοῦς*
11	*ια΄*	*ἕνδεκα*	*ἑνδέκατος*	*ἑνδεκαπλοῦς*
12	*ιβ΄*	*δώδεκα*	*δωδέκατος*	*δωδεκαπλοῦς*
13	*ιγ΄*	*τρεῖς (τρία) καὶ δέκα*	*τρίτος καὶ δέκατος*	–
14	*ιδ΄*	*τέτταρες (-ρα) καὶ δέκα*	*τέταρτος καὶ δέκατος*	–
15	*ιε΄*	*πεντεκαίδεκα*	*πέμπτος καὶ δέκατος*	–
16	*ις΄*	*ἑκκαίδεκα*	*ἕκτος καὶ δέκατος*	–
17	*ιζ΄*	*ἑπτακαίδεκα*	*ἕβδομος καὶ δέκατος*	–
18	*ιη΄*	*ὀκτωκαίδεκα*	*ὄγδοος καὶ δέκατος*	–
19	*ιθ΄*	*ἐννεακαίδεκα*	*ἔνατος καὶ δέκατος*	–
20	*κ΄*	*εἴκοσι(ν)*	*εἰκοστὸς*	*εἰκοσαπλοῦς*
30	*λ΄*	*τριάκοντα*	*τριακοστός*	–
40	*μ΄*	*τετταράκοντα*	*τετταρακοστὸς*	–
50	*ν΄*	*πεντήκοντα*	*πεντηκοστὸς*	–
60	*ξ΄*	*ἑξήκοντα*	*ἑξηκοστὸς*	–
70	*ο΄*	*ἑβδομήκοντα*	*ἑβδομηκοστὸς*	–
80	*π΄*	*ὀγδοήκοντα*	*ὀγδοηκοστὸς*	–
90	*ϟ΄*	*ἐνενήκοντα*	*ἐνενηκοστὸς*	–
100	*ρ΄*	*ἑκατὸν*	*ἑκατοστὸς*	*ἑκατονταπλοῦς*
200	*σ΄*	*διακόσιοι, -αι, -α*	*διακοσιοστὸς*	–
300	*τ΄*	*τριακόσιοι, -αι, -α*	*τριακοσιοστὸς*	–
400	*υ΄*	*τετρακόσιοι, -αι, -α*	*τετρακοσιοστὸς*	–
500	*φ΄*	*πεντακόσιοι, -αι, -α*	*πεντακοσιοστὸς*	–
600	*χ΄*	*ἑξακόσιοι, -αι, -α*	*ἑξακοσιοστὸς*	–
700	*ψ΄*	*ἑπτακόσιοι, -αι, -α*	*ἑπτακοσιοστὸς*	–
800	*ω΄*	*ὀκτακόσιοι, -αι, -α*	*ὀκτακοσιοστὸς*	–
900	*ϡ΄*	*ἐνακόσιοι, -αι, -α*	*ἐνακοσιοστὸς*	–
1000	*͵α*	*χίλιοι, -αι, -α*	*χιλιοστὸς*	–
2000	*͵β*	*δισχίλιοι, -αι, -α*	*δισχιλιοστὸς*	–
10000	*͵ι*	*μύριοι, -αι, -α*	*μυριοστὸς*	–
20000	*͵κ*	*δισμύριοι, -αι, -α*	*δισμυριοστὸς*	–

Αναλογικά	**Χρονικά**	**Ουσιαστικά**	**Επιρρήματα**
δεκαπλάσιος	*δεκαταῖος*	*δεκὰς*	*δεκάκις*
ἑνδεκαπλάσιος	*ἑνδεκαταῖος*	*ἑνδεκὰς*	*ἑνδεκάκις*
δωδεκαπλάσιος	*δωδεκαταῖος*	*δωδεκὰς*	*δωδεκάκις*
–	–	–	*τρισκαιδεκάκις*
–	–	–	*τετρακαιδεκάκις*
–	–	– –	*πεντεκαιδεκάκις*
–	–	–	*ἑκκαιδεκάκις*
–	–	–	*ἑπτακαιδεκάκις*
–	–	–	*ὀκτωκαιδεκάκις*
–	–	–	*ἐννεακαιδεκάκις*
εἰκοσαπλάσιος	–	*εἰκὰς*	*εἰκοσάκις*
–	–	*τριακὰς*	*τριακοντάκις*
–	–	–	*τετταρακοντάκις*
–	–	–	*πεντηκοντάκις*
–	–	–	*ἑξηκοντάκις*
–	–	–	*ἑβδομηκοντάκις*
–	–	–	*ὀγδοηκοντάκις*
–	–	–	*ἐνενηκοντάκις*
ἑκατονταπλάσιος	–	*ἑκατοντὰς*	*ἑκατοντάκις*
–	–	–	*διακοσιάκις*
–	–	–	*τριακοσιάκις*
–	–	–	*τετρακοσιάκις*
–	–	–	*πεντακοσιάκις*
–	–	–	*ἑξακοσιάκις*
–	–	–	*ἑπτακοσιάκις*
–	–	–	*ὀκτακοσιάκις*
–	–	–	*ἐνακοσιάκις*
–	–	*χιλιὰς*	*χιλιάκις*
–	–	–	*δισχιλιάκις*
–	–	*μυριὰς*	*μυριάκις*
–	–	–	*δισμυριάκις*

19ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

219. Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο κυρίως στη θέση ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων): *ῥώμη μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέλησεν, ἄνευ δὲ* **ταύτης** (δηλ. *τῆς φρονήσεως*) *ἔβλαψε – τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας πάντες τιμῶσι·* **τοιοῦτοι** (δηλ. *ἀγαθοί*) *καὶ* **ὑμεῖς** *γίγνεσθε.*

Τα είδη των αντωνυμιών

220. Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών: 1) **προσωπικές,** 2) **δεικτικές,** 3) **οριστικές** ή **επαναληπτικές,** 4) **κτητικές,** 5) **αυτοπαθητικές,** 6) **αλληλοπαθητικές,** 7) **ερωτηματικές,** 8) **αόριστες** και 9) **αναφορικές.**

1. Προσωπικές αντωνυμίες

221. Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

Πρώτο πρόσωπο είναι εκείνο που μιλεί: **εγώ·**

Δεύτερο πρόσωπο είναι εκείνο που του μιλούμε: **σύ·**

Τρίτο πρόσωπο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος: **αὐτός, ἐκεῖνος** κτλ.

222. Οι προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται έτσι:

Ενικός αριθμός

	α΄ πρόσ.	β΄ πρόσ.	γ΄ πρόσ.
ον.	*ἐγὼ*	*σὺ*	–
γεν.	*ἐμοῦ, μου*	*σοῦ, σου*	*(οὗ)*
δοτ.	*ἐμοί, μοι*	*σοί, σοι*	*οἷ, οἱ*
αιτ.	*ἐμέ, με*	*σέ, σε*	*(ἕ)*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*ἡμεῖς*	*ὑμεῖς*	*(σφεῖς)*
γεν.	*ἡμῶν*	*ὑμῶν*	*(σφῶν)*

δοτ.	*ἡμῖν*	*ὑμῖν*	*σφίσι(ν)*
αιτ.	*ἡμᾶς*	*ὑμᾶς*	*(σφᾶς)*

Δυϊκός: α΄ πρόσ. ον., αιτ. *νὼ* – γεν., δοτ., *νῷν*
β΄ πρόσ. » » *σφὼ* – » » *σφῷν*

2. Δεικτικές αντωνυμίες

λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν δείξιμο (αισθητό ή νοητό).

Δεικτικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι οι ακόλουθες (όλες τρικατάληκτες με τρία γένη):
οὗτος, αὕτη, τοῦτο
ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο
ὅδε, ἥδε, τόδε (= αυτός εδώ, αυτός δα, ο εξής)
τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε ή *τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν)* (= τέτοιος).
τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε ή *τηλικοῦτος, τηλικαύτη, τηλικοῦτο(ν)* (= τόσο μεγάλος).

224. 1) Η αντωνυμία **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** κλίνεται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*οὗτος*	*αὕτη*	*τοῦτο*	*οὗτοι*	*αὗται*	*ταῦτα*
γεν.	*τούτου*	*ταύτης*	*τούτου*	*τούτων*	*τούτων*	*τούτων*
δοτ.	*τούτῳ*	*ταύτῃ*	*τούτῳ*	*τούτοις*	*ταύταις*	*τούτοις*
αιτ.	*τοῦτον*	*ταύτην*	*τοῦτο*	*τούτους*	*ταύτας*	*ταῦτα*
κλ.	*(ὦ) οὗτος*	*(ὦ) αὕτη*	–	–	–	–

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ., κλ. *τούτω – γεν., δοτ. τούτοιν.*

2) Η αντων. **εκείνος, εκείνη, εκείνο** κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης σε *-ος, -η, -ον*, αλλά χωρίς το τελικό *ν* στο ουδέτερο (πβ. § 158).

3) Η αντωνυμία **ὅδε, ἥδε, τόδε** σχηματίστηκε από το άρθρο *ὁ, ἡ, τὸ* (που αρχικά είχε δεικτική σημασία) μαζί με το εγκλιτικό δεικτικό μόριο *δὲ* στο τέλος του. Κλίνεται όπως το άρθρο με το εγκλιτικό μόριο *δέ* (πβ. § 42, 5):

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*ὅδε*	*ἥδε*	*τόδε*	*οἵδε*	*αἵδε*	*τάδε*
γεν.	*τοῦδε*	*τῆσδε*	*τοῦδε*	*τῶνδε*	*τῶνδε*	*τῶνδε*
δοτ.	*τῷδε*	*τῇδε*	*τῷδε*	*τοῖσδε*	*ταῖσδε*	*τοῖσδε*
αιτ.	*τόνδε*	*τήνδε*	*τόδε*	*τούσδε*	*τάσδε*	*τάδε*

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τώδε* - γεν., δοτ. *τοῖνδε*

4) Οι αντωνυμίες **τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε - τοσόσδε, τοσήδε, τοσόνδε** και **τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε** (που απαρτίζονται απο τις αρχαιότερες αντωνυμίες *τοῖος, τόσος, τηλίκος* και το εγκλιτικό μόριο *δέ*) κλίνονται μόνο κατά το πρώτο μέρος τους, με το μόριο *δὲ* αμετάβλητο: *τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε - τοιοῦδε, τοιᾶσδε, τοιοῦδε - τοιῷδε, τοιᾷδε, τοιῷδε* κτλ. – *τοιοίδε, τοιαίδε, τοιάδε – τοιῶνδε – τοιοῖσδε, τοιαῖσδε, τοιοῖσδε* κτλ.

5) Οι αντωνυμίες **τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος** (που είναι σύνθετες από τις αρχαιότερες αντωνυμίες *τοῖος, τόσος, τηλίκος* και την αντων. *οὗτος*) κλίνονται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*τοιοῦτος*	*τοιαύτη*	*τοιοῦτο(ν)*	*τοιοῦτοι*	*τοιαῦται*	*τοιαῦτα*
γεν.	*τοιούτου*	*τοιαύτης*	*τοιούτου*	*τοιούτων*	*τοιούτων*	*τοιούτων*
δοτ.	*τοιούτῳ*	*τοιαύτῃ*	*τοιούτῳ*	*τοιούτοις*	*τοιαύταις*	*τοιούτοις*
αιτ.	*τοιοῦτον*	*τοιαύτην*	*τοιοῦτο(ν)*	*τοιούτους*	*τοιαύτας*	*τοιαῦτα*

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τοιούτω* – γεν., δοτ. *τοιούτοιν.*

3. Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία

225. Η αντωνυμία **αὐτός, αὐτή, αὐτό** στην αρχαία ελληνική είναι οριστική ή επαναληπτική.

1) **Οριστική** είναι η αντωνυμία *αὐτός* (σε όλες τις πτώσεις) όταν χρησιμεύει για να ορίσει κάτι (δηλ. να το ξεχωρίσει από άλλα): *τὴν στρατείαν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγε* (= μόνος του ὁ Ξ., αυτός ο ίδιος και όχι άλλος) – *ἔσωσε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας* (και αυτόν τον ίδιο και τα παιδιά).

2) **Επαναληπτική** είναι η αντωνυμία *αὐτὸς* (μόνο στις πλάγιες πτώ-

σεις), όταν χρησιμεύει για να ἐ π α ν α λ ά β ε ι κάτι πού γι' αυτό έγινε λόγος πρωτύτερα. Με τέτοια σημασία η αντων. *αὐτὸς* στις πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιείται στη θέση της προσ. αντων. του γ' προσώπου: *βασιλεὺς καὶ οἱ μετ'* ***αὐτοῦ*** (δηλ. *τοῦ βασιλέως*) ή *καὶ οἱ σὺν* ***αὐτῷ*** (δηλ. *τῷ βασιλεῖ*). - *Κῦρον μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς* **αὐτόν** (δηλ. *τὸν Κῦρον) σατράπην ἐποίησε.*

226. Η αντων. *αὐτὸς* κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε *-ος, -η, -ον*, αλλά χωρίς το τελικό *ν* στο ουδέτερο του ενικού: *αὐτός, αὐτή, αὐτὸ* – γεν. *αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτοῦ* κτλ. (πβ. § 158: *σοφός, σοφή, σοφόν*).

227. Η αντων. *αὐτός*, όταν εκφέρεται μαζί με το άρθρο, σημαίνει ταυτότητα (*ὁ αὐτὸς* = ο ίδιος): *τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ᾤκουν* ***οἱ αὐτοὶ*** *ἀεί* (= οι ίδιοι πάντοτε).

4. Κτητικές αντωνυμίες

228. Κτητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, δηλ. ορίζουν τον κ τ ή τ ο ρ α.

Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα, όπως και οι προσωπικές, και σχηματίζονται από τα θέματα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών:

Α' Για έναν κτήτορα

α' πρόσωπο: *ἐμός, ἐμή, ἐμὸν* (= δικός μου, δική μου, δικό μου)·
β' πρόσωπο: *σός, σή, σὸν* (= δικός σου, δική σου, δικό σου)·
γ' πρόσωπο: *ἑός, ἑή, ἑὸν* (= δικός του, δική του, δικό του).

Β' Για πολλούς κτήτορες

α' πρόσ.: *ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον* (= δικός μας, δική μας, δικό μας)·
β' πρόσ.: *ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον* (= δικός σας, δική σας, δικό σας)·
γ' πρόσ.: *σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον* (= δικός τους, δική τους, δικό τους).

229. Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης σε *-ος, -η, -ον* και *-ος, -α, -ον: ἐμός, ἐμή, ἐμὸν* (όπως *σοφός, σοφή, σοφὸν) – ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον* (όπως *δίκαιος, δικαία, δίκαιον*)· (βλ. § 158 κ.α.).

Αυτοπαθητικές αντωνυμίες

230. Αυτοπαθητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν ότι το ίδιο υποκείμενο ενεργεί και συγχρόνως παθαίνει: *ἐγὼ τιμῶ* **ἐμαυτὸν** (= εγώ τιμώ τον εαυτό μου) – *γνῶθι* **σαυτὸν** (= συ γνώρισε τον εαυτό σου) – *οὗτος ἐπιμελεῖται* **ἑαυτοῦ** (= αυτός φροντίζει για τον εαυτό του) κτλ.

231. Οι αυτοπαθητικές αντωνυμίες εξαιτίας της σημασίας τους δε συνηθίζονται στην ονομαστική, παρά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Οι αντωνυμίες αυτές έχουν τρία πρόσωπα και κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός

	α΄ προσώπου		β΄ προσώπου	
	αρσ.	θηλ.	αρσ	θηλ.
γεν.	*ἐμαυτοῦ*	*ἐμαυτῆς*	*σεαυτοῦ*	*σεαυτῆς*
δοτ.	*ἐμαυτῷ*	*ἐμαυτῇ*	*σεαυτῷ*	*σεαυτῇ*
αιτ.	*ἐμαυτὸν*	*ἐμαυτὴν*	*σεαυτὸν*	*σεαυτὴν*

Πληθυντικός αριθμός

γεν.	*ἡμῶν αὐτῶν*	*ἡμῶν αὐτῶν*	*ὑμῶν αὐτῶν*	*ὑμῶν αὐτῶν*
δοτ.	*ἡμῖν αὐτοῖς*	*ἡμῖν αὐταῖς*	*ὑμῖν αὐτοῖς*	*ὑμῖν αὐταῖς*
αιτ.	*ἡμᾶς αὐτοὺς*	*ἡμᾶς αὐτὰς*	*ὑμᾶς αὐτοὺς*	*ὑμᾶς αὐτὰς*

γ΄ προσώπου

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	*ἑαυτοῦ*	*ἑαυτῆς*	–
δοτ.	*ἑαυτῷ*	*ἑαυτῇ*	–
αιτ.	*ἑαυτὸν*	*ἑαυτὴν*	*ἑαυτὸ*

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	*ἑαυτῶν* ή *σφῶν αὐτῶν*	*ἑαυτῶν* ή *σφῶν αὐτῶν*	–
δοτ.	*ἑαυτοῖς* ή *σφίσιν αὐτοῖς*	*ἑαυταῖς* ή *σφίσιν αὐταῖς*	–
αιτ.	*ἑαυτοὺς* ή *σφᾶς αὐτοὺς*	*ἑαυτὰς* ή *σφᾶς αὐτὰς*	*ἑαυτὰ*

6. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

232. Αλληλοπαθητική λέγεται η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν αμοιβαίως: *οὗτοι ἠδίκουν* **ἀλλήλους** (= ο ένας αδικούσε τον άλλον, δηλ. καθένας αδικούσε τους άλλους και συγχρόνως τον αδικούσαν οι άλλοι).

233. Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή είναι λέξη που φανερώνει δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο δυϊκό και πληθυντικό. Δε συνηθίζεται στην ονομαστική αλλά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Έχει τρία γένη και κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης:

	Δυϊκός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός		
	(και για τα τρία γένη)	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	*ἀλλήλοιν*	*ἀλλήλων*	*ἀλλήλων*	*ἀλλήλων*
δοτ.	*ἀλλήλοιν*	*ἀλλήλοις*	*ἀλλήλαις*	*ἀλλήλοις*
αιτ.	*ἀλλήλω*	*ἀλλήλους*	*ἀλλήλας*	*ἄλληλα*

7. Ερωτηματικές αντωνυμίες

234. Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που εισάγουν ερωτήσεις: **πόσαι** *σοι οἰκίαι ἦσαν; –Μανία δὲ* **τίνος** *ἦν; – Κῦρος ἤρετο* **τίς** *ὁ θόρυβος εἴη.*

Ερωτηματικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) *τίς* (αρσ. και θηλ.), *τί* (ουδ.) (= ποιος;)
2) *πότερος, ποτέρα, πότερον* (= ποιος από τους δύο;)·
3) *πόσος, πόση, πόσον*·
4) *ποῖος, ποία, ποῖον* (= τι λογής;)·
5) *πηλίκος, πηλίκη, πηλίκον* (= πόσο μεγάλος; ή ποιάς ηλικίας;)·
6) *ποδαπός, ποδαπή, ποδαπὸν* (= από ποιον τόπο;)·
7) *πόστος, πόστη, πόστον* (= τι θέση έχει σε μια αριθμητική σειρά; πβ. *πρῶτος, τρίτος* κτλ.)·
8) *ποσταῖος, ποσταία, ποσταῖον* (= σε πόσες μέρες; – πβ. *τριταῖος, τεταρταῖος* κτλ.).

235. Εκτός από την αντων. *τίς, τί*, όλες οι άλλες ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης (σε *-ος, -η, -ον* ή *-ος, -α, -ον*· πβ. § 158 κ.π.).

Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς, τί* είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ΄ κλίση:

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	*τίς*	*τί*	*τίνες*	*τίνα*
γεν.	*τίνος* ή *τοῦ*	*τίνος* ή *τοῦ*	*τίνων*	*τίνων*
δοτ.	*τίνι* ή *τῷ*	*τίνι* ή *τῷ*	*τίσι(ν)*	*τίσι(ν)*
αιτ.	*τίνα*	*τί*	*τίνας*	*τίνα*

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): *ον., αιτ. τίνε* – γεν., δοτ. *τίνοιν*.

8. Αόριστες αντωνυμίες

236. Αόριστες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν κάτι α ό ρ ι σ τ ο, που δεν μπορεί κανείς ή δε θέλει να το ονομάσει: *Κῦρε, λέγουσί* **τινες** (= κάποιοι) *ὅτι πολλὰ ὑπισχνεῖ,...* **ἔνιοι** (= μερικοί) *δὲ ὅτι οὐκ ἂν δύναιο ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνεῖ.*

Αόριστες αντωνυμίες της αρχαίας είναι κυρίως οι ακόλουθες τρεις:

1) *τὶς* (αρσ. και θηλ.), *τὶ* (ουδ.) (= κάποιος)·

2) *ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα*·

3) *ἔνιοι, ἔνιαι, ἔνια* (= μερικοί).

237. Απο τις αοριστες αντωνυμίες:

α) η αντωνυμία **τὶς, τὶ** είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ΄ κλίση:

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	*τὶς*	*τὶ*	*τινές*	*τινὰ* ή **ἄττα**
γεν.	*τινὸς* ή *του*	*τινὸς* ή *του*	*τινῶν*	*τινῶν*
δοτ.	*τινὶ* ή *τῳ*	*τινὶ* ή *τῳ*	*τισὶ(ν)*	*τισὶ(ν)*
αιτ.	*τινὰ*	*τὶ*	*τινὰς*	*τινὰ* ή **ἄττα**

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τινὲ* – γεν., δοτ. *τινοῖν*.

β) η αντωνυμία **δεῖνα** στην αρχαία ελληνική ή μένει άκλιτη (όπως στη νέα) ή κλίνεται κατά την γ΄ κλίση:

	Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός		
ον.	*ὁ*	*ἡ*	*τὸ*	*δεῖνα*	*οἱ*	*αἱ*	*δεῖνες*
γεν.	*τοῦ*	*τῆς*	*τοῦ*	*δεῖνος*		*τῶν*	*δείνων*
δοτ.	*τῷ*	*τῇ*	*τῷ*	*δεῖνι*	*(τοῖς*	*ταῖς*	*δεῖσι)*
αιτ.	*τὸν*	*τὴν*	*τὸ*	*δεῖνα*	*τοὺς*	*τὰς*	*δεῖνας*

γ) η αντωνυμία **ἔνιοι, ἔνιαι, ἔνια** βρίσκεται μόνο στον πληθ. και κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης (βλ. § 158).

238. Στις αόριστες αντωνυμίες ανήκουν και τα ακόλουθα επίθετα που λέγονται και **επιμεριστικές αντωνυμίες,** γιατί σημαίνουν επιμερισμό από ένα σύνολο δύο ή περισσότερων ουσιαστικών:

1) *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* (= καθένας χωρίς καμιά εξαίρεση· μ' αυτή τη σημασία ο πληθ. *πάντες* = όλοι): *οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον* (= δεν είναι εύκολο στον καθένα κτλ.) – *πάντες ἐθαύμαζον* (= όλοι εθαύμαζαν)·
2) *ἕκαστος, ἑκάστη, ἕκαστον* (= καθένας)·
3) *ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο*·
4) *οὐδείς, οὐδεμία, οὐδὲν* – *μηδείς, μηδεμία, μηδὲν* (= κανείς)·
5) *ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα* (= και οι δύο μαζί)·
6) *ἑκάτερος, ἑκατέρα, ἑκάτερον* (= καθένας από τους δύο)·
7) *ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον* (= άλλος· λέγεται για δύο ουσιαστικά)·
8) *οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον* – *μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον* (= ούτε ο ένας ούτε ο άλλος)·
9) *ποσός, ποσή, ποσὸν* (= κάμποσος· πβ. § 234, 3, *πόσος*)·
10) *ποιός, ποιά, ποιόν* (προφ. *ποι-ός, ποι-ά, ποι-όν)* (= κάποιας λογής· πβ. § 234, 4, *ποῖος*)·
11) *ἀλλοδαπός, ἀλλοδαπή, ἀλλοδαπὸν* (= από άλλον τόπο· πβ. § 234, 6, *ποδαπός*).

239. Από τις επιμεριστικές αντωνυμίες:

α) η αντων. *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* χρησιμεύει και ως επίθετο (= ὅλος, ολόκληρος): *πᾶς ἀνήρ, πᾶσα ἡ πόλις* (βλ. § 172).

β) οι αντων. *οὐδεὶς* και *μηδεὶς* κλίνονται όπως το αριθμητικό *εἷς, μία, ἓν* (βλ. § 207), αλλά στο αρσενικό γένος έχουν και πληθ. αριθμό *οὐδένες, μηδένες* (= κανείς, χωρίς εξαίρεση):

	Ενικός αριθμός			Πληθ. αριθμός
ον.	*οὐδεὶς*	*οὐδεμία*	*οὐδὲν*	*οὐδένες*
γεν.	*οὐδενὸς*	*οὐδεμιᾶς*	*οὐδενὸς*	*οὐδένων*
δοτ.	*οὐδενὶ*	*οὐδεμιᾷ*	*οὐδενὶ*	*οὐδέσι(ν)*
αιτ.	*οὐδένα*	*οὐδεμίαν*	*οὐδὲν*	*οὐδένας*

γ) η αντων. *ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο* κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης σε *-ος, -η, -ον*, αλλά χωρίς τελικό *ν* στο ουδέτερο (πβ. § 224, 2, *ἐκεῖνο*)·

δ) η αντων. *ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα* κλίνεται κανονικά στον πληθυντ. και δυϊκό αριθμό ως τρικατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης (πβ. § 158)·

ε) οι λοιπές αντωνυμίες *ἕκαστος, ἑκάτερος, ἕτερος, οὐδέτερος, μηδέτερος, ποσός, ποιός, ἀλλοδαπὸς* κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα σε *-ος, -η, -ον* ή *-ος, -α, -ον* (πβ. § 158).

9. Αναφορικές αντωνυμίες

240. Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες κανονικά μια ολόκληρη πρόταση αναφέρεται σε λέξη άλλης πρότασης ή στο όλο νόημά της: *ἔστι δίκης ὀφθαλμός,* **ὃς** *τὰ πάνθ' ὁρᾷ – Δερκυλίδας ἐστάθη τὴν ἀσπίδα ἔχων,* **ὃ** *δοκεῖ κηλὶς εἶναι...*

Αναφορικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) *ὅς, ἥ, ὅ* (= ο οποίος, αυτός που)·
2) *ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ* (= αυτός ακριβώς που)·
3) *ὅστις, ἥτις, ὅ,τι* (= όποιος)·
4) *ὁπότερος, ὁποτέρα, ὁπότερον* (= όποιος από τους δύο) (π.β. § 234, 2)·
5) *ὅσος, ὅση, ὅσον* (πβ. § 234, 3)·
6) *ὁπόσος, ὁπόση, ὁπόσον* (= όσος) (π.β. § 234, 3)·
7) *οἷος, οἵα, οἷον* (= τέτοιος που) (πβ. § 234, 4)·
8) *ὁποῖος, ὁποία, ὁποῖον* χωρίς άρθρο (= όποιας λογής) (πβ. § 234, 4)·
9) *ἡλίκος, ἡλίκη, ἡλίκον* (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·
10) *ὁπηλίκος, ὁπηλίκη, ὁπηλίκον* (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·
11) *ὁποδαπός, ὁποδαπή, ὁποδαπὸν* (= από ποιον τόπο· σε πλάγια ερώτηση) (πβ. § 234, 6).

241. Οι αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅσπερ* και *ὅστις* κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	*ὅς*	*ἥ*	*ὅ*	*ὅσπερ*	*ἥπερ*	*ὅπερ*
γεν.	*οὗ*	*ἧς*	*οὗ*	*οὗπερ*	*ἧσπερ*	*οὗπερ*
δοτ.	*ᾧ*	*ᾗ*	*ᾧ*	*ᾧπερ*	*ᾗπερ*	*ᾧπερ*
αιτ.	*ὅν*	*ἥν*	*ὅ*	*ὅνπερ*	*ἥνπερ*	*ὅπερ*

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	*οἵ*	*αἵ*	*ἅ*	*οἵπερ*	*αἵπερ*	*ἅπερ*
γεν.	*ὧν*	*ὧν*	*ὧν*	*ὧνπερ*	*ὧνπερ*	*ὧνπερ*
δοτ.	*οἷς*	*αἷς*	*οἷς*	*οἷσπερ*	*αἷσπερ*	*οἷσπερ*
αιτ.	*οὕς*	*ἅς*	*ἅ*	*οὕσπερ*	*ἅσπερ*	*ἅπερ*

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	*ὥ*	*ὥ (ἅ)*	*ὥ*	*ὥπερ*	*ὥπερ (ἅπερ)*	*ὥπερ*
γεν., δοτ.	*οἷν*	*οἷν (αἷν)*	*οἷν*	*οἷνπερ*	*οἷνπερ (αἷνπερ)*	*οἷνπερ*

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	*ὅστις*	*ἥτις*	*ὅ,τι*
γεν.	*οὗτινος* και *ὅτου*	*ἧστινος*	*οὗτινος* και *ὅτου*
δοτ.	*ᾧτινι* και *ὅτῳ*	*ᾗτινι*	*ᾧτινι* και *ὅτῳ*
αιτ.	*ὅντινα*	*ἥντινα*	*ὅ,τι*

Πληθυντικός αριθμός

ον.	*οἵτινες*	*αἵτινες*	*ἅτινα* ή **ἅττα**
γεν.	*ὧντινων*	*ὧντινων*	*ὧντινων*
δοτ.	*οἷστισι(ν)*	*αἷστισι(ν)*	*οἷστισι(ν)*
αιτ.	*οὕστινας*	*ἅστινας*	*ἅτινα* ή **ἅττα**

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	*ὥτινε*	*ὥτινε (ἅτινε)*	*ὥτινε*
γεν., δοτ.	*οἷντινοιν*	*οἷντινοιν (αἷντινοιν)*	*οἷντινοιν*

242. Οι άλλες αναφορικές αντωνυμίες, εκτός από το *ὅς, ὅσπερ, ὅστις*, κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης: *ὅσος, -η, -ον - οἷος, οἵα, οἷον* κτλ.

Συσχετικές ἀντωνυμίες

243. Από τις αντωνυμίες οι ερωτηματικές, οι αόριστες, οι δεικτικές και οι αναφορικές λέγονται μαζί **συσχετικές αντωνυμίες,** γιατί έχουν μεταξύ τους κάποια σχέση, δηλ. σε κάθε ερωτηματική αντωνυμία αντιστοιχεί μια από τις άλλες: *τίς; – οὐδείς – οὗτος – ὅς* κτλ.

244. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Ερωτηματικές	**Αόριστες**	**Δεικτικές**	**Αναφορικές**
τίς;	*τίς, οὐδείς, μηδείς, πᾶς, ὁ δεῖνα, ἔνιοι, ἕκαστος, ἄλλος*	*ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος*	*ὅς, ὅστις, ὅσπερ*
πότερος;	*οὐδέτερος, μηδέτερος, ἀμφότεροι (ἄμφω), ἕτερος, ἑκάτερος*	*(ὁ ἕτερος* = ο ένας από τους δύο)	*ὁπότερος*
πόσος;	*ποσὸς* (κάμποσος)	*τοσόσδε, τοσοῦτος*	*ὅσος, ὁπόσος*
ποῖος;	*ποιὸς* (= κάποιος)	*τοιόσδε, τοιοῦτος*	*οἷος, ὁποῖος*
πηλίκος;	–	*τηλικόσδε, τηλικοῦτος*	*ἡλίκος, ὁπηλίκος*
ποδαπός;	*(ἀλλοδαπὸς* = από άλλο μέρος)	–	*ὁποδαπὸς*

20ό ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Α΄. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος

245. Ρήματα λέγονται οι κλιτές λέξεις που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια, δηλ. παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μια ορισμένη κατάσταση: *Τισσαφέρνης* **διαβάλλει** *τὸν Κῦρον* (το υποκείμ. ενεργεί) – *Κῦρος* **διαβάλλεται** *ὑπὸ Τισσαφέρνους* (το υποκείμ. παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον) – *Δαρεῖος* **ἀσθενεῖ** (το υποκείμ. βρίσκεται σε μια κατάσταση).

246. Όπως τα πτωτικά, έτσι και το ρήμα έχει διάφορους τύπους με τους οποίους φανερώνονται τα παρεπόμενά του (πβ. § 77).

Παρεπόμενα (ή **συνακόλουθα**) του ρήματος είναι: 1) η **διάθεση,** 2) ο **αριθμός,** 3) το **πρόσωπο,** 4) η **έγκλιση,** 5) ο **χρόνος,** 6) η **φωνή** και 7) η **συζυγία.**

1. Διαθέσεις

247. Διάθεση του ρήματος λέγεται η ιδιαίτερη σημασία του που δείχνει ότι το υποκείμενο ή ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Οι διαθέσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, είναι τέσσερις: **ενεργητική, μέση, παθητική** και **ουδέτερη.**

α) Ρήματα **με ενεργητική διάθεση** ή **ενεργητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί: *Ἀρταξέρξης* **συλλαμβάνει Κῦρον.**

β) Ρήματα **με μέση διάθεση** ή **μέσα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια γυρίζει με κάποιον τρόπο σ' αυτό το ίδιο: *οἱ στρατιῶται* **γυμνάζονται** (= γυμνάζουν τον εαυτό τους).

γ) Ρήματα με **παθητική διάθεση** ή **παθητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιον άλλον, δηλ. παθαίνει κάτι: *Κῦρος προσκυνεῖται ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν.*

δ) Ρήματα **με ουδέτερη διάθεση** ή **ουδέτερα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει παρά βρίσκεται απλώς σε μιά κατάσταση: *οἱ πολέμιοι* **ἡσυχάζουσι.**

2. Αριθμοί

248. Αριθμός του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει άν το υποκείμενό του είναι ένα ή δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα.

Οι αριθμοί του ρήματος, όπως και των πτωτικών, στην αρχαία ελληνική είναι τρεις:

α) **ενικός**	(όταν πρόκειται για ένα):	*ὁ μαθητὴς γράφει·*
β) **δυϊκός**	(όταν πρόκειται για δύο):	*τὼ μαθητὰ γράφετον·*
γ) **πληθυντικός**	(όταν πρόκειται για πολλά)	*οἱ μαθηταὶ γράφουσι.*

3. Πρόσωπα

246. Πρόσωπο του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει *τίνος προσώπου είναι το υποκείμενο.* Κανονικά *τα πρόσωπα* του ρήματος είναι τρία (πβ. § 221):

α) το **πρώτο**	**πρόσωπο:**	*(ἐγὼ) γράφω*	- *(ἡμεῖς) γράφομεν·*
β) το **δεύτερο**	**πρόσωπο:**	*(σὺ) γράφεις*	- *(ὑμεῖς) γράφετε·*
γ) το **τρίτο**	**πρόσωπο:**	*(οὗτος) γράφει*	- *(οὗτοι) γράφουσι.*

4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι

250. Η έννοια που εκφράζει το ρήμα παρουσιάζεται κάθε φορά από εκείνον που μιλεί ή σαν κάτι που το νομίζει πραγματικό ή σαν κάτι που επιθυμεί ή περιμένει να γίνει ή σαν ευχή ή σαν προσταγή κτλ.

Οι διάφορες μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση εκείνου που μιλεί λέγονται **εγκλίσεις.**

Οι εγκλίσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική είναι τέσσερις: η **οριστική,** η **υποτακτική,** η **ευκτική** και η **προστακτική.**

α) Η **οριστική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι βέβαιο και πραγματικό: ***βλάπτει** τὸν ἄνδρα θυμὸς – ἐνταῦθα **ἔμειναν** ἡμέρας τρεῖς.*

β) Ἡ **υποτακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο: *το σῶμα **γυμνάζωμεν*** (= ας γυμνάζομε) – *ἐὰν **ἔλθῃς*** (= αν υποθέσουμε πως θα έρθεις, όπως είναι ενδεχόμενο).

γ) Η **ευκτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν ευχή εκείνου που μιλεί: *ὦ παῖ, **γένοιο** πατρὸς εὐτυχέστερος* (= μακάρι να γίνεις).

δ) Η **προστακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν προσταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή εκείνου που μιλεί: *τὸ σῶμα* **γυμνάζετε** (= να γυμνάζετε) – **ὑγίαινε** (= εὔχομαι να υγιαίνεις).

251. Εκτός από τις τέσσερις εγκλίσεις το ρήμα σχηματίζει ακόμη δύο τύπους, που λέγονται **ονοματικοί τύποι του ρήματος.**

Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή.**

α) Το **απαρέμφατο** είναι αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό άκλιτο, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: *γράφειν, γράφεσθαι - γράψαι, γραφῆναι.*

β) Η **μετοχή** είναι τρικατάληκτο ρηματικό επίθετο με τρία γένη, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: *γράφων, γράφουσα, γράφον - γραφόμενος, γραφομένη, γραφόμενον - γραφείς, γραφεῖσα, γραφέν.*

5. Χρόνοι

252. Χρόνος του ρήματος λέγεται ο ρηματικός τύπος που φανερώνει π ό τ ε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα και π ώ ς.

Ι. Οι χρόνοι στην οριστική

253. Η οριστική έγκλιση έχει εφτά χρόνους. Αυτοί είναι: ο **ενεστώτας,** ο **παρατατικός,** ο (απλός) **μέλλοντας,** ο **αόριστος,** ο **παρακείμενος,** ο **υπερσυντέλικος** και ο **συντελεσμένος μέλλοντας.**

α) ο **ενεστώτας** φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα (με διάρκεια ή με επανάληψη): *ὁ μαθητὴς* **γράφει** – *ἀεὶ τὰ αὐτὰ* **λέγω.**

β) ο **παρατατικός** φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (με διάρκεια ή με επανάληψη): *ὁ μαθητὴς* **ἔγραφε** –Σωκράτης ὥσπερ **ἐγίγνωσκεν** *οὕτως* **ἔλεγε.**

γ) ο (απλός) **μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα γίνει ή θα γίνεται στο μέλλον: *ἐγὼ* **γράψω** (= εγώ θα γράψω ή θα γράφω) – *ἐγὼ ὑμῖν* **ἐρῶ.**

δ) Ο **αόριστος** φανερώνει κάτι που έγινε αόριστα στο παρελθόν (άσχετα αν κράτησε πολύ ή λίγο): *ὁ μαθητὴς* **ἔγραψε** – **ἐβασίλευσε** *δώδεκα ἔτη.*

ε) Ο **παρακείμενος** κυρίως φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και υπάρχει τώρα συντελεσμένο: *ὁ μαθητὴς* **γέγραφε** (= ο μαθητής

έχει γράψει κάτι που τώρα είναι πια τελειωμένο) – *οἱ πολέμιοι σπονδὰς* **λελύκασι.**

ς) Ο **υπερσυντέλικος** φανερώνει κάτι που είχε γίνει, δηλ. κάτι που ήταν συντελεσμένο σε κάποιο χρονικό σημείο του παρελθόντος: *ὁ μαθητὴς* **ἐγεγράφει** (= είχε γράψει στο παρελθόν κάτι που ήταν τότε τελειωμένο και που τώρα μπορεί να μην υπάρχει) – *οὗτος* **προαφῖκτο εἰς Σικελίαν** (= είχε φτάσει πρωτύτερα και βρισκόταν τότε εκεί).

ζ) Ο **συντελεσμένος μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα έχει γίνει, δηλ. *κάτι που θα είναι συντελεσμένο, σε κάποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος*: *ὁ μαθητὴς* **γεγραφὼς ἔσται** (= θα έχει γράψει κάτι που θα είναι τελειωμένο σε ορισμένη στιγμή του μέλλοντος) – *ἡ πόλις* **ἔσται τετειχισμένη.**

254. Ανασκόπηση. Από τους χρόνους στην οριστική:

α) ο ενεστώτας και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται κανονικά στο π α ρ ό ν. Ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται στο π α ρ ε λ θ ό ν· ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας αναφέρονται στο μ έ λ λ ο ν·

β) ο ενεστώτας, ο παρατατικός και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας παρουσιάζουν *αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι εξακολουθητικό*, που διαρκεί με συνέχεια ή μ επανάληψη· ο αόριστος και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας το παρουσιάζουν *συνοπτικὰ* (ιδωμένο στο σύνολό του)· ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας το παρουσιάζουν *συντελεσμένο.*

255. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ

Χρόνοι που παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα

	α) στο παρόν	β) στο παρελθόν	γ) στο μέλλον
1. σαν εξακολουθητικό	**ενεστώτας** *γράφω*	**παρατατικός** *έγραφον*	**(απλός) μέλλοντας** *γράψω* (= θα γράφω)
2. σαν συνοπτικό (ή στιγμιαίο)		**αόριστος** *έγραψα*	**(απλός) μέλλοντας** *γράψω* (= θα γράψω)
3. σαν συντελεσμένο	**παρακείμενος** *γέγραφα*	**παρακείμενος** *γέγραφα* **υπερσυντέλικος** *έγεγράφειν*	**συντελ. μέλλοντας** *γεγραφὼς ἔσομαι*

256. Από τους χρόνους του ρήματος:

α) ο ενεστώτας, ο (απλός) μέλλοντας και ο παρακείμενος λέγονται **αρχικοί** (γιατί αυτοί σχηματίστηκαν στην αρχή)· ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος λέγονται **παραγόμενοι** (γιατί παράγονται από τους αρχικούς) ή **ιστορικοί** (γιατί αναφέρονται στα περασμένα)·

β) ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας λέγονται **συντελικοί,** γιατί σημαίνουν κάτι το συντελεσμένο (το αποτελειωμένο)·

γ) οι περισσότεροι χρόνοι στην αρχαία ελληνική εκφέρονται με μία λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** (π.χ. μέλλ. *λύσω,* παρακείμ. *λέλυκα,* υπερσυντ. *ἐλελύκειν* κτλ.), μερικοί όμως σχηματίζονται με δύο λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί** (π.χ. συντελεσμ. μέλλ. *λελυκὼς ἔσομαι).*

II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις

257. 1) Η **υποτακτική** και η **προστακτική** σχηματίζουν μόνο ενεστώτα, αόριστο και παρακείμενο.

2) Η **ευκτική,** το **απαρέμφατο** και η **μετοχή** σχηματίζουν ενεστώτα, (απλό) μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο.

6. Φωνές

258. Φωνή του ρήματος λέγεται ένα σύνολο από τύπους που μπορεί να σχηματίσει το ρήμα.

Κάθε ρήμα κανονικά σχηματίζει δύο σύνολα από τύπους, δηλ. έχει δύο φωνές. Αυτές είναι:

α) η **ενεργητική φωνή,** που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-ω** ή **-μι:** *λύ-ω, τιμῶ, τίθη-μι·*

β) η **μέση φωνή,** που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-μαι:** *λύ-ο-μαι, τιμῶμαι, τίθε-μαι.*

7. Συζυγίες

259. Κατά τον τρόπο που κλίνονται τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, που λέγονται **συζυγίες.**

α) Στην **πρώτη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α΄ πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-ω:** *λύ-ω, (τιμά-ω) τιμῶ, γράφ-ω.*

β) Στη **δεύτερη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α΄ πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-μι:** *δείκνυ-μι, τίθη-μι.*

Β΄. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος

260. Στους ρηματικούς τύπους ξεχωρίζομε διάφορα στοιχεία: **κατάληξη, θέμα, χαρακτήρα, αύξηση, αναδιπλασιασμό** και το **βοηθητικό ρήμα** (όταν ο τύπος σχηματίζεται περιφραστικά). Π.χ. στον τύπο *λύ-ω* το *λυ-* είναι θέμα, το *-υ-* χαρακτήρας, το *-ω* κατάληξη· στον τύπο *ἔ-λυ-ον* το *ε-* είναι αύξηση, το *-λυ-* θέμα, το *-ον* κατάληξη.

1. Κατάληξη (βλ. § 73, α)

261. Κατάληξη του ρηματικού τύπου είναι το τελευταίο μέρος που

αλλάζει, για να δηλωθεί η φωνή, το πρόσωπο, ο αριθμός, η έγκλιση και ο χρόνος: *-ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσι· -ω, -ῃς, -ῃ* κτλ.· *-ον, -ες, -ε* κτλ.· *-ομαι, -ει, -εται* κτλ.· *-ωμαι, -ῃ, -ηται* κτλ. (πβ. § 281 και § 288).

2. **Θέμα** (βλ. § 73, β)

262. Κάθε ρήμα κανονικά έχει **δύο θέματα,** από τα οποία σχηματίζονται οι διάφοροι τύποι του. Τα θέματα αυτά είναι το **ρηματικό** και το **χρονικό.**

α) **Ρηματικό θέμα** λέγεται το α ρ χ ι κ ό θέμα που χρησιμεύει ως βάση στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων του ρήματος. Έτσι: το ρηματικό θέμα του ρήματος *βλάπτω* δεν είναι το *βλαπτ-* (όπως στον ενεστώτα *βλάπτ-ω*) παρά *βλαβ-* (όπως στο όνομα *βλάβη*)· το ρημ. θέμα του ρ. *ἀλλάσσω* δεν είναι *ἀλλασσ-* (όπως στον ενεστώτα *ἀλλάσσ-ω*), παρά *ἀλλαγ-* (όπως στο όνομα *ἀλλαγ-ή*) κτλ.

β) **Χρονικό θέμα** λέγεται το ι δ ι α ί τ ε ρ ο θέμα που μ' αυτό σχηματίζονται οι τύποι ορισμένου χρόνου ή ορισμένων χρόνων. Το χρονικό αυτό θέμα προέρχεται από το αρχικό ρηματικό θέμα που μετασχηματίζεται στους διάφορους χρόνους και παίρνει διάφορες μορφές.

Κανονικά έχουν κοινό χρονικό θέμα ο ενεστώτας με τον παρατατικό, ο μέλλοντας με τον αόριστο και ο παρακείμενος με τον υπερσυντέλικο και τον συντελεσμένο μέλλοντα. Π.χ.

Ενεργ. φωνή	ενεστώτας:	*βλάπτω*	(χρονικό θέμα *βλαπτ-*)
	παρατατ.:	*ἔ-βλαπτ-ον*	
	μέλλοντας:	*βλάψ-ω*	(χρονικό θέμα *βλαψ-*)
	αόριστος:	*ἔ-βλαψ-α*	
	παρακείμ.:	*βέ-βλαφ-α*	(χρονικό θέμα *βεβλαφ-*)
	υπερσυντ.:	*ἐ-βε-βλάφ-ειν*	
	συντ. μέλλ.:	*βε-βλαφ-ὼς ἔσομαι*	
Μέση φωνή	παρακείμ.:	*βέ-βλαμ-μαι*	(χρονικό θέμα *βεβλαφ-*)
	υπερσυντ.:	*ἐ-βε-βλάμ-μην*	

3. Χαρακτήρας (βλ. § 73, β)

263. α) Ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος λέγεται **ρηματικός χαρακτήρας:** Π.χ. του ρ. *λύω* ρηματικό θ. *λυ-*, ρηματικός χαρακτ. **-υ-**· του ρ. *κόπτω* ρηματικό θ. *κοπ-*, ρηματικός χαρακτ. **-π-**·

β) Ο χαρακτήρας του χρονικού θέματος λέγεται **χρονικός χαρακτήρας.** Π.χ. *(λύ-ω)*, μέλλ. *λύσ-ω*, χρονικό θ. *λυσ-*, χρονικός χαρακτήρας **-σ-**, παρακείμ. *λέ-λυκ-α*, χρον. θ. *λε-λυκ-*, χρον. χαρακτ. **-κ-**.

264. Κατά τον ρηματικό χαρακτήρα τα ρήματα και των δύο συζυγιών διαιρούνται σε **φωνηεντόληκτα** *(λύ-ω, ἵ-στη-μι)* και **συμφωνόληκτα** *(γράφ-ω, δείκ-νυ-μι).* Και υποδιαιρούνται:

α) τα φωνηεντόληκτα σε **ασυναίρετα** *(λύ-ω, παιδεύ-ω)* και σε **συνηρημένα** *(τιμάω -ῶ, ποιέω -ῶ, δηλόω -ῶ)*·

β) τα συμφωνόληκτα σε **αφωνόληκτα** *(διώκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω, δείκ-νυ-μι), σε* **ενρινόληκτα** ή **υγρόληκτα** *(βάλλ-ω, δέρ-ω, ὄλ-λυ-μι, μέν-ω)* και σε λίγα **σιγμόληκτα** *(σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι).*

265. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
(κατά συζυγία και χαρακτήρα)

			Α΄ συζυγία (ρήματα σε -ω)	**Β΄ συζυγία (ρήματα σε -μι)**
Φωνηεντόληκτα	Ασυναίρετα	Βαρύτονα	*λύ-ω, παιδεύ-ω, κυλί-ω* *χρί-ω, σεί-ω, κλαί-ω,* *καί-ω*	*ἵ-στη-μι, τί-θη-μι, ἵ-η-μι,* *δί-δω-μι, στρώ-ν-νυ-μι*
Φωνηεντόληκτα	Συνηρημένα	Περισπώμενα	(σε *-άω*) *τιμά-ω = ῶ* (σε *-έω*) *ποιέ-ω = ῶ* (σε *-όω*) *δηλό-ω = ῶ*	
Συμφωνόληκτα	Αφωνόληκτα	Βαρύτονα	*τρίβ-ω, ἄγ-ω, τάσσ-ώ* (θ. *ταγ-*) *ἐλπίζ-ω* (θ. *ἐλπιδ-*)	*μείγ-νυ-μι, δείκ-νυ-μι,* *ζεύγ-νυ-μι*
Συμφωνόληκτα	Ενρινόληκτα		*νέμ-ω, μέν-ω,* *ἀγγέλλ-ω, δέρ-ω*	*ὄλ-λυ-μι*
Συμφωνόληκτα	Σιγμόληκτα			*(κεράσ-νυ-μι) κεράννυμι* *(σβέσ-νυ-μι) σβέννυμι* *(βλ. § 333, δ)*

4. Αὔξηση

α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα

266. Στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (δηλ. στον παρατατικό, τον αόριστο και τον υπερσυντέλικο) τα ρήματα παίρνουν στην αρχή του θέματος **αύξηση.**

Η αύξηση δηλώνει το παρελθόν και είναι δύο ειδών: **συλλαβική** και **χρονική.**

1) **Συλλαβική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από σύμφωνο. Και είναι συλλαβική αύξηση η προσθήκη ενός **ε** (με ψιλή) στην αρχή του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής: *(λύ-ω)*, παρατ. *ἔ-λυον*, αόρ. *ἔ-λυσα*, υπερσ. *ἐ-λελύκειν*.

2) **Χρονική αὔξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο). Και είναι χρονική αύξηση η έκταση του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (βλ. § 62, 7, β).

Κατά τη χρονική αύξηση γίνονται οι ακόλουθες εκτάσεις:

το ᾰ σε *η: ἀκούω - ἤκουον*	το *αι* σε *ῃ: αἰσθάνομαι - ᾐσθανόμην*
το *ε* σε *η: ἐλπίζω - ἤλπιζον*	το *ει* σε *ῃ: εἰκάζω - ᾔκαζον*
το *ο* σε *ω: ορίζω - ὥριζον*	το *αυ* σε *ηυ: αὐξάνω - ηὔξανον*
το ῐ σε ῑ: *ἱκετεύω - ἱκέτευον*	το *ευ* σε *ηυ: εὔχομαι - ηὐχόμην*
το ῠ σε ῡ: *ὑβρίζω - ὕβριζον*	το *οι* σε *ῳ: οἰκτίρω - ᾤκτιρον*

β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα

267. Στην αρχαία ελληνική τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα που το α΄ συνθετικό τους είναι πρόθεση παίρνουν **εσωτερική αύξηση,** δηλ. έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση μετά την πρόθεση: *εἰσ-φέρω: εἰσ-έ-φερον· ὑπερβάλλω: ὑπερ-έ-βαλλον· συν-άγω: συν-ῆγον· συν-οικῶ: συν-ῴκουν, συν-ῴκησα· ἀν-αλίσκω* και *ἀν-αλόω: ἀν-ήλισκον* και *ἀν-ήλουν, ἀν-ήλωσα·* (από το *παράνομος*) παρασύνθ. *παρανομῶ: παρ-ε-νόμουν, παρ-ε-νόμησα* κτλ.· (από το *ἐγ-κώμιον*) παρασύνθ. *ἐγκωμιάζω: ἐν-ε-κωμίαζον, ἐν-ε-κωμίασα* κτλ.· (από το *ἐπι-στάτης*) παρασύνθ. *ἐπιστατῶ: ἐπ-ε-στάτουν, ἐπ-ε-στάτησα* κτλ.· (από το *ἐν χειρὶ τίθημι*) παρασύνθ. *ἐγχειρίζω: ἐν-ε-χείριζον, ἐν-ε-χείρισα.*

268. Τα παρασύνθετα ρήματα που το α΄ συνθετικό τους είναι άλλη λέξη εκτός από πρόθεση έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά: (από το *δυστυχής*) παρασύνθ. *δυστυχῶ – ἐδυστύχουν – ἐδυστύχησα* κτλ.· (από το *μυθολόγος*) παρασύνθ. *μυθολογῶ – ἐμυθολόγουν – ἐμυθολόγησα* κτλ.· (από το *ἄδικος*) παρασύνθ. *ἀδικῶ – ἠδίκουν – ἠδίκησα* κτλ.· (από το *οἰκοδόμος*) παρασύνθ. *οἰκοδομῶ – ᾠκοδόμουν – ᾠκοδόμησα* κτλ.

γ) Ανώμαλη αύξηση

269. Σε μερικά ρήματα της αρχαίας ελληνικής (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) παρουσιάζεται **ανώμαλη αύξηση:** Έτσι:

1) Από τα απλά ρήματα:

α) Τα ρήματα *βούλομαι, δύναμαι* και *μέλλω* (= σκοπεύω να κάμω κάτι) έχουν αύξηση κανονική **ἐ** και ανώμαλη **ἠ** (από αναλογία προς το *ἐθέλω* ή *θέλω - ἤθελον*): *ἐβουλόμην* και *ἠβουλόμην - ἐβουλήθην* και *ἠβουλήθην· ἐδυνάμην* και *ἠδυνάμην - ἐδυνήθην* και *ἠδυνήθην· ἔμελλον* και *ἤμελλον·*

β) μερικά ρήματα που αρχίζουν από **ε** έχουν αύξηση **ει** και όχι **η:** *ἐθίζω* (= συνηθίζω) - *εἴθιζον· ἑλίττω* (= τυλίγω) - *εἵλιττον· ἕλκω* (= σέρνω) - *εἷλκον· ἕπομαι - εἱπόμην· περι-έπω* (= μεταχειρίζομαι κάποιον καλά, καλομεταχειρίζομαι - ή μεταχειρίζομαι κακά, κακομεταχειρίζομαι) - *περιεῖπον· ἐργάζομαι - εἰργαζόμην· ἕρπω - εἷρπον· ἑστιάω -ῶ* (= φιλεύω) - *εἱστίων· ἔχω - εἶχον· ἐάω, ἐῶ* (= αφήνω) - *εἴων.*

γ) Τα ρ. *ὠθῶ, ὠνοῦμαι* (= αγοράζω) και *(κατ)άγνυμι* (= σπάζω), αν και αρχίζουν από φωνήεν, έχουν συλλαβική αύξηση: *ἐ-ώθουν, ἐ-ωνούμην, (κατ-)έ-αξα.*

δ) Το ρ. *ὁράω -ῶ* (= βλέπω) στον παρατατικό, το ρ. *ἁλίσκομαι* (= πιάνομαι, κυριεύομαι) στον β΄ αόριστο και το ρ. *ἀν-οίγω* σε όλους τους ιστορικούς χρόνους έχουν δύο συγχρόνως αυξήσεις, συλλαβική και χρονική: *ὁρῶ - ἑώρων· ἁλίσκομαι - ἑάλων· (ἀν)-οίγω - (ἀν)-έῳγον - ἀνέῳξα* (έτσι και *ἔοικα - ἐῴκειν*).

ε) Το ρ. *ἑορτάζω* παίρνει τη χρονική αύξηση στη δεύτερη συλλαβή: *ἑώρταζον, ἑώρτασα.*

2) Από τα σύνθετα ή παρασύνθετα ρήματα:

α) Μερικά έχουν την αύξηση στην αρχή, δηλ. πριν από την πρόθεση, σαν να ήταν απλά:

ἀμφιέννυμι (= ντύνω) - *ἠμφιέννυν - ἠμφίεσα*
ἐπείγω (= ἐπισπεύδω, βιάζω) - *ἤπειγον*
ἐπίσταμαι (= ξέρω καλά) - *ἠπιστάμην*
καθέζομαι (= κάθομαι) - *ἐκαθεζόμην*
ἐγγυάω-ῶ (= δίνω κάτι για ενέχυρο· παρασύνθ. από τη λέξη *ἐγγύη* = ενέχυρο) - *ἠγγύων - ἠγγύησα*
ἐναντιόομαι -οῦμαι (παρασύνθ. από τη λ. *ἐναντίος*) - *ἠναντιούμην*
ἐμπεδόω -ῶ (= στερεώνω· παρασύνθ. από τη λ. *ἔμπεδος* = στερεός) - *ἠμπέδουν*

ἐμπολάω -ῶ (= εμπορεύομαι· παρασύνθ. από τη λ. *ἐμ-πολή* = εμπόρευμα) - *ἠμπόλων*
προοιμιάζομαι (παρασύνθ. από τη λ. *προοίμιον*) - ποιητ. *ἐπροοιμιασάμην*·

β) μερικά άλλοτε έχουν την αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά, και άλλοτε παίρνουν εσωτερική αύξηση (μετά την πρόθεση):
καθεύδω (= κοιμούμαι) - παρατ. *ἐ-κάθευδον* και *καθηῦδον*
κάθημαι (κατὰ+ἧμαι) - παρατατ. *ἐ-καθήμην* και (χωρίς αύξηση) *καθήμην*
καθίζω (κατὰ+ἵζω) (= βάζω κάποιον να καθίσει) - παρατατ. ***ἐ-κάθιζον,*** αόρ. *ἐ-κάθισα* και *κάθισα*
ἐκκλησιάζω (= μαζεύομαι σε συνέλευση στην εκκλησία του δήμου) - παρατατ. *ἠκκλησίαζον* και *ἐξ-ε-κλησίαζον*·

γ) μερικά έχουν συγχρόνως δύο αυξήσεις, δηλ. πριν από την πρόθεση και μετά την πρόθεση:
ἀμφι-γνοέω -ῶ (= αμφιβάλλω) - παρατατ. *ἠμφ-ε-γνόουν,* αόρ. *ἠμφ-ε-γνόησα*
ἀμφισβητέω -ῶ (ἀμφὶς+βῆναι του ρ. *βαίνω:* αρχικά *ἀμφὶς - βητῶ* και έπειτα νομίστηκε σαν *ἀμφι-σβητῶ*) παρατ. *ἠμφ-ε-σβήτουν,* αόρ. *ἠμφ-ε-σβήτησα*
ἀν-έχομαι (ἀνὰ+ἔχομαι) - παρατ. *ἠν-ειχόμην,* αόρ. *ἠν-ε-σχόμην*
ἐν-οχλέω -ῶ (ἐν+ὀχλῶ) - παρατ. *ἠν-ώχλουν,* αόρ. *ἠν-ώχλησα*
(ἐπ)ανορθόω -ῶ (ἐπὶ+ἀνὰ+ὀρθῶ) - παρατ. *(ἐπ)ην-ώρθουν,* αόρ. *(ἐπ)ην-ώρθωσα.*

5. Αναδιπλασιασμός

α) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα απλά ρήματα

270. Οι συντελικοί χρόνοι (παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας) έχουν στην αρχή του θέματος, **αναδιπλασιασμό** σε όλες τίς εγκλίσεις και στό απαρέμφατο και τη μετοχή.

Ο αναδιπλασιασμός είναι τριών ειδών:

1) **Επανάληψη** του αρχικού συμφώνου του θέματος μαζί με ένα **ε:** *(λύ-ω) λέ-λυ-κα.*

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα απλό σύμφωνο εκτός από το **ρ** και β) από δύο σύμφωνα από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμ.	υπερσυντ.	συντελ. μέλλ.
λύ-ω	**λέ**-*λυ-κα*	*ἐ*-**λε**-λύ-κειν	—
πνέ-ω (θ. *πνευ-*)	*πέ-πνευ-κα*	ἐ-πε-πνεύ-κειν	—
γράφ-ομαι	*γέ-γραμ-μαι*	ἐ-γε-γράμ-μην	*γε-γράψομαι*

Όταν το αρχικό σύμφωνο του θέματος είναι δασύπνοο *(χ - φ - θ)*, τρέπεται στη συλλαβή του αναδιπλασιασμού στο αντίστοιχο ψιλόπνοο *(κ - π - τ): χορεύ-ω, κε-χόρευ-κα, ἐ-κε-χορεύ-κειν· φυτεύ-ω, πε-φύτευ-κα, ἐ-πε-φυ-τεύ-κειν· θύ-ω, τέ-θυ-κα, ἐ-τε-θύ-κειν* (βλ. § 69, 1, α).

2) **Συλλαβική αύξηση** (βλ. § 266, 1): *(στρατηγέω -ῶ)* **ἐ**-*στρατήγηκα.* Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα διπλό σύμφωνο ή από **ῥ**· β) από δύο σύμφωνα, χωρίς όμως να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο· γ) από τρία σύμφωνα. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος	συντ. μέλλ.
ψεύδ-ομαι	*ἔ-ψευσ-μαι*	*ἐ-ψεύσ-μην*	*ἐ-ψεύσομαι*
ῥίπτ-ω	*ἔ-ρριφ-α*	*ἐ-ρρίφ-ειν*	—
φθείρ-ω	*ἔ-φθαρ-κα*	*ἐ-φθάρ-κειν*	—
σκοπέω -ῶ	*ἔ-σκεμ-μαι*	*ἐ-σκέμ-μην*	*ἐ-σκέψομαι*
στρατεύ-ομαι	*ἐ-στράτευ-μαι*	*ἐ-στρατεύ-μην*	—

3) **Χρονική αύξηση** (βλ. § 266, 2): *(ἀδικῶ) ἠδίκηκα.*
Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνῆεν (ή δίφθογγο):

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος
ἀθροίζω	**ἤ**θροικα	**ἠ**θροίκειν
ἐρημόω -ῶ	**ἠ**ρήμωκα	**ἠ**ρημώκειν
ὁμιλέω -ῶ	**ὡ**μίληκα	**ὡ**μιλήκειν
αἰσθάνομαι	**ᾔ**σθημαι	**ᾐ**σθήμην
οἰκέω -ῶ	**ᾤ**κηκα	**ᾠ**κήκειν

β) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα σύνθετα ρήματα

271. Τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα κανονικά έχουν τον αναδιπλασιασμό όπου και την αύξηση. Έτσι έχουν τον αναδιπλασιασμό

α) **μετά την πρόθεση** (όπως και την αύξηση):

ἀπο-γράφω	παρακ.	*ἀπο-***γέ***-γραφα*
ἐγ-κωμιάζω	»	*ἐγ-***κε***-κωμίακα*
συν-οικῶ	»	*συν-***ῴ***κηκα*
προαπο-στέλλω	»	*προαπ-***έ***-σταλκα* (πβ. § 267)

β) **στην αρχή** (όπως και την αύξηση):

δυστυχῶ	παρακ.	*δε-δυστύχηκα*
μυθολογῶ	»	*με-μυθολόγηκα*
ἀδικῶ	»	*ἠδίκηκα*
οἰκοδομῶ	»	*ᾠκοδόμηκα* (πβ. § 268).

γ) Ανώμαλος αναδιπλασιασμός

272. Μερικά ρήματα (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) έχουν **ανώμαλο αναδιπλασιασμό.** Έτσι:

1) Τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **γν** έχουν αναδιπλασιασμό του β΄ είδους, δηλ. όμοιο με τη συλλαβική αύξηση **ε** (αντίθετα με τον κανόνα 270, 1), και αντίστροφα τα ρ. *κτῶμαι, μιμνήσκομαι* (ή *μιμνῄσκομαι*) και *πίπτω* έχουν αναδιπλασιασμό του α΄ είδους (αντίθετα με τον κανόνα § 270, 2):

γιγνώσκω (θ. *γνω-*) παρακ. **ἔ***-γνω-κα*
γνωρίζω (θ. *γνωριδ-*) παρακ. **ἐ***-γνώρι-κα*
κτῶμαι (θ. *κτα-, κτη-*) παρακ. **κέ***-κτη-μαι*
μιμνήσκομαι (θ. *μνη-*) παρακ. **μέ***-μνη-μαι*
πίπτω (θ. *πτω-*) παρακ. **πέ***-πτω-κα.*

2) Το ρ. *ἀν-οίγω* έχει αναδιπλασιασμό όμοιο με την αύξησή του: *ἀν-έῳχ-α, ἀν-έῳγ-μαι* (ἀπὸ τὸ *ἀν-ήϜοιχ-α, ἀν-ήοιχ-α = ἀνέῳχα* και από το *ἀν-ήϜοιγ-μαι, ἀν-ήοιγ-μαι = ἀνέῳγμαι).*

3) Το ρ. *εἴκω* (που είναι άχρηστο στον ενεστώτα) έχει παρακείμενο *ἔ-οικ-α* (= μοιάζω) και υπερσυντέλικο *ἐ-ῴκ-ειν.*

4) Τα ρήματα *κατ-άγνυμι, ἁλίσκομαι, ὁρῶ, ὠθοῦμαι* και *ὠνοῦμαι* παίρνουν αναδιπλασιασμό **ε**, αν και αρχίζουν από φωνήεν: *κατ-έ-αγ-α, ἑ-άλω-κα, ἑ-όρα-κα* (καὶ *ἑ-ώρα-κα*), *ἔ-ωσ-μαι, ἐ-ώνη-μαι* (από το *κατα-Ϝέ-Ϝαγ-α, Ϝε-Ϝάλω-κα, Ϝέ-Ϝωθ-μαι, Ϝε-Ϝώνη-μαι·* πβ. § 269, 1, γ και δ).

5) Τα ρ. *ἐθίζω, ἕλκω, ἐργάζομαι, ἑστιάω -ῶ* και *ἐάω - ἐῶ* παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει** (όμοιο με την αύξησή τους): *εἴθικα, εἵλκυκα* (από

θ. *ἑλκυ-*), *εἴργασμαι, εἱστίακα, εἷακα* (από το *Fε-Fέθι-κα, Fε-Fέλκυ-κα, Fε-Fέρ-γασ-μαι, Fε-Fεστία-κα, Fε-Fέα-κα·* πβ. § 269, 1, β).

6) Τα ρ. *λαμβάνω, λέγω, λαγχάνω, (συλ)λέγω, (δια)λέγομαι* και τα άχρηστα στον ενεστώτα *μείρομαι* (= συμμερίζομαι) και *ἔθω* (= συνηθίζω) παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει:** *εἴληφα, εἴρηκα, εἴληχα, (συν)είλοχα, (δι)είλεγμαι, εἵμαρται* (= είναι πεπρωμένο), *εἴωθα* (= συνηθίζω).

δ) Αττικός αναδιπλασιασμός

273. Μερικά ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **α** ή **ε** ή **ο** έχουν ιδιαίτερο είδος αναδιπλασιασμού που λέγεται **αττικός αναδιπλασιασμός,** γιατί κυρίως συνηθιζόταν στην αττική διάλεκτο.

Αττικός αναδιπλασιασμός είναι η επανάληψη των δύο πρώτων φθόγγων του θέματος και συγχρόνως η έκταση του (εσωτερικού τώρα) αρχικού του φωνήεντος (του **α** ή **ε** σε **η** και του **ο** σε **ω**).

Τα πιό συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αττικό αναδιπλασιασμό είναι τα ακόλουθα:

ἀκούω (θ. *ἀκο-*)	παρακ.	*ἀκ-ήκο-α*
ἀλείφω (θ. αδύνατο *ἀλιφ-*)	»	*ἀλ-ήλιφ-α*
ἐλαύνω (θ. *ἐλα-*)	»	*ἐλ-ήλα-κα*
ἐλέγχομαι (θ. *ἐλεγχ-*)	»	*ἐλ-ήλεγ-μαι*
ἐμέω -ῶ (= κάνω εμετό) (θ. *ἐμε-*)	»	*ἐμ-ήμε-κα*
ἔρχομαι (θ. *ἐλυθ-*)	»	*ἐλ-ήλυθ-α*
ἐσθίω (= τρώγω) (θ. *ἐδο-*)	»	*ἐδ-ήδο-κα*
ὄμνυμι (= ορκίζομαι) (θ. *ὀμο-*)	»	*ὀμ-ώμο-κα*
(ἀπ)όλλυμι (= καταστρέφω, χάνω) (θ. *ὀλε-*)	»	*ὀλ-ώλε-κα*
(ἀπ)όλλυμαι (= καταστρέφομαι) (θ. *ὀλ-*)	»	*ὀλ-ωλ-α* (έχω καταστραφεί)
ὀρύττω (= σκάβω) (θ. *ὀρυχ-*)	»	*ὀρ-ώρυχ-α*
φέρω (θ. *ἐνεκ-*)	»	*ἐν-ήνοχ-α*
ἐγείρομαι (θ. *ἐγερ-*)	»	*ἐγ-ήγερ-μαι* (έχω σηκωθεί)
ἐγείρομαι (θ. *ἐγορ-*)	»	*ἐγρ-ήγορ-α* (είμαι άγρυπνος)

6. Το βοηθητικό ρήμα εἰμὶ (= είμαι)

274. Για το σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων

στην αρχαία ελληνική χρησιμεύει το ρήμα *εἰμὶ* ως βοηθητικό (όπως στη νέα τα ρ. *έχω* και *είμαι: έχω λύσει, είμαι λυμένος* κτλ.).

275. Το ρ. *εἰμὶ* είναι ανώμαλο, και οι χρόνοι του στην οριστική είναι:

Ενεστώτας	*εἰμὶ* (είμαι), (θ. *ἐσ-*: *ἐσ-μὶ* = *εἰμί*· βλ. § 62, 7, β).
Παρατατ.	*ἦ* και *ἦν* (ήμουν), (θ. *ἐσ-*: *ἔσ-α* = *ἔα* = *ἦ* και με τελικό *ν* από αναλογία πρός τον παρατ. των άλλων ρημάτων: *ἦν*).
Μέλλοντας	*ἔσομαι* (θα είμαι), (θ. *ἐσ-*: *ἔσ-σομαι* = *ἔσομαι*).
Αόριστος	*ἐ-γεν-όμην* (υπήρξα, έγινα), (θ. *γεν-*) πβ. § 358.
Παρακείμ.	*γέ-γον-α* (έχω υπάρξει, έχω γίνει), (θ. *γεν* = *γον-*· βλ. § 62, 6).
Υπερσυντ.	*ἐ-γε-γόν-ειν* (είχα υπάρξει, είχα γίνει).

Από τους χρόνους αυτούς, για το σχηματισμό των περιφραστικών ρηματικών τύπων χρησιμοποιούνται ο ενεστώτας, ο παρατατικός και ο μέλλοντας, που κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

ΟΡΙΣΤΙΚΗ				
		Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
Ενικ.	α΄	*εἰμὶ (ἐσ-μί)*	*ἦ* και *ἦν*	*ἔσομαι (ἔσ-σομαι)*
	β΄	*εἶ (ἔσ-σι)*	*ἦσθα*	*ἔσῃ* ή *ἔσει*
	γ΄	*ἐσ-τὶ(ν)*	*ἦν*	*ἔσται*
Πληθ.	α΄	*ἐσ-μὲν*	*ἦ-μεν*	*ἐσόμεθα*
	β΄	*ἐσ-τὲ*	*ἦ-τε* ή *ἦσ-τε*	*ἔσεσθε*
	γ΄	*εἰ-σί(ν), (ἐσ-νσί)*	*ἦ-σαν*	*ἔσονται*
Δυϊκ.	β΄	*ἐσ-τὸν*	*ἦσ-τον*	*ἔσεσθον*
	γ΄	*ἐσ-τὸν*	*ἦσ-την*	*ἔσεσθον*

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ		ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
	Ενεστώτας		Μέλλοντας	Ενεστώτας
Ενικ. α΄	*ὦ (ἔσ-ω)*	*εἴη-ν (ἐσ-ίη-ν)*	*ἐσοίμην*	—
β΄	*ᾖ-ς*	*εἴη-ς*	*ἔσοι-ο*	*ἴσ-θι* (αντί: *ἔσ-θι*)
γ΄	*ᾖ*	*εἴη*	*ἔαοι-το*	*ἔσ-τω*
Πληθ. α΄	*ὦ-μεν*	*εἴη-μεν* ἢ *εἶ-μεν*	*ἐσοί-μεθα*	—
β΄	*ἦ-τε*	*εἴη-τε* ἢ *εἶ-τε*	*ἔσοι-σθε*	*ἔσ-τε*
γ΄	*ὦ-σι(ν)*	*εἴη-σαν* ἢ *εἶ-εν*	*ἔσοι-ντο*	*ἔσ-των* ἢ *ὄν-των* ἢ *ἔσ-τωσαν*
Δυϊκ. β΄	*ἦ-τον*	*εἴη-τον* ἢ *εἶ-τον*	*ἔσοι-σθον*	*ἔσ-τον*
γ΄	*ἦ-τον*	*εἰή-την* ἢ *εἴ-την*	*ἐσοί-σθην*	*ἔσ-των*

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ		ΜΕΤΟΧΗ	
Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
εἶναι (ἔσ-ναι)	*ἔσεσθαι*	*ὤν,* γεν. *ὄντος* *οὖσα,* γεν. *οὔσης* *ὄν,* γεν. *ὄντος*	*ἐσόμενος* *ἐσομένη* *ἐσόμενον*

21ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -Ω) ΒΑΡΥΤΟΝΑ

276. Στα βαρύτονα ρήματα της α΄ συζυγίας, όπως είδαμε (§ 264 και § 265), ανήκουν : α) τα **φωνηεντόληκτα ασυναίρετα:** *λύ-ω, παιδεύ-ω* κ.ά.˙ β) τα **αφωνόληκτα** (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα *κ, γ, χ - π, β, φ - τ,*

277. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ

Χρόνοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λῡ΄-ω λύ-εις λύει* *λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ουσι(ν)* *— λύ-ετον λύ-ετον*	*λύ-ω λύ-ῃς λύ-ῃ* *λύ-ωμεν λύ-ητε λύ-ωσι(ν)* *— λύ-ητον λύ-ητον*
Παρατ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἔ-λῡ-ον ἔ-λυ-ες ἔ-λυ-ε* *ἐ-λύ-ομεν ἐ-λύ-ετε ἔ-λυ-ον* *— ἐ-λύ-ετον ἐ-λυ-έτην*	
Μέλλοντ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λῡ΄-σω λύ-σεις λύ-σει* *λύ-σομεν λύ-σετε λύ-σουσι(ν)* *— λύ-σετον λύ-σετον*	
Αόριστος	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἔ-λῡ-σα ἔ-λυ-σας ἔ-λυ-σε(ν)* *ἐ-λύ-σαμεν ἐ-λύ-σατε ἔ-λυ-σαν* *— ἐ-λύ-σατον ἐ-λυ-σάτην*	*λύ-σω λύ-σῃς λύ-σῃ* *λύ-σωμεν λύ-σητε λύ-σωσι(ν)* *— λύ-σητον λύ-σητον*

1. Οι τύποι της ευκτικής του αορ. σε *-ειας, -ειε(ν), -ειαν* λέγονται **αιολικοί** και είναι πιό εύχρηστοι από τους άλλους. 2. Οι τύποι του γ΄ πληθυντικού της προστακτικής σε *-ντων*

δ, θ): *πλέκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω* κ.ά.· *γ*) τα **υγρόληκτα** και **ενρινόληκτα** (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα *λ, ρ - μ, ν*): *ἀγγέλλ-ω, σπείρ-ω, νέμ-ω, μέν-ω* κ.ά.

Παρακάτω δίνεται ως παράδειγμα η κλίση του ρ. *λύω* - *λύομαι* (βαρύτονο ρήμα, φωνηεντόληκτο). Με βάση το ρήμα αυτό και με ορισμένες διαφορές κλίνεται καθεμιά από τις παραπάνω κατηγορίες ρημάτων.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ (*λύ-ω*, θ. *λῠ-* και *λῡ-*)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λύ-οιμι λύ-οις λύοι *λύ-οιμεν λύ-οιτε λύ-οιεν* — *λύ-οιτον λυ-οίτην*	— *λῦ-ε λυ-έτω* — *λύ-ετε λυ-όντων*[2] ἢ *λυ-έτωσαν* — *λύ-ετον λυ-έτων*	*λύ-ειν*	*λύ-ων* *λύ-ουσα* *λῦ-ον*
λύ-σοιμι λύ-σοις λύ-σοι *λύ-σοιμεν λύ-σοιτε λύ-σοιεν* — *λύ-σοιτον λυ-σοίτην*		*λύ-σειν*	*λύ-σων* *λύ-σουσα* *λῦ-σον*
λύ-σαιμι λύ-σαις ἢ λύ-σειας λύ-σαι ἢ λύ-σειε(ν)[1] *λύ-σαιμεν λύ-σαιτε* *λύ-σαιεν ἢ λύ-σειαν* — *λύ-σαιτον λυ-σαίτην*	— *λῦ-σον λυ-σάτω* — *λύ-σατε λυ-σάντων*[2] ἢ *λυ-σάτωσαν* — *λύ-σατον λυ-σάτων*	*λῦ-σαι*	*λύ-σας* *λύ-σασα* *λῦ-σαν*

είναι πιό εύχρηστοι από τους τύπους σε *-τωσαν*.

Χρόνοι		Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Παρακείμενος	Μονολεκτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λέ-λῠ-κα λέ-λυ-κας λέ-λυκε* *λε-λύ-καμεν λε-λύ-κατε* *λε-λύ-κασι(ν)* — *λε-λύ-κατον λε-λύ-κατον*	*λε-λύ-κω λε-λύ-κῃς λε-λύ-κῃ* *λε-λύ-κωμεν λε-λύ-κητε* *λε-λύ-κωσι(ν)* — *λε-λύ-κητον λε-λύ-κητον*
	Περιφραστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.		*λε-λυ-κὼς -κυῖα -κὸς ὦ ᾖς ᾖ*[3] *λε-λυ-κότες -κυῖαι -κότα ὦμεν* *ἦτε ὦσι* *λε-λυ-κότε -κυία -κότε — ἦτον*
Υπερσυντέλ.		Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἐ-λε-λύ-κειν*[1] *ἐ-λε-λύ-κεις*[1] *ἐ-λε-λύ-κει*[1] *ἐ-λε-λύ-κεμεν*[2] *ἐ-λε-λύ-κετε*[2] *ἐ-λε-λύ-κεσαν*[2] *ἐ-λε-λύ-κετον ἐ-λε-λυ-κέτην*	
Συντελ. Μέλλοντας		Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λε-λυ-κὼς* κτλ. *ἔσομαι ἔσει (-ῃ) ἔσται* *λε-λυ-κότες* κτλ. *ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται* *λε-λυ-κότε* κτλ. — *ἔσεσθον ἔσεσθον*	

1. Αρχαιότεροι τύποι: *ἐλελύκη(ν), ἐλελύκης, ἐλελύκη*. -2. Μεταγενέστεροι τύποι: *ἐλελύκειμεν, ἐλελύκειτε, ἐλελύκεισαν*. -3. Ο περιφραστικός παρακείμ. στην υποτακτική και

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λε-λύ-κοιμι λε-λύ-κοις λε-λύ-κοι λε-λύ-κοιμεν λε-λύ-κοιτε λε-λύ-κοιεν —λε-λύ-κοιτον λε-λυ-κοίτην	(εὔχρηστος ὁ περιφραστικός)	*λε-λυ-κέναι*	*λε-λυ-κώς λε-λυ-κυῖα λε-λυ-κός*
λελυκὼς κτλ. εἴην εἴης εἴη[3] *λελυκότες κτλ. εἴημεν (εἶμεν) εἴητε (εἶτε) εἴησαν (εἶεν) λελυκότε κτλ. — εἴητον (εἶτον) εἰήτην (εἴτην)*	*λελυκὼς κτλ. —ἴσθι ἔστω* *λελυκότες κτλ. — ἔστε ἔστων* *λελυκότε κτλ. — ἔστον ἔστων*		
λελυκὼς ἐσοίμην ἔσοιο ἔσοιτο λελυκότες ἐσοίμεθα ἔσοισθε ἔσοιντο λελυκότε — ἔσοισθον ἐσοίσθην		*λελυκὼς ἔσεσθαι*	*λελυκὼς ἐσόμενος*

την ευκτική της ενεργητικής φωνής είναι πιο εύχρηστος από το μονολεκτικό· στην προστακτική της ενεργητικής φωνής κανονικά σχηματίζεται μόνο περιφραστικός παρακείμενος (σπάνια μονολεκτικός: *λέ-λυ-κε, λε-λυ-κέτω* κτλ.).

278. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Χρόνοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λῡ-ομαι λύ-ῃ(-ει)*[1] *λύ-εται* *λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται* *— λύ-εσθον λύ-εσθον*	*λύ-ωμαι λύ-ῃ λύ-ηται* *λυ-ώμεθα λύ-ησθε λύ-ωνται* *— λύ-ησθον λύ-ησθον*
Παρατ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἐ-λῡ-όμην ἐ-λύ-ου ἐ-λύ-ετο* *ἐ-λυ-όμεθα ἐ-λύ-εσθε ἐ-λύ-οντο* *— ἐ-λύ-εσθον ἐ-λυ-έσθην*	
Μέσος Μέλλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λύ-σομαι λύ-σῃ(-ει)*[1] *λύ-σεται* *λυ-σόμεθα λύ-σεσθε λύ-σονται* *— λύ-σεσθον λύ-σεσθον*	
Μέσος Αόριστος α'	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἐ-λῡ-σάμην ἐ-λύ-σω ἐ-λύ-σατο* *ἐ-λυ-σάμεθα ἐ-λύ-σασθε ἐ-λύ-σαντο* *— ἐ-λύ-σασθον ἐ-λυ-σάσθην*	*λύ-σωμαι λύ-σῃ λύ-σηται* *λυ-σώμεθα λύ-σησθε λύ-σωνται* *— λύ-σησθον λύ-σησθον*
Παρακείμ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λέ-λῠ-μαι λύ-λυ-σαι λέ-λυ-ται* *λε-λύ-μεθα λέ-λυ-σθε λέ-λυ-νται* *— λέ-λυ-σθον λέ-λυ-σθον*	*λελυμένος -η -ον ὦ ᾖς ᾖ* *λελυμένοι -αι -α ὦμεν ἦτε ὦσι(ν)* *λελυμένω -α -ω — ἦτον ἦτον*
Υπερσυντέλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἐ-λε-λῠ-μην ἐ-λέ-λυ-σο ἐ-λέ-λυ-το* *ἐ-λε-λύ-μεθα ἐ-λέ-λυ-σθε ἐ-λέ-λυ-ντο* *— ἐ-λέ-λυ-σθον ἐ-λε-λύ-σθην*	

1. Οι τύποι του β' ενικού της μέσης φωνής σε -ει έγιναν αργότερα πιο εύχρηστοι από τους αρχαιότερους τύπους σε -ῃ. Αλλά γράφεται πάντα με -ει το β' εν. των ρ. *βούλομαι, οἴομαι, ὄψομαι: βούλει, οἴει, ὄψει.*

(§ 258, β) ΜΕ ΜΕΣΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§ 247, β) (*λύ-ομαι* = λύνω τον εαυτό μου)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λυ-οίμην λύ-οιο λύ-οιτο *λυ-οίμεθα λύ-οισθε* *λύ-οιντο* — *λύ-οισθον λυ-οίσθην*	— *λύ-ου λυ-έσθω* — *λύ-εσθε λυ-έσθων*[2] ἢ *λυ-έσθωσαν* — *λύ-εσθον λυ-έσθων*	*λύ-εσθαι*	*λυ-όμενος* *λυ-ομένη* *λυ-όμενον*
λυ-σοίμην λύ-σοιο λύ-σοιτο *λυ-σοίμεθα λύ-σοισθε* *λύ-σοιντο* — *λύ-σοισθον λυ-σοίσθην*		*λύ-σεσθαι*	*λυ-σόμενος* *λυ-σομένη* *λυ-σόμενον*
λυ-σαίμην λύ-σαιο *λύ-σαιτο* *λυ-σαίμεθα λύ-σαισθε* *λύ-σαιντο* — *λύ-σαισθον λυ-σαίσθην*	— *λῦ-σαι λυ-σάσθω* — *λύσασθε λυ-σάσθων*[2] ἢ *λυ-σάσθωσαν* — *λύ-σασθον λυ-σάσθων*	*λύ-σασθαι*	*λυ-σάμενος* *λυ-σαμένη* *λυ-σάμενον*
λελυμένος -η -ον εἴην *εἴης εἴη* *λελυμένοι -αι -α εἴημεν* *(εἶμεν) εἴητε (εἶτε)* *εἴησαν (εἶεν)* *λελυμένω -α -ω — εἴητον* *(εἶτον) εἰήτην (εἴτην)*	— *λέ-λυσο λε-λύ-σθω*[3] — *λέ-λυ-σθε λε-λύ-σθων*[2] ἢ *-σθωσαν* — *λέ-λυ-σθον λε-λύ-σθων*	*λε-λύ-σθαι*	*λε-λυ-μένος* *λε-λυ-μένη* *λε-λυ-μένον*

---

2. Οι τύποι του γ΄ πλ. της προστακτικής σε *-σθων* είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους σε *-σθωσαν*. -3. Στην προστακτική της μέσης φωνής ο μονολεκτικός παρακείμενος είναι πιο εύχρηστος από τον περιφραστικό (*λελυμένος -η -ον ἴσθι, ἔστω* κτλ.).

Χρόνοι		Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Συντελεσμένος Μέλλ.	Μονολεκτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λε-λῡ-σομαι -σῃ (-σει)[1] -σεται* *λε-λυ-σόμεθα -σεσθε -σονται* — *λε-λύ-σεσθον -σεσθον*	
	Περιφραστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λελυμένος -η -ον ἔσομαι ἔσει ἔσται* *λελυμένοι -αι -α ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται* *λελυμένω -α -ω — ἔσεσθον ἔσεσθον*	

279. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ (§ 258, β)

Χρόνοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ.	*λύ-ομαι λύ-ῃ(ει) λύ-εται* κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	*λύ-ωμαι λύ-ῃ* *λύ-ηται* κτλ.
Παρατ.	Ενικ.	*ἐ-λυ-όμην ἐ-λύ-ου ἐ-λύ-ετο* κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	
Παθητ. Μέλλοντας α΄	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*λυ-θήσομαι λυ-θήσῃ(-ει) λυ-θήσεται* *λυ-θησόμεθα λυ-θήσεσθε λυ-θήσονται* — *λυ-θήσεσθον λυ-θήσεσθον*	

1. Βλ. υποσ. 1 σελ. 168.

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λε-λυ-σοίμην -σοιο -σοιτο λε-λυ-σοίμεθα -σοισθε -σοιντο — λε-λύ-σοισθον -σοίσθην		*λε-λύ-σεσθαι*	*λε-λυ-σόμενος λε-λυ-σομένη λε-λυ-σόμενον*
λελυμένος -η -ον ἐσοίμην ἔσοιο ἔσοιτο λελυμένοι -αι -α ἐσοίμεθα ἔσοισθε ἔσοιντο λελυμένω -α -ω — ἔσοισθον ἐσοίσθην		*λελυμένος ἔσεσθαι*	*λελυμένος ἐσόμενος* κτλ.

ΦΩΝΗΣ ΜΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§ 247, γ)
(*λύ-ομαι* = λύνομαι από άλλον)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λυ-οίμην λύ-οιο λύ-οιτο (όπως στη μέση διάθεση)	*λύ-ου λυ-έσθω* κτλ.	*λύ-εσθαι*	*λυόμενος*
λυ-θησοίμην λυ-θήσοιο λυ-θήσοιτο λυ-θησοίμεθα λυ-θήσοισθε λυ-θήσοιντο — λυ-θήσοισθον λυ-θησοίσθην		*λυ-θήσεσθαι*	*λυ-θησόμενος λυ-θησομένη λυ-θησόμενον*

Χρόνοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Παθητ. Αόριστος α΄	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	*ἐ-λύ-θην ἐ-λύ-θης ἐ-λύ-θη* *ἐ-λύ-θημεν ἐ-λύ-θητε ἐ-λύ-θησαν* — *ἐ-λύ-θητον ἐ-λυ-θήτην*	*λυ-θῶ λυ-θῇς λυ-θῇ* *λυ-θῶμεν λυ-θῆτε λυ-θῶσι(ν)* — *λυ-θῆτον λυ-θῆτον*[1]
Παρακ.	Ενικ.	*λέ-λυ-μαι λέ-λυ-σαι λέ-λυ-ται* κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	*λελυμένος ὦ ᾖς ᾖ* κτλ.
Υπερσ.	Ενικ.	*ἐ-λε-λύ-μην ἐ-λέ-λυ-σο ἐ-λέ-λυ-το* κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	
Συντελ. Μέλλοντας	Ενικ.	*λε-λύ-σομαι λε-λύ-σῃ(-ει) λε-λύ-σεται* κτλ.	

Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματικών τύπων της α΄ συζυγίας

1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων

280. Οι διάφοροι μονολεκτικοί τύποι των ρημάτων της α΄ συζυγίας δε σχηματίζονται μόνο από ένα γυμνό θέμα και μια κατάληξη, παρά

1. Οι τύποι αυτοί σχηματίστηκαν με συναίρεση από τους τύπους *λυ-θή-ω, λυ-θή-ῃς, λυ-θή-ῃ* κτλ.

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λυ-θείην[2] *λυ-θείης λυθείη* *λυ-θείημεν (-θεῖμεν)* *λυ-θείητε (-θεῖτε)* *λυ-θείησαν (-θεῖεν)*[3] — *λυ-θεῖτον λυ-θείτην*	— *λύ-θητι*[4] *λυ-θήτω* — *λύ-θητε λυ-θέντων* ἢ λυ-θήτωσαν — *λύ-θητον λυ-θήτων*	*λυ-θῆναι*[5]	*λυ-θείς* *λυ-θεῖσα* *λυ-θέν*[6]
λελυμένος -η -ον εἴην εἴης εἴη κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)	— *λέ-λυ-σο λε-λύ-σθω* κτλ.	*λε-λύ-σθαι*	*λε-λυ-μένος*
λε-λυ-σοίμην λε-λύ-σοιο λε-λύ-σοιτο (όπως στη μέση διάθεση)		*λε-λύ- σεσθαι*	*λε-λυ-σόμενος*

και από άλλα στοιχεία. Έτσι συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων στα ρήματα της α΄ συζυγίας είναι: η **προσωπική κατάληξη**, το **θεματικό φωνήεν**, το **εγκλιτικό φωνήεν**, ο **χρονικός χαρακτήρας** και το **χρονικό πρόσφυμα.** Αυτά μαζί με το αρχικό θέμα και την αύξηση και τον αναδιπλασιασμό (όπου υπάρχουν) απαρτίζουν κανονικά τον κάθε ρηματικό τύπο.

2. Από τους τύπους *λυ-θε-ίη-ν, λυ-θε-ίη-ς, λυ-θε-ίη, λυ-θε-ίη-μεν* ἢ *λυ-θε-ῖ-μεν* κτλ. (βλ. § 283).

3. Οι τύποι *λυθεῖμεν, λυθεῖτε, λυθεῖεν* είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους *λυθείημεν, λυθείητε, λυθείησαν.* - 4. Από αρχικό τύπο *λύθηθι.* - 5. Με συναίρεση από αρχικό τύπο *λυ-θη-έναι.* - 6. Από αρχικούς τύπους *λυ-θέ-ντ-ς, λυ-θέ-ντ-ια, λυ-θὲ-ντ* (βλ. § 64, 6, § 67, 2 γ καὶ § 64, 7).

α) Προσωπική κατάληξη

281. Προσωπική κατάληξη είναι η αρχική κατάληξη του ρηματικού τύπου που φανερώνει το πρόσωπο κάθε αριθμού σε κάθε φωνή. Έτσι π.χ. στους τύπους της ενεργ. φωνής *λύει*-**ς**, *λύο*-**μεν**, *λύε*-**τε**, *ἔ-λυο*-**ν**, *λύοι*-**μι** κτλ. προσωπικές καταλήξεις είναι το *-ς*, *-μεν*, *-τε*, *-ν*, *-μι* κτλ.· επίσης οι τύποι της μέσης φωνής έχουν προσωπικές καταλήξεις *-μαι*, *-σαι*, *-ται*, *-μεθα*, *-σθε*, *-νται* (στους αρχικούς χρόνους της οριστικής καί στην υποτακτική) και *-μην*, *-σο*, *-το*, *-μεθα*, *-σθε*, *-ντο* (στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής και στην ευκτική). Πολλές προσωπικές καταλήξεις στους διάφορους ρηματικούς τύπους είναι συγχωνευμένες με άλλα στοιχεία που βρίσκονται πριν από αυτές. Οι προσωπικές καταλήξεις που μένουν ασυγχώνευτες στα ρήματα της α΄ συζυγίας είναι:

I. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και υποτ.	Οριστ. ιστ. χρονοι	Ευκτ.	Προστακτ.
Ενικ.	α΄	(συγχων.) ή *-α*	*-ν* ή *-α*	*-μι* ή *-ν*	—
	β΄	*(-σι)*, *-ς*	*-ς*	*-ς*	—
	γ΄	(συγχων.)	—	—	*-τω*
Πληθ.	α΄	*-μεν*	*-μεν*	*-μεν*	—
	β΄	*-τε*	*-τε*	*-τε*	*-τε*
	γ΄	*(-ντι, -νσι)*	*-ν* ή *-σαν*	*-εν* ή *-σαν*	*-ντων* ή *-τωσαν*
Δυϊκ.	β΄	*-τον*	*-τον*	*-τον*	*-τον*
	γ΄	*-τον*	*-την*	*-την*	*-των*

Ἀπαρέμφατο		Μετοχή	
κατάλ. *-εν*	*(λύ-ε-εν = λύ-ειν)*	χωρὶς κατ.	*(λύ-ωντ = λύων* και *λύ-οντ- = λῦ-ον)*
» *-ι*	*(λῦ-σα-ι = λῦσαι)*	κατάλ. *-ς*	*(λύσ-αντ-ς = λύσας)*
» *-έναι*	*(λε-λυκ-έναι)*	» *-ς*	*(λε-λυ-κ-ὼτ-ς = λελυκώς)*

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και Υποτακτ.	Οριστ. ιστ. χρ. και ευκτ.	Προστακτική
Ενικ.	α΄	*-μαι*	*-μην*	—
	β΄	*-σαι*	*-σο*	*-σο* ή *-ι*
	γ΄	*-ται*	*-το*	*-σθω*
Πληθ.	α΄	*-μεθα*	*-μεθα*	—
	β΄	*-σθε*	*-σθε*	*-σθε*
	γ΄	*-νται*	*-ντο*	*-σθων* ή *-σθωσαν*
Δυϊκ.	β΄	*-σθον*	*-σθον*	*-σθον*
	γ΄	*-σθον*	*-σθην*	*-σθων*

Απαρέμφ.		Μετοχή	
κατάλ.	*-σθαι (λύ-ε-σθαι)*	κατάλ.	*-ς (λυ-ό-μενο-ς)*
»	*-ναι (λυ-θῆ-ναι)*	»	*-ς (λυ-θέντ-ς = λυθείς)*

β) Θεματικό φωνήεν

282. Θεματικό φωνήεν είναι το φωνήεν που έχουν ορισμένοι ρηματικοί τύποι ανάμεσα στο χρονικό θέμα (βλ. § 262, β) και την προσωπική κατάληξη. Στους τύπους λ.χ. *λύ-**ο**-μεν, βλάπτ-**ε**-τε, λύσ-**ο**-μεν, βλάψ-**ε**-τε* θεματικά φωνήεντα είναι το **ο** και το **ε**.

1) Όλοι σχεδόν οι τύποι του ενεστώτα, του παρατατικού και του μέλλοντα (ενεργ. και μέσης φωνής) σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή, έχουν το θεματικό φωνήεν *ε* και *ο: λύ-ο-μεν, λύ-ο-νται, ἔ-λυ-ο-ν, ἐ-λύ-ο-ντο, λύ-ο-ι-μεν, λυ-ό-μενος, λύσ-ο-μεν, λύ-ε-τε, λύ-ε-σθε, λύσ-ε-τε, λύσ-ε-σθε* κτλ.

2) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος α΄ σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, και το απαρέμφατο και τη μετοχή, καθώς και ο ενεργ. παρακείμενος στην οριστική έχουν θεματικό φωνήεν *α: ἐ-λύσ-α-τε, ἐ-λύσ-α-σθε, λύσ-α-ι-τε, λύσ-α-ι-σθε, λύσ-α-τε, λύσ-α-σθε, λύσ-α-σθαι, λύσ-α-ς, λυσ-ά-μενος, λε-λύκ-α-μεν* κτλ.

3) Ο ενεργ. υπερσυντέλικος έχει θεματικό φωνήεν στον ενικό *ει* και στον πληθυντικό (και δυϊκό) *ε: έ-λε-λύκ-ει-ν, έ-λε-λύκ-ε-μεν (έ-λε-λύκ-ε-τον, έ-λε-λυκ-έ-την).*

4) Η υποτακτική όλων των χρόνων της ενεργητικής και μέσης φωνής στους μονολεκτικούς τύπους έχει θεματικά φωνήεντα *η* και *ω: λύ-ω-μεν, λύσ-ω-μεν, λυσ-ώ-μεθα, λύ-η-τε, λύσ-η-τε, λύσ-η-σθε* κτλ.

γ) Εγκλιτικό φωνήεν

283. Μερικοί ρηματικοί τύποι έχουν ιδιαίτερα φωνήεντα που φανερώνουν την έγκλιση και λέγονται **εγκλιτικά φωνήεντα.** Έτσι η ευκτική έχει εγκλιτικά φωνήεντα **ιη** και **ι.** Από αυτά το **ι** συναιρείται με το προηγούμενο φωνήεν και σχηματίζει μαζί του δίφθογγο *ει, οι* ή *αι: (λυθε-ίη-μεν =) λυθείημεν, (λυθέ-ι-μεν =) λυθεῖμεν, (λύ-ο-ι-μεν =) λύοιμεν, (λύσ-α-ι-τε =) λύσαιτε* κτλ.

δ) Χρονικός χαρακτήρας (βλ. § 263, β)

284. 1) Ο απλός μέλλοντας (ενεργητικός και μέσος), καθώς και ο μονολεκτικός συντελεσμένος μέλλοντας, σε όλες τις εγκλίσεις και το απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα το χρονικό χαρακτήρα **σ** (και έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα): *λύ-σ-ω, λύ-σ-εις, λύ-σ-ει, λύ-σ-ομεν* κτλ., *λύ-σ-ομαι* κτλ., *λελύ-σ-ομαι* κτλ.

2) Ο παθητ. μέλλοντας παίρνει το χρον. χαρακτ. **σ** μετά το χρονικό πρόσφυμα *-θη-* (βλ. § 286) και έχει επίσης τις καταλήξεις του ενεστώτα: *λυ-θή-**σ**-ομαι, λυ-θή-**σ**-ῃ (-ει), λυ-θή-**σ**-εται* κτλ., *λυ-θη-**σ**-οί-μην, λυ-θή-**σ**-εσθαι* κτλ.

3) Ο ενεργητικός και μέσος αόρ. α΄ παίρνει επίσης παντού το χρονικό χαρακτήρα **σ**: *έ-λυ-σ-α, έ-λυ-σ-άμην, λύ-σ-αιμι, λύ-σ-ασθαι, λυ-σ-άμενος* κτλ.

285. Ο ενεργητ. παρακείμενος και υπερσυντέλικος όλων των ρημάτων, εκτός από τα ουρανικόληκτα και χειλικόληκτα, έχουν χρον. χαρακτήρα **κ,** και έτσι ο ενεργητ. παρακείμενος σχηματίζεται σε *-κα* και ο υπερσυντέλικος σε *-κειν: (παιδεύω) πε-παίδευ-κα, έ-πε-παιδεύ-κειν· (πείθω) πέ-πει-κα, έ-πε-πεί-κειν· (αγγέλλω) ήγγελ-κα, ηγγέλ-κειν· (καθαίρω,* θ. *καθαρ-) κε-κάθαρ-κα, έ-κε-καθάρ-κειν* κτλ.

ε) Χρονικό πρόσφυμα

286. Ο παθητ. μέλλοντας α΄ και ο παθητ. αόρ. α΄ σε όλες τις εγκλί-

σεις και στο απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα τους τη συλλαβή *-θη-*, που λέγεται **χρονικό πρόσφυμα:** *λυ-θή-σομαι, λυ-θη-σοίμην, λυ-θή-σεσθαι, λυ-θη-σόμενος· έ-λύ-θην, έ-λύ-θη-μεν, λύ-θη-τι, λυ-θῆ-ναι κτλ.*

2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων

287. Μερικοί τύποι των ρημάτων είναι **περιφραστικοί,** εκφέρονται δηλ. με δύο λέξεις (βλ. § 256, γ και § 274). Έτσι:

1) Ο ενεργ. παρακείμενος στην υποτακτική και στην ευκτική σχηματίζεται και μονολεκτικά *(λελύκω, λελύκοιμι),* αλλά συχνότερα περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. *εἰμὶ* (υποτ. *λελυκὼς ὦ,* ευκτ. *λελυκὼς εἴην*)· στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και την προστακτική του ρ. *εἰμί: λελυκὼς ἴσθι, λελυκὼς ἔστω* κτλ., εκτός από το γ΄ ενικό που σπάνια σχηματίζεται μονολεκτικά: *λελυκέτω.*

2) Ο μέσος και παθητ. παρακείμενος στην υποτακτική και την ευκτική σχηματίζεται πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. *εἰμί:* υποτ. *λελυμένος ὦ, ᾖς, ᾖ* κτλ. - ευκτ. *λελυμένος εἴην, εἴης εἴη* κτλ.· απεναντίας στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε μονολεκτικά (*λέλυσο, λελύσθω* κτλ.) και σπάνια περιφραστικά (*λελυμένος ἴσθι, λελυμένος ἔστω* κτλ.).

3) Ο συντελεσμένος μέλλοντας στην ενεργητ. φωνή σχηματίζεται περιφραστικά με τη μετοχή του ενεργ. παρακειμένου και το μέλλοντα του ρ. *εἰμί: λελυκὼς ἔσομαι* (= θα έχω λύσει)· αλλά στη μέση φωνή σχηματίζεται και μονολεκτικά και περιφραστικά: *λελύσομαι* και *λελυμένος ἔσομαι* (= θα έχω λυθεί ή θα είμαι λυμένος).

Ολικές ή φαινομενικές καταλήξεις

288. Οι ρηματικοί τύποι, όπως είδαμε παραπάνω, απαρτίζονται από διάφορα συστατικά μέρη. Αλλά για πιο εύκολη απομνημόνευση, ολόκληρο το τελικό τμήμα του τύπου που βρίσκεται μετά το ρηματικό θέμα το λογαριάζομε ως κατάληξη (ιδίως στα φωνηεντόληκτα ρήματα). Οι τέτοιες καταλήξεις λέγονται **ολικές** ή **φαινομενικές** (πβ. § 87 καὶ § 95). Έτσι π.χ. φαινομενική κατάληξη του *ἐλελύ-κειν* είναι το *-κειν,* του *λυθησοίμην* είναι το *-θησοίμην* κτλ.

22ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός

289. Στα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) λήγει σε **ι** ή **υ** (δηλ. ο χαρακτήρας τους είναι ῑ, ῐ - ῡ, ῠ - αι, ει, οι - αυ, ευ, ου): *πρῑ΄ω* (= πριονίζω), *τῑ΄ω* (ποιητ. = τιμῶ), *χρῑ΄ω* (= αλείφω)· *ἐσθῑ΄ω* (= τρώγω) - *δακρῡ΄ω, δῡ΄ω, ἐξαρτῡ΄ω* (= παρασκευάζω), *θῡ΄ω, ἱδρῡ΄ω, ἰσχῡ΄ω, κωλῡ΄ω, λῡ΄ω, μηνῡ΄ω, μῡ΄ω* και ματαγεν. *καμμῡ΄ω* (αντί *καταμῡ΄ω* = κλείνω τα μάτια μου), *φῡ΄ω· ἀνῠ΄ω* ή *ἀνῠ΄τω* (= τελειώνω), *ἀρῠ΄ω* και *ἀρῠ΄τω* (= αντλώ), *πτῠ΄ω* - *καίω* ή *κάω, κλαίω* ή *κλάω, παίω, πταίω* - *κλείω* ή *κλῄω, σείω* - *οἴομαι* ή *οἶμαι* (= φρονώ) - *(ἀπο)λαύω, θραύω, ψαύω* κτλ. - *ἀριστεύω, βασιλεύω, βουλεύω* (= είμαι βουλευτής ή σκέπτομαι), *γεύω* (= προσφέρω γεύμα), *δουλεύω* (= είμαι δούλος), *ἐνεδρεύω, θεραπεύω, ἱκετεύω, ἱππεύω, κελεύω, κινδυνεύω, λατρεύω* (= υπηρετώ), *παιδεύω, πρωτεύω, τοξεύω, φονεύω* κτλ. - *ἀκούω, κολούω* (= κολοβώνω), *κρούω, λούω* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

290. Τα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα σχηματίζουν τους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και παρατατικό, με τις (φαινομενικές) καταλήξεις: *-σω, -σα, -κα, -κειν· -σομαι, -θήσομαι, -θην, -μαι, -μην*.

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο χαρακτήρας του θέματος, αν είναι βραχύχρονος, κανονικά ε κ τ ε ί ν ε τ α ι εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων, δηλ. το ῐ ή ῠ γίνεται ῑ ή ῡ (βλ. § 62, 7, β).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ Ή ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ

291. Μερικά φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα έχουν **σ** εμπρός από τις καταλήξεις που αρχίζουν από **θ, μ, τ** (άλλα γιατί αρχικά είχαν **σ** στο τέλος του ρηματ. θέματος και άλλα γιατί το πήραν από αναλογία)· επίσης μερικά παρουσιάζουν και άλλες ανωμαλίες.

Έτσι οι τύποι των ρημάτων αυτών σχηματίζονται κατά τον ακόλουθο πίνακα:

ἀκούω (θ. *ἀκουσ-, ἀκου-, ἀκοϜ-, ἀκο-*), πρτ. *ἤκουον*, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *ἀκούσομαι*, αόρ. *ἤκουσα*, πρκμ. *ἀκήκοα* (§ 273), υπερσ. *ἠκηκόειν*. Παθ. *ἀκούομαι*, παθ. μέλλ. *ἀκουσθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἠκούσθην*. Ρηματ. επίθ. *ἀκουστός, ἀκουστέος*.

ἀνύω και **ἀνύτω** (= τελειώνω· θ. *ἀνυ-* και *ἀνυτ-*), πρτ. *ἤνυον* και *ἤνυτον*, μέλλ. *ἀνῦσω*, αόρ. *ἤνῦσα*, πρκμ. *ἤνῦκα*. Παθ. *ἀνύτομαι*, μέσ. αόρ. *ἠνῦσάμην*, παθ. αόρ. *ἠνῦσθην*, πρκμ. *ἤνῦσμαι*. Ρηματ. επίθ. *ἀνυστός*.

γεύω (= προσφέρω γεύμα· θ. *γευσ-, γευ-*), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. *γεύομαι*, μέσ. μέλλ. *γεύσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐγευσάμην*, πρκμ. *γέγευσμαι*. Ρηματ. επίθ. *ἄγευστος, γευστέον*.

θραύω (θ. *θραυσ-, θραυ-*), μόνο ο ενεστώτας και ο αόρ. *ἔθραυσα*. Παθ. *θραύομαι*, παθ. αόρ. *ἐθραύσθην*, πρκμ. *τέθραυσμαι*. Ρηματ. επίθ. *θραυστός*.

καίω και **κάω** (θ. *καϜ- = καυ-, κα-*), πρτ. *ἔκαιον* και *ἔκαον*, μέλλ. *καύσω*, αόρ. *ἔκαυσα*, πρκμ. *κέκαυκα*. Παθ. *καίομαι* και *κάομαι*, πρτ. *ἐκαόμην* (μόνο), παθ. μέλλ. *καυθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐκαύθην*, πρκμ. *κέκαυμαι*, υπερσ. *ἐκεκαύμην*. Ρηματ. επίθ. *ἄκαυ-σ-τος, περίκαυ-σ-τος* (αλλά *πυρίκαυ-σ-τος* και *πυρίκαυ-τος*).

κελεύω (= διατάζω, παραγγέλνω· θ. *κελευ-* και *κελευσ-*), πρτ. *ἐκέλευον*, μέλλ. *κελεύσω*, αόρ. *ἐκέλευσα*, πρκμ. *κεκέλευκα*. Παθ. *κελεύομαι*, πρτ. *ἐκελευόμην*, παθ. αόρ. *ἐκελεύσθην*, πρκμ. *κεκέλευσμαι*. Ρηματ. επίθ. *ἀκέλευστος, κελευστέος*.

κλαίω και **κλάω** (θ. *κλαϜ- = κλαυ-* και *κλαϜj- = κλαι-* και *κλα-, κλαε- = κλαη-* και *κλαιε- = κλαιη-*, βλ. § 353, β), πρτ. *ἔκλαον*, μέλλ. *κλαύσομαι* και *κλαήσω* ή *κλαιήσω*, αόρ. *ἔκλαυσα*. Μέσ. αόρ. *ἐκλαυσάμην*. Ρηματ. επίθ. *κλαυ(σ)τός, ἄκλαυ(σ)τος*.

κλῄω και **κλείω** (θ. *κλαϜ- = κληϜ-* ή *κλεϜ-*), πρτ. *ἔκλῃον* ή *ἔκλειον*, μέλλ. *κλῄσω* ή *κλείσω*, αόρ. *ἔκλῃσα* ή *ἔκλεισα*. Μέσ. και παθ. *-κλῄομαι*[1] ή *-κλείομαι*, πρτ. *-εκλῃόμην* ή *-εκλειόμην*, παθ. μέλλ. *-κλῃ-σ-θήσομαι* ή *-κλει-σ-θήσομαι*, μέσ. αόρ. *-εκλῃσάμην* ή *-εκλεισάμην*, παθ. αόρ. *ἐκλῄ-σ-θην* ή *ἐκλεί-σ-θην*, πρκμ. *κέκλῃμαι* ή *κέκλειμαι*, υπερσ. *ἐκεκλῄμην* ή *ἐκεκλείμην*. Ρηματ. επίθ. *κλῃ-σ-τὸς* ή *κλει-σ-τός*.

κρούω (θ. *κρουσ-, κρου-*), πρτ. *ἔκρουον*, μέλλ. *κρούσω*, αόρ. *ἔκρουσα*, πρκμ. *-κέκρουκα*, υπερσ. *-εκεκρούκειν*. Μέσ. και παθ. *κρούομαι*, πρτ.

1. Όσοι τύποι εδώ σημειώνονται με ένα ενωτικό (-) μπροστά σημαίνουν σύνθετες λέξεις.

ἐκρουόμην, μέσ. μέλλ. *κρούσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐκρουσάμην*, παθ. αόρ. *-εκρούσθην*, πρκμ. *κέκρου(σ)μαι*, υπερσ. *ἐκεκρούσμην*. Ρηματ. επίθ. *ἀποκρουστέον*.

(κατα)λεύω (= λιθοβολώ· θ. *λα*F- = *λε*F- = *λευ*- και *λευσ*-), πρτ. *κατέλευον*, αόρ. *κατέλευσα*. Παθ. μέλλ. *καταλευσθήσομαι*, παθ. αόρ. *κατελεύσθην*. Ρηματ. επίθ. *λιθό-λευστος*.

λούω (θ. *λο*F- = λου- ή *λο*- και *λουσ*-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. *λοῦμαι* (από το *λό*Fομαι, λόομαι), πρτ. *ἐλούμην*, μέσ. μέλλ. *λούσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐλουσάμην*, πρκμ. *λέλουμαι* (μεταγεν. *λέλουσμαι*).

ξύω (θ. *ξυσ*-, *ξυ*-), αόρ. *ἔξῡσα*. Μέσ. αόρ. *ἐξυσάμην*, παθ. αόρ. *-εξύσθην*. Ρηματ. επίθ. *ξυστός*.

παίω (= χτυπώ, θ. *πα*F-, *πά*F*-j-ω* = *παίω*), πρτ. *ἔπαιον*, μέλλ. *παίσω*, αόρ. *ἔπαισα*, πρκμ. *πέπαικα*. Παθ. *παίομαι*, (πρτ. *ἐπαιόμην*, μέσ. αόρ. *ἐπαισάμην*), παθ. αόρ. *ἐπαίσθην*. Ρηματ. επίθ. *ἀνά-παι-σ-τος*.

παύω (θ. *παυσ*-, *παυ*-), πρτ. *ἔπαυον*, μέλλ. *παύσω*, αόρ. *ἔπαυσα*, πρκμ. *πέπαυκα*. Μέσ. και παθ. *παύομαι*, πρτ. *ἐπαυόμην*, μέσ. μέλλ. *παύσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐπαυσάμην*, παθ. μέλλ. *παυ(σ)θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐπαύ(σ)θην*, πρκμ. *πέπαυμαι*, υπερσ. *ἐπεπαύμην*. Ρηματ. επίθ. *ἄπαυ(σ)τος*, *παυ(σ)τέον*.

πρῑω (= πριονίζω· θ. *πρῑ*- και *πρῑσ*-), πρτ. *ἔπριον*, αόρ. *ἔπρισα*. Παθ. πρκμ. *πέπρισμαι*.

πταίω (από το *παίω*· πβ. *πόλεμος* - *πτόλεμος*· *πόλις* - *πτόλις*), πρτ. *ἔπταιον*, μέλλ. *πταίσω*, αόρ. *ἔπταισα*, πρκμ. *ἔπταικα*. Ρηματ. επίθ. *ἄ-πται-σ-τος*.

πτύω (θ. *πτυ*- και *πτυσ*-), αόρ. *-έπτῠσα*. Ρηματ. επίθ. *κατά-πτυστος*. Τα λοιπά μεταγενέστερα.

σείω (θ. *σει*-), πρτ. *ἔσειον*, αόρ. *ἔσεισα*. Μέσ. και παθ. *σείομαι*, μέσ. αόρ. *ἐσεισάμην*, παθ. αόρ. *ἐσεί-σ-θην*, πρκμ. *σέ-σει-σ-μαι*. Ρηματ. επίθ. *διά-σει-σ-τος*.

χρῑω (= αλείφω· θ. *χρισ*-, *χρι*-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. και παθ. *χρῑομαι*, πρτ. *ἐχρῑόμην*, μέσ. αόρ. *ἐχρῑσάμην*, πρκμ. *κέχρῑμαι*, υπερσ. *ἐκεχρῑμην*. Ρηματ. επίθ. *χριστὸς* (ποιητ. και μεταγεν.).

ψαύω (θ. *ψα*F- = *ψαυ*- και *ψαυσ*-), αόρ. *ἔψαυσα*. Ρηματ. επίθ. *ἄψαυστος*.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργητ. και μέσης φωνής

292. Από τα αφωνόληκτα ρήματα (δηλ. όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα *π, β, φ - κ, γ, χ - τ, δ, θ*) μερικά σχηματίζουν τον ενεστώτα (και τον παρατατικό) από το ρηματικό θέμα α μ ε τ ά β λ η τ ο: *βλέπ-ω, δρέπ-ω, ἕπ-ομαι, ἕρπ-ω, λείπ-ω, πέμπ-ω, πρέπ-ει* (βλ. § 361), *ῥέπ-ω, σήπ-ω, τέρπ-ω· ἀμείβ-ω, θλῑ΄β-ω, λείβ-ω* (= στάζω), *σέβ-ω, τρίβ-ω· ἀλείφ-ω, γλῠ΄φ-ω* (= σκαλίζω), *γρᾰ΄φ-ω, μέμφ-ομαι, νῑ΄φ-ω* (= χιονίζω), *στέφ-ω, στρέφ-ω, τρέφ-ω* || *διώκ-ω, εἴκ-ω* (= υποχωρώ), *ἕλκ-ω, ἥκ-ω* (= έχω έρθει), *πλέκ-ω, τήκ-ω· ἄγ-ω (ᾰ), ἀρήγ-ω* (= βοηθώ), *ἐπείγ-ω* (= βιάζω, επιταχύνω), *λήγ-ω, ὀρέγ-ω, πνῑ΄γ-ω, φεύγ-ω· ἄρχ-ω, βρέχ-ω, γλίχ-ομαι* (= επιθυμώ), *δέχ-ομαι, ἐλέγχ-ω, ἔρχ-ομαι, εὔχ-ομαι, ἔχ-ω, μάχ-ομαι, τρέχ-ω, ψήχ-ω* (= τρίβω), *ψῡ΄χ-ω* || *πέτ-ομαι* (= πετώ)· *ᾄδ-ω, ἐρείδ-ω* (= στηρίζω), *ἥδ-ομαι* (= ευχαριστιέμαι), *καθεύδ-ω* (= κοιμούμαι), *κυλίνδ-ω* (= κυλώ), *σπένδ-ω* (= κάνω σπονδή, στάζω), *σπεύδ-ω, φείδ-ομαι, ψεύδ-ομαι· αἴθ-ω* (= καίω), *κλώθ-ω, πείθ-ω, πλήθ-ω* (= είμαι γεμάτος) κ.ά.

Τα περισσότερα όμως αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα μ ε τ α σ χ η μ α τ ι σ μ έ ν ο. Δηλαδή:

1. Τα **χειλικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργ. και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα **τ** και έτσι με την τροπή του χαρακτήρα **β** ή **φ** σε **π** λήγουν σε **-πτω, -πτομαι** (βλ. § 70, 1):

(θ. *κοπ-*, πβ. *κοπ-ή*)	*κόπ-τ-ω*	*ἔ-κοπ-τ-ον*
	κόπ-τ-ομαι	*ἐ-κοπ-τ-όμην*
(θ. *βλαβ-*, πβ. *βλάβ-η· βλάβ-τ-ω* =)	*βλάπ-τ-ω*	*ἔ-βλαπ-τ-ον*
	βλάπ-τ-ομαι	*ἐ-βλαπ-τ-όμην*
(θ. *κρυφ-*, πβ. *κρύφ-α· κρύφ-τ-ω* =)	*κρύπ-τ-ω*	*ἔ-κρυπ-τ-ον*
	κρύπ-τ-ομαι	*ἐ-κρυπ-τ-όμην*

Έτσι και τα ρ. *ἀστράπ-τ-ω, κλέπ-τ-ω, ῥίπ-τ-ω. σκήπ-τ-ω* (= στηρίζω), *τύπ-τ-ω· (καλύβ-τ-ω =) καλύπ-τ-ω· (ἄφ-τ-ω =) ἅπ-τ-ω, (θάφ-τ-ω =) θάπ-τ-ω, (κύφ-τ-ω =) κύπ-τ-ω, (ῥάφ-τ-ω =) ῥάπ-τ-ω, (σκάφ-τ-ω =) σκάπ-τ-ω* κ.ά.

2. Τα **ουρανικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργητική και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα **j** (βλ. § 16, σημ.) και συγχωνεύουν τον ουρανικό χαρακτήρα **κ, γ, χ** με το **j** σε **ττ** ή **σσ** (βλ. § 67, 2, α)· έτσι λήγουν σε **-ττω, -ττομαι** (ή **-σσω, -σσομαι**):

(θ. *φυλακ-*, πβ. *φυλακ-ή· φυλάκ-j-ω =)*	*φυλάττ-ω*	*ἐ-φύλαττ-ον*
	φυλάττ-ομαι	*ἐ-φυλαττ-όμην*
(θ. *ἀλλαγ-*, πβ. *ἀλλαγ-ή· ἀλλάγ-j-ω =)*	*ἀλλάττ-ω*	*ἤλλαττ-ον*
	ἀλλάττ-ομαι	*ἠλλαττ-όμην*
(θ. *ταραχ-*, πβ. *ταραχ-ή· ταράχ-j-ω =)*	*ταράττ-ω*	*ἐ-τάραττ-ον*
	ταράττ-ομαι	*ἐ-ταραττ-όμην*

Έτσι και τα ρ. *(ἑλίκ-j-ω =) ἑλίττω* - *(κηρύκ-j-ω =) κηρύττω* - *(πτήκ-j-ω =) πτήσσω* (= ζαρώνω από φόβο) - *(φρίκ-j-ω =) φρίττω* - *(χαράκ-j-ω =) χαράττω· (ἀίγ-j-ω = ἀίττω =) ᾄττω* (= κινούμαι με ορμή) - *(μάγ-j-ω =) μάττω* (= ζυμώνω, δουλεύω κάτι με τα χέρια, σφουγγίζω) - *(πατάγ-j-ω =) πατάσσω* - *(πλήγ-j-ω =) πλήττω* - *(πράγ-j-ω =) πράττω* - *(ῥάγ-j-ω =) ῥάσσω* (= χτυπώ) - *(σπαράγ-j-ω =) σπαράττω* - *(συ-ρίγ-j-ω =) συρίττω* - *(σφάγ-j-ω =) σφάττω* - *(τάγ-j-ω =) τάττω* - *(φράγ-j-ω =) φράττω· (ἀνα-πτύχ-j-ω =) ἀναπτύσσω* - *(ὀρύχ-j-ω =) ὀρύττω* κ.ά.

3. Τα **οδοντικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργητική και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα **j** και έπειτα όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **θ** ή **τ** τον συγχωνεύουν με το **j** σε **ττ** (ή **σσ**), ενώ όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **δ** τόν συγχωνεύουν με το **j** σε **ζ** (βλ. § 67, 2, α και β):

(θ. *πλαθ-, πλάθ-j-ω =)*	*πλάττ-ω*	*ἔ-πλαττ-ον*
	πλάττ-ομαι	*ἐ-πλαττ-όμην*
(θ. *πυρετ-, πυρέτ-j-ω =)*	*πυρέττ-ω*	*ἐ-πύρεττ-ον*
(θ. *ἐλπιδ-, ἐλπίδ-j-ω =)*	*ἐλπίζ-ω*	*ἤλπιζ-ον*
(θ. *ὀδ-, ὄδ-j-ω =)*	*ὄζ-ω* (= μυρίζω),	χωρίς άλλους χρόνους
(θ. *παιδ-, παίδ-j-ω =)*	*παίζ-ω*	ἔ-παιζ-ον

Έτσι και τα ρ. *(ἐρέτ-j-ω =) ἐρέσσω* (= τραβώ κουπί) - *(ἐρίδ-j-ω =) ἐρίζω* - *(κομίδ-j-ω =) κομίζω* - *(ληίδ-j-ομαι =) λῄζομαι* (= ληστεύω) - *(σφραγίδ-j-ω =) σφραγΐζω* - *(σχίδ-j-ω =) σχΐζω* - *(φροντίδ-j-ω =) φροντΐζω* - *(ψηφίδ-j-ω =) ψηφΐζω* - *(κλύδ-j-ω =) κλύζω* (= περιβρέχω, ορμώ και σκεπάζω με τα κύματα) - *(φράδ-j-ω =) φράζω* (= λέγω) κ.ά.

2. Ενεργητικός και μέσος μέλλοντας. Ενεργητικός και μέσος αόριστος α΄

293. Στον ενεργητικό και μέσο μέλλοντα και στον ενεργητικό και μέσο αόριστο α΄ ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνόληκτων ρημάτων, όταν βρεθεί εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα **σ** (βλ. § 284), παθαίνει τις κανονικές μεταβολές (βλ. § 67, 1 και § 64, 5), δηλαδή:

α) ο **χειλικός** χαρακτήρας **(π, β, φ)** ενώνεται με το χρονικό χαρακτήρα **σ** σε **ψ:**

(τρέπ-ω, θ. τρεπ-) τρέψω, ἔτρεψα - τρέψομαι, ἐτρεψάμην
(τρίβ-ω, θ. τριβ-) τρίψω, ἔτριψα - τρίψομαι, ἐτριψάμην
(κρύπτω, θ. κρυφ-) κρύψω, ἔκρυψα - κρύψομαι, ἐκρυψάμην

β) ο **ουρανικός** χαρακτήρας **(κ, γ, χ)** ενώνεται με το χρονικό χαρακτήρα **σ** σε **ξ:**

(φυλάττ-ω, θ. φυλακ-) φυλάξω, ἐφύλαξα - φυλάξομαι, ἐφυλαξάμην
(τάττ-ω, θ. ταγ-) τάξω, ἔταξα - τάξομαι, ἐταξάμην

γ) ο **οδοντικός** χαρακτήρας **(τ, δ, θ)** εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα **σ** αποβάλλεται:

(ἁρμόττ-ω, θ. ἁρμοτ-) ἁρμόσω, ἥρμοσα
(ψεύδ-ομαι, θ. ψευδ-) ψεύσομαι, ἐψευσάμην
(πείθ-ω, θ. πειθ-) πείσω, ἔπεισα - πείσομαι, ἐπεισάμην.

294. Παραδείγματα σχηματισμού ενεργητ. και μέσου μέλλοντα και ενεργητ. και μέσου αορ. α΄ των αφωνόληκτων ρημάτων

Ρήματα *τρέπω* (θ. *τρεπ-*), *τάττω* (θ. *ταγ-*), *πείθω* (θ. *πειθ-*)

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
Ενεργ. Μέλλ.	*τρέψω* *τάξω* *πείσω*		*τρέψοιμι* *τάξοιμι* *πείσοιμι*		*τρέψειν* *τάξειν* *πείσειν*	*τρέψων* *τάξων* *πείσων*
Μέσος Αόρ. α΄	*ἔτρεψα* *ἔταξα* *ἔπεισα*	*τρέψω* *τάξω* *πείσω*	*τρέψαιμι* *τάξαιμι* *πείσαιμι*	*τρέψον, -άτω* *τάξον* *πεῖσον*	*τρέψαι* *τάξαι* *πεῖσαι*	*τρέψας* *τάξας* *πείσας*

Χρόνοι		Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Μέσος	Μέλλ.	*τρέψομαι* *τάξομαι* *πείσομαι*		*τρεψοίμην* *ταξοίμην* *πεισοίμην*		*τρέψεσθαι* *τάξεσθαι* *πείσεσθαι*	*τρεψόμενος* *ταξόμενος* *πεισόμενος*
Ενεργ.	Αόρ. α'	*ἐτρεψάμην* *ἐταξάμην* *ἐπεισάμην*	*τρέψωμαι* *τάξωμαι* *πείσωμαι*	*τρεψαίμην* *ταξαίμην* *πεισαίμην*	*τρέψαι, -άσθω* *τάξαι* *πεῖσαι*	*τρέψασθαι* *τάξασθαι* *πείσασθαι*	*τρεψάμενος* *ταξάμενος* *πεισάμενος*

295. Τα υπερδισύλλαβα ρήματα σε *-ίζω*, όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **δ**, σχηματίζουν τον ενεργητ. και μέσο μέλλοντα χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **σ** σε *-ιῶ* και *-ιοῦμαι* (που κλίνεται κατά τα συνηρημένα σε *-έω*, πβ. § 323, β). Π.χ. του ρ. *κομίζω* (θ. *κομιδ-*):

Ενεργ. μέλλ. οριστ. *κομιῶ, -ιεῖς, -ιεῖ, -ιοῦμεν, -ιεῖτε, -ιοῦσι(ν)*
ευκτ. *κομιοῖμι, -ιοῖς, -ιοῖ* (ή *-ιοίην, -ιοίης, -ιοίη*), *-ιοῖμεν, -ιοῖτε, -ιοῖεν*
απαρ. *κομιεῖν* - μετοχή *κομιῶν, -ιοῦσα, -ιοῦν.*

Μέσος μέλλ. οριστ. *κομιοῦμαι, -ιεῖ, -ιεῖται, -ιούμεθα, -ιεῖσθε, -ιοῦνται*
ευκτ. *κομιοίμην, -ιοῖο, -ιοῖτο, -ιοίμεθα, -ιοῖσθε, -ιοῖντο*
απαρ. *κομιεῖσθαι* - μετοχή *κομιούμενος, -ιουμένη, -ιούμενον.*

Όμοια και *πορίζω -ποριῶ, ποριοῦμαι· νομίζω - νομιῶ· ἀγωνίζομαι - ἀγωνιοῦμαι· λογίζομαι - λογιοῦμαι· φροντίζω - φροντιῶ* κ.ά. (αλλά: *κτίζω - κτίσω, σχίζω - σχίσω* κτλ.).

3. Ενεργητικός παρακείμενος και υπερσυντέλικος

296. Από τα αφωνόληκτα ρήματα:

1. Τα **οδοντικόληκτα** σχηματίζουν τον ενεργητ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο όπως τα φωνηεντόληκτα, δηλ. με το χρονικό χαρακτήρα **κ**· αλλά εμπρός από αυτόν αποβάλλουν τον οδοντικό χαρακτήρα του ρηματικού θέματος:

κομίζω (θ. *κομιδ-*), παρακείμ. *κε-κόμι-κα,* υπερσ. *ἐ-κε-κομί-κειν*
πείθω (θ. *πειθ-*), » *πέ-πει-κα,* » *ἐ-πε-πεί-κειν.*

2. Τα **χειλικόληκτα** και **ουρανικόληκτα** σχηματίζουν τον ενεργητικό παρακείμενο και υπερσυντέλικο χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **κ**, αλλά το χαρακτήρα του ρηματ. θέματος, αν είναι άφωνο ψιλόπνοο ή μέσο,

τον τρέπουν στο αντίστοιχό του δασύπνοο (δηλ. το **π** ή **β** σε **φ** και το **κ** ή **γ** σε **χ**· βλ. § 22):

κόπτω	(θ. *κοπ-*),	παρακείμ.	*κέ-κοφ-α,*	υπερσ.	*ἐ-κε-κόφ-ειν*
τρίβω	(θ. *τριβ-*),	»	*τέ-τριφ-α,*	»	*ἐ-τε-τρίφ-ειν*
γράφω	(θ. *γραφ-*),	»	*γέ-γραφ-α,*	»	*ἐ-γε-γράφ-ειν*
κηρύττω	(θ. *κηρυκ-*),	»	*κε-κήρυχ-α,*	»	*ἐ-κε-κηρύχ-ειν*
τάττω	(θ. *ταγ-*),	»	*τέ-ταχ-α,*	»	*ἐ-τε-τάχ-ειν*
ταράττω	(θ. *ταραχ-*),	»	*τε-τάραχ-α,*	»	*ἐ-τε-ταράχ-ειν.*

3. Όσα έχουν **ε** εμπρός από τον ρηματ. χαρακτήρα τρέπουν συνήθως στον ενεργ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο το **ε** αυτό σε **ο:**

κλέπτω	(θ. *κλεπ-*),	παρακείμ.	*κέ-κλοφ-α,*	υπερσ.	*(ἐ-κε-κλόφ-ειν)*
τρέπω	(θ. *τρεπ-*),	»	*τέ-τροφ-α,*	»	*(ἐ-τε-τρόφ-ειν)*
φέρω	(θ. *ἐνεκ-*),	»	*ἐν-ήνοχ-α,*	»	*ἐν-ηνόχ-ειν* (βλ. § 273)·

(αλλά: *πλέκ-ω, πέ-πλεχ-α, ἐ-πε-πλέχ-ειν*).

4. Παθητικός μέλλοντας α΄ και παθητ. αόριστος α΄

297. Στον παθητ. μέλλοντα α΄ και τον παθητ. αόριστο α΄ ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνόληκτων ρημάτων εμπρός από το **θ** του χρονικού προσφύματος **θη (θε)** παθαίνει τις κανονικές μεταβολές (βλ. § 70, 1 και 3), δηλαδή:

α) αν είναι ψιλόπνοο ή μέσο χειλικό **(π, β)**, τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο **φ:**

λείπ-ω	(θ. *λειπ-*),	*λειφ-θήσομαι,*	*ἐ-λείφ-θην*
καλύπ-τ-ω	(θ. *καλυβ-*),	*καλυφ-θήσομαι,*	*ἐ-καλύφ-θην*·

β) αν είναι ψιλόπνοο ή μέσο ουρανικό **(κ, γ)**, τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο **χ:**

κηρύττω	(θ. *κηρυκ-*),	*κηρυχ-θήσομαι,*	*ἐ-κηρύχ-θην*
ἄγ-ω	(θ. *ἀγ-*),	*ἀχ-θήσομαι,*	*ἤχ-θην*·

γ) αν είναι οδοντικό **(τ, δ, θ)** τρέπεται σε **σ:**

ἁρμόττω[1]	(θ. *ἁρμοτ-*),	—	*ἡρμόσ-θην*
ψεύδομαι	(θ. *ψευδ-*),	*ψευσ-θήσομαι,*	*ἐψεύσ-θην*
πείθομαι	(θ. *πειθ-*),	*πεισ-θήσομαι,*	*ἐ-πείσ-θην.*

1. Το ρ. *ἁρμόττω* έχει και παράλληλο τύπο *ἁρμόζω* με θ. *ἁρμοδ-* (πβ. *ἁρμόδ-ιος*) και *ἁρμογ-* (πβ. *ἁρμογή, ἐφαρμογή*).

5. Παρακείμενος και υπερσυντέλικος της μέσης φωνής

298. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της μέσης φωνής, όπως τα φωνηεντόληκτα, με τις καταλήξεις *-μαι* (*-σαι, -ται* κτλ.) και *-μην* (*-σο, -το* κτλ.), αλλά κατά το σχηματισμό των τύπων στους χρόνους αυτούς συμβαίνουν τα κανονικά πάθη του χαρακτήρα εμπρός από τις προσωπικές καταλήξεις· π.χ. *γέ-γραφ-μαι* = *γέ-γραμ-μαι, γέ-γραφ-σαι* = *γέ-γραψαι* κτλ.

299. Παραδείγματα σχηματισμού μέσου παρακειμένου και υπερσυντελίκου των αφωνόληκτων ρημάτων

Ρήματα *πράττομαι, γράφομαι, πείθομαι*

Οριστική		Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
	θ. *πραγ-*			
πέ-πραγ-μαι	*ἐ-πε-πράγ-μην*	—	*πε-πράχ-θαι*	*πε-πραγ-μένος*
πέ-πραξαι	*ἐ-πέ-πραξο*	*πέ-πραξο*		*πε-πραγ-μένη*
πέ-πρακ-ται	*ἐ-πέ-πρακ-το*	*πε-πράχ-θω*		*πε-πραγ-μένον*
πε-πράγ-μεθα	*ἐ-πε-πράγ-μεθα*	—		
πέ-πραχ-θε	*ἐ-πέ-πραχ-θε*	*πέ-πραχ-θε*		
πεπραγμένοι εἰσί(ν)	*πεπραγμένοι ἦσαν*	*πε-πράχ-θων*		
πέ-πραχ-θον	*ἐ-πέ-πραχ-θον*	*πέ-πραχ-θον*		
πέ-πραχ-θον	*ἐ-πε-πράχ-θην*	*πε-πράχ-θων*		
	θ. *γραφ-*			
γέ-γραμ-μαι	*ἐ-γε-γράμ-μην*	—	*γε-γράφ-θαι*	*γε-γραμ-μένος*
γέ-γραψαι	*ἐ-γέ-γραψο*	*γέ-γραψο*		*γε-γραμ-μένη*
γέ-γραπ-ται	*ἐ-γέ-γραπ-το*	*γε-γράφ-θω*		*γε-γραμ-μένον*
γε-γράμ-μεθα	*ἐ-γε-γράμ-μεθα*	—		
γέ-γραφ-θε	*ἐ-γέ-γραφ-θε*	*γέ-γραφ-θε*		
γεγραμμένοι εἰσί(ν)	*γεγραμμένοι ἦσαν*	*γε-γράφ-θων*		
γέ-γραφ-θον	*ἐ-γέ-γραφ-θον*	*γέ-γραφ-θον*		
γέ-γραφ-θον	*ἐ-γε-γράφ-θην*	*γε-γράφ-θων*		

Οριστική		Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
	θ. *πειθ-*			
πέ-πεισ-μαι	*ἐ-πε-πείσ-μην*	—		*πε-πεισ-μένος*
πέ-πει-σαι	*ἐ-πέ-πει-σο*	*πέ-πει-σο*		*πε-πεισ-μένη*
πέ-πεισ-ται	*ἐ-πέ-πεισ-το*	*πε-πεί-σθω*	*πε-πεῖ-σθαι*	*πε-πεισ-μένον*
πε-πείσ-μεθα	*ἐ-πε-πείσ-μεθα*	—		
πέ-πει-σθε	*ἐ-πέ-πει-σθε*	*πέ-πει-σθε*		
πεπεισμένοι εἰσί(ν)	*πεπεισμένοι ἦσαν*	*πε-πεί-σθων*		
πέ-πει-σθον	*ἐ-πέ-πει-σθον*	*πέ-πει-σθον*		
πέ-πει-σθον	*ἐ-πε-πεί-σθην*	*πε-πεί-σθων*		

(βλ. § 70, 1, 2 καὶ 3, § 68, 1, § 67, 1 και § 64, 1 και 5).

300. Τα ρ. *στρέφω, τρέπω* και *τρέφω* στον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της μέσης φωνής τρέπουν το **ε** του θέματος σε **α:**

στρέφ-ω	(θ. *στρεφ-*),	παρακείμ.	*ἔ-στραμ-μαι,*	ὑπερσ.	*ἐ-στράμ-μην*
τρέπ-ω	(θ. *τρεπ-*),	»	*τέ-τραμ-μαι,*	»	*ἐ-τε-τράμ-μην*
τρέφ-ω	(θ. *θρεφ-*),	»	*τέ-θραμ-μαι,*	»	*ἐ-τε-θράμ-μην.*

24ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργητ. και μέσης φωνής

301. Από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα (δηλ. όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα *μ, ν, λ, ρ*) πολύ λίγα σχηματίζουν τον ενεστώτα (και τον παρατατικό) από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο: *γέμ-ω, νέμ-ω, τρέμ-ω· μέν-ω, πέν-ομαι, σθέν-ω* (= έχω δύναμη), *στέν-ω* (= στενάζω),

ὠδίν-ω (= κοιλοπονώ)· (ἐ)θέλ-ω, ἐπιμέλ-ομαι, μέλ-ει (απρόσωπο = υπάρχει φροντίδα· βλ. § 361, 1), *βούλ-ομαι· δέρ-ω, στέρ-ομαι, φέρ-ω* κ.ά.

Τα περισσότερα όμως ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα, αφού τούτο πάρει στο τέλος του το χρονικό πρόσφυμα **j**. Καί:

1. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **λ**, τότε το πρόσφυμα **j** αφομοιώνεται προς αυτό, και έτσι τα ρήματα αυτά στον ενεστώτα και τον παρατατικό έχουν **λλ** (βλ. § 68, 4, α):

(θ. *ἀγγελ-*, πβ. *ἄγγελ-ος· ἀγγέλ-j-ω* =)	*ἀγγέλλ-ω*	*ἤγγελλ-ον*
	ἀγγέλλ-ομαι	*ἠγγελλ-όμην*
(θ. *σφαλ-*, πβ. *σφάλ-μα· σφάλ-j-ω* =)	*σφάλλ-ω*	*ἔ-σφαλλ-ον*
	σφάλλ-ομαι	*ἐ-σφαλλ-όμην*·

έτσι και τα ρ. *ἀγάλλομαι, ἅλλομαι* (= πηδώ), *ἀσχάλλω* (= αγανακτώ), *βάλλω, θάλλω, πάλλω, ψάλλω· ἀνατέλλω, ἐντέλλομαι, μέλλω* (= έχω σκοπό, αναβάλλω), *ὀκέλλω* (= ρίχνω το πλοίο στην ξηρά, πέφτω στην ξηρά), *στέλλω· ποικίλλω, τίλλω* (= μαδώ)· εξαιρούνται τα ρ. **βούλ-ομαι, ἐθέλ-ω** ή **θέλ-ω, ἐπιμέλ-ομαι, ὀφείλ-ω** και το απρόσωπο **μέλ-ει** που έχουν ένα λ, γιατί δεν παίρνουν πρόσφυμα *j*.

2. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **ν** ή **ρ** και υπάρχει φωνήεν **α** πριν απ' αυτόν, τότε το πρόσφυμα **j** υπερπηδά το χαρακτήρα **ν** ή **ρ** και αποτελεί με το φωνήεν **α** το δίφθογγο **αι** (βλ. § 66)· έτσι τα ρήματα αυτά λήγουν σε **-αίνω** ή **-αίρω:**

(θ. *φαν-*, πβ. *φαν-ός· φάν-j-ω* =)	*φαίν-ω*	*ἔ-φαιν-ον*
	φαίν-ομαι	*ἐ-φαιν-όμην*
(θ. *ἀρ-*, πβ. *ἄρ-σις· ἄρ-j-ω* =)	*αἴρ-ω*	*ἦρ-ον*
	αἴρ-ομαι	*ἠρ-όμην*·

έτσι και τα ρ. *βαίνω, ἰσχναίνω, κερδαίνω, κοιλαίνω, κυμαίνω, λυμαίνομαι, λιπαίνω, μαίνομαι, μαραίνω, μελαίνω, μιαίνω, περαίνω, ποιμαίνω, ῥαίνω, σημαίνω, ὑγιαίνω, ὑφαίνω· ἀσπαίρω* (= σπαρταρώ), *καθαίρω* (= καθαρίζω), *τεκμαίρομαι* (= συμπεραίνω), *χαίρω* κ.ά.

3. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **ν** ή **ρ** και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα **ε** ή **ĭ** ή **ŭ**, τότε το πρόσφυμα **j** αφομοιώνεται προς το χαρακτήρα **ν** ή **ρ**, έπειτα το διπλό **ν** ἢ **ρ** απλοποιείται και το προηγούμενο φωνήεν εκτείνεται αναπληρωτικά, δηλ. το **ε** σε **ει**, το **ĭ** σε **ῑ** και το **ŭ** σε **ῡ** (βλ. § 68, 4, β)· έτσι τα ρήματα αυτά στον ἐνεστώτα λήγουν σε *-είνω, -είρω, -ῑνω, -ῑρω, -ῡνω, -ῡρω:*

(θ. *κτεν-, κτέν-j-ω, κτένν-ω* =)	*κτείν-ω*	*ἔ-κτειν-ον*
(θ. *φθερ-, φθέρ-j-ω, φθέρρ-ω* =)	*φθείρ-ω*	*ἔ-φθειρ-ον*
	φθείρ-ομαι	*ἐ-φθειρ-όμην*
(θ. *κρῐν-, κρῐν-j-ω, κρῐ́νν-ω* =)	*κρῑ́ν-ω*	*ἔ-κρῑν-ον*
	κρῑ́ν-ομαι	*ἐ-κρῑν-όμην*
(θ. *οἰκτῐρ-, οἰκτῐ́ρ-j-ω, οἰκτῐ́ρρ-ω* =)	*οἰκτῑ́ρ-ω*	*ᾤκτῑρ-ον*
(θ. *πλῠν-, πλῠν-j-ω, πλῠ́νν-ω* =)	*πλῡ́ν-ω*	*ἔ-πλῡν-ον*
(θ. *σῠρ-, σῠ́ρ-j-ω, σῠ́ρρ-ω* =)	*σῡ́ρ-ω*	*ἔ-σῡρ-ον*
	σῡ́ρ-ομαι	*ἐ-σῡρ-όμην·*

έτσι και τα ρ. *τείνω· ἐγείρω, σπείρω· κλῑ́νω· ἀμῡ́νω, ἡδῡ́νω, ὁμαλῡ́νω, ὀξῡ́νω, ταχῡ́νω· ὀδῡ́ρομαι, ὀλοφῡ́ρομαι* κ.ά.

2. Οι άλλοι χρόνοι

302. Ενεργητ. και μέσος μέλλοντας. Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα κανονικά σχηματίζουν τον ενεργητ. και μέσο μέλλοντα από το ρηματικό θέμα και με τις καταλήξεις *-ῶ* και *-οῦμαι* (κλίνονται δηλ. κατά τον ενεστώτα των συνηρημένων ρημάτων σε *-έω·* πβ. § 323, β): *ἀμύνω*, ενεργ. μέλλ. *ἀμυνῶ, -εῖς, -εῖ* κτλ. - μέσ. μέλλ. *ἀμυνοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ. Έτσι και *σφάλλω - σφαλῶ, στέλλω - στελῶ, νέμω - νεμῶ, ὑγιαίνω - ὑγιανῶ, σημαίνω - σημανῶ, καθαίρω - καθαρῶ, κτείνω - κτενῶ, τείνω - τενῶ, σπείρω - σπερῶ, φθείρω - φθερῶ, κρίνω - κρινῶ, ἀμβλύνω - ἀμβλυνῶ, ὀδύρομαι - ὀδυροῦμαι* κ.ά.

303. Ενεργητικός και μέσος αόρ. α΄. Αρχικά ο ενεργητ. και μέσος αόρ. α΄ στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίστηκε σε *-σα* και *-σάμην*, όπως στα φωνηεντόληκτα· αλλά ο χρονικός χαρακτήρας **σ** αφομοιώθηκε με το προηγούμενό του ένρινο ή υγρό και έπειτα έγινε απλοποίηση των δύο όμοιων συμφώνων και αναπληρωτική έκταση του προηγούμενου φωνήεντος, δηλ. του **ᾰ** σε **η** (ή σε **ᾱ**, αν προηγείται **ε** ή **ι** ή **ρ**), του **ε** σε **ει**, του **ῐ** σε **ῑ** και του **ῠ** σε **ῡ** (βλ. § 62, 7, β). Π.χ.

Ενεστώτας	θέμα	αρχικός τύπος	Αόριστος με αφομοίωση	τελικός τύπος	
φαίνω	*φᾰν-*	*ἔ-φᾰν-σα*	*ἔ-φᾰν-να*	**ἔ-φην-α**	**ἐ-φην-άμην**
λεαίνω	*λεᾰν-*	*ἐ-λέᾰν-σα*	*ἐ-λέᾰν-να*	**ἐ-λέᾱν-α**	
ὑγιαίνω	*ὑγιᾰν-*	*ὑγίᾰν-σα*	*ὑγίᾰν-να*	**ὑγίᾱν-α**	
μαραίνω	*μαρᾰν-*	*ἐ-μάρᾰν-σα*	*ἐ-μάρᾰν-να*	**ἐ-μάρᾱν-α**	
καθαίρω	*καθᾰρ-*	*ἐ-κάθᾰρ-σα*	*ἐ-κάθᾰρ-ρα*	**ἐ-κάθηρ-α**	**ἐ-καθηρ-άμην**
ἀγγέλω	*ἀγγελ-*	*ἤγγελ-σα*	*ἤγγελ-λα*	**ἤγγειλ-α**	**ἠγγειλ-άμην**

νέμω	*νεμ-*	*ἔ-νεμ-σα*	*ἔ-νεμ-μα*	**ἔ-νειμ-α**	**ἐ-νειμ-άμην**
μένω	*μεν-*	*ἔ-μεν-σα*	*ἔ-μεν-να*	**ἔ-μειν-α**	
κρίνω	*κρῐν-*	*ἔ-κρῐν-σα*	*ἔ-κρῐν-να*	**ἔ-κρῖν-α**	**ἐ-κριν-άμην**
ἀμύνω	*ἀμῠν-*	*ἤμῠν-σα*	*ἤμῠν-να*	**ἤμῡν-α**	**ἠμυν-άμην**

Έτσι ο ενεργητ. και μέσος αόρ. α΄ στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα κανονικά σχηματίζεται σε όλες τις εγκλίσεις (και στο απαρέμφατο και τη μετοχή) με το θέμα μετασχηματισμένο, όπως φαίνεται παραπάνω, και με τις ίδιες καταλήξεις που έχουν τα φωνηεντόληκτα *(λύω - ἔλυσα, ἐλυσάμην)*, αλλά χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **σ**.

304. Παράδειγμα

(ρ. *νέμ-ω*, θ. *νεμ-*, αόρ. *ἔ-νειμ-α, ἐ-νειμ-άμην*)

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Ενεργητ. Αόρ. α΄	*ἔ-νειμ-α*	*νείμ-ω*	*νείμ-αιμι*	—		
	ἔ-νειμ-ας	*νείμ-ῃς*	*νείμ-αις*	*νεῖμ-ον*		
	ἔ-νειμ-ε	*νείμ-ῃ*	*νείμ-αι*	*νειμ-άτω*		
	ἐ-νείμ-αμεν	*νείμ-ωμεν*	*νείμ-αιμεν*	—	*νεῖμ-αι*	*νείμ-ας*
	ἐ-νείμ-ατε	*νείμ-ητε*	*νείμ-αιτε*	*νείμ-ατε*		*νείμ-ασα*
	ἔ-νειμ-αν	*νείμ-ωσι*	*νείμ-αιεν*	*νειμ-άντων*		*νεῖμ-αν*
				ἢ -άτωσαν		
	ἐ-νείμ-ατον	*νείμ-ητον*	*νείμ-αιτον*	*νείμ-ατον*		
	ἐ-νειμ-άτην	*νείμ-ητον*	*νειμ-αίτην*	*νειμ-άτων*		
Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Μέσος Αόριστος α΄	*ἐ-νειμ-άμην*	νείμ-ωμαι	νειμ-αίμην	—		
	ἐ-νείμ-ω	νείμ-ῃ	νείμ-αιο	*νεῖμ-αι*		
	ἐ-νείμ-ατο	νείμ-ηται	νείμ-αιτο	*νειμ-άσθω*		
	ἐ-νειμ-άμεθα	νειμ-ώμεθα	νειμ-αίμεθα	—	*νείμ-ασθαι*	*νειμ-άμενος*
	ἐ-νείμ-ασθε	νείμ-ησθε	νείμ-αισθε	*νείμ-ασθε*		*νειμ-αμένη*
	ἐ-νείμ-αντο	νείμ-ωνται	νείμ-αιντο	*νειμ-άσθων*		*νειμ-άμενον*
				ἢ -άσθωσαν		
	ἐ-νείμ-ασθον	νείμ-ησθον	νείμ-αισθον	*νείμ-ασθον*		
	ἐ-νειμ-άσθην	νείμ-ησθον	νειμ-αίσθην	*νειμ-άσθων*		

305. Παρακείμενος και υπερσυντέλικος της ενεργητικής φωνής. Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. φωνής με το χρον. χαρακτήρα **κ,** όπως τα φωνηεντόληκτα (παρακείμ. σε **-κα** και υπερσυντέλ. σε **-κειν**). Το **λ** και το **ρ** εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα **κ** μένουν αμετάβλητα, ενώ το **ν** γίνεται **γ** (βλ. § 70, 5):

ἀγγέλλω	(θ. *ἀγγελ-*)	παρακείμ.	*ἤγγελ-κα*	ὑπερσ.	*ἠγγέλ-κειν*
αἴρω	(θ. ἀρ-)	»	*ἦρ-κα*	»	*ἤρ-κειν*
φαίνω	(θ. *φαν-*)	»	*πέφαγ-κα*	»	*ἐ-πε-φάγ-κειν* (πβ. § 309).

306. Ο παθητ. μέλλοντας α΄ και ο παθητ. αόρ. α΄ στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζονται κανονικά σε **-θήσομαι** και **-θην,** όπως στα φωνηεντόληκτα, χωρίς μεταβολή του ρηματικού χαρακτήρα:

μιαίνω	(θ. *μιαν-*)	παθ.	μέλλ.	*μιαν-θήσομαι*	παθ.	αόρ.	*ἐ-μιάν-θην*
ἀγγέλλω	(θ. *ἀγγελ-*)	»	»	*ἀγγελ-θήσομαι*	»	»	*ἠγγέλ-θην*
αἴρω	(θ. *ἀρ-*)	»	»	*ἀρ-θήσομαι*	»	»	*ἤρ-θην*

307. α) **Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος της μέσης φωνής στα υγρόληκτα ρήματα** σχηματίζονται κανονικά σε *-μαι* (*-σαι, -ται* κτλ.) και *-μην* (*-σο, -το* κτλ.), όπως στα φωνηεντόληκτα· οι ρηματ. χαρακτήρες **λ** και **ρ** εμπρός από τις καταλήξεις μένουν αμετάβλητοι: *ἤγγελ-μαι, ἠγγέλ-μην· κε-κάθαρ-μαι, ἐ-κε-καθάρ-μην.*

β) **Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος της μέσης φωνής στα ενρινόληκτα ρήματα** σχηματίζονται επίσης σε *-μαι* (*-σαι, -ται* κτλ.) και *-μην* (*-σο, -το* κτλ.)· ο ρηματ. χαρακτήρας όμως **ν** εμπρός από το **μ** των καταλήξεων σε άλλα ρήματα αφομοιώνεται (κανονικά) με αυτό και σε άλλα τρέπεται σε **σ:** *παρ-οξύν-ομαι* (θ. *παρ-οξυν-*), παρακείμενος *παρ-ώξυν-μαι = παρώξυμμαι,* υπερσ. *παρ-ωξύν-μην = παρωξύμμην·* αλλά *φαίν-ομαι* (θ. *φαν-*), παρακείμ. *πέ-φαν-μαι = πέφασμαι,* υπερσ. *ἐπεφάσμην* (βλ. § 68, 5).

308. Παραδείγματα σχηματισμού μέσου παρακειμένου και υπερσυντελίκου ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων

ρ. *ἀγγέλλομαι, ὀξύνομαι, φαίνομαι*

Οριστική		Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
	θ. *ἀγγελ-*			
ἤγγελ-μαι	*ἠγγέλ-μην*	—	*ἠγγέλ-θαι*	*ἠγγελ-μένος*
ἤγγελ-σαι	*ἤγγελ-σο*	*ἤγγελ-σο*		*ἠγγελ-μένη*
ἤγγελ-ται	*ἤγγελ-το*	*ἠγγέλ-θω*		*ἠγγελ-μένον*
ἠγγέλ-μεθα	*ἠγγέλ-μεθα*	—		
ἤγγελ-θε	*ἤγγελ-θε*	*ἤγγελ-θε*		(υποτ. *ἠγγελ-*
ἠγγελμένοι εἰσὶ	*ἠγγελμένοι ἦσαν*	*ἠγγέλ-θων*		*μένος ὦ*
ἤγγελ-θον	*ἤγγελ-θον*	*ἤγγελ-θον*		ευκτ. *ἠγγελ-*
ἤγγελ-θον	*ἠγγέλ-θην*	*ἠγγέλ-θων*		μένος εἴην)
	θ. *ὀξυν-*			
ὤξυμ-μαι	*ὠξύμ-μην*	—	*ὠξύν-θαι*	*ὠξυμ-μένος*
ὤξυν-σαι	*ὤξυν-σο*	*ὤξυν-σο*		*ὠξυμ-μένη*
ὤξυν-ται	*ὤξυν-το*	*ὠξύν-θω*		*ὠξυμ-μένον*
ὠξύμ-μεθα	*ὠξύμ-μεθα*	—		
ὤξυν-θε	*ὤξυν-θε*	*ὤξυν-θε*		(υποτ. *ὠξυμ-*
ὠξυμμένοι εἰσὶ	*ὠξυμμένοι ἦσαν*	*ὠξύνθων*		*μένος ὦ*
ὤξυν-θον	*ὤξυν-θον*	*ὤξυν-θον*		ευκτ. *ὠξυμ-*
ὤξυν-θον	*ὠξύν-θην*	*ὠξύν-θων*		*μένος εἴην*)
	θ. *φαν-*			
πέ-φασ-μαι	*ἐ-πε-φάσ-μην*	—	*πε-φάν-θαι*	*πε-φασ-μένος*
πέ-φαν-σαι	*ἐ-πέ-φαν-σο*	*πέ-φαν-σο*		*πε-φασ-μένη*
πέ-φαν-ται	*ἐ-πέ-φαν-το*	*πε-φάν-θω*		*πε-φασ-μένον*
πε-φάσ-μεθα	*ἐ-πε-φάσ-μεθα*	—		
πέ-φαν-θε	*ἐ-πέ-φαν-θε*	*πέ-φαν-θε*		(υποτ. *πεφα-*
πεφασμένοι εἰσί(ν)	*πεφασμένοι ἦσαν*	*πε-φάν-θων*		*σμένος ὦ*
πέ-φαν-θον	*ἐ-πέ-φαν-θον*	*πέ-φαν-θον*		ευκτ. *πεφα-*
πέ-φαν-θον	*ἐ-πε-φάν-θην*	*πε-φάν-θων*		*σμένος εἴην*)

309. α) Των ρ. *κλίνω, κρίνω* και *πλύνω* ο ρηματ. χαρακτήρας **ν** ἀποβάλλεται στον ενεργητ. και μέσο παρακείμενο και υπερσυντέλικο, στον παθητ. μέλλοντα α΄ και στον παθητ. αόρ. α΄:

κλίνω *κέ-κλι-κα, ἐ-κε-κλί-κειν, κέ-κλι-μαι, ἐ-κε-κλί-μην, κλι-θήσομαι, ἐ-κλί-θην·*

κρίνω *κέ-κρι-κα, ἐ-κε-κρί-κειν, κέ-κρι-μαι, ἐ-κε-κρί-μην, κρι-θήσομαι, ἐ-κρί-θην·*

πλύνω *πέ-πλυ-κα, ἐ-πε-πλύ-κειν, πέ-πλυ-μαι, ἐ-πε-πλύ-μην, πλυ-θή σομαι, ἐ-πλύ-θην.*

β) Όσα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα με φωνήεν **ε** σ' αυτό, τρέπουν το **ε** τούτο σε **ᾰ** στον ενεργητ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο α΄ και στο μέσο παρακείμενο και υπερσυντέλικο:

σπείρω (θ. *σπερ-*) *ἔ-σπαρ-κα* *ἐ-σπάρ-κειν* *ἔ-σπαρ-μαι* *ἐ-σπάρ-μην*
στέλλω (θ. *στε-*) *ἔ-σταλ-κα* *ἐ-στάλ-κειν* *ἔ-σταλ-μαι* *ἐ-στάλ-μην*
φθείρω (θ. *φθερ-*) *ἔ-φθαρ-κα* *ἐ-φθάρ-κειν* *ἔ-φθαρ-μαι* *ἐ-φθάρ-μην.*

γ) Το ρ. *τείνω* (θ. *τεν-*) σχηματίζει τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. και μέσης φωνής, καθώς και τον παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο, με τροπή του **ε** σε **ᾰ** και με αποβολή του χαρακτήρα **ν** (δηλ. από θέμα *τα-*): *τείνω, τέ-τα-κα, (ἐ-τε-τά-κειν), τέ-τα-μαι, ἐ-τε-τά-μην, τα-θήσομαι, ἐ-τά-θην.*

δ) Τα ρ. *βάλλω, κάμ-ν-ω* και *τέμ-ν-ω* σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. και μέσης φωνής, καθώς και τον παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο από τα ρηματικά θέματα *βαλ-, καμ-, τεμ-*, αφού πρώτα έγινε μετάθεση του φωνήεντος και έκτασή του σε **η,** δηλ. *(βαλ-, βλα- =) βλη-, (καμ-, κμα- =) κμη-, (τεμ-, τμε- =) τμη-:*

βάλλω: *βέ-βλη-κα, ἐ-βε-βλή-κειν, βέ-βλη-μαι, ἐ-βε-βλή-μην, βλη-θήσομαι, ἐ-βλή-θην·*

κάμνω: *κέ-κμη-κα, ἐ-κε-κμή-κειν·*

τέμνω: *τέ-τμη-κα, (ἐ-τε-τμή-κειν), τέ-τμη-μαι, ἐ-τε-τμή-μην, τμη-θήσομαι, ἐ-τμή-θην.*

25ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεργητικός και μέσος αόριστος β΄

310. Πολλά ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό και μέσο αόριστο από το θέμα με τις ολικές καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού στην οριστική και του αντίστοιχου ενεστώτα στις άλλες εγκλίσεις (καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή). Ο αόριστος αυτός λέγεται (ενεργητικός ή μέσος) **αόριστος δεύτερος.** Π.χ. *βάλλω,* ενεργ. αόρ. β΄ *ἔ-βαλ-ον, ἔ-βαλ-ες, ἔ-βαλ-ε* κτλ., μέσ. αόρ. β΄ *ἐ-βαλ-όμην, (ἐ-βάλ-εσο =) ἐ-βάλ-ου, ἐ-βάλ-ετο* κτλ.

311. Παράδειγμα σχηματισμού ενεργητικού και μέσου αορίστου β΄

ρ. *βάλλω* (θ. *βαλ-*)

α) Ενεργητικός αόριστος β΄

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
ἔ-βαλ-ον	*βάλ-ω*	*βάλ-οιμι*	—		*βαλ-ών*
ἔ-βαλ-ες	*βάλ-ῃς*	*βάλ-οις*	*βάλ-ε*		*βαλ-οῦσα*
ἔ-βαλ-ε	*βάλ-ῃ*	*βάλ-οι*	*βαλ-έτω*		*βαλ-όν*
ἐ-βάλ-ομεν	*βάλ-ωμεν*	*βάλ-οιμεν*	—	*βαλ-εῖν*	
ἐ-βάλ-ετε	*βάλ-ητε*	*βάλ-οιτε*	*βάλ-ετε*		
ἔ-βαλ-ον	*βάλ-ωσι(ν)*	*βάλ-οιεν*	*βαλ-όντων*		
ἐ-βάλ-ετον	*βάλ-ητον*	*βάλ-οιτον*	*βάλ-ετον*		
ἐ-βαλ-έτην	*βάλ-ητον*	*βαλ-οίτην*	*βαλ-έτων*		

(πβ. τα νεοελλ.: *έβαλα, έβαλες, έβαλε* κτλ.· *να βάλω, βάλεις, βάλει* κτλ.· *βάλε* κτλ.).

β) Μέσος αόριστος β΄

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
ἐ-βαλ-όμην	*βάλ-ωμαι*	*βαλ-οίμην*	—		*βαλ-όμενος*
ἐ-βάλ-ου	*βάλ-ῃ*	*βάλ-οιο*	*βαλ-οῦ*		*βαλ-ομένη*

ἐ-βάλ-ετο	*βάλ-ηται*	*βάλ-οιτο*	*βαλ-έσθω*		*βαλ-όμενον*
ἐ-βαλ-όμεθα	*βαλ-ώμεθα*	*βαλ-οίμεθα*	—	*βαλ-έσθαι*	
ἐ-βάλ-εσθε	*βάλ-ησθε*	*βάλ-οισθε*	*βάλ-εσθε*		
ἐ-βάλ-οντο	*βάλ-ωνται*	*βάλ-οιντο*	*βαλ-έσθων*		
ἐ-βάλ-εσθον	*βάλ-ησθον*	*βάλ-οισθον*	*βάλ-εσθον*		
ἐ-βαλ-έσθην	*βάλ-ησθον*	*βαλ-οίσθην*	*βαλ-έσθων*		

Παρατηρήσεις στο σχηματισμό του ενεργητ. και μέσου αορίστου β΄

312. Του ενεργητικού αορίστου β΄:

1. Το απαρέμφατο και η μετοχή τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα (το απαρέμφατο με περισπωμένη και η μετοχή αρσενικού με οξεία)· *μαθεῖν, ἐλθεῖν - μαθών, ἐλθών.*

2. Το β΄ ενικό πρόσ. της προστακτικῆς των ρ. *ἔρχομαι, εὑρίσκω, λαμβάνω, λέγω* και *ὁρῶ,* όταν δεν είναι σύνθετο, τονίζεται στη λήγουσα: *(ἔρχομαι - ἦλθον)* **ἐλθέ,** *(εὑρίσκω - ηὗρον)* **εὑρέ,** *(λαμβάνω - ἔλαβον)* **λαβέ,** *(λέγω - εἶπον)* **εἰπέ,** *(ὁρῶ - εἶδον)* **ἰδὲ** (ἀλλά: *ἄπελθε, ἔξευρε, παράλαβε, πρόειπε, πάριδε).*

313. Του μέσου αορίστου β΄:

1. Το απαρέμφατο (είτε απλό είτε σύνθετο) τονίζεται στην παραλήγουσα: *γενέσθαι, λαβέσθαι - συγγενέσθαι, ἀντιλαβέσθαι.*

2. Το β΄ ενικό πρόσ. της προστακτικής (είτε απλό είτε σύνθετο) κανονικά τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: *γενοῦ, λαβοῦ - συγγενοῦ, ἀντιλαβοῦ·* αν όμως είναι μονοσύλλαβο και σύνθετο με δισύλλαβη πρόθεση, ανεβάζει τον τόνο στην παραλήγουσα: *(ἔχομαι - ἐσχόμην) σχοῦ - παράσχου, (ἕπομαι - ἑσπόμην) σποῦ - ἐπίσπου.*

314. 1. Ο αόρ. β΄, όπως είδαμε (§ 310), στην οριστική έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού και στις άλλες εγκλίσεις έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου ενεστώτα. Ξεχωρίζεται όμως από το θέμα του, που είναι διαφορετικό από το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού. Έτσι σε μερικά ρήματα ο αόρ. β΄ σχηματίζεται:

α) από το καθαρό ρηματ. θέμα, χωρίς τα προσφύματα του ενεστώτα και του παρατατικού: ***(αἰσθ-άν-ομαι) ᾐσθ-όμην, αἴσθ-ωμαι, αἰσθ-οίμην*** κτλ., ***(ἁμαρτ-άν-ω) ἥμαρτ-ον, ἁμάρτ-ω, ἁμάρτ-οιμι*** κτλ. ***(λα(ν)θ-άν-ω) ἔ-λαθ-ον, λάθ-ω, λάθ-οιμι*** κτλ.·

β) από το ρηματ. θ. με συγκοπή: *(ἕπ-ομαι,* θ. *σεπ-) ἑ-σπ-όμην* (η δασεία της αύξησης από αναλογική επίδραση του *ἕπομαι), (ἔχ-ω,* θ. *σεχ-) ἔ-σχ-ον·*

γ) από το ρηματ. θ. χωρίς τον αναδιπλασιασμό του ενεστώτα: *(γί-γνομαι, θ. γε-) ἐ-γεν-όμην, (πί-πτ-ω, θ. πετ-, πεσ-) ἔ-πεσ-ον·*

δ) από το ρηματ. θ. με αναδιπλασιασμό: *(ἄγ-ω) ἤγαγ-ον, ἀγάγ-ω* κτλ.·

ε) από το ρηματ. θ. με τροπή του φωνήεντος: *(τρέπ-ω,* θ. *τρεπ-) ἔ-τραπ-ον·*

ς) από το αδύνατο ρηματ. θ. *(λείπ-ω,* θ. *λειπ-, λιπ-) ἔ-λιπ-ον.*

2. Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον αόρ. β΄ με θέμα διαφορετικό (από συνώνυμες ρίζες): *αἱρέω-ῶ:* αόρ. β΄ (με θ. Ϝελ-) *ἕ-Ϝελ-ον: εἷλ-ον,* υποτ. *ἕλ-ω* κτλ. - *ὁράω -ῶ,* αόρ. β΄ (μὲ θ. Ϝιδ-) *ἔ-Ϝιδ-ον: εἶδον,* υποτ. *ἴδω* κτλ.

2. Παθητικός μέλλοντας β΄. Παθητικός αόριστος β΄

315. Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον παθητ. μέλλοντα και τον παθητ. αόριστο με το χρονικό πρόσφυμα **η-** και **ε-** αντί **θη-** και **θε-**, δηλ. χωρίς το σύμφωνο **θ:** *γραφ-ή-σομαι, ἐ-γράφ-η-ν, γραφ-ε-ίη-ν, γραφ-έ-ντων* κτλ., αντί *γραφ-θή-σομαι, ἐ-γράφ-θη-ν, γραφ-θε-ίη-ν, γραφ-θέ-ντων* κτλ. (όπως και στη νέα: *γράφ-τη-κα* και *γράφ-η-κα* κτλ.).

Ο παθητ. μέλλοντας και ο παθητ. αόριστος που σχηματίζονται μ' αυτόν τον τρόπο λέγονται **παθητικός μέλλοντας β΄** και **παθητικός αόριστος β΄.**

Οι δεύτεροι αυτοί παθητικοί χρόνοι κλίνονται ακριβώς όπως και οι πρώτοι, αλλά στο β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής του αορ. β΄ μένει αμετάβλητη η αρχική κατάληξη *-θι: γράφη-θι.*

316. Παράδειγμα σχηματισμού παθητ. μέλλοντα β΄ και παθητ. αορ. β΄

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Παθητικ. Μέλλοντας β΄	*γραφ-ή-σομαι* *γραφ-ή-σει* *γραφ-ή-σεται* *γραφ-η-σόμεθα* *γραφ-ή-σεσθε* *γραφ-ή-σονται* *γραφ-ή-σεσθον* *γραφ-ή-σεσθον*		*γραφ-η-σοίμην* *γραφ-ή-σοιο* *γραφ-ή-σοιτο* *γραφ-η-σοίμεθα* *γραφ-ή-σοισθε* *γραφ-ή-σοιντο* *γραφ-ή-σοισθον* *γραφ-η-σοίσθην*		*γραφ-ή-σεσθαι*	*γραφ-η-* *-σόμενος* *γραφ-η-* *-σομένη* *γραφ-η-* *-σόμενον*

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Παθητικ. Αόριστος β'	*έ-γράφ-η-ν* *έ-γράφ-η-ς* *έ-γράφ-η* *έ-γράφ-η-μεν* *έ-γράφ-η-τε* *έ-γράφ-η-σαν* *έ-γράφ-η-τον* *έ-γραφ-ή-την*	*γραφ-ῶ* *γραφ-ῇς* *γραφ-ῇ* *γραφ-ῶμεν* *γραφ-ῆτε* *γραφ-ῶσι(ν)* *γραφ-ῆ-τον* *γραφ-ῆτον*	*γραφ-είην* *γραφ-είης* *γραφ-είη* *γραφ-είημεν* *(-εῖμεν)* *γραφ-είητε* *(-εῖτε)* *γραφ-είησαν* *(-εῖεν)* *γραφ-είητον* *(-εῖτον)* *γραφ-ειήτην* *(-είτην)*	— *γράφ-η-θι* *γραφ-ή-τω* — *γράφ-η-τε* *γραφ-έ-ντων* *ἢ γραφ-ή-τωσαν* *γράφ-η-τον* *γραφ-ή-των*	*γραφ-ῆ-ναι*	*γραφ-είς* *γραφ-εῖσα* *γραφ-έν*

Παρατηρήσεις στους δεύτερους παθητικούς χρόνους

317. 1) Όσα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα με φωνήεν **ε** τρέπουν στους δεύτερους παθητ. χρόνους το **ε** σε **α** βραχύχρονο: *(κλέπτω, θ. κλεπ-) έ-κλάπ-ην, (πλέκ-ω) έ-πλάκ-ην, (τρέπ-ω) έ-τράπ-ην, (στρέφ-ω) στραφ-ήσομαι, έ-στράφ-ην, (τρέφ-ω) τραφ-ήσομαι, έ-τράφ-ην* (πβ. § 309, β). Εξαιρούνται τα σύνθετα του ρ. *-λέγω* (= συλλέγω): *συλ-(έκ)-λεγ-ήσομαι, συν-(έξ)-ε-λέγ-ην.*

2) Όσα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματ. θέμα με φωνήεν **η** συστέλλουν στους β' παθητ. χρόνους το **η** αυτό σε **α** βραχύχρονο: ***(σήπ-ω) σαπ-ήσομαι, έ-σάπ-ην, (τήκ-ω) τακ-ήσομαι, έ-τάκ-ην, (έκ-πλήττω, θ. πληγ-) έκ-πλαγ-ήσομαι, έξ-ε-πλάγ-ην, (κατα-πλήττω) κατα-πλαγ-ήσομαι, κατ-επλάγ-ην.*** Εξαιρείται το απλό *πλήττω* (θ. *πληγ-*) ***πληγ-ήσομαι, έ-πλήγ-ην.***

3. Ενεργητικός παρακείμενος και υπερσυντέλικος β'

318. Μερικά συμφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό παρακείμενο και υπερσυντέλικο χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **κ** ή χωρίς να τρέπουν τον ψιλόπνοο ή μέσο χαρακτήρα του ρηματικού θέματος σε δασύπνοο: ***(φεύγ-ω) πέ-φευγ-α, έ-πε-φεύγ-ειν· (λείπ-ω) λέ-λοιπ-α, έ-λε-λοίπ-ειν*** (πβ. § 285 και § 296).

Ο παρακείμενος ή ο υπερσυντέλικος που σχηματίζεται με αυτόν τον τρόπο λέγεται **ενεργητικός παρακείμενος δεύτερος** ή **ενεργητικός υπερσυντέλικος δεύτερος.**

319. Ο ενεργ. παρακείμενος β΄ και ο ενεργ. υπερσυντέλικος β΄ κλίνονται όπως οι πρώτοι, αλλά το φωνήεν **ε** του θέματος τρέπεται σε **ο** και το **ᾰ** εκτείνεται σε **η** (ή σε **ᾱ**, αν προηγείται **ρ**):

πάσχω	(θ. *πενθ-*)	*πέ-πονθ-α*	*ἐ-πε-πόνθ-ειν*
πείθω	(θ. *πειθ-*)	*πέ-ποιθ-α*	*ἐ-πε-ποίθ-ειν*
τίκτω	(θ. *τεκ-*)	*τέ-τοκ-α*	*ἐ-τε-τόκ-ειν*
γίγνομαι	(θ. *γεν-*)	*γέ-γον-α*	*ἐ-γε-γόν-ειν*
φαίνω	(θ. *φᾰν-*)	*πέ-φην-α*	*ἐ-πε-φήν-ειν*
κράζω·	(θ. *κρᾰγ-*)	*κέ-κρᾱγ-α*	*ἐ-κε-κράγ-ειν*

Σημ. Βλ. και κατάλογο ανώμ. ρημάτων (Παράρτημα).

4. Γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους

320. Πολύ σπάνια ο ίδιος χρόνος ενός ρήματος (μέλλοντας ή αόριστος ή παρακείμενος ή υπερσυντέλικος) σχηματίζεται και ως α΄ και ως β΄ χωρίς διαφορά σημασίας:

ἀλλάττω: παθ. αόρ. α΄ *ἠλλάχθην* και β΄ *ἠλλάγην*·

βλάπτω: παθ. αόρ. α΄ *ἐβλάφθην* και β΄ *ἐβλάβην*·

λέγω: ενεργ. αόρ. α΄ *ἔλεξα* και *εἶπα* (που έχει εύχρηστους τύπους: οριστ. β΄ εν. *εἶπας,* β΄ πληθ. *εἴπατε,* ευκτ. α΄ πληθ. *εἴπαιμεν,* προστ. β΄ πληθ. *εἴπατε*) και ενεργητ. αόρ. β΄ *εἶπον* (χωρίς β΄ πληθ. της οριστ. που παίρνεται από το *εἶπα*)·

συλ-λέγω: παθ. αόρ. α΄ *συνελέχθην* και β΄ *συνελέγην*·

φέρω: ενεργ. αόρ. α΄ *ἤνεγκα* (που έχει εύχρηστους όλους τους τύπους, εκτός από τη μετοχή και το β΄ εν. πρόσ. της προστ.) και ενεργητ. αόρ. β΄ *ἤνεγκον* (που έχει εύχρ. τύπους: οριστ. μόνο το α΄ εν. και μόνο σύνθ. *διήνεγκον,* υποτ. *ἐνέγκω* κτλ., ευκτ. *ἐνέγκοιμι* κτλ., προστ. μόνο *ἔνεγκε - ἐνεγκέτω,* απαρ. *ἐνεγκεῖν,* μετ. *ἐνεγκών*)·

δια-φθείρω: ενεργ. πρκμ. α΄ *διέφθαρκα* και β΄ *διέφθορα* κ.ά.

321. Συνήθως, όταν ο ίδιος χρόνος ενός ρήματος βρίσκεται και ως α΄ και ως β΄, ο ένας τύπος έχει διαφορετική σημασία από τον άλλο:

ἐτρεψάμην (μτβ. = έτρεψα κάποιον σε φυγή) - *ἐτραπόμην* (= έτρεψα τον εαυτό μου προς κάτι, διευθύνθηκα)·

εφάνθην (= φανερώθηκα από άλλον) - *εφάνην* (= φανέρωσα τον εαυτό μου)·

πέπεικα (= έχω πείσει κάποιον) - *πέποιθα* (= είμαι πεισμένος, έχω πεποίθηση)·

πέπραχα (= έχω κάμει κάτι) - *πέπραγα* (αμετάβ. = βρίσκομαι σε κάποια κατάσταση).

26ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ Η ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ

322. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα που έχουν χρονικό χαρακτήρα **α** ή **ε** ή **ο** συναιρούν το φωνήεν αυτό στον ενεστώτα και τον παρατατικό με το ακόλουθο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων και για τούτο λέγονται **συνηρημένα·** λέγονται όμως και **περισπώμενα,** γιατί ο συνηρημένος τύπος τους στο α΄ πρόσ. της οριστ. του ενεστώτα παίρνει περισπωμένη.

Τα συνηρημένα ρήματα διαιρούνται κατά το χαρακτήρα σε τρεις τάξεις:

στην **α΄ τάξη** ανήκουν όσα λήγουν σε **-άω** (χαρακτ. **α**): **τιμάω - τιμῶ·**

στη **β΄ τάξη** ανήκουν όσα λήγουν σε **-έω** (χαρακτ. **ε**): **ποιέω - ποιῶ·**

στην **γ΄ τάξη** ανήκουν όσα λήγουν σε **-όω** (χαρακτ. **ο**): **δηλόω - δηλῶ.**

1. Ενεστώτας και παρατατικός

323. Τα συνηρημένα ή περισπώμενα ρήματα στον ενεστώτα και τον παρατατικό της ενεργητικής και μέσης φωνής κλίνονται κατά τα επόμενα παραδείγματα:

Α΄. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενεστώτας	*(τιμάω) τιμῶ* *(τιμάεις) τιμᾷς* *(τιμάει) τιμᾷ* *(τιμάομεν) τιμῶμεν* *(τιμάετε) τιμᾶτε* *(τιμάουσι) τιμῶσι(ν)* *(τιμάετον) τιμᾶτον* *(τιμάετον) τιμᾶτον*
Παρατατικός	*(ἐτίμαον) ἐτίμων* *(ἐτίμαες) ἐτίμας* *(ἐτίμαε) ἐτίμα* *(ἐτιμάομεν) ἐτιμῶμεν* *(ἐτιμάετε) ἐτιμᾶτε* *(ἐτίμαον) ἐτίμων* *(ἐτιμάετον) ἐτιμᾶτον* *(ἐτιμαέτην) ἐτιμάτην*

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	*(τιμάω) τιμῶ* *(τιμάῃς) τιμᾷς* *(τιμάῃ) τιμᾷ* *(τιμάωμεν) τιμῶμεν* *(τιμάητε) τιμᾶτε* *(τιμάωσι) τιμῶσι(ν)* *(τιμάητον) τιμᾶτον* *(τιμάητον) τιμᾶτον*	*(τιμάοιμι) τιμῷμι* *(τιμάοις) τιμῷς* (τιμάοι) τιμῷ ή *(τιμαοίην) τιμῴην* *(τιμαοίης) τιμῴης* *(τιμαοίη) τιμῴη* *(τιμάοιμεν) τιμῷμεν* *(τιμάοιτε) τιμῷτε* *(τιμάοιεν) τιμῷεν* *(τιμάοιτον) τιμῷτον* *(τιμαοίτην) τιμῴτην*	α΄ τύπος ενικού β΄ τύπος ενικού

(τιμά-ω = τιμῶ· θ. τιμα-)

Β΄. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ
(τιμάομαι) τιμῶμαι *(τιμάῃ ἢ -ει) τιμᾷ* *(τιμάεται) τιμᾶται* *(τιμαόμεθα) τιμώμεθα* *(τιμάεσθε) τιμᾶσθε* *(τιμάονται) τιμῶνται* *(τιμάεσθον) τιμᾶσθον* *(τιμάεσθον) τιμᾶσθον*
(ἐτιμαόμην) ἐτιμώμην *(ἐτιμάου) ἐτιμῶ* *(ἐτιμάετο) ἐτιμᾶτο* *(ἐτιμαόμεθα) ἐτιμώμεθα* *(ἐτιμάεσθε) ἐτιμᾶσθε* *(ἐτιμάοντο) ἐτιμῶντο* *(ἐτιμάεσθον) ἐτιμᾶσθον* *(ἐτιμαέσθην) ἐτιμάσθην*

	ΕΥΚΤΙΚΗ
(τιμάωμαι) τιμῶμαι *(τιμάῃ) τιμᾷ* *(τιμάηται) τιμᾶται* *(τιμαώμεθα) τιμώμεθα* *(τιμάησθε) τιμᾶσθε* *(τιμάωνται) τιμῶνται* *(τιμάησθον) τιμᾶσθον* *(τιμάησθον) τιμᾶσθον*	*(τιμαοίμην) τιμῴμην* *(τιμάοιο) τιμῷο* *(τιμάοιτο) τιμῷτο* *(τιμαοίμεθα) τιμῴμεθα* *(τιμάοισθε) τιμῷσθε* *(τιμάοιντο) τιμῷντο* *(τιμάοισθον) τιμῷσθον* *(τιμαοίσθην) τιμῴσθην*

Α΄. Ενεργητική φωνή			
Χρόνοι	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	— *(τίμαε) τίμα* *(τιμαέτω) τιμάτω* — *(τιμάετε) τιμᾶτε* *(τιμαόντων) τιμώντων* ἤ *(τιμαέτωσαν) τιμάτωσαν* *(τιμάετον) τιμᾶτον* *(τιμαέτων) τιμάτων*	*(τιμάειν) τιμᾶν* (από το *τιμά-εν*)	*(τιμάων) τιμῶν* *(τιμάουσα) τιμῶσα* *(τιμάον) τιμῶν* γενική: *(τιμάοντος) τιμῶντος* *(τιμαούσης) τιμώσης* *(τιμάοντος) τιμῶντος*

323 β. Παράδειγμα συνηρημένου ρήματος σε -έω

Α΄. Ενεργητική φωνή

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενεστώτας	*(ποιέω) ποιῶ* *(ποιέεις) ποιεῖς* *(ποιέει) ποιεῖ* *(ποιέομεν) ποιοῦμεν* *(ποιέετε) ποιεῖτε* *(ποιέουσι) ποιοῦσι(ν)* *(ποιέετον) ποιεῖτον* *(ποιέετον) ποιεῖτον*
Παρατατικός	*(ἐποίεον) ἐποίουν* *(ἐποίεες) ἐποίεις* *(ἐποίεε) ἐποίει* *(ἐποιέομεν) ἐποιοῦμεν* *(ἐποιέετε) ἐποιεῖτε* *(ἐποίεον) ἐποίουν* *(ἐποιέετον) ἐποιεῖτον* *(ἐποιεέτην) ἐποιείτην*

Β΄. Μέση φωνή		
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
— *(τιμάου) τιμῶ* *(τιμαέσθω) τιμάσθω* — *(τιμάεσθε) τιμᾶσθε* *(τιμαέσθων) τιμάσθων* ή *(τιμαέσθωσαν) τιμάσθωσαν* *(τιμάεσθον) τιμᾶσθον* *(τιμαέσθων) τιμάσθων*	*(τιμάεσθαι) τιμᾶσθαι*	*(τιμαόμενος) τιμώμενος* *(τιμαομένη) τιμωμένη* *(τιμαόμενον) τιμώμενον*

(ποιέ-ω = ποιῶ· θ. ποιε-)

Β΄. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ
(ποιέομαι) ποιοῦμαι *(ποιέῃ* ή *-ει) ποιῇ* ή *-εῖ* *(ποιέεται) ποιεῖται* *(ποιεόμεθα) ποιούμεθα* *(ποιέεσθε) ποιεῖσθε* *(ποιέονται) ποιοῦνται* *(ποιέεσθον) ποιεῖσθον* *(ποιέεσθον) ποιεῖσθον*
(ἐποιεόμην) ἐποιούμην *(ἐποιέου) ἐποιοῦ* *(ἐποιέετο) ἐποιεῖτο* *(ἐποιεόμεθα) ἐποιούμεθα* *(ἐποιέεσθε) ἐποιεῖσθε* *(ἐποιέοντο) ἐποιοῦντο* *(ἐποιέεσθον) ἐποιεῖσθον* *(ἐποιεέσθην) ἐποιείσθην*

Α΄. Ενεργητική φωνή

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενεστώτας	*(ποιέω) ποιῶ* *(ποιέῃς) ποιῇς* *(ποιέῃ) ποιῇ* *(ποιέωμεν) ποιῶμεν* *(ποιέητε) ποιῆτε* *(ποιέωσι) ποιῶσι(ν)* *(ποιέητον) ποιῆτον* *(ποιέητον) ποιῆτον*	*(ποιέοιμι) ποιοῖμι* *(ποιέοις) ποιοῖς* *(ποιέοι) ποιοῖ* } α΄ τύπος ενικού ή *(ποιεοίην) ποιοίην* *(ποιεοίης) ποιοίης* *(ποιεοίη) ποιοίη* } β΄ τύπος ενικού *(ποιέοιμεν) ποιοῖμεν* *(ποιέοιτε) ποιοῖτε* *(ποιέοιεν) ποιοῖεν* *(ποιέοιτον) ποιοῖτον* *(ποιεοίτην) ποιοίτην*

	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	— *(ποίεε) ποίει* *(ποιεέτω) ποιείτω* — *(ποιέετε) ποιεῖτε* *(ποιεόντων ποιούντων* ή *(ποιεέτωσαν) ποιείτωσαν* *(ποιέετον) ποιεῖτον* *(ποιεέτων) ποιείτων*	*(ποιέεν) ποιεῖν*	*(ποιέων) ποιῶν* *(ποιέουσα) ποιοῦσα* *(ποιέον) ποιοῦν* γενική: *(ποιέοντος) ποιοῦντος* *(ποιεούσης) ποιούσης* *(ποιέοντος) ποιοῦντος*

Β΄. Μέση φωνή

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
(ποιέωμαι) ποιῶμαι	*(ποιεοίμην) ποιοίμην*
(ποιέῃ) ποιῇ	*(ποιέοιο) ποιοῖο*
(ποιέηται) ποιῆται	*(ποιέοιτο) ποιοῖτο*
(ποιεώμεθα) ποιώμεθα	*(ποιεοίμεθα) ποιοίμεθα*
(ποιέησθε) ποιῆσθε	*(ποιέοισθε) ποιοῖσθε*
(ποιέωνται) ποιῶνται	*(ποιέοιντο) ποιοῖντο*
(ποιέησθον) ποιῆσθον	*(ποιέοισθον) ποιοῖσθον*
(ποιέησθον) ποιῆσθον	*(ποιεοίσθην) ποιοίσθην*

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
—		
(ποιέου) ποιοῦ	*(ποιέεσθαι) ποιεῖσθαι*	*(ποιεόμενος) ποιούμενος*
(ποιεέσθω) ποιείσθω		*(ποιεομένη) ποιουμένη*
—		*(ποιεόμενον) ποιούμενον*
(ποιέεσθε) ποιεῖσθε		
(ποιεέσθων) ποιείσθων ή *(ποιεέσθωσαν) ποιείσθωσαν*		
(ποιέεσθον) ποιεῖσθον		
(ποιεέσθων) ποιείσθων		

Α΄. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενεστώτας	*(δηλόω) δηλῶ* *(δηλόεις) δηλοῖς* *(δηλόει) δηλοῖ* *(δηλόομεν) δηλοῦμεν* *(δηλόετε) δηλοῦτε* *(δηλόουσι) δηλοῦσι(ν)* *(δηλόετον) δηλοῦτον* *(δηλόετον) δηλοῦτον*
Παρατατικός	*(ἐδήλοον) ἐδήλουν* *(ἐδήλοες) ἐδήλους* *(ἐδήλοε) ἐδήλου* *(ἐδηλόομεν) ἐδηλοῦμεν* *(ἐδηλόετε) ἐδηλοῦτε* *(ἐδήλοον) ἐδήλουν* *(ἐδηλόετον) ἐδηλοῦτον* *(ἐδηλοέτην) ἐδηλούτην*

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	*(δηλόω) δηλῶ* *(δηλόῃς)* **δηλοῖς** *(δηλόῃ)* **δηλοῖ** (δηλόωμεν) δηλῶμεν (δηλόητε) δηλῶτε (δηλόωσι) δηλῶσι(ν) (δηλόητον) δηλῶτον (δηλόητον) δηλῶτον	*(δηλόοιμι) δηλοῖμι* *(δηλόοις) δηλοῖς* *(δηλόοι) δηλοῖ* ή *(δηλοοίην) δηλοίην* (δηλοοίης) δηλοίης *(δηλοοίη) δηλοίη* *(δηλόοιμεν) δηλοῖμεν* *(δηλόοιτε) δηλοῖτε* *(δηλόοιεν) δηλοῖεν* *(δηλόοιτον) δηλοῖτον* *(δηλοοίτην) δηλοίτην*	α΄ τύπος ενικοῦ β΄ τύπος ενικοῦ

(δηλό-ω = δηλῶ· θ. δηλο-)

Β΄. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
(δηλόομαι) δηλοῦμαι *(δηλόῃ ή -ει) δηλοῖ* *(δηλόεται) δηλοῦται* *(δηλοόμεθα) δηλούμεθα* *(δηλόεσθε) δηλοῦσθε* *(δηλόονται) δηλοῦνται* *(δηλόεσθον) δηλοῦσθον* *(δηλόεσθον) δηλοῦσθον*	
(ἐδηλοόμην) ἐδηλούμην *(ἐδηλόου) ἐδηλοῦ* *(ἐδηλόετο) ἐδηλοῦτο* *(ἐδηλοόμεθα) ἐδηλούμεθα* *(ἐδηλόεσθε) ἐδηλοῦσθε* *(ἐδηλόοντο) ἐδηλοῦντο* *(ἐδηλόεσθον) ἐδηλοῦσθον* *(ἐδηλοέσθην) ἐδηλούσθην*	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	**ΕΥΚΤΙΚΗ**
(δηλόωμαι) δηλῶμαι *(δηλόῃ)* **δηλοῖ** *(δηλόηται)* **δηλῶται** *(δηλοώμεθα) δηλώμεθα* *(δηλόησθε)* **δηλῶσθε** *(δηλόωνται) δηλῶνται* *(δηλόησθον) δηλῶσθον* *(δηλόησθον) δηλῶσθον*	*(δηλοοίμην) δηλοίμην* *(δηλόοιο) δηλοῖο* *(δηλόοιτο) δηλοῖτο* *(δηλοοίμεθα) δηλοίμεθα* *(δηλόοισθε) δηλοῖσθε* *(δηλόοιντο) δηλοῖντο* *(δηλόοισθον) δηλοῖσθον* *(δηλοοίσθην) δηλοίσθην*

Α΄. Ενεργητική φωνή			
	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	— *(δήλοε) δήλου* *(δηλοέτω) δηλούτω* — *(δηλόετε) δηλοῦτε* *(δηλοόντων) δηλούντων* ή *(δηλοέτωσαν) δηλούτωσαν* *(δηλόετον) δηλοῦτον* *(δηλοέτων) δηλούτων*	*(δηλό-εν) δηλοῦν*	*(δηλόων) δηλῶν* *(δηλόουσα) δηλοῦσα* *(δηλόον) δηλοῦν* γενική: *(δηλόοντος) δηλοῦντος* *(δηλοούσης) δηλούσης* *(δηλόοντος) δηλοῦντος*

Παρατηρήσεις

α) Συνηρημένα ρήματα σε -άω

324. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στην α΄ τάξη (σε **-άω**) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) *α + ε* ή *α + η* = **ᾱ:** *τίμαε = τίμα, τιμάητε = τιμᾶτε·*

2) *α + ει* ή *α + ῃ* = **ᾳ:** *τιμάει = τιμᾷ, τιμάῃ = τιμᾷ·*

3) *α + ο* ή *α + ω* ή *α + ου* = **ω:** *τιμάομεν = τιμῶμεν, τιμάωσι = τιμῶσι, τιμάουσι = τιμῶσι·*

4) *α + οι* = **ῳ:** *τιμάοιμι = τιμῷμι.*

Έτσι από τη συναίρεση του χαρακτήρα **α** με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων προκύπτουν οι φθόγγοι **ᾱ** (ή **ᾳ**) και **ω** (ή **ῳ**).

325. Τα ρ. **ζῶ, πεινῶ, διψῶ** και **χρῶμαι** (= μεταχειρίζομαι) έχουν χαρακτήρα **η** και όχι **α** (*ζή-ω, πεινή-ω, διψή-ω, χρή-ομαι*).

Κλίνονται γενικά στον ενεστώτα και τον παρατατικό κατά τα ρήματα σε *-άω*, έχουν όμως *η* (ή *ῃ*), όπου τα ρήματα σε *-άω* έχουν *ᾱ* (ή *ᾳ*):

Το ρ. ζῶ

Οριστ. και υποτ. ενεστ. *(ζή-ω) ζῶ, ζῇς, ζῇ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶσι(ν).*
Οριστ. παρατ. *(ἔ-ζη-ον) ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἐζῶμεν, ἐζῆτε, ἔζων.*
Ευκτ. ενεστ. *(ζη-οίην) ζῴην, ζῴης, ζῴη, ζῷμεν, ζῷτε, ζῷεν.*

Β΄. *Μέση φωνή*		
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
— *(δηλόου) δηλοῦ* *(δηλοέσθω) δηλούσθω* — *(δηλόεσθε) δηλοῦσθε* *(δηλοέσθων) δηλούσθων* ἤ *(δηλοέσθωσαν) δηλούσθωσαν* *(δηλόεσθον) δηλοῦσθον* *(δηλοέσθων) δηλούσθων*	*(δηλόεσθαι) δηλοῦσθαι*	*(δηλοόμενος) δηλούμενος* *(δηλοομένη) δηλουμένη* *(δηλοόμενον) δηλούμενον*

Προστ. ενεστ. μόνο β΄ εν. *(ζῆ-ε) ζῆ* και γ΄ εν. *(ζη-έτω) ζήτω.*
Απαρ. ενεστ. *(ζῆ-εν) ζῆν.* Μετ. ενεστ. *(ζή-ων) ζῶν, ζῶσα, ζῶν.*

Το ρ. πεινῶ και διψῶ

Οριστ. και υποτ. ενεστ. *(πεινή-ω) πεινῶ, πεινῇς, πεινῇ* κτλ.
Οριστ. παρατ. *(ἐ-πείνη-ον) ἐπείνων, ἐπείνης, ἐπείνη* κτλ.
Ευκτ. ενεστ. *(πεινη-οίην) πεινῴην, πεινῴης, πεινῴη* κτλ.
Προστ. ενεστ. *(πείνη-ε) πείνη, πεινήτω, πεινῆτε, πεινώντων* κτλ.
Απαρ. ενεστ. *(πεινῆ-εν) πεινῆν.* Μετ. ενεστ. *(πεινή-ων) πεινῶν, -ῶσα, -ῶν.*
Έτσι και *(διψή-ω) διψῶ, διψῇς, διψῇ* κτλ.

Το ρ. χρῶμαι

Οριστ. ενεστ. *(χρή-ομαι) χρῶμαι, χρῇ, χρῆται, χρώμεθα, χρῆσθε, χρῶνται.*
παρατ. *(ἐ-χρη-όμην) ἐχρώμην, ἐχρῶ, ἐχρῆτο, ἐχρώμεθα, ἐχρῆσθε, ἐχρῶντο.*
Υποτ. ενεστ. *(χρή-ωμαι) χρῶμαι, χρῇ, χρῆται* κτλ.
Ευκτ. ενεστ. *(χρη-οίμην) χρῴμην, χρῷο, χρῷτο, χρῴμεθα, χρῷσθε, χρῷντο.*
Προστ. ενεστ. *(χρή-ου) χρῶ, χρήσθω, χρῆσθε, χρήσθων* ἤ *χρήσθωσαν.*
Απαρ. ενεστ. *(χρή-εσθαι) χρῆσθαι.* Μετ. *(χρη-όμενος) χρώμενος* κτλ.

β) Συνηρημένα ρήματα σε -έω

326. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στη β΄ τάξη (σε -**έω**) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) *ε + ε = ει: ποίεε = ποίει, ποιέετε = ποιεῖτε·*

2) *ε + ο = ου: ποιέομεν = ποιοῦμεν, ποιέον = ποιοῦν·*

3) το **ε** με μακρόχρονο φωνῆεν ή δίφθογγο συναιρεῖται στο ίδιο μακρόχρονο φωνῆεν ή δίφθογγο: *ποιέω = ποιῶ, ποιέητε = ποιῆτε, ποιέεις = ποιεῖς, ποιέοιμι = ποιοῖμι, ποιέουσα = ποιοῦσα, ποιέῃς = ποιῇς, ποιέουσι = ποιοῦσι.*

Έτσι προκύπτουν οι φθόγγοι **ω, η - ῃ, ει, οι** και **ου.**

327. Τα ρήματα σε *-έω* με θέμα μονοσύλλαβο συναιρούνται μόνο, όπου μετά το χαρακτήρα **ε** ακολουθεί άλλο **ε** ή **ει:**

Οριστ. ενεστ.	*πλέω, πλεῖς, πλεῖ, πλέομεν, πλεῖτε, πλέουσι·*
παρατ.	*ἔπλεον, ἔπλεις, ἔπλει, ἐπλέομεν, ἐπλεῖτε, ἔπλεον.*
Υποτ. ενεστ.	*πλέω, πλέῃς, πλέῃ* κτλ.
Ευκτ. ενεστ.	*πλέοιμι, πλέοις, πλέοι* κτλ.
Προστ. ενεστ.	*πλεῖ, πλείτω, πλεῖτε, πλεόντων* ή *πλείτωσαν.*
Απαρ. ενεστ.	*πλεῖν.* Μετ. ενεστ. *πλέων, πλέουσα, πλέον.*

Έτσι και τα ρ. *θέω* (= τρέχω), *νέω* (= πλέω), *πνέω, ῥέω, χέω* (= χύνω) κ.ά.

Οριστ. ενεστ.	*δέομαι, δέῃ* (ή **δέει**), *δεῖτε, δεόμεθα, δεῖσθε, δέονται·*
παρατ.	*ἐδεόμην, ἐδέου, ἐδεῖτο, ἐδεόμεθα, ἐδεῖσθε, ἐδέοντο.*
Υποτ. ενεστ.	*δέωμαι, δέῃ, δέηται* κτλ.
Ευκτ. ενεστ.	*δεοίμην, δέοιο, δέοιτο* κτλ.
Προστ. ενεστ.	*δέου, δείσθω, δεῖσθε, δείσθων* ή *δείσθωσαν.*
Απαρ. ενεστ.	*δεῖσθαι.* Μετοχή ενεστ. *δεόμενος, δεομένη, δεόμενον.*

γ) Συνηρημένα ρήματα σε -όω

328. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στην γ΄ τάξη (σε -**όω**) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) *ο + ε* ή *ο + ο* ή *ο + ου = ου: δήλοε = δήλου, δηλόομεν = δηλοῦμεν, δηλόουσι = δηλοῦσι·*

2) *ο + η* ή *ο + ω = ω: δηλόητε = δηλῶτε, δηλόωσι = δηλῶσι·*

3) *ο + ει* ή *ο + ῃ* ή *ο + οι = οι: δηλόει = δηλοῖ, δηλόῃ = δηλοῖ, δηλό-οι = δηλοῖ.*

Έτσι από τη συναίρεση του χαρακτήρα **ο** με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων προκύπτουν οι φθόγγοι **ω, οι** και **ου.**

329. Το ρ. **ῥιγῶ** (= με πιάνει ρίγος, κρυώνω) είχε χαρακτήρα **ω** (θ. *ῥιγω-*) και για τούτο, όταν συναιρείται, έχει **ω** και **ῳ**, όπου τα ρήματα σε **-όω** έχουν **ου** ή **οι** (δηλ. συναιρεί το χαρακτήρα **ω** με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων παντού σε **ω** και **ῳ**):

Οριστ. ενεστ. *(ῥιγώ-ω) ῥιγῶ, ῥιγῷς, ῥιγῷ, ῥιγῶμεν, ῥιγῶτε, ῥιγῶσι(ν)·* παρατ. *(ἐρρίγω-ον) ἐρρίγων, ἐρρίγως, ἐρρίγω, ἐρριγῶμεν, ἐρριγῶτε, ἐρρίγων.*

Υποτ. *(ῥιγώ-ω) ῥιγῶ, ῥιγῷς, ῥιγῷ* κτλ.

Ευκτ. *(ῥιγω-οίην) ῥιγῴην, ῥιγῴης, ῥιγῴη* κτλ.

Προστ. δεν έχει. Απαρ. *(ῥιγῶ-εν) ῥιγῶν.* Μετ. *(ῥιγώ-ων) ῥιγῶν,* γεν. *ῥιγῶντος* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

330. Τα συνηρημένα ρήματα, όπως και τα λοιπά φωνηεντόληκτα (βλ. § 290), σχηματίζουν τους άλλους χρόνους εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, αφού προστεθούν στο ρηματικό θέμα οι σχετικές (φαινομενικές) καταλήξεις.

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο βραχύχρονος χαρακτήρας του θέματος κανονικά εκτείνεται εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων (πβ. § 62, 7, β), δηλαδή:

1. Το ᾰ εκτείνεται σε η:

τιμῶ (θ. *τιμα-*) *τιμή-σω, ἐ-τίμη-σα, τε-τίμη-κα, ἐ-τε-τιμή-κειν· τιμή-σομαι, ἐ-τιμη-σάμην, τιμη-θήσομαι, ἐ-τιμή-θην, τε-τίμη-μαι, ἐ-τε-τιμήμην* (έτσι και στα παράγωγα: τιμη-τός, *τιμη-τέος, τιμη-τής, τίμη-μα* κτλ.).

2. Το ε εκτείνεται σε η:

ποιῶ (θ. *ποιε-*), *ποιή-σω, ἐ-ποίη-σα, πε-ποίη-κα, ἐ-πε-ποιήκειν· ποιή-σομαι, ἐ-ποιη-σάμην, ποιη-θήσομαι, ἐ-ποιή-θην, πε-ποίη-μαι, ἐπεποιή-μην* (έτσι και: *ποιη-τός, ποιη-τέος, ποιη-τής, ποίη-σις, ποίη-μα* κτλ.).

3. Το ο εκτείνεται σε ω:

δηλῶ (θ. *δηλο-*) *δηλώ-σω, ἐ-δήλω-σα, δε-δήλω-κα, ἐ-δε-δηλώ-κειν· δηλώσομαι, ἐ-δηλω-σάμην, δηλω-θήσομαι, ἐ-δηλώθην, δε-δήλω-μαι, ἐ-δε-δηλώμην* (έτσι και: *δηλω-τός, δηλω-τέος, δήλω-σις* κτλ.).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ Ή ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ

331. Αντίθετα με τον προηγούμενο γενικό κανόνα (§ 330):

1. Τα συνηρημένα ρήματα σε **-ᾰ́ω** που εμπρός από το χαρακτήρα έχουν το φθόγγο **ε** ή **ι** ή **ρ** εκτείνουν το χαρακτήρα **ᾰ** σε **ᾱ** (και όχι σε **η**) εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων.

2. Μερικά συνηρημένα ρήματα φυλάγουν το βραχύχρονο χαρακτήρα *α* ή *ε* ή *ο* σε όλους τους χρόνους ή σε ορισμένους απ' αυτούς.

3. Μερικά συνηρημένα ρήματα ή φυλάγουν ή εκτείνουν το βραχύχρονο χαρακτήρα, αλλά συγχρόνως παίρνουν και το φθόγγο **σ** στο τέλος του θέματος σε ορισμένους χρόνους (ή γιατί εξαρχής υπήρχε **σ** στο θέμα τους ή από αναλογία προς άλλα)· πβ. § 291.

4. Μερικά συνηρημένα ρήματα παρουσιάζουν και άλλες διαφορές ή ανωμαλίες.

Έτσι τα ρήματα αυτά σχηματίζουν τους χρόνους όπως φαίνεται στους παρακάτω πίνακες:

α) Από τα συνηρ. ρ. σε -άω

1. Ρήματα που εκτείνουν το χαρακτ. ᾰ σε ᾱ (με φθόγγο ε ή ι ή ρ εμπρός από το χαρακτήρα)

αἰτιά-ομαι = **-ῶμαι** (= κατηγορώ), (θ. *αἰτιᾰ-*), παρατ. *ᾐτιᾰόμην -ώμην*, μέσ. μέλλ. *αἰτιᾱ́-σομαι*, μέσ. αόρ. *ᾐτιᾱ-σάμην*, (παθ. μέλλ. *αἰτιᾱ-θήσομαι*, μεταγ.). παθ. αόρ. *ᾐτιᾱ́-θην*, παρακ. *ᾐτίᾱ-μαι*, υπερσ. *ᾐτιᾱ́-μην*. Ρημ. επίθ. *αἰτιᾱ-τέος*.

(ἀπο)δειλιά-ω = **-ῶ** (= είμαι δειλός, δεν τολμώ), (θ. *δειλιᾰ*), παρατ. *ἀπ-ε-δειλίᾰον -ων*, μέλλ. *ἀπο-δειλιᾱ́-σω*, αόρ. *ἀπ-ε-δειλίᾱ-σα*, παρακ. *ἀπο-δε-δειλίᾱ-κα*. Ρημ. επίθ. *ἀπο-δειλιᾱ-τέον*.

ἐά-ω = **ἐῶ** (= αφήνω). (θ. *ἐᾰ*), παρατ. *εἴᾰον -ων*, μέλλ. *ἐᾱ-σω*, αόρ. *εἴᾱ-σα*, παρακ. *εἴᾱ-κα*. Παθ. *ἐάομαι-ῶμαι*, παρατ. δεν έχει, μέσ. μέλλ. ως παθ. *ἐᾱ́-σομαι*, παθ. αόρ. *εἰᾱ́-θην*, παρακ. *εἴᾱ-μαι*. Ρημ. επίθ. *ἐᾱ-τέος*.

θηρά-ω = **-ῶ** (= κυνηγώ), (θ. *θηρᾰ-*), παρατ. *ἐ-θήρᾰον-ων*, μέλλ. *θηράσω*, αόρ. *ἐ-θήρᾱ-σα* παρακ. *τε-θηρᾱ-κα*, υπερσ. *ἐ-τε-θηρᾱ́-κειν*. Μέσ. και παθ. *θηράομαι -ῶμαι*· τα λοιπά ποιητ. και μεταγ. Ρημ. επίθ. *θηρᾱτός*, *θηρᾱ-τέος*. Παράγ. *θηρᾱ-τής*, *θήρᾱ-μα* κτλ.

ἰά-ομαι = **ἰῶμαι** (= γιατρεύω), (θ. *ἰᾰ-*), παρατ. *ἰᾰόμην-ώμην*, μέσ.

μέλλ. *ῑᾱ́-σομαι*, μέσ. αόρ. *ῑᾱ-σάμην*, παθ. αόρ. με παθ. διάθ. *ῑᾱ́-θην*. Ρημ. επίθ. *ῑᾱ-τός, ῑᾱ-τέος*. Παράγ. *ῑᾱ-σις, ῑᾱ-μα, ῑᾱ-τρὸς* κτλ.

2. Ρήματα που φυλάγουν παντού το βραχύχρονο χαρακτ. ᾰ και έχουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

γελά-ω = **-ῶ** (αρχικό θ. *γελᾰσ-*· απ' αυτό ενεστ. *γελᾰσ-ω* = *γελᾰω-ῶ*· βλ. § 64, 1) παρατ. *ἐγέλᾱον -ων*, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *γελᾰ-σομαι* (με απλοποίηση από το *γελᾰ́σ-σομαι*, αόρ. *ἐ-γέλᾰ-σα* (από το *ἐ-γέλᾰσ-σα*). Παθ. *(κατα)γελᾰ́ομαι -ῶμαι*, αόρ. *ἐ-γελᾰ́σ-θην*, παρακ. *γε-γέ-λᾰσ-μαι*. Ρημ. επίθ. *κατα-γέλᾰσ-τος*.

σπά-ω = **σπῶ** (αρχ. θ. *σπασ-*· πβ. *γελάω-ῶ*), παρατ. *ἔσπᾰον -ων*, μέλλ. *σπᾰσω* (απο το *σπᾰσ-σω*), αόρ. *ἔ-σπᾰ-σα* (από το *ἔ-σπᾰσ-σα*). Παθ. *σπᾰ́ομαι -ῶμαι*, παρατ. *ἐ-σπᾰόμην -ώμην*, μέσ. μέλλ. *σπᾰ́-σομαι* (από το *σπᾰ́σ-σομαι*), μέσ. αόρ. *ἐ-σπᾰ-σάμην* (από το *ἐ-σπᾰσ-σάμην*), παρακ. *ἔ-σπᾰσ-μαι*. Ρημ. επίθ. *ἀνά-σπᾰσ-τος, ἀ-διά-σπᾰσ-τος* κτλ.

χαλά-ω = **-ῶ** (= χαλαρώνω), (αρχ. θ. *χαλᾰσ-*· πβ. *γελάω-ῶ*), παρατ. *ἐχάλᾰον -ων*, αόρ. *ἐ-χάλᾰ-σα* (από το *ἐ-χάλᾰσ-σα*). Παθ. *χαλᾰ́ομαι -ῶμαι*, παθ. αόρ. *ἐ-χαλᾰ́σ-θην*.

3. Ρήματα που έχουν παντού μακρόχρονο χαρακτήρα ᾱ και παίρνουν σ μόνο εμπρός από το θ και τ

δρά-ω = **δρῶ** (= κάνω, ενεργώ), (θ. *δρᾱ-* και από αναλογία *δρᾱσ-*), παρατ. *ἔδρᾱον -ων*, μέλλ. *δρᾱ́-σω*, αόρ. *ἔ-δρᾱ-σα*, παρακ. *δέ-δρᾱ-κα*. Παθ. *δράομαι -ῶμαι, ἐδρᾱόμην -ώμην*, αόρ. *ἐ-δρᾱ́-σ-θην*, παρακ. *δέ-δρᾱ-μαι*. Ρημ. επίθ. *δρᾱ-σ-τέον*. Παράγ. *δρᾶμα, δρᾶ-σις, δρᾱ́-σ-της* κτλ.

β) Από τα συνηρ. ρ. σε -έω

1. Ρήματα που φυλάγουν παντού ή σε ορισμένους τύπους το βραχύχρονο χαρακτήρα χωρίς να παίρνουν σ

αἰνέω = **-ῶ** (θ. *αἰνε-*), συνήθ. σύνθ. *ἐπαινῶ, παραινῶ* κτλ., παρατ. *ᾔνεον -ουν*, μέλλ. *αἰνέ-σω*, αόρ. *ᾔνε-σα*, παρακ. *ᾔνε-κα*. Παθ. *αἰνέομαι -οῦμαι*, παρατ. *ᾐνεόμην -ούμην*, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *αἰνέ-σομαι*, παθ. μέλλ. *αἰνε-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ᾐνέ-θην*, παρακ. *ᾔνη-μαι*. Ρημ. επίθ. *αἰνε-τός, αἰνε-τέος*.

αἱρέ-ω = -**ῶ** (= πιάνω, κυριεύω), (θ. *αἱρε-* και *Fελ-*), παρατ. *ᾕρεον -ουν*, μέλλ. *αἱρήσω*, αόρ. *εἷλον* (βλ. § 314, 2), παρακ. *ᾕρη-κα*, υπερσ. *ᾑρή-κειν*. (Ως παθ. του *αἱρέω* χρησιμεύει το ρ. *ἁλίσκομαι* = πιάνομαι, κυριεύομαι). Μέσ. με ενεργ. σημασία *αἱρέομαι -οῦμαι* (= εκλέγω, προτιμώ), παρατ. *ᾑρεόμην -ούμην*, μέλλ. *αἱρή-σομαι*, αόρ. β' *εἱλ-όμην* (βλ. § 314, 2), παρακ. *ᾕρη-μαι*, υπερσ. *ᾑρή-μην*. Παθ. *αἱρέομαι -οῦμαι* (= εκλέγομαι, προτιμιέμαι), παρατ. *ᾑρεόμην -ούμην*, μέλλ. *αἱρε-θήσομαι*, αόρ. *ᾑρέ-θην*, παρακ. *ᾕρη-μαι*, υπερσ. *ᾑρή-μην*, συντελ. μέλλ. *ᾑρή-σομαι*, ή *ᾑρη-μένος ἔ-σομαι*.

Ρημ. επίθ. *αἱρε-τός, αἱρε-τέος*. Παράγ. *αἵρε-σις* κτλ.

δέ-ω = **δῶ** (= δένω), (θ. *δε-*), παρατ. *-έδεον -ουν*, μέλλ. *δή-σω*, αόρ. *ἔ-δη-σα*, παρακ. *δέ-δε-κα*, υπερσ. *ἐ-δε-δέ-κειν*. Παθ. *δέομαι -οῦμαι*, παρατ. *-ε-δε-όμην -ούμην*, παθ. μέλλ. *δε-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-δέ-θην*, παρακ. *δέ-δε-μαι*, ὑπερσ. *ἐ-δε-δέ-μην*. Ρημ. επίθ. *δε-τός, δε-τέος*. Παράγ. *δέ-σις, δέ-μα* κτλ.

ἐμέω = **ἐμῶ** (= ξερνώ), (θ. *ἐμε-*), παρατ. *ἤμεον -ουν*, αόρ. *ἤμε-σα*. Παράγ. *ἔμε-σις, ἔμετος* κτλ.

καλέ-ω = -**ῶ** (αρχ. θ. *καλ-*, με πρόσφυμα ε: *καλε-*, με μετάθεση και έκταση του **α**: *κλη-*), παρατ. *ἐκάλεον -ουν*, μέλλ. συνηρημ. *καλῶ* (από το *καλέ-σω*· βλ. § 64, 1), αόρ. *ἐ-κάλε-σα*, παρακ. *κέ-κλη-κα*, υπερσ. *ἐ-κε-κλή-κειν*. Παθ. *καλέομαι -οῦμαι*, παρατ. *ἐκαλεόμην -ούμην*, μέσ. μέλλ. *καλοῦμαι* (από το *καλέ-σομαι*· βλ. § 64, 1), μέσ. αόρ. *ἐ-καλε-σάμην*, παθ. μέλλ. *κλη-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-κλή-θην*, παρακ. *κέ-κλη-μαι*, υπερσ. *ἐ-κε-κλή-μην*. Ρημ. επίθ. *κλη-τός, κλη-τέος*. Παράγ. *κλῆ-σις, κλη-τὴρ* κτλ.

χέ-ω, χεῖς, χεῖ κτλ.· βλ. § 327 (= χύνω), (θ. *χεF-* = *χευ-*, αδύνατο θ. *χῠ-*), παρατ. *-έ-χε-ον (ἐν-έ-χε-ον, ἐν-έ-χεις, ἐν-έ-χει* κτλ.), μέλλ. *χέ-ω* (όμοιος με τον ενεστ.), αόρ. *-έ-χε-α (ἐν-έ-χε-α, ἐν-έ-χε-ας, ἐν-έ-χε-ε* κτλ.). Παθ. *χέομαι*, παρατ. *ἐ-χε-όμην*, μέσ. μέλλ. *χέ-ομαι* (όμοιος με τον ενεστ.), μέσ. αόρ. *-ε-χε-άμην (ἐν-ε-χε-άμην, ἐν-ε-χέ-ω, ἐν-ε-χέ-ατο* κτλ., υποτ. *-χέ-ωμαι*, μετ. *-χε-άμενος)*, παθ. μέλλ. *-χῠ-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-χῠ́-θην*, παρακ. *κε-χῠ-μαι*, υπερσ. *ἐ-κε-χύ-μην*. Ρημ. επίθ. *χυ-τός*. Παράγ. *χύσις, χύ-μα* κτλ.

2. Ρήματα που κρατούν παντού το βραχύχρονο χαρακτήρα ε και έχουν ή παίρνουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

αἰδέομαι = -**οῦμαι** (= ντρέπομαι, σέβομαι), (θ. *αἰδεσ-*· ο ενεστ. από το *αἰδέσ-ομαι* = *αἰδέ-ομαι* = *-οῦμαι*· βλ. § 64, 1), παρατ. *ᾐδεόμην -ούμην*, μέσ. μέλλ. *αἰδέ-σομαι* (από το *αἰδέσ-σομαι*), μέσ. αόρ. *ᾐδε-σάμην* (από το

ἠδεσ-σάμην), παθ. αόρ. ως μέσ. *ᾐδέσ-θην*, παρακ. *ᾔδεσ-μαι*. Ρημ. επίθ. *αἰδεσ-τός, αἰδεσ-τέον*. Παράγ. *αἴδε-σις, αἰδέ-σιμος* κτλ.

ἀκέομαι = **-οῦμαι** (= θεραπεύω), (θ. *ἀκεσ-*· ο ενεστ. από το *ἀκέσ-ομαι* = *ἀκέ-ομαι* = *-οῦμαι· βλ. § 64, 1), μέλλ. ἀκοῦμαι* (από το *ἀκέσομαι*), αόρ. *ἠκεσάμην* (από το *ἠκεσ-σάμην*). Ρημ. επίθ. *ἀκεστὸς (ἀνήκεστος)*.

ἀλέ-ω = **-ῶ** (= αλέθω), (αρχ. θ. *ἀλ-*, με πρόσφυμα ε: *ἀλε-*· πβ. *καλέω -ῶ*), (ποιητ. και μεταγεν. παρατ. *ἤλεον -ουν*, αόρ. *ἤλε-σα*, παρακ. με αττ. αναδιπλ. *ἀλ-ήλε-κα*. Παθ. αόρ. *ἠλέ-σ-θην*), παρακ. *ἀλ-ήλε-(σ)-μαι*. Παράγ. *ἄλε-σις, ἄλε-σ-μα, ἀλε-σ-μός, ἀλέ-της* (= αυτός που αλέθει, *ὄνος ἀλέτης* = μυλόπετρα), *ἀλε-τρὶς* (= γυναίκα που αλέθει), *ἀλε-τὸς* (= *άλεσμα*).

ἀρκέ-ω = **-ῶ** (αρχ. θ. *ἀρκεσ-*· ο ενεστ. από το *ἀρκέσ-ω* = *ἀρκέ-ω* = *-ῶ*· βλ. § 64, 1), παρατ. *ἤρκεον -ουν*, μέλλ. *ἀρκέ-σω* (από το *ἀρκέσ-σω*), αόρ. *ἤρκε-σα* (από το *ἤρκεσ-σα*). Παθ. *ἀρκέομαι -οῦμαι*, εύχρ. το γ΄ εν. *ἀρκεῖται* (μεταγεν. παθ. μέλλ. *ἀρκεσ-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἠρκέσ-θην*, παρακ. *ἤρκεσ-μαι*). Παράγ. *ἄρκε-σις* (= επικουρία, υπηρεσία), *ἄρκεσ-μα* (= βοήθεια), *ἀρκε-τὸς* κτλ.

ξέ-ω (= ξύνω), (θ. *ξεσ-*· ο ενεστ. από το *ξέσ-ω* = *ξέ-ω*, βλ. § 64, 1), αόρ. *ἔ-ξε-σα* (από το *ἔ-ξεσ-σα*). Ρημ. επίθ. *ξεσ-τός, ἄ-ξεσ-τος*. Παράγ. *ξέσις* κτλ.

τελέ-ω = **-ῶ** (= ἐκτελῶ), (αρχ. θ. *τελεσ-*· ο ενεστ. από το *τελέσ-ω* = *τελέ-ω* = *-ῶ*· βλ. § 64, 1), παρατ. *ἐ-τέλε-ον* = *-ουν*, μέλλ. συνηρ. *τελῶ* (από το *τελέ-σω*), αόρ. *ἐ-τέλε-σα* (από το *ἐ-τέλεσ-σα*), παρακ. *τε-τέλε-κα*, υπερσ. *ἐ-τε-τελέ-κειν*. Παθ. *τελέομαι -οῦμαι*, παρατ. *ἐτελεόμην -ούμην*, παθ. μέλλ. *τελεσ-θήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐ-τελε-σάμην* (από το *ἐ-τελεσ-σάμην*), παθ. αόρ. *ἐ-τελέσ-θην*, παρακ. *τε-τέλεσ-μαι*, υπερσ. *ἐ-τε-τελέσ-μην*), Ρημ. επίθ. *ἀ-τέλεσ-τος, ἐπι-τελεσ-τέος*. Παράγ. *τέλε-σις, τελε-τὴ* κτλ.

πλέ-ω, πλεῖς, πλεῖ κτλ.· βλ. § 327 (θ. *πλεϜ-* = *πλευ-, πλε-*), παρατ. *ἔ-πλε-ον* (*-εις, -ει* κτλ.), μέλλ. μέσ. ως ενεργ. *πλεύ-σομαι* και δωρικός *πλευσοῦμαι* (*-σεῖ, -σεῖται* κτλ.), αόρ. *ἔ-πλευ-σα*, παρακ. *πέ-πλευ-κα*, υπερσ. *ἐ-πε-πλεύ-κειν*. Παθ. παρακ. *πέ-πλευσ-μαι*. Ρημ. επίθ. *πλευσ-τός, ἄ-πλευσ-τος, πλευσ-τέον*.

πνέ-ω, πνεῖς, πνεῖ κτλ.· βλ. § 327 (θ. *πνεϜ-* = *πνευ-* = *πνε-*), παρατ. *ἔ-πνε-ον* (*-εις, -ει* κτλ.), μέλλ. μέσ. ως ενεργ. *πνεύ-σομαι* και δωρικός *πνευσοῦμαι* (*-σεῖ, -σεῖται* κτλ.), αόρ. *ἔ-πνευ-σα*, παρακ. *πέ-πνευ-κα*. Αρχαιότερος τύπος παθ. παρακ. *πέ-πνυ-μαι*, από αδύνατο θ. *πνυ-* (= έχω πνοή, είμαι συνετός). Παράγ. *πνευσ-τός, πνεῦ-μα* κτλ.

γ) Από τα συνηρ. ρ. σε -όω

1. Ρήματα που κρατούν το βραχύχρονο χαρακτήρα, χωρίς να παίρνουν σ

ἀρό-ω = -**ῶ** (= αλετρίζω, οργώνω), (θ. *ἀρο-*), αόρ. *ἤρο-σα*. Παθ. *ἀρόομαι -οῦμαι*. Ρημ. επίθ. *ἀρο-τός*. Παράγ. *ἄρο-τος, ἄρο-σις, ἀρό-σιμος, ἀρο-τήρ, ἄρο-τρον* κτλ.

2. Ρήματα που εκτείνουν το βραχύχρονο χαρακτήρα και παίρνουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

χό-ω = **χῶ** (= σκεπάζω με χώμα) (θ. *χο-*). Ενεστ. *χῶ, χοῖς, χοῖ* κτλ. (απαρ. *χοῦν, συγχοῦν*), παρατ. *ἔχοον -ουν* (*-ους, -ου* κτλ.), μέλλ. *,χώ-σω*, αόρ. *ἔ-χω-σα*, παρακ. *κέ-χω-κα*. Παθ. *-χόομαι -οῦμαι*, παρατ. *-εχοόμην -ούμην* (*ἐχοῦ, ἐχοῦτο* κτλ.), παθ. αόρ. *ἐ-χώ-σ-θην*, παρακ. *κέ-χω-σ-μαι*. Ρημ. επίθ. *χω-σ-τός*. Παράγ. *χῶ-σις* κτλ. Στον ενεστ. υπάρχει και τύπος *χών-νυ-μι*, κατα τα ρ. σε *-μι* (*χώσ-νυ-μι*, βλ. § 333).

27ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ *-ΜΙ*)

Διαίρεση τών ρημάτων σε -μι

332. Τα ρήματα της β΄ συζυγίας, δηλ. όσα λήγουν σε **-μι**, διαιρούνται κατά το χαρακτήρα του ρηματ. θέματος, όπως και τα ρήματα της α΄ συζυγίας:

α) σε **συμφωνόληκτα:** *δείκ-νυ-μι* (ρ. θ. *δεικ-*),

β) σε **φωνηεντόληκτα:** *ἵ-στη-μι* (ρ. θ. *στη-*) (βλ. § 259 και § 265).

Α΄. Συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι

1. Ενεστώτας και παρατατικός των συμφωνόλ. ρημ. σε -μι

333. Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** σχηματίζουν το θέμα του ενε-

στώτα (και του παρατατικού) από το ρηματικό θέμα, αφού προστεθεί το πρόσφυμα **-νυ-**.

Έτσι τα ρήματα αυτά λήγουν σε **-νυμι.** Π.χ.

α) **Αφωνόληκτα:** *δείκ-νυ-μι*, *(κατ)άγ-νυ-μι* (= συντρίβω, σπάζω), *εἴργ-νυ-μι* (= εμποδίζω την έξοδο, κλείνω μέσα), *ζεύγ-νυ-μι* (= ζεύω, βάζω στο ζυγό), *μείγ-νυ-μι* (= ανακατεύω), *πήγ-νυ-μι* (= μπήγω, στερεώνω), *ῥήγ-νυ-μι* (= σχίζω, σπάζω), *(ἀπο)φράγ-νυ-μι* (= φράζω) κ.ά.

β) **Ενρινόληκτα:** *ὄμ-νυ-μι* (= ορκίζομαι).

γ) **Υγρόληκτα:** *πτάρ-νυ-μαι* (= φτερνίζομαι).

δ) **Σιγμόληκτα:** Σ' αυτά αφομοιώθηκε ο ρηματ. χαρακτ. **σ** με το επόμενο **ν** του προσφύματος, και έτσι λήγουν σε **-ννυμι:** *(ἀμφι)έν-νυ-μι* (= ντύνω· από το *ἀμφι-έσ-νυ-μι*), *ζών-νυ-μι* (= ζώνω· από το *ζώσ-νυ-μι*), *κεράν-νυ-μι* (= ανακατεύω· από το *κεράσ-νυ-μι*), *κορέν-νυ-μι* (= χορταίνω· από το *κορέσ-νυ-μι*) *πετάν-νυ-μι* (= απλώνω, ανοίγω· από το *πετάσ-νυ-μι*), *ῥών-νυ-μι* (= δυναμώνω· από το *ῥώσ-νυ-μι*), *σβέν-νυ-μι* (= σβήνω· από το *σβέσ-νυ-μι*), *σκεδάν-νυ-μι* (= σκορπίζω· από το *σκεδάσ-νυ-μι*) κ.ά.

334. Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** μόνο κατά το σχηματισμό του ενεστώτα και του παρατατικού της ενεργ. και μέσης φωνής και κλίνονται στους χρόνους αυτούς κατά το ακόλουθο παράδειγμα:

Παράδειγμα συμφωνόληκτου ρήματος σε -μι (δείκ-νυ-μι, θ. δεικ-)

		Ενεργητική φωνή		Μέση φωνή	
Οριστική	Ενεστώτας	*δείκ-νῡ-μι* *δείκ-νῡ-ς* *δείκ-νῡ-σι(ν)* *δείκ-νυ-μεν* *δείκ-νυ-τε* *δεικ-νύ-ασι(ν)* *δείκ-νυ-τον* *δείκ-νυ-τον*		*δείκ-νυ-μαι* *δείκ-νυσαι* *δείκ-νυ-ται* *δεικ-νύ-μεθα* *δείκ-νυ-σθε* *δείκ-νυ-νται* *δείκ-νυ-σθον* *δείκ-νυ-σθον*	Μεσ. Μέλλοντας: *δείξομαι* Μεσ. Αόριστος: *ἐ-δειξάμην* Παθ. Μέλλοντας: *δειχ-θήσομαι* Παθ. Αόριστος: *ἐ-δείχ-θην* Παρακείμενος: *δέ-δειγ-μαι* Υπερσυντέλικος: *ἐ-δε-δείγ-μην* Συντ. Μέλλοντας: *δεδειγμένος ἔσομαι*
	Παρατατικός	*ἐ-δείκ-νῡ-ν* *ἐ-δείκ-νῡ-ς* *ἐ-δείκ-νῡ* *ἐ-δείκ-νυ-μεν* *ἐ-δείκ-νυ-τε* *ἐ-δείκ-νυ-σαν* *ἐ-δείκ-νυ-τον* *ἐ-δεικ-νύ-την*	Μέλλοντας: *δείξω* Αόριστος: *ἔ-δειξα* Παρακείμ.: *δέ-δειχ-α*	*ἐ-δεικ-νύ-μην* *ἐ-δείκ-νυ-σο* *ἐ-δείκ-νυ-το* *ἐ-δεικ-νύ-μεθα* *ἐ-δείκ-νυ-σθε* *ἐ-δείκ-νυ-ντο* *ἐ-δείκ-νυ-σθον* *ἐ-δεικ-νύ-σθην*	

		Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
Υποτακτ.	Ενεστώτας	*δεικ-νύ-ω, δεικ-νύ-ῃς, δεικ-νύ-ῃ κτλ.*	*δεικ-νύ-ωμαι, δεικ-νύ-ῃ δεικ-νύ-ηται κτλ.*
Ευκτική		*δεικ-νύ-οιμι, δεικ-νύ-οις, δεικ-νύ-οι κτλ.*	*δεικ-νυ-οίμην, δεικ-νύ-οιο, δεικ-νύ-οιτο* κτλ.
Προστακτική		*δείκ-νῡ, δεικ-νύ-τω, δείκ-νυ-τε, δεικ-νύ-ντων* ἢ *-τωσαν* *δείκ-νυ-τον, δεικ-νύ-των*	*δείκ-νυ-σο, δεικ-νύ-σθω, δείκ-νυ-σθε, δεικ-νύσθων* ἢ *-σθωσαν* *δείκ-νυ-σθον, δεικ-νύ-σθων*
Απαρ.		*δεικ-νύ-ναι*	*δείκ-νυ-σθαι*
Μετοχή		*δεικ-νῡ́-ς* (γεν. *δεικ-νύ-ντος*) δεικ-νῦ-σα (γεν. *δεικ-νύ-σης*) *δεικ-νῡ́-ν* (γεν. *δεικ-νύ-ντος*)	*δεικ-νύ-μενος δεικ-νυ-μένη δεικ-νύ-μενον*

Παρατηρήσεις

335. Στα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** (δηλ. σε **-νυμι** ή **-ννυμι**):

1) Το **υ** του προσφύματος **-νυ-** είναι μακρόχρονο στα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. ενεστώτα και παρατατικού και στο β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα· στους άλλους τύπους της ενεργητ. φωνής και σε όλους τους τύπους της μέσης είναι βραχύχρονο έτσι σχηματίζονται δύο ενεστωτικά θέματα, το ένα ι σ χ υ ρ ό και το άλλο α δ ύ ν α τ ο:

δείκ-νῡ-μι, δείκ-νῡ-ς, δείκ-νῡ-σι· προστ. *δείκ-νῡ·*
ἐ-δείκ-νῡ-ν, ἐ-δείκ-νῡ-ς, ἐ-δείκ-νῡ·
ἀλλά: δείκ-νῠ-μεν, δείκ-νῠ-τε κτλ.· απαρ. *δεικ-νύ-ναι·*
δείκ-νῠ-μαι, δείκ-νῠ-σαι κτλ.

2) Ο ενεστώτας και ο παρατατικός της ενεργητ. φωνής σχηματίζονται με την προσκόλληση των προσωπικών καταλήξεων απευθείας στο

χρονικό θέμα, χωρίς να μεσολαβούν θεματικά φωνήεντα (βλ. § 282)· π.χ. *δείκ-νυ-μεν, δείκ-νυ-τε, ἐ-δείκ-νυ-μεν, ἐ-δείκ-νυ-τε* (χωρίς τα θεματ. φωνήεντα **ο** και **ε**: *λύ-ο-μεν, λύ-ε-τε* κτλ.)· αλλά η υποτακτική και η ευκτική του ενεστ. στην ενεργητ. και μέση φωνή σχηματίζονται όπως και των ρημάτων σε *-ω:*

δεικ-νύ-ω, δεικ-νύ-ῃς κτλ. - *δεικ-νύ-ωμαι, δεικ-νύ-ῃ, δεικ-νύ-ηται* κτλ. - *δεικ-νύ-οιμι, δεικ-νύ-οις* κτλ. - *δεικ-νυ-οίμην, δεικ-νύ-οιο* κτλ.

3) Το **σ** στην κατάλ. **-σαι** της μέσης φωνής δεν αποβάλλεται, αν και βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: *δείκ-νυ-σαι*· επίσης το **σ** στην κατάλ. **-σο** δεν αποβάλλεται στο β΄ ενικ. του παρατατικού και στο β΄ ενικ. της προστακτ. του ενεστώτα: *ἐ-δείκ-νυ-σο, δείκ-νυ-σο* (αλλά στην ευκτική αποβάλλεται: ***δεικνύοιο*·** βλ. § 64, 1).

2. Οι άλλοι χρόνοι των συμφωνόληκτων ρημάτων σε -μι

336. Στους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, τα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** σχηματίζονται όπως τα συμφωνόληκτα βαρύτονα, κατά το χαρακτήρα του ρηματικού θέματος (χωρίς το πρόσφυμα **-νυ**). Π.χ. *δείκ-νυ-μι* και *δεικ-νύ-ω* (ρ. θ. *δεικ-*), παρατ. *ἐ-δείκ-νυ-ν* και *ἐ-δείκ-νυ-ον*, μέλλ. *δείξω*, αόρ. *ἔ-δειξα*, παρακ. *δέ-δειχ-α*. Μέσ. και παθ. *δείκ-νυ-μαι*, παρατ. *ἐ-δεικ-νύ-μην*, μέσ. μέλλ. *-δείξομαι*, μέσ. αόρ. *-ε-δειξάμην*, παθ. μέλλ. *δειχ-θή-σομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-δείχ-θην*, παρακ. *δέ-δειγ-μαι*, υπερσ. *ἐ-δε-δείγ-μην*, συντελ. μέλλ. *δε-δειγ-μένος ἔσομαι*. Ρημ. επίθ. *δεικ-τός, δεικ-τέον*. Παράγ. *δεῖγ-μα, δεῖξις, δείκ-της* κτλ.

Β΄. Φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι

1. Ενεστώτας, παρατατικός και αόριστος β΄ των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

337. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε **-μι** κανονικά σχηματίζουν το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) από το ρηματικό θέμα, αφού προστεθεί στην αρχή ο *ενεστωτικός αναδιπλασιασμός*. Και είναι ενεστωτικός αναδιπλασιασμός η επανάληψη του αρχικού συμφώνου του ρηματ. θέματος μαζί με ένα **ι:**

(ρ. θ. **στη-**, *σί-στη-μι* =) *ἵ-στη-μι* (= στήνω)· βλ. § 64, 1
(ρ. θ. **θη-**, *θί-θη-μι* =) *τί-θη-μι* (= θέτω)· βλ. § 69, 1
(ρ. θ. **jη-**, *jί-jη-μι* =) *ἵ-η-μι* (= ρίχνω)· § 64, 2
(ρ. θ. **δω-** *δί-δω-μι* =) *δί-δω-μι* (= δίνω).

338. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε **-μι** γενικά, όπως και τα συμφωνόληκτα, διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** κατά το σχηματισμό του ενεστώτα και του παρατατικού της ενεργητικής και μέσης φωνής.

Αλλά τέσσερα μόνο φωνηεντόληκτα σε **-μι,** δηλ. τα ρήματα **ἵστημι, τίθημι, ἵημι** και **δίδωμι,** διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** κατά το σχηματισμό του β΄ αορίστου.

Τά τέσσερα αυτά ρήματα στους χρόνους αυτούς, δηλ. στον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον β΄ αόριστο, κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

339. Παραδείγματα φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

(Ρ. *ἵστημι,* θ. *στη-, στᾰ-· τίθημι,* θ. *θη-, θε-· ἵημι,* θ. *ἡ-, ἑ-· δίδωμι,* θ. *δω-, δο-*).

Α΄. Ενεργητική φωνή

1. Ενεστώτας και παρατατικός

Οριστική	Ενεστώτας	*ἵ-στη-μι*	*τί-θη-μι*	*ἵ-η-μι*	*δί-δω-μι*
		ἵ-στη-ς	*τί-θη-ς (τι-θεῖς)*	*ἵ-η-ς (ἱ-εῖς)*	*δί-δω-ς*
		ἵ-στη-σι(ν)	*τί-θη-σι(ν)*	*ἵ-η-σι(ν)*	*δί-δω-σι(ν)*
		ἵ-στᾰ-μεν	*τί-θε-μεν*	*ἵ-ε-μεν*	*δί-δο-μεν*
		ἵ-στᾰ-τε	*τί-θε-τε*	*ἵ-ε-τε*	*δί-δο-τε*
		ἱ-στᾶσι(ν)	*τι-θέ-ασι(ν)*	*ἱ-ᾶσι(ν)*	*δι-δό-ασι(ν)*
		ἵ-στᾰ-τον	*τί-θε-τον*	*ἵ-ε-τον*	*δί-δο-τον*
		ἵ-στᾰ-τον	*τί-θε-τον*	*ἵ-ε-τον*	*δί-δο-τον*
	Παρατατικός	*ἵ-στη-ν*	*ἐτί-θη-ν*	*ἵη-ν*	*ἐ-δί-***δουν**
		ἵ-στη-ς	*ἐ-τί-***θεις**	*ἵ-***εις**	*ἐ-δί-***δους**
		ἵ-στη	*ἐ-τί-***θει**	*ἵ-***ει**	*ἐ-δί-***δου**
		ἵ-στᾰ-μεν	*ἐ-τί-θε-μεν*	*ἵ-ε-μεν*	*ἐ-δί-δο-μεν*
		ἵ-στᾰ-τε	*ἐ-τί-θε-τε*	*ἵ-ε-τε*	*ἐ-δί-δο-τε*
		ἵ-στᾰ-σαν	*ἐ-τί-θε-σαν*	*ἵ-ε-σαν*	*ἐ-δί-δο-σαν*
		ἵ-στᾰ-τον	*ἐ-τί-θε-τον*	*ἵ-ε-τον*	*ἐ-δί-δο-τον*
		ἱ-στᾰ́-την	*ἐ-τι-θέ-την*	*ἱ-έ-την*	*ἐ-δι-δό-την*

Υποτακτική	Ενεστώτας	ἱ-στῶ[1] ἱ-στῇς ἱ-στῇ ἱ-στῶμεν ἱ-στῆτε ἱ-στῶσι(ν) ἱ-στῆ-τον ἱ-στῆ-τον	τι-θῶ[1] τι-θῇς τι-θῇ τι-θῶμεν τι-θῆτε τι-θῶσι(ν) τι-θῆ-τον τι-θῆ-τον	ἱ-ῶ[1] ἱ-ῇς ἱ-ῇ ἱ-ῶμεν ἱ-ῆτε ἱ-ῶσι(ν) ἱ-ῆ-τον ἱ-ῆ-τον	δι-δῶ[1] δι-δῷς δι-δῷ δι-δῶμεν δι-δῶτε δι-δῶσι(ν) δι-δῶ-τον δι-δῶ-τον
Ευκτική	Ενεστώτας	ἱ-σταίη-ν ἱ-σταίη-ς ἱ-σταίη ἱ-σταίη-μεν (-αῖμεν) ἱ-σταίη-τε (-αῖτε) ἱ-σταίη-σαν (-αῖεν) ἱ-σταῖ-τον ἱ-σταί-την	τι-θείη-ν τι-θείη-ς τι-θείη τι-θείη-μεν (-εῖμεν) τι-θείη-τε (-εῖτε) τι-θείη-σαν (-εῖεν) τι-θεῖ-τον τι-θεί-την	ἱ-είη-ν ἱ-είη-ς ἱ-είη ἱ-είη-μεν (ἱεῖμεν) ἱ-είη-τε (ἱεῖτε) ἱ-είη-σαν (ἱεῖεν) ἱ-εῖ-τον ἱ-εί-την	δι-δοίη-ν δι-δοίη-ς δι-δοίη δι-δοίη-μεν (οῖμεν) δι-δοίη-τε (-οῖτε) δι-δοίη-σαν (-οῖεν) δι-δοῖ-τον δι-δοί-την
Προστακτική	Ενεστώτας	— ἵ-στη ἱ-στᾰ́-τω — ἵ-στᾰ-τε ἱ-στᾰ́-ντων (ἱστᾰ́τωσαν) ἵ-στᾰ-τον ἱ-στᾰ́-των	— τί-**θει** τι-θέ-τω — τί-θε-τε τι-θέ-ντων (τιθέτωσαν) τί-θε-τον τι-θέ-των	— ἵ-**ει** ἱ-έ-τω — ἵ-ε-τε ἱ-έ-ντων (ἱέτωσαν) ἵ-ε-τον ἱ-έ-των	— δί-**δου** δι-δό-τω — δί-δο-τε δι-δό-ντων (διδότωσαν) δί-δο-τον δι-δό-των
Απαρ.	Ενεσ.	ἱ-στᾰ́-ναι	τι-θέ-ναι	ἱ-έ-ναι	δι-δό-ναι
Μετοχή	Ενεστώτας	ἱ-στὰς (ἱστάντος) ἱ-στᾶσα (ἱστάσης) ἱ-στὰν (ἱστάντος)	τι-θεὶς (τιθέντος) τι-θεῖσα (τιθείσης) τι-θὲν (τιθέντος)	ἱ-εὶς (ἱέντος) ἱ-εῖσα (ἱείσης) ἱ-ὲν (ἱέντος)	δι-δοὺς (διδόντος) δι-δοῦσα (διδούσης) δι-δὸν (διδόντος)

1. Οι τύποι της υποτακτικής είναι συνηρημένοι: *(ἱ-στή-ω) ἱ-στῶ, (ἱ-στή-ῃς) ἱ-στῇς, (ἱ-στή-ῃ) ἱστῇ* κτλ., *(δι-δώ-ω) δι-δῶ, (δι-δώ-ῃς) δι-δῷς, (δι-δώ-ῃ) δι-δῷ* κτλ.

2. *Αόριστος β'*

Οριστική	*ἔ-στη-ν*	*ἔ-θη-κα*	*ἧ-κα*	*ἔ-δω-κα*
	ἔ-στη-ς	*ἔ-θη-κας*	*ἧ-κας*	*ἔ-δω-κας*
	ἔ-στη	*ἔ-θη-κε*	*ἧ-κε*	*ἔ-δω-κε*
	ἔ-στη-μεν	*ἔ-θε-μεν*	*εἷ-μεν*	*ἔ-δο-μεν*
			(ἐ-jε-μεν)	
	ἔ-στη-τε	*ἔ-θε-τε*	*εἷ-τε*	*ἔ-δο-τε*
	ἔ-στη-σαν	*ἔ-θε-σαν*	*εἷσαν*	*ἔ-δο-σαν*
	ἔ-στη-τον	*ἔ-θε-τον*	*εἷ-τον*	*ἔ-δο-τον*
	ἐ-στή-την	*ἐ-θέ-την*	*εἵ-την*	*ἐ-δό-την*
Υποτακτική	*στῶ, στῇς, στῇ*[1]	*θῶ, θῇς, θῇ*[1]	*ὧ, ᾗς, ᾗ*[1]	*δῶ, δῷς, δῷ*[1]
	στῶμεν, στῆτε	*θῶμεν, θῆτε*	*ὧμεν, ἧτε*	*δῶμεν, δῶτε*
	στῶσι(ν)	*θῶσι(ν)*	*ὧσι(ν)*	*δῶσι(ν)*
	στῆτον, στῆτον	*θῆτον, θῆτον*	*ἧτον, ἧτον*	*δῶτον, δῶτον*
Ευκτική	*σταίη-ν*	*θείη-ν*	*εἵη-ν*[2]	*δοίη-ν*
	σταίη-ς	*θείη-ς*	*εἵη-ς*	*δοίη-ς*
	σταίη	*θείη*	*εἵη*	*δοίη*
	σταίη-μεν	*θείη-μεν*	*εἵη-μεν*	*δοίη-μεν*
	(σταῖμεν)	*(θεῖμεν)*	*(εἷμεν)*	*(δοῖμεν)*
	σταίη-τε	*θείη-τε*	*εἵη-τε*	*δοίη-τε*
	(σταῖτε)	*(θεῖτε)*	*(εἷτε)*	*(δοῖτε)*
	σταίη-σαν	*θείη-σαν*	*εἵη-σαν*	*δοίη-σαν*
	(σταῖεν)	*(θεῖεν)*	*(εἷεν)*	*(δοῖεν)*
	σταῖ-τον	*θεῖ-τον*	*εἷ-τον*	*δοῖ-τον*
	σταί-την	*θεί-την*	*εἵ-την*	*δοί-την*
Προστακτική	*στῆ-θι*	*θὲ-ς*	*ἕ-ς*	*δὸ-ς*
	στή-τω	*θέ-τω*	*ἕ-τω*	*δό-τω*
	στῆ-τε	*θέ-τε*	*ἕ-τε*	*δό-τε*
	στάν-των	*θέ-ντων*	*ἕ-ντων*	*δό-ντων*
	(στή-τωσαν)	*(θέτωσαν)*	*(ἕ-τωσαν)*	*(δότωσαν)*
	στῆ-τον	*θέ-τον*	*ἕ-τον*	*δό-των*
	στή-των	*θέ-των*	*ἕ-των*	*δό-των*
Απαρ.	*στῆναι*[3]	*θεῖναι*[3]	*εἷναι*[3]	*δοῦναι*[3]

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: *(στήω) στῶ* κτλ. (όπως στον ενεστώτα).
2. Από το *jε-ίην-ν.*
3. Με συναίρεση από τους τύπους *στη-έναι, θε-έναι, jε-έναι, δο-έναι.*

Μετοχή	στὰς (στάντος)	θεὶς (θέντος)	εἷς (ἕντος)	δοὺς (δόντος)
	στᾶσα (στάσης)	θεῖσα (θείσης)	εἷσα (εἵσης)	δοῦσα (δούσης)
	στὰν (στάντος)	θὲν (θέντος)	ἓν (ἕντος)	δὸν (δόντος)

Β΄. Μέση φωνή

1. Ενεστώτας και παρατατικός

Οριστική	Ενεστώτας	ἵ-στᾰ-μαι	τί-θε-μαι	ἵ-ε-μαι	δί-δο-μαι
		ἵ-στα-σαι	τί-θε-σαι	ἵ-ε-σαι	δί-δο-σαι
		ἵ-στα-ται	τί-θε-ται	ἵ-ε-ται	δί-δο-ται
		ἱ-στά-μεθα	τι-θέ-μεθα	ἱ-έ-μεθα	δι-δό-μεθα
		ἵ-στα-σθε	τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	δί-δο-σθε
		ἵ-στα-νται	τί-θε-νται	ἵ-ε-νται	δί-δο-νται
		ἵ-στα-σθον	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον
		ἵ-στα-σθον	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον
	Παρατατικός	ἱ-στᾰ́-μην	ἐ-τι-θέ-μην	ἱ-έ-μην	ἐ-δι-δό-μην
		ἵ-στα-σο	ἐ-τί-θε-σο	ἵ-ε-σο	ἐ-δί-δο-σο
		ἵ-στα-το	ἐ-τί-θε-το	ἵ-ε-το	ἐ-δί-δο-το
		ἱ-στά-μεθα	ἐ-τι-θέ-μεθα	ἱ-έ-μεθα	ἐ-δι-δό-μεθα
		ἵ-στα-σθε	ἐ-τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	ἐ-δί-δο-σθε
		ἵ-στα-ντο	ἐ-τί-θε-ντο	ἵ-ε-ντο	ἐ-δί-δο-ντο
		ἵ-στα-σθον	ἐ-τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	ἐ-δί-δο-σθον
		ἱ-στά-σθην	ἐ-τι-θέ-σθην	ἱ-έ-σθην	ἐ-δι-δό-σθην
Υποτακτική	Ενεστώτας	ἱ-στῶμαι	τι-θῶμαι	ἱ-ῶμαι	δι-δῶμαι
		ἱ-στῇ	τι-θῇ	ἱ-ῇ	δι-δῷ
		ἱ-στῆται	τι-θῆται	ἱ-ῆται	δι-δῶται
		ἱ-στώμεθα	τι-θώμεθα	ἱ-ώμεθα	δι-δώ-μεθα
		ἱ-στῆσθε	τι-θῆσθε	ἱ-ῆσθε	δι-δῶσθε
		ἱ-στῶνται	τι-θῶνται	ἱ-ῶνται	δι-δῶνται
		ἱ-στῆσθον	τι-θῆσθον	ἱ-ῆσθον	δι-δῶσθον
		ἱστῆσθον	τι-θῆσθον	ἱ-ῆσθον	δι-δῶσθον

	Ενεστώτας	ἱ-σταί-μην	τι-θεί-μην	ἱ-εί-μην	δι-δοί-μην
		ἱ-σταῖ-ο	τι-θεῖ-ο	ἱ-εῖ-ο	δι-δοῖ-ο
		ἱ-σταῖ-το	τι-θεῖ-το	ἱ-εῖ-το	δι-δοῖ-το
		ἱ-σταί-μεθα	τι-θεί-μεθα	ἱ-εί-μεθα	δι-δοί-μεθα
		ἱ-σταῖ-σθε	τι-θεῖσθε	ἱ-εῖσθε	δι-δοῖ-σθε
		ἱ-σταῖ-ντο	τι-θεῖ-ντο	ἱ-εῖ-ντο	δι-δοῖ-ντο
		ἱ-σταῖ-σθον	τι-θεῖ-σθον	ἱ-εῖ-σθον	δι-δοῖ-σθον
		ἱ-σταί-σθην	τι-θεί-σθην	ἱ-εί-σθην	δι-δοί-σθην
Προστακτική	Ενεστώτας	ἵ-στᾰ-σο (ἵστω)	τί-θε-σο	ἵ-ε-σο	δί-δο-σο
		ἱ-στά-σθω	τι-θέ-σθω	ἱ-έ-σθω	δι-δό-σθω
		ἵ-στα-σθε	τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	δί-δο-σθε
		ἱ-στά-σθων (-σθωσαν)	τι-θέ-σθων (σθωσαν)	ἱ-έ-σθων (-σθωσαν)	δι-δό-σθων (-σθωσαν)
		ἵ-στα-σθον	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον
		ἱ-στά-σθων	τι-θέ-σθων	ἱ-έ-σθων	δι-δό-σθων
Απαρ.	Ενεστ.	ἵ-στα-σθαι	τί-θε-σθαι	ἵ-ε-σθαι	δί-δο-σθαι
Μετοχή	Ενεστώτ.	ἱ-στά-μενος	τι-θέ-μενος	ἱ-έ-μενος	δι-δό-μενος
		ἱ-στα-μένη	τι-θε-μένη	ἱ-ε-μένη	δι-δο-μένη
		ἱ-στά-μενον	τι-θέ-μενον	ἱ-έ-μενον	δι-δό-μενον

Ρήματα της β΄ συζυγίας (σε -*μι*)

2. *Αόριστος β΄*

Οριστική	ἐ-θέ-μην	εἵ-μην	ἐ-δό-μην
	ἔ-θου	εἷ-σο	ἔ-δου
	ἔ-θε-το	εἷ-το	ἔ-δο-το
	ἐ-θέ-μεθα	εἵ-μεθα	ἐ-δό-μεθα
	ἔ-θε-σθε	εἷ-σθε	ἔ-δο-σθε
	ἔ-θε-ντο	εἷ-ντο	ἔ-δο-ντο
	ἔ-θε-σθον	εἷ-σθον	ἔ-δο-σθον
	ἐ-θέ-σθην	εἵ-σθην	ἐ-δό-σθην

Υποτακτική	θῶμαι[1]	ὦμαι[1]	δῶμαι[1]
	θῇ	ᾗ	δῷ
	θῆται	ἧται	δῶται
	θώμεθα	ὥμεθα	δώμεθα
	θῆσθε	ἧσθε	δῶσθε
	θῶνται	ὧνται	δῶνται
	θῆσθον	ἧσθον	δῶσθον
	θῆσθον	ἧσθον	δῶσθον
Ευκτική	θεί-μην[2]	εἵ-μην[2]	δοί-μην[2]
	θεῖ-ο	εἷ-ο	δοῖ-ο
	θεῖ-το	εἷ-το	δοῖ-το
	θεί-μεθα	εἵ-μεθα	δοί-μεθα
	θεῖ-σθε·	εἷ-σθε	δοῖ-σθε
	θεῖ-ντο	εἷ-ντο	δοῖ-ντο
	θεῖ-σθον	εἷ-σθον	δοῖ-σθον
	θεί-σθην	εἵ-σθην	δοί-σθην
Προστακτική	θοῦ[3]	οὗ[3]	δοῦ[3]
	θέ-σθω	ἕ-σθω	δό-σθω
	θέ-σθε	ἕ-σθε	δό-σθε
	θέ-σθων	ἕ-σθων	δό-σθων
	(θέσθωσαν)	(ἕσθωσαν)	(δόσθωσαν)
	θέ-σθον	ἕ-σθον	δό-σθον
	θέ-σθων	ἕ-σθων	δό-σθων
Απαρ.	θέ-σθαι	ἕ-σθαι	δό-σθαι
Μετοχή	θέ-μενος	ἕ-μενος	δόμενος
	θε-μένη	ἑ-μένη	δο-μένη
	θέ-μενον	ἕ-μενον	δό-μενον

1. Μὲ συναίρεση από τους τύπους *θή-ωμαι, ἥ-ωμαι, δώ-ωμαι.*
2. Από τους τύπους *θε-ί-μην, έ-ί-μην. δο-ί-μην.*
3. Από το *θέ-σο, θέ-ο = θοῦ· ἕ-σο, ἕ-ο = οὗ· δό-σο, δό-ο = δοῦ.*

Παρατηρήσεις

1. Ενεστώτας και παρατατικός

340. Των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε *-μι:*

1) Τό ρηματικό θέμα είναι δύο ειδών: ισχυρό (με μακρόχρονο χαρακτήρα) και αδύνατο (με βραχύχρονο χαρακτήρα):

ρηματ. θ. **στη-** και **στᾰ:** *ἵ-στη-μι, ἵ-στᾰ-μαι*

ρηματ. θ. **θη-** και **θε-:** *τί-θη-μι, τί-θε-μαι*

ρηματ. θ. **jη-** και **jε-:** *ἵ-η-μι, ἵ-ε-μαι* (βλ. § 64, 2)

ρηματ. θ. **δω-** και **δο-:** *δί-δω-μι, δί-δο-μαι.*

2) Από τα δύο αυτά είδη του ρηματ. θέματος προκύπτουν με τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό δύο αντίστοιχα είδη ενεστωτικού θέματος: το ισχυρό ενεστωτικό θέμα και το αδύνατο ενεστωτικό θέμα (πβ. § 335): *ἱ-στη-, ἱστα-· τιθη-, τιθε-· ἱη-, ἱε-· διδω-, διδο·* και από το ισχυρό ενεστωτ. θέμα κανονικά σχηματίζονται τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. ενεστώτα και η υποτακτική γενικά (του ρ. *ἵστημι* ακόμη και το β΄ ενικό της προστακτικής), ενώ από το αδύνατο ενεστ. θέμα σχηματίζονται όλοι οι άλλοι τύποι στον ενεστώτα και τον παρατατικό (πβ. § 341).

3) Ο ενεστώτας της ενεργητικής και μέσης φωνής στην οριστική και προστακτική, το απαρέμφατο και η μετοχή, καθώς και ο παρατατικός της ενεργητ. και μέσης φωνής, σχηματίζονται με την προσκόλληση των κυρίως καταλήξεων απευθείας στο ενεστωτικό θέμα, χωρίς να μεσολαβούν θεματικά φωνήεντα (πβ. § 335, 2): *δίδω-μι, δίδο-μεν, δίδο-τε, ἐδίδο-μεν, ἐδίδο-τε, διδό-τω, διδό-μεθα, ἐδιδό-μην, διδό-σθω, δίδο-σθαι, διδό-μενος* κτλ.

4) Η υποτακτική του ενεστώτα της ενεργητικής και μέσης φωνής σχηματίζεται με τα θεματικά φωνήεντα των ρημάτων σε *-ω* και έχει τις ίδιες με αυτά ολικές καταλήξεις (βλ. § 282, 4), αλλά ὁ μακρόχρονος χαρακτήρας του ισχυρού θέματος (*η* ή *ω*) συναιρείται με το ακόλουθο φωνήεν των καταλήξεων: *(ἱστή-ω) ἱστῶ, (τιθή-ῃς) τιθῇς, (διδώ-ω) διδῶ, (διδώ-ῃς) διδῷς* κτλ.

5) Η ευκτική του ενεστώτα της ενεργητικής και μέσης φωνής σχηματίζεται χωρίς θεματικά φωνήεντα (βλ. § 282), παίρνει όμως τα εγκλιτικά φωνήεντα της ευκτικής **ι** και **ιη** (βλ. § 283), πού προσθέτονται ανάμεσα στο χρονικό θέμα και τις προσωπικές καταλήξεις· αλλά το **ι** των εγκλιτικών φωνηέντων συναιρείται με τον προηγούμενο βραχύχρονο χαρακτήρα του αδύνατου θέματος **α** ή **ε** ή **ο** σε **αι** ή **ει** ή **οι:** *(ἱστα-ίη-ν)*

ισταίην, (τιθε-ί-μην) τιθείμην, (διδο-ίη-ν) διδοίην, (διδο-ί-μην) διδοίμην κτλ.

6) Το **σ** στην κατάληξη **-σαι** της μέσης φωνής, φυλάγεται, αν και βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: *ἵστα-σαι, τίθε-σαι, ἵ-εσαι, δίδο-σαι·* επίσης το **σ** στην κατάληξη **-σο** φυλάγεται στο β΄ ενικό του παρατατικού και στο β΄ ενικό της προστακτικής του ενεστώτα: *ἵστα-σο, ἐτίθε-σο, ἵε-σο, ἐδίδο-σο· ἵστα-σο, τίθε-σο, ἵε-σο, δίδο-σο·* αλλά στην ευκτική αποβάλλεται: *ἱσταῖ-ο, τιθεῖ-ο, ἱεῖ-ο, διδοῖ-ο.*

341. 1) Των ρ. *τίθημι* και *ἵημι* το β΄ και γ΄ ενικό της οριστικής του ενεργητ. παρατατικού και το β΄ ενικό της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα κανονικά σχηματίζονται κατά τα συνηρημένα ρήματα σε **-έω:** *ἐτίθεις, ἐτίθει - ἵεις, ἵει· τίθει, ἵει* κτλ.

2) Του ρ. *δίδωμι* τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. παρατατικού και το β΄ ενικό της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα σχηματίζονται κατά τα συνηρημένα ρήματα σε **-όω:** *ἐδίδουν, ἐδίδους, ἐδίδου - δίδου.*

ΙΙ. Αόριστος β΄

342. Το ρ. *ἵστημι* έχει αόρ. β΄ κατά τα ρήματα σε *-μι* μόνο στην ενεργητ. φωνή *(ἔ-στη-ν),* ενώ τα ρ. *τίθημι, ἵημι* και *δίδωμι* έχουν και στην ενεργητ. και στη μέση *(ἔ-θη-κα, ἐ-θέ-μην· ἧ-κα, εἵ-μην· ἔ-δω-κα, ἐ-δό-μην).*

343. Του ρ. *ἵστημι* ο αόρ. β΄ **ἔστην:**

1) από το αδύνατο θέμα *στᾰ-* σχηματίζει την ευκτική *(στα-ί-ην) σταίην,* τη μετοχή *στάς, στᾶσα, στὰν* και τον τύπο *στάντων* του γ΄ πληθ. της προστακτικῆς· από το ισχυρό θέμα *στη-* σχηματίζει όλους τους άλλους τύπους: *ἔ-στη-ν, ἔ-στη-μεν* κτλ. *-(στή-ω) στῶ, (στή-ῃς) στῇς* κτλ. *- στῆ-θι, στή-τω* κτλ. *- στῆ-ναι·*

2) στο β΄ ενικό της προστακτικής έχει κατάληξη *-θι: στῆ-θι.*

344. Των ρ. *τίθημι, ἵημι, δίδωμι* οι αόριστοι β΄ **ἔθηκα - ἐθέμην, ἧκα - εἵμην, ἔδωκα - ἐδόμην:**

1) σχηματίζουν τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής στην ενεργητ. φωνή με τους τύπους του α΄ με χρον. χαρακτήρα **κ** (αντί **σ**)·

2) από το ισχυρό θέμα **(θη-, ἡ-, δω-)** σχηματίζουν τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής στην ενεργητ. φωνή *(ἔ-θη-κα, ἧ-κα, ἔ-δω-κα)* και την υποτακτική στην ενεργητ. και μέση φωνή *(θή-ω = θῶ, θή-ωμαι = θῶμαι· ἥ-ω = ὧ, ἥ-ωμαι = ὧμαι· δώ-ω = δῶ, δώ-ωμαι = δῶμαι)·* από

το αδύνατο θέμα *(θε-, έ-, δο-)* σχηματίζουν όλους τους άλλους τύπους της ενεργητ. και μέσης φωνής·

3) στο β΄ ενικό της προστακτικής στην ενεργητ. φωνή έχουν κατάληξη **-ς:** *θέ-ς, έ-ς, δό-ς*·

4) το **σ** στην κατάληξη της μέσης φωνής αποβάλλεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα· φυλάγεται μόνο στο β΄ ενικό της οριστ. του αορ. β΄ *εἵμην: εἷσο*·

5) στο ενεργητ. απαρέμφατο έχουν κατάληξη **-έναι,** αλλά συναιρούν το ε που είναι στην αρχή με τον προηγούμενο χαρακτήρα του θέματος: *(θε-έναι) θεῖναι, (έ-έναι) εἷναι, (δο-έναι) δοῦναι.*

III. Τονισμός

345. Ο τόνος των ρημάτων σε *-μι,* όταν αυτά είναι σύνθετα με πρόθεση:

1) στην προστακτική του αορ. β΄, ενεργητικού και μέσου, ανεβαίνει όσο το επιτρέπει η λήγουσα, όχι όμως παραπάνω από την τελευταία συλλαβή της πρόθεσης, αν αυτή είναι δισύλλαβη: *ἀνά-στηθι, ἀπόδοτε, κατά-θεσθε, ἄφ-ες, ἄφ-ετε, πρόσ-θες, ἐπί-θες* κτλ.· αλλά στούς τύπους του β΄ ενικού της προστακτικής του μέσου αορ. β΄ *θοῦ* (του *τίθεμαι*), *οὗ* (του *ἵεμαι*) και *δοῦ* (του *δίδομαι*), όταν αυτοί είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση ή με δισύλλαβη που έχει πάθει έκθλιψη, ο τόνος δεν ανεβαίνει: *ἐκ-θοῦ, ἀφοῦ (ἀπὸ + οὗ* του ρ. *ἀφ-ίεμαι), προδοῦ*· (αλλά *κατάθου* κτλ.)·

2) στο απαρέμφατο και τη μετοχή του ενεστώτα καί του αορ. β΄ ο τόνος μένει όπου και στο απλό ρήμα: *ἀφ-ιστάναι, προσ-τιθέναι, ἀνα-τιθέναι, συν-ιέναι, ἀπο-διδόναι· συν-ιστάς, ἀνα-στάς, μετα-τιθείς, ἀπο-τιθέμενος, ἀπο-θέμενος, ἀπο-δοὺς* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

346. Οι άλλοι χρόνοι, εκτός από τον ἐνεστώτα, παρατατικό και αόρ. β΄, των φωνηεντόληκτων ρημάτων *ἵστημι, τίθημι, ἵημι* και *δίδωμι* σχηματίζονται κανονικά όπως και των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε **-ω,** δηλ. από το ισχυρό ή αδύνατο θέμα και με τις αντίστοιχες καταλήξεις, αλλά και με κάποιες ανωμαλίες, όπως φαίνεται στον παρακάτω συνολικό πίνακα:

α) **ἵ-στη-μι** (= στήνω)· (ρ. θ. *στη-* και *στᾰ-*), παρατ. *ἵ-στη-ν,* μέλλ. *στή-σω,* αόρ. *α΄ ἔ-στη-σα,* αόρ. β΄ *ἔ-στη-ν,* παρακ. *ἕ-στη-κα*[1], υπερσ. *εἱ-στή-*

κειν[1] και *έ-στή-κειν*, συντέλ. μέλλ. *έ-στή-ξω*. Μέσ. και παθ. *ί-στα-μαι*, παρατ., *ίστά-μην*, μέσ. μέλλ. *στή-σομαι*, μέσ. αόρ. α΄ *έ-στη-σάμην*, παθ. μέλλ. *στα-θήσομαι*, παθ. αόρ. *έ-στά-θην*. Ρημ. επιθ. *ἀνά-στα-τος*, *ἀν-υπό-στατος*, *ἀπο-στα-τέον*. Παράγ. *στά-σις*, *ἐπι-στά-της*, *στα-θμός*, *στή-λη*, *στή-μων* κτλ.

Ο παρακείμ. *ἕστηκα* και ο υπερσυντ. *εἱστήκειν* έχουν σε ορισμένα πρόσωπα και δεύτερους τύπους από το αδύνατο θέμα *στᾰ-* (με αναδιπλασιασμό *σε-στα-* = *ἑστα-*) και με τις προσωπικές καταλήξεις αμέσως προσκολλημένες στο θέμα. Έτσι σχηματίζονται οι τύποι: *ἕστηκα*, *-κας*, *-κε*, *-καμεν*, *-κατε*, *-κασι* και **ἕ-στα-μεν, ἕ-στα-τε, ἑ-στᾶ-σι** (από το *ἑ-στά-ασι*). Απαρ. *ἑστηκέναι* και **ἑ-στάναι** Μετοχή: *ἑστηκώς*, *-κυῖα*, *-κὸς* και **ἑστώς, ἑστῶσα, ἑστὼς** και **ἑστός**[2], γεν. *ἑστῶτος*, *ἑστώσης*, *ἑστῶτος* (βλ. § 187, 9). Υπερσυντέλ. *εἱστήκειν*, *-κεις*, *-κει*, *-κεμεν*, *-κετε*, *-κεσαν* και **ἕ-στα-σαν.**

β) **τί-θη-μι** (= θέτω)· (ρ. θ. *θη-* και *θε-*), παρατ. *ἐ-τί-θην*, μέλλ. *θή-σω*, αόρ. *ἔ-θη-κα*, παρακ. *τέ-θη-κα* ή *τέ-θει-κα*. Μέσ. και παθ. *τί-θε-μαι*, παρατ. *ἐ-τι-θέ-μην*, μέσ. μέλλ. *θή-σομαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ἐ-θέ-μην*, παθ. μέλλ. *τε-θή-σομαι* (από το *θε-θήσομαι*, βλ. § 69, 1), παθ. αόρ. *ἐ-τέ-θην* (από το *ἐ-θέ-θην*), παρακ. μέσ. *τέ-θει-μαι*, παρακ. παθ. *κεῖμαι* (= είμαι τοποθετημένος από κάποιον), υπερσ. παθ. *ἐ-κεί-μην* (βλ. § 351, 5). Ρημ. επίθ. *θετός*, *πρόσθε-τος* ή *προσ-θε-τός*, *σύν-θε-τος*, *θε-τέον* κτλ. Παράγ. *θῆ-μα*, *ἀνά-θη-μα* (= αφιέρωμα), *θέ-σις* κτλ.·

γ) **ἵ-η-μι** (= ρίχνω)· (ρ. θ. *jη-* = *ἡ-* και *jε-* = *ἑ-*), παρατ. *ἵ-η-ν*, μέλλ. *ἥ-σω*, αόρ. *ἧ-κα*, παρακ. *εἷ-κα*. Μέσ. και παθ. *ἵ-ε-μαι*, παρατ. *ἱ-έ-μην*, μέσ. μέλλ. *-ἥ-σο-μαι (ἀφ-ή-σομαι)*, μέσ. αόρ. α΄ *-η-κά-μην (προ-η-κά-μην*, σπάν.*)*, μέσ. αόρ. β΄ *-εἵ-μην (ἀφ-εί-μην*, *ἀφ-εῖσο*, *ἀφ-εῖτο* κτλ.), παθ. μέλλ. *-ε-θήσομαι (ἀφ-ε-θήσομαι)*, παθ. αόρ. *-εί-θην* (*ἀφ-εί-θην*, υποτ. *ἀφ-ε-θῶ* κτλ.), παρακ. *-εῖ-μαι (ἀφ-εῖ-μαι)*, υπερσ. *-εί-μην* (*ἀφ-εί-μην*, *ἀφ-εῖ-σο*, *ἀφ-εῖ-το* κτλ.). Ρημ. επίθ. *(ἑ-τὸς) κάθ-ε-τος*, *ἄφ-ε-τος*, *συν-ε-τός*. Παράγ. *ἄν-ε-σις*, *ἄφ-ε-σις*, *ἔν-ε-σις*, *σύν-ε-σις* κτλ., ἀφ-έ-της, ἐφ-έ-της κτλ.·

δ) **δί-δω-μι** (= δίνω)· (ρ.θ. *δω-* καί *δο-*), παρατ. *ἐ-δί-δουν (-ους, -ου)*, μέλλ. *δώ-σω*, αόρ. *ἔ-δω-κα*, παρακ. *δέ-δω-κα*, υπερσ. *ἐ-δε-δώ-κειν*, συντελ. μέλλ. *δεδωκὼς ἔσομαι*. Μέσ. και παθ. *δί-δο-μαι*, παρατ. *ἐ-δι-δό-μην*, μέσ. μέλλ. *δώ-σομαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ἐ-δό-μην*, παθ. μέλλ. *δο-θήσομαι*, παθ.

---

1. Ο τύπος *ἕστηκα* σχηματίστηκε από το *σέ-στη-κα* (βλ. § 64, 1) και ο τύπος *εἱστήκειν* από το *ἐ-σε-στή-κειν*, *ἐ-ε-στή-κειν* = *εἱστήκειν*, με δασεία από αναλογία προς τον παρακείμενο.

2. Όπως το ουδέτερο *λελυκός*.

αόρ. *ἐ-δό-θην,* παρακ. *δέ-δο-μαι,* υπερσ. *ἐ-δε-δό-μην.* Ρημ. επίθ. *δο-τός, δο-τέος.* Παράγ. *δό-σις, δο-τήρ, δῶ-ρον* κτλ.

Γ΄. Άλλα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι

347. Άλλα φωνηεντόληκτα ρήματα σε **-μι,** εκτός από τα ρ. *ἵστημι, τίθημι, ἵημι* και *δίδωμι,* είναι τα εξής:

1) *πί-μ-πλη-μι* (= γεμίζω) και 2) *πίμπρημι* (= πυρπολώ, καίω), που ανάμεσα από τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό *(πι-)* και το ρηματικό θέμα *(πλη-, πρη-)* παίρνουν το σύμφωνο **μ** για λόγους ευφωνίας: *πί-μ-πλη-μι, πί-μ-πρη-μι.* Αλλά τα σύνθετα *ἐμπίμπλημι, ἐμπίπρημι* βρίσκονται συνήθως χωρίς το ευφωνικό **μ** στον ενεστώτα (από λόγους ανομοίωσης, § 69, 2, α): *ἐμπίπλημι, ἐμπίπρημι.*

3) *ὀ-νί-νη-μι* (= ωφελώ), που παίρνει ενεστωτικό αναδιπλασιασμό μέσα στο θέμα, δηλ. μετά το αρχικό φωνήεν *ο: ὀ-νί-νη-μι·*

4) *ἄγα-μαι* (= θαυμάζω) και 5) *δύνα-μαι,* που δεν παίρνουν ενεστωτικό αναδιπλασιασμό·

6) *ἐπί-στα-μαι* (= ξέρω καλά), που επίσης δεν παίρνει ενεστωτικό αναδιπλασιασμό· αυτό δεν είναι σύνθετο από το ρ. *ἵσταμαι* (γιατί *ἐπὶ* + *ἵσταμαι* = *ἐφίσταμαι* = «ἵσταμαι ἐπί τινος» = επιστατῶ), παρά απευθείας από την πρόθ. *ἐπὶ* και το θέμα *στα-.*

Τα παραπάνω έξι ρήματα κλίνονται στον ενεστώτα και τον παρατατικό κατά το ρ. *ἵστημι - ἵσταμαι* και σχηματίζουν τους χρόνους κατά τον ακόλουθο τρόπο:

1. **πί-μ-πλη-μι** (ρ. θ. *πλη-, πλᾰ-*), παρατ. *ἐ-πί-μ-πλη-ν,* μέλλ. *-πλή-σω,* αόρ. *-έ-πλη-σα,* παρακ. *πέ-πλη-κα.* Μέσ. και παθ. *πί-μ-πλᾰ-μαι,* παρατ. *ἐ-πι-μ-πλά-μην,* (μέσ. μέλλ. *πλή-σομαι*), μέσ. αόρ. α΄ *ἐ-πλη-σάμην* καὶ μέσ. αόρ. β΄ *-ε-πλή-μην* (σπάν.), παθ. μέλλ. *πλη-σ-θήσομαι,* παθ. αόρ. *ἐ-πλήσ-θην,* παρακ. *-πέ-πλη-σ-μαι.* Ρημ. επίθ. *ἄ-πλη-σ-τος, ἐμ-πλη-σ-τέος.* Παράγ. *πλήρης, πλῆθος* κτλ.

2. **πί-μ-πρη-μι** (ρ. θ. *πρη-, πρᾰ-*), συνήθ. σύνθ. *ἐμ-πί-(μ)-πρη-μι,* παρατ. *ἐν-ε-πί-μ-πρη-ν,* μέλλ. *ἐμ-πρή-σω,* αόρ. *ἐν-έ-πρη-σα.* Παθ. *ἐμ-πί-πρα-μαι,* παθ. αόρ. *ἐν-ε-πρή-σ-θην.* Παράγ. *πρῆσις, ἐμπρησμός, ἐμπρηστὴς* κτλ.

3. **ὀ-νί-νη-μι** (ρ. θ. *ὀνη-, ὀνᾰ-*). (Ενεστ. οριστ. *ὀ-νί-νη-μι, ὀνίνης, ὀνίνησι·* τα λοιπά πρόσ. άχρηστα - υποτ., ευκτ. και προστ. λείπουν· απαρ. *ὀνινάναι,* μετοχὴ μόνο θηλ. *ὀνινᾶσα*), παρατ. (λείπει και στη θέση του χρησιμοποιείται ο παρατ. του *ὠφελῶ*) *ὠφέλουν,* μελλ. *ὀνή-σω,* αόρ. *ὤνη-σα.* Μέσ. και παθ. *ὀ-νί-νᾰ-μαι* (εκτός από την οριστ. εύχρηστη η ευκτ. *ὀναίμην, ὀναιο, ὀναιτο* κτλ., που τονίζεται κατά τα βαρύτονα, και το

απαρ. *ονίνασθαι*), παρατ. *ώ-νι-νά-μην*, μέσ. μέλλ. *ονή-σομαι*, μέσ. αόρ. *ώνή-μην* (ευκτ. *ὀναίμην, ὄναιο, ὄναιτο* κτλ., που τονίζεται κατά τα βαρύτονα· απαρ. *ὄνα-σθαι*), παθ. αόρ. *ώνή-θην*· τα λοιπά από το ωφελούμαι. Ρημ. επίθ. *ἀνόνη-τος* (ενεργ. = εκείνος που δεν ωφελεί, ανώφελος· παθ. = εκείνος που δεν ωφελείται), *ὀνη-τέον*. Παράγ. *ὄνησις* κτλ.

4. **ἄγα-μαι** (ρ. θ. *ἀγα-* και *ἀγασ-*), εύχρ. η ευκτ. α΄ ενικού *ἀγαίμην* και γ΄ πληθ. *ἄγαιντο* (ο τονισμός κατά τα βαρύτονα), παρατ. *ἠγά-μην*, (μέσ. μέλλ. *ἀγά-σομαι*), μέσ. αόρ. *ἠγα-σάμην*, παθ. αόρ. *ἠγάσ-θην*. Ρημ. επίθ. *ἀγασ-τός, ἀξιάγαστος*. Παράγ. *ἄγασμα* (= αντικείμενο θαυμασμού ή λατρείας), επίρρ. (από τη μετοχή) *ἀγαμένως* (= με θαυμασμό) κτλ.

5. **δύνα-μαι** (ρ. θ. *δυνα-* και *δυνασ-*). Ενεστ. οριστ. *δύναμαι, δύνασαι, δύναται* κτλ., υποτ. *δύνωμαι, δύνῃ, δύνηται* κτλ., ευκτ. *δυναίμην, δύναιο, δύναιτο* κτλ. (ο τονισμός κατά τα βαρύτονα), προστ. μόνο *δυνάσθω, δυνάσ-θωσαν*, απαρ. *δύνασ-θαι*, μετ. *δυνά-μενος*· παρατ. *ἐ(ἠ)δυνάμην, ἐ(ἠ)δύνω, ἐ(ἠ)δύνατο* κτλ., μέσ. μέλλ. *δυνή-σομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἐ(ἠ)δυνή-θην* (βλ. § 269, 1, α) και (σπάν.) *ἐ-δυνάσ-θην*, παρακ. *δε-δύνημαι*. Ρημ. επίθ. *δυνα-τός, ἀδύνατος*. Παράγ. *δυνάστης* κτλ.·

6. **ἐπίστα-μαι** (ρ. θ. *ἐπι-στη-* και *ἐπι-στᾰ-*). Ενεστ. οριστ. *ἐπίσταμαι, -σαι, -ται* κτλ., υποτ. *ἐπίστωμαι, -ῃ, -ηται* κτλ., ευκτ. *ἐπισταίμην, -αιο, -αιτο* κτλ. (ο τονισμός κατά τα βαρύτ.), προστ. *ἐπίστω* (και *ἐπίστασο*), ἐπιστάσθω κτλ., απαρ. *ἐπίστασθαι*, μετ. *ἐπιστάμενος*· παρατ. *ἠπιστάμην, ἠπίστω* (και *ἠπίστασο*), *ἠπίστατο* κτλ., (βλ. § 269, 2, α) μέσ. μέλλ. *ἐπιστή-σομαι*, παθ. αόρ. *ἠπιστή-θην*. Ρημ. επίθ. *ἐπιστη-τός, -τέος*. Παράγ. *ἐπιστήμη, ἐπιστήμων* κτλ.

348. Εκτός από τα παραπάνω ρήματα, κατά το *ἵστημι - ἵσταμαι* κλίνονται και τα εξής:

1) *κρέμα-μαι* (= είμαι κρεμασμένος), (θ. *κρεμα-, κρεμη-*) του ενεστ. εύχρ. είναι η οριστ. *κρέμαμαι, -σαι, -ται* κτλ. και η μετ. *κρεμάμενος*· παρατ. *ἐκρεμάμην, ἐκρέμω, ἐκρέματο* κτλ., μέσ. μέλλ. ως παθ. *κρεμήσομαι* (ποιητ.). Το ρ. *κρέμαμαι* χρησιμεύει σαν παρακείμ. τοῦ *κρεμάννυμαι*·

2) ο αόρ. *ἐ-πριά-μην* (= αγόρασα), του ρ. *ὠνοῦμαι* (= αγοράζω) (ρ. θ. *πριᾰ-*) οριστ. *ἐπριάμην, ἐπρίω, ἐπρίατο* κτλ. υποτ. *πρίωμαι, πρίῃ, πρίηται* κτλ., ευκτ. *πριαίμην, πρίαιο, πρίαιτο* κτλ., (προστ. *πρίω* και *πρίασο, πριάσθω* κτλ., ποιητ.), απαρ. *πρίασθαι, μετ. πριάμενος*.

28ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β΄ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ *-ΜΙ*

349. Μερικά βαρύτονα ρήματα (της α΄ συζυγίας) σχηματίζουν αόριστο β΄ κατά τα ρήματα σε **-μι,** που κλίνεται όπως ο αόρ. *ἔστην* (βλ. § 339, Α΄, 2).

Τα ρήματα αυτά έχουν ρηματ. θέμα ισχυρό και αδύνατο, δηλ. έχουν χαρακτήρα:

1) **η** και **ᾰ:** *βαίνω,* αόρ. β΄ *ἔ-βη-ν* (ρ. θ. βη-, βᾰ-)
φθάνω, αόρ. β΄ ἔ-φθη-ν (ρ. θ. *φθη-, φθᾰ-*)
2) **ᾱ** και **ᾰ:** *(ἀπο)-δι-δρά-σκ-ω,* αόρ. β΄ *(ἀπ)έ-δρᾱ-ν* (ρ. θ. *δρᾱ-, δρᾰ-*)
γηρά-σκ-ω, αόρ. β΄ *ἐ-γήρᾱ-ν*)ρ. θ. *γηρᾱ-, γηρᾰ*)·
3) **η** και **ε:** *ῥέω,* αόρ. β΄ *ἐρ-ρύη-ν* (ρ. θ. *ῥυη-, ῥυε-*)·
4) **ω** και **ο:** *ἁλ-ίσκ-ομαι,* αόρ. β΄ *ἑ-άλω-ν* (θ. *ἁλω-, ἁλο-*) (βλ. § 354)
γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β΄ *ἔ-γνω-ν* (θ. *γνω-, γνο-*) (βλ. § 356)
ζῶ, αόρ. β΄ *ἐ-βίω-ν* (θ. *βιω-, βιο-*).
5) **ῡ** και **ῠ:** *δύ-ομαι,* αόρ. β΄ *ἔ-δῡ-ν* (ρ. θ. *δῡ, δῠ-*)
φύ-ομαι, αόρ. β΄ *ἔ-φῡ-ν* (ρ. θ. *φῡ-, φῠ-*).

350. Παραδείγματα

	θ. βη-, βᾰ-	*θ. δρᾱ-, δρᾰ-*	*θ. ῥυη-, ῥυε-*	*θ. γνω-, γνο-*	*θ. δῡ-, δῠ-*
Οριστική	*ἔ-βη-ν*	*ἔ-δρᾱ-ν*	*ἐρρύη-ν*	*ἔ-γνω-ν*	*ἔ-δῡ-ν*
	ἔ-βη-ς	*ἔ-δρα-ς*	*ἐρρύη-ς*	*ἔ-γνω-ς*	*ἔ-δυ-ς*
	ἔ-βη	*ἔ-δρα*	*ἐρρύη*	*ἔ-γνω*	*ἔ-δυ*
	ἔ-βη-μεν	*ἔ-δρα-μεν*	*ἐρρύη-μεν*	*ἔ-γνω-μεν*	*ἔ-δυ-μεν*
	ἔ-βη-τε	*ἔ-δρα-τε*	*ἐρρύη-τε*	*ἔ-γνω-τε*	*ἔ-δυ-τε*
	ἔ-βη-σαν	*ἔ-δρα-σαν*	*ἐρρύη-σαν*	*ἔ-γνω-σαν*	*ἔ-δυ-σαν*
	ἔ-βη-τον	*ἔ-δρα-τον*	*ἐρρύη-τον*	*ἔ-γνω-τον*	*ἔ-δυ-τον*
	ἐ-βή-την	*ἐ-δρά-την*	*ἐρρυή-την*	*ἐ-γνώ-την*	*ἐ-δύ-την*
Υποτακτική	*βῶ*[1]	*δρῶ*[1]	*ῥυῶ*[1]	*γνῶ*[1]	*δύ-ω*
	βῇς	*δρᾷς*	*ῥυῇς*	*γνῷς*	*δύ-ῃς*
	βῇ	*δρᾷ*	*ῥυῇ*	*γνῷ*	*δύ-ῃ*
	βῶμεν κτλ.	*δρῶμεν* κτλ.	*ῥυῶμεν* κτλ.	*γνῶμεν* κτλ.	*δύ-ωμεν* κτλ.

Ευκτική	*βαίη-ν* *βαίη-ς* *βαίη* κτλ.	*δραίη-ν* *δραίη-ς* *δραίη* κτλ.	*ῥυείη-ν* *ῥυείη-ς* *ῥυείη* κτλ.	*γνοίη-ν* *γνοίη-ς* *γνοίη* κτλ.	
Προστακτική	*βῆ-θι* *βή-τω* *βῆ-τε* *βά-ντων* ή *βή-τωσαν* κτλ.	*δρᾶ-θι* *δρά-τω* *δρᾶ-τε* *δρά-ντων* ή *δρά-τωσαν* κτλ.		*γνῶ-θι* *γνώ-τω* *γνῶ-τε* *γνό-ντων* ή *γνώ-τωσαν* κτλ.	δῦ-θι δύ-τω δῦ-τε *δύ-ντων* ή *δύ-τωσαν* κτλ.
Απαρ.	*βῆ-ναι*	*δρᾶ-ναι*	*ῥυῆ-ναι*	*γνῶ-ναι*	*δῦ-ναι*
Μετοχή	*βὰς* *(βάντος)* *βᾶσα* *(βάσης)* *βὰν* *(βάντος)*	*δρὰς* *(δράντος)* *δρᾶσα* *(δράσης)* *δρὰν* *(δράντος)*	*ῥυεὶς* *(ῥυέντος)* *ῥυεῖσα* *(ῥυείσης)* *ῥυὲν* *(ῥυέντος)*	*γνοὺς* *(γνόντος)* *γνοῦσα* *(γνούσης)* *γνὸν* *(γνόντος)*	*δὺς* *(δύντος)* *δῦσα* *(δύσης)* *δὺν* *(δύντος)*

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: *(βή-ω) βῶ, (δρά-ω) δρῶ, (ῥυή-ω) ῥυῶ, (γνώ-ω) γνῶ·* πβ. *(στή-ω) στῶ, (θή-ω) θῶ, (δώ-ω) δῶ.*

ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -*ΜΙ*)

351. Άλλα ρήματα που κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -**μι** με διάφορες ανωμαλίες είναι τα εξής:

1) Το ρ. **εἰμὶ** (= είμαι). Βλ. § 274 - 275.

2) Το ρ. **εἶμι** (= θα πάω), (ρ. θ. ισχυρό *εἰ-*, αδύνατο *ἰ-*):

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός		Ενεστώτας	
εἶ-μι	*ᾖ-α* ἢ *ᾔ-ειν*	*ἴ-ω*	*ἴ-οιμι* ἢ *ἰοίην*	—
εἶ	*ᾔ-εις* ἢ *ᾔ-εισθα*	*ἴ-ῃς*	*ἴ-οις* ἢ *ἰ-οίης*	*ἴθι*
εἶ-σι(ν)	*ᾔ-ει*	*ἴ-ῃ*	*ἴ-οι* ἢ *ἰ-οίη*	*ἴ-τω*
ἴ-μεν	*ᾖ-μεν*	*ἴ-ωμεν*	*ἴ-οιμεν*	—
ἴ-τε	*ᾖ-τε*	*ἴ-ητε*	*ἴ-οιτε*	*ἴ-τε*
ἴ-ασι(ν)	*ᾖ-σαν* ἢ *ᾔ-εσαν*	*ἴ-ωσι(ν)*	*ἴ-οιεν*	*ἰ-όντων* ἢ *ἴ-τωσαν*
ἴ-τον	*ᾖ-τον*	*ἴ-ητον*	*ἴ-οιτον*	*ἴ-τον*
ἴ-τον	*ᾔ-την*	*ἴ-ητον*	*ἰ-οίτην*	*ἴ-των*

Απαρ. *ἰ-έναι*. Μετοχή *ἰ-ὼν (ἰόντος), ἰ-οῦσα (ἰούσης), ἰ-ὸν (ἰόντος)*. Ρημ. επιθ. *ἰ-τὸς (ἀμαξ-ιτός), ἰ-τέον*. Παράγ. *εἰσ-ι-τήριος* κτλ.

3) Τὸ ρ. **φημὶ** (= 1) λέω· 2) συμφωνῶ· 3) ἰσχυρίζομαι), (ρ. θ. ἰσχυρὸ *φη-*, αδύνατο *φᾰ*):

Οριστική		Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός		Ενεστώτας	
φη-μὶ	*ἔ-φη-ν*	*φῶ*	*φαίη-ν*	—
φὴ-ς (ἢ *φὴ-ς*)	*ἔ-φη-σθα* (ἢ *ἔ-φη-ς*)	*φῇς*	*φαίη-ς*	*φά-θι*
φη-σί(ν)	*ἔ-φη*	*φῇ*	*φαίη*	*φά-τω*
φα-μὲν	*ἔ-φα-μεν*	*φῶμεν*	*φαίη-μεν* (ἢ *φαῖμεν*)	—

φα-τὲ	*ἔ-φα-τε*	*φῆτε*	*φαίη-τε* (ἢ *φαῖτε*)	*φά-τε*
φα-σί(ν)	*ἔ-φα-σαν*	*φῶσι(ν)*	*φαί-ησαν* (ἢ *φαῖεν*)	*φά-ντων* (ἢ *φά-τωσαν*)
φα-τὸν	*ἔ-φα-τον*	*φῆτον*	*φαίη-τον*	*φά-τον*
φα-τὸν	*ἐ-φά-την*	*φῆτον*	*φαιή-την*	*φά-των*

Απαρ. ενεστ. *φά-ναι*. Μετοχή ενεστ. *φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον*. Μέλλ. *φή-σω*. Αόρ. *ἔ-φη-σα*. Ρημ. επίθ. *φατός, ἄ-φατος*. Παράγ. *φήμη, προφήτης* κτλ.

4) Το ρ. **ἠμί** (= λέω), (ρ. θ. *ή-*). Εύχρηστος ο παρατ. στο α΄ ενικό **ἦ-ν** (= *ἔφην*) και το γ΄ ενικό **ἦ** (= *ἔφη*), στις παρενθετικές φράσεις: *ἦν δ' ἐγὼ* (= είπα εγώ), *ἦ δ' ὅς* (= είπε αυτός), *ἦ δ' ἥ* (= είπε αυτή).

5) Το ρ. **κεῖμαι** (= κείτομαι, είμαι τοποθετημένος), (ρ. θ. *κει-*). Ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του ρ. *τίθεμαι* (βλ. § 346, β):

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
κεῖ-μαι	—	—	—	*κεῖ-σθαι*	*κεί-μενος*
κεῖ-σαι	—	—	*κεῖ-σο*		*κει-μένη*
κεῖ-ται	*κέ-ηται*	*κέ-οιτο*	*κεί-σθω*		*κεί-μενον*
κεί-μεθα	—	—	—		
κτλ.	*κέ-ησθε*	—	*κεῖ-σθε*		
	κέ-ωνται	*κέ-οιντο*	κτλ.		

Παρατ. (με σημασία υπερσυντ.) *ἐ-κεί-μην, ἔ-κεισο, ἔ-κει-το* κτλ.
Μέλλ. *κεί-σομαι, κεί-σῃ, κεί-σεται* κτλ.
Παράγ. *κειμήλιον, κοίτη* (απ' όπου *κοιτίς, κοιτὼν* κτλ.).

6) Το ρ. **κάθημαι** (σύνθετο από την πρόθ. κατά και το ποιητ. ρ. *ἧμαι*· ρ. θ. *ἡσ-* και *ἡ-*). Ο ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του *καθέζομαι*:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
κάθ-η-μαι	—	*καθ-ή-μην*	—	*καθ-ῆ-σθαι*	*καθ-ή-μενος*
κάθ-η-σαι	—	—	*κάθ-η-σο*		*καθ-η-μένη*
(καθῃ)					*καθ-ή-μενον*
κάθ-η-ται	καθῆται	—	*καθ-ή-σθω*		
καθ-ή-μεθα	*καθώμεθα*	—	—		
κτλ.	*καθῆσθε*	*καθ-ῆ-σθε*	—		
	καθῶνται	—	—		

Παρατατ. *ἐ-καθ-ή-μην, ἐ-κάθ-η-σο, ἐ-κάθ-η-το* κτλ. Και χωρίς αύξηση: *καθ-ή-μην, καθ-ῆ-σο, καθ-ῆ-το, καθ-ή-μεθα, καθ-ῆ-σθε, καθ-ῆ-ντο.* Μέλλ. (συνηρ.) *καθ-εδοῦμαι, καθ-εδεῖ, καθ-εδεῖται* κτλ. (από το *καθέζομαι*).

7) Το ρ. **οἶδα** (= ξέρω) (ρ. θ. ισχυρό *Fειδ-* = ***εἰδ-*** και με τροπή του **ε** σε **ο**: *οἰδ-*, αδύνατο θ. *Fιδ-* = *ἰδ-*). Το *οἶδα* είναι παρακείμ. β΄ του άχρηστου ρ. *εἴδω* και πήρε σημασία ενεστώτα (βλ. § 359, 2).

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
οἶδ-α	*εἰδῶ*	*εἰδείη-ν*	—	*εἰδ-έναι*	*εἰδ-ὼς*
οἶσθ-α	*εἰδῇς*	*εἰδείη-ς*	*ἴσ-θι*		*εἰδ-υῖα*
οἶδ-ε	*εἰδῇ*	*εἰδείη*	*ἴσ-τω*		*εἰδ-ὸς*
ἴσ-μεν	*εἰδῶμεν*	*εἰδείη-μεν* (*εἰδεῖμεν*)	—		γενική: *εἰδ-ότος*
ἴσ-τε	*εἰδῆτε*	*εἰδείη-τε* (*εἰδεῖτε*)	*ἴσ-τε*		*εἰδ-υίας* *εἰδ-ότος*
ἴσ-ασι(ν)	*εἰδῶσι(ν)*	*εἰδείη-σαν* (*εἰδεῖεν*)	*ἴσ-των* (*ἴστωσαν*)		
ἴσ-τον	*εἰδῆτον*	*εἰδεῖ-τον*	*ἴσ-τον*		
ἴσ-τον	*εἰδῆτον*	*εἰδεί-την*	*ἴσ-των*		

Υπερσυντέλ. (με σημασία παρατ.) *ᾔδ-ειν* ή *ᾔδ-η, ᾔδ-εις* ή *ᾔδ-ησθα, ᾔδ-ει* ή *ᾔδ-ειν, ᾔδ-ε-μεν* ή *ᾖσ-μεν, ᾔδ-ε-τε* ή *ᾖστε, ᾔδ-ε-σαν* ή *ᾖ-σαν, ᾔδ-ειτον* ή *ᾖσ-τον, ᾐδ-είτην* ή *ᾔσ-την.*
Μέλλ. *εἴ-σομαι* και *εἰδή-σω*. Ρημ. επίθ. *ἰσ-τέον*. Παράγ. *εἴδησις, εἶδος*, επίρρ. (από τη μετοχή) *εἰδότως* (= με επίγνωση, συνειδητά), *ἵστωρ* (= γνώστης, έμπειρος)· απ' αυτό: *ἱστορία*.

8) Το ρ. **δέδοικα** ή **δέδια** (= φοβούμαι), (ρ. θ. ισχυρό *δει-* και με τροπή του **ε** σε **ο**: *δοι-*, αδύνατο θ. *δι-*). Τούτο είναι παρακείμ. του άχρηστου ρ. *δείδω* και έχει σημασία ενεστώτα. Εκτός από τους κανονικούς τύπους (*δέδοικα, -κας, -κε* κτλ.) έχει και ορισμένους εύχρηστους τύπους κατά τα ρήματα σε *-μι* (πβ. § 347), δηλ. κλίνεται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Οριστική		Υποτακτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
δέ-δοι-κα ή	*δέ-δι-α*	—	—	*δε-δοι-κέναι*	δε-δοι-κὼς
δέ-δοι-κας	*δέ-δι-ας*	—	(*δέ-δι-θι*)	ή	δε-δοι-κυῖα

δέ-δοι-κε	*δέ-δι-ε*	*δε-δί-η*	*(δε-δί-τω)*	*δε-δι-έναι*	δε-δοι-κὸς
δε-δοί-καμεν	*δέ-δι-μεν*	—	—		ή *δε-δι-ὼς*
δε-δοί-κατε	*δέ-δι-τε*	—	—		*δε-δι-υῖα*
δε-δοί-κασι(ν)	*δε-δί-ασι(ν)*	*δε-δί-ωσι(ν)*	—		*δε-δι-ὸς*

Υπερσυντέλ. (με σημασ. παρατ.) *ἐ-δε-δοί-κειν, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν* και *ἐ-δέ-δι-σαν*. Μέλλ. *δεί-σομαι, -σει, -σεται* κτλ. Αόρ. *ἔ-δει-σα*. Παράγ. *δεῖ-μα* (= τρόμος), *δέος* ουδ. (= φόβος).

9) Το **τέ-θνη-κα** (= έχω πεθάνει, είμαι νεκρός), παρακείμ. του ρ. *ἀποθνῄ-σκω* (ρ. *θαν-, θνα-, θνη-, θνε-*). Και τούτο εκτός από τους κανονικούς τύπους (*τέθνηκα, -κας, -κε* κτλ.) έχει και τους ακόλουθους τύπους κατα τα ρήματα σε *-μι* (πβ. § 346):

Οριστ. *τέ-θνα-μεν, τέ-θνα-τε, τε-θνᾶ-σι(ν)*. Υπερσυντ. *ἐ-τέ-θνα-σαν*. Απαρ. *τε-θνά-ναι*. Μετοχή: *τε-θνε-ὼς* (γεν. *-ῶτος), τε-θνε-ῶσα* (γεν. *-ώσης*), *τε-θνε-ὼς* ή *τε-θνε-ὸς* (γων. *-ῶτος*).

10) Το **βέβηκα** (= έχω βαδίσει), παρακείμ. του ρ. *βαίνω* (θ. *βη-, βᾰ-*), που εκτός από τους κανονικούς τύπους έχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε *-μι* (πβ. § 346):

Υποτακτική γ΄ πληθ. *βεβῶσι*. Μετοχή: *βεβώς, -ῶσα, -ώς*.

11) Το **ἔοικα** (= μοιάζω· ρ.θ. ισχυρό Fεικ- = *εἰκ-* = και με τροπή του *ε* σε *ο:* Fοικ- = *οἰκ-*· αδύνατο Fικ- = *ἰκ-*). Τούτο είναι παρακείμενος του άχρηστου ρ. *εἴκ-ω* και έχει σημασία ενεστώτα. Κλίνεται έτσι: Παρακείμ. Οριστ. *ἔ-οικ-α, -ας, -ε, ἐ-οίκ-αμεν, -ατε, -ασι* και *εἴξασι* (από το *εἴκ-σασι*). Υποτ. *ἐ-οίκ-ω, -ῃς, -ῃ* κτλ. Ευκτ. *ἐ-οίκ-οιμι, -οις, -οι* κτλ. Προστ. λείπει. Απαρ. *εἰκ-έναι* (και μεταγεν. *ἐ-οικ-έναι* (και μεταγεν. *ἐ-οικ-έναι*). Μετ. *εἰκὼς (-ότος), εἰκυῖα (-υίας), εἰκὸς (-ότος)* (και μεταγ. *ἐ-οικ-ώς, -υῖα, -ός*). Υπερσ. (με σημασία παρατ.) *ἐ-ῴκ-ειν, ἐ-ῴκ-εις, ἐ-ῴκ-ει* κτλ.

12) Το απρόσωπο **χρὴ** (= είναι ανάγκη, πρέπει):

Οριστ. ενεστ. *χρή*. Παρατ. *χρῆν* ή *ἐχρῆν*. Υποτ. *χρῇ*. Ευκτ. *χρείη*. Απαρ. *χρῆναι*. Μετοχή μόνο ουδ. *τὸ χρεὼν* με σημασία ουσιαστικού (βλ. § 152, 1).

13) Το απρόσωπο **εἵμαρται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακείμ. του ποιητ. ρ. *μείρομαι* (= παίρνω το μέρος που μου ανήκει) (ρ. θ. *σμερ- (-μερ, -μορ)* και *σμαρ-*).

Εύχρηστοι τύποι: το γ΄ εν. του παρακ. *εἵ-μαρ-ται* (από αρχικό τύπο *σέ-σμαρ-ται*), το γ΄ εν. του υπερσυντ. *εἵ-μαρ-το* και η μετοχή του παρακ. *εἱμαρμένος* (μάλιστα στο θηλ. *εἱμαρμένη* σαν ουσιαστ. με παράλειψη του *μοῖρα*).

14) Το απρόσωπο **πέπρωται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακείμ. ρήματος άχρηστου στον ενεστώτα, που έχει αόρ. β' *ἔ-πορ-ον* (ποιητ. = έδωσα) (ρ. θ. *πορ-*, με μετάθεση και έκταση του *ο: πρω-*). Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. *πέ-πρω-ται* ή *πε-πρω-μένον ἐστί*, το γ' εν. του υπερσ. *ἐ-πέ-πρω-το* και η μετοχή του παρακ. *ἡ πεπρωμένη* (ενν. *μοῖρα*), *τὸ πεπρωμένον* (ενν. *μέρος*).

30ό ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ, ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΑ

Α'. Ρήματα ανώμαλα

352. Ανώμαλα λέγονται τα ρήματα που παρουσιάζουν διάφορες ανωμαλίες ή κατά το σχηματισμό ή κατά τη σημασία των χρόνων.

1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων

1. Πρόσφυμα ε

353. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα μεγαλώνει κατά μία συλλαβή παίρνοντας στο τέλος το πρόσφυμα **-ε-**, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα:

α) του ενεστώτα και του παρατατικού: *(δοκ-έ-ω) δοκῶ* (= φαίνομαι) (ρ. θ. *δοκ-*, θ. ενεστ. *δοκε-*), (ὠθ-έ-ω) ὠθῶ (ρ. θ. *ὠθ-*, θ. ενεστ. *ὠθε-*) κ.ά.

β) μερικών από τους άλλους χρόνους: *μέν-ω* (ρ. θ. *μεν-*, χρον. θ. *μενε-* και εμπρός από σύμφωνο *μενη-*), *νέμ-ω* (= μοιράζω, βόσκω) (ρ. θ. *νεμ-*, χρον. θ. *νεμε-*, *νεμη-*) κ.ά.

γ) όλων των άλλων χρόνων εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό: *βούλ-ομαι* (ρ. θ. *βουλ-*, χρον. θ. *βουλε-* και εμπρός από σύμφωνο *βουλη-*), *δέ-ω* (= έχω ανάγκη) (ρ. θ. *δε-*, χρον. θ. *δεε-*, *δεη-*), *ἐθέλ-ω* ή *θέλ-ω* (ρ. θ. *ἐθελ-*, χρον. θ. *ἐθελε-*, *ἐθελη-*), *μέλλ-ω* (ρ. θ. *μελλ-*, χρον. θ. *μελλε-*, *μελλη-*) *ὀφείλ-ω* (ρ. θ. *ὀφελ.* = *ὀφειλ-*, χρον. θ. *ὀφειλε-*, *ὀφειλη-*), *οἴ-ο-μαι* και *οἶ-μαι* (= φρονώ) (ρ. θ. *οἰ-*, χρον. θ. *οἰε-*, *οἰη-*) κ.ά.

II. Πρόσφυμα σκ ή ισκ

354. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα παίρνει στο τέλος του το πρόσφυμα **-σκ-** ή **-ισκ-**, για να σχηματιστεί το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού: *ἀρέ-σκ-ω, βλώ-σκ-ω* (ποιητ. = έρχομαι), *βό-σκ-ω, γηρά-σκ-ω, μεθύ-σκ-ω, πά-σχ-ω* (από το *πάθ-σκ-ω*), *φά-σκ-ω* (= λέω), *χά-σκ-ω· ἁλ-ίσκ-ομαι* (= πιάνομαι, κυριεύομαι), *ἀναλ-ίσκ-ω* (= ξοδεύω), *εὑρ-ίσκ-ω, θνῄσκ-ω* (από το *θνη-ίσκ-ω*), *θρῴσκ-ω* (ποιητ. = τινάζομαι, πηδῶ· από το *θρω-ίσκ-ω*) κ.ά.

III. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός

355. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (βλ. § 337):
βι-βάζω (= βάζω) (ρ. θ. *βα-*, με ενεστ. αναδιπλ. *βι-βα-* και από αναλογία προς τα ρ. σε *-άζω: βιβάζ-ω·* στο ρήμα αυτό ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός φυλάγεται σε όλους τους χρόνους και τα παράγωγα·
γί-γν-ομαι (ρ. θ. *γεν-*, με συγκοπή *γν-* και με ενεστ. αναδιπλ. *γι-γν-*)·
πί-πτ-ω (ρ. θ. *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* και μέ ενεστωτικό αναδιπλ. *πι-πτ-*)·
τί-κτ-ω (ρ. θ. *τεκ-*, με συγκοπή *τκ-*, με ενεστ. αναδιπλ. *τι-τκ-* και με μετάθεση *τι-κτ-*)·
ἴ-σχ-ω (= έχω) (ρ. θ. *σεχ-*, με συγκοπή *σχ-* και με ενεστ. αναδιπλ. *σι-σχ-* = *ἰ-σχ-*, με ψιλή, γιατί ακολουθεί **χ**· βλ. § 64, 1 κ.ά.

IV. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός και πρόσφυμα σκ

356. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην ἀρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό και στο τέλος πρόσφυμα *-σκ-*:
βι-βρώ-σκ-ω (ποιητ. = τρώγω) (ρ. θ. *βρω-*), *γι-γνώ-σκ-ω* (ρ. θ. *γνω-*), *ἀπο-δι-δρά-σκ-ω* (ρ. θ. *δρα-*), *πι-πρά-σκ-ω* (= πουλώ) (ρ. θ. *πρα-*, πβ. *πρατήριον*), *τι-τρώ-σκ-ω* (ρ. θ. *τρω-*), *μι-μνή-σκ-ω* (= υπενθυμίζω) (ρ. θ. *μνη-*, χρον. θ. *μι-μνη-σκ-* = *μιμνῄσκ-*) κ.ά.· έτσι και *δι-δά-σκ-ω* (ρ. θ. *δα-*), που κρατεί τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό σε όλους τους χρόνους.

V. Πρόσφυμα ν, αν, νε, νι ή νυ, σ

357. Σε μερικά ρήματα το ρηματ. θέμα, για να σχηματιστεί το χρον.

θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, παίρνει στο τέλος του:

α΄) **το πρόσφυμα ν:** *δάκ-ν-ω* (= δαγκάνω) (ρ. θ. *δακ-*), *κάμ-ν-ω* (= κουράζομαι) (ρ. θ. *καμ-*), *πί-ν-ω* (ρ. θ. *πι-*), *τέμ-ν-ω* (ρ. θ. *τεμ-*), *τί-ν-ω* (= πληρώνω) (ρ. θ. *τει-* και *τῐ-*) *φθά-ν-ω* (ρ. θ. *φθη-* και *φθα-*), *φθί-ν-ω* (ρ. θ. *φθι-*) κ.ά.

β΄) **το πρόσφυμα αν:** *αἰσθ-άν-ομαι, ἁμαρτ-άν-ω, (ἀπ)εχθ-άν-ομαι* (= γίνομαι μισητός), *αὐξ-άν-ω, βλαστ-άν-ω, (κατα)δαρθ-άν-ω* (= κοιμούμαι) (ρ. θ. *δαρθ-*), *ὀλισθ-άν-ω* (= γλιστρώ) κ.ά.

γ΄) **το πρόσφυμα αν μετά το χαρακτήρα και συγχρόνως ένα ν εμπρός από το χαρακτήρα:**
λα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. *λαθ-*), *μα-ν-θ-άν-ω* (ρ. θ. *μαθ-*), *πυ-ν-θ-άν-ομαι* (ρ. θ. *πυθ-*), *(θι-ν-γ-άν-ω) θιγγ-άν-ω* (= εγγίζω) (ρ. θ. *θιγ-*), *(λα-ν-χ-άν-ω) λαγχ-άν-ω* (ρ. θ. *λαχ-*), *(τυ-ν-χ-άν-ω) τυγχ-άν-ω* (ρ. θ. *τυγ-*), *(λα-ν-β-άν-ω) λαμβ-άν-ω* (ρ. θ. *λαβ-*), (λι-ν-π-άν-ω) λιμπ-άν-ω (= αφήνω) (ρ. θ. *λιπ-*) κ.ά.· βλ. § 70, 5.

δ΄) **το πρόσφυμα νε:** *(ἀφ-ικ-νέ-ομαι) ἀφ-ικνοῦμαι* (ρ. θ. *ἱκ-*), *(ὑπ-ι-σχ-νέ-ομαι) ὑπ-ισχνοῦμαι* (ρ. θ. *σεχ-, σχ-, σι-σχ-, ἰσχ-*· πβ. § 355, ρ. *ἴσχω*) κ.ά.

ε΄) **το πρόσφυμα νι ή νυ** (με μετάθεση του **ι** ή **υ** εμπρός από το χαρακτήρα): *βαίν-ω* (ρ. θ. *βη-, βᾰ: βάνι-ω = βαίνω*), *ἐλαύν-ω* (ρ. θ. *ἐλα-: ἐλά-νυ-ω = ἐλαύνω*) κ.ά.

ϛ΄) **το πρόσφυμα σ:** *(ἀλέκ-σ-ω) ἀλέξω* (= αποκρούω), *(ἕπ-σ-ω) ἕψω, (αὔγ-σ-ω) αὔξω* και *(αὐγ-σ-άν-ω) αὐξάνω.*

VI. Συνώνυμα θέματα

358. Μερικών ρημάτων οι χρόνοι δεν σχηματίζονται από ένα ρηματικό θέμα, παρά από δύο ή περισσότερα θέματα **συνώνυμα,** που έχουν δηλαδή διαφορετική ετυμολογία, αλλά την ίδια περίπου σημασία. Έτσι λ.χ. σχηματίζουν τους διάφορους χρόνους τα ρήματα:
ἀγορεύω (θ. *ἀγορευ-, ἐρε-, ῥε- = ῥη-, εἰπ-*)·
αἱρέω -ῶ (θ. *αἱρε- = αἱρη-*, Ϝ*ελ- = ἑλ-*)·
εἰμὶ (θ. *ἐσ-, γεν-*)
ἔρχομαι (θ. *ἐρχ-, εἰ-* και *ἰ-, ἐλευθ-, ἐλυθ-, ἐλθ-*)·
ἐσθίω (θ. *ἐδ-, ἐδε- = ἐδη-, ἐσθι-, φαγ-*)·
ζῶ (θ. *ζη-, βιω-, βιο-*)·
λέγω (θ. *λεγ-*, Ϝ*ερε- = ἐρε- = ἐρη-, ῥε- = ῥη-*, Ϝ*ειπ- = εἰπ-*)·
τρέχω (θ. *θρεχ- = τρεχ-* § 69, 1· *δραμ-, δραμε- = δραμη-*)·
φέρω (θ. *φερ-, οἰ-, ἐνεκ-* και *ἐνκ- = ἐγκ-* § 62, 1)·

ὁράω -ῶ (θ. *Fορα-* = *ὁρα-*, *ὀπ-*, *Fειδ-* = *εἰδ-*, *Fιδ-* = *ἰδ-*)·
ὠνέομαι -οῦμαι (θ. *Fωνε-* = *ὠνε-*, *πρια-*) κ.ά.

2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων

359. Μερικοί χρόνοι ορισμένων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής δεν έχουν σημασία σύμφωνη με την κατάληξή τους. Έτσι μερικά έχουν:

1) ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, παρατατικό με σημασία υπερσυντελίκου ή αορίστου και απλό μέλλοντα με σημασία συντελεσμένου μέλλοντα:
ἥκω (= έχω έρθει), *ἧκον* (= είχα έρθει ή ήρθα), *ἥξω* (= θα έχω έρθει)·
οἴχομαι (= έχω φύγει), *ᾠχόμην* (= είχα φύγει) κ.ά.·

2) παρακείμενο με σημασία ενεστώτα και υπερσυντέλικο με σημασία παρατατικού:
οἶδα (= ξέρω), *ᾔδειν* (= ήξερα) - *δέδοικα* ή *δέδια* (= φοβούμαι), *ἐδεδοίκειν* (= φοβόμουν)·
εἴωθα (= συνηθίζω), *εἰώθειν* (= συνήθιζα) - *ἔοικα* (= μοιάζω), *ἐῴκειν* (= έμοιαζα) κ.ά.·

3) μέσο μέλλοντα με σημασία ενεργητική:
ᾄδω - *ᾄσομαι*· *ἀκούω* - *ἀκούσομαι*· *ἁμαρτάνω* - *ἁμαρτήσομαι*· *βαίνω* - *βήσομαι*· *γελῶ* - *γελάσομαι*· *γιγνώσκω* - *γνώσομαι*· *δάκνω* - *δήξομαι*· *θέω* (= τρέχω) - *θεύσομαι*· *λαγχάνω* - *λήξομαι*· *λαμβάνω* - *λήψομαι*· *μανθάνω* - *μαθήσομαι*· *ὄμνυμι* - *ὀμοῦμαι*· *ὁρῶ* - *ὄψομαι*· *τίκτω* - *τέξομαι*· *τυγχάνω* - *τεύξομαι* κ.ά.·

4) μέσο μέλλοντα με σημασία παθητική:
ἀδικῶ - *ἀδικήσομαι* (= θ' αδικηθώ από άλλον)· *ἁλίσκομαι* - *ἁλώσομαι* (= θα πιαστώ ή θα κυριευτώ από άλλον)· *γεννῶ* - *γεννήσομαι*· *θεραπεύω* - *θεραπεύσομαι*· *κωλύω* - *κωλύσομαι*· *οἰκῶ* - *οἰκήσομαι*· *πάσχω* - *πείσομαι*· *φύω* - *φύσομαι* κ.ά.·

5) παθητ. αόριστο με σημασία μέση:
αἰσχύνομαι - *ᾐσχύνθην*· *ἀνιῶμαι* (= λυπούμαι) - *ἠνιάθην* (= λύπησα τον εαυτό μου)· *δέομαι* - *ἐδεήθην*· *λυποῦμαι* - *ἐλυπήθην*· *ὁρμῶμαι* - *ὡρμήθην*· *πορεύομαι* - *ἐπορεύθην*· *φοβοῦμαι* - *ἐφοβήθην* κ.ά.

6) παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο με σημασία μέση:
ἀπαλλάττομαι - *ἀπαλλαγήσομαι* - *ἀπηλλάγην*· *(ἐκ)πλήττομαι* - *(ἐκ)πλαγήσομαι* - *(ἐξ)επλάγην*· *μιμνήσκομαι* - *μνησθήσομαι* - *ἐμνήσθην*· *φαίνομαι* - *φανήσομαι* - *ἐφάνην* κ.ά.·

7) ενεργητ. αόρ. β΄, παρακείμ. και υπερσυντέλικο με σημασία αμετάβατη:
ἵστημι, ενεργ. αόρ., β΄ *ἔστην*, παρακ. *ἕστηκα*·
φύω, ενεργ. αόρ. β΄ με μέση διάθ. *ἔφυν* (= υπήρξα από τη φύση, έγινα), ενεργ. παρακ. με μέση διάθ. *πέφυκα* (= έχω γίνει, είμαι πλασμένος από τη φύση), ενεργ. υπερσ. με μέση διάθ. *ἐπεφύκειν* (= είχα γίνει, ήμουν πλασμένος από τη φύση) κ.ά.

Β΄. Ρήματα αποθετικά

360. Αποθετικά λέγονται τα ρήματα που έχουν μόνο μέση φωνή (όπως τα νεοελλ. ρ.: *αισθάνομαι, δέχομαι, έρχομαι, σέβομαι* κ.ά.).

Από τα αποθετικά ρήματα:

1. λέγονται **μέσα αποθετικά** όσα έχουν μόνο μέσο αόριστο (α΄ ή β΄) με ενεργητική διάθεση:
αἰσθάνομαι - ᾐσθόμην, ἀσπάζομαι - ἠσπασάμην, ἐντέλλομαι - ἐνετειλάμην. ἕπομαι - ἑσπόμην, θεῶμαι (= παρατηρώ) - *ἐθεασάμην, καρποῦμαι - ἐκαρπωσάμην, μηχανῶμαι* (= επινοώ, μηχανεύομαι) - *ἐμηχανησάμην, πυνθάνομαι - ἐπυθόμην, ὑπισχνοῦμαι - ὑπεσχόμην, φθέγγομαι - ἐφθεγξάμην* κ.ά.

2. λέγονται **παθητικά αποθετικά** όσα έχουν αόριστο μόνο παθητικό μ' ενεργητική διάθεση:
ἁμιλλῶμαι - ἡμιλλήθην, βούλομαι - ἐ(ἠ)βουλήθην, διανοοῦμαι - διενοήθην, δύναμαι - ἐ(ἠ)δυνήθην, ἐναντιοῦμαι - ἠναντιώθην, ἐπιμελοῦμαι - ἐπεμελήθην.
οἴομαι και *οἶμαι* (= φρονώ) - *ᾠήθην* κ.ά.

3. λέγονται **μεικτά αποθετικά** όσα έχουν και μέσο αόριστο μ' ενεργητική διάθεση και παθητικό αόριστο με παθητική διάθεση:
αἰτιῶμαι (= κατηγορώ) - *ᾐτιασάμην* (= κατηγόρησα) - *ᾐτιάσθην* (= κατηγορήθηκα)·
βιάζομαι (= στενοχωρώ) - *ἐβιασάμην* (= στενοχώρησα) - *ἐβιάσθην* (= στενοχωρήθηκα)·
δωροῦμαι (= χαρίζω) - *ἐδωρησάμην* (= χάρισα) - *ἐδωρήθην* (= δόθηκα σαν δώρο)·
ἐργάζομαι - εἰργασάμην (= τελείωσα κάποια εργασία, έκαμα) - *εἰργάσθην* (= εκτελέστηκα, έγινα)·
ἰῶμαι (= γιατρεύω) - *ἰασάμην* (= γιάτρεψα) - *ἰάθην* (= γιατρεύτηκα, θεραπεύτηκα)·
κτῶμαι (= αποκτώ) - *ἐκτησάμην* (= απόκτησα) - *ἐκτήθην* (= αποκτήθηκα)·

λυμαίνομαι (= βλάφτω) - *ἐλυμηνάμην* (= έβλαψα) - *ἐλυμάνθην* (= βλάφτηκα)·

μιμοῦμαι (= κάνω κάτι κατ' απομίμηση, παριστάνω) - *ἐμιμησάμην* (= έκαμα κάτι κατ' απομίμηση, παράστησα) - *ἐμιμήθη* (= έγινε κάτι κατ' απομίμηση)·

χρῶμαι (= χρησιμοποιώ) - *ἐχρησάμην* (= χρησιμοποίησα) - *ἐχρήσθην* (= χρησιμοποιήθηκα)·

ὠνοῦμαι (= αγοράζω) - *ἐπριάμην* (= αγόρασα) — *ἐωνήθην* (= αγοράστηκα) κ.ά.

Γ΄. Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα

361. Ρήματα **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα** λέγονται εκείνα που συνηθίζονται μόνο ή κυρίως στο τρίτο πρόσωπο, χωρίς προσωπικό υποκείμενο (πβ. τα νεοελλ. *πρέπει, μέλει* κτλ.). Συνηθισμένα απρόσωπα ρήματα στην αρχαία ελληνική είναι:

1) τα ρ. *δεῖ* (= πρέπει), *χρή* (βλ. § 351, 12), *προσήκει* (= αρμόζει), *δοκεῖ* (= φαίνεται), *μέλει (μοι)* [= (με) νοιάζει, υπάρχει φροντίδα], *μεταμέλει* (= έρχεται μετάνοια· *μεταμέλει μοι* = μετανιώνω, *μεταμέλει σοι* = μετανιώνεις κτλ.), *μέτεστι* (= υπάρχει συμμετοχή· *μέτεστί μοί τινος* = συμμετέχω σε κάτι), *ἔνεστι* (= είναι δυνατό, μπορεί), *ἔξεστι* (= επιτρέπεται), *εἵμαρται, πέπρωται* (βλ. § 351, 13 καὶ 14) κτλ.

2) Τα ρ. *λέγεται, ὁμολογεῖται, ἀγγέλλεται, ᾄδεται, θρυλεῖται, νομίζεται* κτλ., όταν έχουν υποκείμενο απαρέμφατο.

31ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Επιρρήματα

362. Επιρρήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που προσδιορίζουν κυρίως τα ρήματα και φανερώνουν **τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση** ή **άρνηση** κτλ.

Τα επιρρήματα κατά τη σημασία τους είναι:

1) **τοπικα** (όσα σημαίνουν τόπο): *ποῦ; πῆ; ποῖ; ὅπου, ἔνθα, ἐνθάδε, ἐκεῖ, αὐτοῦ, ἄνω, κάτω, ἐγγύς, ἔσω, ἔξω* κ.ά.·

2) **χρονικά** (όσα σημαίνουν χρόνο): *πότε; ὅτε, τότε, ὁπηνίκα, πηνίκα; ποτὲ* (= κάποτε), *νῦν, πρίν, ἔπειτα, πάλαι, χθές, σήμερον, αὔριον, αὖ, αὖθις* (= πάλι) κ.ά.·

3) **τροπικά** (όσα σημαίνουν τρόπο): *πῶς; πῆ; οὕτω(ς), ὧδε* (= έτσι), *ὅπως, ὡς* (= καθώς), *ὥσπερ, εὖ, καλῶς, κακῶς, σωφρόνως* κ.ά.·

4) **ποσοτικά** (όσα σημαίνουν ποσό): *πόσον; ὅσον, τόσον, ὁπόσον, πολύ, μάλα, ἄγαν, λίαν, πάνυ, σφόδρα, ὀλίγον, ποσάκις, τοσάκις, πολλάκις, δίς, τρίς, τετράκις* κτλ.·

5) **βεβαιωτικά** (όσα σημαίνουν βεβαίωση): *ναί, μάλιστα, δὴ* (= βέβαια), *δῆτα* (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), *ἦ* (= αλήθεια) κ.ά.·

6) **αρνητικά** (όσα σημαίνουν άρνηση): *οὐ* (βλ. § 61, 2), *μή*·

7) **διστακτικά** (όσα σημαίνουν δισταγμό): *ἆρα* (= άραγε), *μῶν* (= μήπως), *τάχα, ἴσως* κ.ά.

Συσχετικά επιρρήματα

363. Από τα τοπικά, χρονικά, τροπικά και ποσοτικά επιρρήματα:

1) όσα εισάγουν ερώτηση λέγονται **ερωτηματικά**· 2) όσα έχουν αόριστη σημασία λέγονται **αόριστα**· 3) όσα σημαίνουν δείξιμο λέγονται **δεικτικά**· 4) όσα αναφέρονται σε λέξη άλλης πρότασης λέγονται **αναφορικά.**

Τα ερωτηματικά, τα αόριστα, τα δεικτικά και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται μαζί **συσχετικά επιρρήματα** (πβ. §§ 243 - 244).

363α. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

		Ερωτηματικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Τοπικά	Για στάση σ' έναν τόπο	*ποῦ;*	*ποὺ* (= κάπου)	*ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτοῦ, ἐκεῖ*	*οὗ* (= εκεί όπου), *ὅπου, ἔνθα, ὅθι*
	Για κίνηση από έναν τόπο	*ποῖ;* (= προς ποιο μέρος;)	*ποὶ* (= κάπου, προς κάποιο μέρος)	*ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτόσε, ἐκεῖσε*	*οἷ, ὅποι* (= προς τα εκεί όπου), *ἔνθα*
	Για κίνηση προς έναν τόπο	*πόθεν;*	*ποθὲν* (= από κάποιο μέρος)	*ἐνθένδε* (= απ' εδώ), *ἐντεῦθεν, ἐκεῖθεν*	*ὅθεν* (= απ' όπου), *ὁπόθεν, ἔνθεν*
Χρονικά		*πότε; πηνίκα;* (= κατά ποια ώρα;)	*ποτὲ* (= κάποτε)	*τότε, τηνίκα, τηνικάδε, τηνικαῦτα* (=εκείνη την ώρα)	*ὅτε, ὁπότε, ἡνίκα, ὁπηνίκα* (= την ώρα που)
Τροπικά		*πῶς;*	*πὼς* (= κάπως)	*οὕτω(ς), ὧδε* (= έτσι, ως εξής)	*ὡς* (= όπως), *ὥσπερ* (= όπως ακριβώς), *ὅπως*
Τοπικά ή τροπικά		*πῇ;* (= σε ποιο μέρος; πού; - ή πώς;)	*πὴ* (= σε κάποιον τόπο, κάπου - ή κάπως)	*τῇδε, ταύτῃ* (=σ' αυτόν τον τόπο, εδώ - ή έτσι)	*ᾗ, ὅπῃ* (= όπου - ή όπως)
Ποσοτικά		*πόσον;*		*τόσον, τοσόνδε, τοσοῦτον*	*ὅπου, ὁπόσον*

2. Προθέσεις

364. Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνήθως μπαίνουν εμπρός από κλιτές λέξεις και φανερώνουν διάφορες σχέσεις, όπως τα επιρρήματα.

365. Από τις προθέσεις:

1) λέγονται **κύριες προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (π.χ. *ἐν τῇ πόλει, σὺν αὐτῷ*) και σε σύνθεση με άλλες λέξεις (π.χ. *ἔντιμος, συντυγχάνω*· βλ. § 421)· αυτές είναι 18, οι 6 μονοσύλλαβες και οι 12 δισύλλαβες:
εἰς, ἐν, ἐκ ή *ἐξ, πρό, πρός, σύν*·
ἀνά, διά, κατά, μετά, παρὰ - ἀμφί, ἀντί, ἐπί, περὶ - ἀπό, ὑπὸ - ὑπέρ·

2) λέγονται **καταχρηστικές προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται μόνο στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (και όχι σε σύνθεση με άλλες λέξεις)· αυτές είναι οι ακόλουθες εννιά:

α) με γενική: *ἄχρι, μέχρι, ἄνευ, χωρίς, πλήν, ἕνεκα* ή *ἕνεκεν* Π.χ. *ἄχρι τῆς νυκτός, μέχρι τοῦδε* κτλ.)·

β) μ' αιτιατική: *ὡς, νή, μὰ* (π.χ. *ὡς ἐμὲ* = σ' εμένα, προς εμέ· *νὴ τὸν Δία· μὰ τοὺς θεούς*).

3. Σύνδεσμοι

366. Σύνδεσμοι λέγονται οι άκλιτες λέξεις που χρησιμεύουν για να συνδέουν με ορισμένους τρόπους λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους: *ἐγὼ* **καὶ** *σὺ — ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες* **καὶ** *ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους.*

367. Οι σύνδεσμοι κατά τη σημασία τους είναι **συμπλεκτικοί, διαζευκτικοί** (ή **διαχωριστικοί**), **αντιθετικοί** (ή **εναντιωματικοί**), **παραχωρητικοί** (ή **ενδοτικοί**), **χρονικοί, αιτιολογικοί, τελικοί, συμπερασματικοί, ειδικοί, υποθετικοί, ερωτηματικοί, ενδοιαστικοί** (ή **διστακτικοί**).

1) **Συμπλεκτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που σ υ μ π λ έ κ ο υ ν, δηλ. συνενώνουν (καταφατικά ή αποφατικά), λέξεις ή προτάσεις:
κ α τ α φ α τ ι κ ο ί: *τε, καί· ἀ π ο φ α τ ι κ ο ί: οὔτε, μήτε - οὐδέ, μηδέ.*

2) **Διαζευκτικοί** ή **διαχωριστικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που συνδέουν δ ι α ζ ε υ κ τ ι κ ά (δηλ. διαχωριστικά) λέξεις ή προτάσεις: *ἤ, ἤτοι, εἴτε, ἐάντε, ἄντε, ἤντε.*

3) **Αντιθετικοί** ή **εναντιωματικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που σημαίνουν ότι εκείνα που συνδέονται με αυτούς είναι αντίθετα μεταξύ τους: *μέν, δέ, μέντοι, ὅμως, ἀλλά, ἀτὰρ* (= όμως), *μὴν* (= όμως), *ἀλλὰ μὴν*

(= αλλά όμως), *καὶ μὴν* (= και όμως), *οὐ μὴν ἀλλὰ* (= αλλά όμως), *καίτοι* (= και όμως).

4) **Παραχωρητικοί** ή **ενδοτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους συνδέονται δύο νοήματα κάπως ασυμβίβαστα μεταξύ τους και που το ένα δηλώνει παραχώρηση (συγκατάβαση) προς το άλλο (πβ. τα νεοελλ. **αν και** *ο καιρός δεν είναι καλός, θα πάω στο κυνήγι - εργάζεται,* **μολονότι** *είναι άρρωστος).*

Παραχωρητικοί σύνδεσμοι είναι:
εἰ καί, ἂν καὶ - καὶ εἰ, καὶ ἄν, κἂν (= και αν ακόμη) - *οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐὰν* (= ούτε και αν) - *καίπερ* (= αν και): *νοεῖς τοῦτο,* ***εἰ καὶ*** *μὴ ὁρᾷς - γελᾷ δ' ὁ μῶρος,* ***κἂν*** (= και αν) *τι μὴ γελοῖον ᾖ.*

5) **Χρονικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που καθορίζει το χρόνο μιας ενέργειας:
ὡς - ὅτε, ὁπότε - ὁσάκις, ὁποσάκις - ἡνίκα, ὁπηνίκα - ἐπεί, ἐπειδὴ - ὅταν, ὁπόταν, ἐπάν, ἐπειδὰν - ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, πρίν.

6) **Αιτιολογικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται ένα νόημα που είναι αιτία ή δικαιολογία άλλου:
γὰρ - ὅτι, ὡς, διότι, ἐπεί, ἐπειδή.

7) **Τελικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που φανερώνει τό τέλος (δηλ. το σκοπό) μιας ενέργειας:
ἵνα, ὅπως, ὡς (= για να).

8) **Συμπερασματικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται ένα νόημα που φανερώνει συμπέρασμα άλλου προηγουμένου: *ἄρα, δή, δῆτα, οὖν, τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν - οὔκουν, οὐκοῦν - ὥστε, ὡς.*

9) **Ειδικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που συμπληρώνει την έννοια άλλης πρότασης ως αντικείμενο ή ως υποκείμενο ή επεξηγεί κάποια λέξη άλλης πρότασης: *ὅτι, ὡς.*

10) **Υποθετικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που εισάγουν υπόθεση:
εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν.

11) **Ενδοιαστικοί** ή **διστακτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που εκφράζει ενδοιασμό (δηλ. φόβο ή δισταγμό για κάτι ανεπιθύμητο): *μή, μὴ οὐ.*

4. Επιφωνήματα

368. Επιφωνήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν ψυχικό πάθημα, όπως θαυμασμό, ενθουσιασμό, χαρά ή αγανάκτηση, αποστροφή, λύπη κτλ.

369. Τα επιφωνήματα της αρχαίας ελληνικής είναι:

1. **θαυμαστικά:** *ἆ! ὤ! βαβαί! παπαῖ!*
2. **γελαστικά:** *ἆ - ἆ - ἆ!*
3. **θειαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν ενθουσιασμό): *εὐοῖ! εὐάν!*
4. **σχετλιαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν λύπη ή αγανάκτηση): *ἰώ! ἰού! οὐαί! οἴμοι! φεῦ! παπαῖ!*
5. **κλητικό:** *ὦ.*

5. Μόρια

370. Μόρια λέγονται άκλιτες λέξεις, οι περισσότερες μονοσύλλαβες, που δεν ανήκουν κανονικά σ' ένα ορισμένο μέρος του λόγου.

Αυτά έχουν κυρίως επιρρηματική σημασία και χρησιμοποιούνται στο λόγο βοηθητικά. Τέτοια είναι στην αρχαία ελληνική τα ακόλουθα:

1. Τα **εγκλιτικά** *τοί, γέ, πέρ, πώ, νὺν* (βλ. § 42, 5).

2. Το **ευχετικό** *εἴθε*, που εκφράζει ευχή: *εἴθε εἶχες βελτίους φρένας - εἴθε ὑγιαίνοις.*

3. Το **δυνητικό** *ἄν*, που σημαίνει κάτι που μπορεί ή που μπορούσε να γίνει: *εἶπον ἄν* (= μ π ο ρ ο ύ σ α να πώ).

4. Το **αοριστολογικό** *ἄν*, που είναι παραλλαγή του δυνητικού *ἄν* και σημαίνει τ υ χ ό ν ή ί σ ω ς: *ὅς ἄν* (= που τυχόν, ο οποίος τυχόν), *ὅπου ἄν* (= όπου τυχόν) κτλ.

5. Τα **αιτιολογικά** *ἅτε, οἷον* ή *οἷον δή, οἷα* ή *οἷα δή*, που συνάπτονται με μετοχή και σημαίνουν αιτία πραγματική: *ἅτε ὤν, οἷον (δή) ὤν, οἷα (δή) ὤν* (= γιατί πράγματι είναι).

6. Τα **αχώριστα δεικτικά μόρια** *-δε* και *-ί*, που βρίσκονται προσκολλημένα στο τέλος ορισμένων λέξεων και σημαίνουν δείξιμο: *(ὁ, ἡ, τὸ) ὅδε, ἥδε, τόδε (τοῖος, τόσος, τηλίκος), τοιόσδε, τοσόσδε, τηλικόσδε, (οὗτος) οὑτοσί, αὑτηί, τουτί, (ὅδε) ὁδί, ἡδί, τοδί, (οὕτως) οὑτωσί, (ὧδε) ὡδὶ* κτλ. (πβ. §§ 223 και 224, 3).

7. Τα **αχώριστα προτακτικά μόρια** *ἀ-, νη-, δυσ-, ἀρι-, ζα-*, κτλ. που ποτέ δε λέγονται μόνα τους, παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά σύνθετων λέξεων (βλ. § 423).

6. Άκλιτα με πολλαπλή σημασία

371. Μερικές άκλιτες λέξεις ανήκουν σε διάφορα μέρη του λόγου και έχουν ποικίλες σημασίες, όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

ἂν	1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. δυνητικό και αοριστολογικό μόριο (§ 370, 3 και 4)· 3. μαζί με το *και* παραχωρητικός σύνδεσμος (*ἂν καί, καὶ ἄν,* § 367, 4)·
ἄχρι	1. καταχρηστ. πρόθεση (§ 365, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (§ 367, 5)·
ἐὰν	1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. μαζί με το *οὐδὲ* ή *μηδὲ* παραχωρητικός σύνδ. (*οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν,* § 367, 4)·
εἰ	1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. μαζί με το *καὶ* παραχωρητ. σύνδ. (*εἰ καί, καὶ εἰ,* § 367, 4)·
ἐπεὶ	1. χρον. σύνδ. (§ 367, 5)· 2. αιτιολογ. σύνδ. (§ 367, 6)·
ἐπειδὴ	βλ. παραπάνω *ἐπεί*·
ἡνίκα	βλ. *ὅτε*·
μέχρι	βλ. *ἄχρι*·
ὁπηνίκα	βλ. *ὅτε*·
ὁπότε	βλ. *ὅτε*·
ὅπως	1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς) (§ 362, 3)· 2. τελικός σύνδ. (= για να) (§ 367, 7)·
ὅτε	1. επίρρ. χρονικό αναφορικό (= και τότε) (§ 362, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (= όταν, τότε που) (§ 367, 5)· έτσι και τα *ὁπότε, ἡνίκα, ὁπηνίκα*·
ὅτι	1. σύνδ. αιτιολογ. (= γιατί) (§ 367, 6)· 2. σύνδ. ειδικός (§ 367, 9)· 3. *ὅ,τι* αναφορ. αντωνυμία (§ 240, 3)·
πρὶν	1. επίρρ. χρον. (§ 362, 2)· 2. σύνδ. χρον. (§ 367, 5)·
ὡς	1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς, σαν) (§ 362, 3)· 2. καταχρηστ. πρόθ., στη θέση της πρόθ. *εἰς* (= σε, προς) (§ 365, 2)· και εμπρός από αριθμητικά (= περίπου) (*ὡς εἴκοσι* = περίπου είκοσι)· 3. χρονικός σύνδ. (§ 367, 5)· 4. αιτιολογ. σύνδ. (§ 367, 6)· 5. τελικός σύνδ. (§ 367, 7)· 6. συμπερασματ. σύνδ. (§ 367, 8)· 7. ειδικός σύνδ. (§ 367, 9)· 8. κάποτε εισάγει ανεξάρτητες επιφωνηματ. προτάσεις (= πως, πόσο, τι) (π.χ. *ὡς καλός μοι ὁ πάππος!*)· 9. εμπρός από υπερθετικά επιτείνει τη σημασία τους (π.χ. *ὡς τάχιστα, ὡς μάλιστα, ὡς ἥδιστα*) κτλ.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

32ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

372. Οι περισσότερες λέξεις σχηματίστηκαν από άλλες με **παραγωγή** ή με **σύνθεση:**

α) με παραγωγή: *δίκη - δικάζω, δικαστής, δικαστικός·*

β) με σύνθεση: *(λόγος + γράφω) λογογράφος, (ξίφος + μάχαιρα) ξιφομάχαιρα.*

373. Το μέρος της γραμματικής που εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις λέγεται *ετυμολογικό.*

374. Κατά την παραγωγή και τη σύνθεση δεν παίρνονται συνήθως ακέραιες οι λέξεις, παρά θέματα λέξεων. Π.χ.

παραγωγή: από τη λ. *βαίνω* (θ. *βα-*) σχηματίζεται η λ. *βα-τός·*

σύνθεση: από τις λ. *ναῦ-ς* + *πήγ-νυμι* σχηματίζεται η λ. *ναυ-πηγ-ός.*

375. 1) Η λέξη που από το θέμα της σχηματίζεται με παραγωγή μια νέα λέξη λέγεται ώς προς αυτή **πρωτότυπη·** η νέα λέξη που παράγεται λέγεται **παράγωγη:** *δίκη* (πρωτότυπη) - *δικάζω* (παράγωγη).

2) Το αρχικό θέμα που απ' αυτό βγαίνει μια σειρά από παράγωγες λέξεις με διάφορους μετασχηματισμούς λέγεται **ρίζα.**

Π.χ. ρίζα *γραφ-: γράφ-ω, γραφ-εύς, γραφ-εῖον, γραφ-ή, γραφ-ὶς* (γεν. *γραφ-ίδος*), *γραφ-ίδ-ιον, γραφ-ικός, γραπ-τός, γραμ-μή, γραμ-μ-ικός, γράμμα* (γεν. *γράμματ-ος*), *γραμματ-ίζω* (= διδάσκω γράμματα), *γραμματ-ιστής, γραμματ-εύς, γραμματεύ-ω* κτλ., όπου από τη ρίζα *γραφ-* βγαίνουν τα θέματα *γραφ-, γραφιδ-, γραπ-, γραμ-, γραμματ-, γραμματευ-* κτλ.

3) Η λέξη που δεν παράγεται από άλλη, παρά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα, όταν προστεθεί σ' αυτή μια κατάληξη, λέγεται **ριζική λέξη.**

Π.χ. *γράφ-ω, φη-μί, (ἐσ-μί) εἰ-μί, ναῦ-ς, φλόγ-ς, λίθο-ς* κ.ά.

376. 1) Η λέξη που σχηματίζεται από δύο άλλες (ριζικές, πρωτότυπες ή παράγωγες) με την ένωση των θεμάτων τους, λέγεται **σύνθετη λέξη.** Έτσι π.χ. από το *φιλῶ* και *τιμὴ* έγινε η σύνθετη λ. *φιλότιμος·* από το *ναῦ-ς* και *μάχ-ομαι* έγινε η σύνθετη λ. *ναυμάχος.*

2) Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη λέγεται **απλή λέξη.** Η απλή λέξη μπορεί να είναι ριζική *(δίκη, γράφω)* ή παράγωγη *(δίκαιος, γραφεύς).*

377. Οι δύο λέξεις που ενώνονται και σχηματίζουν μια σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά μέρη.** Η πρώτη απ' αυτές λέγεται **πρώτο συνθετικό** *(μέρος)* και η δεύτερη λέγεται **δεύτερο συνθετικό** *(μέρος).* Έτσι π.χ. της σύνθετης λέξης *βιβλιοπώλης* συνθετικά μέρη είναι οι λέξεις *βιβλίον* (α΄ συνθετικό) και *πωλῶ* (β΄ συνθετικό).

378. Οι παράγωγες λέξεις που δεν παράγονται από άλλες απλές λέξεις, παρά από σύνθετες, λέγονται **παρασύνθετες λέξεις** ή **παρασύνθετα.** Π.χ. από τη σύνθετη λ. *φιλόσοφος* παράγεται η παρασύνθετη *φιλοσοφῶ* (βλ. § 429).

33ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή

379. Είδαμε (§ 374) ότι κατά την παραγωγή παίρνεται ως βάση το θέμα της πρωτότυπης λέξης και απ' αυτό σχηματίζεται η παράγωγη.

Ειδικότερα στην παραγωγή παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Το θέμα της πρωτότυπης λέξης από το οποίο σχηματίζεται η παράγωγη σπάνια μένει ακέραιο και αμετάβλητο· συνήθως παρουσιάζονται σ' αυτό διάφορες παθήσεις και μεταβολές. Π.χ.

δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλό-ω -ῶ* το θέμα μένει αμετάβλητο
δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλ-εύω* αποβολή του τελικού φθόγγου του θέματος
δουλόω -ῶ (θ. *δουλο-*): *δούλω-σις* έκταση του χαρακτ. **ο** σε **ω** (βλ. § 62, 7, β)
πέμπω (θ. *πεμπ-*): *πομπ-ὸς* τροπή του φων. **ε** σε **ο** (βλ. § 62, 6)
ῥήγνυμι (θ. *ῥηγ-*): *ῥωγ-μὴ* τροπή του φων. **η** σε **ω** (βλ. § 62, 6)
ἔχω (θ. *σεχ-*): *σχ-έ-σις* συγκοπή του φων. **ε** (βλ. § 62, 1).

2) Στο θέμα της πρωτότυπης λέξης (είτε αμετάβλητο είτε τροποποιημένο), για να σχηματιστεί μιά παράγωγη λέξη, προσθέτεται κανονικά ορισμένο στοιχείο που λέγεται **παραγωγικό πρόσφυμα.** Π.χ.

ἀρόω -ῶ (θ. *ἀρο-*): *ἄρο-τρο-ν* (παραγωγ. πρόσφυμα *-τρο-*)
δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλ-εύ-ω* (» » *-ευ-*)
λύ-ω (θ. *λυ-*): *λύ-σι-ς* (» » *-σι-*)

3) Στο παραγωγικό πρόσφυμα (*-τρο-*, *-ευ-*, *-σι-* κτλ.) προσθέτεται η νέα κατάληξη της παράγωγης λέξης (*-ν*, *-ω*, *-ς* κτλ.). Έτσι το παραγωγικό πρόσφυμα μαζί με την κατάληξη απαρτίζει ένα σύνολο που λέγεται **παραγωγική κατάληξη:** *-τρον*, *-εύω*, *-σις* κτλ.

4) Οι παράγωγες λέξεις μπορεί να είναι ουσιαστικά *(γράφω - γραφεύς)*, επίθετα *(γράφω - γραπτός)*, ρήματα *(βασιλεὺς - βασιλεύω)* ή επιρρήματα *(δίκαιος - δικαίως)*.

Α΄. Παράγωγα ουσιαστικά

380. Τά **ουσιαστικά** παράγονται α) από ρ ή μ α τ α: *γράφ-ω: γραφεύς*, β) από ε π ί θ ε τ α: *δίκαιος: δικαιοσύνη*, γ) από άλλα ο υ σ ι α σ τ ι κ ά: *πόλις: πολίτης*.

α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

381. Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:

1) το **πρόσωπο που ενεργεί.** Παραγωγικές καταλήξεις τους είναι οι ακόλουθες (βλ. § 379, 3):

-εὺς *γράφ-ω: γραφ-εύς, νέμ-ω: νομεύς, τίκτ-ω: τοκ-εὺς* κτλ.
-ὸς *τρέφ-ω: τροφ-ός, πέμπ-ω: πομπ-ός, ᾄδ-ω* (θ. *ἀειδ-*): *ἀοιδ-ὸς* (βλ. § 62, 6), *τάσσ-ω* (θ. *ταγ-*): *ταγ-ὸς* κτλ.
-μὼν *ἡγέομαι -οῦμαι* (θ. *ἡγε-*): *ἡγε-μών, κήδ-ομαι* (θ. *κηδ-*, *κηδε-*): *κηδε-μὼν* κτλ.
-ὰς *φεύγ-ω* (θ. *φευγ-*, *φυγ-*): *φυγ-άς, νέμ-ω: νομ-ὰς* κτλ.
-της *ποιέ-ω -ῶ: ποιη-τὴς* (θηλ. *ποιή-τρια*), *αὐλέ-ω -ῶ: αὐλη-τὴς* (θηλ. *αὐλη-τρίς*), *ἐργάζομαι: ἐργά-της* (θ. *ἐργά-τις*) κτλ.
-τὴρ *καλέ-ω -ῶ* (θ. *καλε-*, *κλη-*): *κλη-τήρ, σῴζω: σω-τὴρ* (θηλ. *σώτειρα*) κτλ.
-τωρ *λέγ-ω* (θ. *ῥη-*, *ῥη-θήσομαι*): *ῥή-τωρ, συλ-λαμβάνω* (θ. *λαβ-*): *συλ-λήπ-τωρ* (θηλ. *συλ-λήπ-τρια*), *πράττω* (θ. *πραγ-*): *πράκ-τωρ* κτλ.

2) την **ενέργεια,** το **πάθος** ή την **κατάσταση:** παραγωγικές καταλήξεις:

-*σις* *λύ-ω: λύ-σις, παύ-ω: παῦ-σις, γεύ-ομαι: γεῦ-σις, κρού-ω: κροῦ-σις· στέφ-ω: (στέφ-σις =) στέψις, τρέφ-ω: (τρέφ-σις =) θρέψις* (βλ. § 69, 1) *λαμβάνω* (θ. *λαβ-, ληβ-*): *(λῆβ-σις =) λῆψις· μείγνυμι: (μεῖγ-σις =) μεῖξις, ψύχ-ω: (ψῦχ-σις =) ψῦξις· αἴρ-ω* (θ. *ἀρ-*): *ἄρ-σις, καθαίρω* (θ. *καθαρ-*): *κάθαρ-σις, ἐγείρομαι* (θ. *ἐγερ-*): *ἔγερ-σις, κλίνω: κλί-σις, κρίνω: κρί-σις* (πβ. § 309, α)· *γεννά-ω -ῶ: γέννη-σις, δρά-ω -ῶ: δρᾶ-σις, αἰτιά-ομαι -ῶμαι: αἰτία-σις, ὁρά-ω ῶ: ὅρα-σις· αἱρέ-ω -ῶ: αἵρε-σις, ποιέ-ω -ῶ: ποίη-σις· δηλό-ω -ῶ: δήλω-σις, ἀρό-ω -ῶ: ἄρο-σις* (βλ. § 331, γ, 1)· *ἁλίσκομαι* (θ. *ἁλω-*): *ἅλω-σις, χρή-ομαι -ῶμαι* (θ. *χρη-*): *χρῆ-σις· ἵ-στη-μι* (θ. *στη-, στᾰ-*): *στά-σις, τί-θη-μι* (θ. *θη-, θε-*): *θέ-σις, ἀφ-ί-η-μι* (θ. *ἡ-, ἑ*): ἄφ-ε-σις, ἐν-ί-η-μι: ἔν-ε-σις, δί-δω-μι (θ. *δω-, δο-*): *δό-σις* κ.ά.

-*σία* *δοκιμάζω: δοκιμα-σία, ἐργάζομαι: ἐργα-σία, θύ-ω: θυ-σία, ξηραίνω: ξηρα-σία, σημαίνω: σημα-σία, ὑγραίνω: ὑγρα-σία* κ.ά.

-*ὴ* *γράφ-ω: γραφ-ή, ἀμείβ-ω: ἀμοιβ-ή, πέμπ-ω: πομπ-ή, θάπτ-ω: ταφ-ή, στρέφ-ω: στροφ-ή, φυλάττω* (θ. *φυλακ-*): *φυλακ-ή, σφάττω* (θ. *σφαγ-*) *σφαγ-ή, ταράττω* (θ. *ταραχ-*): *ταραχ-ή, ἀρήγ-ω* (= βοηθῶ): *ἀρωγ-ὴ* (βλ. § 62, 6) κ.ά.

-*ὰ* (όταν προηγείται **ρ**): *ἀγείρω* (θ. *ἀγερ-*): *ἀγορ-ά, φθείρω* (θ. *φθερ-*): *φθορ-ά, χαίρω* (θ. *χαρ-*): *χαρ-ὰ* κ.ά.

-*ία* *μαίνομαι* (θ. *μαν-*): *μαν-ία, ἀγγέλλω: ἀγγελ-ία, ὁμιλέ-ω: ὁμιλ-ία, μαρτυρέ-ω -ῶ: μαρτυρ-ία* κ.ά.

-*εία* (ιδίως από ρήματα σε -*εύω*): *ἀριστεύω: ἀριστεία, βασιλεύω: βασιλεία, δουλεύω: δουλεία, θεραπεύω: θεραπεία, κολακεύω: κολακεία, λατρεύω: λατρεία, μαντεύω: μαντεία, παιδεύω: παιδεία* κ.ά.

Σε τέτοια παράγωγα η κύρια παραγωγική κατάληξη είναι -*ία* (όπως στα προηγούμενα)· αλλά η κατάληξη αυτή μαζί με το προηγούμενο φωνήεν του θέματος παρουσιάζεται σαν -*εία: βασιλε-ία - βασιλεία.*

-*ος* (ἀρσ. τῆς β΄ κλίσης): *τρέμω: τρόμ-ος, τρέπω: τρόπ-ος, ψέγω: ψόγ-ος· πλέω: πλό-ος - πλοῦς, ῥέ-ω: ῥό-ος - ῥοῦς* κ.ά.

-*μὸς* *ἀγείρω* (θ. *ἀγερ-*): *ἀγερ-μός, δέω - δῶ* (= δένω), (θ. *δεσ-*): *δεσμός, ὀδύρομαι: ὀδυρ-μός, σείω* (θ. *σεισ-*): *σεισ-μὸς*

-*(ε)τὸς* *τρυγά-ω -ῶ: τρυγη-τός, κωκύω: κωκυ-τός, κόπτω: κοπ-ετός, νείφει* (= χιονίζει· από θ. *νιφ-*): *νιφ-ετός, πήγ-νυμι* (θ. *πηγ-, παγ-*): *παγ-ετός, τίκτω* (θ. *τεκ-, τοκ-*): *τοκ-ετός, ὕω* (= ρίχνω βροχή, βρέχω): *ὑ-ετὸς* κ.ά.

3) το **αποτέλεσμα της ενέργειας:** παραγωγικές καταλήξεις:

-*μα* *βουλεύω: βούλευ-μα, ἱδρύω: ἵδρυ-μα, μηνύω: μήνυμα· παίω* (θ. *παισ-*): *παῖσ-μα, χρίω* (θ. *χρισ-*): *χρῖσ-μα· τιμάω -ῶ: τίμη-μα, ποιέω -ῶ: ποίη-μα, ζημιόω -ῶ: ζημίω-μα· βλέπω: βλέμ-μα, τρίβω: τρῖμ-μα, γράφω: γράμ-μα· πλέκω: πλέγ-μα, πράττω* (θ. *πραγ-*): *πρᾶγ-μα, ὀρύττω* (θ. *ὀρυχ-*): *ὄρυγ-μα· πλάττω* (θ. *πλαθ-*): *πλάσ-μα· ἀγγέλλω: ἄγγελ-μα, σφάλλω: σφάλ-μα, καθαίρω: κάθαρ-μα, ὑφαίνω* (θ. *ὑφαν-*): *ὕφασμα, τέμνω* (θ. *τεμ-, τμη-*) *τμῆ-μα, βαίνω* (θ. *βα-, βη-*): *βῆ-μα* κ.ά.

-*μη* *γράφω: γραμ-μή, ῥήγνυ-μι* (θ. *ῥηγ-, ῥωγ-*): *ῥωγ-μή· φη-μί: φή-μη, γι-γνώ-σκω: γνώ-μη* κ.ά.

-*ος* (ουδ. γ΄ κλίσ.): *λανθάνω* (θ. *λαθ-*): *λάθ-ος, πάσχω* (θ. *παθ-*): *πάθ-ος, ψεύδομαι: ψεῦδ-ος* κ.ά.

4) το **όργανο** ή το **μέσο** μιας ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:

-*τρον* *ἀρόω -ῶ: ἄρο-τρον, πλήττω* (θ. *πληγ-*): (*πλῆγ-τρον* =) *πλῆκ-τρον,*

ή *σείω* (θ. *σεισ-*): *σεῖσ-τρον, σημαίνω* (θ. *σημαν-*): *σήμαν-τρον,*

-*θρον* *σκήπτω* (= στηρίζω): *σκῆπ-τρον, φοβέω -ῶ: φόβη-τρον· κλείω: κλεῖ-θρον* κ.ά.

Πολλά τέτοια παράγωγα στον πληθυντικό σημαίνουν **αμοιβή** για τη σχετική ενέργεια: *διδάσκω: δίδακ-τρα, λύω: λύ-τρα, τρέφω: θρέπ-τρα* (= αμοιβή για την τροφή) κ.ά.

-*τρα* ή *ξύω* (θ. *ξυσ-*): *ξύσ-τρα, χέω* (θ. *χυ-*, πβ. *ἐ-χύ-θην*): *χύ-τρα· ἀπο-*

-*θρα* *βαίνω* (θ. *βα-*): *ἀπο-βά-θρα* κ.ά.

-*τὴρ* *ζώννυμι* (θ. *ζωσ-*): *ζωσ-τήρ, καίω (καυ-): καυ-τήρ, λάμπω: λαμπ-τήρ, λούω: λου-τήρ, νίπτω: νιπ-τὴρ* κ.ά.

-*τηρία* *βαίνω* (θ. *βα-*): *βα-κ-τηρία* κ.ά.

-*τήριον* *πίνω* (θ. *πο-*): *πο-τήριον, ἐγείρω* (θ. *ἐγερ-*): *ἐγερ-τήριον, αἰσθάνομαι* (θ. *αἰσθε*): *αἰσθη-τήριον* κ.ά.

-*ανον* *γλύφω* (= σκαλίζω): *γλύφ-ανον, δρέπω: δρέπ-ανον* κ.ά.

-*άνη* *σκάπτω: σκαπ-άνη, χέω* (= χύνω): *χο-άνη* κ.ά.

-*όνη* *ἄγχω* (= σφίγγω το λαιμό, πνίγω): *ἀγχ-όνη, πείρω* (= τρυπώ) (θ. *περ-*): *περ-όνη* κ.ά.

-*ὶς* (γεν. *-ίδος*) *γράφω: γραφ-ίς, γλύφω: γλυφ-ίς, προβόσκω: προβοσκ-ὶς* κ.ά.

-*εὺς* *σφάττω* (θ. *σφαγ-*): *σφαγ-εὺς* (= ξίφος), *τέμνω: τομ-εὺς* (= όργανο με το οποίο κόβομε) κ.ά.

5) τον **τόπο** όπου γίνεται μια ενέργεια· παραγωγικές καταλήξεις:

-*τήριον* *βουλεύω: βουλευ-τήριον, δικάζω: δικασ-τήριον, ἐργάζομαι: ἐργασ-τήριον, ὁρμάομαι -ῶμαι: ὁρμη-τήριον* κ.ά.

-*τρα* *ὀρχέομαι -οῦμαι: ὀρχήσ-τρα, παλαίω: παλαίσ-τρα* κ.ά.

-*τρον* *θεάομαι -ῶμαι: θέα-τρον, λέχ-ομαι* (ποιητ. = κοιμοῦμαι): *λέκτρον* (= κλίνη) κ.ά.

-*θρον* *βαίνω* (θ. *βα-*): *βά-θρον, ῥέω* (θ. *ῥεε-*): *(ῥέε-θρον =) ῥεῖθρον.*

β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

382. Τα ουσιαστικά που παράγονται από επίθετα είναι (θηλυκά ή ουδέτερα) αφηρημένα ουσιαστικά και σημαίνουν ιδιότητα. Συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις σ' αυτά είναι:

-*ίᾱ* (παροξύτονα) 1) κυρίως από δευτερόκλιτα επίθ. σε -*ος: ἄπιστος: ἀπιστία, ἄπληστος: ἀπληστία, κακός: κακία, μωρός: μωρία, σοφός: σοφία, φιλόπονος: φιλοπονία, φίλος: φιλία, ὑπερήφανος: ὑπερηφανία* κ.ά.
2) από αναλογία προς αυτά παράγονται αφηρημένα ουσιαστικά και από μερικά τριτόκλιτα επίθετα: *εὐδαίμων: εὐδαιμονία, ἀμαθής: ἀμαθία, ἀτυχής: ἀτυχία, δυστυχής: δυστυχία, εὐτυχής: εὐτυχία* κ.ά.

-*ειᾰ* (-*ε-ιᾰ*) (προπαροξύτονα) κυρίως από τριτόκλιτα σιγμόληκτα επίθ. σε -*ης*, -*ες: ἀληθής* (θ. *ἀληθεσ-*): *ἀλήθεσ-ια - ἀλήθε-ια - ἀλήθεια*· έτσι και *ἐπιμελής: ἐπιμέλεια, εὐγενής: εὐγένεια, εὐσεβής: εὐσέβεια, ὑγιής: ὑγίεια* κ.ἄ.· από αναλογία προς αυτά και από δευτερόκλιτα επίθ. σε -*ός: βοηθός: βοήθεια, ἐνεργός: ἐνέργεια* κ.ά.

-*οιᾰ* (προπαροξύτονα) από συνηρημένα επίθ. της β' κλίσης σε -*οος* = *ους:*
(-*ο-ιᾰ*) *εὔνοος = εὔνους: εὔνο-ιᾰ = εὔνοια*· έτσι και *εὔρους: εὔροια, εὔπλους: εὔπλοια, ἀγχίνους: ἀγχίνοια* κ.ά.

-*ος* (ουδέτ. της γ' κλίσης) από τριτόκλιτα επίθ. σε -*ύς*, -*εῖα*, -*ύ: βαθύς: βάθος, βαρύς: βάρος, εὐρύς: εὖρος, παχύς: πάχος, πλατύς: πλάτος, ταχύς: τάχος* κ.ά.

-*σύνη* (-*οσύνη*) (-*ωσύνη*) από επίθ. δευτερόκλιτα και από επίθ. τριτόκλιτα σε -*ων: δίκαιος: δικαιοσύνη· ἱερός: ἱερωσύνη, ἀγαθός: ἀγαθωσύνη* (μτγν.), *ἅγιος: ἁγιωσύνη* (μτγν.)· *σώφρων: σωφροσύνη, ἄφρων: ἀφροσύνη* κ.ά. Έτσι και από το ουσ. *κέρδος: κερδοσύνη*. Ο φθόγγος **ο** πριν από το -*σύνη* εκτείνεται σε *ω*, αν η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχύχρονη (πβ. § 194).

-της (γεν. -τητος) από επίθ. τριτόκλιτα σε -ύς, -εĩα, -ύ:
(-υ-της) *βαρύς: βαρύτης, βραδύς: βραδύτης* (γεν. *-ύτητος*) ή *βραδυτὴς* (γεν. *-υτῆτος*), *γλυκύς: γλυκύτης, δριμύς: δριμύτης, ἡδύς: ἡδύτης, ταχύς: ταχύτης* (γεν. *-ύτητος*) ή *ταχυτὴς* (γεν. *-υτῆτος*) κ.ά.
(-ό-της) *από δευτερόκλ. επίθ. σε -ος: ἀρχαῖος: ἀρχαιότης, ἴσος: ἰσότης, κακός: κακότης*· έτσι και από τις αόριστες αντωνυμίες *ποιὸς* (= κάποιας λογής): *ποιότης, ποσὸς* (= κάμποσος): *ποσότης*
-ὰς (γεν. *-άδος*) από αριθμ. επίθετα: *μόνος: μονάς, εἷς* (γεν. *ἑν-ός*): *ἑνάς, δύο: δυάς, εἴκοσιν: εἰκὰς* κτλ. (βλ. § 210).

γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά

383. Τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά είναι: **υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, περιεκτικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, εθνικά** και **παρώνυμα.**

1. Υποκοριστικά

384. Υποκοριστικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που παριστάνουν μικρό αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο, είτε επειδή είναι αληθινά μικρό είτε επειδή λέγεται χαϊδευτικά ή για χλευασμό ή για καταφρόνηση (πβ. τα νεοελλ. *παιδί - παιδάκι· πατέρας - πατερούλης· άνθρωπος - ανθρωπάκος* κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες **υποκοριστικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:
-*άριον* *ἄνθρωπος: ἀνθρωπ-άριον· ἵππος: ἱππ-άριον· κύων (κυν-ός): κυν-άριον· παῖς (παιδ-ός): παιδ-άριον* κ.ά.
-*ιον* *ἄβαξ (ἄβακ-ος): ἀβάκ-ιον· γέφυρα: γεφύρ-ιον· θυγάτηρ (θυγατρ-ός): θυγάτρ-ιον· πίναξ (πίνακ-ος): πινάκ-ιον· ῥύαξ (ῥύακ-ος): ῥυάκ-ιον· σῶμα (σώματ-ος): σωμάτ-ιον·*
αλλά μερικά τρισύλλαβα που έχουν (φύσει ή θέσει) μακρόχρονη τη συλλαβή πριν από το *-ιον* παροξύνονται: *χῶρ-ος: χωρ-ίον, ῥάβδος: ῥαβδ-ίον, σὰρξ (σαρκ-ός): σαρκ-ίον, τέκν-ον: τεκν-ίον*· (από αναλογία προς αυτά και το νεοελλ. *τοπίο(ν)*, που δεν το αισθανόμαστε πια ως υποκοριστικό).

Κάποτε σε ονόματα γυναικών προσθέτεται η υποκοριστική κατάλ. *-ιον* με θηλυκό άρθρο· *Γλυκερία: ἡ Γλυκέρ-ιον· Λεοντία: ἡ Λεόντ-ιον* κ.ά.

-ίδιον *ξίφος: ξιφ-ίδιον· οἰκία: οἰκ-ίδιον· τεῖχος: τειχ-ίδιον· βοῦς (βοός): (βο-ίδιον) βοΐδιον· γῆ: (γη-ίδιον) γήδιον· γραῦς (γρα-ός): (γρα-ίδιον) γράδιον· λαγω(ός): (λαγω-ίδιον) λαγῴδιον* κ.ά.

-ὶς (γεν. *-ίδος) θύρα: θυρ-ίς· λαβή: λαβ-ίς· πίναξ (πίνακ-ος): πινακ-ίς· πύλη: πυλ-ὶς* κ.ά.

(γεν. *-ῖδος) κρήνη: κρην-ίς· νῆσος: νησ-ίς· ψῆφος: ψηφ-ὶς* (= πετραδάκι) κ.ά.

-ίσκος *νεανίας: νεαν-ίσκος· οἶκος: οἰκ-ίσκος· πύργος: πυργ-ίσκος· χιτὼν (χιτῶν-ος): χιτων-ίσκος* κ.ά.

-ίσκη *κόρη: κορ-ίσκη· ἡ παῖς (τῆς παιδ-ός): παιδ-ίσκη* κ.ά.

-ύδριον *λόγος: λογ-ύδριον· νέφος: νεφ-ύδριον· νῆσος: νησ-ύδριον* κ.ά.

-ύλλιον *δάσος: δασ-ύλλιον· δένδρον: δενδρ-ύλλιον· εἶδος* (= ποίημα): *εἰδ-ύλλιον* κ.ά.

2. Μεγεθυντικά

385. Μεγεθυντικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν εκείνον που έχει σε υπερβολικό μέγεθος αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο. Τα μεγεθυντικά έχουν κυρίως σημασία περιγελαστική (πβ. τα νεοελλ. *κεφάλας, κοιλαρὰς* κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες **μεγεθυντικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:

-ων (γεν. *-ωνος) γαστὴρ (γαστρ-ός): γάστρ-ων* (= κοιλαράς)· *ἡ γνάθος* (= σιαγόνι): *γνάθ-ων* (= αυτός που έχει μεγάλο σαγόνι ή φουσκωμένα μάγουλα)· *χεῖλος: χείλ-ων* (= χειλαράς) κ.ά.

-ίας *μέτωπο: μετωπ-ίας* (= αυτός που έχει μεγάλο μέτωπο)·

3. Τοπικά

386. Τοπικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τον τόπο όπου μένει ή δρα το πρόσωπο που δηλώνει το πρωτότυπο ή τον τόπο όπου γίνεται η ενέργεια.

Οι πιο συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις των τοπικών είναι οι ακόλουθες:

-ιον (προπαροξύτονα) *στρατηγός: στρατήγ-ιον* (= ο τόπος όπου μένει ο στρατηγός· σήμερα: *στρατηγεῖο*)· *ἔμπορος: ἐμπόρ-ιον* (= εμπορικός λιμένας)· *γυμνασία* (= γύμναση): *γυμνάσ-ιον* (= ο τόπος όπου γινόταν η γύμναση, γυμναστήριο)· *ἱπποφορβὸς* (= ιπποτρόφος): *ἱπποφόρβ-ιον* (= ιπποτροφείο) κ.ά.

-(ε)ῖον *γραφεύς: γραφεῖον* (από το *γραφέ-ιον*)· *κουρεύς: κουρεῖον* (από το *κουρέ-ιον*)· *χαλκεύς: χαλκεῖον* (από το *χαλκέ-ιον*)· και με

-*εῖον* παραγωγ. κατάλ. *-εῖον: ἀρχαί: ἀρχεῖον* (= ο τόπος όπου συγκεντρώνονταν οι αρχές)· *διδάσκαλος: διδασκαλ-εῖον· ἰατρός: ἰατρ-εῖον· κάπηλος: καπηλ-εῖον* κ.ά.

4. Περιεκτικά

387. Περιεκτικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια που βρίσκονται στο ίδιο μέρος. Οι πιο συνηθισμένες καταλήξεις των περιεκτικών είναι οι ακόλουθες:

-*ὼν* (γεν. *-ῶνος*) *ἄνθος: ἀνθ-ών· ἐλαία: ἐλαι-ών· κρίνον: κριν-ών· ὄρνις (ὄρνιθ-ος): ὀρνιθ-ών· ῥόδον: ῥοδ-ών· πεύκη: πευκ-ών· πλάτανος: πλαταν-ὼν* κ.ά.· έτσι και: *ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-ών· γυνὴ (γυναικ-ός): γυναικ-ών· ξένος: ξεν-ών· παρθένος: παρθενὼν* κ.ά.

-*εὼν* (γεν. *-εῶνος*) *περιστερά: περιστερ-εών· πρόμαχος: προμαχ-εὼν* (μεταγεν. *προμαχών*)· *ῥόδον: ῥοδ-εὼν* (αλλά και *ῥοδ-ών*) κ.ά.

-*ιὰ* *μύρμηξ (μύρμηκ-ος): μυρμηκ-ιά· νεοττός: νεοττ-ιὰ* (= φωλιά μικρών πουλιών)· *σφὴξ (σφηκ-ός): σφηκ-ιὰ* (= φωλιά σφηκών) κ.ά.· έτσι και *στρατός: στρατ-ιά.*

5. Πατρωνυμικά

388. Πατρωνυμικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύριο όνομα πατέρα ή μητέρας ή άλλου προγόνου και σημαίνουν το γιο, τη θυγατέρα ή γενικά τον απόγονο. Τα πατρωνυμικά έχουν συνήθως τις εξής καταλήξεις:

-*δης* *Αἰνείας: Αἰνειά-δης* (θηλ. *Αἰνειὰς -άδος*)· *Βορέας: Βορεά-δης* (θηλ. *Βορε-άς*)· *Βούτης* (θ. *Βουτα-*): *Βουτά-δης* κ.ά.·

-*άδης* (από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε *-ά-δης* σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. *-άδης*): *Ἀσκληπιός: Ἀσκληπι-άδης, Θέστιος: Θεστι-άδης* (θηλ. *Θεστιάς*) κ.ά.

-*ιάδης* (από αναλογία επίσης προς τα παραπάνω που λήγουν σε *-ι-άδης* σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. *-ιάδης*): *Λαέρτης: Λαερτ-ιάδης· Τελαμών: Τελαμων-ιάδης* (θηλ. *Τελαμωνιάς*)· *Φέρης* (γεν. *Φέρητ-ος*): *Φερητ-ιάδης* (θηλ. *Φερητιάς*) κ.ά.

-*ίδης* *Δαναός: Δανα-ΐδης* (θηλ. *Δαναΐς*)· *Κρόνος: Κρον-ίδης*[1]· *Πέλοψ*

1. Δεν έχει θηλυκό.

(Πέλοπ-ος): Πελοπ-ίδης[1]· *Πρίαμος: Πριαμ-ίδης* (θηλ. *Πριαμίς*)· *Τάνταλος: Ταντaλ-ίδης* (θηλ. *Ταντaλίς*) κ.ά.

(-είδης) *Ἀτρεύς: Ἀτρείδης* (από το *Ἀτρε-ίδης*)· *Ἡρακλῆς (Ἡρακλέους): Ἡρακλείδης*[1] (από το *Ἡρακλε-ίδης*)· *Πηλεύς: Πηλείδης*[1] (από το *Πηλε-ίδης*) κ.ά.

(-οίδης) *Λητώ* (γεν. *Λητό-ος = -οῦς*): *Λητοίδης* (από το *Λητο-ίδης*, θηλ. *Λητωίς*)·

-ίων (ποιητ. κατάλ.) *Κρόνος: Κρον-ίων* (ο γιος του Κρόνου, ο Δίας)· *Ἀτρεύς: Ἀτρείων* (από το *Ἀτρε-ίων*) (= ο γιος του Ατρέα, ο Αγαμέμνονας)· *Πηλεύς: Πηλείων* (από το *Πηλε-ίων*) (= ο γιος του Πηλέα, ο Αχιλλέας) κ.ά.

6. Γονεωνυμικά

389. Γονεωνυμικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν νεογνό ζώου ή μικρό κατά την ηλικία ζώο κάποιου είδους. Αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη *-ιδεύς*:
ἀετός: ἀετ-ιδεύς· λαγώς: λαγ-ιδεύς· λέων (λέοντ-ος): λεοντ-ιδεύς· λύκος: λυκ-ιδεὺς κ.ά.

7. Εθνικά

390. Εθνικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα χωρών, πόλεων και γενικά τόπων και σημαίνουν εκείνον που κατάγεται από κάποιον τόπο ή που ανήκει σ' αυτόν. Αυτά παίρνουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος (συνήθως θηλ. *-ία*): *Ζάκυνθος: Ζακύνθ-ιος* (θηλ. *Ζακυνθ-ία*)· *Κόρινθος: Κορίνθ-ιος· Κλαζομεναί: Κλαζομέν-ιος· Ῥόδος: Ῥόδ-ιος· Σαλαμὶς (-ῖνος): Σαλαμίν-ιος· Δῆλος: Δήλ-ιος* (θηλ. *Δηλιάς*)· Πάρος: Πάρ-ιος· Μίλητος: Μιλήσ-ιος (από το *Μιλήτ-ιος*, βλ. § 70, 4)· ***Συρία: Σύρ-ιος* (θηλ. *Συρ-ία*) και *Σῦρος* (θηλ. *Σύρα*)**· *Σῦρος* (το νησί): *Σύρ-ιος* (θηλ. *-ία*)· *Χῖος* (από το *Χίιος*)· *Κίος: Κῖος* (από το *Κί-ιος*) κ.ά.

Τα εθνικά που παράγονται από ονόματα σε *-οῦς*, γεν. *-οῦντος* λήγουν σε *-ούντιος* ή *-ούσιος* (ή *-άσιος*, αν εμπρός από το *-ους* υπάρχει φωνήεν ή *ρ*): *Ὀποῦς* (γεν. *Ὀποῦντος*: *Ὀπούντ-ιος· Σελινοῦς: Σελινούντ-ιος· Ἀμαθοῦς: Ἀμαθούσ-ιος· Δαφνοῦς: Δαφνούσ-ιος·* αλλά *Φλιοῦς: Φλι-άσιος· Ἀναγυροῦς: Ἀναγυρ-άσιος* κ.ά.

1. Δεν εχει θηλυκό.

(-αῖος) *Ἀθῆναι: Ἀθηναῖος* (από το *Ἀθηνά-ιος*), θηλ. *Ἀθηναί-α* ή *Ἀτθίς· Κέρκυρα: Κερκυραῖος* (από το *Κερκυρά-ιος*)· *Λάρισα: Λαρισαῖος* (από το *Λαρισά-ιος*) κ.ά.

(-εῖος) *Ἄργος* (θ. *Ἀργεσ-*): *Ἀργεῖος* (από το *Ἀργέσ-ιος, Ἀργέ-ιος*), θηλ. *Ἀργεία· Κέως* (το νησί *Κέα*): *Κεῖος* (από το *Κέ-ιος*), θηλ. *Κεία* κ.ά.

(-ῷος) *Κῶς: Κῷος* (από το *Κώ-ιος*)· έτσι και *Γέλα* (πόλη της Σικελίας): *Γελ-ῷος* (πιθανώς από αναλογία) κ.ά.

-εὺς (θηλ. *-ὶς -ίδος*) *Μέγαρα: Μεγαρ-εύς*, θηλ. *Μεγαρ-ίς· Ἐρέτρια: Ἐρετρι-εύς*, θηλ. *Ἐρετριάς· Μαντίνεια: Μαντιν-εύς*, θηλ. *Μαντινίς· Πλάταια: Πλαται-εύς*, θηλ. *Πλαταιίς· Φώκαια: Φωκα(ι)-εύς*, θηλ. *Φωκα(ι)-ὶς* κ.ά.

-νὸς (θηλ. *-νή*) *Ἀσία: Ἀσια-νός*, θηλ. *Ἀσια-νὴ* κ.ά.

-ανὸς *Πάριον* (πόλη της Μυσίας, αποικία των Παριανών): *Παριανός· Σάρδεις* (Ἰων. *Σάρδι-ες*): *Σαρδι-ανὸς* κ.ά.

-ηνὸς *Ἄβυδος: Ἀβυδ-ηνός· Κύζικος: Κυζικ-ηνός· Πέργαμος: Περγαμ-ηνὸς* κ.ά.

-ῖνος *Ἀκράγας* (γεν. *Ἀκράγαντ-ος*): *Ἀκραγαντ-ῖνος*, θηλ. *Ἀκραγαντ-ίνη· Ἀμοργ-ῖνος*, θηλ. *Ἀμοργ-ίνη* κ.ά.

-της (θηλ. *-τις*, γεν. *-τιδος*) *Τεγέα: Τεγεά-της*, θηλ. *Τεγεᾶ-τις -άτιδος* κ.ά.

-άτης *Γύθειον: Γυθε-άτης*, θηλ. *Γυθε-ᾶτις -άτιδος* κ.ά.

-ιάτης *Κρότων: Κροτων-ιάτης· Σπάρτη: Σπαρτ-ιάτης*, θηλ. *Σπαρτ-ιᾶτις -ιάτιδος* κ.ά.

-ήτης *Αἴγινα: Αἰγιν-ήτης*, θηλ. *Αἰγιν-ῆτις -ήτιδος· Ἴος: Ἰ-ήτης*, θηλ. *Ἰ-ῆτις* κ.ά.

-ίτης *Ἄβδηρα: Ἀβδηρ-ίτης*, θηλ. *-ῖτις· Στάγιρα: Σταγιρ-ίτης*, θηλ. *-ῖτις* κ.ά.

-ώτης *Λαύρειον: Λαυρε-ώτης*, θηλ. *-ῶτις, -ώτιδος· Ἰταλία: Ἰταλιώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης·* έτσι και: *ἤπειρος: ἠπειρ-ώτης, νῆσος: νησ-ιώτης* (πβ. § 391) κ.ά.

-ήσιος *Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος*, θηλ. *Ἰθακησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος* κ.ά.

8. Παρώνυμα

391. Παρώνυμα λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπο σχετικό μ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή πρόσωπο που ανήκει σ' αυτό. Τα παρώνυμα έχουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-εὺς	*ἵππος: ἱππ-εύς· ἱερὸν* (= ναός): *ἱερ-εὺς* (θηλ. *ἱέρεια*)· *ἄνθραξ* (*ἄνθρακ-ος*): *ἀνθρακ-εύς· γράμμα* (*γράμματ-ος*): *γραμματ-εύς· κέραμος: κεραμ-εὺς* κ.ά.
-της	(θηλ. *-τις -τιδος*) *δῆμος: δημό-της* (θηλ. *δημό-τις*)· *κώμη: κωμή-της* (= αυτός που κατοικεί σε κωμόπολη· θηλ. *κωμῆ-τις*)· *ναῦς: ναύ-της· πόλις: πολί-της* (θηλ. *πολῖ-τις*)· πρέσβυς: πρεσβύ-της (θηλ. *πρεσβῦ-τις*)· *τόξον: τοξό-της* κ.ά.
-έτης	*οἶκος: οἰκ-έτης* (θηλ. *οἰκ-έτις*)· *φυλή: φυλ-έτης* (= αυτός που ανήκει στην ίδια φυλή· θηλ. *φυλ-έτις*) κ.ά.
-ίτης	*ὅπλον: ὁπλ-ίτης· τέχνη: τεχν-ίτης* κ.ά.
-ώτης	*δεσμός: δεσμ-ώτης* (θηλ. *δεσμ-ῶτις*)· *ἤπειρος: ἠπειρ-ώτης* (θηλ. *ἠπειρ-ῶτις*)· *θίασος: θιασ-ώτης* (θηλ. *θιασ-ῶτις*)· *στρατιά: στρατι-ώτης* κ.ά.
-ιώτης	*νῆσος: νησ-ιώτης* κ.ά.· πβ. § 390.

Β΄ Παράγωγα επίθετα

392. Τα **παράγωγα επίθετα** σχηματίζονται α) από ρήματα: *θαυμάζω: θαυμαστός,* β) από ονόματα (από ουσιαστικά ή σπανιότερα από επίθετα): *θάλασσα: θαλάσσιος, θῆλυς: θηλυκὸς* και γ) από επιρρήματα: *χθές: χθεσινός.*

α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα

1. Κυρίως ρηματικά επίθετα

393. Τα επίθετα που παράγονται από ρήματα με τις παραγωγικές καταλήξεις **-τος** και **-τέος** λέγονται κυρίως **ρηματικά επίθετα** και είναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα, εκτός από τα σύνθετα σε **-τος** που κανονικά είναι δικατάληκτα (προπαροξύτονα): *λυ-τός, λυ-τή, λυ-τόν· λυ-τέος, λυ-τέα, λυ-τέον·* αλλά *ὁ, ἡ ἄλυτος, τὸ ἄλυτον* (βλ. § 432, 4).

Ι. Ρηματικά επίθετα σε -τος

394. Τα ρηματικά επίθετα σε *-τος* σημαίνουν: α) ό,τι και η μετοχή του παθητ. παρακειμένου, β) εκείνον που μπορεί να πάθει ή γ) εκείνον

που αξίζει να πάθει αυτό που δηλώνει το ρήμα· δ) κάποτε σημαίνουν ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου (μ' ενεργητ. ή παθητ. σημασία):

α) *λύ-ω: λυ-τὸς (λελυμένος), γράφ-ω: γραπ-τός, γλύφ-ω: γλυπ-τός, στρέφ-ω: στρεπ-τὸς (ἐστραμμένος), πλέκ-ω: πλεκ-τός, ζεύγ-νυμι: ζευκ-τός, μείγ-νυμι: μεικ-τός, πήγ-νυμι: πηκ-τός, πλάττω* (θ. *πλαθ-*): πλασ-τός, γιγνώ-σκω (θ. *γνω-σ-*): *γνωσ-τός, καλέω -ῶ* (θ. *κλη-*): *κλη-τὸς (κεκλημένος* = καλεσμένος) κ.ά.

β) *ἁλίσκομαι* (θ. *ἁλω-*): *ἁλω-τὸς* (= αυτός που μπορεί να κυριευτεί), *βαίνω* (θ. *βα-*): *βα-τός, ἰάομαι -ῶμαι: ἰα-τός, δράω -ῶ: δρα-τός, τι-τρώσκ-ω: τρω-τός, ἅπτομαι* (θ. *ἁφ-*): *ἁπτὸς* (= που μπορεί κανείς να τον αγγίξει), *εἶμι* (= θα έρθω· θ. *ἰ-*): *ἰ-τὸς* (= που μπορεί κανείς να τον διαβεί· πβ. *προσ-ιτός, ἀ-πρόσ-ιτος, ἁμαξ-ιτὸς* κτλ.) κ.ά.

γ) *ἀγαπάω -ῶ: ἀγαπη-τὸς* (= που αξίζει να τον αγαπούν, επιθυμητός), *ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τός, σέβ-ομαι: (σεβ-τός) σεπ-τός, θαυμάζω: θαυμασ-τός, πείθ-ομαι* (θ. *πειθ-, πιθ-*): *(πιθ-τός) πισ-τὸς* (= αξιόπιστος, γνήσιος) κ.ά.

δ) *μέν-ω: μεν-ε-τὸς (ὁ μένων* = αυτός που παραμένει ή περιμένει), *θνήσκω* (θ. *θνη-*): *θνη-τὸς (ὁ θνήσκων), ῥέω* (θ. *ῥυ-*): *ῥυτὸς (ὁ ῥέων), πράττω* (θ. *πραγ-*): *ἄ-πρακ-τος* (= αυτός που δεν έπραξε), *στρατεύ-ομαι: ἀ-στράτευτος* (= που δεν στρατεύτηκε) κ.ά.

II. Ρηματικά επίθετα σε -τέος

395. Τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** σημαίνουν εκείνον που πρέπει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:
λύ-ω: λυ-τέος (= που πρέπει να λυθεί)· *γράφ-ω: γραπ-τέος* (= που πρέπει να γραφεί)· *ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τέος* (= που πρέπει να επαινεθεί)· έτσι και *διδάσκω* (θ. *διδαχ-*): *διδακ-τέος· λέγ-ω: λεκ-τέος· τιμά-ω -ῶ: τιμητέος* κ.ά. (Πβ. τα *προακτέος, μετεξεταστέος* της νέας ελληνικής).

2. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα

396. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα, εκτός από τα κυρίως ρηματικά επίθετα σε *-τος* και *-τέος*, είναι:

1) Μερικά που σημαίνουν ό,τι η μετοχή του ενεστώτα ή του παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:
-ὰς (γεν. *-άδος*), τριτόκλιτα μονοκατάληκτα: *φεύγω* (θ. *φυγ-*):

φυγ-ὰς (ὁ φεύγων)· μείγ-νυμαι (θ. *μειγ-, μιγ-*): *μιγ-ὰς (ὁ μεμειγμένος)· νέμομαι: νομὰς* (νεμόμενος = αυτός που γυρίζει από τόπο σε τόπο να βρεί βοσκή) κ.ά.

-ὴς *(γεν. -οῦς)*, τριτόκλιτα δικατάληκτα (τα περισσότερα σύνθετα ή παρασύνθετα):
ψεύδομαι: ψευδ-ὴς (ὁ ψευδόμενος, ὁ μὴ ὢν ἀληθής)· τυγχάνω (θ. *τυχ-*): *ἀτυχής, εὐτυχής, ἐπιτυχὴς* κτλ. *(ὁ ἀτυχῶν, εὐτυχῶν, ἐπιτυγχάνων* κτλ.)· *φαίνομαι: ἀφανὴς (ὁ μὴ φαινόμενος)·* έτσι και *ἐμφαίνω: ἐμφανής, ἐπιφαίνω: ἐπιφανὴς* κτλ.

-ὸς δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: *κύπτω* (θ. *κυφ-*): *κυφ-ὸς* (*ὁ κύπτων* = καμπούρης)· *λείπ-ω: λοιπὸς (ὁ ὑπολειπόμενος)* κ.ά.

-νὸς *σέβ-ομαι: (σεβ-νός) σεμ-νὸς* (= αυτός που προκαλεί σεβασμό, σεβαστός)· *στίλβ-ω: (στιλβ-νός) στιλπ-νὸς (ὁ στίλβων)· στυγέω -ῶ* (= μισῶ): *στυγ-νὸς* (= μισητός)· *τέρπ-ω: τερπ-νὸς (ὁ τέρπων)* κ.ά.

-ανὸς *στέγ-ω: στεγ-ανὸς* (*ὁ στέγων* = αυτός που σκεπάζει)· *πείθ-ω* (θ. *πειθ-, πιθ-*): *πιθ-ανὸς* (*ὁ πείθων* = πειστικός) *ἱκ-νέ-ομαι -οῦμαι* (*ἀφικνοῦμαι* = φτάνω): *ἱκ-ανὸς* (= αυτός που μπορεί να φτάσει [σ' ένα σκοπό]) κ.ά.

-ρὸς *λάμπ-ω: λαμπ-ρὸς (ὁ λάμπων)· μιαίνω* (θ. *μιαν-*): *(μιαν-ρός) μια-ρός· χαλά-ω -ῶ* (= χαλαρώνω): *χαλα-ρὸς* κ.ά.

-ερὸς *θάλλω: θαλ-ερὸς (ὁ θάλλων)· φαίνομαι* (θ. *φαν-*): *φαν-ερὸς (ὁ φαινόμενος)· στυγέ-ω -ῶ: στυγ-ερὸς* (= μισητός, βδελυρός).

2) Όσα σημαίνουν εκείνον που έχει ικανότητα, κλίση ή επιτηδειότητα σ αυτό που δηλώνει το ρήμα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ῐκὸς *δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: ἄρχ-ω: ἀρχ-ικὸς* (= ικανός να άρχει) κ.ά.

-τῐκὸς *ἀμύν-ομαι: ἀμυν-τικὸς* (= επιτήδειος να αμύνεται)· *ἁρπάζω* (θ. *ἁρπαγ-*): *ἁρπακ-τικὸς* (= που έχει τάση να αρπάζει)· *δηλό-ω -ῶ: δηλω-τικὸς* (= που έχει την ικανότητα να δηλώνει, να φανερώνει)· *ἐρίζω* (θ. *ἐριδ-*): *ἐρισ-τικὸς* (= που έχει κλίση στο να φιλονικεί) κ.ά.

-ῐμος *δευτερόκλιτα δικατάληκτα: μάχ-ομαι: μάχ-ῐμος* (= ικανός να μάχεται)· *φρονέ-ω -ῶ: φρόν-ιμος* (= ικανός να φρονεί, συνετός)· *ὠφελέ-ω -ῶ: ὠφέλ-ιμος* κ.ά.

-μων (γεν. *-μονος*), τριτόκλιτα δικατάληκτα: *αἰδέομαι -οῦμαι: αἰδήμων* (= που ντρέπεται, ντροπαλός)· *ἐλεέ-ω -ῶ: ἐλεή-μων* (= που ελεεί)· *μι-μνή-σκομαι* (θ. *μνη-*): *μνή-μων* (= που έχει

την ικανότητα να θυμάται)· *οικτίρω: οικτίρ-μων* (= που οικτίρει, σπλαχνίζεται, σπλαχνικός) κτλ.

-τήριος δευτερόκλιτα δικατάληκτα ή τρικατάληκτα: *δρά-ω -ῶ* (θ. *δρασ-*): δρασ-τήριος, -ος, -ον (= ικανός, να δρά, ενεργητικός, αποτελεσματικός)· *λύω: λυ-τήριος, -ος; -ον* και *-ία, -ον* (= ικανός να λύνει, ν' ανακουφίζει)· *σῴζω* (θ. *-σω-*): *σω-τήριος, -ος, -ον* (= ικανός να σώζει) κ.ά.

β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα

397. Επίθετα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή κάποτε και από επίθετα) είναι:

1) Όσα σημαίνουν α υ τ ό ν π ο υ α ν ή κ ε ι σ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή α υ τ ό ν π ο υ έ χ ε ι σ χ έ σ η με αυτό· τα επίθετα αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

Ι. Κατάληξη -ιος, που (ανάλογα με τους προηγούμενους φθόγγους και τις φθογγικές παθήσεις που γίνονται) παρουσιάζεται και σαν **-αιος, -ειος, -οιος, -ῷος.** Π.χ.

α) *-ιος* *θάλασσα: θαλάσσ-ιος· οὐρανός: οὐράν-ιος· πατὴρ* (γεν. *πατρός*): *πάτρ-ιος· τιμή: τίμ-ιος· ἐνιαυτός: (ἐνιαύτ-ιος) ἐνιαύσ-ιος* (βλ. § 70, 4)· *πλοῦτος: (πλούτ-ιος) πλούσ-ιος· ἑκὼν* (γεν. *ἑκόντ-ος*): *(ἑκόντ-ιος) ἑκούσ-ιος* (βλ. § 70, 4) κ.ά.

β) *-αιος* *ἀγορά: (ἀγορά-ιος) ἀγοραῖος· ἀνάγκη* (θ. *ἀναγκα-*): *(ἀναγκά-ιος) ἀναγκαῖος· δίκη* (θ. *δικα-*): *(δίκα-ιος) δίκαιος·* έτσι καί: *ἀγέλη: ἀγελαῖος· ἕδρα: ἑδραῖος· κρήνη: κρηναῖος· σπουδή: σπουδαῖος· ὥρα: ὡραῖος* (= που γίνεται την ώρα που πρέπει, ώριμος) κ.ά.

Από αναλογία προς αυτά και: *κῆπος: κηπαῖος· χέρσος: χερσαῖος* κ.ά.

γ) *-ειος* *βασιλεύς: (βασίλε-ιος) βασίλειος* (= που ανήκει στο βασιλέα, βασιλικός)· *τέλος* (θ. *τελεσ-*): (τέλεσ-ιος, τέλε-ιος) τέλειος· θεός: (θέ-ιος) θεῖος· ἄστυ (ἄστε-ως): (ἀστέ-ιος) ἀστεῖος κ.ά. Από αναλογία προς αυτά και: *δοῦλος: δούλ-ειος· οἶκος: οἰκ-εῖος· ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ανδρ-εῖος·* επίσης σε *-ειος* κανονικά λήγουν τα επίθετα που παράγονται από ονόματα προσώπων ή ζώων: *Εὐκλείδης: Εὐκλείδ-ειος· Κίμων: Κιμών-ειος· Πυθαγόρας: Πυθαγόρ-ειος· αἴξ (αἰγ-ός): αἴγ-ειος· βοῦς (βο-ός): βόειος· ἵππος: ἵππ-ειος· κύκνος: κύκν-ειος* κ.ά.

δ) -οιος *γέλως* (θ. *γελοσ-*): *(γελόσ-ιος, γελό-ιος) γελοῖος· ἄλλος· (ἀλλό-ιος) ἀλλοῖος· ὁμὸς* (= κοινός): *(ὁμό-ιος) ὁμοῖος* και *ὅμοιος·* ανάλογα και *πᾶς (παντ-ός): παντ-οῖος* κ.ά.

ε) -ῷος *ἥρω-ς: (ἡρώ-ιος) ἡρῷος* (= αυτός που ανήκει στον ήρωα)· *ἠὼς* (= πρωί): *(ἠώ-ιος) ἠῷος* (= πρωινός) και αττ. *ἡ ἕως: ἑῷος·* ανάλογα και: *πατὴρ (πατρ-ός): πατρῷος· μήτηρ (μητρ-ός): μητρῷος· πάππος: παππ-ῷος* κ.ά.

II. Κατάληξη -κός, που (από αναλογία προς άλλα παράγωγα ή με ορισμένες φθογγικές παθήσεις) παρουσιάζεται και σαν *-ακός, -ϊκός, -ϋκός, -εικός:*

α) -κὸς *καρδία: καρδια-κός· οἰκία: οἰκια-κός· παροιμία: παροιμια-κὸς* κ.ά.
-ακὸς Από αναλογία προς αυτά και: *ἥλιος: ἡλι-ακός· συμπόσιον: συμποσι-ακός· Κορίνθιος: Κορινθι-ακός· Ῥόδιος: Ῥοδι-ακὸς* κ.ά.

β) -κὸς / -ι-κὸς *ἱστορία: ἱστορι-κός· μανία: μανι-κός· μάντις: μαντι-κός· πανήγυρις: πανηγυρι-κός· φύσις: φυσι-κὸς* κ.ά.
Από αναλογία προς αυτά και: *πολίτης: πολιτ-ικός· εἰρήνη: εἰρην-ικός· βάρβαρος: βαρβαρ-ικός· δοῦλος: δουλ-ικός· πόλεμος: πολεμ-ικός· ἔθνος: ἐθν-ικός· ἦθος: ἠθ-ικός· ῥήτωρ (ῥήτορ-ος): ῥητορ-ικός· ἡγεμὼν (ἡγεμόν-ος): ἡγεμον-ικός· ἄστυ: ἀστ-ικός· Κερκυραῖος: Κερκυρα-ϊκός· Ἀχαιός: Ἀχα-ϊκός· τροχαῖος: τροχα-ϊκός· βασιλεύς: βασιλ-ικός· Εὐβοεύς: Εὐβο-ϊκὸς* κ.ά.

γ) -κὸς / -υκὸς *θῆλυς: θηλυ-κός· Λίβυ-ς,* γεν. *Λίβυ-ος* (= αυτός που είναι από τη Λιβύη): *Λιβυ-κός·* από αναλογία και: *ὁ ἅλς* (= το αλάτι): *ἁλ-υκὸς* (= αρμυρός) κ.ά.

δ) -κὸς *Ἀκαδήμεια: Ἀκαδημει-κός· Δαρεῖος: δαρει-κός· Δεκέλεια: Δεκελει-κός·*
-εικὸς *κεραμεύς: (κεραμε-ικός) κεραμεικός· ὀρεὺς* (= μουλάρι): *(ὀρε-ικός) ὀρεικὸς* (*ὀρεικὸν ζεῦγος* = ένα ζευγάρι μουλάρια).

2) Όσα σημαίνουν ύ λ η ή χ ρ ῶ μ α · αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις:

(-εος) *-οῦς ἄργυρος: (ἀργύρ-εος) ἀργυροῦς· σίδηρος: (σιδήρ-εος) σιδηροῦς· χαλκός: (χάλκ-εος) χαλκοῦς· χρυσός: (χρύσ-εος) χρυσοῦς· κύανος* (= ύλη με γαλάζιο χρῶμα): *(κυάν-εος) κυανοῦς· πορφύρα* (= χρωστική ουσία βαθιά κόκκινη): *(πορφύρ-εος) πορφυροῦς* κ.ά. (βλ. § 162, α)·

-ινος *κριθή: κρίθινος, -ίνη, -ινον· λίθος: λίθινος, -ίνη, -ινον* και *-ος, -ον· ξύλον: ξύλινος, -ίνη, -ινον* και *-ος, -ον· πῶρος* (= είδος πέτρας, πωρόλιθος): *πώρινος, -ίνη, -ινον* κ.ά.

3) Όσα σημαίνουν τ ο ν κ α τ ά λ λ η λ ο για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-μος (παράγωγα κυρίως από ουσιαστικά σε *-σις* που παράγονται από ρήματα): *ἄροσις* (από το *ἀρόω -ῶ* = καλλιεργῶ): *ἀρόσιμος* (= κατάλληλος για καλλιέργεια): *καῦσις: καύσι-μος· οἴκησις: οἰκήσι-μος· χρῆσις: χρήσι-μος* κ.ά.

-ιμος Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται παράγωγα με την κατάληξη *-ιμος* και από άλλα ουσιαστικά: *ἐδωδή: ἐδώδ-ιμος* (= φαγώσιμος)· *μάχη: μάχ-ιμος· νόμος: νόμ-ιμος· πένθος: πένθ-ιμος* κ.ά.

4) Όσα σημαίνουν π λ η σ μ ο ν ή, δηλ. αφθονία από εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-εις (γεν. *-εντος*) θηλ. *-εσσα*, ουδ. *-εν: αἴγλη: αἰγλή-εις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος αίγλη)· *τόλμη: τολμή-εις* (= τολμηρός)· *ὕλη* (= δάσος): *ὑλή-εις* (= δασωμένος)· *χάρι-ς: χαρί-εις· ἄνεμος: ἀνεμόεις* και *ἠνεμό-εις· ἄμπελος: ἀμπελό-εις* κ.ά.

-όεις Από αναλογία προς τα τελευταία σε *-οεις* σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγική κατάλ. *-όεις: ἀστὴρ (ἀστέρ-ος): ἀστερ-όεις· ἰλὺς* (= λάσπη): *ἰλυ-όεις· ἰχθύς: ἰχθυόεις* κ.ά.

{ *-νὸς (-εινός)* *ὄρος* (θ. *ὀρεσ-νός, ὀρεν-νός) ὀρεινός· σκότος* (θ. *σκοτεσ-*): *(σκοτεσ-νός, σκοτεν-νός) σκοτεινός· δέος* (θ. *δεεσ-*): *(δεεσ-νός, δεεν-ός) δεινός· ὑγιὴς* (θ. *ὑγιεσ-*): *(ὑγιεσ-νός, ὑγιεν-νός) ὑγιεινός· ἄλγος:* (θ. *ἀλγεσ-*): *(ἀλγεσ-νός, ἀλγεν-νός) ἀλγεινός· κλέος:* (θ. *κλεεσ-*): *(κλεεσ-νός, κλεεν-νός) κλεινὸς* (πβ. § 68, 2).

-εινὸς Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάλ. *-εινός: πόθος: ποθ-εινός· φῶς: φωτ-εινὸς* κ.ά.

-λὸς *παχύς: παχυ-λός· φειδώ: φειδω-λός· ἀπατη-λός· σιωπή: σιωπηλός.*

-ηλὸς Από αναλογία προς τα τελευταία σε *-η-λὸς* σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάληξη *-ηλός: ῥῖγος: ῥιγ-ηλός· σφρίγος: σφριγ-ηλός· ὕψος: ὑψ-ηλὸς* (έτσι και: *χαμαί: χαμ-ηλός*)·

-λέος / -αλέος — δίψα: διψα-λέος· λύσσα: λυσσα-λέος· πεῖνα: πεινα-λέος· ψώρα: ψωρα-λέος κ.ά.
Από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -α-λέος σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγ. κατάλ. -αλέος: θάρρος: θαρρ-αλέος· κέρδος: κερδ-αλέος· ῥώμη: ῥωμ-αλέος· ὕπνος: ὑπν-αλέος· φρίξ, γεν. φρι-κός (= φρικίαση, ανατριχίλα): φρικ-αλέος κ.ά.

-ρὸς / -αρὸς — αἶσχος: αἰσχ-ρός· ἔχθος (= έχθρα): ἐχθ-ρός· ἀνία: ἀνια-ρός· έτσι και: λίπος: λιπ-αρός· ῥύπος (= ακαθαρσία): ῥυπ-αρός· σθένος: σθεν-αρὸς κ.ά.

-ρὸς / -ηρὸς — λύπη: λυπη-ρός· ὀδύνη: ὀδυνη-ρός· σιωπή: σιωπη-ρός· τόλμη: τολμη-ρός· τύχη: τυχη-ρὸς κ.ά.
Έτσι και: αἷμα (αἵματ-ος): αἱματ-ηρός· ἄνθος: ἀνθ-ηρός· μόχθος: μοχθ-ηρός· νόσος: νοσ-ηρός· ὄκνος: ὀκν-ηρός· ὄχλος (= ενόχληση): ὀχλ-ηρὸς κ.ά.

-ρὸς / -υρὸς — ἰσχύς: ἰσχυ-ρός· έτσι και: ἅλμη: ἁλμ-υρός·

-ρὸς / -ερὸς — κράτος (θ. κρατεσ-): κρατε-ρός· έτσι και: δρόσος: δροσ-ερός· φθόνος: φθον-ερός· σκιά: σκι-ερός· φλὸξ (φλογ-ός): φλογ-ερὸς κ.ά.

-ώδης — τριτόκλιτα δικατάληκτα: ἀφρός: ὁ, ἡ ἀφρ-ώδης, τὸ ἀφρῶδες· αἷμα (αἵματ-ος): αἱματ-ώδης· ἄκανθα: ἀκανθ-ώδης· λύσσα: λυσσ-ώδης· μανία: μανι-ώδης κ.ά.

5) Όσα σημαίνουν χρόνο ή μέτρο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-αῖος — πρότερος: προτερ-αῖος· ὕστερος: ὑστερ-αῖος· δεύτερος: δευτερ-αῖος· τρίτος: τριτ-αῖος κτλ. (πβ. § 206, γ)· πῆχυ-ς: πηχυ-αῖος· στάδιον: σταδι-αῖος.

-ιαῖος — Έτσι και: πλέθρον: πλεθρ-ιαῖος· μήν: μην-ιαῖος κ.ά.

-ήσιος — ἔτος: ἐτ-ήσιος· ἡμέρα: ἡμερ-ήσιος·

-ινὸς — ἔαρ: ἐαρ-ινός· φθινόπωρον: φθινοπωρ-ινός· μεσημβρία: μεσημβρ-ινός· ἡμέρα: ἡμερ-ινός· ἑσπέρα: ἑσπερ-ινός· θέρος: θερ-ινός.

γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα

398. Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα (ιδίως τοπικά ή χρονικά) έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος — ὄπισθεν: ὀπίσθ-ιος· πρόσθεν: πρόσθ-ιος·

-*ιμος*	*ὀψέ: ὄψ-ιος* και *ὄψ-ιμος· πρῷ* και *πρωί: πρώ-ιος* και *πρῷος* και *πρώ-ιμος·*
-*νὸς*	*πέρυσι: περυσι-νός·*
-*ινὸς*	*χθές: χθεσ-ινός·*
-*αῖος*	*ῥάγδην* (= βίαια, δυνατά): *ῥαγδ-αῖος· χύδην* (= χυτά, ανάκατα): *χυδ-αῖος* (= ανάμειχτος, κοινός, πρόστυχος)·
-*ικὸς*	*καθόλου* (= γενικά): *καθολ-ικός.*

Γ΄. Παράγωγα ρήματα

399. Τα παράγωγα ρήματα σχηματίζονται α) από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα): *βασιλεύ-ς: βασιλεύ-ω· ἥσυχος: ἡσυχ-άζω·* β) από άλλα ρήματα: *ἕρπ-ω: ἑρπ-ύζω·* γ) από επιρρήματα ή επιφωνήματα: *ἐγγύς: ἐγγ-ίζω· οἴμοι: οἰμ-ώζω.*

α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα

400. Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει ό,τι φανερώνει η πρωτότυπη λέξη.

1) Τα ρήματα αυτά είχαν αρχικά την παραγωγική κατάληξη -*jω* (δηλ. παραγωγικό πρόσφυμα *j* και κατάλ. -*ω*· βλ. § 379, 2 και 3):

α΄) *βοή* (θ. *βοα-*): (*βοά-jω*) *βοά-ω -ῶ· τόλμη* (θ. *τολμα-*): (*τολμά-jω*) *τολμά-ω -ῶ·* έτσι και: *ἧττα: ἡττά-ομαι -ῶμαι· ἀνία: ἀνιά-ω -ῶ* κ.ά. (βλ. § 64, 2)·

β΄) *νόσος* (θ. *νοσε-*): (*νοσέ-jω*) *νοσέ-ω -ῶ· ὄκνος: ὀκνέ-ω -ῶ· πλοῦτος: πλουτέ-ω -ῶ· πόνος: πονέ-ω -ῶ· φίλος: φιλέ-ω -ῶ* κ.ά.

γ΄) *γυμνός:* (*γυμνό-jω*) *γυμνό-ω -ῶ· δῆλος: δηλό-ω -ῶ· δοῦλος: δουλό-ω -ῶ· δίκαιος: δικαιό-ω -ῶ· λύτρον: λυτρό-ω -ῶ* κ.ά.

δ΄) *βασιλεύς:* (*βασιλεύ-jω*) *βασιλεύ-ω· γραμματεύ-ς: γραμματεύ-ω· ἱππεύ-ς: ἱππεύ-ω· φονεύ-ς: φονεύ-ω* κ.ά.

ε΄) *παῖς* (*παιδ-ός*): (*παίδ-jω*) *παίζω· σκιὰς* (*σκιάδ-ος*): *σκιάζω· ψεκὰς* (*ψεκάδ-ος*): *ψεκάζω·* έτσι και: *ἅρπαξ* (*ἅρπαγ-ος*): *ἁρπάζω* κ.ά. (βλ. § 67, 2)

ς΄) *ἐλπὶς* (*ἐλπίδ-ος*): (*ἐλπίδ-jω*) *ἐλπίζω· ἔρις* (*ἔριδ-ος*): *ἐρίζω·* έτσι και: *μάστιξ* (*μάστιγ-ος*): *μαστίζω* κ.ά. βλ. § 67, 2)

ζ΄) *βάσκαν-ος:* (*βασκάν-jω*) *βασκαίνω· μέλας* (*μέλαν-ος*): (*μελάν-jω*) *μελαίνω* κ.ά (βλ. § 66)

η΄) *καθαρὸς (καθάρ-jω) καθαίρω· τέκμαρ* (= τεκμήριο· γεν. *τέκμα-ρ-ος): (τεκμάρ-jομαι) τεκμαίρομαι* κ.ά. (βλ. § 66)

θ΄) *μάρτυς (μάρτυρ-ος): (μαρτύρ-jομαι, μαρτύρρομαι) μαρτύρομαι* κ.ά. (βλ. § 68, 4, β)

ι΄) *ἄγγελος: (ἀγγέλ-jω) ἀγγέλλω· ναυτίλος: (ναυτίλ-jομαι) ναυτίλλομαι· ποικίλος: (ποικίλ-jω) ποικίλλω* κ.ά.

ια΄) *κῆρυξ (κήρυκ-ος): (κηρύκ-jω) κηρύττω* ή *κηρύσσω· φύλαξ (-ακος): (φυλάκ-jω) φυλάττω* ή *φυλάσσω· αἷμα (αἵματ-ος): (αἱμάτ-jω) αἱμάττω* ή *αἱμάσσω* κ.ά. (βλ. § 67, 2).

2) Από παραδείγματα όπως τα παραπάνω σχηματίστηκαν οι καταλήξεις: *-άω (-ιάω), -έω, -όω, -εύω, -ζω, -άζω, -ίζω, -νω, -ύνω, -αίνω, -αίρω* κτλ.

α΄) *-άω ἄριστον: ἀριστ-άω -ῶ· γόος: γο-άω -ῶ· σφρίγος: σφριγ-άω -ῶ·*
-ιάω ἐρυθρός: ἐρυθρ-ιάω -ῶ κ.ά.

Μερικά ρήματα σε *-άω* και σε *-ιάω*, παράγωγα από ονόματα, σημαίνουν έφεση (δηλ. μεγάλη επιθυμία) ή πάθηση: *θάνατος, θανατ-άω -ῶ* (= επιθυμώ πολύ το θάνατο), *στρατηγός: στρατηγ-ιάω -ῶ* (= επιθυμώ πολύ να γίνω στρατηγός)· *λίθος: λιθ-άω* και *λιθ-ιάω -ῶ* (= πάσχω από λιθίαση), *ὀφθαλμός: ὀφθαλμ-ιάω -ῶ* (= πάσχω από οφθαλμία) κ.ά.

β΄) *-έω* *ἀπειλή: ἀπειλ-έω -ῶ· μάρτυς (μάρτυρ-ος): μαρτυρ-έω -ῶ* κ.ά. Έτσι και πολλά παρασύνθετα: *εὐδαίμων (-ονος): εὐδαιμον-έω -ῶ· εὐεργέτης: εὐεργετ-έω -ῶ· σώφρων (-ονος): σωφρον-έω -ῶ* κ.ά. Πβ. § 430, α.

γ΄) *-όω* *ῥίζα: ῥιζ-όω -ῶ· σκηνή: σκην-όω -ῶ· πλήρης: πληρ-όω -ῶ· ἐλάττων: ἐλαττ-όω -ῶ· μείων: μει-όω -ῶ* κ.ά.

δ΄) *-εύω* *ταμίας: ταμι-εύω· ἱκέτης: ἱκετ-εύω· ἀγορά: ἀγορ-εύω· δοῦλος: δουλ-εύω· κόλαξ (κόλακ-ος): κολακ-εύω· παῖς (παιδ-ός): παιδεύω* κ.ά.

ε΄) { *-ζω* *ἀγορά: ἀγορά-ζω· δίκη* (θ. *δικα-*): *δικά-ζω· δόξα: δοξά-ζω* (πβ. § 292, 3)
-άζω *ἄτιμος: ἀτιμ-άζω· ἥσυχος: ἡσυχ-άζω* κ.ά.

ϛ΄) *-ίζω* *ἁγνός: ἁγν-ίζω· ὁ ὅρος: ὁρ-ίζω· φενάκη: φενακ-ίζω· ὕστερος: ὑστερ-ίζω· ἀθρόος: (ἀθρο-ίζω) ἀθροίζω* κ.ά.

Ρήματα σε *-ιάζω* ή *-ίζω*, παράγωγα από ονόματα εθνικά ή κύρια ή από ονόματα ζώων, σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενό τους μιμείται τα ήθη, τη γλώσσα, κτλ. ή ακολουθεί τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα: *Βοιωτός: βοιωτ-ιάζω* (= μιμούμαι τα ήθη ή τη γλώσσα των Βοιωτών)· έτσι και: *Ἕλλην: ἑλλην-ίζω· βάρβαρος: βαρβαρ-ίζω· Μῆδος: μηδ-ίζω· Φίλιππος: φιλιππ-ίζω· πίθηκος: πιθηκ-ίζω* κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: *παπαγαλίζω* = μιλώ σαν παπαγάλος κ.ά.).

-νω *βαθύς: βαθύ-νω· βαρύς: βαρύ-νω· ἡδύς: ἡδύ-νω· ὀξύς: ὀξύ-νω* κ.ά. Από αναλογία προς αυτά σχηματίστηκαν με παραγωγ. καταλ.

ζ) -ύνω *-ύνω: αἶσχος: αἰσχ-ύνω· θάρρος: θαρρ-ύνω· λαμπρός: λαμπρ-ύνω· μῆκος: μηκ-ύνω· φαιδρός: φαιδρ-ύνω* κ.ά.

-αίνω *θερμός: θερμ-αίνω· κοῖλος: κοιλ-αίνω· χαλεπός: χαλεπ-αίνω· δυσχερής: δυσχερ-αίνω· ὑγιής: ὑγι-αίνω* κ.ά.

η΄) *-αίρω γέρας: γερ-αίρω· ἐχθρός: ἐχθ-αίρω· μέγας: μεγ-αίρω* κ.ά.

β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα

401. Τα ρήματα που παράγονται από άλλα ρήματα είναι:

1) εναρκτικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο αρχίζει να κάνει ή να γίνεται ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη *-σκω:*

-σκω *γηράω -ῶ: γηρά-σκω* (= αρχίζω να γεράζω)· *ἡβάω -ῶ: ἡβάσκω* (= αρχίζω να γίνομαι έφηβος) κ.ά.

2) εφετικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο έχει έφεση (μεγάλη επιθυμία) για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις *-ιάω* και *-είω,* που προσθέτονται στο χρονικό θέμα του μέλλοντα:

-ιάω (-ιῶ) *κλαίω* (μέλλ. *κλαύσομαι*): *κλαυσ-ιάω -ιῶ* (= θέλω να κλάψω)

-είω *πολεμ-έω -ῶ* (μέλλ. *πολεμήσω*): *πολεμησ-είω* (= θέλω να πολεμήσω)· *τυραννέω -ῶ* (μέλλ. τυραννήσω): *τυραννησ-είω* (= θέλω να γίνω τύραννος)· *δρά-ω -ῶ* (μέλλ. *δράσω*): *δρασείω* (= θέλω να δράσω).

3) θαμιστικά ή επιτατικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο εκτελεί θαμά (= συχνά) ή σε μεγάλο βαθμό αυτό που φανερώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις:

-άζω, -ίζω, -ύζω:

-άζω *στένω* (= στενάζω): *στεν-άζω* (= στενάζω συχνά)· *ῥίπτω: ῥιπτ-άζω* (= ρίχνω εδώ κι εκεί)

-ίζω *αἰτέω -ῶ: αἰτ-ίζω* (= ζητώ συχνά, επίμονα)

-ύζω *ἕρπω: ἑρπ-ύζω* (= σέρνομαι διαρκώς).

γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα

402. Τα ρήματα που παράγονται από επιρρήματα σημαίνουν ότι το

υποκείμενο είναι ή κάνει ό,τι δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις *-ζω* ή *-ίζω:*

-ζω *δίχα: διχά-ζω* (= διαιρώ σε δύο μέρη, ξεχωρίζω)· *πέλας* (= κοντά): *πελά-ζω* (= πλησιάζω) κ.ά.

-ίζω *ἐγγύς: ἐγγ-ίζω· χωρίς: χωρ-ίζω* κ.ά.

403. Τα ρήματα που παράγονται από επιφωνήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο λέει εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις *-ζω (-άζω, -ίζω, -ώζω):*

-ζω *ἀλαλαί: ἀλαλά-ζω* (= *λέω ἀλαλαί,* φωνάζω)· *γρῦ: γρύ-ζω* (= λέω *γρῦ,* μουρμουρίζω)

-άζω *αἰαῖ: αἰ-άζω* (= λέω *αἰαῖ,* θρηνώ)

-ίζω *ἐλελεῦ: ἐλελ-ίζω* (= φωνάζω *ἐλελεῦ)*

-ώζω *οἴμοι: οἰμ-ώζω* (= φωνάζω *οἴμοι,* θρηνώ) (πβ. § 440, γ).

Δ΄ Παράγωγα επιρρήματα

404. Επιρρήματα παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου και από προθέσεις ή άλλα επιρρήματα. Τα παράγωγα επιρρήματα είναι **τοπικά, τροπικά, ποσοτικά** και **χρονικά.**

α) Τοπικά

405. Τα *τοπικά παράγωγα επιρρήματα* σημαίνουν:

1) *τη στάση σ' έναν τόπο,* με τις παραγωγ. καταλήξεις *-θι, -σι(ν), -οι:*

-θι *ἄλλος: ἄλλο-θι* (= σε άλλον τόπο, αλλού)· *αὐτός: αὐτό-θι* (= σ' αυτό τον τόπο, αυτού)

-σι(ν) *Ἀθῆναι: Ἀθήνη-σι(ν)· Ὀλυμπία: Ὀλυμπία-σι(ν)· Πλαταιαί: Πλαταιᾶ-σι(ν)* κτλ.
θύρα: θύρα-σι (= στην πόρτα, έξω από το σπίτι)

-οι *Ἰσθμός: Ἰσθμοῖ· Μέγαρα: Μεγαροῖ· Πυθὼ* (= *Δελφοί*): *Πυθοῖ* (= στους Δελφούς)· *οἶκος: οἴκοι* (= στο σπίτι, στην πατρίδα· πάντα για στάση, αντί για το *ἐν τῇ πατρίδι).*

2) *την κίνηση προς έναν τόπο,* με τις παραγωγικές καταλήξεις *-ω, -σε, -δε (-ζε):*

-ω *ἀνά: ἄνω* (= προς τα πάνω· και για στάση = πάνω) *κατά: κάτω· ἐς* ή *εἰς: ἔσω* ή *εἴσω* (= μέσα σε, προς τα μέσα· και για στάση = μέσα)· *πρός: πρόσ-ω,* με μετάθεση: *πόρσω* και με αφομοίωση: *πόρρω* (= προς τα εμπρός, μακριά) κ.ά.

-*σε* *ἄλλος: ἄλλο-σε* (= προς άλλο μέρος)· *αὐτός: αὐτό-σε* (= προς αυτό το μέρος)· *ἐκεῖ: ἐκεῖ-σε* (= προς τα εκεί) κ.ά.

-*δε* *Μέγαρα: Μεγαρά-δε· Ἐλευσὶς (Ἐλευσῖν-ος): Ἐλευσινά-δε* κτλ.

(-*ζε*) (= προς τα Μέγαρα, προς την Ελευσίνα κτλ.)· *οἶκος: οἰκόν-δε* και *οἶκα-δε* (= προς το σπίτι, προς την πατρίδα)· *Ἀθῆναι: (Ἀθήνασ-δε) Ἀθήναζε·*

3) *την κίνηση από έναν τόπο,* με τις παραγωγικές καταλήξεις -*θεν* (-*οθεν,* -*ωθεν*):

-*θεν* *ἐκεῖ: ἐκεῖ-θεν* (= από εκείνον τον τόπο)· *οἶκος: οἶκο-θεν* (= από το σπίτι, από την πατρίδα)· *ἄλλος: ἄλλο-θεν* (= από άλλον τόπο) κ.ά.

-*οθεν* *έτσι και: πᾶς (παντ-ός): πάντ-οθεν* (= από παντού) κ.ά.

-*ωθεν* *ἄνω: ἄνωθεν* (= από πάνω)· *ἀμφότεροι: ἀμφοτέρ-ωθεν* (= και από τα δύο μέρη)· *ἑκάτερος: ἑκατέρ-ωθεν.*

β) Τροπικά

406. Τα *τροπικά παράγωγα επιρρήματα* σχηματίζονται:

1) από επίθετα, αντωνυμίες και μετοχές με κατάληξη -*ως* (-*ῶς*):

-*ως* (-*ῶς*) *δίκαιος: δικαί-ως· σπουδαῖος: σπουδαίως· βαρύς: βαρέως· οὗτος: οὕτως· ἄλλος: ἄλλως· δέον* (γεν. *δέοντ-ος*): *δεόντως· θαρρῶν* (γεν. *θαρροῦντ-ος*): *θαρρούντως· εἰκὼς* (γεν. *εἰκότ-ος*): *εἰκότως· λεληθὼς* (γεν. *λεληθότ-ος*): *λεληθότως· ὁμολογούμενος: ὁμολογουμένως· ἐσκεμμένος: ἐσκεμμένως· καλός: καλῶς· ἱκανός: ἱκανῶς· εὐγενής: εὐγενῶς· σαφής: σαφῶς* κ.ά.· *θορυβώδης: θορυβωδῶς* κ.ά.

2) από οποιοδήποτε κλιτό μέρος του λόγου, με τις παραγωγικές καταλήξεις -*δην* (-*άδην,* -*ίνδην*), -*δὸν* (-*ηδόν*), -*ί,* (-*τί*), -*εί,* -*ς*:

{-*δην* / -*άδην*} *αἴρω* (θ. *ἀρ-*): *ἄρ-δην· κρύπτω* (θ. *κρυφ-*): *(κρύφ-δην) κρύβ-δην· μείγνυ-μι: μείγ-δην· φύρω* (= ανακατώνω): *φύρ-δην· βαίνω* (θ. *βα-*): *βά-δην·* έτσι και: *τρέχ-ω: τροχ-άδην· σπείρ-ω: σπορ-άδην* κ.ά.

{-*ίνδην*} *ἄριστος: ἀριστ-ίνδην* (μ' εκλογή του αρίστου)· *πλοῦτος: πλουτ-ίνδην* (κατά τον πλούτο).

{-*δὸν* / -*ηδὸν*} *ἀναφαίνω* (θ. *ἀνα-φαν-*): *ἀνα-φαν-δὸν* (= φανερά)· *βότρυς: βοτρυ-δὸν* (= σαν σταφύλια)· *ἀγέλη: ἀγελη-δόν·* έτσι και: *κύων (κυν-ός): κυν-ηδὸν* (= σαν σκύλος)· *ταῦρος: ταυρ-ηδὸν* κ.ά.

-ὶ *ἄμισθος: ἀμισθ-ί· αὐτόχειρ: αὐτοχειρ-ὶ* (= με τα ίδια του τα χέρια)· *ἐθέλων* (γεν. *ἐθέλοντ-ος*): *ἐθελοντ-ί· ἀμάχητος: ἀμαχητ-ί· ἀγέλαστος: ἀγελαστ-ί· ἄπνευστος: ἀπνευστ-ὶ* κ.ά.

-τὶ Από αναλογία προς τα τελευταία σχηματίζονται με παραγωγ. κατάλ. *-τί: μέγας (μεγάλ-ου):* επίρρ. *μεγάλως* και απ' αυτό *μεγαλωσ-τί· νέος:* επίρρ. *νέως* και απ' αυτό *νεωσ-τί·* έτσι και: *ονομάζω: ονομασ-τί· ἑλληνίζω: ἑλληνισ-τί· βαρβαρίζω: βαρβαρισ-τί·*

-εὶ *ἄμαχος: ἀμαχ-εί· ἄσπονδος: ἀσπονδ-εὶ* (= χωρίς σπονδές)· *νήποινος* (= ατιμώρητος): *νηποιν-εὶ* (= χωρίς τιμωρία)· *πάνδημος: πανδημ-εί·*

-ς *ἀναμίσγω: (ἀναμὶγ-ς) ἀναμίξ· ἐναλλάσσομαι: (ἐναλλὰγ-ς) ἐναλλάξ·* από θέμα *πυγ-* (που απ' αυτό *πυγ-μή*): *(πύγ-ς) πὺξ* (= με γροθιές)· από θ. *λαγ-: (λάγ-ς) λὰξ* (= με κλοτσιές, πβ. *λακτίζω*).

γ) Ποσοτικά

407. Τα *ποσοτικά παράγωγα επιρρήματα* σχηματίζονται από κλιτές λέξεις που φανερώνουν αριθμό ή ποσό. Αυτά έχουν παραγωγικές καταλήξεις -ς, *-κις, -άκις:*

-ς *δύο* (θ. *δι-*, πβ. *δι-πλοῦς*): *δί-ς· τρεῖς, τρί-α: τρί-ς·*

-κις *ἑπτά: ἑπτά-κις· δέκα: δεκά-κις·*

-άκις από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται με παραγωγική κατάληξη *-άκις: πέντε: πεντ-άκις· ἕξ: ἑξ-άκις* κτλ.· *πόσος: ποσ-άκις· ὅσος: ὁσ-άκις· πολὺς (πολλοῦ): πολλ-άκις* κ.ά.· πβ. § 212.

δ) Χρονικά

408. Τα *χρονικά παράγωγα επιρρήματα* σχηματίζονται από αντωνυμίες και έχουν την παραγωγική κατάληξη *-τε: ἄλλος: ἄλλο-τε· ἕκαστος: ἑκάστο-τε· ὅς: ὅ-τε* κ.ά.

34ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για τη σύνθεση

409. Είδαμε (§ 374) ότι στη σύνθεση βασικό στοιχείο είναι το θέμα καθενός από τα *συνθετικά μέρη* από τα οποία σχηματίζονται οι σύνθετες λέξεις.

Ειδικότερα στη σύνθεση παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Καθένα από τα δύο συνθετικά μέρη μπορεί να είναι κλιτό ή άκλιτο μέρος του λόγου. Π.χ.

Πρώτο συνθετικό κλιτό: (*λόγος* + *γράφω*) *λογογράφος*
Πρώτο συνθετικό άκλιτο: (*ὑπὲρ* + *μέγεθος*) *ὑπερμεγέθης*
Δεύτερο συνθετικό κλιτό: (*σὺν* + *γράφω*) *συγγράφω*
Δεύτερο συνθετικό άκλιτο: (*ὑπὲρ* + *ἄνω*) *ὑπεράνω*.

2) Όταν το α΄ συνθετικό είναι όνομα πρωτόκλιτο ή δευτερόκλιτο, τότε ο χαρακτήρας του κανονικά αποβάλλεται εμπρός από το αρχικό φωνήεν του β΄ συνθετικού: (*κιθάρα* + *ᾄδω*) *κιθαρῳδός*· (*στρατός, θ. στρατο-* + *ἄρχω*) *στρατάρχης*.

Αν όμως το β΄ συνθετικό άρχιζε άλλοτε από F ή *σ*, τότε ή φυλάγονται τα δύο φωνήεντα ή συναιρούνται ή αποβάλλεται το τελικό φωνήεν του α΄ συνθετικού. Π.χ.

α) φυλάγονται τα δύο φωνήεντα: (*ἀγαθὸ-ς* + F*έργον, ἔργον*) *ἀγαθοεργός*·

β) συναιρούνται: (*κακὸς* + F*έργον, ἔργον*) *κακοῦργος*· (*ξίφος* + F*έλκω*) *ξιφουλκός*· (*κλῆρο-ς* + *σέχω*) *κληροῦχος*·.

γ) αποβάλλεται το τελικό φωνήεν του α΄ συνθ.: (*αἰχμὴ* + F*αλωτός,* F*αλίσκομαι*) *αἰχμ-άλωτος*· (*ἡνία* + *σέχω*) *ἡνίοχος*.

3) Όταν το αρχικό φωνήεν του β΄ συνθετικού είναι βραχύχρονο (*ᾰ, ε, ο*), τότε κανονικά εκτείνεται: (*στρατὸς* + *ἄγω*) *στρατ-ηγός*· (*ἅρμα*, γεν. *ἅρματος* + *ἐλαύνω*) *ἁρματ-ηλάτης*· (*λόχος* + *ἄγω*) *λοχ-ᾱγός*· (στερητ. α + *ὁμαλός*) *ἀνώμαλος*.

Δεν εκτείνεται όμως το αρχικό φωνήεν του β΄ συνθετικού, αν εμπρός απ' αυτό υπήρχε άλλοτε F ή *σ*: (*αἰχμὴ* + F*αλωτὸς* - F*αλίσκομαι*) *αἰχμάλωτος*· (*ἡνία* + *σέχω*) *ἡνίοχος*. Επίσης δεν εκτείνεται, αν είναι θέσει μακρόχρονο: (*ναῦ-ς* + *ἄρχω*) *ναύ-αρχος*· (*αὐτὸς* + *ἀρκέω*) *αὐτ-άρκης*.

Α΄ Πρώτο συνθετικό

1. Κλιτό ως πρώτο συνθετικό

α) Ουσιαστικό

410. Όταν το πρώτο συνθετικό είναι ουσιαστικό, κανονικά μένει το θέμα του αμετάβλητο, ιδίως όταν το ουσιαστικό είναι δευτερόκλιτο: *(ἀγγελία + φέρω) ἀγγελια-φόρος· (ἀγορὰ + νέμω) ἀγορα-νόμος· (νίκη + φέρω) νικη-φόρος· (λόγος + γράφω) λογο-γράφος· (ξύλον + κόπτω) ξυλο-κόπος· (λεὼς + φέρω) λεω-φόρος· (ναῦς + μάχομαι) ναυ-μάχος· (ἄστυ + γείτων) ἀστυ-γείτων· (παῖς,* γεν. *παιδ-ὸς + ἄγω) παιδ-αγωγός· (σέλας + φέρω) σελασ-φόρος· (τέλος,* θ. *τελεσ- + φέρω) τελεσ-φόρος* κ.ά.

411. Πολλών όμως ουσιαστικών το θέμα μετασχηματίζεται:

1) Το θέμα πολλών πρωτόκλιτων και τριτόκλιτων ουσιαστικών μετασχηματίζεται και λήγει σε *-ο* από αναλογία προς τα δευτερόκλιτα: *(ἅμαξα + πήγνυ-μι) ἁμαξο-πηγός· (ὕλη + τέμνω) ὑλο-τόμος· (ἀκτίς,* γεν. *ἀκτῖν-ος + βάλλω,* θ. *βαλ-, βολ-) ἀκτινο-βόλος· (ἀνδριάς,* γεν. *ἀνδριάντ-ος + ποιῶ) ἀνδριαντο-ποιός·* έτσι και: *ἰχθυο-τρόφος, κρεο-φάγος, παιδο-νόμος* κ.ά.

2) Το θέμα μερικών δευτερόκλιτων και τριτόκλιτων ουσιαστικών μετασχηματίζεται και λήγει σε *-α* ή *-η* από αναλογία προς τα πρωτόκλιτα: *(βιβλίον + γράφω) βιβλια-γράφος· (ἔλαφος + βάλλω) ἐλαφη-βόλος· (θάνατος + φέρω) θανατη-φόρος· (λαμπάς,* γεν. *λαμπάδ-ος + φέρω) λαμπαδη-φόρος.*

412. Όταν το α΄ συνθετικό είναι όνομα διπλόθεμο της γ΄ κλίσης σε *-ις* (γεν. *-εως*), παίρνεται το θέμα που λήγει σε *-ι: λεξι-θήρας· ὀφι-όδηκτος· πολι-οῦχος· ταξί-αρχος· φυσι-ο-λόγος* κ.ά.

413. Όταν το α΄ συνθετικό είναι ουδέτερο τριτόκλιτο σε *-μα* (γεν. *-ματος*), το θέμα ή μένει ολόκληρο ή αποβάλλει τους δύο τελευταίους φθόγγους *-ατ-: (ἅρμα, ἅρματ-ος) ἁρματ-ηλάτης·* αλλά: *ἁρμ-άμαξα*
(αἷμα, αἵματ-ος) αἱματ-ο-σταγής· αλλά: *αἱμ-ο-βόρος*
(σῶμα, σώματ-ος) σωματ-ο-φύλαξ· αλλά: *σωμ-ασκῶ* κ.ά.

414. Μερικά ουσιαστικά, όταν είναι πρώτα συνθετικά, παρουσιάζονται με διπλό ή τριπλό θέμα. Π.χ.

ὕδωρ α) *ὑδατο-: ὑδατο-ειδής, ὑδατο-τρεφὴς*
β) *ὑδρ(ο)-: ὑδρ-αγωγός, ὑδρο-πότης*

φρέαρ α) *φρεατ(ο)-: φρεατ-ορύκτης, φρεατο-τύμπανον* (= μαγκανοπήγαδο)

β) *φρε-: φρε-άντλης, φρε-ωρύχος*

μέλι α) *μελιτο-: μελιτο-ειδής, μελιτο-πώλης*

β) *μελι-: μελί-γλωσσος, μελι-ηδής (=μέλι + ήδύς)*

πῦρ α) *πυρ-: πυρ-φόρος*

β) *πυρο-: πυρο-ειδής, πυρό-μαντις*

γ) *πυρι-: πυρί-καυστος, πυρι-φλεγής* (βλ. § 428)

γῆ α) *γη-: γη-γενής, γή-λοφος, γή-πεδον*

β) *γεω-: γεω-γράφος, γεω-δαίτης (γῆ + δαίω), γεώ-λοφος* (= γήλοφος), *γεω-μέτρης, γεωργὸς (γῆ +* Ϝ*έργον, ἔργον).*

β) Επίθετο

415. Όταν το α΄ συνθετικό είναι επίθετο, κανονικά το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα του αρσενικού, ακόμη και αν το β΄ συνθετικό ή η όλη σύνθετη λέξη είναι γένους θηλυκού ή ουδετέρου: *(ἄκρα + πόλις) ἀκρό-πολις· (θερμαὶ + πύλαι) Θερμο-πύλαι· (χίλια + τάλαντα) χιλιο-τάλαντος.*

416. Όταν το α΄ συνθετικό είναι επίθετο διπλόθεμο της γ΄ κλίσης σε *-υς* (γεν. *-εος*), το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα που λήγει σε *-υ: βαρυ-άλγητος, βαρύ-θυμος, βραδύ-πους, δασύ-μαλλος, εὐθύ-γραμμος, ὀξύ-θυμος, ταχύ-πτερος* κ.ά.

417. α) Από τα κλιτά απόλυτα αριθμητικά επίθετα τα τέσσερα πρώτα, δηλ. τα *εἷς, δύο, τρεῖς, τέσσαρες,* ως πρώτα συνθετικά, γίνονται *μον(ο)-, δι-, τρι-, τετρα-*, ενώ τα λοιπά κρατούν το θέμα τους: *μονό-χειρ, μον-όφθαλμος, δι-ώβολον, τρί-μηνος, τετρά-πηχυς· διακοσιο-μέδιμνος, πεντακοσι-άρχης, χιλιο-τάλαντος* κτλ.

β) Τα άκλιτα απόλυτα αριθμητικά επίθετα, ως πρώτα συνθετικά, ή μένουν αμετάβλητα (και παθαίνουν μόνο τις κανονικές φθογγικές παθήσεις) ή μετασχηματίζονται και λήγουν σε *-α* (κατά το *ἑπτά, ἐννέα, δέκα, τριάκοντα* κτλ.): *πεντε-τάλαντος, πεντ-ώβολον, πενθ-ήμερον, ἑξ-έτης, ὀκτώ-πους* (= που έχει μήκος, πλάτος ή ύψος οχτώ πόδια), *εἰκοσί-πηχυς, ἑκατόγ-χειρ, ἑκατόμ-πους·* αλλά και: *πεντά-δραχμον, ἑξά-μηνος, ὀκτά-πους* (= που έχει οχτώ πόδια), *εἰκοσά-πηχυς, ἑκατοντα-ετὴς* ή *-έτης* κτλ.

γ) Ρήμα

418. Όταν το α΄ συνθετικό είναι ρήμα, το σύνθετο σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα ή από το χρονικό (κανονικά του ενεργητ. αορίστου ή του μέλλοντα). Το θέμα αυτό κατά τη σύνθεση:

α) **μένει αμετάβλητο,** αν το β΄ συνθετικό αρχίζει από φωνήεν: *ἔχ-έγγυον, φθιν-όπωρον· ῥίψ-ασπις, λειψ-ανδρία, σεισ-άχθεια, ῥαψ-ῳδός·*

β) **μετασχηματίζεται** και παίρνει το φωνήεν *ε* ή *ι* ή *ο* στο τέλος, αν το β΄ συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο: *ἐχ-έ-φρων, ἐχ-έ-μυθος, χαιρ-έ-κακος· ἀρχ-ι-τέκτων, ἀνεξ-ί-κακος, μνησ-ί-κακος, κρυψ-ί-νους· μειξ-ο-βάρβαρος, στρεψ-ό-δικος, φυγ-ό-πονος.*

419. Όταν το α΄ συνθετικό είναι ρήμα συνηρημένο σε *-έω,* τότε εμπρός από φωνήεν ο χαρακτήρας του θέματός του αποβάλλεται, ενώ εμπρός από σύμφωνο, στη θέση του χαρακτήρα *ε,* το θέμα παίρνει το φωνήεν *ο*:

(φιλέω -ῶ, θ. *φιλε-): φιλ-άνθρωπος·* αλλά: *φιλό-τιμος*
(μισέω -ῶ, θ. *μισε-): μισ-άνθρωπος·* μισ-άνθρωπος· αλλά: *μισο-τύραννος.*

2. Άκλιτο ως πρώτο συνθετικό

α) Επίρρημα

420. Τα επιρρήματα ως πρώτα συνθετικά:

α) **μένουν αμετάβλητα** (ή παθαίνουν μόνο τις κανονικές φθογγικές μεταβολές):

(ἄγχι = κοντά*) ἀγχί-αλος* (= που είναι κοντά στη θάλασσα), *ἀγχί-νους* (= συνετός, μυαλωμένος)·
(ἀεὶ = πάντοτε) *ἀει-θαλής, ἀει-κίνητος, ἀεί-μνηστος·*
(ἄνω, κάτω, χαμαὶ κτλ.) *ἀνω-φερής, κατω-φερής, χαμαί-ζηλος, χαμ-ερπής·*
(δίς, τρὶς κτλ.*) δισ-μύριοι, τρισ-μύριοι* κτλ.
(εὖ = καλά) *εὐ-γενής, εὔ-ελπις, εὐ-τυχὴς* κτλ.
(πάλιν) παλιν-ῳδία, παλιγ-γενεσία, παλίρ-ροια (βλ. § 70, 5 και § 68, 5)·

β) **μετασχηματίζονται** εμπρὸς από σύμφωνο και λήγουν σε *ε* ή *ι* ή *ο* (από αναλογία προς τα κλιτά):

(ἄγχι) ἀγχέ-μαχος·(ὀψὲ) ὀψι-μαθής· (ὄπισθεν) ὀπισθό-δομος· (δίχα) διχό-βουλος· (ὁμοῦ) ὁμο-γάστριος, ὁμό-γλωττος, ὁμο-εθνὴς κτλ.

β) Πρόθεση

421. Οι κύριες προθέσεις ως πρώτα συνθετικά ή μένουν αμετάβλητες ή παθαίνουν τις κανονικές φθογγικές παθήσεις (έκθλιψη, συναίρεση, τροπή ή αποβολή συμφώνων κτλ.) και:

α) όταν το β΄ συνθετικό είναι ρήμα, έχουν κανονικά επιρρηματική σημασία: *ἀν-άγω* (= φέρνω επάνω), *εἰσ-άγω* (= φέρνω μέσα), *ἐξ-άγω* (= φέρνω έξω), *κατ-έρχομαι* (= έρχομαι κάτω, κατεβαίνω), *καθ-ορῶ* (= βλέπω προς τα κάτω ή βλέπω καλά, καθαρά), *συμ-μένω* (= μένω μαζί), *συ-ζῶ* (= ζω μαζί)·

β) όταν το β΄ συνθετικό είναι όνομα, άλλοτε έχουν επιρρηματική σημασία, όπως *ἀμφι-θάλασσος* (= αυτός που έχει και από τα δύο μέρη θάλασσα), *ὑπό-στεγος* (= αυτός που βρίσκεται κάτω από στέγη), *σύν-τροφος (σὺν + τροφὴ)* και άλλοτε έχουν απλή προθετική σημασία, όπως *ἔν-δοξος* (= «ὁ ἐν δόξῃ», φημισμένος), *ἔλ-λογος* (= «ὁ ἐν λόγῳ», λογικός), *παρά-λογος* (= «ὁ παρὰ λόγον», ο μη λογικός), *ὑπό-δικος* (= «ὁ ὑπὸ δίκην»).

γ) Αχώριστο μόριο

422. Τα αχώριστα μόρια όπως είδαμε (§ 370, 7), δε λέγονται ποτέ μόνα τους παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά και έχουν επιρρηματική σημασία (πβ. τα νεοελλ. *ξε-: ξε-γράφω, ξεκουράζω* κτλ.).

423. Συνηθισμένα αχώριστα μόρια της αρχαίας είναι τα ακόλουθα:

α΄) Το *στερητικὸ ἀ-*, που σημαίνει στέρηση ή άρνηση εκείνου που δηλώνει το β΄ συνθετικό *(ἄ-καρπος, ἄ-υλος, ἄ-γνωστος, ἄ-δηλος, ἄ-γραπτος)*.

Το στερητ. *ἀ-* εμπρός από φωνήεν συνήθως γίνεται *ἀν- (ἀν-άξιος, ἄν-ανδρος, ἀν-ίκανος, ἀν-ώμαλος)* ή μένει *ἀ-*, αν το β΄ συνθετικό άρχιζε άλλοτε από F ή *σ (ἄ-Fοπλος - ἄ-οπλος· ἀ-Fόρατος - ἀ-όρατος· ἀ-Fήττητος - ἀ-ήττητος· ἄ-Fωρος - ἄ-ωρος· ἄ-συπνος - ἄ-υπνος·* έτσι και με συναίρεση: *ἄκων* από το *ἀ-Fέκων, ἀ-έκων· ἀργὸς* από το *ἀ-Fεργός, ἀ-εργός)*.

β΄) Το *επιτατικὸ ἀ-*, που επιτείνει την έννοια του β΄ συνθετικού: *(ἀ + τείνω) ἀ-τενὴς* (= πολύ τεντωμένος)· *(ἀ + θ. χαν-* του *ἔ-χαν-ον*, αόρ. β΄ του *χάσκω) ἀ-χαν-ὴς* (= που χάσκει πολύ, πολύ ανοιχτός).

γ΄) Το *ἀθροιστικὸ ἀ-*, που σημαίνει άθροιση ή έχει την έννοια του 'μαζί'· αυτό αρχικά είχε δασεία: *ἅ-πας, ἁ-πλοῦς* κτλ., αλλά η δασεία αποσιωπήθηκε πρώτα στις λέξεις που είχαν δασύπνοο σύμφωνο *(ἀ-δελφός, ἀ-κόλουθος*, κτλ.), και αργότερα από αναλογία και σε άλλες λέξεις.

δ΄) Το *στερητικὸ νη-*, που σημαίνει ό,τι και το στερητικό *ἀ-*, αλλά είναι πιο σπάνιο: *(νη + ποινὴ) νήποινος, νηποινεὶ* (= ατιμώρητα), *νηνεμία* (με συναίρεση από το *νη + ἄνεμος* = έλλειψη ανέμων), *νωδὸς* (με συ-

ναίρ. από το *νη* + *ὀδοὺς* = που δεν έχει δόντια)· *νη-πενθὴς* (= που δεν πενθεῖ).

ε΄) Τα *ἐπιτατικὰ ἀρι-, ἐρι-, ζα-*, που σημαίνουν ό,τι και το επιτατικό *ἀ-: ἀρί-δηλος* (= πολύ φανερός), *ἀρι-ζήλωτος* (= πολύ ζηλωτός, αξιοζήλευτος), *ἐρί-τιμος* (= πολύτιμος), *ζά-πλουτος* (= πολύ πλούσιος).

ϛ΄) Το *δυσ-*, που έχει την έννοια του *κακός*, ή του *δύσκολος* (αντίθετο του *εὖ*): *δύσ-μορφος* (= που έχει κακή μορφή, άσχημος), *δυσ-τυχὴς* (= κακότυχος), *δύσ-βατος* (= δυσκολοδιάβατος), *δύσ-λυτος* (= που λύνεται δύσκολα) κτλ.

ζ΄) Το *ἡμι-* (από το οποίο το επίθετο *ἥμισυς* = μισός): *ἡμι-θανής, ἡμίθεος* κτλ.

Β΄ Δεύτερο συνθετικό

1. Κλιτό ως δεύτερο συνθετικό

α) Ουσιαστικό

424. Όταν το β΄ συνθετικό είναι ουσιαστικό, η σύνθετη λέξη μπορεί να είναι ή ουσιαστικό και αυτή (π.χ. *ἑλληνο-ταμίας)* ή επίθετο (π.χ. *πολυ-μήχανος*).

1) Όταν το β΄ συνθετικό είναι ουσιαστικό και η σύνθετη λέξη είναι και αυτή ουσιαστικό, τότε το β΄ συνθετικό συνήθως μένει αμετάβλητο: ***ἑλληνο-ταμίας, πρωτ-αγωνιστής, ἁρμ-άμαξα, κατα-δίκη· ἡμί-θεος, τραγέλαφος, ἀμφι-θέατρον· ἱερό-μαντις, χαμαι-λέων, ἀκρό-πολις.***

2) Όταν το β΄ συνθετικό είναι ουσιαστικό και η σύνθετη λέξη είναι επίθετο, τότε το β΄ συνθετικό:

α) μένει αμετάβλητο, αν η σύνθετη λέξη παίρνει μορφή επιθέτου (δικατάληκτου ή μονοκατάληκτου): ***ἀ-θάνατος, ἄ-καρπος, ἀ-χίτων, εὐδαίμων, εὔ-θυμος, πάν-δημος, πολύ-τροπος· ῥίψ-ασπις, ἄ-παις, μακρό-χειρ*** κ.ά.

β) μετασχηματίζεται κατά τα δευτερόκλιτα επίθετα σε *-ος* ή *-ιος* ή κατά τα τριτόκλιτα σε *-ης, -ων:*

σε *-ος*, δικατάλ.:	***(ἡμέρα) ἐφ-ήμερος, (ἀρχή) ἄν-αρχος, (νεφέλη) ἀ-νέφελος, (αἷμα) δμ-αιμος, (σῶμα) ἀ-σώματος*** κ.ά.
σε *-ιος:*	***(θάλαττα) ἐπι-θαλάττιος, (φυλή) ἐμ-φύλιος, (οὐρανὸς) ἐπ-ουράνιος, (χθών,*** γεν. ***χθον-ὸς) ὑπο-χθόνιος, (νὺξ) παν-νύχιος*** κ.ά.

σε -ης, γεν. -ους, δικατάλ.:	*(βάθος) ἀ-βαθής, (βάρος) ἀ-βαρής, ἰσο-βαρής, (πλάτος) ἀ-πλατής, ἰσο-πλατής, (τέλος) εὐ-τελής, πολυτελής, (μέγεθος) εὐ-μεγέθης* κ.ά.
σε -ων, γεν. -ονος, δικατάλ.:	*(γνώμη) εὐ-γνώμων, (μνήμη) ἀ-μνήμων, (κτῆμα) ἀκτήμων, (πρᾶγμα) ἀ-πράγμων, πολυ-πράγμων* κ.ά.

β) Επίθετο

425. Τὸ επίθετο ως β΄ συνθετικό μένει αμετάβλητο (γιατί η σύνθετη λέξη είναι και αυτή επίθετο με την ίδια κατάληξη): *(βατὸς) ἄ-βατος, δύσ-βατος· (γνωστὸς) ἄ-γνωστος· (δῆλος) ἄ-δηλος, εὔ-δηλος· (θαυμαστὸς) ἀξιο-θαύμαστος· (ἴσος) ἄν-ισος· (καλὸς) πάγ-καλος· (μέγας) πάμ-μεγας· (ὁμαλὸς) ἀν-ώμαλος· (ποικίλος) πολυ-ποίκιλος· (σοφὸς) πάν-σοφος· (συνήθης) ἀ-συνήθης* κ.ά.

γ) Ρήμα

426. Όταν το β΄ συνθετικό είναι ρήμα, η σύνθετη λέξη μπορεί να είναι πάλι ρήμα, μπορεί όμως να είναι και όνομα ουσιαστικό ή επίθετο: *(λέγω) προ-λέγω· (γράφω) λογο-γράφος· (σέβω) εὐ-σεβής.*

1) Όταν η σύνθετη λέξη είναι ρήμα:

α) Το ρήμα ως β΄ συνθετικό μένει αμετάβλητο, μόνο αν το α΄ συνθετικό είναι πρόθεση:

(γράφω) ἀντι-γράφω, δια-γράφω, περι-γράφω, συγ-γράφω κτλ.
(τρέφω) ἀνα-τρέφω, δια-τρέφω, ἐκ-τρέφω, συν-τρέφω κτλ.
(ἵστημι) ἀν-ίστημι, ἀνθ-ίστημι, συν-ίστημι, ὑφ-ίστημι κτλ.

β) Αν α΄ συνθετικό είναι άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση, τότε συνήθως δεν σχηματίζεται σύνθετο ρήμα, αλλά παρασύνθετο σε *-έω* από συγγενικό σύνθετο όνομα που φανερώνει το πρόσωπο που ενεργεί:

Πρόσωπο που ενεργεί:

σύνθ. όν. *καλλιγράφος* (από το *καλός* + *γράφω*) παρασύνθ. ρ. *καλλιγραφῶ·*
σύνθ. όν. *ζωγράφος* (από το *ζωὸς* ή *ζωὴ* + *γράφω*) παρασύνθ. ρ. *ζωγραφῶ·*
σύνθ. όν. *ναυμάχος* (από το *ναῦς* + *μάχομαι*) παρασύνθ. ρ. *ναυμαχῶ·*
σύνθ. όν. *ἀσεβὴς* (από το *ἀ-* στερ. + *σέβω*) παρασύνθ. ρ. *ἀσεβῶ* κτλ. (πβ. § 430, α).

2) Όταν με ρήμα ως β΄ συνθετικό σχηματίζεται όνομα (ουσιαστικό

ή επίθετο), η σύνθετη λέξη (για να έχει μορφή ονόματος) παίρνει τις καταλήξεις -ς, *-ης* (γεν. *-ου*), *-ος*, *-ης* (γεν. *-ους*), *-της*, *-τωρ:*

-ς	*(θηρά-ω -ῶ) ὀρνιθο-θήρα-ς· (νικά-ω -ῶ) ὀλυμπιο-νίκη-ς· (μετρέ-ω -ῶ) γεω-μέτρη-ς· (ὠνέ-ομαι -οῦμαι) τελ-ώνη-ς· (γι-γνώ-σκ-ω) ἀ-γνώ-ς*, γεν. *ἀγνῶτ-ος* (= άγνωστος ή εκείνος που αγνοεί)· *(θνήσκω*, θ. *θνη-) ἡμι-θνή-ς*, γεν. *ἡμι-θνῆτ-ος* (= μισοπεθαμένος)· *(φυλάττω*, θ. *φυλακ-, νυκτο-φύλακ-ς) νυκτοφύλαξ* κ.ά.
-ης	α΄ κλίσ.: *(ἄρχ-ω) κωμ-άρχ-ης, σχολ-άρχ-ης· (δέφ-ω* = κατεργάζομαι· μέλλ. *δέψω) βυρσο-δέψ-ης· (πέτ-ομαι) ὑψι-πέτ-ης* κ.ά.
-ος	β΄ κλίσ.: *(γράφ-ω) καλλι-γράφ-ος, λογο-γράφ-ος, ζω-γράφ-ος* (από το *ζωὸς* ή *ζωὴ* + *γράφω)· (ἄρχ-ω) γυμνασί-αρχ-ος, ταξί-αρχ-ος· (πήγ-νυ-μι) ναυ-πηγ-ὸς* κ.ά.
-ὴς	γεν. *-οῦς*, επίθ. γ΄ κλίσ.: *(μανθάνω*, θ. *μαθ-) ἀ-μαθ-ής, εὐ-μαθ-ής, πολυ-μαθ-ής· (πείθ-ομαι) ἀ-πειθ-ής, εὐ-πειθ-ής· (πίπτω*, θ. *πετ-) γονυ-πετ-ής· (σέβ-ω) ἀ-σεβ-ής, εὐ-σεβ-ής· (στάζω*, θ. *σταγ-) αἱμο-σταγ-ὴς* ή *αἱματο-σταγ-ὴς* κ.ά.
-*της*	α΄ κλίσ.: *(δί-δωμι*, θ. *δο-) ἐργο-δό-της· (ἐλαύνω*, θ. *ἐλα-) ἁρματ-ηλά-της* (βλ. § 409, 3), *ἰχν-ηλά-της, στρατ-ηλά-της· (ἡγέ-ομαι -οῦμαι) ἀρχ-ηγέ-της· (τίθημι*, θ. *θε-) νομο-θέτης* κ.ά.
-(τ)ωρ	γεν. *-τορος: (δαμάζω) παν-δαμά-τωρ· (κρατέ-ω -ῶ) θαλαττο-κράτ-ωρ* κ.ά.

2. Άκλιτο ως δεύτερο συνθετικό

427. Λέξη άκλιτη ως β΄ συνθετικό μένει αμετάβλητη:
(ἅμα) σύν-αμα· (ἄνω) ὑπερ-άνω· (πάλαι) ἔκ-παλαι, πρό-παλαι· (εὖγε) ὑπέρ-ευγε· (δέκα) ἕν-δεκα κ.ά.

Γ΄ Νόθα σύνθετα

428. Νόθα σύνθετα λέγονται οι λέξεις που έχουν ως α΄ συνθετικό ακέραιη πτώση ονόματος και όχι απλό θέμα (βλ. § 374). Σ' αυτά το β΄ σύνθετικό ή μένει αμετάβλητο ή αλλάζει όπως στα κανονικά σύνθετα. Π.χ. *(νέα + πόλις) Νεά-πολις· (ναῦς*, γεν. *νεὼς + οἶκος) νεώσ-οικος* (= σπίτι του πλοίου, τόπος όπου φυλάγονται τα πλοία, νεώριο)· *(Ἕλλης + πόντος) Ἑλλήσ-ποντος· (δόρυ*, δοτ. *δορὶ + κτητὸς) δορί-κτητος· (γαστήρ*, δοτ. *γαστρὶ + μάργος* = αχόρταγος, ορμητικός) *γαστρί-μαργος· (πᾶσι + γνωστὸς) πασί-γνωστος· (πῦρ*, δοτ. *πυρὶ + φλέγω) πυρι-φλεγής· (πυρὶ +*

πνέω) πυρί-πνους· (πᾶσι + φαίνομαι, θ. φαν-) πασι-φανής· (νοῦν + ἔχω) νουν-εχής· (φῶς + φέρω, θ. φερ- = φορ-) φωσ-φόρος· (δόρυ + φέρω) δορυ-φόρος· (ἡ ἕως = πρωί + *φέρω) ἑωσ-φόρος* (= που φέρνει το πρωί, το άστρο Αυγερινός) κ.ά.

Δ΄ Παρασύνθετα

429. Παρασύνθετα, όπως είδαμε (§ 378), είναι οι λέξεις που παράγονται από άλλες σύνθετες λέξεις. Π.χ. από τη σύνθετη λέξη *φιλό-νικος (φιλῶ + νίκη)* παράγεται η παρασύνθετη *φιλονικέω -ῶ·* από τη σύνθετη λέξη *εὐ-γενὴς* παράγεται η παρασύνθετη *εὐγένεια* κτλ. Από τις παρασύνθετες λέξεις σχηματίζονται νέες παράγωγες λέξεις με τις γνωστές παραγωγικές καταλήξεις (πβ. § 379, 2 και 3):

(σῦκον + φαίνω, θ. *φαν-,* σύνθετο: *συκο-φάν-της)* παρασύνθετα: *συκοφαντέω -ῶ* και *συκοφαντία·*

(εὖ + δαίμων, σύνθ. *εὐ-δαίμων)* παρασύνθ. *εὐδαιμονέω -ῶ* και *εὐδαιμονία* κτλ.

430. Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

α) Ρήματα σε *-έω* ή και άλλα: από το συνθ. *ἀ-σθεν-ὴς* (στερητ. *ἀ-* + *σθένος)* παρασύνθ. *ἀσθενέω -ῶ·* έτσι και: *(ἀ-τυχὴς) ἀτυχῶ, (δυσ-τυχὴς) δυστυχῶ, (εὐτυχὴς) εὐτυχῶ· (δενδρο-τόμος) δενδροτομῶ, (εὐ-εργέτης) εὐεργετῶ, (ζω-γράφος) ζωγραφῶ, (καλλι-γράφος) καλλιγραφῶ, (ναυ-μάχος) ναυμαχῶ, (νυκτο-φύλαξ) νυκτοφυλακῶ, (οἰκο-δόμος) οἰκοδομῶ, (ξιφο-μάχος) ξιφομαχῶ· (δυσ- + χείρ,* θ. *χερ- = δυσχερὴς) δυσχεραίνω, (ἀ-κόλαστος) ἀκολασταίνω, (ἀ-νόητος) ἀνοηταίνω* κ.ά. Πβ. § 426, 1, β.

β) Ουσιαστικά αφηρημένα ή ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο: *(ἀ-μελὴς) ἀμέλεια· (δυσ-χερὴς) δυσχέρεια· (εὐ-γενὴς) εὐγένεια· (ἐφ-ίσταμαι) ἐπιστάτης· (προ-ίσταμαι) προστάτης· (προ-δίδωμι) προδότης· (ἄ-τακτος) ἀταξία· (ἀντι-γράφω) ἀντιγραφή, ἀντιγραφεύς· (ἀντι-λαμβάνομαι) ἀντίληψις, ἀντιλήπτωρ* κ.ά.

γ) Επίθετα ρηματικά σε *-τος* ή *-τέος* ή και άλλα:
(δια-βαίνω) διαβατός, διαβατέος· (ἀφ-αιρῶ) ἀφαιρετέος· (προ-τιμῶ) προτιμητέος· (ἐκ-λέγω) ἐκλεκτέος· (ἀπο-δέχομαι) ἀποδεκτέος· (ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτέος· (ἀπο-δίδωμι) ἀποδοτέος· (δια-φαίνομαι) διαφανής· (ἐπι-φαίνομαι) ἐπιφανής· (προ-πίπτω) προπετὴς κ.ά.

431. Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ή περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία έννοια, αλλά δεν ενώνονται σε σύνθετη λέξη. Π.χ.

(Ἄρειος Πάγος) Ἀρεοπαγίτης (βλ. § 60, 2)· *(παρὰ θάλασσαν) παρα-*

θαλάσσιος· (παρὰ ποταμὸν) παραποτάμιος· (Μεγάλη πόλις) Μεγαλοπολίτης· (ἀνὴρ [θ. *ἀνδρ-*] *ἀγαθὸς) ἀνδραγαθία· (καλὸς κἀγαθὸς) καλοκαγαθία· (ἐν χειρὶ* [*τίθημι*]) *ἐγχειρίζω, (κατὰ χώραν [τίθημι]) καταχωρίζω· (μετὰ χεῖρας [ἔχω]) μεταχειρίζομαι· ([ὁ] ἀπὸ [τῶν] χειρῶν [τὸν] βίοτον [ἔχων]) ἀποχειροβίοτος* κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: *Άγιος Τάφος - Αγιοταφίτης· Βόρεια Ήπειρος - Βορειοηπειρώτης· Ερυθρός Σταυρός - ερυθροσταυρίτης· δημόσιος υπάλληλος - δημοσιοϋπαλληλικός· έξω φρενών - εξωφρενικός* κ.ά.).

Ε΄ Τονισμός των συνθέτων

432. Όπως είδαμε (§ 39, 5), στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του α΄ συνθετικού, αν το επιτρέπει η λήγουσα.

Αντίθετα με τον κανόνα:

1) Τα σύνθετα (και παρασύνθετα) ουσιαστικά σε *-α, -η, -μος, -ευς, -της, -τηρ* τονίζονται στη λήγουσα όπως και τα αντίστοιχα απλά: *(φορὰ) μισθοφορά, ἐκδορά, προσλαλιά· (βολὴ) ἀποβολή, διακοπή, συγγραφή· (λογισμὸς) συλλογισμός, περισπασμός, συναγερμός· (βασιλεὺς) ἀντιβασιλεύς, ἀρχιερεύς, διαβολεύς· (ἀγωνιστὴς) ἀνταγωνιστής, πρωταγωνιστής, συμμαθητὴς* κ.ά.

2) Τα σύνθετα (και παρασύνθετα) επίθετα σε *-ης (-ες)* της γ΄ κλίσης που έχουν δεύτερο συνθετικό ρηματικό θέμα ή θέμα ουδετέρου σε *-ος* συνήθως τονίζονται στη λήγουσα: *ἀμελὴς (-ές), ἐλλιπής, εὐπρεπής, θεοφιλής, συμμιγής· εὐγενής, εὐειδής, ἀβαθὴς* κ.ά.

Τονίζονται όμως στην παραλήγουσα όσα λήγουν σε *-αντης, -αρκης, -ηθης, -ηρης, -μηκης, -ωδης, -μεγεθης: ἀν-άντης* (= ανηφορικός), ουδέτ. *ἄν-αντες* (το β΄ συνθετικό *ἄντα*, επίρρ. = απέναντι, από την πρόθ. *ἀντί*)· έτσι και: *κατάντης* (= κατηφορικός), *προσάντης* (= που υψώνεται απέναντι)· *αὐτ-άρκης*, ουδ. *αὔτ-αρκες· εὐ-ήθης* (= ανόητος), ουδ. *εὔ-ηθες· συν-ήθης*, ουδ. *σύν-ηθες· ξιφ-ήρης*, ουδ. *-ῆρες· ποδ-ήρης*, ουδ. *-ῆρες· εὐ-μήκης*, ουδ. *εὔ-μηκες· οὐρανο-μήκης*, ουδ. *οὐρανό-μηκες· δυσ-ώδης, εὐ-ώδης*, ουδ. *-ῶδες· εὐ-μεγέθης*, ουδ. *εὐ-μέγεθες*. Επίσης τα επίθ. *ἀν-αλήθης, φιλ-αλήθης*, ουδ. *-άληθες* κ.ά.

3) Τα παρασύνθετα επίθ. σε *-ικος* που παράγονται από σύνθετα ρήματα, τονίζονται στη λήγουσα, όπως και τα απλά, και είναι τρικατάληκτα:

(ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτικός, (ἐπι-τίθεμαι) ἐπιθετικός, (προ-τρέπω) προτρεπτικός, (συμβουλεύω) συμβουλευτικὸς κ.ά.

4) Από τα παρασύνθετα ρηματ. επίθ. σε *-τος* που παράγονται από ρήματα με α΄ συνθετικό πρόθεση:

α) όσα σημαίνουν κάτι που μπορεί να γίνει τονίζονται στη λήγουσα και είναι τρικατάληκτα: *(ἀνέχομαι) ἀνεκτὸς* (= που μπορεί να τον ανεχτεί κανείς), *(διαβαίνω) διαβατός, (διαλύω) διαλυτός, (ἐξαιρῶ) ἐξαιρετὸς* (= που μπορεί να εξαιρεθεί), *(ἐπαινῶ) ἐπαινετὸς* κ.ά.

β) όσα έχουν τη σημασία του παθητ. παρακειμένου τονίζονται στην προπαραλήγουσα και είναι δικατάληκτα: *(διαλύω) διάλυτος, -ος, -ον* (= διαλυμένος), *(διαχέω) διάχυτος, (ἐξαιρῶ) ἐξαίρετος* (= που έχει εξαιρεθεί, διαλεγμένος), *(περιρρέω) περίρρυτος* κ.ά.

5) Τα σύνθετα ρηματ. επίθ. σε *-τος*, με α΄ συνθετικό αχώριστο μόριο ή άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση τονίζονται στην προπαραλήγουσα σύμφωνα με το γενικό κανόνα για τον τονισμό των συνθέτων και είναι δικατάληκτα: (*ἀ-* + *βατὸς) ἄβατος, -ος, -ον, (δυσ-* + *βατὸς) δύσβατος, (ἡμι-* + *βρωτὸς) ἡμίβρωτος, (θεὸς* + *ἐλατὸς* από το *ἐλαύνω) θεήλατος, (αὐτὸς* + *κινητὸς) αὐτοκίνητος, (ἕτερος* + *κινητὸς) ἑτεροκίνητος* κ.ά.

6) Τα παρασύνθετα ρηματικά επίθ. σε *-τέος* παράγονται από σύνθετα ρήματα με α΄ συνθετικό πρόθεση και φυλάγουν πάντα τον τόνο στην παραλήγουσα: *(δια-βαίνω) διαβατέος, (ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτέος, (ἀπο-δίδωμι) ἀποδοτέος, (ἐπι-τρέπω) ἐπιτρεπτέον, (κατα-βάλλω) καταβλητέον, (καθ-αιρῶ) καθαιρετέον* κτλ.

7) Από τα σύνθετα ονόμ. σε *-ος* της β΄ κλίσης, που το α΄ συνθετικό τους είναι θέμα ονόματος ή αντωνυμίας και το β΄ συνθετικό θέμα ρήματος:

α) όσα έχουν παθητική ή αμετάβατη σημασία προπαροξύνονται: *αὐτό-γραφος* (= που γράφτηκε απ' αυτόν τον ίδιο), *πρωτό-τοκος* (= που γεννήθηκε πρώτος), *αὐτό-μολος* (= που ήρθε ο ίδιος, μόνος του), *ἰσόρροπος* (= που ρέπει εξίσου και προς τα δύο μέρη) κ.ά.

β) όσα έχουν ενεργητ. μεταβατική σημασία παροξύνονται, αν η παραλήγουσα είναι βραχύχρονη: *λογο-γράφος* (= που γράφει λόγους), *λιθο-βόλος* (= που ρίχνει πέτρες), *οἰνο-χόος* (= που χύνει κρασί), *πρωτοτόκος* (= που γέννησε πρώτη φορά), *σιτο-φάγος* (= που τρώει σιτάρι) κ.ά.· οξύνονται όμως, αν η παραλήγουσα είναι φύσει ή θέσει μακρόχρονη: *κυν-ηγός, ναυ-πηγός, στρατ-ηγός, παιδ-αγωγός, ἀργυρ-αμοιβός, ἱπποβοσκός, ψυχο-πομπὸς κ.ά.*

Στ΄ Σημασία των συνθέτων

433. Τα σύνθετα κατά τη σημασία τους χωρίζονται σε **προσδιοριστικά, αντικειμενικά, κτητικά** και **συνδετικά** ή **παρατακτικά.**

α) Προσδιοριστικά σύνθετα

434. **Προσδιοριστικά** λέγονται τα σύνθετα που το πρώτο συνθετικό τους προσδιορίζει το δεύτερο. Όταν δηλ. το σύνθετο αναλυθεί κατά τη σημασία του, το α΄ συνθετικό γίνεται προσδιορισμός του δεύτερου, ή επιρρηματικός (καθαρός επιρρηματικός ή εμπρόθετος) ή προσδιορισμός σε πτώση γενική:

επιθ. προσδιορισμός:	*ἀκρόπολις* (= **ἄκρα** *πόλις*), *πλαγίαυλος* (= **πλάγιος** *αὐλός*)
επιρρ. »	*ὀψιμαθής* (= *ὁ* **ὀψὲ** *μαθών*), *παλαιγενής* (= *ὁ* **πάλαι** *γενόμενος*)
εμπρόθ. »	*ὀρεσίτροφος* (= *ὁ* **ἐν ὄρεσι** *τρεφόμενος*), *χειροποίητος* (= *ὁ* **διὰ χειρὸς** *πεποιημένος*)
προσδ. με γενική:	*δημοκρατία* (= **δήμου** *κράτος*)
	θεογονία (= **θεῶν** *γένεσις*) κ.ά.

(πβ. τα νεοελλ.: *κοκκινόχωμα* = κόκκινο χώμα· *κρυφομιλώ* = μιλώ κρυφά· *σιδερόφραχτος* = φραγμένος με σίδερα· *νεροπότηρο* = ποτήρι του νερού κτλ.).

β) Αντικειμενικά σύνθετα

435. **Αντικειμενικά** λέγονται τα σύνθετα που, όταν αναλυθούν κατά τη σημασία τους, το ένα συνθετικό μέρος γίνεται αντικείμενο του άλλου:
ῥίψασπις (= *ὁ ῥίπτων τὴν ἀσπίδα*)· *μισάνθρωπος* (= *ὁ μισῶν τοὺς ἀνθρώπους*)· *λογογράφος* (= *ὁ γράφων λόγους*)· *λιθοτόμος* (= *ὁ τέμνων λίθους*) κ.ά. (Πβ. τα νεοελλ.: *ὡροδείκτης* = που δείχνει την ώρα· *μελισσοφάγος* = πουλί που τρώει τις μέλισσες κτλ.).

γ) Κτητικά σύνθετα

436. **Κτητικά** σύνθετα λέγονται όσα φανερώνουν κ τ ή σ η. Αυτά μπορούν να αναλυθούν στη μετοχή *ἔχων* (ή άλλη κατάλληλη) με αντικείμενο το β΄ συνθετικό και επιθετικό προσδιορισμό του το α΄ συνθετι-

κό: *μακρόχειρ* (= *ὁ ἔχων μακρὰς χεῖρας*)· *κακοδαίμων* (= *ὁ ἔχων κακὸν δαίμονα, κακὴν τύχην*)· *λευκόθριξ* (= *ὁ ἔχων λευκὰς τρίχας*)· *δίδραχμον*, ενν. *νόμισμα* (= *τὸ ἔχον τιμὴν δύο δραχμῶν*)· *πολύ-καρπος* (= *ὁ ἔχων, ὁ παράγων πολλοὺς καρποὺς*) κ.ά.

(Πβ. τα νεοελλ.: *ξανθομάλλης* = εκείνος που έχει ξανθά μαλλιά· *γαλανομάτης* = εκείνος που έχει γαλανά μάτια κτλ.).

δ) Συνδετικά ή παρατακτικά σύνθετα

437. **Συνδετικά** ή **παρατακτικά** λέγονται τα σύνθετα που σημαίνουν ό,τι και τα συνθετικά τους μέρη ενωμένα με το σύνδεσμο *καί*: *τραγ-έλαφος* (*τράγος καὶ ἔλαφος*)· *ἰατρό-μαντις* (*ἰατρὸς καὶ μάντις*)· *γλυκύ-πικρος* (*γλυκὺς καὶ πικρός*)· *λευκο-μέλας* (*λευκὸς καὶ μέλας*) κ.ά.

35ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΛΛΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΛΕΞΕΩΝ

438. Είδαμε (§ 372) ότι οι περισσότερες λέξεις της ελληνικής σχηματίστηκαν από άλλες με παραγωγή ή με σύνθεση, κατά τους κανόνες που αναγράφονται στα δύο προηγούμενα κεφάλαια. Πολλές όμως λέξεις σχηματίστηκαν και με δύο άλλους τρόπους που είναι: α) η **ονοματοποιία** και β) η **αλλαγή του γραμματικού είδους.**

α) Ονοματοποιία

439. **Ονοματοποιία** λέγεται ο ιδιαίτερος τρόπος σχηματισμού λέξεων από μίμηση ορισμένων ήχων. Π.χ. η λ. *δοῦπος* δεν σχηματίστηκε με παραγωγή ή με σύνθεση, παρά από μίμηση του υπόκωφου ήχου *δουπ-* με προσθήκη της κατάληξης *-ος*. Είναι δηλ., όπως λέγεται, λέξη *πεποιημένη* (φτιαγμένη). Η λέξη που σχηματίζεται με τέτοιον τρόπο λέγεται **ονοματοποιημένη λέξη.** Εννοείται ότι από μια ονοματοποιημένη λέξη μπορούν να σχηματιστούν έπειτα νέες παράγωγες λέξεις με τις γνωστές παραγωγικές καταλήξεις: *δοῦπος*: *δουπ-έω -ῶ* (ομηρ.).

440. Οι ονοματοποιημένες λέξεις είναι ονόματα ή ρήματα που σχηματίστηκαν:

α) **Από μίμηση φυσικών ήχων:**

βόμβος (αρχικά για τον άνεμο = ήχος εξακολουθητικός και υπόκωφος): *βομβέω -ῶ*·

βλύζω (για υγρά = αναπηδώ, αναβλύζω): *βλύσις, βλύσμα*·

βρέμω (αρχικά για το κύμα = ηχώ με πάταγο): *βρόμος* (= ήχος βροντερός, πάταγος)·

καχλάζω (για υγρά που βρίσκονται σε κίνηση, αναταραχή = κοχλάζω): *κάχλασμα*·

παφλάζω (αρχικά για τα κύματα = ηχώ με θόρυβο): *πάφλασμα*·

ῥόθος (= ορμητικός ήχος, πάταγος κυμάτων): *ῥοθέω -ῶ* (= βουίζω), *ῥόθιος* (= εκείνος που ορμά με θόρυβο·

ῥόχθος (για κύματα που βρίσκονται σε αναταραχή = πάταγος, βοή): *ῥοχθέω -ῶ*· (πβ. τα νεοελλ.: *πλατσαρίζω, μπουμπουνίζω, μπουμπουνητὸ* κτλ.).

β) **Από μίμηση ήχου αντικειμένων που κάνουν κρότο ή ενεργειών που προκαλούν θόρυβο:**

δοῦπος (= βαρύς υπόκωφος ήχος): *δουπέω -ῶ*· απ' αυτό και *γδοῦπος,* κυρίως στα σύνθετα, όπως το ποιητ. σύνθ. *ἐρί-γδουπος* (= που ηχεί βροντερά)·

κλαγγὴ (= ήχος του τόξου, όταν εκτοξεύεται το βέλος): *κλαγγάζω* και *κλαγγάνω, κλαγγώδης, κλαγγηδὸν* (= με κλαγγή)·

κτύπος (= δυνατός ήχος, κρότος): *κτυπέω -ῶ, κτύπημα* κτλ.·

σίζω (= βγάζω ήχο σαν σφύριγμα, όπως το καυτό μέταλλο όταν βυθίζεται σε κρύο νερό): *σιγμός* (= ήχος σαν σφύριγμα)·

τρίζω (= παράγω ιδιαίτερο ήχο σαν τρίξιμο): *τριγμός*·

τρώγω (= τρώγω κάτι σκληρό, κριτσανίζω): *τρώκτης* κτλ.

(Πβ. τα νεοελλ.: *τραντάζω, τσακίζω, τσιτσιρίζω, κριτσανίζω* κτλ.).

γ) **Από μίμηση φωνών ή επιφωνημάτων του ανθρώπου:**

αἰάζω (= κράζω *αἰαῖ,* θρηνώ)· *ἀλαλάζω* (= βγάζω την κραυγή *ἀλαλαὶ* που μ' αυτήν άρχιζαν τη μάχη): *ἀλαλητός*· *ἐλελίζω* (= βγάζω την πολεμική κραυγή *ἐλελεῦ*)· κα(γ)χάζω (= χαχανίζω, γελώ ηχηρά): *(κα(γ)χασμός*· *κιχλίζω* (= γελώ προσποιητά): *κιχλισμός*· *κραυγὴ* (= δυνατή φωνή): *κραυγάζω*· *οἰμώζω* (= φωνάζω *οἴμοι,* θρηνώ): *οἰμωγὴ* κ.ά. (**Πβ.** § 403).

δ) **Από μίμηση της φωνής των ζώων:**

βαΰζω (για σκύλους = γαβγίζω· αλλά και για ανθρώπους = ουρλιάζω)· *βληχάομαι -ῶμαι* (γι' αρνιά και για γίδες = βελάζω), *βληχὴ* (= βέλασμα)· *βρυχάομαι -ῶμαι* (κυρίως για λιοντάρια), *βρυχή, βρυχηθμός, βρύχημα* (= άγρια φωνή, μούγκρισμα)· *κακάβη* (= η πέρδικα, που ονομάστηκε

έτσι από τη φωνή της), *κακαβίζω* ή *κακάζω* (για τη φωνή της πέρδικας = κακαρίζω)· *κοκκύζω* (για την κραυγή του κούκου· *κόκκυξ* = ο κούκος)· *κράζω* (κυρίως για κοράκια, βατράχους κτλ. αλλά και για ανθρώπους)· *κραυγάζω* (για σκύλους, κοράκια κτλ. αλλά και γι' ανθρώπους = βγάζω δυνατή φωνή)· *κρώζω* (για το κοράκι, την κουρούνα και γι' άλλα πουλιά), *κρωγμὸς* (= κραυγή κορακιού ή κουρούνας)· *πιπ(π)ίζω* (για τα πουλιά)· *τιτίζω* (για τα πουλιά) κ.ά.

(Πβ. τα νεοελλ.: *ζουζούνι, καρακάξα, κουκουβάγια* κτλ., που ονομάστηκαν έτσι από τον ήχο της φωνής τους).

β) Αλλαγή του γραμματικού είδους

441. Πολλές φορές μια λέξη όχι μόνο μεταβάλλει την αρχική σημασία της, αλλά και μεταπηδά από ένα μέρος του λόγου σε άλλο. Π.χ. στην αρχαία γλώσσα η λ. *τριήρης* αρχικά ήταν επίθετο και λεγόταν μαζί με το ουσιαστικό *ναῦς: τριήρης ναῦς* (= πλοίο με τρεις σειρές κουπιά)· έπειτα με παράλειψη του ουσ. *ναῦς* η λ. *τριήρης* πήρε τη σημασία του ουσιαστικού. Έτσι και: *ὁ ἐπιμελούμενος* είναι μετοχή (με το άρθρο της), αλλά πολλές φορές στη φράση χρησιμοποιείται αντί για το επίθετο *ὁ ἐπιμελής* κτλ. (Πβ. στα νεοελλ.: τα επίθ. *μηχανικός, εκπαιδευτικός, νομικός* κτλ. σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνουν σημασία ουσιαστικών και σημαίνουν πρόσωπα που ασκούν τα σχετικά επαγγέλματα· αντίθετα κάποτε μερικά ουσιαστικά χρησιμοποιούνται σαν επίθετα· π.χ. *λιοντάρι* = γενναίος, *λαγός* = δειλός κτλ.).

Στις περιπτώσεις αυτές έχομε **αλλαγή του γραμματικού είδους,** που λέγεται και **καταχρηστική παραγωγή.**

Στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, η αλλαγή του γραμματικού είδους των λέξεων είναι πολύ συνηθισμένη:

α) **Κύρια ονόματα προσώπων** γίνονται από κοινά ουσιαστικά, επίθετα ή μετοχές: *Γνάθων -ωνος* (από το μεγεθυντικό *γνάθων*), *Εὐθύφρων -ονος* (από το επίθ. *εὐθύφρων* = αυτός που σκέφτεται σωστά), *Θάλλων -ωνος* (από τη μετοχή ενεστ. του ρ. *θάλλω*), *Λύσων -ωνος* (από τη μετοχή μέλλ. του ρ. *λύω*), *Πείσων -ωνος* (από τη μετοχή μέλλ. του ρ. *πείθω*) κ.ά. (πβ. τα νεοελλ. *Δοντάς, Μαγουλάς, Στρατηγός, Λιανός, Καλούμενος*) κτλ. Και με ανέβασμα ή κατέβασμα του τόνου: *(φαιδρός) Φαῖδρος, (πυρρός) Πύρρος, (σιμός) Σῖμος, (δημοσθενής) Δημοσθένης, (ἰσοκρατής) Ἰσοκράτης, (πολυκρατής) Πολυκράτης, (περικλεής) Περικλέης -ῆς, (σωζόμενος) Σωζομενός, (ἀκούμενος) Ἀκουμενὸς* κ.ά. (Πβ. τα νεοελλ.: *σταυρός - Σταύρος· χοντρός - [Χόντρος] Χόνδρος* κτλ.).

β) **Τοπωνυμίες** (γεωγραφικά ονόματα) γίνονται από κοινά ουσιαστικά ή επίθετα: *Μαραθὼν* (από το περιεκτικό *μαραθὼν* = τόπος που έχει πολλά μάραθα), *Σικυὼν* (από το περιεκτικό *σικυὼν* = τόπος όπου παράγονται πολλά αγγούρια· *σικυὸς* = αγγούρι), *Κεραμεικὸς* (από το επίθ. κεραμεικός). Έτσι και: *Ἑλλάς, Κρόνιον, Ἀρτεμίσιον, Θησεῖον,* που αρχικώς ήταν επίθετα, έγιναν έπειτα ουσιαστικά από παράλειψη του αρχικού ουσιαστικού που συνόδευαν (*Ἑλλὰς γῆ* ή *χώρα, Κρόνιον ἱερόν*) κτλ.

γ) **Κοινά ουσιαστικά** (προσηγορικά) γίνονται από επίθετα: *κεραμεική, μαντική, πολεμικὴ* κτλ. (ενν. *τέχνη*)· *θεωρικά, στρατιωτικὰ* κτλ. (ενν. *χρήματα*)· *νικητήρια, σωτήρια* κτλ. (ενν. *ἱερά*).

Επίσης ως ουσιαστικά χρησιμοποιούνται επίθετα και μετοχές με το άρθρο τους, που αρχικά ήταν επιθετικοί προσδιορισμοί ουσιαστικών που παραλείπονται: *ὁ αγαθός, ὁ σοφός, ὁ πλούσιος* κτλ. (ενν. *ἄνθρωπος* ή *ἀνήρ*)· *οἱ ἄριστοι, οἱ ὀλίγοι, οἱ πολλοὶ* (ενν. *πολῖται*)· *οἱ ζῶντες, οἱ τεθνεῶτες, οἱ προγεγενημένοι, οἱ παρόντες, οἱ ἀπόντες* (ενν. *ἄνθρωποι*)· *ὁ λέγων* (= ο ρήτορας), *ὁ διώκων* (= ο κατήγορος), *ὁ φεύγων* (= ο κατηγορούμενος), *οἱ ἔχοντες* (= οι πλούσιοι), *ὁ νικῶν* (= ο νικητής), *ἡ εἱμαρμένη* (= η μοίρα), *ἡ ἐπιοῦσα* (= η επόμενη μέρα), *τὸ παρελθόν, τὸ παρόν, τὸ μέλλον, τὸ δέον, τὸ προσῆκον* κ.ά.

Έτσι μερικά επίθετα και μερικές μετοχές έγιναν στο τέλος τέλεια ουσιαστικά: *τριήρης, τετρήρης, πεντήρης* (ενν. *ναῦς*), *ὁ ἄρχων* (= αρχηγός, κυβερνήτης), *ἡ αἴθουσα* (μετοχή του ρ. *αἴθω* = λάμπω: αυτή που λάμπει, ενν. *στοά*) κ.ά.

δ) Ως **επίθετα** χρησιμοποιούνται πολλές επιθετικές μετοχές (επιθετικοί προσδιορισμοί): *ὁ λάμπων ἥλιος* (= *ὁ λαμπρὸς ἥλιος*), *ἡ εὐδαιμονοῦσα χώρα (= ἡ εὐδαίμων χώρα), τὸ ζέον ὕδωρ (= τὸ θερμὸν ὕδωρ), ὁ εὐδοκιμῶν ποιητὴς (= ὁ εὐδόκιμος ποιητής), οἱ εὐποροῦντες πολῖται (= οἱ εὔποροι πολῖται)* κ.ά.

36ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Κυριολεξία και μεταφορά

442. Οι λέξεις κάθε γλώσσας εκφράζουν γενικά ορισμένες έννοιες: *ἄνθρωπος, γῆ, οὐρανός, καλός, κακός, ἔρχομαι, λέγω* κτλ. (βλ. § 6 και § 27).

Αλλά πολλές φορές στην αρχαία ελληνική (όπως και στη νέα και σε άλλες γλώσσες) οι λέξεις δεν χρησιμοποιούνται στη μία μόνο, την αρχική (και βασική) σημασία τους με την οποία δηλώνεται ορισμένη έννοια· συχνά η βασική αυτή σημασία τους μεταφέρεται σε άλλες έννοιες. Έτσι π.χ. η αρχαία λέξη *ῥεῦμα* σήμαινε καθετί πού ρέει, τρέχει, ιδίως για τα υγρά· αργότερα όμως η σημασία της μεταφέρθηκε και σε έννοιες νοητών πραγμάτων, και είπαν: *τὸ τῆς τύχης ῥεῦμα μεταπίπτει ταχύ,* για να δείξουν πόσο μοιάζει η τύχη των ανθρώπων με ένα ποτάμι που ολοένα κυλά, άρα αλλάζει, μεταβάλλεται. Η χρήση μιας λέξης στην αρχική, την κύρια σημασία της, λέγεται **κυριολεξία,** στην παραλλαγμένη σημασία της λέγεται **μεταφορά** ή **μεταφορική χρήση.**

443. Η μεταφορική χρήση των λέξεων, που δίνει στο λόγο εκφραστικότητα και ζωηρότητα, είναι συχνή στην αρχαία ελληνική. Έτσι, μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

α) **Ουσιαστικά:** η λ. *βλαστὸς* σημαίνει κυριολεκτικά το νέο κλαδί ενός φυτού (βλαστάρι, κλωνάρι)· η ίδια λέξη μεταφορικά σημαίνει το τέκνο· η λ. *ἕρκος* (= φραγμός) λέγεται κυριολεκτικά για τον περίβολο της αυλής, χρησιμοποιείται όμως μεταφορικά στις φράσεις *ἕρκος ὀδόντων* (= περίφραγμα που σχηματίζουν τα δόντια), *ἕρκος πολεμιστῶν* (= αμυντική παράταξη πολεμιστών).

Έτσι και: *ποιμὴν* (μτφ. = ηγεμόνας, άρχοντας), *ἡμέρας βλέφαρον* (αντί: *ἡμέρας ὀφθαλμός,* μτφ. = ήλιος), *λιμὴν* (μτφ. = καταφυγή, καταφύγιο), *κυβερνήτης* (κυριολ. = κυβερνήτης πλοίου, πηδαλιούχος· μτφ. = άρχοντας που κυβερνά την πόλη), *οἶστρος* (κυριολ. = βοϊδόμυγα· μτφ. = καθετί που ερεθίζει, διέγερση), *χειμὼν* (κυριολ. = χειμώνας, κακοκαιρία· μτφ. = δυστυχία, συμφορά), *ἔαρ* (κυριολ. = άνοιξη· μτφ. = νεανική ηλικία), *σκάφος* (κυριολ. πλοίο· μτφ. «σκάφος της πόλεως» = πολιτεία) κ.ά.

β) **Επίθετα:** *τείχη χαλκᾶ καὶ ἀδαμάντινα* (= δυνατά), *ὑγίεια χρυσῆ*

(= πολύτιμη), *ἡμέρα χρυσῆ* (= ηλιόλουστη), *ἀνὴρ σκληρός* (= αυστηρός, πεισματάρης), *μαλακὸς* (= ήπιος, πράος ή άτολμος, δειλός), *θυμὸς σιδηροῦς* (= ψυχή σκληρή, αλύγιστη), *γέροντες πρίνινοι* (= δυνατοί και ακμαίοι), *ψιλὸς* (κυριολ. για το έδαφος = άδεντρος· για ζώα = άτριχος· μτφ. = στερημένος από κάτι, ακάλυπτος· πβ. *στρατιώτης ψιλὸς* = ελαφρά οπλισμένος· *ἡ ψυχὴ ψιλὴ οὖσα τοῦ σώματος* = στερημένη από το σώμα, χωρίς το σώμα· *νεκρὸς ψιλὸς* = που δεν σκεπάστηκε με χώμα κτλ.), *πτερόεις* (κυριολ. = φτερωτός· μτφ. = ελαφρός, φευγαλέος) κ.ά.

γ) **Ρήματα:** *δάκνω* (κυριολ. = δαγκάνω· μτφ. = λυπώ), *ὑφαίνω* (κυριολ. *ὑφαίνω ἱστόν*· μτφ. *ὑφαίνω δόλον* = παρασκευάζω δόλο, δολοπλοκώ), *ἀνθῶ* (κυριολ. για φυτά· μτφ. = ακμάζω), *ἀναχαιτίζω* (κυριολ. = σταματώ το άλογο κρατώντας το από τη χαίτη· μτφ. = σταματώ κάτι με τη δύναμή μου, συγκρατώ), *στέγω* (κυριολ. = στεγάζω, σκεπάζω· μτφ. = προστατεύω, υπερασπίζω), *ἡγοῦμαι* (κυριολ. = προπορεύομαι· μτφ. = άρχω), *λάμπω* (κυριολ. = παρέχω φως, λαμποκοπώ· μτφ. = διακρίνομαι, διαπρέπω, π.χ. *λάμπει ἡ ἀρετή,* ή φαίνομαι φαιδρός, χαρούμενος, π.χ. *φαιδρὸς λάμποντι μετώπῳ*), *πίνω* (κυριολ. = πίνω νερό κτλ.· μτφ. *ἡ γῆ πίνει τὸν ὄμβρον, ὁ λύχνος πίνει τὸ ἔλαιον* κτλ.), *πίπτω* (κυριολ. = ρίχνομαι κάτω· μτφ. *πίπτω ἐν μάχῃ* = φονεύομαι· για τον άνεμο = κοπάζω· για ενέργεια = αποτυχαίνω) κ.ά.

δ) **Επιρρήματα,** κυρίως τροπικά, παράγωγα από επίθετα: *ἀσθενῶς - βαρέως φέρω τι* (= ελαφρά, λίγο - δύσκολα υποφέρω κάτι, δυσφορώ για κάτι), *κούφως φέρω τι* (= εύκολα υποφέρω κάτι, θεωρώ κάτι εύκολο), *καινῶς λαλῶ* (= μιλώ με νέο, παράδοξο τρόπο, παραδοξολογώ) κ.ά.

ε) **Προθέσεις:** *ἀμφὶ* (κυριολ. = και από τα δύο μέρη· μτφ. *ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα* = περίπου, επάνω κάτω...), *περὶ* (κυριολ. = ολόγυρα· μτφ. *περὶ μέσας νύκτας* = περίπου, σχεδόν...), *ἐπὶ* (κυριολ. = επάνω· μτφ. *ὁ ἐπὶ τῶν νεῶν* = αυτός που έχει την επιστασία των πλοίων) κτλ.

2. Είδη μεταφοράς

444. Γενικά οι αλλαγές που παρουσιάζουν οι σημασίες των λέξεων με τη μεταφορική χρήση τους μπορούν να διαιρεθούν σε δύο κατηγορίες:

α) Το **πλάτεμα** της σημασίας, όταν αυτή από την αρχική έννοια στην οποία είχε αποδοθεί μια λέξη ἐπεκτείνεται και σε άλλες, εξαιτίας κάποιας ομοιότητας με την πρώτη έννοια. Π.χ. η λ. *κυβερνήτης,* που λεγόταν αρχικά μόνο για τον κυβερνήτη του πλοίου, πήρε αργότε-

ρα π λ α τ ύ τ ε ρ η σημασία και σημαίνει και αυτόν που διοικεί την πόλη, το κράτος κτλ. Έτσι και η λ. *ἀγκών*, που αρχικά σήμαινε την καμπή του βραχίονα, χρησιμοποιήθηκε έπειτα με γενικότερη σημασία και για κάθε καμπή: *ἀγκὼν τείχους* κτλ. (Πβ. τα νεοελλ.: *φύλλο*, αρχικά φύλλο δέντρου, έπειτα μ' επέκταση της σημασίας: φύλλο χαρτιού, τετραδίου, βιβλίου, παραθύρου κτλ.).

β) Το **στένεμα** της σημασίας, όταν αυτή π ε ρ ι ο ρ ί ζ ε τ α ι· ενώ δηλαδή αρχικά η λέξη χρησιμοποιείται για πολλά όμοια πράγματα, συνηθίζεται έπειτα για ένα από τα όμοια πράγματα. Π.χ. ή λ. *ἄστυ* με την αρχική της σημασία λέγεται για κάθε πόλη: *τὸ ἄστυ Κορίνθου, Θήβης, Σούσων* κτλ.· αργότερα όμως από τους Αττικούς χρησιμοποιείται ειδικά για την πόλη της Αθήνας (συχνά χωρίς άρθρο): *ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν*. Έτσι και η λ. *ἰσθμός* αρχικά λέγεται για κάθε ισθμό: *ὁ ἰσθμὸς τῆς Παλλήνης, ὁ τῶν Λευκαδίων ἰσθμὸς* κτλ.· αργότερα όμως χρησιμοποιείται η λέξη μόνη της (χωρίς προσδιορισμό) και σημαίνει ειδικά τον ισθμό της Κορίνθου: *(Εὐρυβιάδης ἐβούλετο) πλεῖν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν* κτλ. (Πβ. τα νεοελλ.: *η πόλη* = κάθε πόλη· έπειτα, ειδικά = η Κωνσταντινούπολη —και τότε γράφεται *η Πόλη*—, *μοναχὸς* = μόνος, απομονωμένος· έπειτα, ειδικά = καλόγερος κτλ.).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Α

Ἄγαμαι. Βλ. § 347, 4 (σ. 231)

ἄγνυμι. Βλ. *κατάγνυμι.*

ἀγορεύω (θέματα βλ. § 358, σ. 240), πρτ. *ἠγόρευον,* μέλλ. *-αγορεύσω* και συνήθ. *-ερῶ,* αόρ. *-ηγόρευσα* και β' *-εἶπον,* πρκμ. *-εἴρηκα,* υπερσ. *-ειρήκειν.* Παθ. *ἀγορεύομαι,* πρτ. *-ηγορευόμην,* μέσ. μέλλ. ως παθ. *-αγορεύσομαι,* παθ. μέλλ. *-ρηθήσομαι,* παθ. αόρ. *-ηγορεύθην* και συνήθ. *-ερρήθην,* πρκμ. *-είρημαι,* υπερσ. *-ειρήμην.* Παράγ. *ἀγόρευσις, ἀγορητής, προσρητέος, προσ-αγορευτέος, ἀπόρρητον* κτλ.

ἄγω (= οδηγώ, φέρνω· θ. *ἀγ-*), πρτ. *ἦγον,* μέλλ. *ἄξω,* αόρ. β' *ἤγαγον* (βλ. § 314, 1, δ), πρκμ. *ἦχα* και (μτγν.) *ἀγήοχα* (βλ. § 69, 2, α), υπερσ. (μτγν.) *ἠγηχόειν.* Μέσ. και παθ. *ἄγομαι,* πρτ. *ἠγόμην,* μέσ. μέλλ. *ἄξομαι,* μέσ. αόρ. β' *ἠγαγόμην,* παθ. μέλλ. *ἀχθήσομαι,* παθ. αόρ. *ἤχθην,* πρκμ. *ἦγμαι,* υπερσ. *ἤγμην.* Παράγ. *ἀγωγή, ἀγωγός, ἀγωγεύς, ἐπακτός, ἐπείσακτος, ἀκτέον* κτλ.

ἀδικέω -ῶ. Βλ. § 359, 4 (σ. 241).

ᾄδω (= ψάλλω, τραγουδώ· θ. *ἀειδ-, ᾀδ-*), πρτ. *ᾖδον,* μέσ. μέλλ. ὡς ενεργ. *ᾄσομαι* (βλ. § 359, 3), αόρ. *ᾖσα.* Παθ. *ᾄδομαι,* παθ. αόρ. *ᾔσθην.* Παράγ. *ᾆσμα, ᾠδὴ* (από το *ἀοιδή*), *ᾀστέον.*

αἰδέομαι -οῦμαι. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 214).

αἰνέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 213).

αἱρέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214) και § 358 (σ. 240).

αἴρω (= σηκώνω· θ. *ἀρ-* και απ' αυτό *ἀρj-* = *αἰρ-,* § 301, 2), πρτ. *ἦρον,* μέλλ. *ἀρῶ,* αόρ. *ἦρα* (υποτ. *ἄρω,* προστ. *ἆρον* κτλ.), πρκμ. *ἦρκα,* υπερσ. *-ἤρκειν.* Μέσ. και παθ. *αἴρομαι,* πρτ. *ἠρόμην,* μέσ. μέλλ. *ἀροῦμαι,* μέσ. αόρ. *ἠράμην,* παθ. αόρ. *ἤρθην* (και ως μέσ.), πρκμ. *ἦρμαι,* υπερσ. *ἤρμην.* Παράγ. *ἄρσις, ἄρμα* (= το βάρος που σηκώνει κανείς), *ἄρδην* κτλ.

αἰσθάνομαι (αποθ. μέσ.· θ. *αἰσθ-*· απ' αυτό *αἰσθ-αν-* § 357, β' και *αἰσθε-* = *αἰσθη-* § 353, γ), πρτ. *ᾐσθανόμην,* μέσ. μέλλ. *αἰσθήσομαι,* μέσ. αόρ. β' *ᾐσθόμην* (βλ. § 314, 1, α), πρκμ. *ᾔσθημαι,* υπερσ. *ᾐσθήμην.* Παράγ. *αἴσθημα, αἴσθησις, αἰσθητός (εὐαίσθητος, ἀναίσθητος).*

αἰτιάομαι -ῶμαι (αποθ. μεικτό). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

---

1. Οι παύλες εμπρός από τους τύπους σημαίνουν ότι αυτοί βρίσκονται μόνο σύνθετοι.

ἀκέομαι -οῦμαι (αποθ. ενεργ.). Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).
ἀκούω. Βλ. § 291 (σ. 179) και § 359, 3 (σ. 241).
ἀλέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).
ἀλίσκομαι (= πιάνομαι, κυριεύομαι· αποθ., παθ. του *αἱρέω -ῶ*· θ. Ϝαλ- = *ἀλ-*, απ' αυτό *ἀλ-ισκ-* § 354 και Ϝαλω- = *ἀλω-*, *ἀλο-*), πρτ. *ἡλισκόμην*, μέσ. μέλλ. με παθ. σημασ. *ἀλώσομαι* (§ 359, 4), ενεργ. αόρ. β' με παθ. σημασ. *ἑάλων* και σπάν. με συναίρεση *ἥλων* (§ 269, 1, δ· ὑποτ. *ἁλῶ*, *-ῷς*, *-ῷ* κτλ., ευκτ. *ἁλοίην*, απαρ. *ἁλῶναι*, μετ. *ἁλούς*), πρκμ. *ἑάλωκα* και σπάν. με συναίρ. *ἥλωκα* (β. § 272, 4), υπερσ. *ἡλώκειν*. Παράγ. *ἅλωσις*, *ἁλωτός*, *εὐάλωτος* κτλ.
ἁμαρτάνω (= αποτυχαίνω, λαθεύω·. θ. *ἁμαρτ-*· απ' αυτό *ἁμαρτ-αν-* § 357, β' και *ἁμαρτε-* = *ἁμαρτη-* § 353, γ) πρτ. *ἡμάρτανον*, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. *ἁμαρτήσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *ἥμαρτον*, (βλ. § 314, 1, α) πρκμ. *ἡμάρτηκα*, υπερσ. *ἡμαρτήκειν*. Παθ. *ἁμαρτάνομαι* και συνήθ. ως απρόσ. *ἁμαρτάνεται*, πρτ. *ἡμαρτάνετο*, παθ. αόρ. *ἡμαρτήθη*, πρκμ. *ἡμάρτηται*, υπερσ. *ἡμάρτητο*. Παράγ. *ἁμαρτία*, *ἁμάρτημα*, *ἁμαρτωλός*, *ἀναμάρτητος*, *ἐπεξαμαρτητέον* κτλ.
ἀμφιέννυμι (*ἀμφὶ* + *ἕν-νυ-μι* = ντύνω· θ. Ϝεσ- = *ἑσ-*· απ' αυτό *ἕσνυ-* = *ἕννυ-* § 333, δ), πρτ. *ἠμφιέννυν* (§ 269, 2, α), μέλλ. συνηρ. *ἀμφιῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. *ἠμφίεσα*. Μέσ. *ἀμφιέννυμαι*, (πρτ. *ἠμφιεννύμην*), μέσ. μέλλ. *ἀμφιέσομαι*, πρκμ. *ἠμφίεσμαι*. Παράγ. *ἀμφίεσις*, *ἀμφίεσμα*, *εἷμα* (από το Ϝεσ-μα), *ἐσθὴς* (από το θ. Ϝεσ-, *ἑσ-*, *ἐσ-*), *ἱμάτιον* (υποκορ. από το Ϝέσ-μα, *εἷμα*, *ἷμα*).
ἀναλίσκω και **ἀναλόω -ῶ** (= ξοδεύω· θ. *ἀν-αλ-*· απ' αυτό *ἀν-αλ-ισκ-* § 354 και *ἀν-αλο-*), πρτ. *ἀνήλισκον* και *ἀνήλουν*, μέλλ. *ἀναλώσω*, αόρ. *ἀνήλωσα*, πρκμ. *ἀνήλωκα*. Μέσ. και παθ. *ἀναλίσκομαι* και σπάν. *ἀναλόομαι -οῦμαι*, πρτ. *ἀνηλισκόμην* και *ἀνηλούμην*, παθ. μέλλ. *ἀναλωθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἀνηλώθην*, πρκμ. *ἀνήλωμαι*, υπερσ. *ἀνηλώμην*. Παράγ. *ἀνάλωμα*, *ἀνάλωσις*, *ἀναλωτής*, *ἀναλωτέος* κτλ.
ἀνιάω -ῶ (= λυπώ, στενοχωρώ· θ. *ἀνιᾰ-*), πρτ. *ἠνίαον -ων*, μέλλ. *ανιᾱ́σω*, αόρ. *ἠνίᾱσα* (§ 331, 1). Μέσ. *ἀνιῶμαι*, πρτ. *ἠνιώμην*, μέσ. μέλλ. *ἀνιᾱ́σομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἠνιᾱ́θην* § 359, 5). Παράγ. *ἀνιᾱρὸς* κτλ.
ἀνοίγω καὶ **ἀνοίγνυμι** (*ἀνὰ* + *οἴγω*· θ. Ϝοιγ- = *οἰγ-*· απ' αυτό *οἰγ-νυ-* § 333, α), πρτ. *ἀνέῳγον* (§ 269, 1, δ), μέλλ. *ἀνοίξω*, αόρ. *ἀνέῳξα*, πρκμ. *ἀνέῳχα* (§ 272, 2). Παθ. *ἀνοίγομαι*, πρτ. *ἀνεῳγόμην*, παθ. αόρ. *ἀνεῴχθην*, πρκμ. *ἀνέῳγμαι*, υπερσ. *ἀνεῴγμην*, συντελ. μέλλ. *ἀνεῴξομαι* (= θά είμαι ανοιχτός). Παράγ. *ἄνοιγμα*, *ἄνοιξις*, *ἀνοικτός*, *ἀνοικτέον*.

ἀνύω και **ἀνύτω** (ή **ἀνύτω**). Βλ. § 291 (σ. 179).

ἀπεχθάνομαι (αποθ. = γίνομαι μισητός· θ. *ἐχθ-*· απ' αυτό *ἐχθ-αν-* § 357, β΄ και *ἐχθε-* = *ἐχθη-* § 353, γ), πρτ. *ἀπηχθανόμην*, μέσ. μέλλ. με παθ. σημασ. *ἀπεχθήσομαι*, μέσ. αόρ. β΄ με παθ. σημασ. *ἀπηχθόμην*, πρκμ. *ἀπήχθημαι*, υπερσ. *ἀπηχθήμην*.

(ἀπο)δειλιάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

(ἀπο)διδράσκω (= δραπετεύω· θ. *δρᾱ-* και απ' αυτό *δι-δρα-σκ-* § 356), πρτ. *ἀπεδίδρασκον*, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. *ἀποδράσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β΄ *ἀπέδραν* (§§ 349-350), πρκμ. *ἀποδέδρακα*, υπερσ. *ἀπεδεδράκειν*. Παράγ. *ἀπόδρασις*, *ἄδραστος* (= εκείνος που δεν μπορεί να ξεφύγει).

(ἀπο)θνῄσκω (θ. *θαν-*, *θνα-*, *θνη-* και απ' αυτό *θνη-ισκ-* = *θνῃσκ-* § 354), πρτ. *ἀπέθνῃσκον*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *ἀποθανοῦμαι*, αόρ. β΄ *ἀπέθανον*, πρκμ. *τέθνηκα* (§ 351, 9), υπερσ. *ἐτεθνήκειν*, συντελ. μέλλ. *τεθνήξω*. Παράγ. *θνητός*.

ἀπόλλυμι και **ἀπολλύω** (= καταστρέφω, χάνω· θ. *ὀλ-*· απ' αυτό *ὀλ-νυ-* = *ὀλλυ-* και *ὀλε-*), πρτ. *ἀπώλλυν* και *ἀπώλλυον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἀπολῶ*, αόρ. *ἀπώλεσα*, πρκμ. *ἀπολώλεκα* (§ 273), υπερσ. *ἀπωλωλέκειν*, συντελ. μέλλ. *ἀπολωλεκὼς ἔσομαι*. Παθ. *ἀπόλλυμαι*, πρτ. *ἀπωλλύμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *ἀπολοῦμαι*, μέσ. αόρ. β΄ με παθ. σημασ. *ἀπωλόμην*, ενεργ. πρκμ. β΄ με παθ. σημασ. *ἀπόλωλα* (§ 273), υπερσ. *ἀπωλώλειν*. Παράγ. *ὀλετήρ*, *ὄλεθρος*, *ἀπώλεια*, *πανώλης*, *ἐξώλης* (= ολότελα χαμένος), *προώλης* (= χαμένος από πριν, άξιος να χαθεί πρόωρα).

ἀρέσκω (θ. *ἀρ-*, *ἀρε-* και απ' αυτό *ἀρε-σκ-* § 354), πρτ. *ἤρεσκον*, μέλλ. *ἀρέσω*, αόρ. *ἤρεσα*. Μέσ. *ἀρέσκομαι*, πρτ. *ἠρεσκόμην*, μέσ. αόρ. *ἠρεσάμην*. Παράγ. *ἀρεστὸς (εὐάρεστος, δυσάρεστος)* κτλ.

ἀρκέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

ἀρόω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. γ, 1 (σ. 216).

αὔξω και **αὐξάνω** (θ. *αὐγ-* + *σ* = *αὐξ-* § 357, ς΄ και απ' αυτό *αὐξ-αν-* § 357, β΄ και *αὐξε-* = *αὐξη-* § 353, γ), πρτ. *ηὖξανον* και *ηὖξον*, μέλλ. *αὐξήσω*, αόρ. *ηὔξησα*, πρκμ. *ηὔξηκα*. Μέσ. και παθ. *αὔξομαι* και *αὐξάνομαι*, πρτ. *ηὐξόμην* και *ηὐξανόμην*, μέσ. μέλλ. *αὐξήσομαι*, παθ. μέλλ. *αὐξηθήσομαι*, παθ. αόρ. *ηὐξήθην*, πρκμ. *ηὔξημαι*, υπερσ. *ηὐξήμην*. Παράγ. *αὔξησις*, *αὐξητός*, *αὐξητέον* κτλ.

ἀφικνέομαι -οῦμαι (αποθ. = φθάνω· θ. *ἱκ-* και απ' αυτό *ἱκ-νε-* § 357, δ΄), πρτ. *ἀφικνούμην*, μέσ. μέλλ. *ἀφίξομαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ἀφικόμην*, πρκμ. *ἀφῖγμαι*, υπερσ. *ἀφίγμην*. Παράγ. *ἄφιξις*, *ἐφικτὸς (ἀνέφικτος)* κτλ.

ἄχθομαι (αποθ. = στενοχωριέμαι, αγανακτώ· θ. *ἀχθ-* και *ἀχθεσ-*), πρτ. *ἠχθόμην*, μέσ. μέλλ. *ἀχθέσομαι*, παθ. αόρ. με μέσ. σημασ. *ἠχθέσθην*.

Β

Βαίνω (= βαδίζω· θ. *βη-* και *βα-*· απ' αυτό *βα-νι-* = *βαιν-* § 357, ε'), πρτ. *-εβαινον*, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. *-βήσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *-εβην* (§§ 349 - 350), πρκμ. *βέβηκα* (§ 351, 10), υπερσ. *ἐβεβήκειν*. Παθ. *-βαίνομαι*, παθ. αόρ. *-εβάθην*, πρκμ. *-βέβαμαι*. Παράγ. *βάσις*, *βάδην*, *-βατὸς* (*ἄβατος* κτλ.).

βάλλω (= ρίχνω, χτυπώ· θ. *βαλ-*· απ' αυτό *βαλj-* = *βαλλ-* § 301, 1 και *βλη-* § 309, δ), πρτ. *ἔβαλλον*, μέλλ. (συνηρ.) *βαλῶ*, αόρ. β' *ἔβαλον* (§§ 310-311), πρκμ. *βέβληκα*, υπερσ. *ἐβεβλήκειν*. Παθ. *βάλλομαι*, πρτ. *ἐβαλλόμην*, μέσ. μέλλ. *-βαλοῦμαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐβαλόμην*, *παθ. μέλλ. βληθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐβλήθην*, πρκμ. *-βέβλημαι*, υπερσ. *-εβεβλήμην*. Παράγ. *βλῆμα*, *βλητὸς* (*ἀπόβλητος* κτλ.), *βλητέον* κτλ.

βιβάζω (= βάζω· θ. *βα-*· απ' αυτό *βι-βα-* § 355 και από αναλογία προς τα σε *-άζω* θ. *βιβαζ-*), πρτ. *-εβίβαζον*, μέλλ. (συνηρ.) *βιβῶ*, *-ᾷς*, *-ᾷ* κτλ. αόρ. *-εβίβασα*. Παθ. *βιβάζομαι*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *βιβῶμαι*, *-ᾷ*, *ᾶται* κτλ., μέσ. αόρ. *-εβιβασάμην*. Παράγ. *-βιβαστέον* κτλ.

βιβρώσκω (= τρώγω· θ. *βρω-* και απ' αυτό *βι-βρω-σκ-* § 356), εύχρ. μόνο ο ενεργ. πρκμ. *βέβρωκα*, το απαρ. παθ. πρκμ. *-βεβρῶσθαι* και η μετ. *-βεβρωμένος*. Παράγ. *βρωτὸς (ἡμίβρωτος)*. Τα λοιπά αναπληρώνονται από το *ἐσθίω*.

βλαστάνω (θ. *βλαστ-*· απ' αυτό *βλαστ-αν-* § 357, β' και *βλαστε-* = *βλαστη-* § 353, β), πρτ. *ἐβλάστανον*, αόρ. β' *ἔβλαστον*, υπερσ. *ἐβλαστήκειν*.

βλώσκω (ποιητ. = έρχομαι· θ. *μολ-* και με μετάθεση *μλο-* = *μβλο-* = *βλω-*· απ' αυτό *βλω-σκ-* § 354), αόρ. β' *ἔμολον*.

βούλομαι (αποθ. παθ. = θέλω· θ. *βουλ-* και *βουλε-* = *βουλη-* § 353, γ), πρτ. *ἐβουλόμην* και *ἠβουλόμην* (§ 269, 1, α), μέσ. μέλλ. *βουλήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐβουλήθην* και *ἠβουλήθην*, πρκμ. *βεβούλημαι*. Παράγ. *βούλησις*, *βούλημα*, *βουλητὸς* (*ἀβούλητος*).

Γ

Γελάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).
γεύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

γηράσκω και (σπάν.) **γηράω-ῶ** (θ. *γηρα-* και απ' αυτό *γηρα-σκ-* § 354), πρτ. *ἐγήρασκον*, μέλλ. *γηράσω* και μέσ. ως ενεργ. *-γηράσομαι*, αόρ. α' *ἐγήρασα*, αόρ. β' *ἐγήραν* (§§ 349 - 350), πρκμ. *γεγήρακα*. Παράγ. *ἀγήρατος*.

γίγνομαι (αποθ., θ. *γεν-*, *γενε-* = *γενη-* και *γι-γν-* § 355), πρτ. *ἐγιγνόμην*, μέσ. μέλλ. *γενήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐγενόμην* (βλ. § 314, 1, γ), πρκμ. *γεγένημαι* και ενεργ. πρκμ. β' (με την ίδια σημασ.) *γέγονα*, υπερσ. *ἐγεγενήμην* και ενεργ. υπερσ. β' (με την ίδια σημασ.) *ἐγεγόνειν*. Παράγ. *γένος*, *γενεά*, *γένεσις*, *γενέτης* ή *γενετήρ* (θηλ. *γενέτειρα*), *γονεύς*, *γόνος* κτλ.

γιγνώσκω (= ξέρω, φρονώ, αποφασίζω· θ. *γνω-* και απ' αυτό *γι-γνω-σκ-* § 356), πρτ. *ἐγίγνωσκον*, μέσ. μέλλ. *γνώσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *ἔγνων* (§§ 349 - 350), πρκμ. *ἔγνωκα* (§ 272, 1), υπερσ. *ἐγνώκειν*. Παθ. *γιγνώσκομαι*, πρτ. *ἐγιγνωσκόμην*, παθ. μέλλ. *γνω-σ-θήσομαι* (πβ. § 291), παθ. αόρ. *ἐγνώ-σ-θην*, πρκμ. *ἔγνω-σ-μαι*, υπερσ. *ἐγνώ-σ-μην*. Παράγ. *γνῶσις*, *γνώστης*, *γνώμη*, *γνωστὸς (ἄγνωστος)*, *γνωστέος* κτλ.

Δ

Δάκνω (= δαγκώνω· θ. *δηκ-*, *δακ-* και απ' αυτό *δακ-ν-* § 357, α'), πρτ. *ἔδακνον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *δήξομαι*, αόρ. β' *ἔδακον*. Μέσ. και παθ. *δάκνομαι*, παθ. αόρ. *ἐδήχθην*, πρκμ. *δέδηγμαι*. Παράγ. *δῆξις*, *δῆγμα* κτλ.

δέδοικα και **δέδια**. Βλ. § 351, 8 (σ. 236).

δείκνυμι (= δείχνω). Βλ. § 336 (σ. 219).

δέω - δῶ (= δένω). Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

δέω, *δεῖς*, *δεῖ* κτλ. Βλ. § 327 (= έχω ανάγκη· θ. *δε-* και απ' αυτό *δεε-* = *δεη-* § 353, γ), πρτ. *ἔδεον*, *ἔδεις* κτλ. (§ 327), μέλλ. *δεήσω*, αόρ. *ἐδέησα*. (Συνηθ. ως απρόσ. *δεῖ*, *ἔδει*, *δεήσει*, *ἐδέησε*, *δεδέηκε*). Μέσ. *δέομαι*, *δέῃ* ή *δέει*, *δεῖται* κτλ. (§ 327), πρτ. *ἐδεόμην*, μέσ. μέλλ. *δεήσομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἐδεήθην*, πρκμ. *δεδέημαι*.

διαλέγομαι (αποθ. μέσ. = συνομιλώ, συζητώ· θ. *λεγ-*), πρτ. *διελεγόμην*, μέσ. μέλλ. *διαλέξομαι* και σπάν. παθ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *διαλεχθήσομαι*, παθ. αόρ. (μ' ενεργ. σημασ.) *διελέχθην*, πρκμ. *διείλεγμαι* (§ 272, 6), υπερσ. *διειλέγμην*. Παράγ. *διάλεξις*, *διάλογος*, *διάλεκτος*, *διαλεκτέον*. Βλ. και ρ. *λέγω* (= μιλώ).

δίδωμι (= δίνω). Βλ. § 346, δ (σ. 299).

διψῶ. Βλ. § 325 (σ. 209), πρτ. *ἐδίψων*, *-ης*, *-η* κτλ., αόρ. *ἐδίψησα*.

δοκέω -ῶ (= φαίνομαι, μου φαίνεται, νομίζω· θ. *δοκ-* και *δοκε-* § 353, α), πρτ. *ἐδόκουν*, μέλλ. *δόξω*, αόρ. *ἔδοξα*. Και ως απρόσωπο: *δοκεῖ*, πρτ. *ἐδόκει*, μέλλ. *δόξει*, αόρ. *ἔδοξε*, πρκμ. *δέδοκται* και *δεδογμένον ἐστί*, υπερσ. *ἐδέδοκτο*. Παράγ. *δόξα, δόκησις, δόγμα, ἀδόκητος (ἀπροσδόκητος)* κτλ.

δράω -δρῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 3 (σ. 213).

δύναμαι. Βλ. § 347, 5.

Ε

Ἐάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

ἐγείρω (= σηκώνω· θ. *ἐγερ-*· απ' αυτό *ἐγειρ-* § 301, 3, *ἐγρ-* § 62, 1 και *ἐγορ-* § 62, 6), πρτ. *ἤγειρον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἐγερῶ* (§ 302), αόρ. *ἤγειρα*, πρκμ. β΄ (με ουδ. διάθ.) *ἐγρήγορα* (= αγρυπνώ, είμαι άγρυπνος), § 273), υπερσ. *ἐγρηγόρειν*. Μέσ. και παθ. *ἐγείρομαι*, πρτ. *ἠγειρόμην*, μέσ. αόρ. β΄ *ἠγρόμην* (υποτ. *ἔγρ-ωμαι* κτλ.), παθ. αόρ. και ως μέσ. *ἠγέρθην*, πρκμ. *ἐγήγερμαι* (§ 273). Παράγ. *ἔγερσις, ἐγερτός, ἐγερτέον*.

ἐθέλω και (σπάν.) **θέλω** (θ. *ἐθελ-* και *ἐθελε-* = *ἐθελη-* § 353, γ), πρτ. *ἤθελον*, μέλλ. *(ἐ)θελήσω*, αόρ. *ἠθέλησα*, *πρκμ. ἠθέληκα*, υπερσ. *ἠθελήκειν*. Παράγ. *ἐθελοντὴς* (μτγν. *θέλησις, θέλημα*) κτλ.

εἵμαρται. Βλ. § 351, 13 (σ. 237).

εἶμι. Βλ. § 351, 2 (σ. 234). Βλ. και *ἔρχομαι*.

εἰμί. Βλ. § 275 (σ. 162). Πβ. και § 358.

εἴωθα, πρκμ. με σημασ. ενεστ. § 359, 2 (= συνηθίζω· θ. *σFεθ-* = *σFηθ-* = *σFωθ-* § 272, 6), υπερσ. με σημασ. πρτ. *εἰώθειν* ή *εἰωθὼς ἦν*. Παράγ. *εἰωθότως* (= κατά συνήθεια).

ἐκ-πλήττω (= προκαλώ έκπληξη· θ. *πληγ-*· απ' αυτό *πληγ-j-* = *πληττ-* § 292, 2 και *πλᾰγ-* § 317, 2), πρτ. *ἐξ-έπληττον*, μέλλ. *ἐκπλήξω*, αόρ. *ἐξέπληξα*. Μέσ. και παθ. *ἐκ-πλήττομαι*, πρτ. *ἐξ-επληττόμην*, παθ. μέλλ. β΄ (ως μέσος) *ἐκ-πλαγήσομαι*, παθ. αόρ. β΄ (και ως μέσος) *ἐξ-επλάγην*, πρκμ. *ἐκ-πέπληγμαι*, υπερσ. *ἐξ-επεπλήγμην*. Παράγ. *ἔκπληξις, ἔκπληκτος* κτλ. Όμοια σχηματίζονται οι χρόνοι του *κατα-πλήττω*. Βλ. και *πλήττω*.

ἐλαύνω (= θέτω σε κίνηση, προχωρώ έφιππος ή πάνω σε άμαξα· θ. *ἐλα-* και απ' αυτό *ἐλα-νυ-* = *ἐλαυν-* § 357, ε΄), πρτ. *ἤλαυνον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἐλῶ, -ᾷς, -ᾷ* κτλ. (από το *ἐλά-σω*), αόρ. *ἤλασα*, πρκμ. *ἐλήλακα* (§ 273). Μέσ. και παθ. *ἐλαύνομαι*, πρτ. *ἠλαυνόμην*, μέσ. αόρ. *ἠλασάμην*, παθ. αόρ. *-ηλάθην*, πρκμ. *ἐλήλαμαι* (§ 273). Παράγ. *ἔλασις, ἐλατὸς (θεήλατος, σφυρήλατος* κτλ.), *ἐλατέον* κτλ.

ἕλκω (= σέρνω, τραβῶ· θ. Fελκ- = ἑλκ- και Fελκῡ- = ἑλκῡ) πρτ. *εἷλκον*, μέλλ. *ἕλξω*, αόρ. *εἵλκῡσα*, πρκμ. *-ειλκυκα*, μεσ. και παθ. *ἕλκομαι*, πρτ. *εἱλκόμην*, μέσ. αορ. *-ειλκῡσάμην*, παθ. αόρ. *-ειλκύσθην*, πρκμ. *-εἵλκυσμαι*. Παράγ. *ἕλξις*, *ἑλκτός*, *ἑλκτέον*.

ἐμέω -ῶ (= κάνω εμετό). Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

ἔοικα. βλ. § 351, 11.

ἐπαινέω -ῶ. Βλ. *αἰνέω -ῶ*.

ἐπιλανθάνομαι (αποθ. μέσ. = λησμονώ· θ. *ληθ-*, *λαθ-*, και *λα-ν-θ-αν-* § 357, γ΄), πρτ. *ἐπ-ελανθανόμην*, μέσ. μέλλ. *ἐπι-λήσομαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ἐπ-ελαθόμην*, πρκμ. *ἐπι-λέλησμαι*, υπερσ. *ἐπ-ελελήσμην*. Παράγ. *ἐπιλήσμων* κ.ά.

ἐπιμελέομαι -οῦμαι και *ἐπιμέλομαι* (αποθ. παθ. = φροντίζω· θ. *ἐπι-μελ-* και *ἐπι-μελε-* = *ἐπι-μελη-* § 353, γ), πρτ. *ἐπεμελούμην* και *ἐπεμελόμην*, μέσ. μέλλ. *ἐπιμελήσομαι*, παθ. μέλλ. (ως μέσ.) *ἐπιμεληθήσομαι*, παθ. αόρ. (ως μέσος) *ἐπεμελήθην*, πρκμ. *ἐπιμεμέλημαι*. Παράγ. *ἐπιμελητής*, *ἐπιμέλημα*, *ἐπιμελητέον* κ.ά.

ἐπίσταμαι. Βλ. § 347, 6 (σ. 230).

ἕπομαι (αποθ. μέσ. = ακολουθώ· θ. *σεπ-*, *ἑπ-* § 64, 1 και *σπ-* § 62, 1), πρτ. *εἱπόμην* (§ 269, 1, β), μέσ. μέλλ. *ἕψομαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ἑσπόμην* (υποτ. *ἐπίσπωμαι* κτλ., βλ. § 313, 2 και 314, β). Τα λοιπά από το συνών. *ἀκολουθῶ*.

ἔρχομαι (αποθ., θέματα: α) *ἐρχ-*, β) ισχυρό *εἰ-* και αδύνατο *ἰ-*, γ) ισχυρό *ἐλευθ-* και αδύν. *ἐλυθ-* και με συγκοπή *ἐλθ-* § 62, 1), πρτ. *ᾖειν* και *ᾖα*, μέλλ. *εἶμι* (= θα έρθω ή θα πάω, § 351, 2), αόρ. β΄ *ἦλθον* (§ 312, 2), πρκμ. *ἐλήλυθα* (§ 273), υπερσ. *ἐληλύθην*. Παράγ. *ἔπ-ηλυς*, γεν. *ἐπ-ήλυδος* (= αυτός που ήρθε τελευταία), *νέ-ηλυς*, γεν. *νε-ήλυδος* (= νεοφερμένος) κ.ά.

ἐρωτάω -ῶ (θ. *ἐρωτα-* και *ἐρ-*, *ἐρε-* = *ἐρη-*), πρτ. *ἠρώτων*, μέλλ. *ἐρωτήσω* και μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ἐρήσομαι*, αόρ. *ἠρώτησα* και μέσ. αόρ. β΄ (μ' ενεργ. σημασ.) *ἠρόμην* (υπ. *ἔρωμαι* κτλ.), πρκμ. *ἠρώτηκα*. Παθ. *ἐρωτῶμαι*, πρτ. *ἠρωτώμην*, παθ. αόρ. *ἠρωτήθην*, πρκμ. *ἠρώτημαι*. Παράγ. *ἐρώτησις*, *ἐρώτημα*, *ἐρωτητέον*.

ἐσθίω (= τρώγω· θέματα: α) *ἐδ-*, *ἐδε-* = *ἐδη-* § 353, β και *ἐδεσ-*, *ἐδο-*, *ἐδω-*· β) *ἐσθι-*, που έγινε μ' επέκταση από το αρχ. θ. *ἐδ-*· γ) *φαγ-*), πρτ. *ἤσθιον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ἔδ-ομαι*, αόρ. β΄ *ἔφαγον*, πρκμ. *ἐδήδοκα* (§ 273), παθ. πρκμ. *-εδήδεσμαι*. Παράγ. *ἔδεσμα*, *ἐδωδή*, *ἐδεστός*, *ἐδεστέον*.

εὑρίσκω (θ. *εὑρ-*· απ' αυτό *εὑρ-ισκ-* § 354 και *εὑρε-* = *εὑρη-* § 353, β), πρτ. *ηὕρισκον* και *εὕρισκον*, μέλλ. *εὑρήσω*, αόρ. β΄ *ηὗρον* και *εὗρον*,

πρκμ. *ηὕρηκα* και *εὕρηκα*. Μέσ. και παθ. *εὑρίσκομαι*, πρτ. *ηὑρισκόμην* και *εὑρισκόμην*, μέσ. μέλλ. *εὑρήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ηὑρόμην* και *εὑρόμην*, παθ. μέλλ. *εὑρεθήσομαι*, παθ. αόρ. *ηὑρέθην* και *εὑρέθην*, πρκμ. *εὕρημαι*, υπερσ. *ηὑρήμην* και *εὑρήμην*. Παράγ. *εὕρεσις*, *εὕρημα*, *εὑρετὸς* (*ἀνεύρετος*, *δυσεύρετος* κτλ.).

ἔχω (θ. *σεχ-*· απ' αυτό *ἐχ-* § 64, 1, *ἐχ-*, *σχ-* § 62, 1, *σχε-*, *σχη-*, § 353, β), πρτ. *εἶχον* (§ 269, 1, β), μέλλ. *ἕξω* και *σχήσω*, αόρ. β' *ἔσχον* (υποτ. *σχῶ*, *σχῇς*, *σχῇ* κτλ., ευκτ. *σχοίην*, *σχοίης*, *σχοίη* κτλ., αλλά σύνθ. *παράσχοιμι*, *παράσχοις*, *παράσχοι* κτλ., προστ., *σχές*, απαρ. *σχεῖν*, μετ. *σχών*, *σχοῦσα*, *σχόν*, βλ. § 314, 1, Β), πρκμ. *ἔσχηκα*. Μέσ. και παθ. *ἔχομαι*, πρτ. *εἰχόμην*, μέσ. μέλλ. *ἕξομαι* και -*σχήσομαι*, μέσ. αόρ. β' (και ως παθ.) *ἐσχόμην* (υποτ. *σχῶμαι*, *σχῇ*, *σχῆται* κτλ.), πρκμ. -*έσχημαι*. Παράγ. *ἕξις*, *ἑξῆς*, -*οχος* (*ἔνοχος*, *ἔξοχος* κτλ.), -*οχὴ* (*ἐσοχή*, *ἐξοχὴ* κτλ.), *σχῆμα*, *σχέσις*, -*εκτὸς* (*ἀνεκτὸς* κτλ.), *ἑκτέος*, *ἑκτέον* κ.ά.

ἕψω (= βράζω· θ. *ἑπ-*· απ' αυτό *ἑπ-σ-* = *ἑψ-* § 357, ς' και *ἑψε-* = *ἑψη-* § 353, β), πρτ. *ἧψον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ἑψήσομαι*, αόρ. *ἥψησα*. Παθ. *ἕψομαι*. Παράγ. *ἕψησις*, *ἕψημα* (μτγν. *ἀφέψημα*), *ἑψητὸς* ή *ἑφθὸς* (= βραστός) και *ὀπτὸς* (= ψητός), όπου δεν κρατήθηκε η δασεία του θέματος.

Ζ

Ζεύγνυμι (= ζεύω· θ. 1) ισχυρό *ζευγ-* και απ' αυτό *ζευγ-νυ-* § 333, α· 2) αδύνατο *ζῠγ-*), πρτ. -*εζεύγνυν*, αόρ. *ἔζευξα*. Μέσ. και παθ. *ζεύγνυμαι*, μέσ. αόρ. *ἐζευξάμην*, παθ. αόρ. α' *ἐζεύχθην*, παθ. αόρ. β' *ἐζύγην*, πρκμ. *ἔζευγμαι*. Παραγ. *ζεῦγος*, *ζεῦξις*, *ζευκτὸς* κ.ά.

ζῶ (θ. *ζη-* § 325 και *βιω-*, *βιο-* § 358), πρτ. *ἔζων*, μέλλ. *ζήσω* και συνήθ. μέσ. μέλλ. (με την ίδια σημασ.) *βιώσομαι*, αόρ. β' *ἐβίων* (§ 349), πρκμ. *βεβίωκα*. Παθ. πρκμ. *βεβίωται*, μτχ. *ὁ βεβιωμένος (βίος)* και τα *βεβιωμένα*. Παράγ. *βιωτὸς (ἀβίωτος)*, *βιωτέος*, -*τέον*.

ζώννυμι (= ζώνω· θ. *ζωσ-* και απ' αυτό *ζωσ-νυ-* = *ζωννυ-* § 333, δ), αόρ. -*έζωσα*. Παθ. πρκμ. *ἔζωσμαι* ή *ἔζωμαι*. Παράγ. *ζῶμα (διάζωμα)*, *ζωστήρ*, *ἄζωστος* κ.ά.

Η

Ἥδομαι (αποθ. = ευχαριστιέμαι, ευφραίνομαι· θ. *ἡδ-*), πρτ. *ἡδόμην*, παθ. μέλλ. (ως μέσος) *ἡσθήσομαι*, παθ. αόρ. (ως μέσος) *ἥσθην*.

ἡμί. Βλ. § 351, 4 (σ. 235).
ἥκω. Βλ. § 359, 1 (σ. 241).

Θ

Θέω, *θεῖς, θεῖ* κτλ. § 327 (= τρέχω· θ. 1) ισχυρό *θεF-* = *θευ-*· 2) αδύνατο *θε-*), πρτ. *ἔθεον, -εις, -ει* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) - *θεύσομαι* (§ 359, 3). Τα λοιπά από το ρ. *τρέχω*. Παθ. μόνο *μεταθέομαι* (= καταδιώκομαι, με κυνηγοῦν). Παράγ. *θοός* (ποιητ. = γρήγορος).

θηράω -ῶ (= κυνηγῶ). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

θιγγάνω (εγγίζω, ψαύω· θ. *θιγ-* και απ' αυτό *θι-ν-γ-αν-* = *θιγγαν-* § 357, γ'), αόρ. β' *ἔθιγον*. Τα λοιπά από το *ἅπτομαι*. Παράγ. *ἄθικτος, εὔθικτος*.

θνῄσκω. Βλ. *ἀποθνῄσκω*.

θραύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

Ι

Ἰάομαι -ῶμαι (ἀποθ.). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

ἵζω. Βλ. *καθίζω*.

ἵημι. Βλ. § 346, γ (σ. 206).

ἱκνέομαι -οῦμαι. Βλ. *ἀφικνοῦμαι*.

ἱλάσκομαι (αποθ. μεικτό = εξιλεώνω· θ. *ἱλα-* και απ' αυτό *ἱλα-σκ-* § 354), πρτ. *ἱλασκόμην*, μέσ. μέλλ. *ἱλάσομαι*, μέσ. αόρ. *ἱλασάμην*, παθ. αόρ. *ἱλάσθην*. Παράγ. *ἱλασμός, ἱλαστὴς* κ.ά.

ἵστημι. Βλ. § 346, α (σ. 206).

Κ

Καθέζομαι *Κατὰ* + *ἕζομαι*, αποθ. = κάθομαι· θ. *σεδ-* = *ἑδ-* § 64, 1 και από αυτό *ἑδ-j-* = *ἑζ-* § 292, 3 και *ἑδε-* = *ἑδη-* § 353, β), πρτ. (με σημασ. αορ.) *ἐκαθεζόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *καθεδοῦμαι*.

καθεύδω (*κατὰ* + *εὕδω* = κοιμοῦμαι· θ. *σευδ-* = *εὑδ-* § 64, 1 και *εὑδε-* = *εὑδη-* § 353, β), πρτ. *ἐκάθευδον* ή *καθηῦδον* (§ 269, 2, β), μέλλ. *καθευδήσω*. Παράγ. *καθευδητέον*.

κάθημαι. Βλ. § 351, 6.

καθίζω (*κατὰ* + *ἵζω* = βάζω κάποιον να καθίσει· θ. *σιδη-* = *σιδ-* = *ἱδ-* §

64, 1 και απ' αυτό *ἰδ-j-* = *ἱζ-* § 292, 3), πρτ. *ἐκάθιζον,* μέλλ. (συνηρ.), *καθιῶ, -εῖς, -εῖ* κτλ. (§ 295), αόρ. *ἐκάθισα* και *καθῖσα* (§ 269, 2, β). Μέσ. *καθίζομαι* (= καθίζω τον εαυτό μου, βυθίζομαι), πρτ. *ἐκαθιζόμην,* μέσ. μέλλ. *καθιζήσομαι,* μέσ. αόρ. *-ἐκαθισάμην.*

καίω και **κάω.** Βλ. § 291 (σ. 179).

καλέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

κάμνω (= κοπιάζω, κουράζομαι· θ. *Fκαμν-* § 357, α΄ και *κμη-* § 309, δ), πρτ. *ἔκαμνον,* μέσ. μέλλ. *καμοῦμαι* (§ 302), αόρ. β΄ *ἔκαμον,* πρκμ. *κέκμηκα,* υπερσ. *ἐκεκμήκειν.* Παράγ. *κάματος, ἀποκμητέον.*

κατάγνυμι (*κατὰ* + *ἄγνυμι* = σπάζω, τσακίζω· θ. *Fαγ-* = *ἀγ-* και απ' αυτό *ἀγ-νυ-* § 333, α), μέλλ. *κατάξω,* αόρ. *κατέαξα* (υποτ. *κατ-άξω* κτλ. § 269, 1, γ). Παθ. *κατάγνυμαι,* παθ. αόρ. *κατεάγην* (υποτ. *καταγῶ,* ευκτ. *καταγείην* κτλ.), ενεργ. πρκμ. β΄ με παθ. σημασ. *κατέαγα* (= είμαι τσακισμένος). Παράγ. *κάταξις, κάταγμα, κατακτὸς* (= που μπορεί κανείς να τον σπάσει).

καταδαρθάνω (*κατὰ* + *δαρθάνω* = κοιμοῦμαι· θ. *δαρθ-* και *δαρθ-αν-* § 357, β΄), αόρ. β΄ *κατέδαρθον,* πρκμ. *καταδεδάρθηκα.*

(κατα)λεύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

κεῖμαι. Βλ. § 351, 5 (σ. 235).

κελεύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κεράννυμι και (σπάν.) **κεραννύω** (λέγεται για τα υγρά = κάνω μείγμα, ανακατεύω· θ. *κερασ-*· απ' αυτό *κερασ-νυ-* = *κεραννυ-* § 333, δ και *κρα-*), αόρ. *ἐκέρασα.* Μέσ. και παθ. *κεράννυμαι,* παθ. μέλλ. *κραθήσομαι,* παθ. αόρ. *ἐκράθην* και *ἐκεράσθην,* μέσ. αόρ. *-εκερασάμην,* πρκμ. *κέκραμαι,* υπερσ. *ἐκεκράμην.* Παράγ. *κρᾶσις, κρᾶμα, κρατήρ, ἄκρατος, εὔκρατος, ἀκέραστος, συγκρατέον* κ.ά.

κλαίω και **κλάω.** Βλ. § 291 (σ. 179).

κλείω (κλῄω). Βλ. § 291 (σ. 179).

κλέπτω (θ. *κλεπ-*· απ' αυτό *κλεπτ-* § *292, 1, κλοφ-* § 296, 2 και 3, *κλαπ-* § 317, 1) πρτ. *ἔκλεπτον,* μέλλ. *κλέψω* και μέσ. μέλλ. (με την ἴδια σημασ.) *κλέψομαι,* αόρ. *ἔκλεψα,* πρκμ. *κέκλοφα.* Παθ. *κλέπτομαι,* παθ. αόρ. *ἐκλάπην,* πρκμ. *-κέκλεμμαι.* Παράγ. *κλέμμα, κλέπτης, κλοπή.*

κλῄω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κράζω (αρχικό θ. *κρα-* § 439 και 440, δ· έπειτα μ' επέκταση: 1) ισχυρό *κραFγ-* = *κραυγ-* 2) αδύνατο *κραγ-* και απ' αυτό *κραγ-j-* = *κραζ-*) αόρ. β΄ *-ἔκραγον,* πρκμ. β΄ (με σημασ. ενεστ.) *κέκραγα* (= φωνάζω δυνατά), υπερσ. β΄ *ἐκεκράγειν* (§ 319). Παράγ. *κραυγή*· από το θ. του πρκμ. *κεκραγμός, κεκράκτης* (ποιητικά).

κρεμάννυμι (= κρεμῶ· θ. *κρεμα-* και *κρεμασ-*· απ' αυτό *κρεμασ-νυ-* = *κρεμαννυ-* § 333, δ), αόρ. *ἐκρέμασα*. Μέσ. και παθ. *κρεμάννυμαι*, παθ. αόρ. *ἐκρεμάσθην*, πρκμ. *κρέμαμαι* (βλ. § 348, 1, σ. 231).

κρούω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κτάομαι -ῶμαι (αποθ. μεικτό· θ. *κτα-*, *κτη-*), πρτ. *ἐκτώμην*, μέσ. μέλλ. *κτήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐκτησάμην*, παθ. αόρ. *ἐκτήθην*, πρκμ. *κέκτημαι* και *ἔκτημαι* (υποτ. *(κ)ἐκτημένος ὦ* κτλ. και μονολ. *κέκτωμαι*, γ' έν. *κεκτῆται*, β' πλ. *κεκτῆσθε*· εὐκτ. *(κ)ἐκτημένος εἴην* κτλ. και μονολ. *κεκτήμην*, *κεκτῇο*, *κεκτῇτο* κτλ.· προστ. *κέκτησο*· απαρ. *κεκτῆσθαι*, μετ. *(κ)ἐκτημένος)*, υπερσ. *ἐκεκτήμην*, συντελ. μέλλ. *κεκτήσομαι* και *ἐκτήσομαι*. Παράγ. *κτῆμα*, *κτήτωρ*, *κτητὸς* (*ἄκτητος* κτλ.), *κτητέον* κ.ά.

Λ

Λαγχάνω (= παίρνω κάτι με κλήρο, παίρνω μέρος σε κάτι· θ. 1) ισχυρό *ληχ-* 2) αδύνατο *λᾰχ-* και απ' αυτό *λα-ν-χ-αν-* = *λαγχαν-* § 357, γ'), πρτ. *ἐλάγχανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *λήξομαι*, αόρ. β' *ἔλαχον*, πρκμ. *εἴληχα* (§ 272, 6), υπερσ. *εἰλήχειν*. Παθ. *λαγχάνομαι*, παθ. αόρ. *ἐλήχθην*, πρκμ. *εἴληγμαι*. Παράγ. *λῆξις* (= κλήρωση· διαφορετικό από το *λῆξις* = τέλος, παράγ. του *λήγω*), *λάχος* (= κλήρος, μερίδιο), *ληκτέος* κ.ά.

λαμβάνω (θ. 1) ισχυρό *ληβ-*· 2) αδύνατο *λαβ-* και απ' αυτό *λα-ν-β-αν-* = *λαμβαν-* § 357, γ'), πρτ. *ἐλάμβανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *λήψομαι*, αόρ. β' *ἔλαβον*, πρκμ. *εἴληφα* (§ 272, 6), υπερσ. *εἰλήφειν*. Μέσ. και παθ. *λαμβάνομαι*, πρτ. *ἐλαμβανόμην*, παθ. μέλλ. *ληφθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐλήφθην*, μέσ. αόρ. β' *ἐλαβόμην*, πρκμ. *εἴλημμαι*, ὑπερσ. *εἰλήμμην*. Παράγ. *λῆψις*, *λῆμμα* (*δίλημμα* κτλ.), *λήπτης*, *ληπτός*, *ληπτέος* κ.ά.

λανθάνω (= μένω κρυμμένος ή απαρατήρητος, ξεφεύγω την προσοχή κάποιου· θ. 1) ισχυρό *ληθ-*· 2) αδύνατο *λᾰθ-* και απ' αυτό *λα-ν-θ-αν-* § 357, γ'), πρτ. *ἐλάνθανον*, μέλλ. *λήσω*, αόρ. β' *ἔλαθον*, πρκμ. *λέληθα*, υπερσ. *ἐλελήθειν*. Παράγ. *λάθος*, *λήθη*. Βλ. και *ἐπιλανθάνομαι*.

λέγω (= μιλῶ· θέματα βλ. § 358), πρτ. *ἔλεγον*, μέλλ. *λέξω* ή (συνηρ.) *ἐρῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. α' *ἔλεξα* ή *εἶπα*, αόρ. β' *εἶπον*, πρκμ. *εἴρηκα* (§ 272, 6), υπερσ. *εἰρήκειν*. Παθ. *λέγομαι*, πρτ. *ἐλεγόμην*, παθ. μέλλ. *λεχθήσομαι* και συνήθ. *ῥηθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐλέχθην* και συνήθ. *ἐρρήθην*, πρκμ. *λέλεγμαι* και συνήθ. *ῥηθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐλέχθην* και

συνήθ. *ἐρρήθην*, πρκμ. *λέλεγμαι* και συνήθ. *εἴρημαι*, υπερσ. *εἰρήμην*, συντελ. μέλλ. *εἰρήσομαι*. Παράγ. *λέξις, λόγος, ῥῆμα, ῥήτωρ, λεκτός, λεκτέος*. Βλ. καὶ ρ. *διαλέγομαι*.

-λέγω (= μαζεύω). Βλ. ρ. *συλλέγω*.

λείπω (= ἀφήνω· θ. 1) ἰσχυρὸ *λειπ-* και με τροπή *λοιπ-* § 62,6· 2) ἀδύνατο *λιπ-*)), πρτ. *ἔλειπον*, μέλλ. αόρ. β´ *ἔλιπον*, πρκμ. β´ *λέλοιπα*, υπερσ. *ἐλελοίπειν*. Μέσ. και παθ. *λείπομαι*, πρτ. *ἐλειπόμην*, μέσ. μέλλ. *-λείψομαι*, μέσ. αόρ. β´ *-ελιπόμην*, παθ. μέλλ. *-λειφθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐλείφθην*, πρκμ. *λέλειμμαι*, υπερσ. *ἐλελείμμην*, συντελ. μέλλ. *λελείψομαι*. Παράγ. *λεῖψις* (*ἔκλειψις, ἔλλειψις* κτλ.), *λεῖμμα* (*διάλειμμα* κτλ.), *λειπτὸς* (*ἀδιάλειπτος* κτλ.), *λειπτέον, λοιπὸς* κ.ά.

λεύω. Βλ. *(κατα)λεύω* § 291 (σ. 180).

λούω. Βλ. § 291 (σ. 180).

Μ

Μανθάνω (θ. *μαθ-* και απ' αυτό *μα-ν-θ-αν-* § 357, γ´ και *μαθε-* = *μαθη-*), πρτ. *ἐμάνθανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *μαθήσομαι*, αόρ. β´ *ἔμαθον*, πρκμ. *μεμάθηκα*, υπερσ. *ἐμεμαθήκειν*. Παθ. μόνο ενεστ. *μανθάνομαι*. Παράγ. *μάθησις, μάθημα, μαθητής, μαθητός, μαθητέον* κ.ά.

μάχομαι (αποθ. μέσ.· θ. *μαχ-, μαχε-* = *μαχη-* § 353, γ), πρτ. *ἐμαχόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *μαχοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., μέσ. αόρ. *ἐμαχεσάμην*, πρκμ. *μεμάχημαι*. Παράγ. *μαχητής, μαχητὸς* (*ἀμάχητος* κτλ.), *μαχητέον* και *μαχετέον* κ.ά.

μείγνυμι και **μειγνύω** (= σμίγω· θ. 1) ισχυρό *μειγ-* και απ' αυτό *μειγ-νυ-* § 333, α· 2) αδύνατο *μιγ-*), πρτ. *-εμείγνυν*, μέλλ. *μείξω*, αόρ. *ἔμειξα*. Μέσ. και παθ. *μείγνυμαι*, πρτ. *-εμειγνύμην*, παθ. μέλλ. *-μειχθήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐμειξάμην*, παθ. αόρ. α´ (και ως μέσ.) *ἐμείχθην* και παθ. αόρ. β´ (και ως μέσ.) *ἐμίγην*, πρκμ. *μέμειγμαι*, υπερσ. *ἐμεμείγμην*. Παράγ. *μεῖξις, μεῖγμα, μιγάς, μεικτός, μεικτέον* κ.ά.

μέλει (απρόσ. = υπάρχει φροντίδα· θ. *μελ-* και απ' αυτό *μελε-* = *μελη-* § 353, γ), πρτ. *ἔμελε*, μέλλ. *μελήσει*, αόρ. *ἐμέλησε*, πρκμ. *μεμέληκε*, υπερσ. *ἐμεμελήκει*. Παράγ. *μέλημα* (= φροντίδα), *μελητέον* κ.ά.

μέλλω (= έχω σκοπό, αναβάλλω· αρχικό θ. *μελ-*· απ' αυτό *μελ-j-* = *μελλ-* § 301, 1 και *μελλε-* = *μελλη-* § 353, γ), πρτ. *ἔμελλον* και *ἤμελλον* (§ 269, 1, α), μέλλ. *μελλήσω*, αόρ. *ἐμέλλησα*. Παθ. γ´ εν. *μέλλεται*. Παράγ. *μέλλησις, μέλλημα* (= αργοπορία), *μελλητὴς* (= αυτός που αργοπορεί, που διστάζει), *μελλητέον* κ.ά.

μένω (θ. *μεν-*, *μενε-* = *μενη-* § 353, β), πρτ. *ἔμενον*, μέλλ. (συνηρ.) *μενῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. *ἔμεινα*, πρκμ. *μεμένηκα*. Παράγ. *μενετός*, *μενετέον*, *μόνος*, *μονάς*, *μονὴ* κ.ά.
μιμνήσκω (= θυμίζω· θ. *μνη-* και απ' αυτό *με-μνη-σκ-* = *μι-μνή-σκ-* § 356), εύχρ. τα συνθ. *ανα(ὑπο)μιμνήσκω* κτλ., πρτ. *-εμίμνησκον*, μέλλ. *-μνήσω*, αόρ. *-έμνησα*. Μέσ. *μιμνήσκομαι* (συνήθ. σύνθ.) πρτ. *-εμιμνησκόμην*, μέσ. μέλλ. *-μνήσομαι*, παθ. μέλλ. (ώς μέσος) μνησθήσομαι, παθ. αόρ. (ως μέσος) *ἐμνήσθην*, πρκμ. (με σημασ. ενεστ.) *μέμνημαι* (= θυμοῦμαι· υποτ. *μεμνῶμαι*, *-ῇ*, *-ῆται*, κτλ., ευκτ. *μεμνήμην*, *-ῇο*, *ῇτο* κτλ.), υπερσ. (με σημασ. πρτ.) *ἐμεμνήμην*, συντελ. μέλλ. *μεμνήσομαι*. Παράγ. *μνήμη*, *μνήμων*, *μνῆμα*, *ὑπό(ἀνά)μνησις*, *-μνηστὸς* (*ἀναμνηστός*, *ἀείμνηστος* κτλ.), *-μνηστέον* κ.ά.

Ν

Νέμω (= μοιράζω, βόσκω· θ. *νεμ-* και *νεμε-* = *νεμη-* § 353, β), πρτ. *ἔνεμον*, μέλλ. (συνηρ.) *νεμῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. *ἔνειμα*, πρκμ. *νενέμηκα*. Μέσ. και παθ. *νέμομαι*, πρτ. *ἐνεμόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *νεμοῦμαι*, *-εῖ*, *-εῖται* κτλ., μέσ. αόρ. *ἐνειμάμην*, παθ. αόρ. *ἐνεμήθην*, πρκμ. *νενέμημαι*, υπερσ. *ἐνενεμήμην*. Παράγ. *νομεύς*, *νομή*, *νόμος*, *νομός*, *-νεμητὸς* (*ἀνέμητος* κτλ.), *-νεμητέον* κ.ά.
νέω, *νεῖς*, *νεῖ* κτλ. § 327 (= πλέω, κολυμπώ· θ. *νεF-* = *νευ-* = *νε-* § 64,3), πρτ. *ένεον*, *-ένεις*, *-ένει* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργητ. σημασ.) *νεύσομαι*, αόρ. *ἔνευσα*, πρκμ. *νένευκα*. Παράγ. *νεῦσις* (= κολύμπημα), *νευστέον* κ.ά.

Ξ

Ξέω, *ξεῖς*, *ξεῖ* κτλ. § 327 (= ξύνω· θ. *ξε-* και *ξεσ-*), αόρ. *ἔξεσα*. Παράγ. *ξέσις*, *ξέσμα*, *ξεστήρ*, *ξέστρον*, *ξεστὸς* (*ἄξεστος*) κ.ά. (Βλ. § 331, πιν. β, 2, σ. 215).
ξύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

Ο

Οἶδα. Βλ. § 351, 7 (σ. 236).
οἴομαι και **οἶμαι** (αποθ. παθ. = νομίζω, φρονῶ· θ. *οἰ-* και *οἰε-* = *οἰη-* § 353, γ), πρτ. *ᾠόμην* και *ᾤμην*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *οἰήσομαι*, παθ. αόρ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ᾠήθην*. Παράγ. *οἴησις*, *οἰητέον*.

οἴχομαι (αποθ. ενεστ. με σημασ. πρκμ. § 359, 1 = έχω φύγει· θ. *οἰχ-* και *οἰχε-* = *οἰχη-* § 353, γ), πρτ. (με σημασ. υπερσ.) *ᾠχόμην,* μέσ. μέλλ. *οἰχήσομαι.* Παράγ. *οἰχητέον.*

ὄλλυμι. Βλ. *ἀπόλλυμι.*

ὄμνυμι (= ορκίζομαι· θ. *ὀμ-* και απ' αυτό *ὀμνυ-* § 333, β και *ὀμο(σ)-),* *πρτ. ὤμνυν,* μέσ. μέλλ. (συνηρ., μ' ενεργ. σημασ.) *ὀμοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. *ὤμοσα,* πρκμ. *ὀμώμοκα* (§ 273), υπερσ. *ὠμωμόκειν.* Μέσ. και παθ. *-όμνυμαι,* πρτ. *-ωμνήμην,* μέσ. αόρ. *-ωμοσάμην,* παθ. μέλλ. *-ομοσθήσομαι,* παθ. αόρ. *ὠμό(σ)θην,* πρκμ. *ὀμώμο(σ)ται* (πβ. *ὀμώμοσται* Ζεύς = έχει γίνει όρκος στ' όνομα του Δία), υπερσ. *ὠμώμο(σ)το.* Παράγ. *ἀνώμοτος, ἀπώμοτος, συνώμοτον* (= σύνδεσμος που έγινε με όρκο, ομοσπονδία), *συνωμότης* κ.ά.

ὀνίνημι. Βλ. § 347, 3 (σ. 230).

ὁράω -ῶ (= βλέπω· θέματα βλ. § 358), πρτ. *ἑώρων* (§ 269, 1, δ), μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ὄψομαι,* αόρ. β' *εἶδον,* (υποτ. *ἴδω,* ευκτ. *ἴδοιμι,* προστ. *ἰδέ,* βλ. § 312, 2, απαρ. *ἰδεῖν,* μετ. *ἰδών),* πρκμ. *ἑόρακα* ή *ἑώρακα* και ποιητ. *ὄπωπα* (§ 273), υπερσ. *ἑωράκειν.* Μεσ. και παθ. *ὁρῶμαι,* πρτ. *ἑωρώμην,* μέσ. αόρ. β' *-ειδόμην* (υποτ. *ἴδωμαι* κτλ.), παθ. μέλλ. *ὀφθήσομαι,* παθ. αόρ. *ὤφθην,* πρκμ. *ἑόραμαι* ή *ἑώραμαι* και *ὦμμαι* (*ὦψαι, ὦπται* κτλ.). Παράγ. *ὅρασις, ὄψις, ὄμμα, ὀπή, ὁρατὸς* (*ἀόρατος κτλ.), ἄοπτος* (*ὕποπτος, ἀνύποπτος* κτλ.).

ὀφείλω (= χρωστώ· θ. *ὀφελ-, ὀφελν-* = *ὀφελλ-* = *ὀφειλ-* και *ὀφειλε-* = *ὀφειλη-*), πρτ. *ὤφειλον,* μέλλ. *ὀφειλήσω,* αόρ. *ὠφείλησα* και αόρ. β' *ὤφελον* (υποτ. *ὀφέλω* κτλ.), πρκμ. *ὠφείληκα,* υπερσ. *ὠφειλήκειν.* Παθ. *ὀφείλομαι,* πρτ. *ὠφειλόμην,* παθ. αόρ. *ὠφειλήθην.* Παράγ. *ὀφειλή, ὀφείλημα, ὀφειλέτης* (θηλ. *ὀφειλέτις -ιδος*) κ.ά.

ὀφλισκάνω (= καταδικάζομαι να πληρώσω πρόστιμο· θ. *ὀφελ-* και με συγκοπή *ὀφλ-*· απ' αυτό *ὀφλ-ισκ-αν-* και *ὀφλε-* = *ὀφλη-*), πρτ. *ὠφλίσκανον,* μέλλ. *ὀφλήσω,* αόρ. β' *ὦφλον* (υποτ. *ὄφλω* κτλ.), πρκμ. *ὤφληκα,* υπερσ. *ὠφλήκειν.* Παθ. πρκμ. μετ. *ὠφλημένος.* Παράγ. *ὄφλησις, ὄφλημα, ὀφλητὴς* κ.ά.

Π

Παίζω (θ. *παιδ-*· απ' αυτό *παιδ-j-* = *παιζ-* και *παιγ-*), πρτ. *ἔπαιζον,* μέσ. μέλλ. (δωρικός, μ' ενεργ. σημασ.) *παιξοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. *ἔπαισα.* Παθ. πρκμ. *πέπαισμαι.* Παράγ. *παιδιὰ (ἡ), παίκτης, παικτός, παικτέον* και *παιστέον* κ.ά.

παίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πάσχω (θ. *πενθ-, παθ-* και απ' αυτό *παθ-σκ-* = *πασχ-* § 354), πρτ. *ἔπασχον*, μέσ. μέλλ. (με παθ. σημασ.) *πείσομαι* (από το *πενθ-σομαι*, § 64, 6 και § 359,4), αόρ. β' *ἔπαθον*, πρκμ. *πέπονθα* (§ 62, 6), υπερσ. *ἐπεπόνθειν*. Παράγ. *πάθος, πάθη ή* (= παθητική κατάσταση, πάθημα), *πάθημα, πάθησις, πένθος* κ.ά.

πατάσσω (= χτυπῶ· θ. *παταγ-* και απ' αυτό *παταγ-j-* = *πατασσ-* § 292, 2), εύχρ. ο αόρ. *ἐπάταξα*. Τα λοιπά από τα συνώνυμα *παίω, πλήττω, τύπτω*.

παύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πείθω (θ. 1) ισχυρό *πειθ-*, 2) αδύνατο *πιθ-*), πρτ. *ἔπειθον*, μέλλ. *πείσω*, αόρ. *ἔπεισα*, πρκμ. *πέπεικα*, υπερσ. *ἐπεπείκειν*. Μέσ. και παθ. *πείθομαι*, πρτ. *ἐπειθόμην*, μέσ. μέλλ. *πείσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐπιθόμην*, παθ. μέλλ. *πεισθήσομαι*, παθ. αόρ. (και ως μέσ.) *ἐπείσθην*, πρκμ. *πέπεισμαι*, υπερσ. *ἐπεπείσμην* και ενεργ. πρκμ. β' (ως μέσ.) *πέποιθα* (= έχω πεποίθηση, έχω θάρρος), ενεργ. υπερσ. β' (ως μέσ.) *ἐπεποίθειν*. Παράγ. *πειθώ, πιθανός, πίστις, πιστός, πειστέον* κ.ά.

πεινῶ. Βλ. § 325 (σ. 186), πρτ. *ἐπείνων, -ης, -η* κτλ., μέλλ. *πεινήσω*, αόρ. *ἐπείνησα*, πρκμ. *πεπείνηκα*.

πέπρωται. Βλ. § 351, 14 (σ. 237).

πετάννυμι (= ανοίγω· θ. *πετα(σ)-*· απ' αυτό *πετασ-νυ-* = *πεταννυ-* § 333, δ και με συγκοπή *πτα-* § 62, 1), εύχρ. τα συνθ. *ἀνα-πετάννυμι* κτλ., πρτ. *-επετάννυν*, αόρ. *-επέτασα*. Παθ. *-πετάννυμαι*, πρτ. *-επεταννύμην*, πρκμ. *-πέπταμαι*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πέτασμα, πέτασος* κ.ά.

πέτομαι (αποθ. μέσ. = πετώ· θ. *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* § 62, 1 και *πτε-, πτη-* § 353, β), μέσ. μέλλ. *-πτήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *-επτόμην*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πτῆσις, πτῆμα* κ.ά.

πήγνυμι και **πηγνύω** (= μπήγω· θ. 1) ισχυρό *πηγ-* και απ' αυτό *πηγ-νυ-* § 333, α· 2) αδύνατο *παγ-*, αόρ. *ἔπηξα*. Μέσ. και παθ. *πήγνυμαι*, πρτ. *ἐπηγνύμην*, μέσ. αόρ. *-επηξάμην*, παθ. μέλλ. β' *παγήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐπάγην* (πβ. § 317, 2), ενεργ. πρκμ. β' (ως μέσος) *πέπηγα*, υπερσ. *ἐπεπήγειν*. Παράγ. *πηκτός, πῆξις, πῆγμα, πάγος, παγίς, πάγη* (= παγίδα) κ.ά.

πίμπλημι. Βλ. § 347, 1 (σ. 230).

πίμπρημι. Βλ. § 347, 2 (σ. 230).

πίνω (θ. *πι-*· απ' αυτό *πιν-* § 357, α' και *πο-* ή μ' έκταση *πω-*), πρτ. *ἔπινον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *πίομαι*, αόρ. β' *ἔπιον*, πρκμ. *πέπωκα*. Παθ. *πίνομαι*, πρτ. *ἐπινόμην*, παθ. αόρ. *-επόθην*, πρκμ. *πέπομαι*. Παράγ. *πόσις, πότης, ποτὸς* (ως ουσ. *ποτόν*), *ἄποτος, ποτέος* κ.ά. Τα

συνθ. παράγ. αττ. *αἱματοπώτης, οἰνοπώτης, ὑδροπώτης* κτλ. (από θ. *πω-*) στους μτγν. με *ο* (από θ. *πο-*). Επίσης σύνθ. αττ. *φιλοπότης, φιλοποσία* (από θ. *πο-*).

πιπράσκω (= πουλώ· θ. *πρα-* και απ' αυτό *πι-πρα-σκ-* § 356), εύχρ. μόνο ο πρκμ. *πέπρακα* και ο υπερσ. *ἐπεπράκειν*. Παθ. *πιπράσκομαι*, παθ. αόρ. *ἐπράθην*, πρκμ. *πέπραμαι*, υπερσ. *ἐπεπράμην*, συντελ. μέλλ. *πεπράσομαι*. Οι χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται από το ρ. *πωλῶ* και *ἀποδίδομαι*. Παράγ. *πρᾶσις, πρατήρ, ἄπρατος, πρατέος* κ.ά. Βλ. και ρ. *πωλῶ*.

πίπτω (θ. 1) *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* και μ' ενεστ. αναδιπλ. *πι-πτ-* § 355· 2) από το θ. *πετ-* με μετάθ. *πτε-*, μ' έκταση *πτη-* και με τροπή του *η* σε *ω*: *πτω-*), πρτ. *ἔπιπτον*, μέσ. μέλλ. (δωρικός) *πεσοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. β' *ἔπεσον*, πρκμ. *πέπτωκα*, υπερσ. *ἐπεπτώκειν*. Παράγ. *πτῶσις, πτῶμα* κ.ά.

πλέκω (θ. *πλεκ-, πλοκ-, πλᾰκ* § 317, 1), αόρ. *ἔπλεξα*. Μέσ. και παθ. *πλέκομαι*, πρτ. *ἐπλεκόμην*, παθ. αόρ. α' *ἐπλέχθην*, παθ. αόρ. β' (και ως μέσος) *-επλάκην*, πρκμ. *πέπλεγμαι*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πλέξις, πλέγμα, πλοκή* κ.ά.

πλέω, *πλεῖς, πλεῖ* κτλ. § 327 (θ. *πλεF-* = *πλευ-, πλε-*), πρτ. *ἔπλεον, ἔπλεις, ἔπλει* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *πλεύσομαι* και δωρικός *πλευσοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. *ἔπλευσα*, πρκμ. *πέπλευκα*, υπερσ. *-επεπλεύκειν*. Παθ. πρκμ. *πέπλευσμαι* (πβ. § 291). Παράγ. *πλεῦσις, ἄπλευστος, πλευστέον, (πλόος) πλοῦς, (πλό-ιον) πλοῖον* κ.ά. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).

πλήττω (= χτυπώ· θ. 1) ισχυρό *πληγ-* και απ' αυτό *πληγ-j-* = *πληττ-* § 292, 2· 2) αδύνατο *πλᾰγ-*), συνήθ. σύνθ. *ἐκπλήττω, ἐπιπλήττω* κτλ.· το απλό ρ. *πλήττω* με τη σημασία του «χτυπῶ» έχει εκτός από τον ενεστ. εύχρηστους χρόνους μόνο: ενεργ. πρκμ. β' *πέπληγα*, παθ. μέλλ. β' *πληγήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐπλήγην* (βλ. § 317, 2), πρκμ. *πέπληγμαι*, συντελ. μέλλ. *πεπλήξομαι*. Τα λοιπά αναπληρώνονται από τα ρ. *παίω, πατάσσω* και *τύπτω*. Παράγ. *πληγή, πλῆγμα, πλήκτης, πλῆκτρον* κ.ά.

πνέω, *πνεῖς, πνεῖ* κτλ. § 327 (θ. *πνεF-* = *πνευ-, πνε-*), πρτ. *ἔπνεον, ἔπνεις, ἔπνει* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *πνεύσομαι* και δωρικός *πνευσοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. *ἔπνευσα*, πρκμ. *-πέπνευκα*. Παθ. σύνθ. *διαπνέομαι*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).

πρίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πταίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πτάρνυμαι (αποθ. = φτερνίζομαι· θ. *πταρ-* και απ' αυτό *πταρ-νυ-* § 333, γ), εύχρ. ο ενεστ. και ο ενεργ. αόρ. β' *ἔπταρον*. Παράγ. *πταρμός*.

πτύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πυνθάνομαι (αποθ. μέσ. = ρωτῶ, μαθαίνω· θ. 1) ισχυρό *πευθ-*· 2) αδύνατο *πυθ-* και απ' αυτό *πυ-ν-θ-αν-* § 357, γ΄), πρτ. *ἐπυνθανόμην*, μέσ. μέλλ. *πεύσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐπυθόμην*, πρκμ. *πέπυσμαι*, υπερσ. *ἐπεπύσμην*. Παράγ. *πευστέον, πύστις* (= ερώτηση, πληροφορία, φήμη), *πύσμα* (= ερώτηση).

πωλέω -ῶ (θ. *πωλε-*), πρτ. *ἐπώλουν*, μέλλ. *πωλήσω*. Παθ. *πωλοῦμαι*, πρτ. *ἐπωλούμην*, παθ. αόρ. *ἐπωλήθην*. Τα λοιπά αναπληρώνονται από τα ρ. *πιπράσκω* και *ἀποδίδομαι*. Παράγ. *πώλησις, πωλητής*. Βλ. και ρ. *πιπράσκω*.

Ρ

Ῥέω, *ῥεῖς, ῥεῖ* κτλ. § 327 (θ. *ῥεϜ-* = *ῥευ-, ῥε-, ῥυε-* = *ῥυη-*), πρτ. *ἔρρεον, ἔρρεις* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ῥυήσομαι*, αόρ. *ἐρρύην* (§§ 349 - 350), πρκμ. *ἐρρύηκα*, υπερσ. *-ερρυήκειν*. Παράγ. *ῥεῦμα, ῥευστός, ῥυτὸς (περίρρυτος* κτλ.*), ῥύμη, ῥύαξ, ῥοή, (ῥό-ος) ῥοῦς* κ.ά.

ῥήγνυμι (= σκίζω· θ. 1) ισχυρό *ῥηγ-* και απ' αυτό *ῥηγ-νυ-* § 333, α και με τροπή *ῥωγ-*· 2) αδύνατο *ῥᾰγ-*), πρτ. *-ερρήγνυν*, μέλλ. *-ρήξω*, αόρ. *ἔρρηξα*. Μέσ. και παθ. *ῥήγνυμαι* πρτ. *ἐρρηγνύμην*, μέσ. αόρ. *-ερρηξάμην*, παθ. αόρ. β' *ἐρράγην*, νεργ. πρκμ. ως μέσ. και παθ. *-έρρωγα*, υπερσ. *-ερρώγειν*. Παράγ. *ῥῆξις, ῥῆγμα, ῥήκτης, ῥηκτὸς (ἄρρηκτος* κτλ.), *ῥωγμὴ* κ.ά.

ῥιγόω -ῶ. Βλ. § 329 (σ. 188).

ῥώννυμι (= δυναμώνω· θ. *ῥω(σ)-* και απ' αυτό *ῥωσ-νυ-* = *ῥωννυ-* § 333, δ), αόρ. *ἔρρωσα*. Παθ. αόρ. (και ως μέσος) *ἐρρώσθην*, πρκμ. *ἔρρωμαι*, υπερσ. *ἐρρώμην*. Παράγ. *ῥώμη, ῥῶσις* (ανάρρωσις), *ἄρρωστος, εὔρωστος* κ.ά.

Σ

Σβέννυμι (= σβήνω· θ. 1) *σβε(σ)-* και απ' αυτό *σβεσ-νυ-* = *σβεννυ-* § 333, δ· 2) *σβη-*), αόρ. *ἔσβεσα*. Παθ. *-σβέννυμαι*, πρτ. *-εσβεννύμην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *-σβήσομαι*, παθ. αόρ. *-εσβέσθην*, ενεργ. αόρ. β' (ως παθ.) *ἔσβην*, ενεργ. πρκμ. (ως παθ.) *-έσβηκα*, ενεργ. υπερσ. (ως παθ.) *-εσβήκειν*. Παράγ. *σβέσις, σβεστὸς (ἄσβεστος)* κ.ά.

σείω. Βλ. § 291 (σ. 180).

σήπω (= σαπίζω· θ. 1) ισχυρό *σηπ-*· 2) αδύνατο *σᾰπ-*). Παθ. *σήπομαι*, παθ. μέλλ. β' *-σαπήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐσάπην* (§ 317, 2), ενεργ. πρκμ. β' (με παθ. σημασ.) *σέσηπα*. Παράγ. *σῆψις, σαπρός, ἄσηπτος* κ.ά.

σκοπέω -ῶ και **σκοπέομαι -οῦμαι** (= παρατηρώ, εξετάζω, σκέφτομαι· θ. σκεπ-, σκοπε-), πρτ. *ἐσκόπουν* και *ἐσκοπούμην*, μέσ. μέλλ. *σκέψομαι*, μέσ. αόρ. *ἐσκεψάμην*, πρκμ. (μ' ενεργ. και παθ. σημασ.) *ἔσκεμμαι*, υπερσ. (με παθ. σημασ.) *ἐσκέμμην*, συντελ. μέλλ. (με παθ. σημασ.) *ἐσκέψομαι*. Παράγ. *σκέψις, σκέμμα, σκοπός, σκοπιά, ἄσκεπτος* (*απερίσκεπτος* κτλ.), *σκεπτέος, σκεπτέον*.

σπάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

σπένδω (= κάνω σπονδή, δηλ. χύνω από το ποτήρι μου λίγο κρασί προς τιμή των θεών· και απλώς: χύνω· θ. *σπενδ-, σπονδ-*), πρτ. *ἔσπενδον*, μέλλ. *σπείσω* (από το *σπένδ-σω* § 64, 6), αόρ. *ἔσπεισα*. Μέσ. *σπένδομαι* (= κάνω συνθήκη με σπονδές, ειρηνεύω), πρτ. *ἐσπενδόμην*, μέσ. μέλλ. *σπείσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐσπεισάμην*, πρκμ. (μέσ. και παθ.) *ἔσπεισμαι*, υπερσ. *ἐσπείσμην*. Παράγ. *σπονδὴ* (= το χύσιμο του κρασιού κατα τη θυσία, προσφορά ποτού κτλ.)· πληθ. *σπονδαὶ* (= επίσημη συνθήκη, ανακωχή κτλ.).

στρέφω (θ. *στρεφ-, στροφ-*, § 62, 6 και *στρᾰφ-* § 317, 1), πρτ. *ἔστρεφον*, μέλλ. *στρέψω*, αόρ. *ἔστρεψα*. Μέσ. και παθ. *στρέφομαι*, πρτ. *ἐστρεφόμην*, μέσ. μέλλ. *-στρέψομαι*, μέσ. αόρ. *-εστρεψάμην*, παθ. μέλλ. β' *-στραφήσομαι*, παθ. αόρ. β' (και ως μέσ.) *ἐστράφην*, παθ. αόρ. α' (σπάν.) *ἐστρέφθην*, πρκμ. *ἔστραμμαι* § 300, υπερσ. *-εστράμμην*. Παράγ. *στρέψις, στρέμμα, στροφή, στρεπτός, ἀναστρεπτέον* κ.ά.

στρώννυμι και ποιητ. **στόρνυμι** (= στρώνω· θ. 1) *στρω-* και απ' αυτό *στρω-σ-νυ-* = *στρωννυ-*· 2) *στορ-* και απ' αυτό *στορ-νυ-* και *στορ-εσ-*), πρτ. *ἐστρώννυν*, αόρ. *ἐστόρεσα*. Παθ. *-στόρνυμαι*, πρκμ. *ἔστρωμαι*. Παράγ. *στρωτός, ἄστρωτος* κ.ά.

συλλέγω (*σὺν* + *λέγω* = μαζεύω· θ. *λεγ-, λογ-* § 62, 6), πρτ. *συν-έλεγον*, μέλλ. *συλ-λέξω*, αόρ. *συν-έλεξα*, πρκμ. *συν-είλοχα* (§ 272, 6). Μέσ. και παθ. *συλ-λέγομαι*, πρτ. *συν-ελεγόμην*, μέσ. μέλλ. *συλ-λέξομαι*, μέσ. αόρ. *συν-ελεξάμην*, παθ. μέλλ. β' *συλ-λεγήσομαι*, παθ. αόρ. β' *συν-ελέγην και (σπάν.) παθ. αόρ. α' συν-ελέχθην*, πρκμ. *συν-είλεγμαι*, υπερσ. *συνειλέγμην*. Παράγ. *σύλλογος, συλλογὴ* κ.ά.

Τ

Τείνω (= τεντώνω· θ. *τεν-*· απ' αυτό *τεν-j-* = *τειν-* § 301, 3 και *τα-*), πρτ. *ἔτεινον*, μέλλ. *τενῶ*, αόρ. *ἔτεινα, πρκμ. -τέτακα* (§ 309, γ). Μέσ. και

παθ. *τείνομαι*, πρτ. *ἐτεινόμην*, μέσ. μέλλ. *-τενοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., μέσ. αόρ. *-ετεινάμην*, παθ. μέλλ. *-ταθήσομαι*, παθ. αόρ. *-ετάθην*, πρκμ. *τέταμαι*, υπερσ. *-ετετάμην*. Παράγ. *τάσις, ἐκτατός, συντατέον* κ.ά.

τελέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 193).

τέμνω (= κόβω· θ. *τεμ-*· απ' αυτό *τεμ-ν-* § 357, α΄ και *τμε-* = *τμη-* § 309, δ), πρτ. *ἔτεμνον*, μέλλ. (συνηρ.) *τεμῶ*, αόρ. β΄ *ἔτεμον*, πρκμ. *τέτμηκα*. Μέσ. και παθ. *τέμνομαι*, πρτ. *ἐτεμνόμην*, μέσ. μέλλ. *-τεμοῦμαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ἐτεμόμην*, παθ. μέλλ. *τμηθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐτμήθην*, πρκμ. *τέτμημαι*, υπερσ. *ἐτετμήμην*, συντελ. μέλλ. *-τετμήσομαι*. Παράγ. *τμῆσις, τμῆμα, τόμος (ἄτομον), τομή, τμητὸς (ἄτμητος), τμητέος (ἀποτμητέον)* κ.ά.

τήκω (= λιώνω· θ. *τηκ-, τᾰκ-*), πρτ. *-ἔτηκον*, αόρ. *ἔτηξα*. Μέσ. και παθ. *τήκομαι*, παθ. αόρ. α΄ *ἐτήχθην*, παθ. αόρ. β΄ *ἐτάκην* (§ 317, 2), πρκμ. ενεργ. (ως μέσ. ή παθ.) *τέτηκα*, υπερσ. *ἐτετήκειν*. Παράγ. *τῆξις, τηκτὸς (ἄτηκτος* κτλ.).

τίθημι. Βλ. § 346, β (σ. 229).

τίκτω (= γεννῶ· *τεκ-* και απ' αυτό *τκ-, τι-τκ-* = *τι-κτ* § 355 και *τοκ-* § 62, 6), πρτ. *ἔτικτον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *τέξομαι*, αόρ. β΄ *ἔτεκον*, πρκμ. *τέτοκα*. Παράγ. *τέκος* (ποιητ.), *τέκνον, τοκεύς, τόκος* κ.ά.

τῑνω (= πληρώνω· θ. 1) ἰσχυρὸ *τει-* και *τῑ-*· 2) αδύνατο *τῐ-* και *τῐν-* § 357, α΄), πρτ. *ἔτινον*, μέλλ. *τῑ΄σω* (και *τείσω*), αόρ. *ἔτῑσα* (και *ἔτεισα*), πρκμ. *-τέτικα* (και *τέτεικα*). Μέσ. αόρ. *ἐτισάμην*, παθ. αόρ. *-ετίσθην* (και *-ετείσθην*), πρκμ. *-τέτισμαι*, υπερσ. *-ετετίσμην*. Παράγ. *τῐ΄σις (ἔκτισις)* κ.ά.

τιτρώσκω (= πληγώνω· θ. *τρωϜ-, τραυ-, τρω-* και απ' αυτό *τι-τρω-σκ-* § 356), πρτ. *ἐτίτρωσκον*, μέλλ. *τρώσω*, αόρ. *ἔτρωσα*. Παθ. *τιτρώσκομαι*, πρτ. *ἐτιτρωσκόμην*, παθ. μέλλ. *τρωθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐτρώθην*, πρκμ. *τέτρωμαι*, υπερσ. *ἐτετρώμην*. Παράγ. *τρωτὸς (ἄτρωτος* κτλ.) κ.ά.

τρέπω (θ. *τρεπ-, τροπ-, τρᾰπ-*), πρτ. *ἔτρεπον*, μέλλ. *τρέψω*, αόρ. *ἔτρεψα*, ποιητ. αόρ. β΄ *ἔτραπον* (βλ. § 314, 1, ε), πρκμ. *τέτροφα*. Μέσ. και παθ. *τρέπομαι*, πρτ. *ἐτρεπόμην*, μέσ. μέλλ. *τρέψομαι*, μέσ. αόρ. α΄ *ἐτρεψάμην*, μέσ. αόρ. β΄ *ἐτραπόμην* (§ 321), παθ. αόρ. α΄ *ἐτρέφθην*, παθ. αόρ. β΄ *ἐτράπην* (§ 317, 1), πρκμ. *τέτραμμαι*, υπερσ. *ἐτετράμμην*. Παράγ. *τρεπτός, τρεπτέον, τρέψις, τρόπος, τροπὴ* κ.ά.

τρέφω (θ. *θρεφ-, θροφ-, θραφ-* = *τρεφ-, τροφ-, τραφ-* § 69, 1), πρτ. *ἔτρεφον*, μέλλ. *θρέψω*, αόρ. *ἔθρεψα*, πρκμ. (ποιητ.) *τέτροφα*. Μέσ. και παθ. *τρέφομαι*, πρτ. *ἐτρεφόμην*, μέσ. μέλλ. (και ως παθ.) *θρέψομαι*, μέσ. αόρ. *ἐθρεψάμην*, παθ. μέλλ. β΄ *τραφήσομαι*, παθ. αόρ. β΄ *ἐτράφην*

και (σπάν.) παθ. αόρ. α΄ *ἐθρέφθην*, πρκμ. *τέθραμμαι*, υπερσ. *ἐτεθράμμην*. Παράγ. *θρέμμα, θρέψις, τροφή, τροφεύς, τροφός, θρεπτέον* κ.ά.

τρέχω (θ. *τρεχ-* = *τρεχ-* § 69, 4 και *δραμ-*, *δραμε-* = *δραμη-* § 358), πρτ. *ἔτρεχον*, μέσ. μέλλ. (συνηρ., μ' ενεργ. σημασ.) *δραμοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. β΄ *ἔδραμον*, πρκμ. *δεδράμηκα*, υπερσ. *ἐδεδραμήκειν*. Παράγ. *τρόχος* (= το τρέξιμο ή ο τόπος για το τρέξιμο), *τροχὸς* κ.ά.

τυγχάνω (= πετυχαίνω, βρίσκω, τυχαίνω· θ. 1) ισχυρό *τευχ-*· 2) αδύνατο *τυχ-* και απ' αυτό *τυ-ν-χ-αν-* = *τυγχαν-* § 357, γ΄ και *τυχε-* = *τυχη-* § 353, β), πρτ *ἐτύγχανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *τεύξομαι*, αόρ. β΄ *ἔτυχον*, πρκμ. *τετύχηκα*, υπερσ. *ἐτετυχήκειν* και συνήθ. περιφρ. *τετυχηκὼς ἦν*.

τύπτω (= χτυπῶ· θ. *τυπ-*· απ' αυτό *τυπ-τ-* § 292, 1 και *τυπτε-* = *τυπτη-* § 353, β), πρτ. *ἔτυπτον*, μέλλ. *τυπτήσω*· τα λοιπά από τα ρ. *παίω, πατάσσω, πλήττω, πληγὰς δίδωμι* κτλ. Παθ. *τύπτομαι*· τα λοιπά από το *πλήττομαι* ή *πληγὰς λαμβάνω*. Παράγ. *τύπος, τύψις, τυπτητέος* κ.ά.

Υ

Ὑπισχνέομαι -οῦμαι (αποθ. μέσ. = υπόσχομαι· θ. *σεχ-* με μετάθ. *σχε-(σχη-)* ή με συγκοπή *σχ-*· απ' αυτό μ' ενεστ. αναδιπλ. και με το πρόσφυμα *νε*: *σι-σχ-νε-* = *ἰσχνε-* § 357, δ΄), πρτ. *ὑπισχνούμην*, μέσ. μέλλ. *ὑποσχήσομαι*, μέσ. αόρ. β΄ *ὑπεσχόμην*, πρκμ. *ὑπέσχημαι*, υπερσ. *ὑπεσχήμην*. Παράγ. *ὑπόσχεσις*.

Φ

Φαίνω (= φανερώνω· θ. *φα-*, *φαν-* και απ' αυτό *φαν-j-* = *φαιν-* § 301, 2), πρτ. *ἔφαινον*, μέλλ. *φανῶ*, αόρ. *ἔφηνα*, πρκμ. *-πέφαγκα*. Μέσ. και παθ. *φαίνομαι*, πρτ. *ἐφαινόμην*, μέσ. μέλλ. *φανοῦμαι*, μέσ. αόρ. *-εφηνάμην*, παθ. μέλλ. β΄ (ως μέσ.) *φανήσομαι*, παθ. αόρ. β΄ (ως μέσ.) *ἐφάνην* (§ 359, 6), παθ. αόρ. α΄ (με παθ. διάθ.) *ἐφάνθην*, ενεργ. πρκμ. (ως μέσ.) *πέφηνα*, παθ. πρκμ. (με παθ. διάθ.) *πέφασμαι* (*-νσαι, -νται* κτλ. §§ 307-308).

φέρω (θέματα βλ. § 358), πρτ. *ἔφερον*, μέλλ. *οἴσω*, αόρ. α΄ *ἤνεγκα*, αόρ. β΄ *ἤνεγκον* (υποτ. *ἐνέγκω* κτλ.), πρκμ. *ἐνήνοχα*, υπερσ. *-ενηνόχειν* (§ 296, 3). Μέσ. και παθ. *φέρομαι*, πρτ. *ἐφερόμην*, μέσ. μέλλ. *οἴσομαι*, μέσ. αόρ. α΄ *ἠνεγκάμην*, παθ. μέλλ. *οἰσθήσομαι* και *ἐνεχθήσομαι*, παθ. αόρ. (και ως μεσ.) *ἠνέχθην*, πρκμ. *ἐνήνεγμαι*, υπερσ. *-ενηνέγμην*. Παράγ. *φόρος, φορά, φορεύς, οἰστός, οἰστέον* κ.ά.

φεύγω (= φεύγω, τρέπομαι σε φυγή, καταδιώκομαι, είμαι εξόριστος· θ. 1) ισχυρό *φευγ-* 2) αδύνατο *φυγ-*), πρτ. *ἔφευγον*, μέλλ. *φεύξομαι* και (δωρικός) *φευξοῦμαι, -εῖ, -εῖται* κτλ., αόρ. β' *ἔφυγον*, πρκμ. *πέφευγα*, υπερσ. *ἐπεφεύγειν*. Παράγ. *φυγή, φυγάς, φευκτὸς (ἄφευκτος* και συνήθ. *ἄφυκτος), φευκτέος, -τέον* κ.ά.

φημί. Βλ. § 351, 3 (σ. 234).

φθάνω (θ. 1) ισχυρό *φθη-*· 2) αδύνατο *φθα-* και απ' αυτό *φθαν-* § 357, α'), πρτ. *ἔφθανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *φθήσομαι*, αόρ. α' *ἔφθασα*, αόρ. β' *ἔφθην* (§ 349).

φθείρω (= καταστρέφω· θ. *φθερ-* και απ' αυτό *φθερ-j-* = *φθειρ-* § 301, 3), πρτ. *ἔφθειρον*, μέλλ. (συνηρ.) *φθερῶ, -εῖς, -εῖ* κτλ., αόρ. *ἔφθειρα*, πρκμ. *ἔφθαρκα*, υπερσ. *ἐφθάρκειν* (§ 309, β). Παθ. *φθείρομαι*, πρτ. *ἐφθειρόμην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *φθεροῦμαι*, παθ. μέλλ. β' - *φθαρήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐφθάρην* (§ 317, 1), πρκμ. *ἔφθαρμαι*, υπερσ. *ἐφθάρμην*. Παράγ. *φθορά, φθορεύς, φθαρτὸς* (*ἄφθαρτος* κτλ.).

φύω (= γεννώ, παράγω, φυτρώνω· θ. *φυ-*, πρτ. *ἔφυον*, μέλλ. (ποιητ.) *φῡ́σω*, αόρ. *ἔφῡσα*. Μέσ. και παθ. *φύομαι*, πρτ. *ἐφυόμην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *φύσομαι*, ενεργ. αόρ. β' (ως μέσ. και παθ.) *ἔφυν* (§ 349, 5), ἐνεργ. πρκμ. (ως μέσ. και παθ.) *πέφυκα*, ενεργ. υπερσ. (ως μέσ. και παθ.) *ἐπεφύκειν*. Παράγ. *φύσις, φυή, φῦμα, φυτὸς* (ουσ. *τὸ φυτὸν*) κ.ά.

Χ

Χαίρω (= χαίρομαι· θ. *χαρ-*· απ' αυτό *χαρ-j-* = *χαιρ-* § 301, 2 και *χαρε-* = *χαρη-* § 353, γ), πρτ. *ἔχαιρον*, μέλλ. *χαιρήσω*, παθ. αόρ. β' (ως ενεργ.) *ἐχάρην, πρκμ. (με σημασ. ενεστ.) γέγηθα* (του ποιητ. *γήθω*). Παράγ. *χαρά, χάρμα, χαρτὸς (ἐπίχαρτος).*

χαλάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

χέω. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

χόω -χῶ ἢ χώννυμι. Βλ. § 331, πίν. γ, 2 (σ. 216).

χράω - χρῶ, *χρῇς, χρῇ* κτλ., πβ. § 325 (= δίνω χρησμό, προφητεύω· θ. *χρη-, χρα-)*, αόρ. *ἔχρησα*. Μέσ. *χρῶμαι* (= ζητώ χρησμό, ρωτώ το μαντείο), μέσ. αόρ. *ἐχρησάμην*, παθ. αόρ. *ἐχρήσθην*. Παράγ. *χρησμός, χρήστης* (= αυτός που δίνει χρησμούς, προφήτης).

χρή. Βλ. § 351, 12 (σ. 237).

χρίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

χρῶμαι, *χρῇ, χρῆται* κτλ. § 325 (αποθ. μεικτό· θ. *χρη-, χρα-*), πρτ. *ἐχρώμην, ἐχρῶ, ἐχρῆτο* κτλ., μέσ. μέλλ. *χρήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐχρησάμην*,

παθ. αόρ. *ἐχρήσθην*, πρκμ. (ως ενεργ.) *κέχρημαι*, υπερσ. *ἐκεχρήμην*. Παράγ. *χρηστὸς (ἄχρηστος, εὔχρηστος* κτλ.), *χρηστέον, χρῆσις, χρῆμα* κ.ά.

Ψ

Ψαύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

Ω

Ὠθέω -ῶ (= σπρώχνω· θ. F*ώθ-*, *ὠθ-*, *ὠθε-*), πρτ. *ἐώθουν* (§ 269, 1, γ), μέλλ. *ὤσω*, αόρ. *ἔωσα*. Μέσ. και παθ. *ὠθοῦμαι*, πρτ. *ἐωθούμην*, μέσ. μέλλ. *-ώσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐωσάμην*, παθ. μέλλ. *-ωσθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐώσθην*, πρκμ. *-έωσμαι* § 272, 4. Παράγ. *ὤθησις, ὦσις (ἄνωσις, ἄπωσις), ὤστης* κ.ά.

ὠνέομαι -οῦμαι (αποθ. μεικτό = ἀγοράζω· θ. 1) F*ων-*, F*ωνε-* = *ὠνε-*, *ὠνη-*· 2) *πρια-*), πρτ. *ἐωνούμην* § 269, 1, γ, μέσ. μέλλ. *ὠνήσομαι*, μέσ. αόρ. α΄ *ἐπριάμην* § 348, 2, παθ. αόρ. *ἐωνήθην*, πρκμ. *ἐώνημαι* § 272, 4, ὑπερσ. *ἐωνήμην*. Παράγ. *ὠνητής, ὠνητός, ὠνητέος* κ.ά.

ΤΕΛΟΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

(Οι αριθμοί αναφέρονται σε παραγράφους).

Α

ά- αθροιστικό, επιτατικό, στερητικό 423.
-α καθαρό, μη καθαρό 90.
αδύνατο θέμα, βλ. *θέμα*.
αήρ 127, β.
αθροιστικό ά- 423, γ.
αιθήρ 127, β.
-αίτερος, -αίτατος, καταλήξεις παραθετικών 195, δ.
αιτιατική 75.
αιτιολογικά μόρια 370, 5.
αιτιολογικοί σύνδεσμοι 367, 6.
ακατάληκτα γ΄ κλίσης 104, 1.
άκλιτα μέρη του λόγου 72, β.
— με πολλαπλή σημασία 371.
άκλιτα ουσιαστ. 152.
άκλιτο ως α΄ συνθετικό 420-422.
— ως β΄ συνθετικό 427.
αλλαγή γραμματικού είδους 441.
αλλαγή σημασίας τών λέξεων 442.
αλληλοπαθητική αντωνυμία 232.
— η κλίση της 233.
αλφάβητο 16.
άν, η πολλαπλή σημασία του 371.
αναδιπλασιασμός, ομαλός στα απλά ρήματα 270.
— α΄ είδους 270, 1.
— β΄ είδους 270, 2.
— γ΄ είδους 270, 3.
— στα σύνθετα ρήματα 271.
— ανώμαλος 272.
— αττικός 273.
— ενεστωτικός 337.
αναλογικά αριθμητικά 206, ε και 208.
αναλογικός σχηματισμός παραθετικών 195.
αναπληρωματική έκταση 62, 7, β.
ανάπτυξη φωνήεντος 62, 2.
— συμφώνου 65.
αναφορικά επιρρήματα 363.
αναφορικές αντωνυμίες 240.
— η κλίση τους 241.
ανομοίωση συμφώνων 69.
— με τροπή 69, 1, α.
— με αποβολή 69, 2.
αντέκταση 62, 7, β.
αντιθετικοί σύνδεσμοι 367, 3.
αντικειμενικά σύνθετα 435.
αντιμεταχώρηση 62, 5.
αντωνυμίες 219, τα είδη τους 220.
— προσωπικές 221.
— δεικτικές 223.
— οριστική ή επαναληπτική 225.
— κτητικές 228.
— αυτοπαθητικές 230.
— αλληλοπαθητική 232.
— ερωτηματικές 234.
— αόριστες 236.
— επιμεριστικές 238.
— αναφορικές 240.
— συσχετικές 243.
ανώμαλα ουσιαστικά 146-153.
— επίθετα 184.
— παραθετικά 196.
— ρήματα 352-359· κατάλογος ανώμαλων ρημάτων (στο τέλος, Παράρτημα).
ανώμαλη αύξηση 269.
ανώμαλος αναδιπλασιασμός 272.
άνω στιγμή 50, 2.
αόριστα επιρρήματα 363.
αόριστες αντωνυμίες 236.
— η κλίση τους 237.

αοριστολογικό μόριο αν 370, 4.
αόριστος 253, δ.
— παθητικός α΄ 286.
— ενεργητ. και μέσος β΄ 310.
— παθητικός β΄ 315.
— δεύτερος βαρύτονων ρημάτων κατά τα ρ. σε *-μι* 349.
απαρέμφατο 251, α.
απλή λέξη 376, 2.
απλολογία 69, 2, β.
αποβολή φωνηέντων (συγκοπή) 62, 1.
— συμφώνων 64, στην ανομοίωση: συμφώνων 69,2, α, συλλαβής (συλλαβική ανομοίωση) 69, 2, β.
αποθετικά ρήματα 360.
— μέσα, παθητικά, μεικτά 360, α.
απόλυτα αριθμητικά 206, α.
αποσιωπητικά 50, 6.
απόστροφος 49, 3.
απρόσωπα ρήματα 361.
άρθρο 78.
άρι-, επιτατικό μόριο 423, ε΄.
αριθμητικά 205.
— επίθετα: απόλυτα, τακτικά, χρονικά, πολλαπλασιαστικά, αναλογικά 206.
— η κλίση τους 207-209.
— ουσιαστικά 210.
— επιρρήματα 212.
αριθμητικών θέματα 213.
αριθμοί σύνθετοι, εκφορά τους 214.
— κλασματικοί, εκφορά τους 215.
αριθμός πτωτικών 76, β.
— ουσιαστικών 83.
— ρήματος 248.
αριθμών γραφική παράσταση 217.
αρνητικά επιρρήματα 362, 6.
αρσενικό γένος πτωτικών 76, α.
— ουσιαστικών 81.
αρχική συλλαβή 32.
αρχικό γράμμα 28.
αρχικοί χρόνοι 256, α.
άτονες λέξεις 40.
αττική β΄ κλίση, αττικόκλιτα ουσιαστικά 101, αττικόκλιτα επίθετα 166.
αττικός αναδιπλασιασμός 273.
αύξηση, ομαλή στα απλά ρήματα, συλλαβική, χρονική 266.
— στα σύνθετα ρήματα, εσωτερική 267.
— ανώμαλη 269.
αυτοπαθητικές αντωνυμίες 230.
— η κλίση τους 231.
αφαίρεση φωνηέντων 60, 1.
αφηρημένα ουσιαστικά 79, 2.
αφομοίωση φωνηέντων 62, 4.
— συμφώνων 68.
άφωνα σύμφωνα 21, 1, α.
αφωνόληκτα ουσ. γ΄ κλ. 120, α, 121.
— επίθετα γ΄ κλ. 172.
— ρήματα 264, β, 292.
άχρι, η πολλαπλή σημασία του 371.
αχώριστα μόρια 370, 6 και 7.
αχώριστο μόριο ως α΄ συνθετικό 422-423.

Β

βαθμοί επιθέτου 189.
— επιρρήματος 203.
βαρεία 36.
βαρύτονα ρήματα 276-321.
βαρύτονη λέξη 37, 6.
βεβαιωτικά επιρρήματα 362, 5.
βοηθητικά ορθογραφ. σημεία 49.
βοηθητικό ρ. εἰμί 274.
βράχυνση φωνήεντος 62, 7, α.
βραχύχρονα φωνήεντα 19, 1, α.
βραχύχρονη συλλαβή 33, γ.

Γ

γελαστικά ἐπιφωνήματα 369, 2.
γενική 75.
γένος πτωτικών 76, α.
— ουσιαστικών 81.
— επιθέτων 155.
γλώσσα 9, αρχαία ελληνική - νέα ελληνική 10.
γονεωνυμικά 389.
γράμματα 8, 16.
γραμματική 14.
— της αρχ. ελληνικής γλώσσας — της αττικής διαλέκτου 15.

γραπτός λόγος 1.
γραφική παράσταση των αριθμών 217.

Δ

δασεία 45, λέξεις που παίρνουν δασεία 47.
δασύπνοα άφωνα 22, β.
δεικτικά επιρρήματα 363.
δεικτικά μόρια 370, 6.
δεικτικές αντωνυμίες 223, η κλίση τους 224.
δεύτερη κλίση ουσ. 94-102.
δεύτερη συζυγία ρημάτων (σε - μι) 332-351.
δεύτεροι χρόνοι ρημάτων, ενεργ. και μέσ. αόρ. β΄ 310-314, παθ. μέλλ. β΄ και παθ. αόρ. β΄ 315-317, ενεργ. παρακείμ. β΄ και υπερσυντ. β΄ 318-319, γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους 320-321, αόρ. β΄ βαρύτονων ρημάτων κατά τα ρ. σε - *μι* 349.
δευτερόκλιτα ουσιαστικά 94-102.
— επίθετα 158-167.
δέω, δέομαι 327.
διαζευκτικοί (ή διαχωριστικοί) σύνδεσμοι 367, 2.
διαθέσεις ρήματος 247.
διάλεκτοι 12-13.
διαλυτικά 49,2.
διασταλτική αντωνυμία 225, 1, σημ.
διαχωριστικοί σύνδεσμοι, βλ. διαζευκτικοί.
δικατάληκτα ουσιαστικά 82, 3.
— επίθετα 155, 2.
διπλά γράμματα 21, 2.
διπλή παύλα 50, 9.
διπλόθεμα ουσιαστ. γ΄ κλ. 105, 1.
διστακτικά επιρρήματα 362, 7.
διστακτικοί (ή ενδοιαστικοί) σύνδεσμοι 367, 11.
δισύλλαβη λέξη 31.
δίφθογγοι 5, 25.
δίχρονα φωνήεντα 19, 3, 20, γ.
διψώ 325.
δοτική 75.
δυϊκός αριθμός πτωτικών 76, β.
— ουσιαστικών 83.
— ρημάτων 248.
δυνητικό μόριο άν 370, 3.
δυσ-, αχώριστο μόριο 423, στ΄.

Ε

εάν, η πολλαπλή σημασία του 371.
εγκλίσεις ρημάτων 250.
έγκλιση τόνου, εγκλιτικές λέξεις ή εγκλιτικά 41-43.
εγκλιτικά μόρια 370, 1.
εγκλιτικά φωνήεντα 238.
εθνικά (παράγωγα ουσ.) 390.
εί, η πολλαπλή σημασία του 371.
ειδικοί σύνδεσμοι 367, 9.
εισαγωγικά 50, 10.
έκθλιψη 57-59.
έκταση φωνήεντος 62, 7, β.
εκφορά σύνθετων αριθμών 214.
ελλειπτικά ουσιαστικά 153.
— παραθετικά 201.
εναντιωματικοί σύνδεσμοι 367, 3.
ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί) σύνδεσμοι 367, 11.
ενδοτικοί σύνδεσμοι 367, 4.
ενεργητική διάθεση 247, α.
ενεργητική φωνή 258, α.
ενεργητικός αόρ. β΄ 310-314.
ενεστώτας στην οριστική 253, α.
— στις άλλες εγκλίσεις 257.
ενεστωτικό θέμα 262, β.
ενικός πτωτικών 76, β.
— ουσιαστικών 83.
— ρήματος 248.
ένρινα σύμφωνα 23.
ενρινόληκτα ουσιαστ. γ΄ κλ. 126.
— επίθετα 177-180.
— ρήματα 301-309.
ένωση (ή συγχώνευση) συμφώνων 67.
ενωτικό 49, 5.
επαναληπτική αντωνυμία 225.
— η κλίση της 226.
επάνω τελεία 50, 2.
επεί, επειδή, η πολλαπλή σημασία τους 371.

επένθεση 66.
επίθετα 154.
— τρικατάληκτα με τρία γένη, δικατάληκτα με τρία γένη, μονοκατάληκτα με δύο γένη 155.
— ασυναίρετα δευτερόκλιτα 158-161.
— συνηρημένα δευτερόκλιτα 162-165.
— αττικόκλιτα 166-167.
— τριτόκλιτα 168-183.
— φωνηεντόληκτα 169-171.
— συμφωνόληκτα: αφωνόληκτα 172-176, ενρινόληκτα, υγρόληκτα 177-180, σιγμόληκτα 181-183.
— ανώμαλα 184.
επίθετα αριθμητικά, βλ. αριθμητικά.
επίθετα με αλλαγμένη σημασία 443, β.
επίθετα παράγωγα 392.
— από ρήματα 393-396.
— από ονόματα 397.
— από επιρρήματα 398.
επιθέτου βαθμοί 189.
επιθέτου παραθετικά 191.
επίθετο ως α΄ συνθετικό 415-417.
— ως β΄ συνθετικό 425-426.
επιμεριστικές αντωνυμίες 238.
- η κλίση τους 239.
επιρρήματα
— τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά, βεβαιωτικά, αρνητικά, διστακτικά 362.
— ερωτηματικά, αόριστα, δεικτικά, αναφορικά 363.
— συσχετικά 363.
επιρρήματα με αλλαγμένη σημασία 443, δ.
επιρρήματα παράγωγα 404.
— τοπικά 405, τροπικά 406, ποσοτικά 407, χρονικά 408.
επιρρήματος παραθετικά 203.
επίρρημα ως α΄ συνθετικό 420.
— ως β΄ συνθετικό 427.
επιτατικό ἀ- 423, β΄, *ἀρι-, ἐρι-, ζα-* 423, ε΄.
επιφωνήματα 368.
επιφωνηματικό 50, 5.
ἐρι-, επιτατικό μόριο, 423, ε΄.
ερωτηματικά επιρρήματα 363.
ερωτηματικές αντωνυμίες 234.
— η κλίση τους 235.
ερωτηματικό 50, 4.
-έστερος, -έστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, α.
εσωτερικά γράμματα 28.
εσωτερική αύξηση 267.
ετερόκλιτα ουσιαστικά 149.
ετυμολογικό 373.
ευκτική 250, γ.
ευφωνία 61.
ευφωνικά σύμφωνα 61.
ευχετικό μόριο 370, 2.

Z

ζ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
ζα-, επιτατικό μόριο 423, ε΄.
ζῶ, ζῇς, ζῇ κτλ. 325.

H

ἡμι-, αχώριστο μόριο 423, ζ΄.
ημίφωνα 4, 16, σημ. 4, 21, 1, β.
ημιφωνόληκτα ουσ. γ΄ κλίσ. 120, β και 125-140.
ἡνίκα, η πολλαπλή σημασία του 371.

Θ

θαυμαστικά επιφωνήματα 369, 1.
θαυμαστικό 50, 5.
θειαστικά επιφωνήματα 369, 3.
θέμα κλιτών λέξεων 73, β.
— ισχυρό και αδύνατο ουσ. γ΄ κλίσ. 105, 2.
— του ρήματος: ρηματικό, χρονικό 262.
— του αορ. β΄ 314.
— των ρημ. σε *-μι* 333, 337.
θεματικό φωνήεν 282.
θέσει μακρόχρονη συλλαβή 33, β.
θετικός βαθμός ἐπιθέτων 190, 1.
θέω, θεῖς θεῖ κτλ. 327.
θηλυκό πτωτικών 76, α.

— ουσιαστικών 81.
— τρικατάλ. επιθ. σε *-ος* 159.

I

ιδιόκλιτα ουσ. 151.
ισοσύλλαβα ουσ. 85, 1.
-ίστερος, -ίστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, γ.
ιστορικοί χρόνοι, βλ. *χρόνοι.*
ισχυρό θέμα, βλ. *θέμα.*
-ιων, -ιστος, καταλήξεις ανώμ. παραθετικών 196.

J

j 16, σημ. 4.
— αποβολή του *j* 64, 2.
— αφομοίωση του *j* με υγρά και ένρινα 68, 4.
— μετάθεση του *j* (επένθεση) 66.
— συγχώνευση του *j* με άφωνα 67, 2.

F

F 16, σημ. 4.
— αποβολή τοῦ *F* 64, 3.

K

καθαρό και *μη καθαρό -α* 90.
καίω ή *κάω* 289.
καταληκτικά ουσ. γ΄ κλ. 104, 1.
κατάληξη κλιτών λέξεων 73.
— του ρήματος 261.
— προσωπική των ρηματ. τύπων 281.
— καταλήξεις ολικές (φαινομενικές) ουσ. α΄ κλ. 87, ουσ. β΄ κλ. 95, ουσ. γ΄ κλ. 141, ρηματικών τύπων 288.
— καταλήξεις παραθετικές 193.
— καταλήξεις παραγωγικές 379, 3.
— υποκοριστικές 384.
— μεγεθυντικές 385.
καταχρηστικές προθέσεις 365, 2.
καταχρηστική παραγωγή 441.
καταχρηστικοί δίφθογγοι 25, β.
κάω (καίω) 289.
κλείω, βλ. *κλήω.*
κλητική 75.
κλητικό επιφώνημα 368.
κλήω 289.
κλίση πτωτικών 76, γ.
— ουσιαστικών 84.
— ασυναίρ. ουσ. α΄ κλ. 86-91.
— συνηρ. ουσ. α΄ κλ. 92-93.
— ασυναίρ. ουσ. β΄ κλ. 94-98.
— συνηρ. ουσ. β΄ κλ. 99-100.
— αττική β΄ κλ. 101-102.
— ουσ. γ΄ κλ. 103-145.
— επιθέτων 156-184.
— μετοχών 185-188.
— συγκριτικών, *-ίων, -ιον* (*-ων, -ον*) 197.
— αριθμητ. επιθέτων 207-209.
κλιτά μέρη του λόγου 72, β.
κλιτό ως α΄ συνθετικό 410-419.
— ως β΄ συνθετικό 424-426.
κοινά (ή προσηγορικά) ονόματα 80, 2.
— από επίθετα 441, γ.
κόμμα 50, 3.
κορωνίδα 49, 4.
κράση 55.
κτητικά σύνθετα 436.
κτητικές αντωνυμίες 228, η κλίση τους 229.
κύρια ονόματα 80, 1.
κύρια ονόμ. προσώπων από κοινά ουσιαστικά, επίθ. ή μετοχές 441, α.
κύριες προθέσεις 365, 1.
κύριοι δίφθογγοι 25, α.
κυριολεξία 442.

Λ

λέξη 6, 27.
— μονοσύλλαβη, δισύλλαβη, τρισύλλαβη, πολυσύλλαβη 31.
— οξύτονη, παροξύτονη, προπαροξύτονη, περισπώμενη, προπερισπώμενη, βαρύτονη 37.
— άτονη 40.

— εγκλιτική 41.
— πρωτότυπη, παράγωγη 375, 1.
— ριζική 375, 3.
— σύνθετη 376, 1, απλή 376, 2.
— παρασύνθετη 378.
— ονοματοποιημένη
— λέξεις πού παίρνουν δασεία 47.
λήγουσα 32.
λόγος προφορικός, γραπτός 1.
— μέρη του λόγου κλιτά, άκλιτα 72.

M

μακρόχρονα φωνήεντα 19, 1, β, 20, β.
μακρόχρονη συλλαβή 33.
μέγας 184, 2.
μεγεθυντικά 385.
μέλλοντας απλός 253, γ.
— συντελεσμένος 253, ζ.
— παθητικός α΄ 286.
— παθητικός β΄ 315-317.
μέρη του λόγου κλιτά, άκλιτα 72.
μέσα άφωνα 22, β.
μέση διάθεση 247, β.
μέση στιγμή 50, 2.
μέση φωνή 258, β.
μέσος αόρ. β΄ 310-314.
μετάθεση φωνηέντων 62, 3.
— του *j* (επένθεση) 66.
μεταπλαστά ουσιαστικά 150.
μεταφορική σημασία των λέξεων 442.
μετοχή 251, β.
— κλίση των μετοχών 185-188.
— παραθετικά των μετοχών 200, 1.
μέχρι, η πολλαπλή σημασία του 371.
μή καθαρό -α 90.
μονόθεμα ουσ. γ΄ κλ. 105, 1.
μονοκατάληκτα ουσ. 82, 1 και 2.
— επίθετα 155, 3.
μονολεκτικά παραθετικά 192.
— κανονικός σχηματισμός τους 193.
— αναλογικός σχηματισμός τους 195.
μονολεκτικοί χρόνοι, βλ. *χρόνοι.*
μόρια 370.
— αχώριστα 370, 6 και 7.
— αχώρ. μόρια ως α΄ συνθετ. 422.

N

ν εμπρός από άφωνα 70, 5.
ν εμπρός από ένρινα και υγρά 68, 5, 307, β.
ν εμπρός από το *j* 68, 4, β.
ν εμπρός από το *σ* 64, 4.
ν ευφωνικό 61, 1.
νέω, νεῖς, νεῖ 327.
νη- στερητικό 423, δ΄.
νόθα σύνθετα 428.
ντ, νδ, νθ εμπρός από *σ* 64, 6.
ντ, νδ, νθ εμπρός από το *j* 67, 2, γ.

Ξ

ξ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
ξ από ένωση ουρανικού και *σ* 67 1.

O

οδοντικά άφωνα 22, α.
— εμπρός από το *σ* 64, 5.
οδοντικόληκτα ουσ. γ΄ κλ. 121 και 122, γ, δ, ε, ζ.
ολικές (φαινομενικές) καταλήξεις, βλ. *κατάληξη.*
ονομαστική 75.
ονόματα 72, α.
— κύρια 80, 1.
— κοινά ή προσηγορικά 80, 2.
ονοματικοί τύποι του ρήμ. 251.
ονοματοποιημένη λέξη 439.
ονοματοποιία 439.
οξεία 36.
οξύτονη λέξη 37, 1.
όπηνίκα, όπότε, όπως, η πολλαπλή σημασία τους 371.
ορθές πτώσεις 75, β.
ορθογραφικά σημεία βοηθητικά 49.
οριστική 250, α.
— συσχετικός πίνακας των χρόνων της 255.
οριστική αντωνυμία 225.
— η κλίση της 226.

ότε, η πολλαπλή σημασία του 371.
ότι, η πολλαπλή σημασία του 371.
ού (*ούκ, ούχ*) 40, 61, 2
ουδέτερη διάθεση 247, δ.
ουδέτερο πτωτικών 76, α.
— ουσιαστικών 81.
ουρανικά άφωνα 22, α.
ουρανικόληκτα ουσ. γ΄ κλ. 121, 122, α.
ουσιαστικά ονόματα 79.
— συγκεκριμένα, αφηρημένα 79.
— κύρια, προσηγορικά (κοινά) 80.
— μονοκατάληκτά με ένα γένος, μονοκατάληκτα με δύο γένη (κοινού γένους), δικατάληκτα με δύο γένη 82.
— ισοσύλλαβα, περιττοσύλλαβα 85.
— ασυναίρετα α΄ κλ. 86-91.
— συνηρημένα α΄ κλ. 92-93.
— ασυναίρετα β΄ κλ. 94-98.
— συνηρημένα β΄ κλ. 99-100.
— αττικής β΄ κλ. 101-102.
— γ΄ κλ. 103-145: καταληκτικά, ακατάληκτα 104, μονόθεμα, διπλόθεμα 105, φωνηεντόληκτα, συμφωνόληκτα 107, αφωνόληκτα, ημιφωνόληκτα 120, ουρανικόληκτα, χειλικόληκτα, οδοντικόληκτα 121, ενρινόληκτα 125, συγκοπτόμενα 129.
— σιγμόληκτα 133-140.
— ανώμαλα 146.
ουσιαστικά με αλλαγμένη σημασία 443, α.
ουσιαστικά παράγωγα 380.
— από ρήματα 381.
— από επίθετα 382.
— από ουσιαστικά 383-391.
ουσιαστικό ως α΄ συνθ. 410-414.
— ως β΄ συνθετικό 424.
-ούστερος, -ούστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, β.
-ο(ώ)τερος, -ο(ώ)τατος, παραθετικές καταλήξεις 194.

Π

παθητική διάθεση 247, γ.
παθητικός μέλλ. α΄, αόρ. α΄ 286.
— μέλλ. β΄, αόρ. β΄ 315-317.
πάθη φθογγικά 51.
— φωνηέντων 52-62.
— συμφώνων 63-71.
παραγόμενοι χρόνοι, βλ. *χρόνοι*.
παράγωγα ουσιαστικά 380-391.
— επίθετα 392-398.
— ρήματα 399-403.
— επιρρήματα 404-408.
παραγωγή 372, 379.
— καταχρηστική 441.
παράγωγη λέξη 375, 1.
παραγωγική κατάληξη 379, 3.
παραγωγικό πρόσφυμα 379, 2.
παραθετικά επιθέτων 189-202.
— μονολεκτικά, περιφραστικά 192.
— ανώμαλα 196.
— μετοχών 200.
— ελλειπτικά 201.
— επιρρημάτων 203.
παραθετική κατάληξη 193.
παρακείμενος 253, ε.
παραλήγουσα 32.
παρασύνθετα 378, 429.
παρατατικός 253, β.
παρατακτικά σύνθετα 437.
παραχωρητικοί σύνδεσμοι 367, 4.
παρένθεση 50, 8.
παρεπόμενα πτωτικών 77.
— ρημάτων 246.
παροξύτονη λέξη 37, 2.
παρώνυμα ουσ. 391.
πατρωνυμικά ουσ. 388.
παύλα 50, 7.
— διπλή 50, 9.
πεινώ 325.
περιεκτικά ουσ. 387.
περισπώμενα ρήματα 322-331.
περισπωμένη 36.
περισπώμενη λέξη 37, 4.
περιττοσύλλαβα ουσιαστικά 85, 2.
περιφραστικά παραθετικά 192, 198.
περιφραστικοί χρόνοι, βλ. *χρόνοι*.
ΠΙΝΑΚΕΣ: συμφώνων 24.
— λέξεων που δασύνονται 47.
— ανακεφαλαιωτικός που δείχνει τα σπουδαιότερα πάθη των συμφώνων 71.

— ασυναίρετων ουσ. α΄ κλ. 91.
— ασυναίρετων ουσ. β΄ κλ. 98.
— φωνηεντόληκτων ουσ. γ΄ κλ. σε -ις, γεν. -εως 113.
— αφωνόληκτων ουσ. γ΄ κλ. 124.
— ενρινόλ. και υγρόλ. ουσ. γ΄ κλ. 132.
— σιγμόλ. ουδ. γ΄ κλ. 138.
— αριθμητικών 218.
— συσχετικών αντωνυμιών 244.
— συσχετικός των χρόνων της οριστικής 255.
— που δείχνει τη διαίρεση των ρημάτων 265.
— φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες 291.
— φωνηεντόλ. συνηρ. ρ. με διαφορές ή ανωμαλίες 331.
— συσχετικών επιρρημάτων 363, α.
— ακλίτων με πολλαπλή σημασία 371.
πλάγιες πτώσεις 75, β.
πλάτεμα της σημασίας των λέξεων 444, α.
πλέω 327.
πληθυντικός πτωτικών 76, β.
— ουσιαστικών 83.
— ρήματος 248.
πνεύματα 44-45, θέση του πνεύματος 48.
πνέω 327.
ποιοτική μεταβολή φωνήεντος 62, 6.
πολλαπλασιαστικά αριθμητικά 206, δ και 209.
πολύς 184, 1.
πολυσύλλαβη λέξη 31.
ποσότητα φωνήεντος 19, 2.
ποσοτικά επιρρήματα 362, 4.
— παράγωγα 407.
ποσοτική μεταβολή φωνήεντος 62, 7.
πράος 184, 3.
πριν, η πολλαπλή σημασία του 371.
προθέσεις 364.
— κύριες, καταχρηστικές 365.
— ως α΄ συνθετικό 421.
— με αλλαγμένη σημασία 443, ε.
προπαραλήγουσα 32.
προπαροξύτονη λέξη 37, 3.
προπερισπώμενη λέξη 37, 5.
προσδιοριστικά σύνθετα 434.
προσηγορικά ουσιαστικά 80, 2.
— από επίθετα 441, γ.
προσθετά σύμφωνα, βλ. *ευφωνικά σύμφ.*
προστακτική 250, δ.
πρόσφυμα παραγωγικό 379, 2.
— χρονικό 286.
πρόσωπα ρήματος 249.
προσωπικές αντωνυμίες 221.
— η κλίση τους 222.
προσωπική κατάληξη 281.
προτακτικά μόρια 370, 7.
προφορικός λόγος 1.
πρώτη συζυγία ρημάτων (σε -ω) 276-331.
πρωτόκλιτα ουσιαστικά 86-93.
πρωτότυπη λέξη 375, 1.
πτώσεις 75.
πτωτικά 74, παρεπόμενα (συνακόλουθα) πτωτικών 77.

Ρ

ρ διπλασιάζεται 65, 3.
ρ εμπρός από το *j* 68, 4, β.
ρέω 327.
ρήμα βοηθητικό είμί 274.
ρήματα
— ενεργητικά, μέσα, παθητικά, ουδέτερα 247.
— φωνηεντόληκτα: ασυναίρετα (βαρύτονα) συνηρημένα (περισπώμενα) συμφωνόληκτα (αφωνόληκτα, ενρινόληκτα, υγρόληκτα, σιγμόληκτα) 264.
— α΄ συζυγίας 276-331.
— β΄ συζυγίας 332-351.
— ανώμαλα 352-359. Βλ. και κατάλ. ανώμ. ρ. (στο τέλος, Παράρτημα).
— αποθετικά 360.
— απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα 361.
— με αλλαγμένη σημασία 443, γ.
ρήματα παράγωγα 399.
— από ονόματα 400.
— από ρήματα 401.
— από επιρρήματα 402.
— από επιφωνήματα 403.
ρηματικά επίθετα 393-396.
ρηματικό θέμα 262, α.

ρηματικός χαρακτήρας 263, α.
ρήματος παρεπόμενα (συνακόλουθα) 246.
— διαθέσεις 247.
— αριθμοί 248.
— πρόσωπα 249.
— εγκλίσεις 250.
— χρόνοι 252.
— φωνές 258.
— συζυγίες 259.
ρήμα ως α΄ συνθετικό 418.
— ως β΄ συνθετικό 426.
ρίζα λέξεων 375, 2.
ριζική λέξη 375, 3.

Σ

σ αποβάλλεται 64, 1, συγχωνεύεται σε *ξ, ψ* 67, 1, αφομοιώνεται 68, 2 και 3.
σημασία συνθέτων 433-437.
σημασίας των λέξεων αλλαγή 442.
σημεία βοηθητικά ορθογραφικά 49.
— της στίξης 50.
σιγμόληκτα ουσ. γ΄ κλ. 125, 133-140.
— επίθετα γ΄ κλ. 181.
— ρήματα 264, β.
στένεμα της σημασίας των λέξεων 444, β.
στερητικό ἀ- 423, α΄.
— *νη-* 423, δ΄.
στιγμή τελεία 50, 1.
— μέση ή άνω 50, 2.
στίξη 50.
συγκεκριμένα ουσ. 79, 1.
συγκοπή (αποβολή) φωνηέντων 62, 1.
συγκοπτόμενα ουσ. γ΄ κλ. 129-131.
συγκριτικός βαθμός επιθ. 190, 2.
συγχώνευση (ή ένωση) συμφώνων 67.
συζυγίες ρημάτων 259.
πρώτη συζυγία 276-331.
δεύτερη συζυγία 332-351.
συλλαβή 7 και 30.
— μακρόχρονη (φύσει, θέσει), βραχύχρονη 33.
— συλλαβής ἀποβολή, βλ. *συλλαβική ανομοίωση.*
συλλαβική ανομοίωση 69, 2, β.
συλλαβική αύξηση 266, 1.
συλλαβισμός 34.
συμπερασματικοί σύνδεσμοι 367, 8.
συμπλεκτικοί σύνδεσμοι 367, 1.
συμπνευματισμός 70, 1.
σύμφωνα 3, β, 18.
— ευφωνικά 52, 61.
— τελικά 28-29.
— συμφώνων διαίρεση και ονομασία 21-24.
— συμφώνων πάθη 63-71.
συμφωνόληκτα ουσ. γ΄ κλ. 120-140.
— επίθετα γ΄ κλ. 172-183.
— ρήματα α΄ συζυγίας 292-321.
— β΄ συζυγίας 332-336.
συναίρεση 53.
συνακόλουθα (ή παρεπόμενα) των πτωτικών 77.
— των ρημάτων 246.
συναλοιφή 52.
σύνδεσμοι 366-367.
συνδετικά σύνθετα 437.
συνηρημένα ουσ. α΄ κλ. 92-93.
— ουσ. β΄ κλ. 99-100.
— ρήματα 322-331.
σύνθεση 372, 409-437.
σύνθετα προσδιοριστικά 434, αντικειμενικά 435, κτητικά 436, συνδετικά ή παρατακτικά 437.
— νόθα 428.
σύνθετη λέξη 376, 1.
συνθετικά μέρη 377.
συνθετικό πρώτο 377, 410-423.
— δεύτερο 377, 424-427.
συνθέτων σημασία 433-437.
— τονισμός 432.
συντελικοί χρόνοι 256, β.
συριστικό σ 23.
συστολή (βράχυνση) 62, 7, α.
συσχετικά επιρρήματα 363.
συσχετικές αντωνυμίες 243.
σχετλιαστικά επιφωνήματα 369, 4.
σῶς, σῶν 184, 4.

Τ

τακτικά αριθμητ. επίθ. 206, β και 208.
-τατος, -τάτη, -τατον, καταλ. υπερθετικών επιθ. 193.
τελεία (στιγμή) 50, 1.
— επάνω (μέση ή άνω στιγμή) 50, 2.
τελικά γράμματα 28.
— σύμφωνα 29, β.
τελικοί σύνδεσμοι 367, 7.
-τερος, -τέρα, τερον, καταλ. συγκριτικών επιθ. 193.
-τέρω, -τάτω, καταλ. παραθετικών επιρρημάτων 203, 4.
τι, συλλαβή που γίνεται *σι* 70, 4.
τονισμός, γενικοί κανόνες 38, ειδικοί κανόνες 39.
— ονομάτων γ' κλ. 144.
— ενεργητ. αορ. β' 312.
— μέσου αορ. β' 313.
— συνθέτων 432.
— σύνθετων ρημ. σε *-μι* 345.
τόνος 35, οι τρείς τόνοι 36.
— ονομασία των λέξεων από τον τόνο τους 37.
— θέση του τόνου 48.
τοπικά επιρρήματα 362, 1.
— παράγωγα επιρρήματα 405.
— παράγωγα ουσιαστικά 386.
τοπωνυμίες από κοινά ουσ. ή επίθ. 441, β.
τρισύλλαβη λέξη 31.
τριτόκλιτα ουσιαστικά 103-145.
— επίθετα 168-183.
τριτοπρόσωπα (απρόσωπα) ρήμ. 361.
τροπή φωνηέντων 62, 6.
— συμφώνων 70.
τροπικά επιρρήματα 362, 3.
— παράγωγα επιρρήματα 406.
τύποι των λέξεων 73.

Υ

υγρά σύμφωνα 23.
υγρόληκτα ουσιαστικά γ' κλ. 127.
— επίθ. γ' κλ. 177-180.
— ρήματα 301-309.
υπερθετικό σχετικό, απόλυτο 190, 3 α, β.
υπερθετικός βαθμός 190, 3.
υπερσυντέλικος 253, S.
υποδιαστολή 49, 1, 50, 3.
υποκοριστικά 384.
υποκοριστικές καταλήξεις 384.
υποτακτική 250, β.
υφαίρεση 60, 2.

Φ

φαινομενικές (ολικές) καταλήξεις, βλ. *κατάληξη.*
φθογγικά πάθη 51.
φθόγγος 2, 16.
φρούδος 184, 5.
φύσει μακρόχρονη συλλαβή 33, α.
φωνές ρήματος 258.
φωνήεν εγκλιτικό 283.
— θεματικό 282.
φωνήεντα 3, α, 18.
— βραχύχρονα, μακρόχρονα, δίχρονα 19-20.
φωνηεντόληκτα ουσ. γ' κλ. 108-119.
— επίθ. γ' κλ. 169-171.
— ρήματα α' συζυγίας: βαρύτ. 277-291 και περισπώμ. 322-331.
— ρήματα β' συζυγίας 332-348 και 351.
φωνηέντων (και διφθόγγων) πάθη 52-62.

Χ

χαρακτήρας κλιτών 73.
— ρηματικός 263, α.
— χρονικός 263, β.
χασμωδία 52.
χειλικά άφωνα 22, α.
χειλικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121, 122, β.
— ρήματα 292, 1.
χέω 327.
χούς, γεν *χού* (β' κλ) 99.
χρονικά αριθμητικά 206, γ.
— επιρρήματα 362, 2.

— παράγωγα επιρρήματα 408.
χρονική αύξηση 266, 2.
χρονικό θέμα 262, β.
— πρόσφυμα 286.
χρονικοί σύνδεσμοι 367, 5.
χρονικός χαρακτήρας, βλ. *χαρακτήρας*.
χρόνοι του ρήματος 252.
— αρχικοί, παραγόμενοι ή ιστορικοί, συντελικοί, μονολεκτικοί, περιφραστικοί 256.
— περιφραστικών σχηματισμός 287.
— δεύτεροι των ρημ. α΄ συζυγίας 310-321 και 349-350.
— δεύτεροι των ρημ. β΄ συζυγίας 342-344.
χρόνος (ποσότητα) φωνηέντων 19, 2.
χρῶμαι 325.

Ψ

ψ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
ψιλή 45.
ψιλόπνοα άφωνα 22, β.

Ω

ως, η πολλαπλή σημασία του 371.
-ώτερος, -ώτατος, παραθετικές καταλήξεις 194.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

Συντομογραφίες 5
Εισαγωγή 7
1. Λόγος. Προφορικός και γραπτός λόγος 7
2. Γενικές φωνητικές έννοιες 7
3. Γλώσσα και διάλεκτοι 9
4. Γραμματική 10

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

1ο Κεφ. Φθόγγοι και Γράμματα

1. Φθόγγοι. Γράμματα. Διαίρεση φθόγγων και γραμμάτων 11
2. Διαίρεση φωνηέντων 11
3. Διαίρεση συμφώνων 12
4. Πίνακας των Συμφώνων 14
5. Δίφθογγοι 14

2ο Κεφ. Λέξεις και Συλλαβές

1. Λέξη. Γράμματα της λέξης 15
2. Συλλαβή 15
3. Συλλαβισμός 16

3ο Κεφ. Τόνοι, πνεύματα, στίξη

Α'. Οι τόνοι και ο τονισμός 17

1. Τόνοι 17
2. Ονομασία των λέξεων από τον τόνο τους 17
3. Τονισμός. Γενικοί κανόνες τονισμού 17
4. Ειδικοί κανόνες τονισμού 18
5. Άτονες λέξεις 19
6. Εγκλιτικές λέξεις. Έγκλιση του τόνου 19

Β'. Τα πνεύματα και η χρήση τους 21

1. Πνεύματα 21
2. Λέξεις με ψιλή και λέξεις με δασεία 21
3. Θέση του τόνου και του πνεύματος 22

Γ'. Άλλα σημεία στο γραπτό λόγο

1. Βοηθητικά ορθογραφικά σημεία 23
2. Σημεία της στίξης 23

4ο Κεφ. Φθογγικά Πάθη

Α'. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων 26

1. Χασμωδία. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων για την αποφυγή της χασμωδίας 26
2. Άλλα πάθη των φωνηέντων 29

Β'. Πάθη συμφώνων 30

α) Αποβολή συμφώνων 31
β) Ανάπτυξη συμφώνων 32
γ) Μετάθεση του *j* (επένθεση) 32
δ) Ένωση ή συγχώνευση συμφώνων 33
ε) Αφομοίωση συμφώνων 34
ζ) Ανομοίωση συμφώνων 35
η) Τροπή συμφώνων 36

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας με τα σπουδαιότερα πάθη των συμφώνων 37

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

5ο Κεφ. Μέρη του λόγου. Διαίρεση και στοιχεία των μερών του λόγου

1. Μέρη του λόγου. Κλιτά και άκλιτα. Τύποι. Κατάληξη, θέμα χαρακτήρας 40
2. Πτωτικά. Παρεπόμενα των πτωτικών 41

6ο Κεφ. Το άρθρο

Το άρθρο. Η κλίση του 42

7ο Κεφ. Γενικά για τα ουσιαστικά

1. Ορισμός και διαίρεση των ουσιαστικών 42
2. Γένος των ουσιαστικών 43
3. Αριθμός των ουσιαστικών 43
4. Κλίση των ουσιαστικών 44

8ο Κεφ. Α΄ κλίση των ουσιαστικών

1. Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσ. 45
Καταλήξεις των ουσιαστικών της α΄ κλίσης 47
Πίνακας ασυναίρ. ουσ. α΄ κλ. 49
2. Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσ. 50

9ο Κεφ. Β΄ κλίση των ουσιαστικών

1. Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά 52
Καταλήξεις των ουσ. της β΄ κλ. 53
Πίνακας ασυναίρ. ουσ. β΄ κλ. 54
2. Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσ. 55
3. Αττική δεύτερη κλίση 57

10ο Κεφ. Γ΄ κλίση των ουσιαστικών

Γενικά για τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης. Διαίρεση των τριτόκλιτων ουσιαστικών 58

Α΄ Φωνηεντόληκτα ουσ. της γ΄ κλίσης 59

Β΄ Συμφωνόληκτα ουσ. της γ΄ κλίσης 65
1. Αφωνόληκτα 66
Πίνακας αφωνόλ. ουσ. γ΄ κλ. 71
2. Ημιφωνόληκτα 74
Πίνακας ενρινόλ. και υγρόλ. ουσ. γ΄ κλ. 79
Πίνακας σιγμόλ. ουσ. γ΄ κλ. 84
Καταλήξεις των ουσιαστικών της γ΄ κλίσης 87
Ο τονισμός των ονομ. της γ΄ κλίσης 87

11ο Κεφ. Ανώμαλα ουσιαστικά

1. Ανώμαλα κατά το γένος 88
2. Ετερόκλιτα 89
3. Μεταπλαστά 90
4. Ιδιόκλιτα 92
5. Άκλιτα 92
6. Ελλειπτικά 93

12ο Κεφ. Γενικά για τα επίθετα

1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων 94
2. Κλίση των επιθέτων 94

13ο Κεφ. Δευτερόκλιτα επίθετα

1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα 95
2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθ. 98
3. Αττικόκλιτα επίθετα 100

14ο Κεφ. Τριτόκλιτα επίθετα

Α΄ Φωνηεντόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης 101

Β΄ Συμφωνόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης 104
Ι. Αφωνόληκτα 104
ΙΙ. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα 106
ΙΙΙ. Σιγμόληκτα 109

15ο Κεφ. Ανώμαλα επίθετα

1. πολύς, πολλή, πολύ 112
2. μέγας, μεγάλη, μέγα 113
3. πρᾶος, πραεῖα, πρᾶον 113
4. σῶς, σῶς, σῶν 113
5. φροῦδος, φρούδη, φροῦδον 114

16ο Κεφ. Κλίση των μετοχών

α) Μετοχές δευτερόκλιτες 114
β) Μετοχές τριτόκλιτες 114

17ο Κεφ. Παραθετικά

1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων 119
2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών 120
3. Παραθετικά σε *-ότερος, -ότατος* και *-ώτερος, -ώτατος* 121
4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών 121
α) -έστερος, -έστατος 121
β) -ούστερος, -ούστατος 122
γ) -ίστερος, -ίστατος 122
δ) -αίτερος, -αίτατος 122
5. Ανώμαλα παραθετικά 123
6. Κλίση των συγκριτικών σε *-ίων, -ιον* (και *-ων, -ον*) 124
7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών 125
8. Ελλειπτικά παραθετικά 126
9. Παραθετικά επιρρημάτων 126

18ο Κεφ. Αριθμητικά

Α΄ Αριθμητικά επίθετα 128
1. Είδη αριθμ. επιθέτων 128
2. Κλίση αριθμ. επιθέτων 129

Β΄ Αριθμητικά ουσιαστικά 130

Γ΄ Αριθμητικά επιρρήματα 131

Παρατηρήσεις στα αριθμητικά 131
α) Θέματα των αριθμητικών 131
β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών 131
γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών 132
δ) Γραφική παράσταση των αριθμών 133
Πίνακας των αριθμητικών 133

19ο Κεφ. Αντωνυμίες

Είδη αντωνυμιών 136
1. Προσωπικές 136
2. Δεικτικές 137
3. Οριστική ή επαναληπτική 138
4. Κτητικές 139
5. Αυτοπαθητικές 140
6. Αλληλοπαθητική 141
7. Ερωτηματικές 141
8. Αόριστες 142
Επιμεριστικές 142
9. Αναφορικές 144
Συσχετικές αντωνυμίες 146
Πίνακας των συσχετικών αντωνυμιών 146

20ό Κεφ. Ρήμα. Στοιχεία του ρήματος

Α΄ Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος 147
1. Διαθέσεις 147
2. Αριθμοί 147
3. Πρόσωπα 148
4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι 148
5. Χρόνοι 149
I. Οι χρόνοι στην οριστική 149
Πίνακας των χρόνων της οριστικής 151
II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις 151
6. Φωνές 152
7. Συζυγίες 152

Β΄ Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος 152
1. Κατάληξη 152
2. Θέμα 153
3. Χαρακτήρας. Διαίρεση των ρημάτων κατά το χαρακτήρα 154
Πίνακας με τη διαίρεση των ρημάτων (κατά συζυγία και χαρακτήρα) 155
4. Αύξηση 155
α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα 155
β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα 156
γ) Ανώμαλη αύξηση 157
5. Αναδιπλασιασμός 158
α) Ομαλός αναδιπλ. στα απλά ρήματα 158
β) Ομαλός αναδιπλ. στα σύνθετα ρήματα 159
γ) Ανώμαλος αναδιπλ. 160
δ) Αττικός αναδιπλ. 161
6. Το βοηθητικό ρήμα *εἰμὶ* 161

21ο Κεφ. Ρήματα της α΄ συζυγίας (σε -ω) βαρύτονα

Βαρύτονο φωνηεντόληκτο ρήμα ενεργ. φωνής (*λύω*) 164
Μέσης φωνής (μέσης διάθ.) 168
Μέσης φωνής (παθητ. διάθ.) 170
Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματ. τύπων της α΄ συζυγίας 172
1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων 172
α) Προσωπική κατάληξη 174
β) Θεματικό φωνήεν 175
γ) Εγκλιτικό φωνήεν 176
δ) Χρονικός χαρακτήρας 176
ε) Χρονικό πρόσφυμα 176
2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων 177
Ολικές ή φαινομενικές καταλήξεις 177

22ο Κεφ. Σχηματισμός των φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημ. α΄ συζυγίας

1. Ενεστώτας και παρατατικός 178
2. Οι άλλοι χρόνοι 178
Πίνακας φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες 178

23ο Κεφ. Σχηματισμός των αφωνόληκτων ρημ. α΄ συζυγίας

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργ. και μέσης φωνής 181
2. Ενεργ. και μέσος μέλλοντας, ενεργ. και μέσος αόρ. α΄ 183
3. Ενεργ. παρακείμ. και υπερσ. 184
4. Παθ. μέλλ. α΄ και παθ. αόρ. α΄ 185
5. Παρακείμενος και υπερσυντ. μέσης φωνής 186

24ο Κεφ. Σχηματισμός των ενρινόλ. και υγρόληκτων ρημάτων α΄ συζυγίας

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργ. και μέσης φωνής 187
2. Οι άλλοι χρόνοι 189

25ο Κεφ. Δεύτεροι χρόνοι των ρημάτων α΄ συζυγίας

1. Ενεργ. και μέσος αόρ. β΄ 194
2. Παθητ. μέλλ. β΄ και παθητικός αόρ. β΄ 196
3. Ενεργ. παρακείμενος και υπερσυντέλικος β΄ 197
4. Γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους 198

26ο Κεφ. Ρήματα συνηρημένα ή περισπώμενα

1. Ενεστώτας και παρατατικός 199
τιμῶ - τιμῶμαι 200
ποιῶ - ποιοῦμαι 202
δηλῶ - δηλοῦμαι 206

Παρατηρήσεις
α) στα συνηρ. ρ. σε *-άω* 208
β) στα συνηρ. ρ. σε *-έω* 210
γ) στα συνηρ. ρ. σε *-όω* 210
2. Οι άλλοι χρόνοι 211
Πίνακας συνηρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες 212

27ο Κεφ. Ρήματα β΄ συζυγίας σε -μι

Διαίρεση των ρημ. σε *-μι* 216

Α΄ Συμφωνόληκτα ρήμ. σε *-μι* 216

1. Ενεστώτας και παρατατικός 216
δείκνυμι - δείκνυμαι 217
Παρατηρήσεις 218
2. Οι άλλοι χρόνοι 219

Β΄ Φωνηεντόληκτα ρήμ. σε *-μι* 219

1. Ενεστώτας, παρατατικός και αόρ. β΄ 219
ἵστημι, τίθημι, ἵημι, δίδωμι, ἵσταμαι, τίθεμαι, ἵεμαι, δίδομαι 223
Παρατηρήσεις
Ι. Ενεστ. και παρατατικός 226
ΙΙ. Αόριστος β΄ 227
ΙΙΙ. Τονισμός 228
2. Οι άλλοι χρόνοι 228

Γ΄ Άλλα φωνηεντόλ. ρήματα σε *-μι* 230

28ο Κεφ. Αόριστοι β΄ βαρύτονων ρημ. κατά τα ρ. σε -μι

Με χαρακτήρα 1) *η* και *ᾰ*, 2) *ᾱ* και *ᾰ*, 3) *η* και *ε*, 4) *ω* και *ο*, 5) *ῡ* και *ῠ* 232
Παραδείγματα 232

29ο Κεφ. Άλλα ρήματα της β΄ συζυγίας σε -μι

εἰμί, εἶμι 234
φημί 234
ἡμί, κεῖμαι, κάθημαι 235
οἶδα, δέδοικα ή *δέδια* 236
τέθνηκα, βέβηκα, ἔοικα, χρή, εἵμαρται 237
πέπρωται 237

30ό Κεφ. Ρήματα ανώμαλα, αποθετικά και απρόσωπα

Α΄ Ρήματα ανώμαλα 238

1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων 238
2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων 241

Β΄ Ρήματα αποθετικά 242

Γ΄ Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα 243

31ο Κεφ. Άκλιτα μέρη του λόγου

1. Επιρρήματα 244
Συσχετικά επιρρήματα 244
Πίνακας συσχετικών επιρρημάτων 245
2. Προθέσεις 246
3. Σύνδεσμοι 246
4. Επιφωνήματα 247
5. Μόρια 248
6. Άκλιτα με πολλαπλή σημασία 248

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

32ο Κεφ. Γενικά για την παραγωγή και τη σύνθεση 250

33ο Κεφ. Παραγωγή των λέξεων 251

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή 251

Α΄ Παράγωγα ουσιαστικά 252

α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα 252
β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα 255
γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά 256
1. Υποκοριστικά 256
2. Μεγεθυντικά 257
3. Τοπικά 257
4. Περιεκτικά 258
5. Πατρωνυμικά 258
6. Γονεωνυμικά 259
7. Εθνικά 259
8. Παρώνυμα 260

Β΄ Παράγωγα επίθετα 261

α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα 261
1. Κυρίως ρηματ. επίθετα 261
2. Άλλα επίθ. παράγωγα από ρήματα 262
β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα 264
γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα 267

Γ΄ Παράγωγα ρήματα 268
α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα 268
β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα 270
γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα 271

Δ΄ Παράγωγα επιρρήματα 271
α) Τοπικά 271
β) Τροπικά 272
γ) Ποσοτικά 273
δ) Χρονικά 273

34ο Κεφ. Σύνθεση των λέξεων

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για τη σύνθεση 274

Α΄ Πρώτο συνθετικό 275
1. Κλιτό ως πρώτο συνθετικό 275
α) Ουσιαστικό 275
β) Επίθετο 276
γ) Ρήμα 276
2. Άκλιτο ως πρώτο συνθετικό 277
α) Επίρρημα 277
β) Πρόθεση 277
γ) Αχώριστο μόριο 278

Β΄ Δεύτερο συνθετικό
1. Κλιτό ως δεύτερο συνθετικό 279
α) Ουσιαστικό 279
β) Επίθετο 280
γ) Ρήμα 280
2. Άκλιτο ως δεύτερο συνθετικό 281

Γ΄ Νόθα σύνθετα 281

Δ΄ Παρασύνθετα 282

Ε΄ Τονισμός των συνθέτων 283

Ϛ΄. Σημασία των συνθέτων 285
α) Προσδιοριστικά σύνθετα 285
β) Αντικειμενικά σύνθετα 285
γ) Κτητικά σύνθετα 285
δ) Συνδετικά ή παρατακτικά σύνθετα 286

35ο Κεφ. Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων
α) Ονοματοποιία 286
β) Αλλαγή του γραμματικού είδους 288

36ο Κεφ. Αλλαγή της σημασίας των λέξεων
1. Κυριολεξία και μεταφορά 290
2. Είδη μεταφοράς 291

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάλογος ανώμαλων ρημάτων 293
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ 315

ISBN 960-06-1763-5